DE

BROEDERHAND.

—

Tydschrift

VOOR

NEDER- EN HOOGDUITSCHE LETTERKUNDE,

WETENSCHAP, KUNST EN OPENBAAR LEVEN.

OPGESTELD DOOR Dr J. W. WOLF,

Onder medewerking van vele vlaamsche, hollandsche, duitsche en deensche schryvers.

BRUSSEL.
KIESSLING EN COMP., BOEKHANDELAARS, HOFBERG, 26.
DRUKKERY VAN DELEVINGNE EN CALLEWAERT.

1845

1911 G

Wolf
De
Broederhand

BIBLIOTECA

DE BROEDERHAND.

TYDSCHRIFT

VOOR

NEDER- EN HOOGDUITSCHE LETTERKUNDE,

WETENSCHAP, KUNST EN OPENBAAR LEVEN.

Aug' in Auge lächelnd, schlangen
Arm in Arm einst West und Ost,
Zwillingspaar, das liebumfangen
Noch in einer Wiege kost.

. . . . . .

Und die Brücke hat gezogen,
Die vom Ost zum West sich schwingt,
Sprache, als ein Regenbogen
Der die Berge überspringt.

. . . . . .

ARNDT. Gedn. Schutt. Widmung.

Sedert het ontwaken van den germaanschen geest in Europa, sedert syne bevryding uit de kluisters, waarmede de vreemde hem had omsloten, vertoont sich onder al de volkeren van desen stam een levendige drang naar innerlyke vereeniging. Lang onderdrukt, breekt het bewustsyn der gemeensame afkomst met elken dag sterker door en wint de overtuiging meerder veld, dat eene nauwere aaneensluiting het eenigste en sekerste middel is, om het vaderland tot die hoogte van macht te verheffen, waartoe het, soowel door syne ligging, als door het karakter syner bewooners schynt bestemd te syn.

Hoogduitschland, reeds staatkundig vereenigd, heeft door een handelstraktaat, de Zollverein, de banden, die hetselve te samen voegen, nog vaster aangehecht; terwyl sedert eene halve eeuw aldaar eene volledige verbroedering in het letterkundig en wetenschappelyk gebied bestaat.

Skandinavie en Denemark sagen dit, en ook in hunnen schoot

vormde sich eene dagelyks machtiger wordende party, die eene nauwere verbinding van alle staten van germaanschen stam, als eene volstrekte noodsakelykheid van selfsbehoud poogt daartestellen.

Hoe lang ook een derde germaansche volkstak, Nederland, en besonderlyk België, onder het jok van Vrankryk suchtte, hoe vast diens kluisters hem ook om nek en armen lagen, soo begon het toch ook weldra, deselven niet min moedvol als syne stambroeders afteschudden. Iedereen, die den gang der gemoederen in België gadeslaat, moet overtuigd syn, dat er sedert eenige jaren, eene merkweerdige verandering in het volksgevoel heeft plaats gehad; dat er eene tastbare verwydering jegens Vrankryk bestaat, terwyl een langsame, doch onwederstaanbare drang ons immer meer tot Duitschland doet naderen. Ondanks eene geheel fransche opvoeding, begint men te verstaan dat Vrankryk even soo vyandig tegen ons volksbestaan is en blyven sal, als Duitschland er sich gunstig en genegen voor betoont.

Dat men dit inderdaad begrypt, bewysen ons twee hoogstwichtige gebeurtenissen der laatste jaren. België en Duitschland reikten sich reeds in 1843 eene yseren broederhand, en dese handdruk wierd onlangs nog vaster, door het daarstellen van een handelsverdrag met den Zollverein.

Hoe seer echter ook yseren wegen en handelsverbonden dese betrekkingen met Hoogduitschland mogen vermeerderen, soo syn deselve doch niet voldoende, wanneer wy niet, neven het stoffelyke, ook het geestige belang waarnemen; wanneer wy niet, na ons van Vrankryks letterkundigen invloed bevryd te hebben, onse oogen naar de hoogduitsche letterkunde, naar syne wetenschap richten, en — bekennen wy het — wy kunnen niet anders, willen wy onse taal behouden, willen wy in de wetenschap eenen hoogeren trap bereiken.

Opdat een volk aan syne taal gehecht blyve, moet het eene vaderlandsche letterkunde besitten, die aan alle behoeften voldoet, die op gelyken voet staat met den geest des tyds. Is dit niet het geval, dan is het volk gedwongen, dat gene, wat het in syne eigene taal niet vindt, in eene andere te soeken; dan staat aan den invloed deser andere, deur en poort open en de moedertaal wordt dagelyks meer veronachtsaamd; sy blyft nog wel eene huisselyke omgangs-

taal, maar sy gaat onder als taal der wetenschap, der beschaafdheid. De inlander leert se wel nog mondelings, maar hy denkt en schryft niet meer in deselve; de uitlander voelt geene noodwendigheid van se aanteleeren, en soo verliest sy dagelyks meer en meer. Soo ging het met het vlaamsch : slechts wyl die taal niet beoefend wierd, sonk sy soo diep. Willen wy se uit desen toestand redden, willen wy se weder op haren ouden troon setten, dan moeten wy trachten, onse letterkunde met die van onse stamgenoten gelyk te stellen, en besonderlyk met die van Hoogduitschland.

Het is voornamelyk door syne schriften, in België nagedrukt en met soo veel yver verspreid, dat Vrankryk eenen uitsluitenden invloed uitoefent, en het is dus in de duitsche letterkunde dat wy een tegengewicht moeten soeken.

Ons lettergebied is thans veel te klein, om alles te verschaffen wat de hedendagsche beschaving in saken van literatuur, wetenschap en kunst vordert. Dit erkennen onse noordelyke broeders en daarom syn sy gedurig besig, het hun mangelende met bieënvlyt uit de velden hunner naburen ten hunnen te dragen; weinig halen sy uit Vrankryk; veel, seer veel uit Hoogduitschland en Engeland. Dit voorbeeld hadden wy sedert lang moeten navolgen, doch ongelukkiglyk hebben wy daaraan tot nu toe nog niet gedacht. Terwyl het hoogduitsch in vele waalsche steden, b. v., in Luik en Verviers, met vlyt wordt aangeleerd, is het in de vlaamsche provincien geheel en gansch veronachtsaamd. Daar de duitsche lessen in de Athenæen meest vrye lessen (*cours facultatifs*) syn, soo hebben sy weinig toeloop en nog minder uitkomst; en terwyl de dietsche Belg van de fransche letterkunde geheel doordrongen is, kent hy nauwelyks by name twee of dry hoogduitsche schryvers. Buiten de ouden, wier naam men in Hoogduitschland niet meer noemt, als Pfeffel, Gleim, Mathisson, hoort men wel eens iets van Schiller en Gothe gewagen; maar wie dacht ooit aan hun, op welke Hoogduitschland met recht trotsch mag syn, aan eenen Arndt, Auerbach, graaf Auersperg, koning Ludwig von Beieren, Duller, Freiligrath, Geibel, Guzkow, Halm, Haltaus, Hauch, Heine, Herwegh, Hoffmann, Honek, Kœnig, Kühne, Kuranda, Laube, Lenau, Lewald, Mügge, Mundt, aartsbisschop Pyrker, Rückert, Schwab, Schücking, Simrock, Tieck, Uhland, Weill, Wihl, Wolff, prins

Alexander von Würtemberg, Zedlitz, Zschokke, enz., aan eene Bettina von Arnim, Adelheid von Stolterfoth. Annetta von Droste-Hülshof, Louisa von Plœnnies, gravin Hahn-Hahn, Paaltzow, en a. m. Sooveel slechts, wat de letterkunde aangaat. Alle namen dier mannen optenoemen, die in Duitschland de geschiedkunde, wysbegeerte, letter- en taalkunde, genees- en heelkunde op sulk een hoog toppunt gebragt hebben, soude ons te verre voeren. Syn toch immers de namen van J. Müller, Menzel, Niebuhr, Raumer, Ranke, Schlosser, Schelling, Grimm, Schlegel en zoo veel anderen, niet al europeisch geworden?

Maar er bestaat hier en daar nog in ons midden een seldsaam vooroordeel, waartoe, wy moeten dit bekennen, eenige hoogduitsche schryvers selve aanleiding gegeven hebben. Dese uitten namelyk het gevoelen, dat wy in plaats van het nederduitsch te beoefenen, het hoogduitsch als schrifttaal moesten aannemen. Hoe groote aanhangers wy ook van Duitschland mogen wesen, soo kunnen wy dit toch niet goedkeuren. Wy syn het eens met den schryver van het artikel « *Flamland und die Flâminge* » in den Janus (dien V. A. Huber te Berlyn uitgeeft). dat het eene onmogelykheid is, de Vlamingen, de Nederduitschers te verhoogduitschen. De eerstgenoemde schryvers voeren voor het mogelyke dier spraakverwisseling het voorbeeld van Noordduitschland aan; doch dit juist spreekt op het luidste voor het onmogelyke der saak. De Noordduitschers konden, onder geheel andere omstandigheden, dan wy, geplaatst, hunne taal als geschrevene taal opgeven: dese taaltak had toch geene letterkunde, geen verledene. Het vlaamsch, het nederduitsch echter heeft eene oude en ryke letterkunde; het moet se slechts, gelyk wy reeds getoond hebben, beoefenen en uitbreiden; dan kan en sal het weldra gelyk staan met de twee andere takken der grooten duitschen spraakstams en eens met hun weerdiglyk kunnen wedyveren in den stryd naar het hoogste en volkomenste. Krachtig medetewerken, om Nederduitschland tot dien stryd uitterusten, den tempel van een eeuwig verbond tusschen hetselve en syne hoogduitsche suster te helpen opbouwen, daarvoor sal dit tydschrift wapens en bouwsteenen byeendragen.

Het eerste doel, wat wy te bereiken streven, ligt dus voor

oogen : het is namelyk, de hoogduitsche letterkunde, wetenschap en kunst by onse landgenoten meer en meer te doen kennen. Maar wy hebben nog een tweede doel : de kennis der wedersydsche belangen moet wederkeerig syn, en wy sullen ook alle poogingen aanwenden, om de nederduitsche letterkunde meerder in Hoogduitschland bekend te maken. Wy sullen dus, behalve opstellen aan de duitsche letterkunde toegewyd, hoofdsakelyk beoordeelingen van alle werken mededeelen, die in onsen letterkring verschynen. Daarby sal men ons altyd op het strengste onpartydig vinden. Geen aansien van persoonen sal ons terughouden, de gansche, volledige waarheid te seggen. Handelen wy soo, dan doen wy dit in de vaste overtuiging, dat dit de eenigste weg is, dien wy bewandelen mogen, en dat onse ernstige maar welmeenende beoordeeling nooit het eergevoel onser vlaamsche letterkundigen sal kwetsen ; dat sy de kritiek als eene vriendin sullen beschouwen, die hun ter syde treedt, ofwel om se te waarschouwen, wanneer sy eenen verkeerden weg inslaan, of om se aantemoedigen, soo sy den rechten weg betreden hebben. Het is immers geene schande, van den rechten weg aftedwalen, maar wel is het schande, niet op hem te willen terugkeeren, wanneer men hem heeft verlaten. Verre echter sy het van ons, de gevoelens onser medearbeiders, als eene onaantastelyke waarheid te doen gelden, en daarom staat ons blad aan elke tegenkritiek open, soo deselve in eenen behoorlyken vorm opgesteld is.

Wy meenen daardoor tevens eene gaping te vullen, die wel niet in de noordnederlandsche, maar bysonders in de suidnederlandsche letterkunde bestaat. Hier te lande verschynt geene literarische kritiek meer, sedert het gentsche *Kunst- en Letterblad* van den kundigen Snellaert, en *de Noordstar* te Antwerpen van den verdienstvollen Kerkhoven opgehouden hebben te bestaan. Wat betreft de fransche werken door Belgen geschreven, wy sullen er insgelyks eene beoordeeling van geven, soodra sy tot de geschiedenis van het vaderland betrekking hebben.

Dat wy onse opmerksaamheid op de letterkundige gewrochten van Noord-Nederland ook besonderlyk sullen vestigen, spreekt van selfs. Wy sullen ons best doen, om nauwe en innige betrekkingen met onse voormalige landgenoten aanteknoopen. De politische

scheiding sleept geenssins eene literarische afsondering na sich. Wy meenen integendeel dat het voor de wedersydsche ontwikkeling van beide landen hoogstnuttig is, dat sy door taal- en letterkunde nauw aan elkander verbonden blyven. Reeds kunnen wy op de medewerking van eenige der beste hollandsche schryvers staat maken.

Buiten de beoordeelingen, sullen wy opnemen gedichten en andere letterkundige opstellen, soowel oorspronkelyk nederduitsche, als vertalingen uit andere germaansche taaltakken, als ook oorspronkelyk hoogduitsche; de laatsten echter in minder groot getal. Mengelingen over letterkunde, kunst en wetenschap sullen wy op het einde van alle onse nummers leveren.

Gelyk de leser siet, stemmen wy in de spelling niet gansch met de koninglyke commissie overeen. Ons schynt — en de grammatiek spreekt voor ons — de *aa* en *uu* gegrondder dan de *ae* en *ue;* de fransche *z* hebben wy insgelyks opgegeven en daarvoor de germaansche *s* weder aangenomen[1]; in alle overige punten syn wy het eens met de koninglyke commissie. Wanneer het echter de schryver van een aan ons toegesonden stuk wenscht, deelen wy dit in syne spelling mede. Fransche stukken vertalen wy geerne.

Brussel, op den dag des slags van Waterloo.

DE RAAD VAN BESTUUR.

[1] Men kan daarover raadplegen : *La langue flamande, son passé et son avenir*, door onsen medewerker H. Vandenhoven. (Brussel, Muquardt, 1844, 8o. Fr. 1-75.)
(Für unsere deutschen leser bemerken wir nog, dass das niederländische *oe* wie *u* und *u* meistens wie *ü* ausgesprochen wird.)

Er verschynt alle maanden eene aflevering van 2 1/2 of 3 vellen druks. De prys voor het gheheele jaar is 8 fr. voor Brussel, en 9 fr. voor de andere steden des ryks.

Kölner Dombriefe oder Beiträge zur altchristlichen Kirchenbaukunst. Von J. Kreuser. Berlin. 1844.

De keulsche dom is niet een werk voor Keulen alleen, neen, hy is een werk voor het gansche, groote Germanien. Gelyk Roomes Lateraan *urbis et orbis caput et mater*, soo sal hy de oudste dochter worden van dese moeder, *Germaniens hoofd en moeder*. Dit begrypt men seer wel in Hoogduitschland; van alle kanten stroomen daar bydragen naar Keulen in de handen van den aartsbisschop of van het bouwcomité; overal vormen sich « *Dombauvereine,* » die allen, elk in synen kring, voor de heilige saak werksaam syn; Keulen alleen telt acht deser maatschappyen [1].

Hoe echtkoninglyk de koning van Pruissen en met hem syn gansche huis den dombouw ondersteunt, dat weten wy allen; onlangs gaf de prins van Pruissen nog 50.000 daalders (187.500 franken) voor het bouwen van het noordelyke portaal. Niet minder mild toonde sich de dichterlyke koning van Beyeren, die voor syn aandeel al de vensters der suidsyde met geschilderde en gebrande glasruiten, door de eerste kunstenaars syner hoofdstad gemaakt, beschonk. Een van de vensters der koorgallery is een geschenk van den aartsbisschop-coadjutor, een ander gaf de *Männergesang-Verein*, deselfde die voorleden jaar te Gent in den pryskamp der *Melomanen*

[1] Echte eenvoudige borgermaatschappyen, die hier in Belgien evensoo gemakkelyk konden opgericht worden. Elke heeft eene groote saal in eene herberg. Daar komen de leden alle sondagen te samen, drinken hunnen wyn of hun bier, en luisteren naar den uitleg des voorsitters, of naar de lesing van prosa- en dichtstukken, of naar eene redevoering over een onderwerp, dat betrekking heeft tot den bouw des doms. Wyn en bier kost er *twee centimen* meer, dan elders. De weerd moet nawyseu, hoeveel pinten hy getapt heeft en sooveel centstukken in de kas der maatschappy geven. Wy willen niet seggen, dat daarby de strengste kontrole heerscht; doch ware dit ook niet, geen keulsche weerd sou het wagen, de kas ook slechts voor eenen cent te bedriegen. Buiten dien geven de leden eene jaarlyksche bydrage van eenen of twee franken. Dit schynt seer weinig en toch brengt elke maatschappy jaarlyks 1500 en 1800 franken op.

bekroond wierd [1]. Ook in België begint men hand aan het werk te leggen, ook hier worden reeds steenen voor den dom versamelt. Ons Atheen heeft daarby op eene waardige wyse den aanvang gemaakt, en wy vertrouwen, dat de andere vlaamsche steden sullen navolgen. Willen wy echter iets doen, dan laat ons geen vlaamsch *geld* naar Keulen senden, wel neen, laat ons liever vlaamsche kunstwerken in den dom stellen. Onse Geefs kunnen onse school van beeldhouwkunst daar vertegenwoordigen; Wappers kan kartons leveren voor de reusachtige vensters, hy de evensoo geniale als gemoedelyke, de echtduitsche meester. Houdt het gebrande glas van den heer Pluisch te Mechelen de proef der kenners uit, dan kan hy aan Duitschland toonen, dat de Vlaming ook in dese kunst niet ten achteren is.

De geestdrift, die gansch Hoogduitschland voor den dom doorgloeit, is ook de moeder der « Kölner Dombriefe. » Trachten wy, den schryver in syn boek natevolgen, om op die wyse soo goed als mogelyk aan onse lesers een bewys te geven, welk een ryke schat van grondige ondersoekingen onder den sedigen titel van *Bydragen* hun hier aangeboden wordt.

De oudchristelyke kerkbouw en syne symboliek, voornamelyk met betrekking tot den dom is het onderwerp, dat Kreuser in synen eersten brief behandelt. Symboliek is eene hoofdsaak by de bouwkunst, segt Kr. en hy heeft groot gelyk. Sy was dit ten minste in de oude bouwkunst, sy is het niet meer; maar daarom syn ook al onse bouwwerken soo plat, soo gansch sonder geest. Voor het oogenblik apen wy de Grieken na; wy noemen dese navolgingen schoon, wyl sy aan het oog bevallen, maar vindt de geest ook syne rekening daarby? Als de Griek en de Romein bouwde, deed hy dit naar vaste regelen, niet alleen naar architektonische regelen, maar ook naar de regelen der *Symboliek*. Soo waren

[1] Met hoe weinig moeite souden niet onse vlaamsche sangmaatschappyen elke een soortgelyk venster kunnen schenken! Ses honderd franken waren toch gemakkelyk in twee of dry concerten voor dit soo schoone doelwit byeengebragt; en welke vreugde soude elk Vlaming, die den keulschen dom besoekt, er niet in vinden, konde hy op sulk een venster de namen syner land- of stadsgenoten lesen, konde hy seggen: Sie, ook ik heb daarvoor bygedragen. Waarlyk, de vlaamsche leeuw mag in den germaanschen nationaldom geen vreemdeling syn!

de tempels der sterke, mannelyke godheden Minerva, Mars, Hercules in strengen dorischen styl gebouwd; in meer sachteren styl die van Venus, Flora, enz. Soo waren er tempels, die op hoogtens en heuvels, anderen, die in dalen moesten gebouwd worden (blz. 5). Gedeeltelyk is dese symboliek of voor ons verloren, of nog niet genoeg ondersocht; in geen geval kennen onse architekten deselve, en soo is de geest der griecksche bouwkunde in onse nieuwe bouwwerken verloren en wy hebben alleen den kouden vorm. Had dese trant ook slechts het nadeelige dat hy — gelyk soo dikwyls geseid is — self niet voor onse luchtstreek past, dan souden wy daarin reeds oorsaak genoeg vinden, om tot den oud-duitschen styl terugtekeeren, die soo ganschelyk voor onse koude en regenachtige landen berekend is.— Doch dit is wel eene predik in de woestyne; syn wy toch soo verre gekomen, dat wy nu nog kerken in dien heidenschen bouwtrant bouwen; plakken wy toch self — gelyk het nu eerst te Brugge gebeurde — griecksch-heidensche portalen aan onse eerweerdige gothisch-christelyke kerken.

Geene van alle godsdiensten was aan de symboliek meer gunstig, dan de christelyke, want hy was en is de meest geestige; daarom heeft de kunst by hem het grootste veld, de meeste gelegenheid, hare sending als middelarin tusschen den geestigen mensch en den meer stoffelyken te vervullen, het onsienbare door middel van het beeld ter aanschouwing te brengen. Met den aanvang van het christendom begon ook de christelyke symboliek; het schoone sinnebeeld, dat de heil. apostel Paulus [brief aan de Epheser II, 20] van den tempel des heeren geeft, was de grond waarop sy steunde, en benevens Apocal. XI, 1, 2, het plan, waarop al de duitsche dombouwmeesters werkten.

Oorspronkelyk waren de eerste christelyke kerken kamerkens, eensame wouden, katakomben. Eerst toen Konstantyn schutsheer van het christendom wierd, bouwde men *kyriaka,* kerken. Al dadelyk begon toen ook de symboliek; soo moest het altaar naar 't Oosten staan; dit was eene wet en bleef het, soo lang de oude bouwkunst bloeide. Nu vraagt men er niet meer na[1]; mag het altaar

[1] Het altaar van de kerk der Recolletten te Gend, dat nog voorleden jaar naar 't oosten stond, is nu naar 't *westen* geset. Het altaar der nieuwe jesuitenkerk in deselfde stad staat naar het *noorden*.

ten noorden of suiden of westen staan, dat is hetselfde[1]. De beduidenis van dit gebruik is gemakkelyk te begrypen. Uit het westen gaat de Christen naar 't Oosten, uit de nacht, uit de duisternis, treedt hy in het licht, dat Jesus gebracht heeft; hy, die begraven was, gelyk de sonne des avonds, en opstond, gelyk de sonne des morgens. Dese lyn van 't westen naar 't Oosten wierd later de heilige bouwlyn genoemd. Even soo moest de kerk in den vorm van een kruis gebouwd syn, want in en door het kruis wierden wy verlost. Alle kerkelyke handelingen ontvangen hunne heiliging door het kruis; het kruis geleidt den christen overal. Buiten dese hoofdpunten der oudste symboliek syn er nog eene menigte van anderen; om die klaar natewysen, deelt de schryver het plan eener oudchristelyke kerk mede. Daar het onderwerp soo hoogst belangryk is, soo wilden wy dese teekening niet aan onse lezers vooronthouden en laten se hier volgen.

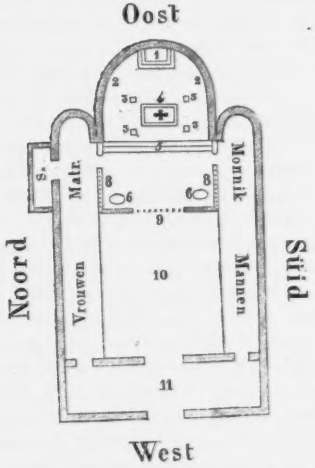

[1] Mone heeft over dit punt seer belangryke bydragen in synen Anzeiger medegedeeld. Daar dit tydschrift ons niet ter hand staat, kunnen wy den jaargang en de bls. niet opgeven.

Nemen wy nu teêerst de verdeeling der kerk naar de lengte, soo vinden wy dry hoofddeelen : het *oostelyke, middelste* en *westelyke* deel; het eerste was voor de priesters, het tweede voor de *gemeente,* het derde vormde den *voorhof.* (Vgl. de aangehaalde plaats uit de Apocal.).

In het eerste gedeelte, het koor, *presbyterium,* stond vooreerst (sie nº 1) de stoel van den bisschop. Gelyk Christus de onsichtbare herder der kerk is, soo is hy de sichtbare; daarom neemt hy ook als plaatsvervanger van Christus het meest oostelyk gelegen punt der kerk in. Neven hem sitten (2) de vornaamste priesters; eenige stappen van synen stoel af staat (4) het altaar overwelfd van het ciborium, eene soort van troon, die op vier suilkens (5) rustte. Dit gedeelte van het koor is uitsluitelyk voor de hoogere geestelykheid en daarom ook met tralies en dry of meer trappen (5) van het onderste gedeelte afgesonderd. Hier saten (8) de mindere geestelyken en de sangers, hier stond (6) de lessenaar voor het evangelium en (7) de lessenaar voor de epistel, die dikwyls ook sich in éénen lessenaar vereenigd vinden (*Ambon, Bema*).

Treden wy uit het koor in 't middelste schip, *naos, nef* (10), soo moeten wy gaan door de Segepoort, de *porta triumphalis.* Besonder prachtig syn by ons die van Dixmuiden en van Lier. In de kerk der predikheeren te Gent staat sy ook nog. De naam van Segepoort is gemakkelyk te verklaren. Kr. meent, hy kwam daarvan voort, wyl hy in het koor geofferd wordt, die over dood en hel segepraalde; doch schynt my eene andere verklaring veel nader te liggen. Het koor is het allerheiligste, het stelt, om soo te seggen den hemel voor; daar troont de plaatsvervanger des Verlossers, daar worden de heilige geheimen gevierd. Daar staan, gelyk in den keulschen dom, ook de beelden van Jesus, Maria en de apostelen; daar schouwt God de Vader uit de hoogte neder. Maar alleen die, welke over de sonde segepraalden, kunnen in den hemel toegang vinden. Soo is dus de poort des hemels eene echte Segepoort en de naam moest op de poort overgedragen worden, soodra het begrip van hemel op het koor overgedragen wierd. — Hier in het middelste schip stond de gemeente, links ten noorden de vrouwen, rechts ten suiden de mannen; om dat, gelyk Amalarius Fortunatus segt, de mannen van grootere weerdigheid syn, als de

vrouwen — doch daaraan kan ik met Kreuser niet gelooven.

Het onderste gedeelte eindelyk (11) was de voorhal, *pronaos*, waar de katechumenen en de nietgeloovigen stonden. Hare beide syden versierden later twee torens. Sy syn gelykbeduidend met de beroemde suilen *Jachin* en *Booz* of *Boaz* in den tempel Salomonis, die sich bykans in alle andere religien der oudheid weder vinden, gelyk in de tempels te Carli, Kenneri en a. m. in Indien, voor de Kaäba te Mekka, als obelisken voor de tempels in Egypten, enz. Aan de poort van den dom te Würzburg staan nog twee suilen [1], een bewys, dat sy mede tot de wesentlyke sieraden behoorden. Met het altaar vormen sy de heilige dryhoek, die soo dikwyls met het oog Gods in onse tempels verschynt. Dikwyls vinden wy — maar altyd in jongere kerken — éénen tooren; ook dry, selfs vyf, maar al die getallen syn heilig, en men hervindt se in den spitsbogigen (gothischen) bouwstyl overal. — In de voorhalle stond ook de *doopvont*, meestentyds naar 't Noorden, want de doopeling was nog in de duisternis.

Tot soo ver over den eersten brief; wy slagen de twee navolgenden over, want het overnemen der schoone verklaringen der beeldenspraak in de gothische kerken en vooral in den keulschen dom soude ons te verre leiden. Wie eenen dieperen blik in de hoogst dichterlyke taal deser steenen doen wil, die lese het boek self, en hy sal vinden, dat er geen standbeeld, geen suilken, geen steenken in onse dommen sprakeloos is.

De vierde brief spreekt over « de geestelyken en monniken als bouwmeesters. » Hy neemt ook weêr onse volste belangstelling in aanspraak; by hem willen wy ons een weinig langer ophouden.

De bouwmeesters der eerste twelf eeuwen waren *monniken*. Onder hun vond men seer weinig geestelyken (*clerici, presbyteri*) maar soo veel te meer leekenbroeders (*fratres conversi*). Allen waren werksaam, de laatsten meest met bouwen besig, of met de diensten, die de huishouding aangingen als bakken, landbouw, brouwen, enz., of ook met 't beoefenen van verscheidene andere kunsten, terwyl de eersten meer studeerden en voor het meer geestige gedeelte der algemeene werksaamheden sorgden.

[1] Sy dragen selfs de salomonische namen, Jachin en Booz.

Had men eenen vreemden werkman noodig, die wierd met verbondene oogen in het klooster gebragt; want de kloosters waren in alle vakken van menschelyke kennissen verre vooruit, en men wilde niet, dat een profaan oog de mocielyk gevondene geheimen doordrong. Uit de kloosters ging met andere kunsten ook de bouwkunst in het wereldlyk leven over; in de kloosters was de wieg van allen. Bewysen daarvoor versamelt Kr. in menigte op de blz. 126-180. Het schoonste beeld van den ouden bouwtrant moet wel de beschryving des kloosterbouws van den abt Pieter geven, en daarom willen wy se volgens Kreusers vertaling hier inlasschen: « Der Herr Peter dang für seinen Klosterbau Maurer, Steinhauer u. s. w. um das Jahr 1170, sowohl Mönche als Laienbrüder, lud [1] auch weltliche Frauen und Laienschwestern zum begonnenen Baue ein. Steine und Mörtel fortzuschaffen, führte er eine neue Weise ein, nämlich an jeden Schiebkarren stellte er an eine Seite ein Weib, an die andere einen Mönch. Er selbst war auch nicht faul [2] dabei, sondern mit aufgeschürzter Kutte [3] war er (*der Abt*) überall mit seiner Messruthe, mass die Steine, half ihnen auf die Karren und war durch seine beständige Arbeit den Andern ein Vorbild. Steine. Kalk, groben Sand und alle Nothdurft hatte er reichlich angeschafft, bis er sein Werk in Stein vollendete. Den Dachstuhl machte er aus Holz aus dem Gioner Wald und deckte ihn endlich mit Blei [4]. Ueberdiess hat er *nie* einen *Prediger* um Geld ausgeschickt, wie das bei einigen Kirchen und Klöstern Gebrauch ist, hat, auch nie bei den Fürsten und Mächtigen der Erde um Unterstützung gebettelt und dennoch fand er sich nach vollendetem Baue reicher als gewöhnlich. Sein Baumeister war ausser ihm *Aimo*, der ausser der Kirche auch noch das Armenhaus, und sonstiges erbaute. »

Hoe echter ging de bouwkunst uit de kloosters over in de handen der wereldlyken? Dry dingen, meent Kr., waren er de oorsaak van: 1° de invoering van den werksteenbouw in plaats van dien met gebakken steenen; 2° het ophouden van het gemeenschappelyk

[1] *Lud ein*, noodigde uit.
[2] *Faul*, lui.
[3] Monnikskleed.
[4] Lood.

leven, voornamelyk in de ryke gestichten, en 3° de ontwikkeling der steden.

De bouw met werksteenen eischt oefening, de steenmetselaar moest *kunstenaar* syn. Voor groote ondernemingen, voor dommen echter, moest men sulke kunstenaars in menigte hebben en de kloosters konden er niet meer genoeg van op leveren; te meer, daar niet alle monniken sich met het steenmetselen konden besig houden, daar sy ook veel andere saken voor het huishoud, het onderwys en andere dingen te versorgen hadden. Soo wierd men genoodsaakt ook wereldlyke steenmetselaars aantenemen. Uit de kloosterbroederschappen ontsprongen, vormden dese dan ook onder elkander broederschappen, wier eerste men reeds in het jaar 1185 aantreft.

De gestichten wierden steeds ryker en kwamen meer en meer van lichamelyke arbeid terug, om des te meer geestig werksaam te syn. In de steden ook moest de bouw openbaarlyk opgericht worden en dit paste niet voor het stille leven der monniken; vooral toen in de steden het verkeer grooter en levendiger wierd. Men liet dus de uitvoering deser kerkelyke bouwwerken aan wereldlyke steenmetselaars over en behield maar de aanordening van den bouw, *het plan;* want slechts door de kerk mag eene kerk gesticht worden (*ab ecclesia fundatur ecclesia, non ab infidelibus aut a laicis.* De la Barre, Speicil., I, 503).

Ook de steden wierden ryker en ryker, en neven de kerken verhieven sich noch andere werken, waaraan monniken niet helpen konden; soo was ook in dese betrekking het uittreden der kunst uit de kloosters noodwendig, en soo vormden sich de wereldlyke broederschappen van steenmetselaars. Laten wy een oogenblik by hun blyven staan, want sy syn in de geschiedenis der bouwkunst van het grootste belang. Daarvoor moet ik echter den vyfden en sesden brief overspringen en my aan den sevenden houden, die over de « Steinmetzen und ihre Hütten » spreekt. De twee andere brieven willen wy later in 't kort beschouwen.

Vaste steenmetselaars-hutten kwamen eerst op, toen in de groote steden Keulen, Strasburg, Freiburg, Weenen en a. m. bouwwerken begonnen wierden, wier uitvoering meer tyd, dan die van een menschenleven vereischt. Wy noemden soo even de vereenigingen

deser steenmetselaars, die men wel onderscheiden moet van de gewoonelyke metselaars, broederschappen. Dit waren sy in der daad, gelyk de kloosters. Als patronen hadden sy de *vier gekroonde martelaren*, wier feest op den 8ᵉⁿ van november valt, en wier namen zyn : *Severus, Severianus, Karpophorus* en *Victorinus*. Dikwyls vindt men ook dry gekroonde martelaren, namelyk *Klaudius, Christorius* en *Significamus*, ja eenmaal selfs vyf, *Klaudius, Kastorius, Nikaster, Simplicius* en *Symphorianus*. Kr. meent. dat in dese namen een dieper sinnebeeld lage en dit is niet onwaarschynlyk en syne verklaring er van (blz. 299 en 300) komt my seer gegrond voor. Van dese patroonen stamt volgens de Rochlizer oorkonde het *huttenrecht*. Volgen wy nu Kr. in eene sulke bouwhut. Sy bestond uit eenen eersten of oppermeester, uit meesters parlierers en gesellen; de leerlingen hadden er geen recht op. Allen waren « *Steinmetzen*, » wat ik in steenmetselaar vertale; met de steenhouwers hadden sy niets gemeen, want dese waren geene kunstenaren, gelyk gene; ook de metselaars, de *coementarii*, waren verre, van als leden eener bouwhut te kunnen aanschouwd worden. De oppermeester of *werkmeester* was echter niet de hoofdleider van den bouw; hy stond onder den geestelyken bouwheer en had als raad de andere meesters ter syde. Hy had te waken over de wetten der hut, op dat er eerlykheid, sedelykheid, godsdienstigheid, broederlykheid, vrygevigheid, gastvriendschap altyd in bloeide. De Parlierer moest daarvoor sorgen, dat de gesellen en leerlingen goed behandeld wierden en het woord voeren, wanneer vreemde meesters of gesellen de hut besochten. Vreemden waren er eigentlyk niet; de bekwame uitheemsche broeder was er soo willekom, als de inlandsche. Was de meester afwesig, dan trad een van de parlierers aan syne plaats. De gesellen stonden bykans aan de meesters gelyk, sy konden selfs eigene bouwwerken ondernemen.

In de hut sat de eerste meester naar het oosten, gelyk de bisschop in de kerk, die even als de bouwhut vierkantig was. Aan de vensters naar 't westen saten de voorstanders, twee van de parlierers. Elk van de gesellen had syn venster, waarheen hy syn werktuig leggen moest, na dat de arbeid gedaan was. Gelyk in de kloosters, wierd begin en einde des arbeids door slagen met eenen

hamer aangeduid. De meester deed dry slagen, de parlierers twee en eenen als « rûge, » d. i. als teeken van het begin des arbeids. De eerste meester riep de meesters met syne dry slagen, de parlierers riepen de gesellen met hunne twee. Den schatmeester noemde men « weerd. » Kwam een reisende gesel, voor dat de rustslag gedaan was, in de hut, dan had hy den dagloon verdiend en elkeen bedankte hem. Allen kenden elkander aan een geheim teeken, een woord en een besonder drukken der hand. — Hiermede sluiten wy onse uittreksels over dit punt; wie meer over dit hoogst belangryk onderwerp lesen wil, die neme het boek self en hy sal het niet onbevredigt uit de hand leggen.

Het gansche duitsche bouwwesen stond onder dry hoofdhutten, Strasburg, Weenen en Keulen, onder het rechtsgebied der laatste behoorde ook Belgien en Holland. Later kwam noch eene vierde hut daartoe, die van Zürich. In 't jaar 1459 sloten allen het groot duitsch verbond onder den gemeensamen naam van *Broederschap*, wiens voorsitter voor eeuwige tyden de bouwmeester van het strasburgsche munster wierd. Men vernieuwde dit verbond in het jaar 1563. Het verviel met het verval van den duitschen geest self, met het verval van de gansche duitsche kunst. Sal het nu weder met hem, met haar ontwaken?

De vyfde en sesde brief blyven noch over. Eer wy tot hun overgaan, moeten wy nevenby aan de heeren van Hasselt en Dumortier noch een woordje seggen. Sy willen namelyk, dat een Belg het plan van den keulschen dom soude gemaakt hebben, doch hunne meening rust op seer swakke steunpunten (blz. 205). Met veel meer waarschynelykheid kan men het plan aan Albertus Magnus of aan den bisschop Simon von der Lippe van Paderborn toeschryven, gelyk Kr. het bewyst.

« Over de gothische bouwkunst » is de titel van den vyfden brief. De naam *gothisch* word door Kr. verworpen; hy wil se de *duitsche* genoemd hebben en darin moeten wy hem bystemmen. Vindt de ogive of spitsboog sich ook reeds vroeg by de Arabieren, soo behoort toch hare voltooijing, de eigentlyke kunst van den spitsboog aan Duitschland[1]. *Duitsch* noemde men de kunst soo

[1] Dit is ook de meening van Hope, *Histoire de l'architecture*, Ier deel, bl. 373.

lang se bloeide, *gothisch* soodra se in verval kwam; *opus teutonicum* heeten alle bouwwerken in desen trant by de oude schrywers. Seer scherpsinnig toont Kr., hoe onse duitsche kunst noodwendiglyk vervallen moest, soo seer vervallen moest, dat men haren naam aan alles gaf, wat wansmaak aanduidde. Geerne hadden wy hem hier in gevolgd en den hoofdinhoud voor het oog onser lesers gebragt, doch dit soude ons te verre voeren en dit artikel is reeds soo uitgebreid, dat wy ons by korte aanduidingen bepalen moeten. Soo kunnen wy dan ook over de voorliefde der ouden voor de schilderkunst by hunne bouwwerken slechts weinig seggen.

Niet alleen de welfsels, maar ook de muren der oude kerken, de suilen, alles was beschilderd. Onse witte of geele muren vinden wy in de oudste kerken niet, of slechts daar, waar men geen geld had, om se te kunnen laten beschilderen. Selfs de vloer was niet van éene koleur; hy was met bonte tapyten belegd. In den keulschen dom worden dese schilderyen weêr hersteld; waarom tracht men niet in onse dommen hetselfde te doen? Sonder twyfel hervindt men dese schilderyen noch op de muren, so men slechts den kalk wegnemen wil [1]. Welk een prachtige bouw ware de antwerpsche hoofdkerk, indien sy in den trant van het koor des keulschen doms voltrokken was! En souden de antwerpsche schilders er niet geerne de hand toe bieden? Van Sinte Baafs spreken wy niet, want daar moest men eerst de marberen verontsieringen wegnemen, waarmede de kunstbarbary der laatste eeuw het schoone koor bekladde; en dit sal men wel soo lichtelyk niet doen. Wat onse luiksche, mechelsche, brusselsche en brugsche dommen betreft, hoe heerlyk souden sy niet kunnen worden, wilde men hun weêr hun oud kleed aantrekken! Mogten doch onse wenschen daarvoor niet slechts *pia vota* blyven!

Soo dit kort — en toch reeds zoo lang — oversicht over het kreusersche boek groote en warme deelneming, soowel aan het werk als noch meer aan de heilige saak verwekte, waarover het handelt, dan souden wy ons rykelyk beloond vinden. Wy wenschen hertelyk, dat het boek weldra eenen bekwamen vertaler vinden moge; het verdient dit waarlyk, en meer, dan soo veele nietsbeduidende voortbrengselen, die speculatie-sucht al dadelyk na hun

[1] Sulke oude fresco-schilderyen heeft men alreeds in de Sint-Jakobskerk te Luik ontdekt.

verschynen ons in een fransch gewaad mededeelt. Eene groote belesenheid is er in verbonden met seldene kritische scherpsinnigheid en de hoogste nauwkeurigheid.

Het eenigste, wat wy by den schryver te berispen vinden, is, dat hy soo gansch onbarmhertiglyk over onsen tyd schimpt en daardoor dikwyls sich van een groot onrecht schuldig maakt. Er bestaan, dit bekennen wy volgeerne, veel verkeerde rigtingen in de kunst en de letterkunde, maar Kr. breekt aan alles den hals en soude daardoor dikwyls als seer vermetel verschynen, vonden wy hem van den anderen kant, en besonderlyk in den eersten brief, niet so sedig en bescheiden. Dit verwerpen is eene schaduwsyde van het boek, die dikwyls seer storend wordt.

Ten slote voegen wy er noch by, dat de Kölner Dombriefe toegewyd syn aan den bouwmeester des doms, den hoogstverdienstelyken Zwirner.

J. W. Wolf.

Flämisches Stilleben in drei kleinen Erzählungen von Heinrich Conscience. Aus dem Flämischen übersetzt von Melchior Diepenbrock. Mit Holzschnitten, Regensburg. 1845. 8° XVI-108, 84 und 32 Seiten. Pr. Fr. 2-50.

Niet geerne sagen wy, dat Conscience, na synen *Leeuw van Vlaenderen* te hebben uitgegeven, het historisch roman verliet, om in kleine novelletjes te vallen. De prachtige tafereelen, die de dichter in dat werk met soo veel kunde, met soo veel smaak ons voor oogen stelde, hadden ons te diep getroffen, syne geetsdrift had de onse te seer opgewekt, als dat wy ons soo gauw in syne « stillevens » konden te huis gevoelen. Toch ook in dese kleinere voortbrengsels wierd hy weldra soo aantrekkend, dat wy se met een seer groot genoegen lasen. Dit is voornamelyk het geval met « *Siska Van Roosemael.* » Hoe treffend schildert hy daar de terugkeer van Siska in het vaderlyk huis, hoe schoon den dood van vader Roosemael! De scenen tusschen het bestuur van de akademie en grootmoeder, moeder en Fransken en de aankomst van den brief uit Keulen in « *Hoe men schilder wordt* » syn niet min goed gelukt;

ook « *Wat eene moeder lyden kan* » leest men geerne; doch — kunnen dese tafereelen op den duur onse belangstelling levendig houden? dit is eene andere vraag. Men ga in eene gallery en sie daar eerst eenen Rubens, dan eenige dosynen van Genreschilders. Dese laatsten sullen veel aantrekkelyks voor ons hebben, dit loochenen wy niet, maar met welke vreugde keeren wy later terug tot onsen Rubens en keeren wy steeds weêr terug en vinden wy altyd nieuwe schoonheden! Een sulke Rubens is Conscience's Leeuw. Na dat de dichter door vertalingen van eenige kleinere voortbrengsels, als van « Wat eene moeder lyden kan » en synen schoonen « Beulssoon » (*Noordstar*) in Hoogduitschland bekend was geworden, hadden wy hem daar liever sien meerderen opgang maken door de vertaling van syn groot roman, waarmede Karel Andree besig is, en die door deses kundige hand bewerkt, seker seer veel bydragen sal, om aan Conscience's naam die achting algemeen te verwerven, die hy in geheel Nederland geniet. Wil eene vreemde letterkunde in Hoogduitschland doordringen, dan moet men er iets seer uitstekends in aanbieden, en in vergelyk met *Auerbachs Schwarzwälder Dorfgeschichten,* b. v., kan men toch de voorliggende verhalen van Conscience niet gansch met dien naam bestempelen. In Hoogduitschland is men aan goede kost al te seer gewoon.

Hoe dit echter ook wesen moge, het is geen ongeluk, dat Diepenbrock juist dese dry verhalen vertaalde. Sy sullen veel daartoe bydragen, het echtgermaansch karakter van Vlaamland, syne lieve seden, het onbedorvene van syn leven by de duitsche broeders te doen kennen en daardoor menig hart winnen. Hoe vriendelyk men het boek in Duitschland ontvangt, daarvan getuigt, dat « Kaatzers Album voor 1845 » (5. Heft) en eenige andere tydschriften er al dadelyk proeven uit medegedeeld hebben. Men sal er misschien meer door geneigd worden, om den Leeuw te lesen, want is in dese kleine beeldjes de hand van den meester niet te miskennen, hoe meer moet men haar soeken en vinden op een soo geweldig doek, als dat is, waarop C. den segeryken Leeuw in den stryd met den gallischen haan schilderde. Van dit oogpunt beschouwd soude men bykans gelooven, dat de vertaling, die wy hier in het kort aankondigen en aan elkeen warm aanbeveelen, byval moest hebben. De

tyd sal ons leeren, welke van beide meeningen de gegrondste is.

De vertaling als vertaling kunnen wy goed noemen; slechts hier en daar heeft Diepenbrock een weinig nalatig geweest, en is er op syn duitsch menige aanmerking te maken; ook heeft hy somtyds den sin van eenige vlaamsche woorden verkeerd opgevat. Soo vertaald hy, b. v., I, 66, *roemer* door *Römer; roemer* echter is elk wynglas, *Römer* de naam van onse groene Rhynwynbekers. *Onbeleefd* (85) is niet *unbeliebt, unbemind* (ongeliefd) maar onbeschaafd, sonder manieren van leven, dus *grob, unartig, unfein. Suiver brabandsch* (25) is niet *sauber brabändisch,* maar *echt, rein, ganz, vollkommen* brabäntisch. Participial construktien kan men in het vlaamsch nog besigen, maar niet in het hoogduitsch en *Ihren Bruder anbelangend* (I, 106) *wahrnehmend,* welche grosse Angst (III, 17), kunnen wy onmogelyk billyken. *Ihr seid mir in den Ohren gelegen* (I, 16), *Thränen verwischen* (III, 8), *die Frau war gesessen* [(elle était assise) III, 10], enz., is geen goed duitsch.

Moge de vereerde dichter soo wel als ook de heer vertaler ons onse germaansche rondborstigheid ten goede houden. Wy hebben onse gedachte openhartig uitgesproken; syn wy het mis, dan sien wy met het grootste genoegen, dat men ons dit segge en ons van het verkeerde onser gevoelens overtuige, want wy willen slechts het ware en goede, en de voortgang der vlaamsche saak ligt ons diep en warm in het harte. J. F.

Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder mit Abhandlung und Anmerkungen, herausgegeben von Ludwig Uhland. Erster Band: Liedersammlung in fünf Büchern. Erste Abtheilung. Stuttgard und Tübingen. J. G. Cottascher Verlag. 1844. Bls. viii-561, 8°. Prys: 7 franken.

Sedert dat men in Duitschland begon het jok aftewerpen, waaronder de Romano- et Grecomanie het geleerde Europa eeuwen door gebuigd hield; sedert men van uit oud Italie en Grickenland terugkeerde naar de eigene heerdstede, om op vaderlandsche onderwer-

pen syne oplettendheid te vestigen; sedert toen was het voornamelyk het duitsche volkslied, dat de algemeene aandacht tot sich trok. In het volkslied immers spreekt de volksgeest op het luidste; daar openbaart hy sich ganschelyk, sonder allen schroom, in syne geheele diepte en innerlykheid, in alle syne eigenaardigheid en bevalligheid. Het volkslied is de levensvolste bode uit den vaderlyken voortyd en daarom is het van het grootste belang voor de wetenschap, voornamelyk voor de oudheidskunde, alle oude vaderlandsche liederen sorgvuldig optesoecken, te vergaderen en te bewaren. Wy staan in den vooravond van eenen nieuwen tydkring; de beschaving dringt steeds dieper door in alle klassen des volks, en verdringt daar alle verouderde begrippen; de geest streeft hooger en verder. Te midden van dese beweging der gemoederen is het dus meer dan tyd, byeen te versamelen al het goede en schoone, dat onse vaderen in liederen en overleveringen ons mogen hebben nagelaten, op dat hetselve worde opbewaard als een denkmaal en herinnering des voortyds.

Hoogduitschland besit eene menigte versamelingen van volksliederen, en dagelyksch sien wy er nog nieuwe by komen. Holland heeft ten minste *eene* versameling; België tot nu toe nog *geene*. En nogthans ware het hier, dat men op den ryksten oogst van volksliederen en overleveringen soude kunnen staat maken. Wel is waar, Willems heeft ons reeds sedert tien jaren eene versameling van vlaamsche volksliederen beloofd, maar hy heeft syne belofte tot nu toe niet gehouden [1], soo dat men thans te midden van soo ryke overleveringen en volksliederen even ongelaafd en onbevredigd leeft, als Tantalus in de onderwereld. De weinige liederen, die J. W. Wolf in syne Wodana mededeelde, hebben het verlangen naar meerdere nog levendiger doen gevoelen, sonder dat aan hetselve tot nog toe voldaan ware.

Het hier boven aangekondigde werk scheen eindelyk dit verlangen te moeten vervullen. De meestgeliefde der hoogduitsche dichters, Lodewyk Uhland, levert ons daarin eene bykans volledige versameling van oude hoog- en nederduitsche volksliederen. Hy kwam voorleden jaar naar België, om ook hier liederen te

[1] Het prospectus is nogthans sedert eenige maanden verschenen. (*Aanm. der red.*)

versamelen, doch syn oogst schynt er niet seer ryk geweest te syn. Hoe wel syne onderneming ook de krachtigste ondersteuning verdiende, soo schynt hy evenwel veele beloften maar weinig hulp te hebben gevonden; dit moeten wy ten minste aannemen op het lesen van eenige bladeren, die ons van de tweede aflevering des werks syn toegekomen, en waarin seer weinig van nederduitsche liederen te vinden is. Mochten dese regelen menigeen onser landgenooten aansporen, krachtig bytedragen tot dit echt vaderlandsch werk des dichters, om er België waarlyk en waardiglyk in te helpen vertegenwoordigen. Geerne sal de redaktie sich gelasten, die stukken, welke er voor geschikt syn, aan Uhland te doen geworden.

Daar wy geene uitvoerige beschouwing van het werk kunnen geven, eer wy ten minste het eerste boekdeel volledig voor ons hebben, bepalen wy ons by het voorgaande, en laten slechts nog eenige uittreksels uit het boek volgen. Wy kiesen als sulke uitsluitelyk neder- of platduitsche liederen; dese sullen tegelyk het best aan onse lesers toonen, hoe diep verwandt, ja hoe eensluidend, het noordduitsch met ons nederduitsch is. Wy sluiten met een waar woord Uhlands uit syne voorrede:

« Es ist an der Zeit, dass auch der Goldfaden des Liedes die Schelde wieder mit den Rheine verbinde. Die Versuchung lag nahe, auch die entsprechenden englischen und schottischen, dänischen und schwedischen Lieder anzuschliessen; doch besteht nach diesen Seiten hin nicht jene nächste Sprachverwandtschaft und die entschiedene Liedergemeinschaft, wie zwischen Deutschland und den Niederlanden. »

J. F.

Nedersaxische text.	Vlaamsche text.
« It daget in dat ôsten,	« Het daghet in den oosten,
De maen schint averall;	Het lichtet overal;
Wo weinich wêt min leveken	Hoe luttel weet mijn liefken
Wor ich benachten schal,	Och waer ic henen sal,
Wo weinich wêt min leveken,	Hoe luttel weet mijn liefken!
Ja leveken!	
Weren dat alle mine fründe	Och warent al mijn vrienden
Dat nu mine viende sin,	Dat mijn vianden sijn,
Ick förde se ût dem lande	Ic voerde u uuten lande,
Min lêf und minnekin	Mijn lief, mijn minnekijn!
Ick förde se ût dem lande,	Ic voerde u uuten lande. »
Ja lande. »	

Niederrheinischer Text.

« All wôrhen scholde gi mi vören,
Stolt rütter wolgemeit?
Ick ligge in leves armen
In so groter wêrdicheit,
Ich ligge in leves armen,
Ja armen. »

« Ligge gi in juwes leves armen?
Bi lo! gi segget nicht wâr;
Gât hen to der linden grône.
Vorschlagen licht he dâr,
Gât hen to der linden grône
Ja grône! »

Dat medeken nam ere mantel
Unde se gink einen gank
All to der linden grône
Dâr se den doden vant,
All to der linden grône
Ja grône.

Wo ligge gi hir vorschlagen,
Vorschmôrt in juwem blôt!
Dat hefft gedân juw rôment
Darto juwe hôgo môt,
Dat hefft gedân juw rôment
Ja rôment.

Wo ligge gi hir vorschlagen
De mi to trôsten plach!
Wat hebbe gi mi nagelaten?
So mengen bedrôveden dach;
Wat hebbe gi mi nagelaten,
Ja gelaten?

Dat megdeken nam ere mantel
Und se gink einen gank
All na eres vaders porten
De se tôschlaten vant
All na eres vaders porten
Ja porten.

« God gröte juw heren alle,
Minen vader mit im talle!
Unde is hir ein here
Effte ein edel man
De mi dissen doden
Begraven helpen kan?
De mi dissen doden
Ja doden. —

Vlaamsche text.

« Dats waer soudi mi voeren
Stout ridder wel gemeit?
Ick ligghe in mijns liefs armkens
Met grooter waerdicheit,
Ic ligghe in mijns liefs armkens. »

« Ligdi in uus liefs armen?
Bilo! ghi en segt niet waer;
Gaet henen ter linde groene,
Verslegen so leit hi daer,
Gaet henen ter linde groene! »

'T meisken nam haeren mantel
Ende si ghinc eenen ganc
Al totter linde groene,
Daer si den dooden vant,
Al totter linde groene.

« Och ligdi hier verslaghen,
Versmoort al in u bloet,
Dat heeft gedaen u roemen
Ende uwen hooghen moet,
Dat heeft gedaen u roemen.

Och ligdi hier verslaghen,
Die mi te troosten plagh,
Wat hebdi mi ghelaten?
So menighen droeven dagh;
Wat hebdi mi gelaten?

'T meisken nam haeren mantel
Ende si ghinc eenen ganc
Al voor haers vaders poorte
Die si ontsloten vant,
Al voor haers vaders poorte.

. . . . . .
. . . . . .

Och is hier eenich heere
Oft eenich edel man,
Die mi mijnen dooden
Begraven helpen can?
Die mi mijnen dooden. — »

De heren schwegen stille,
Se makoden nén gelût;
Dat megdeken kérde sick umme
Unde si gink wénent ût,
Dat megdeken wendde sich umme
Ja umme.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Mit eren schnéwitten henden
Se de erde upgroef,
Mit eren schnéwitten armen
Se en to grave droech,
Mit eren schnéwitten armen.
Ja armen.

Nu wil ick mi begeven
In ein klein klósterlin
Und dragen schwarte kleder
Und werden ein nünnekin,
Und dragen schwarte kleder
Ja kleder.

Mit eren hellen stemmen
Se em de missen sank,
Mit eren schnéwitten henden
Se em de schellen klank,
Mit eren schnéwitten henden,
Ja henden.

Die heeren swegen stille,
Si en maecten gheen gheluit;
Dat meisken keerde haer omme,
Si ghinc al weenende uut,
Ende si ghinc wederomme.

Si nam hem in haeren armen,
Si custe hem voor den mont
In eender corter wijlen
Tot also menghen stont,
In eender corter wijlen.

Met sijnen blanken swaerde
Dat si die aerde op groef,
Met haer sneewitten armen
Ten grave dat si hem droech,
Met haer sneewitten armen.

Nu wil ic mi gaen begheven
In een clein cloosterkijn
Ende draghen swarte wijlen
Ende worden een nonnekijn,
Ende draghen swarte wijlen.

Met haer claere stemme
Die misse dat si sanc,
Met haer sneewitten handen
Dat si dat belleken clanc,
Met haer sneewitten handen [1].

Nedersaxische text.

Nu vall, du rip, du kolde schnee,
Und vall up minen voet [2]!
Dat megdlin is aver hundert mile,
Und dat mi werden moet [3].

Hoogduitsche text.

Nun fall, du reif, du kaltes schne
Fall mir auf meinen fuss!
Das megdlin ist nit über hundert meil
Und das mir werden muss.

[1] Een ander, doch minder oud en minder getrouwe text van dit nederlandsche volkslied vindt men in de Horæ Belgicæ van Hoffmann von Fallerslehen, II bl. 101.

[2] Uit dit lied, gelyk ook uit menig andere nedersaxische oorkonden blykt, dat in de vyftiende en sestiende eeuwen de nederlandsche *oe* in Noordduitschland aangenomen was. Men sprak *voot*, *moot* uit, doch men schreef *voet*, ens. Deze aannadering in de spellingwyse hadde sekers met den tyd eene volstrekte eenheid medegevoerd, indien de hoogduitsche vertaling des bybels door Luther en de dertigjarige oorlog het nederduitsch in Noordduitschland als schriftsprake niet hadden doen verdwynen.

[3] Dat moet my geschieden.

V. D. H.

Ick quam to leves kemerlin,
Ick mênde ick wêr allein,
Do quam de hertallerleveste min
Wol to der dôr henin.

Got gröte di, mîn fines lêf!
Wo steit unser beiden sâk?
Ick sêt [1] an dinen brunen ôglin wol.
Du drechst [2] gröt ungemak.

Der sünne is vorblicket,
Is nümmes so klar alse vörn;
It is nicht ein halves jâr
Als ick se êrst lêf wan.

Wat schal mi denn min fines lêf,
Wenn se nicht danzen kan?
Wo ick se denn tom danze vöer,
Dar spottet min iderman.

Wol [3] wil mi helpen truren,
Dê richte dre vinger up!
Ick sehe vêl vinger und weinich truren,
Adde! ick far darhen.

Ich kam für liebes kemmerlein,
Ich meint ich wär allein,
Da kam die herzallerliebste mein
Wol zu der tür hinein.

Gott grüsse dich, mein feines lieb!
Wie stêt unser beider sach?
Ich sichs an deinen braun euglein wol
Du tregst gross ungemach.

Die sonne ist verblichen,
Ist nimmer so klar als vor;
Es ist noch nit ein halbes jar
Da ich dich erst lieb gewan.

Was soll uns denn mein feines lieb,
Wenn sie nit tanzen kan?
Für ich sie zu dem tanze,
So spott mein iedermann.

Wer mir will helfen trauren,
Der recke zwen finger auf!
Ich sehe vil finger und wenig trauren,
Alde! ich far dahin.

[1] Ik sie het, ik sie het.
[2] Du draags (gy draagt).
[3] Waarschynelyk een schryffaut; de sin eischt wé (wie). V. D. H.

Abt Vogler en syne leerlingen[1].

EENE SCHETS NAAR HET LEVEN, DOOR H. KUNZEL.

By kans eene halve eeuw geleden, ſag men, ſelfs by regen en ſtormachtig weder, eenen kleinen, dikken, een weinig gebukten man in de eenvoudige ſwarte kleeding eens geestelyken vrolyk naar het slot of naar het oude theater van Darmstadt gaan. Gewoonlyk omgaven hem verscheiden jonge mannen, met wie hy schertste en lachte. In het schouwburg bestuurde hy de repetitien voor de morgenconcerten en tooneelvoorstellingen; in het slot onderhield hy ſich met den groothertog, die hem sedert 1807 als geestelyken geheimraad en hofkapelmeester te Darmstadt gevestigd had, over muſikaalſchtheoretische onderwerpen; ſy speelden teſamen de nieuwste muſykstukken, recenseerden ſangspelen of spraken over hunne kapel. Somwylen vervoegde ſich de groothertogin Louise by hun en nam aan hun gesprek een levendig aandeel. Het muſyk was, sedert de vorst den russischen krygsdienst verlaten en het bestuur ſyns lands in handen genomen had, de lieflingskunst, in welker diepte en reinheid hy door eigene studien onder Vogler's leiding was ingedrongen. Seker waren toenmaals de middelen, welke ter uitvoering van groote toonwerken ſich aanboden, ſeer gering. Een orchester moest geschapen, een toneel ingericht en eene muſyk bibliotheek verſameld worden.

Hiervoor wist Vogler snellen raad. De bekwaamste muſikanten, die hy het garnisoen als hoboïsten aangesteld waren, werden tot hofmuſikanten verheven, de torenwachters met hun horens wierden uit hun hooge standplaats op de vlakke eerde verſet, en uit al de gewesten Duitschlands werden geschikte meesters van beſondere instrumenten byeengeroepen. Vogler verstond de inrichting eener kapel gansch voortreffelyk; te Mannheim en Stockholm had hy reeds soortgelyke stichtingen uit niets geschapen.

[1] Georg. Jos. Vogler, besonder geschat voor syne simphoniën en syne kerkmuzykstukken, wierd in 1749, te Würzburg geboren, en stierf te Darmstadt in 1814.

In dit opstel hebben wy gewaagd de oude lange *ſ*, die voor 40 jaren in onse vlaamsche drukkeryen nog bestond, weder intevoeren. Op dese wyse kan men het onderscheid tusschen de sachte et de lange *ſ* behouden, sondor van de franschc *c* gebruik te maken.

Maar er ontbraken nog ſangers en ſangeressen, door welke de koren der ſangstukken en missen konden uitgevoerd worden. Ook aen deſen mangel werd weldra afgeholpen. De vorst verſamelde in eene der grootste ſalen van ſyn residentieslot, in de ſoogenoemde concertſaal, de meiskens en vrouwen uit de beschaafde standen der stad en liet ſe in de muſyk onderrichten; mannelyke dilettanten stelden ſich in menigte in, en muſyk en geſang werden voor menigeen eene bron van geluk en eer.

Vogler had op het verſoek des groothertogs een groot orgel naar ſyn vereenvoudigd systeem verveerdigd, waarop hy de koren begeleidde. De grootheriog stond gewoonlyk aan eenen lessenaar in 't midden der ſaal, gaf met ſynen stok de maat aan en bestuurde ſoo de uitvoering. Op Goeden Vrydag bereikten deſe geestelyke concerten hun glanspunt. Alle de leden waren in den concertsaal in rouwkleederen versameld; Vogler ontlokte de diepste klanken der smert en der vreugde aan ſyn reusachtig orgel en twee honderd welgeoefende edele stemmen ſongen het requiem der grootste meesters. Iets meer volkomen en grootaardigers konde men wel toen ter tyd in Europa niet hooren; ook ſegt men nog, dat ſyn eigen spel en de gelyk uit éénen mond stroomende toonen aan den meester tranen ſouden uitgeperst hebben, welke hy verstolen uit de oogen wischte.

Hoe goddelyk, hoe betooverend moet ſyn spel geweest syn! Eens was hy op ſyne reisen ook naar Swabenland gekomen, waar hy hoorde, dat de geestryke Schubarth, wiens liederen en volkskronyk hy sedert lang reeds bewonderde, al tien jaren op de bergvesting Hohenasberg gevangen ſat, en verre van geſang en muſyk een treurig leven doorbracht. Vogler wendde sich aan den kommandant der vesting: en deſe stond hem na vele beden toe den aangesmeedden Prometheus te mogen ſien en spreken. Hy gaf ſich voor eenen armen muſikant uit, en verſocht Schubarth hem toetelaten, op een van door hem uitgevonden speeltuig, het orchestrion [1], eenige proeven ſyner kunst te mogen voordragen. Met vreugde nam de gevangen dit aan, Vogler liet ſyn instrument in de kamer brengen en begon te spelen.

Gelyk een donder rolden de toonen teſamen en smolten weêr in ſachte akkoorden; nu huilde de storm, dan stroomde de regen, ſelfs meende het luisterend oor het woelen des winds in de kreunen van duiſendjarige eiken te hooren. Schubarth wierd meer en meer ongerust; eindelyk echter hield

[1] Dit orchestrion was een soort van orgel uit vier klavieren, ieder van 63 tasten (touches) bestaande en in sterkte aan een 16 voetig orgel gelykende, waarby de toon op eene nieuwe wyse, door vermeerdering en vermindering der lucht was gegeven. Het geluid, uit de pypen komende, wierp sich, door eene opening in den muur tegen eenen aan syden snoeren hangenden koperen ketel en kreeg daardoor eene buitengewoone kracht. (*Aanm. der redactie.*)

hy ſich niet langer, wierp ſich aan Voglers hals, en riep, weggesleept door ſyne geestdrift: « Of du best Vogler, of de Duivel ſelf, « — en sedert dit oogenblik waren beide mannen de hertelykste vrienden. Niet lang daarna werd Schubarth weder in vryheid geſet en trad als kapelmeester in den dienst van den koning van Wurtenberg.

Soo werd ook eens de pastoraalmis van Vogler door het gansch órkest in de stadskerk bestudeerd. De meester speelde ſelf het orgel, de groothertog stond, den taktstaf in de hand, en het hooſd naar voren gebuigd, op den predikstoel. Vogler was gansch verſonken in ſyn werk en speelde de tusschenstukken met ſoo veel uitdrukking, met een ſoo diepdoordringend gevoel, dat de groothertog van den predikstoel sprong, op den dokſaal liep, hem onder tranen omarmde en riep: « Donder en duivel, Vogler, maak het niet te erg! Geen mensch kan ja meer ſingen en ik kan de maat niet meer slaan! »

Een kring van de hoogstbegaafde jongelingen had ſich voor en na rond hem, den eersten toondichter en theoretiker ſynes tyds verſameld. Uit alle de gewesten van Duitschland stroomden ſy naar Darmstadt, om ſich door den leerling van den grooten Pater Palotti te Padua in de geheimen ſyner kunst te laten inwyden, met hem aan de bron der hoogste godsdienstige geestdrift te drinken en ſich te laven en te verkwikken aan de eenvoudige schoonheid en de schoone eenvondigheid ſyner werken, die slechts in het ouditaljaansch kerkmuſyk huns gelyken vinden.

De toeval had in het jaar 1810 de meeste der mannen tot hem gevoerd, die nu ſelf als meesters van eersten rang bewonderd worden: Gänsbacher, C. M. von Weber, Meyerbeer, Peter von Winter en den vryheer von Poissl. Vogler woonde met de dry eerstgenoemden teſamen in een klein huis, welk de groothertog hem geschonken had, en waar ſy een geheel eigenaardig en echt kunstenaarsleven voerden. 'S morgens vroeg kwamen allen in de ſaal te ſamen, spraken daar ernstiglyk over geſang en compositie en elkeen bragt ſyne arbeid, om er Voglers oordeel over te hooren. Dit was altyd scherp en ſonder alle naſicht; lof of afkeuring ging vooraf, dan volgde de grond daarvoor en de verbetering van het mislukte; dikwyls ook trad de meester dan voor de lange tafel en improviseerde de kostelykste redevoeringen over geſang en spel, terwyl in stille verwondering de leerlingen rond hem stonden, en nauwelyks een ademtocht hoorbaar was.

Soodra deſe meer ernstige beſigheden gedaan waren, begon men met muſikalische speelwerken; ſoo nam Vogler, b. v., eene van ſyne talloſe muſykdooſen, stelde ſe op het vleugelklavier en liet ſe een stukje speelen, waarover ſyne leerlingen dan variatien op het klavier, het violoncel, de viool of de fluit extemporeeren moesten. Dit gelukte altyd het best aan C. M. von Weber, den lieveling des meesters, en wien deſe ook voor den vruchtbaarsten

en meestbegaafden van allen hield. Vogler liet nooit toe, dat een van hun een volledig opera bewerkte; ſy mochten slechts studien maken, en de beste muſykstukken doorarbeiden. « Gy moet vry en onafhankelyk dichten, ſeide hy altyd. Uw gemoed mag volstrekt door geene aanleiding gestoord worden. Soo gy slechts spellen kunt, dan ſal het leſen wel van ſelf komen. » Op die wyſe bewerkte C. M. von Weber een klavieruittreksel uit het Voglersche oper *Samori*, en daar nevens verscheide variatien. Meyerbeer dichtte ſyne grootsche cantate « God en natuur » gelyk later in de ſelfde stad, maar onafhankelyk van Vogler ſyn prachtig opera « Jephtha. » Gänsbacher schreef stukken voor het orgel.

Nadat de toneel- of concertproeven ten einde waren, spoedde de meester ſich, om in het slot te komen, want hy was een dagelyksche gast aan de tafel van ſynen vorstelyken vriend. Wanneer hy by die uitgangen dikwyls in ſyn staatskostuum verscheen, dan was het voor elkeen onmogelyk, een heimelyk lachen te verbergen. Klein en dik, het hoofd een weinig naar de borst toe gebuigd, hingen ſyne lange armen met de lange vingers, die gemakkelyk twee oktaven omspannen konden, bykans tot op den grond. Als protonotarius van den paus en ridder van de gouden sporen, bestond ſyne kleeding uit eene korte, ſwarte broek, rood- en witte kousen, ſwarte schoenen en eene goude spoor aan den rechten voet. Syn mantelken met een order daarop, hing aan den kraag van het breede kleed of vloog door den wind gedreven, als een ſwarte vleugel achter hem. Als grootcomthuur van het orde van verdienste van Hessen droeg hy het ordeteeken aan een roodband en aan de linke ſyde eenen machtig grooten degen. Terwyl hy nu daar aan de ryke tafel ſat en hulde deed aan den geest van den Champagner en Hochheimer, bestormden de vrolyke leerlingen ſynen rykbegaafden kelder en bliesen aan meer als eene flesch het levenslicht uit, tot dat met het naderen van den avond elk ſich een plaatsje ſocht, waar hy stil rusten kon. Kwam de meester dan laat naar huis en vond hy dit ſoo gansch doodstil, dan merkte hy gelyk, wat er omgegaan was; doch hy lachtte er heimelyk over en sprak slechts, ſacht straffend: « Kinderkens, kinderkens, wat hebt gy weêr gedaan! » Doch de leerlingen wisten ook, hoe het gewoonelyk met hem ſelf stond, en ſy lachten hem toe: « Papaken, papaken, pakt u toch by uw eigen neusken! » en in triomph brachten ſy papaken naar ſyn bed.

De rykste der jongelieden was Meyerbeer, de armste C. M. von Weber; doch, gelyk allen slechts een geest beſielde, ſoo hadden ſy ook maar eene kassa; ook nog in latere jaren bleef de brave Meyerbeer steeds in val van nood de bankier van ſyne vrienden.

In een punt slechts verschilden ſy onder elkander, en dit was — in hunne uitspanningen; weinig vooral stemden C. M. von Weber en Meyerbeer hierin

overeen. Deſe ſwerfde dikwyls gansche dagen lang door de lusthoven van de groothertoglyke familie, of door de in lusthoven veranderde wouden der omstreken, en luisterde daar naar het geſang der vogelen. Von Weber echter maakte het anders. Tegenover het slot bestond er eene alom bekende herberg, waar vooral de boeren uit den Odenwald, Oberhessen en de Rheinoevers inkeerden; daar ſat hy gehcele uren én liet de landlieden ſingen en ſong met hun; daar ook verſamelde hy dien ryken schat van de heerlykste melodyen, die hy later als even ſoo vele peerlen in ſyne operas wist aantebrengen.

De edele meester stierf plotselings aan eene apoplexie; het was op den 6ᵉⁿ mei 1814. Twee priesters en eenige van ſyne vrienden leidden ſyne overblyfsels ten grave. De baar was met eene gouden Apollolier en eenen laurierkrans versierd. Wie naar Darmstadt komt, die beſoeke ſyn graf naast de kapel op het oude kerkhof; een schoon gedenkteeken van ſwart marber met een passend schrift versierd het; eene laatste hulde van ſynen edelmoedigen, vorstelyken vriend, aan den vriend, aan den kunstenaar.

Syne leerlingen waren reeds eenige jaren vroeger verſtrokken en door alle deelen van Europa verstrooid; hun roem was het grootste geluk van den ouden meester. Een van hun beſocht in de maand january van het jaar 1826 het stille graf van den onvergetelyken leeraar; kon hy vooruitſien, dat hy vyf maanden later hem reeds wederſien, en ſoo verre van hem in de Moorfieldskapel te Londen ſyn graf vinden ſoude? — Gänsbacher leeft als een der eerste orgelspeelders te Weenen; Poissl bestuurdde lang de opera te München, waar Winter ook al begraven ligt, terwyl Meyerbeer den triomp viert, die ſyn oude meester met prophetischen blik hem vooraf verkondigte.

(*Uit het hoogduitsch vertaald door Frederika van Assen*).

SCHILLERS GEBEENTEN.

In de derde aflevering van Huber's Janus deelde ik, onder den titel «Schillers gebeine» en het teeken J. W. F., eenige aanmerkingen mede over het lot van't sterfelyk overschot des grootsten onser dichters [1]. Dese waren niet seer vleijend voor sekere persoonen en weldra verhief er sich sekere Dʳ E. Hallmann tegen in het pruissisch staatsblad (nº 125 van den 6 mey), en wel op eene wyse, die my dwingt, hem, het sluijer der anonymiteit afwerpende, te antwoorden. Ik gevoel my soo meer daartoe verplicht, daar myn artikel en syn antwoord in seer veel duitsche dagbladeren overgingen en versoeke deselve daarom, ook dese regelen te willen mededeelen.

[1] Onse lesers sullen deselve vertaald in de 2ᵉ aflevering vinden.

Vooreerst meent de heer Dr Hallmann, dat het orgaan, welk ik gekosen had, niet passend ware; Jahrbücher deutscher Gesinnung, Bildung und That! Waarlyk, daarin soude myne mededeeling niet hebben mogen staan, soo Janus slechts een aangesicht had: maar hy heeft er twee, gelyk de heer Dr toch weten moet, en dus mag hy niet slechts de licht-, maar *moet* hy ook de schaduwsyden van den volksgeest en de beschaving in het vaderland beschouwen. De schandelyke wyse echter, waarop men met Schillers gebeente te werk ging, behoort onder die schaduwsyden en soo meen ik het wel te kunnen verdedigen, dat ik haar juist in den Janus bekend maakte.

Soo de heer Dr een weinig over Eckermanns vertelsel, aangaande dese beenderen nagedacht had, ware het wel niet moeijelyk geweest, het hoogst-onwaarschynelyke, wat er in ligt, aantetoonen. « Bei der Eröffnung des Grabes habe es sich gefunden, dass die Scheidewände zwischen demselben und drei anderen anstossenden Gräbern eingefallen (waren) und der Inhalt der vier Gräber durcheinander gefallen war; » soo vertelde Eckermann. De graven waren dus boven of neven malkander. Lagen sy boven malkander, dan soude het toch sonderling syn, dat *alle vier* welfsels soo slecht gemetst waren; en waren de welfsels self ingestort, dan souden sy toch maar in groote brokken ineengevallen syn, soo versekeren my ten minste bouwkundigen, en het ware gemakkelyk geweest, de beenderen van Schiller er tot op het laatste te vinden; Gœthe behoefde dus niet, uit de beenderen der vier graven die van Schiller eerst te soeken. Lagen de graven nevens elkander, dan ware die moeite ganschelyk onnoodig geweest, want dan konden de beenderen niet ondereen geraken.

De heer Dr meent, ik wilde geerne Gœthe als *misgunstig* tegen Schiller daarstellen, hy spreekt van Verdächtigungen, ens. Dit vergeef ik hem; syn slecht duitsch toont genoegsaam hoe haastig, hoe driftig hy syne wederlegging heeft geschreven. Waarom toch driftig? ik denk, de schaamte. die hy met my en met elken Duitscher over het medegedeelde feit had moeten gevoelen, soude hem bedaarder hebben gemaakt. Doch de heer Dr twyfelde aan de waarheid der saak, en dit voornamelyk, wyl myn artikel niet geteekend was. Voor het laatste had ik eenige beweegredenen; daar echter de heer Dr my aangrypt, wil ik mynen naam noemen. Dat ik wesentlyk de waarheid seide, bewyst het antwoord op de oproeping, die de heer Dr aan den hofraad (eertyds borgemeester van Weimar) Karel Schwabe richtte, en waarin (sie *Preussische Staatszeitung*, nº 159, van 10 juny) dese heer myne mededeeling als waar bekrachtigt. Schwabe's werkje over den ganschen voorval moet voor elkeen ten hoogste belangryk syn; hoe men echter daarin durft verdedigen, dat men *Schiller*, onsen grooten *Schiller*, niet eene behoorlyke doodenkist, niet eene, hoewel eenvoudige, maar toch betamelyke begrafenis waardig

hield, dat syne overblyfsels by kans het selfde lot hadden, als die van *Mozart*, dit begryp ik tot nu toe niet.

Brussel, den 20ten juny 1845.

JOHANNES WILHELM WOLF.

An die belgischen Dichter.

Concordia soll ihr Name sein.
SCHILLER.

Es hing eine starke Glocke hoch in des Domes Thurm,
Sie klang mit reinem Schalle durch Nebel und durch Sturm,
Sie klang viel hundert Jahre mit treuem starkem Laut,
Es war dem flämischen Volke die Stimme so vertraut.

Der Franzmann ist gekommen zu herrschen in dem Land,
Er hat hinabgestürzet sie mit verweg'ner Hand,
Ihr mögt sie nur begraben, weil uns der Klang missfiel,
Ihr sollt dafür jetzt haben ein fränkisch Glockenspiel!

Der Franzmann hängt die Glöckchen im alten Dome auf,
Die Greise schauen trübe besorgten Blicks hinauf,
Sie können sich nicht gewöhnen an diesen fremden Klang,
Es schlägt bei diesen Tönen ihr Herz so schwer und bang.

Die Menge doch bethöret das neue Klingeln bald,
Dass sie vergisst die Glocke voll heiliger Gewalt,
Im Traum nur hören Greise mit silberweissem Haar
Noch ihre Töne leise, so fern und wunderbar.

Da plötzlich treten zusammen die Männer in dem Land:
„Von Herzen sind wir müde den fremden Schellentand,
Es passt das feine Klingeln auf unseru alten Dom,
Als wie ein gläsern Schifflein auf unseru Scheldestrom."

Drauf hat einer gesprochen mit flammendem Augenstrahl:
„Herbei, und helft mir graben ihr Männer allzumal,
Lasst uns die Glocke heben aus ihrer tiefen Nacht,
Dass wieder sie zum Leben mit Jubelklang erwacht."

Und hebt mit starkem Arme sie aus der Nacht empor,
Begeistert ihm zur Seite steht kühn der Männer Chor,
Sie haben sie froh erhoben hoch auf des Domes Thurm,
Auf's neue schallt sie droben durch Nebel und durch Sturm.

Und alle, die ihn hören, den vielgeliebten Klang,
Die wallen heran in Chören so freudig und so bang,
Sie sinken betend nieder, und rufen aus treuer Brust:
« Gegrüsst! die du uns wieder erklingst in Schmerz und Lust! »

Und stärker wogt und stärker der Glockenton durch's Land,
Klingt wieder an den Dünen dort an der Nordsee Strand,
Die Meereswogen rauschen dem wohlbekannten Schall,
Heil unserer Heimathsglocke! so tönt es überall.

Darmstadt. LOUISE VON PLOENNIES.

Naar het hoogduitsch.

I

En kenden de bloemen, de kleenen,
De wonden van myn hart,
Sy souden met my weenen
En heelen myn' smart.

En wisten de nachtegallen
Hoe 'k treurig ben en krank,
Sy lieten vrolyk schallen
Hun liefelyk gesang.

En kende het myne kwalen
Het gouden starrekyn,
Het sond uit 's hemels salen
My troost in 't harte myn.

Die kunnen het niet weten,
Slechts ééne kent myn' smart,
Sy heeft vaneen gereten,
Vaneen myn arme hart.

II

Lief liefken, leg 't handje op het harte myn,
Hoort gy, hoe het klopt in dit kamerkyn?
Daar woont een timmerman boos en vol list,
Die timmert voor my eene doodenkist.

Het hamert en klopt daar dag en nacht,
Heeft my sedert lang om den slaap gebragt.
Ach, spoed u meester timmerman,
Dat ik weldra inslapen kan.

Jou.

(Uit het « Buch der Lieder von Heinrich Heine. »)

MENGELINGEN.

⁂ Men schryft ons uit *Darmstadt*, 15 juny :

« Voorleden jaar werd, gelyk gy weet, te Dresden beslolen, dat dit jaar in den herft eene vergadering van philologen, orientalisten en pedagogen in onse residentie soude plaats hebben. De stadsregeering soo wel, als onse geleerden wedyveren, om al wat mogelyk is, optebieden voor het onthaal der vreemden, voor passende lokalen en vermaken van allen slag. Onder de leden van het comité, dat de feesten sal leiden, sien wy den hoogstverdienstelyken vryheer von Wedekind en den geheimen staatsraad Jaup. Met andere inrigtingen syn de heeren Dr Dilthey, Dr Schleiermacher en Dr Wagner gelast, aan welken men sich ook voor de bestelling van wooningen en andere aanvragen wenden kan. De sittingen beginnen met den 1sten van october en sluiten met den 4en der selve maand. De orientalisten hebben nog eenige voorbereidende sittingen op den 29en en 30en van september. »

Wy hopen geerne, ook Belgiën en Holland by dese vergadering vertegenwoordigd te sien.

⁂ Aangenaam is het ons, te mogen melden, dat hier een *Brabandsch Idioticon* staat uittekomen. De opstellers, de heeren Stallaert en Van den Hove, hebben sedert een paar jaren hunne vrye stonden en menig uitstapje daaraan besteed, om al de worden en spraakvormen, die in Braband gehoord worden, en niet in de schryftaal voorkomen, aanteteekenen. De verklaring der woorden geven sy niet alleen in het nederduitsch, maar ook in het hoogduitsch en in het fransch.

Dese bewerking sal, na het *Kortryksch Idioticon* van den heer Snellaert, de eerste syn, die in Belgien in dit vak aan den dag is gekomen; immers de weinige woorden, door den heer Serrure uit den Leuvenschen tongval medegedeeld (*Middelaer*, 2de jaargang), kunnen slechts als een proefje beschouwd worden.

⁂ De koninglyke centraal commissie voor belgische statistiek, onder het voorsitterschap van den onvermoeijelyken geleerden, den heer Quetelet, en wier sekretaris de heer Heuschling te Brussel is, trad deser dagen in briefwisseling met de groothertoglyke Hessen-Darmstadtsche maatschappy voor

statistiek en aardrykskunde. Mochten toch andere geschiedkundige maatschappyen sich ook soo in correspondentie stellen met de talryke duitsche genootschappen, die voor historische navorschingen werksaam syn. Soo eene dit wenschte, sal de redaktie geerne vermiddelend daartoe helpen en wy versoeken onse genootschappen sich derhalve in vrachtvrye brieven aan ons te wenden.

*** De geleerde deensche geschiedschryver Petersen heeft onlangs in een werk voorgeslagen, het deensch en het sweedsch in eenen te smelten en eene algemeene *noordsche schrifttaal* trachten te vormen. Hy heschouwt eene sulke letterkundige vermisching als het beste middel, om aan de meer en meer veld winnende hoogduitsche spraak te kunnen wederstaan. Wy sullen later dit ontwerp breedvoeriger behandelen.

*** Een belangryk boekje wordt in Duitschland aangekondigd. Het is een *Musenalmanak*, die onder den titel: *Die Sprachverwandten*, hoog- en nederduitsche, deensche en sweedsche dichtstukken sal inhouden. Reeds hebben de eerste dichters Duitschland's en Skandinavien's aan die schoone germaansche versameling hunne medewerking beloofd. De opsteller, Dr Boas, uit Landsberg aan de Warthe (niet verre van Stettin), heeft ons geschreven, om door onse tusschenkomst, ook eenige vlaamsche dichtstukken te verkrygen. « In Belgien, segt hy, fehlt mir alle Bekanntschaft... Sehr ungern würde ich die flämische Poesie aus dem Album zurücklassen; allein sobald Sie mir Ihre Hülfe entziehen, dann muss ich freilich dem Lieblingsgedanken entsagen, dass Belgien und Deutschland sich dabei traulich die Hand zum Grusse bieten möchten. »

Wy durven hopen, dat onse dichters dese oproeping niet onbeantwoord sullen laten. Sy kunnen geene betere gelegenheid vinden, om hunne gewrochten by de verwante germaansche volkeren te doen kennen. De opsendingen kunnen aan ons kantoor, of wel rechtstreeks, langs den weg van den boekhandel, aan den heer Boas gedaan worden.

*** Eene der laatste nummers der pruissische staatszeitung deelt eene kritiek mede over Thiers' *Histoire du Consulat et de l'Empire*, welke met dese woorden sluit: « Nach solcher Probe historischer Taschenspielerkunst scheint dem Werke ein vollständiger Erfolg in Frankreich gesichert, welchen wir Herrn Thiers keineswegs missgönnen, sofern man nur den guten Deutschen nicht zumuthet, dergleichen als Geschichte hinzunehmen[1]. » Op soortgelyke

[1] Uit sulk eene proeve van historische goochelary schynt men aan het werk eenen algemeenen byval in Frankryk te mogen versekeren, dien wy den heere Thiers geensins misgunnen, in soo verre nogtans men van de goede Duitschers niet vergt, dat sy sulks voor geschiedenis aennemen.

wyse spreken alle goede duitsche tydschriften over het genoemde werk.

De *Rheinische Beobachter* vertelt er het navolgende anekdootje over: M. Guizot werd gedurende syne laatste siekte door eenen vriend besocht, die hem in den hof wandelende en met lesen besig vond. Welnu hoe gaat het? vroeg de vriend. Ik gevoel my seer wel, antwoordde M. Guizot. Gy siet, ik lees Romanen; en daarby toonde hy het boek aan den vriend; het was: — Thiers geschiedenis van het konsulaat en het keiserryk.

*** S. M. de koning Lodewyk Philips van Vrankryk heeft aan den schryver van het werk *Geschichte von Frankreich während der Revolution*, professor Wachsmuth te Leipsig eene groote gouden medalje met het inschrift: « Der König dem Herrn Wachsmuth » vereerd.

*** Men schryft uit *Rio Janeiro*, dat de deensche natuurkundige en geoloog, Dr Lund, geduurende syne dryjarige reis in Brasilien merkwaardige ontdekkingen heeft gemaakt, waardoor het buiten twyfel komt, dat lang voor Kolumbus skandinaavsche kolonien daar gesticht waren. Buitendien vond hy in de provincie Minas-Geraes menschenbeenderen en geheele menschengeraamten in fossilen toestand. Bykans alle schedels droegen het karakter der verscheidene brasiliaansche stammen; slechts hadden de tanden van eenige gelykheid met die van de egyptische momien. Men wil daaruit het gevolg trekken, dat het suiden van Amerika voor de andere wereldeelen bewoond was; want nergens is men nog op fossile menschenbeenderen gestooten.

*** Voor eenigen tyd syn verscheidene pruissische bouwkundigen naar Egypten vertrokken, om daar de door het pruissisch gouvernement gekochte architektonische werken, waaronder sich ook een obelisk bevindt, te halen en te scheep te brengen.

*** De bydragen voor de oprichting van een gedenkteeken aan Steffens syn soo rykelyk aan het bestuur, dat met de uitvoering gelast is, toegekomen, dat het oorspronkelyk ontwerp (een Cippus van gepoleerd graniet met het beeld van Steffens naar een relief van Thorwaldsen) seer veel uitgebreid kan worden.

*** Men schryft ons uit Roomen, 16 juny:

« Sedert lang bestaat hier een genootschap onser duitsche kunstenaren onder den naam van Ponte-Molle; men komt er vriendschappelyk te samen, eet, drinkt, rookt en onderhoudt sich. Daarmede niet meer te vreden, wil men nu aan het geselschap een hooger kunstbelang geven, namelyk er eene bestendige tentoonstelling mede verbinden, waar elk duitsch kunstenaar tegen eene kleine jaarlyksche bydrage syne voortbrengsels plaatsen kan, om op die wyse eene gedurige vertegenwoordiging der duitsche kunst in Roomen te hebben. Tegelyk heeft men het plan, het genootschap in den aard

van een kasino interigten en ook aan nietkunstenaren de intrede te bewilligen. In het begin sal de saak gansch eenvoudig aangevangen worden; gelukt de onderneming, dan sal men haar ook meer uitbreiding geven. »

*** De Spenersche Zeitung heeft sich laatsleden maand eens voor goed laten bedriegen. Sy deelde namelyk de naricht mede, dat men in de puinen van Sint-Macarius te Gend eene marmeren tafel met het volgende opschrift had gevonden : CAI. IVL. CAES. ATH. LIVER. SARDINE. OFF. IX. OGEN. DAN. S.P. INA. GEO. F. CANT. ER. CAES. wat niets anders is, als « Cajus Julius Caesar at liver Sardinen of negenoogen dan spinage of canterkaes » en in Duitschland sedert lang onder desen vorm bekend is : CAI. IVL. CAES. ASS. LIBERAV. STERNVND. IX. AVG. ENALS. SAVERN. COLVNT. Q. KAES (Kuhkäs). In Cambridge, segt een ontdekker van dit bedrog, las men my eene grieksche inscriptie, die aldus luidde :

ΘΕΜΟΡΕ Υ ΔΡΙΝΚ
ΘΕΜΟΡΕ Υ ΠΙΣΣ.

De mededeeler van het gentsche inschrift (M. Van Duyse, soo wy niet seer mis syn) kan dese laatste als tegenhanger tot de syne gebruiken.

*** Op dertienden van voorleden maand stierf te Dresden Dr A.G. Eberhard in syn 77e jaar. Als dichter had hy in Duitschland sich eene algemeene liefde verworven door syn schoone dichtstuk : « Hannchen und die Küchlein. »

*** De beroemde slaavsche philoloog en archæoloog, Dr Paul Schafarik, schryver der *Slowanské starozitnosti* [1] en *Slowansky Narodopis* en kustos der keiserlyk-koninglyke bibliotheek te Praag, heeft van den koning van Pruissen het burgerorde van verdiensten ontvangen. Het eerstgenoemde werk werd onlangs door Mosig von Aehrenfeld en H. Wuttke in het hoogduitsch vertaald. In eene onser navolgende afleveringen sullen wy er eene beoordeeling van mededeelen.

*** In hare laatste sitting, van 18 voorleden maand, heeft de koninglyke maatschappy van letteren en schoone kunsten te Gent tot corresponderende leden harer derde klasse (letterkunde) benoemd onse medewerkers, Mevrouw Louisa von Plœnnies, te Darmstadt, en den heer Dr E. Weyden, te Keulen.

*** Eene goedkoope uitgave van Pyrker's werken, *durchaus verbesserte*, gelyk de titel segt, is deser dagen by den boekhandelaar Cotta te Stuttgart, van de pers gekomen. De dry deelen, in quarto formaat, kosten maar 1 1/3 daler, dat is ongeveer 5 franken. Wy behoeven niet te seggen, hoeveel

[1] De volledige titel is : *Slowanské starozitnosti sepsal Pawel Josef Safarjk Oddil dejepisn y. Pomocj Ceského Museum.* Praze, 1837. 8. S. 1004.

de verhevene gedichten van den geestvollen aartsbisschop sich den vlaamschen leser aanbevelen.

*** *Des Kreuzes Prüfung. Glaubens-Tragödie von San Marte* (A. Schulz), Magdeburg, 1845. Een duitsche kritiker spreekt met veel lof van dit treurspel. « Im Ganzen, segt hy, rechnen wir diese Tragœdie zu den beachtenswerthesten « dramatischen Erzeugnissen unsrer Zeit. Sie ist ein Vorläufer zu der sittlich- « religiösen Poesie, die wir, mit Mehrern, als den einzig krönenden Schluss « der Entwicklung deutscher Kunst und Dichtung erwarten. »

NIEUWE VERSCHENE WERKEN.

Niederlaendische Sagen. Gesammelt und mit Anmerkungen begleitet herausgegeben von J. W. Wolf. Mit 1 Kpf., gr. 8°. 748 Seit. 12 Fr.

Poetischer Hausschatz des deutschen Volkes. Vollständigste Sammlung deutscher Gedichte; von Dr. O. L. B. Wolff. 6. Auflage, gr. 8°. 1163 Seit. 10 Fr. Supplementband zum vorstehenden Werk. 194 Seit. 2 F.

Flaemisches Stilleben, in drei kleinen Erzählungen, von Heinr. Conscience. Aus dem Flämischen übersetzt von Melch. Diepenbrock. Mit Holzschnitten, gr. 8°. 224 Seit. 2 Fr. 50 Cent.

Gesammelte Werke des Grafen August von Platen, in fünf Bänden, in 12°, 1792 Seit. 10 Fr.

Deutsches dichterbuch. Eine Sammlung der besten und kernhaftesten deutschen Gedichte aus allen Jahrhunderten; herausgegeben von L. Bechstein, in 8°. 728 Seit. 3 Fr.

Kinder und Hausmaerchen. Gesammelt durch die Brüder Grimm. 8°, 1030 Seiten. 8 Fr

Deutsches Maerchenbuch. Herausgegeben von. L. Bechstein. Mit 1 Kupfer. 12°, gebunden, 302 Seiten. 3 Fr. 50 Cent.

Les poésies populaires de Hebel, par Emil Frensdorff, gr. 8°, 18 Seiten. 50 Cent.

H. C. Andersen nie Eventyr. 2. Saml. 8°, Kjöbenhavn. Reitzel.

J. Baggesen danske Vaerker. 2 Udg. Ved A. Baggesen 1. og 2. Bind. 8°.

N. F. S. Grundtvig Bragе-snak om gräske og nordiske Myther og Oldsage for Damer og Herrer. Kjöbenh. Reitzel.

J. L. Thorwaldsen. Prolog ved det kgl. Theaters Sörgefest d. 9. April.

A. Oehlenschlaeger 50 digte. Med Randtegninger. gr. 4° Kjöb. Höst.

— Nordens guder. Godtkjöbsudgave. 8°, Samnest.

— Helga; Yrsa; Hroars Sage. Godkjöbsudgave. 8°.

J. H. Wessel, samlede Digte. Udg. ved A. C. Böye. 2 Dele. 2 Opl. 8°. Kjöbenh. Reitzel.

Alle in dit Tydschrift beoordeelde of aangekondigde werken syn te bekomen by Kiessling en Comp., 26, Hofberg, te Brussel.

DÜITSCHE LANDKAARTEN.

In 't stük van eerdrykskunde, gelyk algemeenlik in 't stük van letteren, kunsten en wetenschappen, kennen wij in België niets anders, dan hetgene in Frankryk gedaan wordt. Indien wij nochtans den staat der eerdrykskundige kennissen in Engeland, Düitschland en Frankryk wilden onderfoeken [1], den fouden wij weldra erkennen, dat dit laatstgenoemde land onder dit opficht wyd beneden de anderen staat. Fransche geleerden en reifigers hebben, wel is waar, befondere punten der eerdbeschryving met talent opgehelderd, doch geen schryver uit dat land heeft volledige en nauwkeurige arbeiden over defe wetenschap geleverd. De rede daarvan is ligt te begrypen. Het aanleeren en beoefenen der eerdrykskunde vordert vlyt, volharding, nauwkeurigheid en buitendien eene genoegfame kennis der voornaamste europeïsche spraken. Nu is het albekend, dat defe hoedanigheden niet jüist die fijn, welke de Franschen kenmerken. Daarom is Frankryk ook fyne twee éénige goede werken over de algemeene eerdrykskunde aan vreemde geleerden verschuldigd, namelik aan den deenschen Maltebrun en aan den italiaanschen Balbi. Al de door Franschen opgestelde geographische handboeken fijn oppervlakkig en meestentyds onnauwkeurig [2] en getüigen, hoe weinig de eerdrykskunde

[1] In onfe eerste aflevering hadden wy de lange ſ in één artikel ingevoerd, in plaats der tegenwoordig gebruikte onduitsche z. Daar defe verandering van verscheidene kanten en namentlyk van Antwerpen goedgekeurd geweest is, foo fullen wy defe oudvlaamsche letter van nu af aan altyd gebruiken.

[2] Men leest, b. v. in de laatste uitgave des bekenden *Dictionnaire géographique de Vosgien*, Paris, 1832, dat Brussel 75,000 inwooners heeft, — jüist de helft van de ware bevolking, want de voorsteden moeten onder dit opficht van de bin-

in Frankryk wordt beoefend; hetgeen wel wat fonderbaar is by een volk, dat de staatkundige wetenschappen met foo veel yver en gevolg aankweekt.

Defe waarheid wordt door de Franschen felven aanerkend. In fyne *Lettres sur le Nord et l'Islande*[1] fegt Marmier openhertig: « Wij Fransofen fijn in 't algemeen niet sterk in eerdrykskundige kennissen; dit verwyten ons de Dûitschers en met recht. Wij fijn gewend, de vreemden by ons te fien en niet by hûn te gaan. Wij laten fe volgeerne onfe taal, onfe feden, onfe instellingen aanleeren, maar wij bemoeijen ons met de hûnne niet. Sûidwaarts strekken fich, naar myn dûnken, onfe geographische en statistische kennissen niet veel verder uit, dan tot aan de breedte van Madrid; noordwaarts beperken fe fich tot eenen gelyken afstand. »

Trouwens, wanneer men eene fulke bekentenis hoort, moet men onfe vooringenomenheid voor Frankryk en onfe onverschilligheid jegens de gewrochten onfer andere naburen onverklaarbaar houden. Het valt niet in ons bestek, hier het voordeel daartestellen, dat wij, in't vak van eerdrykskunde, uit het engelsche letterwefen trekken kunnen. Wij willen ons alleen met Dûitschland en namentlik met de dûitsche landkaarten befig houden.

Hetgeen vooral de dûitsche werken van dien aard kentschetst is de *orographie* ofte bergenbeschryving. Niet alleen in de kaar-

nenstad niet afgescheiden worden. — In een anderfins ernstig en geleerd werk, de *Encyclopédie nouvelle, publiée sous la direction de MM. P. Leroux et J. Reynaud,* geeft men onfer hoofdstad niet meer dan 80,000 inwoners. Wel is waar, het getal van 156,000 inw. konde vry wat te groot schynen voor eene stad, die eens de *chef-lieu* van een fransch *département* moet worden; want de schryver fegt ons met fransche pochery : « Depuis un siècle, elle a été prise assez fréquemment par les Français, qui n'ont pour ainsi dire qu'à allonger la main pour l'atteindre.... Elle est aujourd'hui la capitale d'un petit royaume provisoire, gouverné par un gentilhomme de la maison de Saxe-Cobourg, gendre du roi des Français. » Wij fijn sedert lang aan fulk eene spraak gewend : daarom hebben wij fe blootelik opgenomen voor het vermaak en de stichting onfer lefers. Willen wij nu nog een treffender voorbeeld fien der fransche nauwkeurigheit, foo lefen wij maar wat leeger : « Les fontaines sont alimentées par un petit lac situé à un quart de lieu de la ville.... En face de l'hôtel-de-ville est l'église de Saint-Jacques de Caudenberg, dont l'architecture mérite également l'attention. Ces deux édifices forment la décoration principale de la Grand'Place. » *Risum teneatis !*

[1] Page 73, uitgave van Grégoire en Wouters. Brux. 1841.

ten van befondere gewesten, altyd op eenen grooteren maatstaf opgesteld, fijn alle heuvelachtige gronden nauwkeurig geteekend, maar ook in de algemeene en op kleinere schaal ontworpene vindt men de gebergten en dalen aangedûid. Men vergelyke slechts de by ons verveerdigde kaarten van België met degene, die in Dûitschland fijn uitgegeven. Uit de eersten fou men kunnen besluiten dat ons land overal effen is en dat de provincie Luxemborg b. v., foo plat is als die van Antwerpen; hetgeen toch verre van de waarheid foude fyn. Onfe groote topographische kaart van Ferraris geeft, wel is waar, de dalen aan, maar fonder eenig verschil in de diepte derfelven en fonder aandûiding der bergvlakten (plateaux), die fich boven de dalen verheffen; foo dat er geen onderscheid te vinden is tûsschen de heuvelkens van Braband en de bergen van Lûikerland en Luxemborg[1]. In de laatsten daartegen fietmen altyd de bergvlakte der Ardennen en hare noordoostelike verlenging, die den naam van *Hooge Veen* draagt en fich, over de prûissische grenfe, met de Eifel vereenigt. Hier kan men in éénen blik fien, waar de vlakke, waar de heuvel- en de bergachtige ftreken liggen.

Als voorbeeld van voortreffelike bergenteekening kan men aanwyfen de militaire-kaart van majoor Von Decker (*das Land zwischen Rhein und Maas*, Berlin 1824, f°., Preis 12 fr.); het is tot nu toe het eenigste werk waarin wij de topographische gedaante der Ardennen fien kunnen. Van defen belangryken arbeid heeft kapitein Reymann gebruik gemaakt voor fyne *Karte von Deutsch-*

[1] De kaart van Ferraris, die in 1777 als een meesterstuk kon gelden, past niet tot den tegenwoordigen staat des lands, noch tot dien der wetenschap. Eene wigtige historische weerde fal fij nochtans altyd befitten: fij geeft namelik met veel nauwkeurigheid de foo ingewikkelde grenfen onfer voormalige hertogdommen, graafschappen, meijeryen, enf., op; doch de twee nadrukken derfelve, die van Capitaine (1800) en die van Vandermaelen (1833) fijn niet alleen van dit voordeel beroofd, maar ook meestendeels, en befonderlik de laatste, gebrekkig en onnauwkeurig.

Overigens verheugt het ons hier te mogen byvoegen, dat de nieuwe, naar de kadasterplannen ontworpene landkaart van België, die onder de leiding van den krygsbouwmeester Gérard door den heer Vandermaelen wordt uitgegeven, volkomen aan de vereischten der wetenschap beantwoordt. Reeds fijn er eenige bladeren, de provincie Henegauwen bevattende, verschenen.

land (in omtremt 50 blader. 4°), die ook eenige deelen van Luxemborg en Lûikerland, op eene grootere schaal dan Von Decker, feer nauwkeurig aangeeft. Een ander tot ons land betrekkelik en met dûitschen vlyt uitgevoerd topographisch werk, is het *Vervolg der kaart van de grenzscheiding tusschen het oud-Nederland en de belgische provincien, onder de directie en volgens het topographisch systema van den generaal-majoor Van Gorcum,* 1824, f°, pr. 12 fr. Defe landkaart, op eene groote schaal (omtrent als die van Ferrari's kaart) ontworpen fynde, heeft de opsteller de hoogte der bergen op eene foo eenvoudige als kunstige wyfe kunnen aandûiden, namelik met neveneen gestelde reijen van streepkens, waarvan elk eene hoogte van 20 meters aanwyst. Die streepkens worden nu dikker en korter, dan langer en smaller, naarmate de berg steiler ofte schuinser is. Op de kruin der bergen en bergvlakten staat de barometrische hoogte in meters opgegeven.

In een uitgestrekter veld kan men als een meesterstûk aanwyfen, de onlangs verschenene *Atlas von Asien in* 20 *Blättern zu C. Ritter's allgemeiner Erdkunde, II^te Abtheilung, entworfen von J. L. Grimm, herausgegeben von C. Ritter und J. A. Œtzel,* Berlin, 1840. Het werk is in 4 afl. uitgegeven, de twee reeds verschenene kosten 18 fr. 81 c.

Het voordeel der dûitsche landkaarten bestaat ook daarin, dat fe vele aanwyfingen van steden, dorpen, enf., en wel fonder verwarring, aangeven. Om de verwarring te vermyden, worden de namen van stroomen en vloeten [1] altyd met schuinsche naar links hellende, die van bergen met rechtstaande en afgefonderde letters geschreven. Ook worden de namen van steden met verschillende letters, naar de groote derfelven, aangedûid. Soo fijn, b. v. die van 100,000 inwooners en meer, met groote rechtstaande boekstaven geschreven, die van 50,000 inwooners en meer, met groote schuinsche, die van 20,000 inw. en meer, met kleine

[1] Wij hebben met opfet het echtduitsch woord *vloet,* hoe min bekend ook, voor het romaansch *rivier* voorgetrokken. In die beteekenis schryven wij het met eene t om het van *vloed,* fransch *torrent,* te onderscheiden. De Hoogduitschers hebben *Fluſs* en *Fluth.*

rechtstaande boekstaven, en ſoo voorts. De hoofdsteden van ryken ofte gewesten erkent men aan eene onder den naam getrokkene geverwde streep. Die schryfwyſe heeft, naar onſe meening, het voordeel van met den eersten blik een denkbeeld te geven van de verhoudingmatige wichtigheid der verscheidene steden. Met de fransche wyſe daartegen, kan men dikwijls desaangaande in dwaling geraken. Waaneer men, b. v., in de kaart van Nederland «ASSEN» met groote hoofdletters gedrukt ſiet, ſoo moet men de hoofdstad der provincie Drenthe voor eene groote stadt houden, terwyl ſe niet anders dan een klein vlekjen is van 2,000 inwooners.

De hierboven aangeduidde voordeelen worden vooral in de landkaarten van Weiland bemerkbaar. Die kaarten, in folio-formaat en in koper gestoken[1], ſijn niet alleen door nauwkeurige teekening en, schoone uitvoering, maar ook door leege pryſen aantebevelen. Sy kosten niet meer dan 1 fr. 50 c. het stuk voor de tweede uitgave; de eerste, waarvan eenige kaarten nog overblyven, kost maar 1 fr. 35 c. Wanneer men nu bedenkt, dat de fransche landkaarten van dit formaat, hoe gebrekkig en onvolledig ſij ook ſyn, altyd 2 fr. kosten, ſoo moet men ſich verwonderen, dat die van Weiland by ons nog altyd ſoo onbekend blyven. In Noord-Nederland ſijn ſe sedert lang in de meeste Athenæëns en middelscholen ingevoerd; en het ware te wenschen, dat ſij, gelyk de stereotype uitgaven der grieksche en latynsche klassiken van Tauchnitz, ook in België, ten minste in de dietsche steden, eindelik de fransche landkaarten mogten vervangen.

In een kleiner formaat (half-folio) ſijn de kaarten van Stieler niet minder aantepryfen. Sy maken dry verscheidene Atlassen uit, waarvan elk een meer ofte min groot getal van kaarten bevat. De volledigste heeft er 83; behalve eenige platen tot het Planetenstelsel betrekkelik en een groot getal kaarten voor al de staten van Europa met hunne verdeelingen, behelst het nog bovendien eene kaart van Europa tot overſicht der watergebieden en hoog-

[1] Het woord *steken*, voor *gravéren* ſou in onſe taal moeten ingevoerd worden: *snyden* kan men wel ſeggen van het gravéren op hout, maar niet van het gravéren op koper of staal. Het beste van allen ſou nog *graven* ſyn, waaruit de Franschen hun *graver* hebben gemaakt; in allen gevalle moet *gravéren* over de ſuidgrens teruggeſonden worden.

tentrekken, eene vloet- en bergkaart van Duitschland, Nederland, België en Switzerland, den loop des Rheins, van de Bodenfee tot Keulen, de voornaamste staten van Afië in affonderlike kaarten, enf. Defe atlas kost gecartonneerd 17 dalers 5 gr. De middelste uitgave behelst 63 bladeren en kost 13 dalers. Eindelik de derde en kleinste is eene keufe van de voornaamste kaarten, ten getalle van 31, welke al de europeïsche landen en de overige werelddeelen máár in algemeene kaarten bevat; hy kost 6 dalers. Voorts fijn die kaarten affonderlik te verkrygen voor 1/4 daler, omtrent 1 frank.

Onlangs is er een ander belangryk atlas verschenen, die ook verdient anbevolen te worden. Het is : *Albr. Platt, grosser physisch-politischer Atlas der Erde, nach Arrowsmith, Berghaus und Ritter.* 72 bladfyden groot folio, Maagdeborg, 1844-1845, pr. 24 th.

Van kleine kaartenboeken, voor het schoolonderricht bestemd en insgelyk het dobbele voordeel van nauwkeurigheid en leegen prys vereenigende, behoeven wij hier niet te spreken. Het fal genoeg fyn optenoemen : *Ad. Stieler's Schul-Atlas über alle Theile der Erde, nach dem neueren Zustande:* 27 beverwde kaarten in lang quarto; 22ᵗᵉ uitgave; prys 1 1/6 daler. 4 fr., 60 c.

Maar het is voornamelik het vak der historische eerdrykskunde, dat door de Duitschers met vlyt en geleerdheid is behandeld geworden. De eerste rang onder defe werken komt den *historisch-geographischen Hand-Atlas* van *Spruner* toe. Hy bestaat uit omtrent 70 kaarten half-folio en kost omt. 70 fr. Elk tydbestek der oude, middele, en nieuwe geschiedenis is er door eene naar de bronnen geteekende en fyn in koper gestokene kaart in vertegenwoordigd. Een andere, even goed, doch niet foo prachtig uitgevoerde en daardoor beter koope geschiedkundige Atlas is die van Löwenberg door Kutscheid overfien en vervolledigd. Hy draagt den titel van : *Julius Löwenberg's geographischer Atlas zu den allgemeinen Geschichtswerken von Rotteck, Pölitz und Becker; 2ᵗᵉ durchaus umgearbeitete Auflage in 50 colorirten Karten, von Dʳ Kutscheit,* Freiburg im Breisgau, 1844. gr. 4°. Dit kaartenboek, op steen gedrukt, kost 24 fr.

Een nieuw by afleveringen verschynend werk van dien aard,

waaraan de duitsche recensenten veel lof nageven, is de *Historisch-geographische Hand-Atlas in* 36 *Karten von R. v. Wedell; mit einem Vorwort von Dr F. A. Pischon; zum Gebrauch für höhere Bürgerschulen, Gymnasien und Militair-Bildungs-Anstalten, so wie als Supplement zu den Geschichtswerken von Becker, Pischon, Rotteck,* etc. Berlin, 1844-45, groot half-folio. Hy fal 6 afleveringen hebben, elk van 1 2/8 daler (6 fr. 50 c.); vier aflev. fijn verschenen.

Nog kan men gewag maken van : *Atlas und Tabellen zur Uebersicht der Geschichte aller europäischen Länder und Staaten; von Ch. Kruse.* 5te Auflage, Halle, 1854, f°. Dit werk behelst niet alleen landkaarten, maar ook geschiedkundige tafels. Jammer is het maar, dat de kaarten reeds wat oud, en niet met de hedendaagsche kunst geteekend fyn.

De eerdbeschryving der oudheid is in Duitschland door vele kundige mannen, gelyk Mannert, Reichard, Kruse, enf., in vele befondere werken behandeld geworden. Die allen optenoemen ligt niet in ons plan; wy willen maar eenige van de besten opnoemen.

Die van Reichard fijn voor alle anderen aanbevelensweerdig. Er bestaan twee uitgaven, van in f° en in half-folio (oblong); de eerste kost omtrent 5 fr. het blad, de tweede is veel goedkooper; de twelf kaarten, een Atlas uitmakende, kosten maar 15 fr. Beiden fijn door een forgvuldig opvolgen der beste bronnen en door de schoone teekening der platen, vooral in 't daarstellen der bergen befonder aanpryfensweerdig. Het is maar te beklagen dat fe niet beverwd fijn.

De nieuw uitgekomene *Hand-Atlas der alten Geschichte und Geographie für den Schul- und Privatgebrauch, in zehn illuminirten Karten, von J. V. Kutscheit,* Berlin, 1843, half-f°; is vooral door eene uitvoerige behandeling der verscheidene grieksche volkstammen en derfelver respective plantstaten opmerkensweerdig. De beverwing is feer goed uitgevoerd.

Een ander dergelyk werk in kleiner formaat, doch ook uitermate goedkoop is de « *Schul-Atlas der alten Welt, nach D'Anville, Mannert, Ukert, Reichard, Kruse, Wilhelm und andern, in* 15 *illuminirten Karten in Real-Quart, nebst Abrifs der alten Geographie, von Dr J. H. Möller.* Dit atlas waarvan

al 15 uitgaven verschenen fijn, kost maar één daler (fr. 3, 85 c.)

Mogen dese weinige aanwyfingen onfe vlaamsche lefers aansporen, om eene nauwere kennis te maken met de duitsche landkaarten. Een andermaal fullen wij een woord feggen over de eerdrykskundige werken van onfe oostelike naburen.

H. VANDENHOVEN.

Het Vaderland, tydschrift voor Letterkunde en Geschiedenis. I^e jaergang.

Uitgegeven onder de bestendige medewerking der Heeren gewoone leden van het Nederduitsch Tael- en Letterkundig Genootschap van Brussel, en der byzonderste Letterkundigen van België, onder de bestiering van den Heer MICHIEL J. T. VANDERVOORT, sekretaris van het Brusselsch Genootschap, corresponderend lid van de Maetschappy de Tael is gansch het Volk. — Antwerpen, Van Dieren en Comp., 1844. Bls. 428. Prys : 6 franken.

Wie had voor dry of vier jaren gedacht, dat in Brussel, in het verfranscht Brussel, in dit brandpunt der fransquillonerie, ooit een vonk van den vlaamschen, van den germaanschen geest hadde kunnen ontgloeijen! Wie er aan de mogelykheid van had durven wagen te peinfen, dien foude men voor uitfinnig hebben gehouden en toch, fie nu eens : Brussel telt *een Taal- en Letterkundig Genootschap, eene tooneelkundige maatschappy, er verschynt een politisch dagblad, een letter- en geschiedkundig maandschrift en een ander met een meer uitgebreid veld*, er bestaan *twee vlaamsche fanggenootschappen*, er is meer letterkundig leven, dan in eene der andere vlaamsche steden, — uitgenomen in *Antwerpen*. Brussel rukt langfaam de kroon van het hoofd des ouden Gents, waar foo veel vlaamsche schryvers woonen en foo weinig wordt gedaan; Brussel wordt langfaam de tweede hoofdstad van Vlaamland; de eerste hebben wy foo even genoemd en fullen haar, om geenen twyfel omtrent onfe gevoelens daarover te laten opkomen, nog eens noemen, het is *Antwerpen*.

« Maar, vriend, om de liefde Gods, feg dit niet foo luid.... »

Waarom niet, daar het waar is? Gent leeft van ſyn verledene, van ſynen ouden roem. Gent heeft ſynen *Willems*, maar wat doet Willems? Hy geeft het Belgisch Museum en kronyken uit en kan dus niet voor andere vakken van letterkunde werkfaam ſyn. Gent heeft ſynen *Van Duyse*, maar wat doet Van Duyse? Paul en Virginie, de luimige gedichten van Gresset vertalen en hier en daar een gelegenheidsgedichtje ſchryven. Iets eigenaardigs gaf hy ſedert lang den vlaamſchen leſeren niet. Gent heeft ſynen *Rens*, die alle jaren ſyn jaarboekje en niets meer voor den dag brengt. Het heeft ſynen *Ledeganck*, die wel geerne werken wilde, maar die, van beſigheden overlast en—wat wy *hertelyk* en *diep* betreuren — door ſyne ſwakke lichaamsgeſteldheid gehinderd, niet aan ſynen geeſt de vrye vlugt kan laten, die voor de ſchepping van iets grootſch noodig is. Het heeft ſynen *Serrure*, die aan de letterkunde ſedert lang vaarwel ſeide en meer franſch ſchryft dan vlaamſch. Er blyven nog dry over, *Julius de Saint-Genois* en *Blommaert*, die werken van langen adem onder de handen hebbende, niet voor ons letterkundig huisgerief kunnen ſorgen, en *Snellaert*, die na veel droeve ervaringen nu hoewel ſtil, doch eigentlyk werkfaam is. Jaren vervliegen, ſonder dat er (of ik moeſt my hier ſeer bedriegen en vriend Vandervoort te Brussel niet aan myn verſoek voldoen, my alles te ſenden, wat er in het vlaamſch verſchynt) te Gent iets meer uitkomt, dan het Belgisch Museum en het Jaarboekje, want nadrukken van hollandſche werken kunnen toch niet tot de vlaamſche letterkunde gerekend worden[1].

« Maar vriend, wat hebt gy toch te Brussel? Arme jongens, niet éénen deftigen naam. »

Dit is waar, geenen Willems, geenen Van Duyse of Rens, geenen Ledeganck, Blommaert of Serrure, maar een jong, krachtig en friſch geſlacht, waar moed en levensvreugde in ſteekt, gelyk in dat te Antwerpen; welk met alle handen werkt, die ons Lieve Heer hem gaf, en ſonder rust ſtreeft, om verder te komen; dat ſich de vleu-

[1] De trekken in dit beeldje ſyn ſcherp; ſachter die in een ander ſtuk van denſelfden ſchryver « Vlaaamſche ſteden en vlaamſche ſchryvers, » dat wy in een onſer navolgende nummers mededeelen ſullen.

De redactie.

gels niet laat besnyden en vliegt soo hoog het kan; sulke mannen moeten wy hebben, sy syn noodig voor onse letterkunde. Gaan sy in hunnen yver eens te verre, loopen sy eens mis, goed, dan neemt men se vriendschappelyk by der hand en segt het hun, en sy keeren terug. Wy mogen ja ook niet gelyk op eijeren gaan; neen, met stormender hand moeten wy het oudvaderlyk erfdeel weder winnen. Laat gy Brussel maar stillekens synen weg vervolgen; over dry jaren sullen wy eens wikken en wegen en sien, wie het meest heeft in gebragt.

De eerste jaargang van « *het Vaderland* » geeft ons een tamelyk uitvoerig beeld van den aard der werkzaamheden van Brussel. Op geleerdheid maakt men er geene aanspraak; men voelt, dat geleerde werken by ons nog niet tot het noodzakelyke behooren. Het is het volk, waarop men wil werken, het volk, dat men meer wil beschaven, dat men tegelyk met het meer bekend te maken met de geschiedenis des vaderlands, ook eens over de grenspalen van België wil voeren, om aan hetselve te doen sien, dat buiten het meer bekende Frankryk ook nog andere landen in de wereld syn. Pieters en Vandervoort leiden ons in het prosa (Van Duyse in het vers) door de geschiedenis van België; Jan Nolet beleert ons over het schoone, Somerhausen en Stallaert swerven naar het noorden, Brouwenaar, Dautzenberg en Vandervoort naar Duitschland, Straatman self naar Italië, en Stroobant — mirabile dictu — naar Frankryk, om bloemen uittesuigen, terwyl Dodd en David (en Hoogeveen-Sterk) stillekens te huis blyven, om met de eerstgenoemden er voor het departement van het inwendige te sorgen. Vleijende of afkeurende kritiek vertoont er sich nog niet; men wil eerst verzamelen, dan het verzamelde in orde brengen.

Sien wy nu een weinig nader toe, hoe gelukkig of ongelukkig men al dit ter uitvoering heeft gebragt.

Pieter's belegering van Oostende is nog al wel gehouden; sy kon slechts min droog en met meer warmte verteld syn. Dit is ook het geval met de historische arbeiden van Vandervoort. De kronykenstyl heerscht er geweldig in; men siet dat de schryver geenen overblik over syn werk heeft, dat hy niet meester is van syn onderwerp.

Sorgvuldig en met veel vlyt draagt hy syne notitien tezamen; niet het minste belangryke ontsnapt hem, maar in de hoofdzaak

mislukt hy,—in de daarstelling. Syn voorwerp is niet by hem overgegaan in vleesch en bloed, hy draagt het niet in een vol, warm hert; daarom kan hy het onmogelyk ook met warmte behandelen, daarom moet hy fyn doelwit gedeeltelyk missen, foo dit — gelyk wy gelooven — is, het volk over fyn verledene te beleeren. De tyden fyn niet meer, waar de vader of de grootvader met de foliokronyk op den schoot en kinderen en kleinfonen rondom fich, aan de heerdstede fat en, vol van de groote dagen des voortyds, ook aan de koele bron der kronyk geestdrift kon scheppen. Men verlangt nu meer, als de kronyk ons kan aanbieden en dit meer *moeten* wy, gelyk de schryvers van andere volken kunnen leveren. Dat Vandervoort fyne notitien wel niet *nonum in annum* (dit ware te veel gevraagd), maar toch *nonum in mensem* rusten late, fe in order brenge, fe bestudeere, tot dat hy het er in geschilderde tydvak grondig en door en door kenne en dan aan het werk ga, en hy fal ons iets beters geven, want warm kan hy worden, als hy wil : dit getuigt fyn « *woord aan onfe waalsche broeders.* »

Ook de heer J. Stem lydt aan defe fiekte. Syne lefing « over het galvanismus, desfelfs toepassingen en de electro-beweegkracht » bevat hoogst interessante dingen, maar de vorm — die is minder dan middelmatig. Meent die heer dan, dat het genoeg ware, slechts te kopiëeren, wat anderen hebben geschreven? Houdt hy fich voor foo sterk, dat hy gelooft, fyne primanotas fouden aan alle vereischten voldoen? dan is hy geweldig mis. Dit chaos van aanmerkingen is geen opstel, dat weerdig in een goed letterkundig tydschrift kan plaats hebben en, oprecht gefeid, wy begrypen niet dat de redaktie er geene acht op heeft genomen, den schryver daarop opmerkfaam te maken. Men mag niet foo gauw tevreden met eenen arbeid fyn; gelukt hy eerst niet, dan werpe men hem in 't vuur en beginne op nieuw, en twintig en honderd keeren op nieuw; is hy dan voor de 101e keer goed, foo fal men er meer nut uit hebben getrokken, dan indien men aan fyne plaats honderd andere opstellen had gemaakt. Dit neme de schryver fich *ad notam* en levere ons weldra iets beters.

Het «dixi» van Dr J. Nolet «Redevoering over den invloed van het gevoel voor het schoone met toepassing op onfe taal- en letterkunde, biedt ons eene fmaakvolle famenstelling aan van de ge-

dachten der beste hollandsche en eenige fransche geleerden over dit onderwerp, namelyk van den onsterfelyken Van der Palm, den geleerden Tydeman, Mevrouw de Staël, des Amorie Van der Hoeven, Van Kampen en Huët. De overgangen fyn hoogst gelukkig en de taal is fuiver, slechts doorkruid met al te lange phrasen, die men onmogelyk in éénen adem foude kunnen lefen; b. v. defe:

« Dan zonder eigenlyk te willen bepalen en ontwikkelen, wat men door het schoone dient te verstaen, een hoogst bezwaerlyk vraegpunt, myne Heeren, welks oplossing, vatbaer en slechts bestand voor verdieping in esthetische bespiegelingen, de perken eener gewoone redevoering te buiten gaat, tot de uitgebreidheid eener lyvige verhandeling over dit onderwerp leiden zou, en waerby wy de getuigenis en eigendunk, zoo van oudere als nieuwere wysgeeren, beurtelings zouden moeten inroepen, aen elkander toetsen en wederleggen, zal ik u enkelyk dit voorhouden, dat het gevoel voor het schoone, waervan eenigen zich den indruk verklaren, terwyl anderen haer (?) genieten, ook zonder dit gevoel te kunnen ontleden, maer toch *allen* haer (?) als lyf- en zieleigene bezitten, eene ingeborenheid is, die den mensch van kindsgebeente af in het hart is gestort. » Oef! Wy gelooven niet, dat er tien onder de toehoorders waren, welke die periode van den redenaar hebben verstaan. Meer, dan in een ander opstel vinden wy drukfouten in dat van den heer Nolet. Soo moet, blf. 151, regel 15, *de* orientalismus staan, of regel 16, *het* in plaats van *hy*, want het woord kan toch slechts een geslacht hebben. « Zoo *viel* ook eener meer beschaefde letterkunde stellige *vormen* ten deel, » op des. blf. moet « zoo *vielen* » heeten. *Eenen eenzydigen kant*, blf. 150 is feker niet in het handschrift van Nolet te vinden; *eenzydig* is tautologie van *éene kant*, enf. Wy bevelen in 't overige dit art. ter lefing aan onfe jonge letterkundigen aan, want het omsluit groote, groote waarheden.

« Schryfjeukte » van den heer M.—(Maertens?) Bravo, dit is een schot midden in het wit; men overtuige fich:

« Er is eene ziekte van welke noch oude noch hedendaegsche geneeskundigen handelen, en waervoor er in de artsenywinkels geen middel ter genezing te bekomen is.

Deze ziekte noemt men in het vlaemsch — schryfjeukte.

Het is eene schier algemeene kwael, waervan luttel menschen vry gaen, zoo

het schynt. Den eenen raekt zy vroeger het hoofd, den anderen later. Weinige genezen er van. Zelfs zyn er, die er van leven.

Ten onzent is zy zoo gemeen, als in andere landen, geworden; maer zy heeft by de vlaemschsprekenden een byzonder uitzigt genomen : zy heeft er zich gevermaetschappelykt. Inderdaed, meest in alle steden bestaen vlaemsche letterkundige maetschappyen, die van tyd tot tyd vergaderingen houden, en op welke ieder schryftjeuktige, op zyne beurt, zyn geschryf komt aflezen. Aen de uitgebreidheid van het gelezen stuk, kan daeromtrent den staet der ziekte bepaeld worden. Dat vinde ik nu nog geen groot kwaed; het gebeurt een beetje op zyn vlaemsch -- in den hoek van den haerd. Maer daer zyn er die slechter doen.

By middel van een stuk papier, dat wat langer is dan het breed is, wagen zy het tot hunnen evenmensch, ik wil zeggen tot een iegelyk, te spreken, en dat nog spreken zonder iets te zeggen. O dat is eene slechte soort. Geen genezing voor hen te verwachten! Het is geschied, dat men zulke ongelukkigen van pen, papier en inkt beroofde, en ze in een gevangenis opsloot. Wel wat deden zy? zy schryven met hunne nagels op den muer.

Diogenes las eens zynen vrienden het werk voor van eenen broddelaer. Aen het einde gekomen zynde, bemerkte hy dat die lezing iedereen verdroot : « Moed, jongens? zeide hy, wy zyn aen het strand. »

Moed, myne heeren, wy zyn ook aen het strand gekomen. »

« De wraakgodin of (!) loon naar werken. Eene kluchtige novelle. Naar het deensch van OEhlenschläger. » Eene goede keus. De vertaling laat wel hier en daar te wenschen, er steken foogenoemde germanismen in, maar moed. het fal beter komen. Stallaert is yverig en dus mogen wy met recht hoop, veel hoop voor hem hebben. Soude hy niet weldra eens fyne eigene vleugels willen beproeven? Tot nu toe kennen wy hem slechts als vertaler.

Hoe het kindje van blf. 253 tot den naam van « *Onderzoekingen* » komt, begrypen wy niet. Het is een dood geboren schepselken. De fisius op blf. 254 fal wel een *fiscus* moeten fyn.

Agneessens door Thaon toont wel aanleg, maar dit is nog weinig ontwikkeld. De daarstelling is ongelyk en hinkt op vele plaatsen en by den schryver foude Horatius' woord *prematur nonum in annum* ook aanwending mogen vinden.

Somerhausen deelt iets « over de noordsche mythologie » mede. Het best er van is de inleiding, de bron voor het overige een grondslecht duitsch werkje, te Leipzig verschenen in het jaar 1816. Waarom noemt S. dit boek niet als fyne bron? En nog eene andere vraag, die misschien van meer gewigt is, waarom schryft S.

over eene faak, waarmede hy ſoo weinig bekend is, terwyl hy over honderd en duifend dingen ſchryven kon, die hy grondig, die hy door en door kent? want wy houden — en wy niet alleen — S. voor eenen deftigen geleerde. Wy ſouden niet ten einde komen, wilden wy alle onrichtigheden optellen, die het art. bevat. Soo is b. v. de gansche afsnede op blf. 295 slechts ééne onwaarheid. Ossian is géén bron voor de noordsche fabelleer, hy brengt er géén licht aan toe, en S. noemt hem—*den Homerus van het noordsche Europa*. Soo hadden, gelyk in defelfde afsnede voorkomt, de oude Duitschers wel fangers, de priesters, maar geene *barden*. S. geeft eenige namen van schryvers over de noordsche oudheidskunde op en — vergeet de besten, enf. Wat de taal aangaat, die is fuiver en schoon en fy laat ons dikwyls over den inhoud wegſien. Mogten wy den heer S. weldra op een veld begroeten, wat meer voor hem geschikt is, waar hy fyne kennissen meer ontwikkelen kan. Syn « hoe laet is het » hebben wy met veel genoegen gelefen; het is feer lief.

De « *levensschets van Camoëns* » door Straatman is middelmatig en misschien nog min, dan middelmatig. Er heerscht eene feer slorderige taal in, b. v. « Dan merken wy evenwel op, dat hy... niet door schraapzucht gedreven was, *maer hem een edeler doel bezielde, echter weinig uitrichte* » (412). Gelaatstrekken ook kunnen niet *eenoogig* fyn en — nadat Str. ons den dichter als eenoogig heeft geschildert (412), laat hy hem nog eens een oog verheſen (413). Had hy echter maar een oog en verloor dit, dan had hy wel geen meer, ſoo wy wel rekenen kunnen, en Camoëns bleef toch fiende. *Kalfsoogen* (414) fyn onesthetisch en getuigen van grondslechten smaak, enf., enf., enf.

Er blyft ons nog het stukje « *Geld en naem* » door Dodd over. voor aleer wy ons tot de gedichten wenden. D. is een jong man, waar vuur en kracht en goede wil in steekt; D. heeft talent, maar dit moet geleid worden. Syn smaak is nog niet gevormd, hy heeft nog te weinig gelefen, te weinig gestudeert. Wil hy dit — en dit fal hy — met yver doen, dan fullen wy in hem nog eens eenen goeden schryver te meer krygen. Dus aanhoudendheid en moed!

Met veel vreugde hebben wy fyn stuk, het eenig oorspronkelyk letterkundige van langeren adem, gelefen; dit gloeijende ringen met

geest en vorm, dat er ſich in vertoont, deed ons wel om ſien, nu vooral, waar men op elken ſtap ſoo veel ſlappe ſielen tegenkomt.

Een jong koopmansklerk van Keulen, die ſynen vader niet kent en ſyne moeder verloren heeft, wordt door ſynen weldoender te Keulen naar eenen antwerpſchen koopman gefonden en ſeer goed aanbevolen. Hy leert daar een nichteken van het huis kennen en wordt er, ſeer natuurlyk, verliefd op. By eene *soirée* doet Frederik, de klerk, het hoofd van eene antwerpſche modejuffer op hol geraken, ſonder dit nogtans te willen, en deſe tracht op alle wyſe, hem in het net te krygen, doch hy is getrouw aan Louiſa, de nicht van ſynen principaal, een verklaart haar ſelf eenigen tyd later ſyne liefde. Op eene tweede soirée doet de modejuffer hetſelfde aan Frederik en dit wel op eene niet ſeer kiesche wyſe; doch deſe bekent haar, dat ſyn hert reeds geſchonken is. Nadat de modejuffer ſich overtuigd heeft, dat Louiſa in 't beſit van dit koſtelyk goed kwam, vat ſy een plan, om ſich te wreken. Ondertusſchen is een antwerpſche dandy op Louiſa verliefd geworden; die komt nu en vraagt plotſelings op eenen ſchoonen morgen haren oom om hare hand, en Mynheer ſegt hem die toe, ſoo de Interessentin er mede tevreden was. Nog ſyn beiden aan 't onderhandelen, als de modejuffer verſchynt, en den oom geluk wenſcht tot het aanſtaande huwelyk ſyner nicht met Frederik. De oom is gansch onthutst, vloekt en wil het niet gelooven, doch Mejuffrouw ſegt, hy hoefde ſlechts naar Louiſas kamer te gaan, om ſich van de liefde der twee jonge lieden te overtuigen. Hy doet dit, verraſt beiden, ſluit het nichteken op, en beveelt aan Frederik, wien hy baſtaard ſchimpt, met het begin van den volgenden dag het huis te verlaten. De arme jongen wordt er wanhoopende over en wil ſich door kolendamp verſtikken. Hy gelukt er ook bykans in, doch het wordt hem weêr leed en hy breekt een venſter, om lucht te krygen. De koopman hoort het gerucht, ſnelt naar boven, en vindt hem op den grond liggende; hy maakt desſelfs kleederen los, om hem beter locht te doen ſchepen en ontdekt door een kruisje, dat Frederik ſyn ſoon is, waarop ſeer natuurlyk als kroon de bruiloft met Louiſa volgt.

Men ſiet, dit plan is niet ſoo gansch slecht, hoewel er ook niets geniaals in ligt. Die ongelukkige liefde echter! Dat men toch over

niets anders schryven kan! Waarom putte de heer D. niet aan de bron der geschiedenis, gelyk Conscience? Hy soude iets oneindig beters kunnen leveren, wilde hy sich defelfde moeite voor eene historische novelle geven, die hy sich hier voor een liefdestukje gaf. De behandeling is immers niet sonder verdiensten, vooral het karakter van Eulalia, de modejuffer, tamelyk wel geteekend. Op eene plaats echter gaat sy toch te verre en krygt bykans gelykheid met sekere soort van vrouwen, wier naam men niet geerne noemt; het is daar, waar sy aan Frederik hare liefde bekent. Blf. 375 ware bykans eene seer schoone scene doorgebroken, doch sy bleef half in het hoofd des ylen schryvers steken en kykt er soo even eens uit het ei. Frederik is wanhopende; daar dringt plotselings het vrolyk gesang van eenen armen hovenier tot syn oor en hy ontwaakt uit syne bedwelming; maar niet, om gelyk Faust den vergifbeker der wanhoop wegtewerpen, neen, om dieper in wanhoop te versinken. Dat de koopman soo gansch van self er op valt, dat Frederik wel syn soon konde syn (blf. 378) is onwaarschynelyk, ook Frederiks gedrag tegen hem, nadat dese hem als soon erkend had, niet edël, niet *soonlyk;* selfs hoogst onweerdig handelt Frederik, blf. 389, waar hy synen vader voor syne voeten siet, en hem niet vergeven wil, en hy wordt bykans tragikomiek, wanneer hy segt: « Welnu, in naam myner moeder, die u in haren laatsten stond vergaf, sy u vergiffenis geschonken! » Dat riekt soo naar de windmolen-gelyk met handen en voeten draaijende en in het geweldigste bierbas schreeuwende mannen van het tooneel van Kats et Comp. De lange alleenspraken in het kap. VIII syn vervelend en konden gemakkelyk wegvallen. Waar D. over den maatschappelyken toestand onses tyds spreekt, siet men al te seer den jongeling doorschynen, die al, wat in de wereld omgaat, naar syne liefdedroomen berekent en beoordeelt.

Nog eens dan, D. werpe dit liefdesuchten voor eenigen tyd op syde, hy ga met ernst en kracht aan 't lesen van goede schryvers en hy sal weldra sien, dat hem nog veel te doen overblyft. Wy moeten en kunnen echter niet anders van hem verwachten, als dat sulks eene spoor voor hem sal syn, verder rustig te werken en te woekeren met het talent, wat de Heer hem toevertrouwd heeft; hy kan er veel winst uit trekken.

Wy gaan over tot de dichtstukken.

« *Zy. Herderslied.* » — Schoone styl en taal in den trant der onvergetelyke eeuw van allongeparuiken en mouches, van schoenen met reusachtige gespen, korte broeken en gigantische wandelstokjes met knoppen daarop, die meer dan een pond wegen.

« *Cornelis Sneyssone* » door Prud. Van Duyse. Een goed onderwerp in verfen vol kunst maar — fonder innerlyke harmonij; de vorm is meest goed, maar de gedachten bieden niets verhevens en er is geene eenheid in het stuk. Wie de geschiedenis niet wel kent, die er in behandelt wordt, die fal V. D. onmogelyk kunnen verstaan.

Hoofdpersoon is Cornelis *Sneyssone*, motief fyn heldhaftige dood; daar om moet dus alles fich draaijen. Nu komt echter eene inleiding van fes achtregelige strofen, omtrent de helft van het stuk, waarin van den held nog geene rede is. De vyf eerste strofen konde V. D. goed weggelaten en met de fesde begonnen hebben. Wilde de dichter het stuk gedeeltelyk omwerken, hy foude er iets goeds uit kunnen maken; eenige woorden en wendingen kon hy daarby ook verbeteren foo, b. v., 't gebroedfel in den *stoom* gesmoord—herinnert te veel aan onfe eeuw, aan *stoom*schepen en *stoom*wagens.

Ik voel my door het vuer ontbrand,
Dat helden slechts doorbruist—

is wel een weinig hoogdravend voor Sneyssone.

Uit Geeraertsbergsche wal — uit Geeraertsbergschen vest klinkt vreemd in het vlaamsch, en een genitif foude er beter staan. « *Een flits des vyands treft hem zwaer* » — maar vroeger was toch de spraak van buskruiddamp. Hy valt *en stuiptrekt* — is wel natuurlyk maar onedel, onschoon, het gevoel kwetsend, evenfoo :

En wil nog met vergeefschen moed
Zich wentlen in de vlag vol bloed.

Een enkel blik op het vaandel, een enkel fich inhullen in hetfelve fou het beeld van *lykdoek* veel beter doen uitkomen. De dichter moet de natuur veredelen, veridealifeeren, maar niet slaafsch afschryven. Wy hebben ons lang by dit stuk opgehouden, maar dit enkel daarom, wyl *V. D.* desfelfs schryver is en wyl wy

grootere talenten eerder over kleine fouten berispen, als eenen jonger in de kunst over groote. « Taeltwist » door denfelven schryver bevat eenige goede gedachten, ook « Brussels Tael- en Letterfeest.» De eerste stroof van dit laatste is eene reminiscens uit Willems gedicht : « Aen de Belgen, » waar fy nagenoeg letterlyk voorkomt. Het eerste solo bevat een allerliefste beeld :

Antwerp' ziet het duifje weder
Met d'olyftak in den bek.
De oorlogsplagen, byna wreeder
Dan de zondvloed, vielen neder.

Het navolgende verfwakt het beeld weder. Schooner is wel de Olyftak nog niet verklaard geworden. Min treffend is de personificatie der Gentsche letterkundigen als Artevelden, hinkend die van Vlaandrens West, waar befonders het vers, *die* (vrouwen namelyk)

« *Haer gevoel 't papier vertro. .en.* »

ultraprofatsch klinkt. Recht goed weder is :

God fal als de vadren weeren
't Volk, dat als de vadren spreekt,

hoewel wy het klaarder uitgedrukt wenschten en *handelt* feer wel *spreekt* vervangen kon. In 't algemeen speelt V. D. ook in dit ſtuk te veel met het rym en offert hy er de gedachten te veel aan op. Wy bewonderen hem daarom, gelyk wy reeds aanmerkten, wel voor het meesterschap over den vorm, maar voor het overig — Kleinere, in betrek op den vorm eenvoudigere ſtukken gelukken hem in 't algemeen feer goed, waarom fiet hy dus foo veel op onnoodige sierraden van het kleed, waarom is het niet genoeg voor hem, hetfelve wit en fuiver te houden?

« *De Bloemen* » door Dautzenberg fyn wondernaif, en by de grootste eenvoudigheid waarlyk schoon. Men fiet, de dichter leest in het boek der natuur, hy beluistert haar in hare geheimste werksteden, fyn oor is open voor hare taal. Men vindt er niet die eeuwige reeks van diminutiven, waarin onfe jonge dichters het naïve schynen te foeken, van *beekjes* en *bootjes* en *het maantje* is er geene spraak; maar dit diep gevoel, dit echt sentimentaal element straalt

er uit, wat aan de fiel eener Desbordes-Valmore, eens Heine, eens Rückert foo heerlyke liederen ontlokte. Wy moeten daarom des te minder met D. te vreden fyn, daar hy ons niet meer geschenken fyner muſe mededeelt. — De stroof, blf. 106. *Dat was een vlinders-pretje,* is overvloedig.

Wy komen tot een uitgebreider dichtstuk van Mevrouw Courtmans : « *Het regtsgeding van Salomo.* » Wy erkennen aan Mevrouw Courtmans het grootste talent, dat wy by eene vrouw nog in België vonden; fy heeft waarlyk dichterlyken aanleg, maar — die klacht moeten wy ook by haar herhalen — fy studeert niet, of fy leest te eenfydig. Het voorliggende stuk kan er weêr tot bewys van verstrekken. Sien wy vooreerst de dispositie, het plan aan.

De dichteresse voert ons in de hut der vrouwen en vertelt ons van de dood van het kindje; de eene van de vrouwen roept na kort twisten

« Kom, volg my, durft ge 't wagen,
Tot voor de voeten van den Vorst!

Wy meenen nu, in de II afdeeling voor Salomo's troon te treden —wy fyn mis; de dichteresse lacht met ons en voert ons een goed getal van jaren terug en aan Davids sterfbed, waarop de koninglyke fanger na tamelyk lange lessen aan Salomo te hebben gegeven, het oog sluit. In de derde afd. eindelyk komen de twee vrouwen weêr op het tooneel en wordt het beroemde oordeel geveld. Na de dood van het eene kind waren wy gespand, hoog gespand; wy worden afgemat door de dood van David, onse belangstelling is weg; daarom verliest het einde, hoe schoon ook, al fyn belang voor ons. Had Mevr. C. de gansche II afd. weggelaten, het stuk ware oneindig beter. Beschouwen wy eens n° II als niet fynde en betrachten wy I en III nader. De dichteresse begint :

Aen een vallei, waer 't kroost van Israël
De rykgewolde kudden weidt.
Waer 't kruingewelf der statige eiken
Een koel en koestrend lommer spreidt;

Waer om den stam der vygebomen
De wyngaerdrank zyn vlechten knelt,
Waer tusschen huivelen en struiken
De zilvren bron van 't beekje zwelt....

daar staat een hutje, waarin « twee der schoonst geschapen vrouwen » woonen; vrouwen echter, « die aen den lustkelk moêgedronken, van de aerd verstooten en veracht » fyn. Waarom moeten dit echter juist foo verworpen schepsels wefen? Wy fien er de noodwendigheid niet van in; in plaats, van ons die vrouwen aantrekkelyk te maken, schildert Mevr. C. fe als *afstootelyk*, en toch laat fy eene derfelven weinige regelen later een lied vol van edele gevoelens fingen; daarin ligt weinig poetische waarheid en nog min eensluidendheid, harmonij. Op die misklank volgt een diepe, schoone, hoogst dichterlyke en echt vrouwelyke toon, die ons hem bykans laat vergeten. De vrouwen worden moeders en —al haar voorleden verdwynt uit haren geest, al haar haat, al hare wanhoop is weggewasschen door den oneindigen stroom der moederliefde :

« 'k Herleef in ongeproefde vreugde
« Sinds my de Heer een zoontje schonk. »
Zoo spreekt de jongste van de schoonen,
Wyl 't wichtje heur aen 't harte rust;
En drukt den mond op 't aengezichtje,
Nog door geen vaderlip gekust.

Is dit niet schoon?

De navolgende schildering van de dood des kindjes en het bedrog der eene vrouw fouden wy weggelaten hebben en in de laatste afdeeling verplaatsen. Het slot der I afd. ware treffender; het beroert ons onaangenaam, de even nog foo falige vrouwen plotselings als « *tygerinnen, woedend, ontsind, over pynen lachend, verwilderd, in wanhoop de haren uit den schedel rukkende,* » enf., te fien.

II blyft dus begraven.

III begint weder feer schoon en schilderachtig :

O sieraad van de morgenlanden,
O mild begroende heuveltop,
Bedekt met duizend kleur'ge bloemen,
Bespat met zilvren hemeldrop, ens.

In wanhoop komt de bedrogen vrouw tot den heuveltop, waar Salomo offert; toch fy fingt ja een gansch vernuftig lied tot God?

Wy willen dit nog laten doorgaan, maar waarom nu eene herhaling der geheele historie van de dood des kinds en het bedrog? Schrappen wy kort en goed de tien laatste strofen van I door, fy fyn volstrekt onnoodig. — En de daarstelling felf? « Haer schoot heeft een kind gebaerd. » — « Myn leden nog zwak door het lyden der baring, » dit kan niet doorgaan; het is te ultranatuurlyk! Anders is dit gedeelte van het stuk nog al wel behandeld; doch wy hadden het van Mevr. C. nog beter verwachten kunnen.

Eenen blik terug. Groote schoonheden nevens wansmaak, wyfe orde nevens wanorde karakteriferen het stuk. Wansmaak en wanorde uit verdere gedichten te bannen, daartoe behoort slechts een weinig meer studium van goede voorbeelden. Soude de dichteresse fich dit niet willen getroosten? Het ware jammer, foo fy het niet dede, fy, die nog foo jong en foo krachtig is, van welke wy nog foo veel hoopen konden. Wy komen weldra op Mevr. C. terug, wanneer wy eenen naderen blik op hare *Margaretha van Braband* fullen werpen.

« *Slaep zacht!* » door L. van Hoogeven-Sterck is lief fonder nogtans van groote verdiensten te fyn. De moraal van het slot fouden wy wegwenschen; fy verfwakt het effekt geweldig.

Dodd leverde een fonderling stukje onder den titel : « *Wat ik wensch;* » hy wenscht namelyk — o gy fult het nooit raden — de spelde van het gafen *doekje* te fyn, dat het *borstje* van fyn *liefje* dekt. Er is daarby nog de spraak van *roosjes* en *traentjes*, *togtjes* en *bootjes*, *oogjes* en *beeldjes*, *hoofdjes* en felf van een *slaepje*. Neen, hoe fachtjes en liefjes dit stukje ook tot het hertje van fyn liefje spreken mag, een plaatsje in een letterkundig bladje verdient het niet, eerder eene in een vuurtje van een heerdje; er is geene weerdigheid in, en het fesde stroofje vooral foude niet mogen gedrukt staan. Men mag wel eene geliefde vereeren, aanbidden, gelyk men fegt, maar tot fulk een nietig instrument fich vernederd te wenschen, om by haar te kunnen fyn, dit gaat te verre. Men mag niet alles drukken laten, wat men schryft, heer D.! Werp u op het profa; daarin fult gy meer geluk hebben.

« *Duerzame hoop* » door L. F. David is beter, maar David moet fich nog veel beteren, om iets goeds te leveren. In alle gevallen staat het boven het navolgende « *Voorleden* » van Dodd, want het

bevat ten minste *één nieuw gedacht,* terwyl dit laatste de duifendeenste herhaling is van gansch gewoonelyke dingen, en die reeds duifendkeeren gefeid fyn.

Brouwenaars vertaling van Gœthe's *Erlkönig,* is niet ongelukkig en wy moedigen den schryver ten hoogste aan, fich meer op dit veld te beproeven. Eenige aanmerkingen over het ſtuk kunnen wy nogtans niet onderdrukken. Soo foude voor :

Hy *heeft* het knaepje vast in den arm

beter staan : hy *drukt* het knaapje

Met *bloempjes,* myn *knaepje,* is myn wooning getooid,

ware beter eenvoudig : Met bloemen, myn kind, is, enf.

Leelyk spook is een slecht epitheton voor den schoonen erlkönig. « De dochters van 't *luchtspook* » foude ook feer wel door « erlkonings dochters, » « daer grypt my het *luchtspook* aen, » door « daer grypt my erlkoning aen » kunnen vervangen worden. « De vader huivert; hy rydt *meer* gezwind » door « hy rydt zoo gezwind. » Van adem *ontbloot* is niet goed ; de adem bedekt niet, dus kan men ook niet van hem ontbloot worden.

E. E. Stroobant heeft fich veel moeite gegeven voor Victor Hugo's balladen ; men mag tevreden fyn met de vertaling, die in 't overige, wat de taal aangaat, veel te wenschen overlaat.

Hebben wy op die wyfe in het « Vaderland » nog weinig of geene eigenlyk gefegde *goede* stukken, dan fiet men toch in allen een krachtig poogen, goed te worden en dit is hoogst verheugend, want het is een tecken van *voortgang,* terwyl elders foo dikwyls de wyfer op stilstand staat, wat, gelyk elkeen weet, gelykbeduidend is met — teruggang. S. M. F.

Aaken, 6 july.

REISEERINNERUNGEN AUS BELGIEN, VON LUISA VON PLOENNIES. BERLIN, DUNCKER UND HUMBLOT, 1845.

De onverschilligheid, waarmede Hoogduitschland het half verfranschte Belgiën betrachtte, is voorby; fy maakte plaats aan warmere gevoelens ; beide volkeren erkenden hun oud broederschap

en men deed reeds meer dan eenen ſtap, om elkander te naderen, om het oud broederbond op nieuw te ſluiten. Dit is eene alom bekende waarheid. Wel steken nog hier en daar paruiken, die vreeſen, door de hoogduitsche letterkunde hunnen eerwaardigen Olymp te verliefen, wel schreeuwt hier en daar nog de eene of de ander: « Maar onſe schoone moedertaal geraakt in gevaar » — doch dit geeft niets, daaraan ſtoort ſich het betere en verlichtere gedeelte der letterkundigen niet; die erkennen in tegendeel, dat het vlaamsch onmogelyk door het hoogduitsch gevaar lyden kan; ſy erkennen, dat de geheele toekomst der vlaamsche letterkunde slechts dán verfekerd is, wanneer ſy eens en eenig wordt in den geest met hare hoogduitsche ſuster.

Dat dit ſoo is, daarvan gaven de Vlamingen voorleden jaar een schitterend bewys. Het was by het beſoek van Mevrouw Von Plœnnies in Belgiën. « Terwyl men elders en dit voornamelyk ook by ons in Duitschland, » legde by die gelegenheid het « Magazin für die Litteratur des Auslandes, » vinger- en voetkunstenaars glansryk en prachtig onthaalt, toonden de Vlamingen, dat ſy het woord kunstenaar in eenen edeleren ſin verſtaan, dat ſy den geest boven maschienenmatig werkende handen en voeten ſetten. Alle eere daarvoor aan hen! »

Een gedenkboek aan dit beſoek schenkt Mevrouw Von Plœnnies ons in het werk, dat wy hier willen beoordeelen.

« Von warmer Theilnahme für das vaterländische Streben seiner Dichter erfüllt, ſegt ſy in de vorrede, war ich der an mich ergangenen Aufforderung gefolgt, die flämische Literatur und ihre Vertreter im Lande selbst kennen zu lernen. Meine Reise traf mit dem günstigsten Monat zusammen. Die Herzen waren durch manches Vorangegangene freudig angeregt. Der Vertrag mit dem Zollverein war eben abgeschlossen und so dem Austausch der materiellen Produkte beider Länder die Bahn eröffnet. Geachtete Blätter Deutschlands hatten auf den geistigen Austausch hingewiesen, die deutschen Gesangvereine hatten ihrerseits in die beginnende harmonische Vereinigung gestimmt. So wurde meine Erscheinung auf belgischem Boden als ein neuer Liebesbeweis Deutschlands angesehen, ich wurde als die *Gesandtin* betrachtet, welche Germania ihrer, lange unter dem Druck der französischen

Stiefmutter, seufzenden Schwester hinüberschickte, um ihr die Versicherung ihrer nicht erloschenen Liebe zu bringen. In diesem Lichte ist alles zu betrachten, was mir dort erwiesen wurde und ich lege freudig Blumen und grüne Zweige, welche Begeisterung in die Hände der *Botin* gab, nieder zu den Füssen meiner geliebten Mutter Germania. »

De bescheidenheid, welke de schryveresse hier toont, hervindt men door het gansche werk; waar fy van haar felve spreekt, daar doet fy dit meestentyds slechts, om hare vlaamsche vrienden in een foo vriendelyker licht te setten.

Hoe vol fy is van het doelwit harer reise, dit sien wy al dadelyk in het eerste hoofdstuk, waar fy over Keulen spreekt, doch bykans alleen om dat die stad de wieg was van den schryver des *Lucifer,* van *Vondel,* uit wiens « *Maegden* » fy eenige schoone proeven mededeelt. Sy blyft er niet lang en in II en III vinden wy haar reeds te Gent, volks- en kinderfeesten beschryvende en naar vlaamsche volksliederen luisterend, kerken en openbare gebouwen beschouwende en aan elke door eene sage of door de oudheid gewydde plaats een dichterlyk aandenken teruglatende. Weldra gaat sy nu tot de gentsche letterkundigen over, welke fy wel slechts met weinige, doch scherpe trekken teekent. Willems begint de rei; van hem segt fy o. a. : « Sein geistreiches Haupt hat manchen Lorbeer errungen *und weiss ihn mit Anstand zu tragen.* » Op hen volgt Prudens Van Duyse» er trägt in seiner Erscheinung das Gepräge flämischer Abkunft; seine Unterhaltung dagegen entwickelt mehr die leichte Spiritualität der Franzosen. Er ist ein Mann von ausgebreiteten Kenntnissen..... *Blommaert* wordt ons, gelyk hy is, « gemüthlich und liebenswürdig » geschilderd, *Snellaert* seer getrouw : Die hervorstehende Schärfe seines Verstandes, sein klarer Blick und seine vorurtheilsfreie von den Fesseln der alten Schule unabhängige Einsicht machen ihn zu dem Amte eines Kritikers besonders tauglich. » *Serrure* en *Rens* worden ook genoemd, Ledegank en Saint-Genois blyven insgelyks in vriendelyk aandenken, en met hun een andere — wiens graf fich nauwelyks sloot. In welke frissche levensvreugde fag de schryveresse hem nog! Wie had op dien schoonen septemberavond, toen, gevolgd van talryke vrienden, fy met hem de falen van het gentsch Casino door-

wandelde, denken kunnen, dat de brave Spyers hy ons foodra foude ontroofd fyn! Sit illi terra levis!

Van Peene en *Ondereet* geven haar de gelegenheid, eenige woorden over het vlaamsch tooneel te spreken. Sy staat ten hoogste verwonderd te Gent eene vertaling van een slecht stuk Paul de Kock's te sien vertoonen; te hooren, dat er het repertoire van fulke vertalingen wemelt, dat slechts Kozebue's in Duitschland lang vergeten « *menschenhaat en beroow* » en Schillers *roovers* (N. B. niet naar het hoogduitsche origineel, maar naar eene fransche verminking van hetfelve vertaald!!!!) by ons bekend fyn, en dat men hier van Kleist, Gutzkow, Halm, Grillparzer, Prutz, Hebbel, enf., felf den naam niet kent. Dit overbrengen van fransche stukken op ons tooneel is juist geen feer sterk bewys voor onfen afkeer van Frankryk, voor onfe liefde en verkleefdheid aan het nationaal gevoel; het strekt ons in tegendeel tot eene proef, dat wy ons immer nog niet van de fedelyke kluisters, die *de groote natie* ons om den nek heeft geworpen, kunnen ontmaken, dat men hier en daar nog altyd niets meer is, *dan fransch in vlaamsch gewaad*. Hoe, konden wy met defelfde vreugde omtrent als het parysch publiek toejuichen aan de finneloofe effektmakeryen, aan het dikwyls fedeloofe dier fransche vaudevilles, foo wy een echt germaansch hert in de borst droegen? Konden wy die lichte waren, die fabrikaten van eenen dag als goede, deftige en gangbare munt aannemen, foo ook een vonk van de diepte en den ernst nog in ons woonde, die den echten germaan kenschetsen? Te Gent sprak ook het publiek defen keer het oordeel over het de Kocksche stuk uit. « Es war offenbar keine Kost für den gesunden Magen der ehrlichen Flamänder; sie wussten nicht, ob sie lachen oder weinen sollten, » fegt Mevr. V. Pl., en dit is een teeken voor ons, dat de Gentenaren in 't algemeen er nog verre van af fyn, fich goedwillig te laten verfranschen. Wy meenen toch dat het volk reeds al genoeg fransch te huis leest en dat dit fransch voedsel buiten huis wel volstrekt onnoodig is. Als men foo de fending van het vlaamsch tooneel verstaat, dan is men er geweldig mis mede. « Keifer Karel en de Berchemsche boer » beviel den volke beter: « Kaiser Karl begann, da trat eine andere Stimmung ein: gespannte Aufmerksamkeit, tiefes Schweigen, wel-

ches manchmal durch donnernden Beifall unterbrochen wurde, wenn eine oder die andere Beziehung das Volk elektrisch berührte. » Na eenige woorden nog over de uitvoering van het stuk te hebben gesproken, wydt de schryveresse nog een blad aan de belgische fanggenootschappen toe, en aan het voorleden jaar gesticht duitsche fangverbond, en komt aan onse dichteressen.

Mevrouw Van Ackere staat ook voor haar aan de spits der vlaamsche dichteressen, maar slechts in soo verre, als sy geheel en gansch eene *nederlandsche dichteresse* te noemen is. « Die Poesie der Van Ackere, wie die niederländische Poësie überhaupt, spiegelt am liebsten die Wirklichkeit ab; ihre Gedichte, dem häuslichen Leben entnommen, sind als eben so viele lieblichen Genrebilder zu betrachten. Zum Flug ins Reich der *Ideale* gelangt sie aber nicht. » Op gelyke hoogte met Maria Van Ackere staat voor Mevr. V. Pl. eene andere onser fangeressen, wier karakter echter min die *nederlandsche* koleur draagt, welke de eerste doorgaans kenschetst. « Vielleicht erreicht Frau Courtmans die Frau v. A. nicht in Vollendung der Form, aber dafür hat sie einen gröfseren Reichthum der Phantasie, mehr Poësie in Wahl und Ausarbeitung ihrer Stoffe und einen höhern Schwung. » Voor het oogenblik kunnen wy alleenlyk seggen, dat wy gansch van hetselfde gevoelen syn; later sullen wy nog eens op dit punt terugkomen; slechts mogen wy hier nog een woord herhalen, wat de schryveresse aan de twee vrouwen richt : « Möchten Beide es doch recht lebhaft erkennen, dafs ihr Vaterland ein Rechthat, noch vieles Schöne von ihnen zu erwarten. »

Kap. IX bevat : « Eine Soiree bei Willems, » wiens fang van oude vlaamsche volksliederen defen avondstond vooral aantrekkelyk voor de schryveresse maakte. Eene vertaling van Ledeganks « Klavier » door juffrouw Maria Von Plœnnies, welke daarby medegedeeld wordt, is hoogstgelukkig en getuigt van een groot meesterschap over de taal. Wy moedigen de jonge dichteresse ten hoogsten aan, sich verder en dikwyls op dit veld te beproeven, ten volste overtuigd, dat voor haar hier nog veel verdiensten te winnen waren. — Voortreffelyk is de aanrede eens antwerpschen verfranschten schilder aan den gouverneur der provincie, welke Mevr. V. Pl. op het einde van dit kap. mededeelt : « Comment vous portes-tu, Monsieur le Gouverneur ? »

De navolgende visioen: « Eine pauvre honteuse » is schoon, vol poëfy en wy wenschten weldra er eene vertaling van te fien.

Gelyk de kap. XI (Mariken van Nymwegen) en XII (vertalingen uit Pieter Hooft, Bilderdijk, Helmers en Spandauw) is dit stuk de vrucht van eenige stille uren te Gent. Doch daar blyft de schryveresse niet lang meer; fy gaat (XIII) naar Brugge, befoekt daar kerken en kloosters, kunstschatten en het vlaamsch tooneel, maar vooral het doofstommen-instituut van den abbé Carton, waar fy lang by de arme Anna verblyft. Van daar terugkeerende, fien wy fe te Brussel by den hoofdopsteller van Vlaamsch België inmidden van eenen kring van echte Vlamingen. Sy befoekt het werkhuis van Geefs, de Gudulakerk en de bourgondsche bibliotheek, waar Marchal haar met eenige byfonderheden uit het leven der door fransche bloedfucht geslagtofferde ongelukkige Maria Antonetta bekend maakt; en fy geesselt den baron de Reiffenberg, om dat hy de duitschers foo lief karakterifeert, het vlaamsch slechts «comme instrument archéologique (!?) » bewaren wil, en in Schiller en Gœthe juist het tegendeel van dat fiet, wat tot nu toe elkeen in hen gefien heeft.

Niet lang echter verwylt fy ook in Brussel; de fee trekt haar aan; naar het verfranschte Oostende wil sy niet gaan, liever naar het kleine vlaamschere en stillere Blankenberg, waar fy meer dan een lied als gastgeschenk teruglaat; vooral schoon is het « Lebewohl an das Meer. » (Blf. 218).

Maar tot daar toe had Mevr. V. Pl. nog *Antwerpen* niet gefien en daarheen wil sy nu voor al gaan. Een harer schoonste liederen fingt fy er van de hoogste spits der Lievevrouwekerk; een ander behandelt de sage van den schaliedekker, die van de reusachtige hoogte nederstortende in foo veel stukken verbryfelde, als nog nagelkens in die blauwe plaat fitten, welke voor de hoofdpoort der kathedrale ligt. In een derden vinden wy fe in wedstryd met Conscience en Van Kerkhoven, de sage van het arme fielken bewerken. Er schynt een frisscher leven in haar opgegaan te fyn, sedert fy de stad der Rubens en Van Dyck betrad, foo ryk vloeijen de liederen haar uit het hert, foo hoogpoëtisch in hare profa. Men lefe maar het « Befoek by Wappers. » — Slechts Van Ryswyk leerde fy er niet kennen; van alle

anderen neemt fy afscheid, gelyk «von allen Bekannten» en fy verlaat «mit gerührtem Herzen» de stad. Geerne fouden wy hier menige plaats uit dit kap. afschryven, doch de weinige ruimte, welke wy aan de letterkundige overfichten kunnen toewyden, dwingt ons, ons by het gefegde te bepalen. Daarvoor fullen wy het slot van dit art. «*die arme Seele*» mededeelen; wy hopen, dat dit onfen leferen des te meer aangenaam fal fyn, daar defe sage, federt fy in de verfameling van Wolf verscheen, meer dan twintig neder- en hoogduitsche bewerkers heeft gevonden.

De vlaamsche gastvriendelykheid waarvan moeder en dochter foo veel bewyfen hadden ontvangen, wordt gekroond door *Veurne*, waar het huis van den heer Vandevelde open voor *haar* staat. De beschryving van dit «Zauberschloss» is allerliefst en de nachtscene gedurende het onweder eene der schoonste plaatsen van het boek, gelyk ook het gedicht, dat fy in de gastvrye wooning als eene dankbetuiging teruglaat aan den onsichtbaren (dit is afwefigen) huisheer een der bestgeslagenste is. «Leb wohl, du gastliches Haus! Wie viel habe ich in den wenigen Tagen, welche ich in deinen Mauern zubrachte, verlebt! Werde ich je diesen Ort wiedersehen und wird mir je die Gelegenheit werden, seinen gastfreien Bewohnern zu danken?» Wy hopen dit, daar het wel niet de laatste keer is, dat Mevr. Von Pl. België befocht, daar, gelyk het ons uit het boek toeschynt, ja weldra familiebanden haar aan België fullen hechten[1].

Het XXe (slotkap.) brengt ons nog een overficht over hetgene de schryveresse gedurende hare reis opmerkte, eene warme en krachtige verdediging der vrouw als schryveresse en ten laatsten het dichtstuk «aen die belgischen dichter,» 't welk wy in onfe eerste nummer mededeelden. «Proben flämischer Literatur» sluiten het boek. Daar wy steeds gewoon waren, nauwkeurig alles aanteteekenen, wat van vlaamsche en hollandsche gedichten en profastukken in Duitschland werd vertaald, foo fullen wy dit ook hier doen, en er buitendien de dichtstukken nog opgeven, die wy elders in het boek overgefet vonden.

[1] Meer mogen wy er niet van feggen, want anders dreigt ons fekere soort van censuur. S.

Mühlen-Etschen naar Heije (23). Die zwei Schwestern naar Van Duyse (61). Virginie naar Ledeganck (75). Flanderns Poësie naar Van Duyse (78). Nein! naar Van Duyse (79). Scenen uit kaifer Karl door Van Peene (91). Das Klavier naar Ledeganck (106). Schonheits Attributen. P. Hooft (124). Amor und der Dichter naar Bilderdijk (126). Die holländische Nation, Fragment naar Helmers (129). Der seligste Augenblick des Lebens naar Spandauw (131). An die belgischen Dichter. Fragment naar De Laet (155). Der Leu von Waterloo naar Van Duyse (188). Roosje naar Bellamy (212). De antwerpsche Ommegang. Fragment naar Van Ryswyk (228). Die Polka naar Van Ryswyk (253). Aen de Belgen. Fragment naar Willems (301). An eine Dichterin naar Van Duyse 305). Mutterwonne en Mutterangst naar M. Van Ackere (305 en 307). Das Schwert zur Hand. Flanderns Leu naar Blommaert (309 en 311). Die betende Braut. An die Mutter des Malers G. Wappers naar Conscience (312 en 313). Das Gewitter naar Rens (315). Auf das Grab meines Vaters. Das Haidekorn naar Ledeganck (315 en 317). An die Dichter. An eine Jungfrau, welche sich der Poesie widmen wollte. Der Kampf naar De Laet (322, 226 en 331). Rose und Schmetterling. Die Blumen naar Dautzenberg door Maria Von Plœnnies (338 en 339). Der Hexentanz naar Van Ryswyk (340). Die mystische Lilie naar Van Kerkhoven (344). In ein Album. Ros und Lilie naar Nolet door Maria Von Plœnnies (350 en 351). Ich hatte ein Hüttchen auf dem Berge naar Boucquillon door Maria Von Plœnnies (351). Morgen naar denfelven (352). Flämische Ballade naar Blieck (353).

In het algemeen kan de indruk, dien het boek maken moet slechts hoogst gunstig fyn [1]. Alles is er ryke poëfij, alles frisch en woelig leven, alles gefonde natuur, niets gemaakt of gefocht. De schryveresse geeft fich er gansch, gelyk fy is, en men kan niet anders, of men moet fe liefwinnen met haar echt kinderlyk vroom gemoed, met hare fuivere, foo gansch maagdelyke fiel, met haar voor alles, wat edel en schoon is, open hert. Hoe feer wy ook

[1] Daardoor dat de schryveresse foo verre af was van de plaats, waar het boek gedrukt wierd, fyn er eene menigte drukfouten vooral in het aangehaalde vlaamsch, ingeslopen. De lefer vindt defelve gedeeltelyk aan het einde verbeterd. S.

verlangen, hoe wel wy ook onſe pen gespitst hadden, om haar eenige aanmerkingen over heuren styl te maken, waarmede wy niet altyd tevreden waren, en die by verre niet ſoo schoon is, als in hare vroegere Novellen (in de Iris. 1841, in het Vaderland 1844. Marianna Penella, enf.), ſoo kunnen wy er toch niet toe komen; hare voorrede had ons reeds vooraf ontwapend en na het boek ſelf gelefen te hebben, kunnen wy maar met het schoone woord van Conscience[1] sluiten:

Auf deine Hütte schien der Stern.
Die Seele feurig, gross,
Den Geist, der ausging von dem Herrn
Empfing einst deiner Mutter Schoos.

A. S.

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

In de wynmaand van 1831 wierd in de domkerk te Granada eene plegtige hoofdmis met Te Deum gefungen. De hemel had aan koning Ferdinand eene dochter geschonken en daar de Vorst het oorspronkelyk spaansch erfrecht weder hersteld had, wierd de pas geborene Isabella openbaarlyk als toekomstige troonopvolgster erkend. 'S konings wil stond daar omtrent vast; eensdeels had hem de liefde voor fyne gade en dochter, anderendeels ook eene afgekeerdheid van de foogenaamde apostolische party bewogen, het erfrecht van het Bourbonsche huis te veranderen. De, temidden in den warlklomp der gefindheden en der gisting vallende verschyning der troonopvolgster, spreidde voor een oogenblik eene lichtstraal van hoop uit over de onstuimige baren. De naam Isabella, onder wiens schut Spaanje vroeger in vryheid en rykdom had gebloeid, stak voor eenen korten tyd een flauw vreugdevuur aan, om weldra daarop slechts aan eene des te grootere verwardheid en duisternis plaats te maken. Spaanje, die heerlyke, ernstige en trotsche vrouw, rond wier voeten de baren der fee liefkofend dobberen, terwyl de wolken

[1] Aan wien het werk opgedragen is. *De redactie.*

haar ſilverkleurig hoofd met luchtige sluijers omweven, is het niet eene rampſalige vrouw, wier hartebloed door duifend wonden, die hare eigen kinderen haar hebben geslagen, ontstroomd en langſamerhand wegvloeit? Maar ook in den dood ſelve nog is ſy ſoo schoon! Hoe schoon vooral is dit wonderbare Granada, aan hetwelk natuur en kunst een ſoo geheel ſuidelyk karakter verleenen — Granada met ſijne granaat- en oranjeboomen, oleanders en cipressen, met ſijne roofen en nachtegalen, met ſijne watervallen en stroomen, welke de twee tooverachtige burgten, den Alhambra en Generaliſe, gelyk een glansryk sieraad van edelgesteenten, in schitterend ſilver sluiten; met ſyne majesteitvolle gebergten, die met hunne sneeuwwitte hoofden dit tooverdal, gelyk reuſen hunne schatten, bewaken! Hoe schoon ook is deſe grootsche dom, wiens hooge welving thans van de feesttoonen des Te Deums wedergalmt! Wolken van wierook golven door de ruimte, jubeltoonen gelyk ſangerige waters doorruischen het schip des tempels, en nogthans — konden onſe oogen de harten deſer menigte doordringen, troosteloos en verschrikt ſouden wy ons van die knielenden afwenden, die in schynbare aandacht met het teeken des kruises ſich de borst ſegenen, welke niet minder door strydende lydenschappen verscheurd is, dan het arme Spaanje ſelve.

Niet ver van het hooge outer, half door eene dier korinthische ſuilen verborgen, welke de koepel, die het hooge outer overwelfd, onderschragen, knielde eene vrouw, wier gestalte en gelaatstrekken, ofschoon half door eenen langen ſwarten sluijer verhuld, eene uitgelefene schoonheid verriedden; eene dier schoonen vol gloed en kracht, van welke lord Byron ſegt, « dat ſy het oog dat haar eenmaal aanschouwt, onvatbaar aan de bekoorlykheden der noordsche schoonheid maken, dat ſy meer dan alle anderen voor de betovering der liefde geschapen ſyn, en dat de moed, die dikwerf haar met heldenvuur beſielt, slechts de moed der duive ſy, die hare geliefde te verdedigen ſoekt. » In dit oogenblik was echter niet de uitdrukking der liefde in het schoone gelaat deſer vrouw overheerschend. Hare vurige oogen schitterden als weêrlichten, eene schaduw lag verduisterend op haar edel voorhoofd, en een stille spot speelde om hare ſwellende lippen, toen de toonen des Te Deums in hare ooren drongen. Welke ook de gevoelens ſyn mogten, onder wier drukking de borst der Spanjaardin in golvende beweging hygde, ſy stemden in 't geheel niet met de dankwoorden des Te Deums overeen. Aan eene ſuil tegenover haar stond een schoone man geleund, wiens stout donkere oogen den straal opvingen, die aan de schimmerende blikken der dame ontschoot en diep in ſyn hart nederpeilde. Dikwyls ontmoetten ſich deſe duisterglocijende blikken, maar hoe vluchtig deſe ontmoeting ook was, kon ſy aan het loerend oog eens derden niet ontgaan, die de schoone gestalte der knielende behemerkt had, en haar sinds onophoudelyk bespiedde. Als de plegtigheid

ten einde was, stond de vrouw op, en trad aan de hand van een klein meisje naar den uitgang toe. In het voorhof kwam de eerste der twee mannen haar met het gewijdde water te gemoet. Sy sag hem aan met dien diepen gloed, die het gansche wesen soo wonderbaar doordringt, dan verdoofde de straal van haren blik onder eenen wimper soo swart en soo lang, dat hy wel de schoonste sluijer was, onder welken sich een soo sonklend oog verbergen kan. Sachtjes fluisterde sy van onder den donkeren hoofdsluijer: « Rond middernacht onder de cipressen der koningin! « Eene blydere uitdrukking verspreidde sich over 's mans gelaat, en hy verdween tusschen de menigte. De andere, don Diego, het hoofd der policie, door syn ambt een der aanfienlyksten uit Granada, volgde de dame tot op de straat: daar hield hy sich in sekeren afstand, wandelde langsaam hare voetstappen achterna, in bewondering versonken over de heerlyke, volmaakte gestalte en tevens ook over den edelen gang, op welken men de schoone woorden mogt toepassen:

« So stolz, so luftig war ihr Schreiten,
Dafs man 's mit Unrecht Wandeln nennt,
Geboren schien sie hinzugleiten
Auf einem andern Element '. »

Sy ging het Vivarambla over, kwam op het Zacatin, en nam haren weg naar het hoogere gedeelte der stad, dat op den rug des heuvels ligt, en de Alhambra genoemd wordt. Niet ver van den muur die de oude Moorenburg omsluit, verdween sy in de deur van een klein platdakkig huis, dat gelyk de meesten in Granada met torentjes en een balkoen versierd was. Don Diego merkte het huis en syne omgeving nauwkeurig aan, en swoor by sich, dat de schoone bewoonster weldra syne wenschen verhooren soude.

In het klein vertrek, dat uitsicht op eenen hof had, en van waar het oog een prachtig landschap ontwaarde, nam Donna Marianna Penella haren swarten sluijer af, en legde haar gebedenboek op de tafel neder. Haar blik viel op haar dertienjarig soontje Juan, die somber in eenen hoek der kamer sat, in het lesen eens latynschen boeks verdiept. « Wat is dat voor een boek, Juan, dat u ulweêr afhield naar de kerk te gaan? » vroeg sy het knaapje. « — Het syn Ovid 's metamorphosen, antwoordde hy. » — « Gy had beter gedaan, sprak Marianna hem sacht toe, uw hart tot God te verheffen, in plaats van het met dese ligtveerdige beelden der aarde te voeden. » — Juan antwoordde slechts

' Soo grootsch, soo luchtig was haar treden,
Dat men 't geen treden heeten mag,
Geboren scheen sy om heen te glijden
Op 't pad eens ander Elements.

met eenen spotachtigen lach. « Wat wil dat? » vroeg de moeder ernstig, terwyl haar donker glooijende oog doordringend op het knaapje viel. « Verschoon my? sprak Juan getroffen, en fyn oog fonkelde duister onder de starke wenkbrauwen, maar het kwam my aardig voor. U tegen dese, hoe noemde gy se toch? ligtveerdige beelden der aarde, te velde sien te trekken. » Marianna staarde haren soon lang aan? sy sprak geen woord, maar in desen blik lag eene wereld van smarten, de gansche pyn eener hertscheurende verledenheid. De kleine Ines, die wel de woorden van Juan, maar niet hunne werking op de moeder gevat had, trad smeekend tot haren broeder, sloeg hare teedere armkens om fyn somber hoofd, en fluisterde : « Broeder, moeder niet bedroeven! » Juan keerde met eene onvriendelyke beweging de armen van het kleine meisje van sich af, en morde half luid : « Sy mag my niet broeder noemen; sy heeft geen recht daar op. » Sidderend aan heel haar lichaam, fonk Marianna neder in eenen fetel, en stuurde een smertvollen blik tot den Hemel. Ines begon bitter te weenen, en kreet : « Hy wil myn broêr niet meer wesen! » — « Ga buiten, myn kind, in den hof, » sprak Marianna sacht tot de kleine.

Toen Ines te buiten was, regte Marianna sich op en stond statig en diepernstig voor den vroegrypen knaap. Hy sag op tot haar, maar syn blik sonk beschaamd ter aarde neder.

« Gy hebt woorden gesproken » segde sy, met eene stem die van innere beroering beefde, » woorden die ik nooit had moeten hooren, ten minste niet van mynen soon. » God sy gedankt en de heilige maagd, dat ik u vry in 't oog mag sien, en u seggen : « Ik ben niet pligtig; by alle heiligen, Juan, gy hebt geen recht, aan uw moeder te twyfelen. » Bewogen, maar niettemin nog twyfelend, sag Juan syne moeder aan, maar toen syn blik den haren ontmoette, sloeg hy het oog neder, en morde binnen 's monds : « Waarom toch sou myn vader sich van u hebben laten scheiden? » — « God vergeve het hem, sprak de moeder, en hy wissche uit den geest van mynen soon dit onteerende mistrouwen, dat het hert syns vaders en myn leven vergifte. » En in heete tranen losbrekend, riep sy « Heilige Maria! » verdryf, o verdryf de duistere wolk, die over het leven myner schuldelooſe Ines hangt. » Een ligt gevoel van berouw begon reeds in het hert van Juan op te rysen; alle gif echter, dat valsche geruchten er hadden ingestort, was nog niet uitgebannen; daarom segde hy sonder de oogen opteslaan : « Maar nu, moeder, geeft gy ook nu geene redens tot al die geruchten, die over u in Granada omloopen? » Marianna sag met meer bedaardheid op hem; de wolk die haar gelaat overtrokken had verdween, eene plotselyke uitdrukking van vreugde glansde in haar wonderschoon wesen, en levendig sprak sy, terwyl een straal van segeviering uit haar oogen schitterde : « Thans ben ik vry! » op een gerusteren toon voegde sy er dan toe : « Thans ben ik God alleen en myn geweten reke-

ning schuldig. Dit eens voor allen als uitleg, niet als verontschuldiging van myne gangen! »

In den verwilderden hof der Alhambra onder de hooge boomen, die de Cipressen der koningin sultane genoemd worden, stond rond middernacht Donna Marianna aan der syde des schoonen mans, dien sy 's morgens in de kerk hierwaarts had bescheiden. De viereeuwige reuzenstaltige boomen ruischten waargeestig van den nachtwind bewogen, en het stille gesuis van hun donker loof scheen als eene swaarmoedige musiek de fluistering te begeleiden die van onder hunne schaduwen oprees. En dat liefdefluisteren, was het niet een aan de cipressen aanvertrouwde toon, gelyk het heen en weer swevende geruisch van den wind, gelyk het heimelyk gemurmel der bronnen. Reeds over vier honderd jaren had dese fluistering der liefde in hunne schaduwen gesist. Gelyk voor vier honderd jaren, als hunne takken de rampsalige, belasterde koningin der Mooren overwelfden, slechts met stoutere en dichtere schaduw, omvingen sy thans het schoone paar, dat sich daaronder gevlugt had. Edoch het scheen niet alleen liefdefluistering te syn, die daar soo geheimvol, ja byna plegtig, de stille nacht doordrong. Dese fluistering geleek aan 't stille ruischen der bladeren, welke van de soele lucht bewogen worden, die een onweder voorafloopt, en uit Marianna's en Fernando's oogen slikkerden by wylen bliksems, hel en vlugtig, gelyk weerlichten uit donkere wolken.

« Soo hebt ge moed om dem stap te wagen? » vroeg Fernando,

« Moed? » antwoordde Marianna, en hief statig het hoofd op, « moed, Fernando? Ik ben nog deselfde, die u te middernacht op de brug, waaronder de Guadayra bruist, ontmoette. Toen waren het slechts droomen, die het kind vrees en schrik deden overwinnen, en thans, dat de werkelykheid my hoop inboesemt, om myn noodlottig vaderland te redden, thans sou de spanjaardin terugschrikken? » —

« Gy hebt eene groote koene siel, Marianna! Gave God, dat al onse vrienden met den moed besield waren, die door uw borste gloeit! maar uw gloed sal ons tot hoogeren geestdrift ontvlammen en vernietigend sal hy losbreken op het hoofd der tyrannen. Alsoo ge verschynt morgen in ons midden? » —

« Ik verschyn morgen rond hetselfde uur in den toren de los siete Suelos. Tot wedersiens, Fernando! »

« Laat my u volgen, tot ik u seker in 't bereik uwer wooning sie. » —

« Neen, volg my niet; ge weet, hier beveiligt my het bygeloof beter, dan een menschenarm het vermag. »

En soo doorschreed sy met een ligten voet de dichterlyke wildernis. Aan den stam eener cipres geleund, blikte Fernando haar achterna. Gelyk eene majesteitische schaduwe, schetste hare heerlyke gestalte sich op de maanklare wegen af, tot sy in de Lindaraxa, dien verrukkenden hof, onder den ingang

verdween, die in de faal de las dos hermanas of faal der twee fusteren leidt. Dan verliet Fernando de plaats der samenkomst, om langs een' naderen weg heen te gaan. —

Het maanlicht scheen helder op eene arme hut, die als een fwaluwnest aan den muur van het moorsche paleis aangeleuend was. Hier woonde de oude Stephano, die eene soort van opfichtersambt over den wyduitgestrekten bouw hielp bedienen. Daarby bekleedde hy het ambt van cicerone in het wondergesticht (een ambt, wat hoe gering ook, hem toch niet weinig winst inbragt). Dit was ook al fyn werk, want voor de reinhouding van den bouw deed hy volstrekt niets, en maakte er niet het minste befwaar in, daaromtrent het voorbeeld fyner voorgangers na te volgen : defe hadden de prachtige faal, die nevens de *las dos Hermanas* en de *Abencerragen-Saal* ligt, tot eenen stapel van puin en vuilnis gemaakt; hy gaf een levendig beeld der Spaansche onreinigheid. In den Leeuwenhof, tusschen de half verbryfelde witte marmerplaten, stond het gras voethoog, en Fiametta, Stephano's hupsche dochter, droogde en bleikte daar gewoonlyk haren wasch, waartoe heur de koninklyke leeuwen met even fooveel bereidwilligheid hunne kristallyne waterstralen aanboden, als fy die eens voor de in trotsche pracht schitterende sultaninnen uitgesproeid hadden. Defe profaische ontwyding maakte Fiametta echter wederom goed daardoor, dat fy elken morgen een kruikje versche bloemen onder het kruis nederfette dat aan het eind des leeuwenhofs op de muur geschilderd is, en de plaats aanduidt waar Ferdinand de Katholyke de eerste mis vierde, na dat hy Granada veroverd had. Fiametta had namelyk eenen liefelyken last op fich genomen: fy was hovenierster, en met defe taak fette fy aan 't vervelend ambt des vaders iets aangenaams by, wyl fy elken reifiger die den Alhambra befocht, een versch tuiltje aanbood, waarvoor haar ook telkens een vriendelyke blik en niet felden eene milde gave te loon viel.

Soo stond fy ook nu voor hare bloembedden, en nam de geheele schaar in overficht, — maar, was fy niet gansch over de bloemen tevreden, of spookte er een ander gedacht in haar liefelyk hoofdje, — fy fag er niet foo opgeruimd uit, niet foo glansend vrolyk als naar gewoonte. Half in gedachten, plukte fy even een tuiltje van oranjebloemen, oleanders en granaten, om hetfelve gelyk fy iederen morgen te doen plag, onder den voet van het kruis te dragen, als fy plotseling hare schouder fachtjes aangeraakt voelde. Sy keerde fich verschrikt om, en hare oogen ontmoetten het vlakke ronde gefícht en de kleine gryfe oogen van den padre Gironimo, die ook in den Alhambra woonde; een stap achteruit tredende, feide fy op eenen kouden toon : « Wat valt u in, my foo te doen verschrikken? » De bedoelde, die gelyk op kattepooten was aangeslopen, keek ernstig in 't rond gelyk een vos, naderde het meisje en wilde eenen kus op die frissche, bloeijende lippen drukken. Fiametta echter stiet

hem met verontweerdiging terug en sprak : Soo ge my niet gerust laat, padre Gironimo, sal ik het aan mynen vader seggen. » « Onbesonnen meisje, morde Gironimo, gy soudt u soo eenen vaderlyken kus wel mogen laten bevallen! Gy syt immers toch niet altyd soo gierig met uwe koenen » voegde er hy met eenen loerenden blik by. « Wat wilde gy daarmede seggen? » — fluisterde Fiametta schaamrood. « Nu, ik twyfel of uw vader beter den kus eens jongen soldaats sou gedoogen, als desen oprecht vaderlyken soen. » — « Wat swetst ge daar, » — sei Fiametta bedeerd, voelende dat een blos, welk sy niet bemeesteren kon, sich over haar gesicht en haren hals uitspreidde, « gy hebt seker wederom een verschynsel gehad? Daar sal eene spookgestalte, gelyk er hier des nachts rondwaren, met uw heilige oogen haar spel gedreven hebben? » — « Ja wel, eene spookgestalte soo als er alle nachten ontelbaar veel in Granada rondswerven, » sei Gironimo lachend. — « Maar gy gelooft immers toch aan de spooksels die 's nachts in het slot omwaren. Heb ik u self aan mynen vader niet hooren vertellen van de monniken die, elk eene keers in de hand, op eene lange rei in de Abencerragen-Saal verschynen? Hebt gy aldaar in de laatste nieuwjaarsnacht, niet hooren suchten en kermen, en was ik er niet by, als gy mynen vader aanvertrouwde dat sich alle nachten in den toren de los siete suelos wapengekletter, sweerdengeruisch en woest geschreeuw liet hooren? waart gy het niet die ons verhaalde van den koenen soldaat die in gevolge eener wedding, sich in den toren waagde en van schrik gestorven is, dewyl hem een wild peerd sonder kop en twee andere schrikbeelden tegen sprongen? Ik ga sedert dan niet meer aan den toren voorby, sonder eenen Vaderons te bidden, en maak er altyd eenen wyden boog om. » — « Dat is alles inderdaad maar al te waar, » bevestigde Gironimo, en segende sich, « maar dese verschyningen sluiten alle anderen niet uit, van die ik spreken wilde. Ondertusschen als gy sulke gangen te doen hebt (voegde hy er stillekens by), dan hebt gy het my maar te laten weten, ik sal u geerne begeleiden. » — « Ik danke u, » sprak Fiametta koud weg, « ik ga liever by dag, en daar is my selfs ook 's avonds nooit iets tegengekomen, uitgenomen laatste nacht? » — « Soo waart gy buiten laatste nacht? » — « Toch niet, ik sat alleen in myn kamerken, dat uitsicht op de Lindaraxa heeft. » — « En hoe kwam het dat gy alleen sat? » — « Als ge niet ophoudt my met uw vragen en blikken te solteren, dan vertel ik niets, » sprak Fiametta kortaf, nam de bloemen, die heur te voren in de verschrikking ontvallen waren, en wilde heen gaan. « Wees doch niet soo korsel, meiske, sei Gironimo streelend, en wilde haar met syne vette bleeke hand, die in de mouw van syn kleed slechts uit spot scheen geborgen te syn, onder de kin vatten, maar Fiametta stiet de hand terug, met eenen afschuw alsof sy eene vuile rips van eene roos sou afgeworpen hebben : « Nu, wat saagt gy dan dese nacht,

toen gy alleen waart? » — hervroeg hy, op dat woord klemmend. « Wat ik fag? de schim der moorsche koningin fag ik, » sprak fy stil en langfaam, terwyl haar blik langs de ruitenloofe vensters van de faal *de los Hermanas* vloog; — « daar heen fweefde fy in den maneschyn, en daar verdween fy, » voegde fy er by, en wees naar den ingang der faal. « Wat gy fegt! Maar hoe fag fy er dan uit, de moorsche koningin? » — « Groot, majesteitisch, en somber als de nacht, » sprak Fiametta met den dichterlyken uitdruk in blik en woord, die felfs de spanjaarden der geringste klasse kenschetst. « Sy ging niet, fy glydde sleehts over de foden heen, en daar waar de schaduw lag, verdween hare gestalte in de duistere lucht. » — Ik wilde fe ook wel fien, dese koningin, fulk een verschynsel ware welligt de vyftig Franciskaners weerd, die my in de nieuwjaarsnacht befochten. » — « Het verwonderd my dat gy haar nog niet gefien hebt; fy is toch reeds menigen anderen verschenen, mynen vader, den ouden Lorenzo, en » — « En? » — « onverschillig wien, » fei Fiametta kort weg, « het mag met de koningin maar gaan gelyk met my; verwacht u daarop, padre Geronimo : aan u fal ik ook niet verschynen, als ik eens omwäre! » — « Sancta Maria! » fluisterde met huichelachtig opgeslagene oogen de monnik! — « Sancta Maria, bewaar ons! ook weet gy dat ik u liever in 't leven verlang te ontmoeten, Fiametta! voegde hy toe.

Het meisje wilde even antwoorden, toen de grove stem hares vaders in de verte riep : « Fiametta! » en ter felfder tyd verscheen de oude Stephano met eenen grooten tros sleutels. « Fiametta! » fegde hy, « er fyn daar twee Caballeros, die het slot willen fien; 'k ben van daag verduiveld moë, gy kunt fe door den bouw leiden, en de litanie die kent gy ja eindelyk van buiten, foo goed als ik. Vergeet de spookverhalen niet, want elkeen hoort geerne van spooken spreken, en ik weet by ondervinding, dat telkens wanneer ik de faak oprecht vervaarlyk vertel, het drinkgeld dubbel goed uitvalt. »

Gelyk een ree sprong Fiametta met den sleuteltros in den hof *de los Array Jancs*, waar de vreemdelingen wachtten, en Stephano fette fich neder op de houten bank voor de hut; Gironimo nam plaats nevens hem. « Wat de spookvertelsels aangaat, waarover gy foo even spraakt, Stephano, » feide hy vertrouwelyk, « raad ik u van nooit uwe dochter, uwe Fiametta, 's avonds alleen buiten de hut te laten! mogt fy soms eenen noodigen gang te doen hebben, waarby gy haar niet foudt kunnen vergefellen, gy weet, dat ik uit oude vriendschap altyd bereid ben, haar geleide te geven. » — « Ik dank u, » sprak Stephano droog weg.

Fiametta stapte onderwyl, den grooten sleutelbos in de handen, wakker vooruit door de wyde falen en gangen der burg, waarvan heur de duisterste hoeken sedert hare kindschheid bekend waren. Van den hof *de los Array Jancs* uitgaande, waar fy de vreemdelingen op de vier slanke fuilen, die de

gaanderyen aan ieder einde des hofs onderschragen, opmerksaam maakte, bragt fy fe in den toren des Comarès, aldus naar den arabischen bouwmeester genaamd, — den hoogsten, en prachtigsten toren des Alhambras. Een schoone smaakvolle boog, met gips belegd en met bloemen en arabesken versierd, kenmerkt den ingang in de hoofdfaal des torens. Arabesken en bloemen glansen nog immer in afuur en goud, maar de verbleekende adem des tyds heeft haar de oorspronkelyke pracht en schoonheid ontroofd. Aan elke fyde der faal fyn twee kleine nissen, waar eertyds de intredenden hunne sandalen aflegden. Defe faal is om hare hooge en stoute welving bemerkenswaardig en verdient daarenboven, om het wonderschoone uitficht dat fy aanbiedt, befocht te worden. De Darro omslingert, gelyk eene filverslange die een spooktoren behoedt, haar grondgebouw. Wyder strekt het oog fich uit over de stad, de groene gebergten, en de verrukkende helling waar de stad op gegrond is. De toren des Comarès is honderd twee en veertig voet hoog. Op dit alles liet Fiametta niet na, de aandacht der vreemden, een oude en een jongere man, te vestigen, op den toon van een kind dat fyne les opfegt. Maar fy was een foo hupsch kind—de lippen, welke die oude, foo menigwerf herhaalde geschichten uitrabbelden, waren foo rood en fwellend, gelyk de granaten die fy in het fwarte haar droeg, dat de vreemdelingen, befonder de jongere, een twee en twintigjarige man, met welgevallen en deelneming op haar luisterden. Rechts op een venster wyfende fegde fy, het arabische opschrift volgens de gewoonte van haren vader in 't spaansch aflefend: « Ik ben gelyk de foete wafem der bloemen, die u verblydt en verrukt. Ik ben gelyk eene vaas in hare reinheid, en de maan slechts is aan my gelyk, wen fy in vollen glans aan den hemel staat. Gy echter fyt het gesternte, dat my met fyn licht het leven aanfet; foo lang gy my licht, fal ik niet vergaan. » Was het de kinderlyke onbeschroomdheid, met welke het meisje defe woorden opfegde, die waarschynlyk eene aanspeling op den vaas in den hof behelsden, naar welken de venster dier faal de uitficht had, — was het hare jeugdige onverlegene schoonheid, — maar defe woorden maakten eenen diepen indruk op het hert des jongen vreemdelings. Syn begeleider, een graaf Bühlen, foo als hy een Duitscher, verwylde nog lang by de overige opschriften, die op vensters, deuren en nissen der faal verspreid liggen, en kon fyne bewondering niet weerhouden over defe menging van poëfy en architektuur, die het Alhambra als het ware eene steenen prachtuitgave van arabische poëfy maakt. De jonge man ondertusschen, Otto von Scharnheim, een ryke edelman uit eenen oudduitschen stam, wilde fich den indruk niet laten ontgaan, die gindsche eerste opschrift in Fiametta's mond op hem uitgewerkt had. Hy was op het balkoen getreden, en had defelve daar in fyn fakboekje aangeteekend, dan fag hy met een droomigen blik op de ryke landschap voor

ſyne voeten neder. Aanſienlyk, ſchoon, ryk en bewonderd, hoorde Otto echter niet tot die klasse van jonge ouden, wier verſtandelyke ontspanning en onverſchilligheid de mode met het woord: « geblaſeert » bestempelt. Syn lieftallig gemoed bloeide noch in voller jeugdigheid. Met een edel, warm hert gaf hy ſich aan het ſchoone over, en de vlucht van geestdrift die hem eigen was, verhief slechts den belangwekkenden indruk die ſyne verschyning deed ontstaan. « Soo 't uw welgevallen is, señor, » sprak Fiametta, terwyl haar hupsch aanminnig kopje in het balkoen ſichtbaar wierd, « volg ons nu deſen kleinen trap op, die in de gevangenis der koninginne voert. » — « Deſe trap, » sprak de graaf, « schynt jonger dan de bouw te ſyn. » — Ja, señor, hernam Fiametta, de oude, die schooner was, was vervallen, en is door deſen vervangen geworden. » — « U ſiet hier, señores! » sprak ſy nu, indachtig der vaderlyke wyſing, terwyl ſy ſich voor eene ligte beangstiging niet verweren kon, — « U ſiet hier het yſeren spylwerk dat een gedeelte der gaandery omsluit, in welke eens de gemalin des laatsten moorschen konings van Granada, Boabdil-el-Chico, gevangen ſat. Op de valsche getuigenis van Gomel en Zegris wierd ſy, benevens vele Abencerragen, ter dood veroordeeld. Vyf en dertig Abencerragen wierden in den Leeuwenhof onthalsd. Flus ſal ik U de ſaal toogen, in welke, gelyk men ſegt, hunne geesten omwaren en ſuchten en jammergekerm laten hooren. De koningin wierd, wel is waar, niet omgebragt, dewyl eenige kristene ridders hare aanklagers in tweegevecht overwonnen, haar geest schynt evenwel ook geene rust te genieten, en 's nachts ginder onder de cipressen rond te dwalen, waar ſy de eerste maal valschelyk aangeklaagd wierd. »

Fiametta verhaalde dit thema met alle ontstellende wyſigingen, ſoo als het eigenlyk in den mond des volks leeft. Sy had gewis Irvings Alhambra niet geleſen. — « Deſe gebeurtenissen moogt gy aan anderen vertellen, myn lief kind, » ſei de graaf lachend, « myn God! indien de geesten van alle ten onrecht veroordeelden 's nachts in Spaanje wilden omſwerven, dan ware de ruimte van gansch Spaanje te eng, om die intehouden. » — « Gy vergeet dat het lichaamlooſe schimmen ſyn, die geene ruimte wegnemen, maar hoogstens in de ruimte heenglyden, sprak Otto daarop. » — « Ja, heenglyden, » ſei plotſeling Fiametta op eenen stillen uitdrukkingsvollen toon, die des te meer gehoord wierd, dat hy ſoo gansch verschillend was van den ſingenden toon, op welken ſy tot hiertoe hare uitlegsels gedaan had. Otto ſag haar met verbaasheid aan; ſy stond daar met nedergeslagen blik, klaarlyk in eene bange erinnering verslonden; daarby was hare vroeger bloeſende wang geheel bleek geworden. « Wat hebt ge, meisken? » vroeg Otto, haar naderende en ſachtjes hare hand grypende. Fiametta voer plotseling op, en ſegde: « Niets, señor! » overmeesterde snellyk hare gedachten, en bragt de vreemden in de vier

kamers, die aan de gaandery raken, en van Karel den vyfde op moorsche grondslagen fouden gebouw fyn.

Uit defe kamers kwamen fy in een vierkant, fes voet groot, vertrekje, in het prachtig Belvedere, de optooijngskamer der koningin genaamd. Dit vertrekje fou thans het allerminst voor eene tooikamer geschikt fyn, want de winden doorfweepen het van alle kanten. Rondom loopt eene terras van dry voeten breed, waarvan het dak door witte marmerfuilen gedragen wordt. In eenen hoek der kamer bevindt fich eene marmerplaat, hier en daar met openingen doorboord, waaruit de reukwerken stegen met welke de sultanen fich overgeurden. Waarachtig overheerlyk is de uitficht van defen belvedere. Terwyl het verrukte oog een paradys overwandelt, door de majesteitische Sierra Nevada[1] begrenst, liggen de liefelykste hoven met murmelende waters verversch, voor de voeten. In de faal die op den hof *de los Array Jancs* geeft, maakte Fiametta de vreemdelingen wegens de eigenschappen derfelve opmerkfaam, die haar, hoewel verkeerdelyk, den naam «Saal des geheims» verworven hebben. Hare wanden hebben namelyk dien eigendom, die veel met den achthoek gepaard gaat, dat fy, gelyk de schilp aan welke koning Midas eens de overtollige versiering fynes hoofds toevertrouwde, alles uitfwetsen wat er, felfs fachtjes, in gesproken wordt. Soo men het oor aan den wand drukt, hoort men duidelyk de stilste woorden die aan het andere einde der faal uitgegalmd worden. «Gy hoeft me slechts daarvan een bewys te geven, meisje, opdat ik u geloove,» sprak Otto glimlachend, legde het blondlokkig hoofd aan de muur, en fag haar met fyne donkerblauwe oogen vriendelyk aan. Het jeugdige schoone manshoofd met fyne heldere trouwhartige uitdrukking, stak geweldig af met al de arabesken, slingerlynen, en vreemdige sieraaden en kleuren, die hem omgaven. Fiametta moest ook defe bemerking maken, want fy fluisterde stillekens: «Een oprechte engelskop!» Maar in den felfden oogenblik voer fy met eenen schreê achteruit, want haar oog had plotseling het afkeerige geficht van Gironimo gefien, die, met afgeslagene kap en met fyne gewoone loerende uitdrukking, het oor aan eene tegenovergestelde muur der faal gedrukt, haar met schele oogen aanstaarde. Otto rechtte fich insgelyks op Fiametta's geroep, en fag den padre Gironimo, die stil, naar fyne wyfe kwam bygeslopen, stuursch aan. «Ik wilde de vreemde heerschappen myne geringe diensten aanbieden,» sprak Gironimo met huichelachtigen demoed. «want de kleine is wel niet in staat om alles na behooren te verklaren.» — «Ik, voor myn deel, ben u feer verplicht,» antwoordde Otto koud, die fich van de verschyning des monniks hoogst onaan-

[1] Dat is *het Sneeuwgebergte;* eene hooge bergketen die fich fuidwaarts van Granada uitstrekt.

genaam beroerd voelde. Die liet ſich echter ſoo ligt niet afſchrikken, hy wendde ſich nederig tot den graaf, en deſe aanveerdde, hoewel ongeern, ſyne opgedrongene begeleiding.

Sy waren nu in den leeuwenhof gekomen. Desſelfs schoonheid maakte eenen diepen, doch ſwaarmoedigen indruk op den jongeling. De oorspronkelyk witte marmeren vloer, die, doodsch en doorborsten, het gras niet meer belet ſyn natuur recht te doen gelden; die witte marmeren kommen, aan welkers rand eens die groote ridderlyke Mooren gelegerd waren, om het gemurmel des kristallenwaters te beluisteren, voor welker reinheid ſy even ſoo beſorgd waren, als voor de onvervalschtheid hunner leer; deſe slanke arabische ſuilen, die aan beide einden des hofs de koepels dragen, wier moſaïk meest de lievelings kleuren des hemels, blauw en goud, ſierden, en bovenal die prachtige alabasterkom, uit wier bodem hem de sporen des edelen abencerragen bloeds scheen tegen te schimmeren — dit alles wikkelde het driftige gemoed des jongen duitschers in eene ſachte melancholie. Als ſy aan den muur voorby gingen, waar het kruis op geschilderd is, bleef Fiametta een oogenblik achter, en stak de bloemen in het kruikje, ſich godvruchtiglyk ſegenende. Daar lag eene ſoo kinderlyke vroomheid in deſe eenvoudige handeling, dat Otto, die haar in acht nam, ſyn belang voor het meisken iederen oogenblik voelde toenemen.

Van den leeuwenhof traden ſy in de ſaal der ſusteren. Met schuw vloog Fiametta's blik over de plaats waar de nacht deſe schim der koningin verſwonden was. Dan trad ſy aan het venster, dat uitſicht op de Lindaraxa had, naast welk hare kleine woning stond, en, met der hand wyſende, ſeide ſy tot Otto: «Sie, señor? daar woon ik, en daar staan ook myne mooije bloemen.— « Gy ſyt ja ſelv' eene mooije bloem, » sprak de jongeling ſachtjes. Gironimo sloeg een schuinsch doorborend oog op. Daar men de Abencerragen-ſaal intrad, wees hy op eene kleine deur, en schimpelyk Fiametta's woorden nadoende, sprak hy tot den graaf: « Daar is myne wooning, señor. » — Dat is hier de ſaal waarvan de kleine ons ſoo even wonderlyke dingen verhaalde? « vroeg de graaf, » als gy ſoo dicht by deſelve woont, vrome broeder, moet gy wel de beste gelegenheid hebben om op het spoor der geesten te komen? » « Inderdaad, » antwoordde Gironimo op eenen valschachtigen toon; hy had belang Fiametta's geestenschrik te versterken, « in deſe ſaal is het gewis niet ſoo 't behoorde, gelyk overal hier in het slot en ſelfs in den hof; de kleine hier heeft ſelfs kortelings nog gelegenheid gehad om ſich daarvan te overtuigen. » — « Is het waar, meisje? is u iets buitengewoonlyks verschenen? » vroeg de jonge man vertrouwelyk, « ik vermoedde iet dergelyks als ik u te voren in de kamer der moorsche koningin ſag bleek worden. » — « Sy is my verschenen. » Sprak Fiametta langſaam: « Verblinding, geloof my,

't was verblinding! » riep Otto vurig uit, « of — bedrog, » voegde er hy stillekens by, terwyl fyn blik onwillekeurig over Gironimo rees, — « Het was noch verblinding, noch bedrog, » fei Fiametta gerustelyk, en, eenen duisteren kronkeligen gang inslaande, wenkte fy Otto dat hy haar volgen fou.

Sy traden in de faal der baden. Over de witte marmerkommen verheft fich eene welving, wier schoot, van bloemen, halfmanen en sterren doorbroken, den dag met eene fachte schemering inlaat, die de plaats als met eenen sluijer van geheimenis omhult.

Van de faal der baden kwamen fij in een gaanderij, die tot de Nymphenfaal leidt. « Heeft defe benaming eenen byfonderen grond? « vroeg de graaf aan den munnik, die hem de faal aldus genoemd had. « Er waren hier, antwoordde defe met nedergeslagene oogen, » vroeger twee vrouwelyke standbeelden opgerecht, die aan de plaats defen naam verwierven. Daar echter de aartsbisschop aan defelve ergernis nam, heeft men beide standbeelden onder in eene keldering weggesloten. » — « Souden wy fe niet kunnen fien? » — Fiametta fal welligt den sleutel van den kelder hebben; ge fult me echter verschoonen, dat ik u niet naar onder begeleide, daar ik myne oogen met den aanblik defer fondige gewrochten van menschelyke dwaasheid niet befoedelen wil. — « Ge doet wel, blyf maar hier! » fegde de jongeling, « koom, meisje, en toog ons die beeldwerken van menschelyke dwaasheid. »

Fiametta stuurde eenen moedwilligen blik op den kuischen broeder, en sprong vooraan, naar de keldering henen. Het was een kille onderaardsch gewelf, waar sedert lang geen versche lucht ingedrongen was. In eenen hoek stonden beide beelden in levensgrootte, met waarheid en schoonheid in witten marmer uitgevoerd. Buiten dat hield het vertrek nog een aantal groote kruiken, waarin de moorsche koningen hunne schatten plagten te bewaren. Was het nu de inderdaad bevangende lucht des gewelfs, de vermofte geur die uit desfelfs vochte muren wasemde, of innerlyke beroerdheid, of dit alles te samen, maar Otto leunde fich plotseling fidderend en bleek aan de muur, en sprak met eene schier onverstaanbare stem: « Help my uit dit graf! Syn begeleider nam hem onder den arm en ligtte hem de trappen op aan den dag, waar hy diep ademde en met eene stille rilling sprak: « Eene schrikkelyke plaats! Het waart me daar tegen, als eene herinnering of voorgevoel van moord. » Toen fy wederom in het vryc onder Gods blauwen hemel stonden, was het hem, als viel er hem een honderdponder van het hart. De graaf drukte Fiametta eene dublone in de hand, Otto trok eenen ring van fyn vinger, op welks schildje van blauwen smalt een engelskop geschilderd was, gaf het meisje denfelven en sprak: « Dat defe engel uw schutgeest fy, Fiametta, myd dat gewelf en dien, » voegde er hy fluisterend by, terwyl fyn helder oog op Gironimo doelde, die hun van verre beschouwde; « vaar wel, en geef

my de granaat tot aandenken, die gy in uw hair draagt; fy fal my aan uwe frissche lippen herinneren.» Fiamette reikte hem lachend de granaat over, en voor afscheid de kleine hand, die reeds fynen ring droeg. «Vaar hoogst wel!» —sprak fy vriendelyk en verdween met den sleutelbos achter de fuilen.

(*Wordt voortgefet.*) K. STALLAERT.

NAAR HET HOOGDUITSCH.

III

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde gy laagt in 't graf;
'k Ontwaakte en de trane
Vloot nog myn wangen af.

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde, gy waart my ontrouw;
'k Ontwaakte en ik weende
Nog lang in diepen rouw.

'k Heb droomende geweend:
Ik droomde, gy waart my nog goed;
'k Ontwaakte—en nog immer
Stroomt myner tranen vloed.

IV

De fee heeft hare peerlen,
De hemel heeft fyne sterren,
Doch myn hert, myn hert—
Myn hert heeft fyne liefde.

Groot is de fee, de hemel,
Doch grooter is myn herte,
En schooner als peerlen en sterren
Glanst en straalt fyne liefde.

JOH.

(Uit het Buch der Lieder von Heinr. Heyne.)

NECKERWYFJE.

Daar fit ik in het ranke boot,
En dryf op gladde baren,
En schouw, hoe fich in 't kristallyn
De waterpaleifen verklaren.

En 't Neckerwyfje met 't groene hair,
Met fyne sneeuwwitte tanden,
Met de armen als een lelie foo blank,
En 't kleed met gulden randen. —

Het lacht my aan en fingt my aan :
« Daal in myn schoone woning ! »
En 't wenkt my : « Kom, beersch aan myn fy',
Myn liefste, als waterkoning ! » —

« O Nekerwyfje lief en foet,
Hoe geerne foude ik komen,
Doch reeds heeft my een ander ryk
Als koning opgenomen.

Het is foo groot niet als het dyn',
Het heeft veel engere palen,
Een dubbel kamerken is er slechts,
Het ryk heeft hoven, noch falen.

Daer fit ik als een koning foo fier,
En heersch met vreugde en smerte.
Kens-du, Neckvrouwtje, 't schoone ryk ?
't Is myner beminde herte. » —

Jon.

DIE ARME SEELE.

Seufzt eine arme Seele
In ihrer Höllenpein :
« Dürft ich noch einmal schauen
Den Herzallerliebsten mein ! »

So seufzt die arme Seele,
Ihr dünkt's manch hundert Jahr,
Bis dass die Zeit der Busse
Endlich verronnen war.

Ihr Schutzgeist nahet freudig
Auf Flügeln weiss wie Schnee,
Er nimmt sie in die Arme,
Zu heilen all ihr Weh.

Er spricht mit weichen Tönen :
« Komm, arme Seele du,
Ich trage dich dem schönen,
Dem goldnen Himmel zu. »

Die Seele spricht zum Engel
Der sie im Arme hält :
« Ach dürft ich nur noch einmal
Hinunter auf die Welt ! »

« Will tausend Jahr noch dulden
Die schlimme Höllenpein,
Darf ich noch einmal sehen
Den Herzallerliebsten mein. »

Des Engels Auge leuchtet
In heil'gem Liebesstrahl,
Er trägt die arme Seele
Hinab in's Erdenthal.

« Dort unter der grünen Linden,
Da sind ich meinen Schatz,
Ich that ihn immer finden
An diesem lieben Platz. »

Und als der grünen Linden
Sie nahen unsichtbar,
Sitzt unter ihren Zweigen
Ein glücklich Liebespaar.

Die arme Seele bebet,
Sie spricht kein einzig Wort,
Da trägt sie still der Engel
In seinen Armen fort.

Er trägt sie hoch und höher
In blauer Luft empor,
Bis dass sie endlich stehen
Am goldnen Himmelsthor.

Da spricht die arme Seele :
« Ich darf ja nicht hinein,
Muss tausend Jahr noch dulden
Die schlimme Höllenpein. »

Der Engel aber schauet
Sie an mit seel'gem Blick :
« Du littest *tausend* Jahre
In *einem* Augenblick. »

Louisa VON PLOENNIES.

MENGELINGEN.

Wy hebben onlangs het prospectus ontvangen van een nieuw *Fransch-Vlaemsch en Vlaemsch-Fransch Woordenboek, door* SLEECKX *en* VANDEVELDE, *onder de medewerking van een genootschap letterkundigen en onderwyzers.* Het werk fal twee boekdeelen groot 8° vormen en moet uitgegeven worden by afleveringen van 64 bladfyden, tegen 75 centimen. Met genoegen lefen wy in dit prospectus dat de opstellers voornemens fyn een groot getal woorden, die in de volkstaal onfer provincien gehoord, doch in de Woordenboeken niet gevonden worden, in hun werk optenemen. Die woorden fullen met een sterreken onderscheid worden. Wy bemerken echter dat het bygevoegd *specimen*, wat de orde en schikking betreft, iet te wenschen overlaat. Het woord *coupe*, b. v., in de beteekenis van *snyding, snede*, komt in denfelfden alinea met *coupe, beker*. Twee in fin en oorsprong foo verschillende woorden (het eerste namelyk van het grieksch *koptéin, snyden;* het tweede van het latyn *cupa, kuip*, komende), moesten in twee verscheidene *alineas* worden behandeld. Overigens wenschen wy den opstelleren eenen goeden uitslag, en raden hun fich in een foo moeilyk werk niet te veel te spoeden.

*** Vele van onfe lefers weten dat de voortreffelyke schilder Bendemann, van Dusseldorf, die thans bestuurder der kuntstakademie te Dresden is, eene merkweerdige fresco-schildery in de groote faal van het koninglyk paleis aldaar heeft uitgevoerd. Dit gewichtig werk, welke « het leven des menschen in de samenleving » voorstelt, fal nu door de etskunst verspreid en overal geschat worden. Het verschynt onder den titel : *Bendemann's Fries im Thronsaale des königlichen Schlosses zu Dresden, al fresco gemalt; gezeichnet und radirt von Hugo Bürkner;* in 4 afl. waarvan elke 3 dalers *avant la lettre*, en 2 d. na de letter kost.

*** Men stuurt ons van den Rhyn de volgende aanmerking toe :

Hoe oneindig veel heeft Duitschland toch aan Frankryk te danken! De Duitschers weten het niet, fy erkennen het niet en willen het niet erkennen. Soo even vernemen wy namelyk door de *Revue des Deux Mondes*, het navolgende : De herroeping van het edikt van Nantes, waardoor 400,000 Fransofen uit hun vaderland werden verdreven, mengelde ons bloed met hetgene der Duitschers. De krachtigste individualiteiten ontstaan uit de vermengeling der krachtigste raçen. *Humboldt, Gall, Schiller, Gœthe fyn germaniscerde*

fransofen. Het foude schandelyk van ons fyn, foo wy den naam des foo gansch boven natuurlyk scherpfinniger schryvers niet aan onfe lefers bekend maakten; hy is wel Spaansch, doch fyn befitter onmogelyk iets anders, als een Fransoos pur sang: ALPHONSE ESQUIROS; misschien is die heer door fynen vader een verre verwandte van den beroemden ridder de la Mancha.

*** Reeds in onfe eerste aflevering spraken wy over de oppervlakkigheid van Thiers *Histoire de la révolution et de l'empire*. Eene nieuwe daadfaak bekrachtigt ons gefegde; de weduwe van Lucian Bonaparte namelyk heeft een werkje tegen Thiers uitgegeven, waarin fy bewyst, dat de schryver de betrekkingen Lucians en Napoleons geheel en gansch verkeerd heeft daargesteld. « De eer en de plicht dwingen my tot defe openbare verklaring, fegt fy, want ik wil niet, dat iets, wat voor mynen gade kwetsend en volstrekt tegen alle waarheid is, op de nawereld overga. » Buiten haar fyn nog verscheiden anderen, welke het groot napoleonische drama medegespeeld hebben, tegen Thiers opgestaan; foo dat er wel weinig twyfel overblyft, of dit werk is een der onnauwkeurigste en oppervlakkigste welke de fransche letterkunde befit. Neemt dit ad notam, gy franschfuchtigen.

*** Dr Posselt, eertyds privatdocent aan de hoogeschool te Dorpat (in Liefland), heeft in het archief te Petersburg 11 eigenhandige brieven van Pieter I aan den philosoof Leibnitz gevonden. Sy fyn gedeeltelyk in 't latyn, gedeeltelyk in 't hoogduitsch opgesteld en men fegt dat Dr Posselt fe weldra uitgeven fal.

*** In onfe eerste aflevering had men den wensch uitgedrukt, dat ook in België fich borgermaatschappyen mogten vormen, welke in wekelykfche vergaderingen voor den bouw des keulschen doms bydragen verfamelden. Wy kunnen tot ons grootste genoegen melden, dat die oproeping niet fonder gevolgen bleef. In Brussel fal in den loop van de toekomende maand eene fulke maatschappy ingericht worden en wy twyfelen geensfins, of hare poogingen fullen met eenen goeden uitslag worden bekroond. Mogten weldra andere steden dit voorbeeld navolgen!

Nadat de keifer van Oostenryk 10,000 guld. voor den keulschen dom bygedragen heeft, fond koning Willem II van Holland eenige dagen geleden een geschenk van 1,000 guld. aan het bouwcomité.

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

ANALOGIES LINGUISTIQUES. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiômes d'origine teutonique, par P. Lebrocquy. Bruxelles, Vandale, 1845. 8°, van 480 bl. intekeeningsprys: 5 fr.

(Wy fullen in onfe naaste aflevering eene beoordeling geven dan dit allefins merkweerdig boek).

DE NEDERLANDSCHE KUNSTSPIEGEL. Le Miroir des arts, journal artistique des Pays-Bas, 's Gravenhage, 1845, 8° met 2 kol.

(Dit tydschrift, nederduitsche en fransche opstellen inhoudende, verschynt by maandelykse afl., ieder bevattende 64 kol. *dietschen* en 32 kol. franschen tekst, en fuiks voor den geringen prys van 6 guldens 's jaars).

DANIEL, een hedendaagsch roman, door P. F. Van Kerkhoven, versierd met eene schoone titelplaet op hout gesneden. Antw. 1845, in 12, p. 2 fr. 50 c.

GERMANIA, oder die deutsche Poesie und Prosa, von Lessing, bis auf die neueste Zeit, nebst einer kurzen Geschichte der deutschen Literatur, von A. Lebermuth, Professor am königlichen Athenæum zu Brüssel. Brüssel und Leipzig, Muquardt. 2 deelen, 1841-45, in 18.

CORRESPONDENZ DES KAISERS KARL V., aus dem königlichen Archiv und der Bibliothèque de Bourgogne zu Brüssel, mitgetheilt von *Dr Karl Lanz*, Leipzig, Brockhaus, 1845, 2. Theil, Preis : 14 1/2 fr.

HISTORISCH-GEOGRAPHISCHE DARSTELLUNG von Deutschland im Mittelalter, vornehmlich während der Zeit des 10. Jahrhunderts, von *Ferd. Heinrich Müller*, ausserord. Professor der Geschichte an der Universität Berlin. 1. Theil. Die Länder Hohenrhätien, Alemannien und Burgund. Berlin, 1844, 8°. XIII und 303 S. Preis : 2 Thlr.

DIE ROEMISCHEN PÆBSTE, ihre Kirche und ihr Staat im sechszehnten und siebenzehnten Jahrhunderte, von *Leopold Ranke*. 1. Band. 3. Auflage. Berlin 1844, 8°. XVII en 520 bl. Het gansche werk in 3 deelen, kost 8 2/3 dalers.

R. VON RAUMER. Die Einwirkung des Christenthums auf die althochdeutsche Sprache. Ein Beitrag zur Geschichte der deutschen Kirche. Stuttgart, 1845, 8°. XVI und 430 S. Preis : 2 1/6 Thlr. (8 fr. 35 c.).

HEINRICH BERGHAUS. Die Völker des Erdballs nach ihrer Abstammung und Verwandtschaft, und ihren Eigenthümlichkeiten in Regierungsform, Religion, Sitte und Tracht, mit 150 naturgetreuen colorirten Abbildungen. Brüssel, Muquardt, 1845, 8°.

(Dit prachtvolle en belangryke werk verschynt in 50 afleveringen, elke van 16 bl. text en 3 feer fuiver beverwde platen, ten pryfe van 8 gr., fr. 1 25 c.)

DEUTSCHLAND UND DAS DEUTSCHE VOLK, in Schilderungen von *Ed. Duller*, mit 150 Ansichten in Stahlstichen und 50 colorirten Abbildungen von Volkstrachten nach Originalzeichnungen von *J. Döring, Meno Müllig* und *C. W. Schweig*, Leipzig, 8°.

(Het werk wordt in 50 afl. uitgegeven; elke van 1 1/4 vel text met 3 staalsteken en een beverwde plaat, pr. 10 gr.

LAUBE'S dramatische Werke. 1. Band, Monaldeschi, tragœdie in 5 Akten und einem Vorspiele, 8°, 275 bl. Leipzig, 1845, 1 d. (4 fr.)

LOCALES UND PROVINZIELLES, in plattdeutschen Reimen, 8°, 54 bl. Münster, 1/6 d. (65 cent.)

OVERSICHT DER SWEEDSCHE LETTERKUNDE.

(Uit Theod. Mügge's Schweden im Jahre 1843.)

Voor de hervorming was vóór de ſweedsche sprake feer weinig gedaan geworden, en tot 't einde der achttiende eeuw, toen nu het latynsch, dan het hoogduitsch, dan ook het fransch eenen overwegenden invloed verkreeg, ging het met häär niet veel beter. In den jare 1753 wierd, wel is waar, de Akademie der Wetenschappen gesticht, die häre schriften in ſweedsche taal bekend maakte, maar de invloed van Gustaaf den derde, die even als Frederik de Groote, by voorliefde fransch sprak en hof en volk op fyn best focht te verfranschen [1], was aan de beschaving der landsprake schadelik en begunstigde dit taalmengelmoes, die vreemdaardige uitdrukkingen; en die valsche en gefochte spitsvindigheid, welke foo moeijelik weder uit eene sprake konnen verdrongen worden. Eerst in den jare 1803 vormde ſich in Upsala een genootschap van jonge lieden, die het ſich ter opgave maakten, tegen den vreemden invloed aantekampen en de oude vulte en kracht terug te voeren.

Met dese poogingen vóór de taal ging de poëſij hand aan hand. Olof Dalin, leeraar van Gustaaf III, hadde een halve eeuw lang den smaak der Sweden geboeid, met in fyne talryke schriften den franschſinnigen toon fyner voorgangers voort te verfynen en door geestige aardigheden en taalgladdigheden ſin en oor te kittelen [2].

[1] Hy maakte van Racine fynen God en hield Shakspeare vóór eenen dichter van verkeerden smaak. Het is merkweerdig dat men niet alleen in Sweden, maar ook in Duitschland en de Nederlanden, gedurende de twee leste eeuwen, foo feer vóór de fransche letterkunde vooringenomen was, en dat Shakspeare en Milton, die der gantse noordsche schryverschap tot voorbeeld dienen moesten, éérst in onſen tyd eene rechte en welverdiende aanerkenning gevonden hebben.

(*Aanmerking van den Overſetter.*)

[2] Dalin wierd in 1708, te Winberg geboren en stierf in 1763; hy verwierf van

Sweden, dat in fyne politische vernedering gedurende de achttiende eeuw eenen afleider focht vöör de inwendige verslapping, vond hem grootendeels in Dalin's novellen, gedichten en schriften. Ernstige mannen fochten loon in de wetenschappen en Sweden bragt toenmaals Linné, Ihre, Lagerbring en anderen voort. Hof, adel en staat wierpen fich op de poëfij, die overal omkroop en kwispelsteerde, schoongeestige kringen voorriep en häre lompen als edelsteenen uitstrooide. — We hebben dat felve treurige schouwspel in Duitschland gefien en weten wat het beteekent, wanneer de dichters van dergelyk eenen tyd de trotschte namen verkrygen.

Gustaaf de derde maakte felfs gedichten in Dalin's smaak [1], even foo Oxenstierna, Kellegrén [2] en fyn beroemde hofdichter Leopold [3],

fyne tydgenoten eenen grooten roem door fyn, anderfins feer middelmatig, gedicht *Svenska Friheten* (de fweedsche vryheid). Stokholm, 1742, 4°. Op last der Rykstanden schreef hy in 1746 eene Geschiedenis van Sweden. Syn blyspel *den Afundsjuka* (de Afgunstige) is niet van allen verdienst ontbloot, maar fyn treurspel *Brunhilde* is geheel mislukt. Syn profa was nochtans fuiver en sierlik. (*Overf.*)

[1] Men moet tot Gustaafs lof feggen dat hy in fyn schouwspelen de Grieken en Romeinen liet slapen en fyne voorwerpen uit de fweedsche geschiedenis koos. Hy deed overigens veel vöör de letterkunde; in 1786 gaf hy der Stokholmsche Akademie eene nieuwe verbreiding en las in heur midden vele welgeschrevene reden voor. Marmier verhaalt in fyne Geschiedenis der deensche en fweedsche letterkunde, dat Gustaaf III boven de tooneelfaal eene studeerkamer had ingericht om nader by fyne lievelingsmufe te fyn. Daar plagt he fich te begeven, toen hy van fyn slot Haga naar Stokholm kwam; daar bragt he grootendeels den avond door, die de omwenteling van 1772 voorging; daar wierd he ook weggedragen, als Ankarstrœm's doodkogel fyne borst getroffen had. (*Overfetter.*)

[2] Onder de dramatische werken Kellegrén's verdient gemeld te worden: *Gustaf Wasa, tyrisk Tragedi i tre Acter; Æneas i Carthago, tyrisk Tragedi; Drottning Christina, Dram med Sœng och Balletter.* Het plan van al defe werken was door Gustaaf den derde ontworpen. Kellegrén schreef ook vele satirische en lirische gedichten; hy volmaakte de fweedsche dichtersprake, met nieuwe, den geeste der taal toegepaste, metrische versmaten te scheppen en fyne welluidende gedichten gaven der letterkunde een heilfaam opkomen. Doch vöör de fransche gewrochten vooringenomen, miskende hy Gœthe, Ossian en Milton en eerst op 't einde fynes levens erkende hy te laat dat hy eene verkeerde richting ingeslagen had. (*Overfetter.*)

[3] Geboren te Stokholm in 1756, gestorven in 1829. In fyn treurspel: *Oden eller Asarnes Utvandring* (Woden ofte de uittogt der Asen), troeft Woden als een verfynde hoveling en schoonspreker op; fyne heldin Thilda weent, fucht en valt in onmacht gelyk eene saletjuffer. Een ander treurspel van hem, *Virginia*, hoe kloe-

het voorbeeld des verdorvenen smaaks en der flauwste knechtkruipery. Andere dichters, gelyk Lidner [1] en Thorild [2] streefden naar hooger; de opgeruimste, natuurlikste en fielvolste was toch Karl Bellmann, de dichter des volks, die onuitputtelik met wilden luim fyne drink- en minnelieders uitstroomde, welke ten huidigen dage nog overal in Sweden gekend en gefongen worden. Frische finnelikheid, rykdom der gedachten, heete gloed der gevoelen is er in. Bellmann fettede ook felf de fangwyfen op fyne lieders, en hy was even foo oorsprongelik in uitvinding van niewe melodijen, die meest ook volkseigendom fijn geworden; als hy immer weder, ondanks fyn woeste leven, niewe gefangen dichtede. Bellmann was de eenig waarachtige dichter van defen tyd [3].

De jonge lieden die in Upsala optraden, hadden fich naar dûitsche voorbeelden, namentlik naar dat van Schlegel, gevormd. Sij kampten tegen de gemaakte onnatuur des heerschenden smaaks en tegen de daarin verknokerde fweedsche akademie, welke, gelyk de fransche, een onverdragelik despotismus uitoefende. De kunstkritiik verschafte fich ingang. Askelöf's tydschrift, «*Polyfem*» wierd het middenpunt des kamps, dien van den anderen kant Lindegrén, Sjöberg, en befonderlik Wallmark voerden. Later trad Atterbom [4], die in 1807 het verbond der Aurora stichtede, met fyn tydschrift «*Phosphorus*» op. Met hem verbond fich Geijer,

ker behandeld ook, ontbreekt nochtans aan werking en beweging. Syne profa is licht en aangenaam. (*Overfetter.*)

[1] Geboren in 1756, gestorven in 1793; schreef, midden in een regelloos en aventuurlik leven, geestryke en melancolische gedichten. (*Overfetter.*)

[2] Geboren in 1759, gestorven in 1808; vriend Van Lidner, had Ossian vóór fyn hoogste ideal gekofen en streefde in fyne profa naar de kortbondigheid van Tacitus. In 1762 wegens een politisch schrift vervolgd en geband, leefde he later te Greifswald als professor en bibliothekaar aan de hoogeschool aldaar. (*Overfetter.*)

[3] Gustaaf de derde noemde hem den fweedschen Anacreon. Bellmann is even foo eigenaardig als volksaardig en deswege door geene vertaling weder te geven. Om hem wel te verstaan, moet men met de feden fyns tyds, met de plaatselike gesteldheid van Stokholm bekend fyn. Voor eenige jaren is fyn borstbeeld in bronfe in den Diergaarde te Stokholm geplaatst geworden. (*Overf.*)

[4] Geboren te Arbo in 1790: thans hoogleeraar der wysbegeerte aan de Universiteit te Upsala; heeft ook feer merkweerdige poëfijen gemaakt. Syn beste dichtstuk, *Lycksalighetens ø* (het Eiland des geluks), is een feer poëtisch finnebeeld des menschenlevens. (*Overfetter.*)

de ſtichter van het Gothiſch Verbond, waarvan de naam al aantoont dat het voor doel had oudvaderlandſch denken, dichten en ſtreven weder intevoeren. Atterbom en ſyne ſchool met de Schelling'ſche gedachten der natuurphiloſophie geleid, bragt defen kamp ter ſege. Met hem vereenigden ſich al degene die door een gelyk ſtreven waren opgewekt, Palmblad, Elgſtröm, Hammarsköld [1] en Hedborn, en ſoo ontſtond een ſchoon dichterlik werken van defe jonge ſweedſche romantiſche ſchryvers, dat eerſt eenen ſtoot kreeg, als de dagen van het politiſch leven der natie begonnen en er eene tegenſtryding optrad, tegen welke ſij niet even ſoo ſegeryk vochten, als tegen heure æſthetiſche tegenſtaanders.

De naam *Phoſphoriſten* verkreeg eene politiſche bedüiding. In jare 1813 hield de Polyfem op, en aan ſyne plaats trad de *Swenſk Litteratur Tidning*, welke thans vervallen is. Defe nam allengskens toon en inhoud van het « Berliner politiſches Wochenblatt » aan. Atterbom, en beſonderlik Geijer, waren desfelfs voornaamſte medewerkers, en Upſala hield ſynen ouden roem ſtaande, de hoofdſitplaats van ultraconſervative grondleeren en de plantſchool des ſweedſchen Toryſm te ſyn. De philoſophie en æſthetiik, waartoe Atterbom en ſyne aanhangers den weg baanden, hield echter des te minder ſtand, daar ſij ſich in donkerheid en phantaſtery verloor. De ſtaatkundige voortgang werkte op den geeſt, en de menigte der jonge bekwame ſchryvers wendde ſich van den hoogdravenden en gemaakten romantiſm hier even ſoo wel af, als dit in Düitſchland geſchied is. Eindelik trad ook Geijer als tegenſtaander der Phophoriſten op, die hy in het toen onlangs geſtichte « *Litteraturblad* » bekampte. Niewe begrippen ſtroomden uit het ontwakende volksbewüſtſyn in poëſij en letterkunde; het ſtelſel des ſtilſtands kwam aan den dag, de gebreken der grondwet wierden onderfocht en overwogen, de bevoorrechtte ſtanden gehekeld, verbeteringen immer luider en algemeener gevorderd, de vaderlandsliefde der jeugd opgewekt; en fulks kon niet ſonder

[1] Lorenz Hammarsköld, geboren in 1785 en geſtorven in 1827, heeft twee goede boeken geſchreven: 1° *Hiſtoriſka Anteckningar rörende forfgangen och utvecklingen af det philoſophiſka ſtudium i Sverige*, 8°, 1821; 2° *Svenſka Vitterheten* (het ſweedſche letterweſen). (*Overſ.*)

wichtigen invloed op dichters en schryvers blyven. De vrye pers vorderde wat fij vermogt, de gedachte van het skandinaafsch verbond trof befonder warm de herten, en als Geijer verklaarde, « dat de studie der geschiedenis hem tot 't afscheiden van de historische school had gevoerd, » bragt dit eene buitengewoone werking te wege en voerde de hertelike liefde ten top, welke de jeugd hem toewyde.

Daarvóór wierd hy ook in 1840 vertegenwoordiger der Universiteit op den ryksdag gekofen, en van defen tyd afaan kwam een andere, kritischer en vryer geest over Upsala. — Tegnér, die in 1836 fegde, dat de verderfelike Hegelsche wysbegeerte geenen ingang op de fweedsche hoogescholen had gevonden, kan dit niet meer beweren. Overal ontwaken de gedachten, en moeijelik fal de kerk en de staat hûn nog lang kónnen wederstaan.

Geijer's verdiensten om de fweedsche taal en geschiedenis hebben hem eenen europeischen roem verworven. Onophoudelike studien en reifen, ook in Duitschland, navorsching der Archiven en een niet minder groot en nauwkeurig studeren des levens en der samenleving geven defen geleerde eene hooge en eigendommelike weerde. Hy is een man van fynen tyd; staatsman, politiker, dichter en opvorscher. Syne geschiedenis van 't fweedsche volk is een waar voorbeeld van het schryven der volksgeschiedenis. Levendig in daarstelling, grondelik in vorsching en vol diepheid en weerde; vol licht en kentteeken der tyden en menschen. Jammer is fe tot heden toe niet voltrokken, maar feker fal hy fynen tydgenoten en nakomelingen een volledig werk als erfenis achterlaten, waartoe hy de grootste voorarbeiden al gemaakt heeft [1].

Ik leerde by myn verblyf in Stokholm de meest aanfienlikste letterkundigen kennen, welke myn belang wekten; maar vergeefs vraagde ik naar dramatische dichters. Het is opmerkensweerdig, hoe arm 'er het Noorden sints langen tyd aan is. Noorwegen is trotsch daarop, eenen Holberg [2] te hebben voortgebragt, doch

[1] Geijer's Geschiedenis van Sweden is nu in 't hoogduitsch en in 't fransch vertaald. De fransche vertaling is te Brussel in de verfamelingen van Grégoire en Wouters nagedrukt geworden.

[2] Lodewik Holberg, de schepper der deensche letterkunde, wierd den 6en november 1684 te Bergen in Noorwegen geboren, en stierf in 1756 te Sorœe. Syne talryke

ſedert dien tyd ſwygt ook ſyne geſchiedenis van ergens eenen bedûidenden navolger, en ſlechts over Dänemark breedt OEhlenſchlæger's naam eenen dramatiſchen dichterroem, die half en half ook Dûitſchlande te goed komt, want OEhlenſchlæger heeft ſyne werken ten grooten deele in 't dûitſch geſchreven [1]. Doorbladert men Swedens lettergewrochten, ſoo vindt men weinige namen van tooneeldichters; geenen, die buiten de landsgrenſen ſich aanerkenning heeft verſchaft. Men vraagt ſich dus verwonderd hoe het toegegaan mag ſyn, dat een volk met eene ſoo ryke letterkunde als de ſweedſche, met ſoo vele ſtrevende koppen, met tydpunten, waarin roemſuchtige en talentvolle vorſten hûn hof poogden te verſieren, geene uitſtekende geeſten vóór dat groot en heerlik gebied der poëſij wiſt optewekken. De hoofdoorſaak is wel de geringe ondersteuning der ſchouwſpelkunſt. Dramatiſche dichters ſchryven om hûnne werken op 't tooneel te brengen; in Sweden is dit máár in Stokholm mogelik, en Guſtaaf de derde was de eerſte koning die er belang in nam. — Er können ſich weinige dramatiſche kunſtenaars vormen en deſe worden ſlecht betaald. Sij, gelyk de dichters, vinden geenen loon en geene aanerkenning vóór hûnne poogingen. Met moeite heeft ſich het tooneel in Stokholm ſtaande gehouden; het is nog te weten of het voortbeſtaan ſal. Het ſangſpel is het éénige wat de hoogere kringen aanlokt; en de tyd moet nog komen, waarop een poëet de ryke geſchiedenis des vaderlands tot nutte trekt om vaderlandſche treurſpelen, die hier van groote werking ſyn konden, te ſchryven, ofte wel waar een gelukkigen blyſpeldichter de misbruiken en dwaasheden der ſamenleving geeſelt. — By de politiſche giſting moest een ſchryver die dat beproefde, ſelfs met middelmatige gewrochten, grooten byval hebben, en het komt mij voor, dat men hiermede maar eenen aanvang ſou te maken hebben, om eener volkdomlike, diep in den tyd grypende dramatiſche poëſij den weg te banen. In ſtede daarvan ver-

blyſpelen en hekeldichten ſyn door eene ſyne en ſatiriſche luim, geeſtryke ſcenen en eigenaardige karakters gekentteekend. Syn heroi-komiſch gedicht, *Pieter Paars*, is in 't nederduitſch, naar de hoogduitſche vertaling, overgeſet geweest. Amſterdam, 1792, 2 deelen 8°. (*Overſ.*)

[1] Dänemark kan ook de voortreffelike tooneeldichters Heiberg en Hauch opwyſen. (*Overſetter.*)

genoegt men fich in de betredene wegen met lirische uitstortingen en epische dichtvormen. Men beoefent roman en novelle, vindt daarvóór een bereidwillig, dankbaar publiek en laat fich paijen in 't toppunt der poëfij, in de dramatische dichtkunst, met vertalingen van dûitsche en fransche stukken.

In den roman en de novelle hebben de Sweden veel schoons geleverd. Ons eeuwig leeshongerig Dûitschland, onfe tweeduifend speculerende boekhandelaars en de schaar van dienstveerdige vertalers hebben het genot der fweedsche literarische keuken sedert vele jaren redelik uitgebûit. Novellen en romanen van Mellin, van Almqvist, van Emilie Flygare Carlén en eenige anderen, voor allen echter van Frederika Bremer fijn ons rykelik toegekomen en hebben, niet fonder grond, ook ten deele levendige aanerkenning gevonden, welke by eenigen wellicht sterker was dan in Sweden felfs; want kuim mogte aldaar ooit de damenwereld fich foo algemeen vóór die schryversse begeesterd hebben als by ons. Frederika Bremer is nochtans ook in heur vaderland de geliefste dichteresse, wier bevallige schilderingen des huiseliken levens in den grootsten kring hoogst geschat fijn. De gemoedelikheid hârer vertellingswyfe, de eenvoudigheid, het natuurlike in de ontwikkeling der karakters en de vele fyne, diepgevoelde en ware opmerkingen verheffen defe schryversse boven het gewoonlike. Men leest hâre boeken geern, en ook hier fijn het befonderlik de damen, welke fich daaraan verheugen. Het fijn niet hevige driften, die Fred. Bremer kan schilderen, geene mannen en vrouwen met trotsche, klockmoedige fielen, geene stryden die diep in 't leven der wereld grypen. Het fijn inderdaad meer alledaagsche geschiedenissen, het wee des hertens, het lyden en verblyden des huifes; maar fij fijn met hertelikheid, kleurenharmonij bemaald en met een teeder penseel dat levendig en weldoende werkt. De sentimentaliteit defer schilderingen heeft in de laatste werken der dichteresse fich versterkt, en hûn afbreuk foo wel in de kunstvorm als in byval gedaan.

In Sweden leest men veel en koopt diensvolgens ook vele boeken, want de leenbibliotheken hebben aldaar niet den omvang en de uitbreiding gewonnen gelyk by ons. In Dûitschland heeft ieder kleine stad hâar boekleenhuis, door welk ook de eigenaars, predikanten, enf., op het land verforgd worden. Niemand koopt

dus by ons foo licht een boek; niemand denkt daarop, den dichter schadeloos te ſtellen, de letterkunde door boekenkoop te ondersteunen; men wacht tot dat het half gescheurde, bevuilde, eenig exemplaar der leenbibliotheek den weg naar 't huis vinde; en dat doen prinsen en prinsessen foo wel als heeren en damen van alle standen. Van daar komt het ook, dat in het groote Duitschland, waar meer dan veertig millionen Duitschers wonen, van het niewste werk eens geliefden dichters veel roem en lof kan ſyn en toch wellicht ruim 500 exemplaren worden gesleten. Wordt eene oplage van 1,000 exemplaren verkocht, foo is de uitkomst al seer groot; maar hoe selden is dit het geval? Nauweliks komt het in jaren eenmaal voor. In Sweden worden de werken der geliefde dichters in oplagen van 3,000 exemplaren gedrukt, en niet selden ſijn er vele noodig. Daaruit komt het dan ook, dat de schryvers goed betaald worden; in Sweden met dry millionen inwoners veel beter dan in Duitschland met veertig millionen; en hiertoe draagt foo wel de boekhandel by, die niet foo ten onderen gegaan is als by ons, als de gewoonheid, die het tot plicht maakt, boeken te koopen. Welken schandeliken tusschenhandel, ten schade der drukkers en uitgevers, dryven de assortiments-boekhandelaars by ons, door 't bestellen van vele exemplaren eens boeks, dat ſij hunnen kalanten dan toeschikken, die het opsnyden, lesen en teruggeven! Dat kent men hier niet. Men gaat in de boekhandelingen, kiest en koopt. De gewoonheid wordt daardoor onderstut, dat men in Sweden de boeken foo goedkoop als mogelik levert. Onſe boeken hebben meest veel te hooge pryſen. Men rekent al daarop, geen groot vertier te vinden, en moet dus de pryſen foo stellen, dat eenige honderd exemplaren de kosten dekken. In Sweden geeft men het boek seer goedkoop om de koopers aantetrekken en wint dan by eenen aftrek van vele duisend exemplaren wyd meer, dan de duitsche boekhandelaar by eenige honderd. Men moest dit stelsel ook by ons beproeven; het konde de beste gevolgen hebben en, met de affetting van andere verkeerde betrekkingen vereenigd, den boekhandel eenen niewen opgang doen nemen [1].

[1] Om ſich ſelven *consequent* te blyven, hadde wel de schryver het voorbeeld van den goedkoop moeten geven; want ſyn twee dunne boekdeeltjes in 18 kosten niet

Hierdoor wordt het ook mogelik den schryveren ſoo hooge honoraren te betalen als ſulks wel plaats grypt. Vrouw Flygare Carlén vertelde mij dat ieder härer romanen heur eenige duiſend dalers opbrengt; ſij ſou ſich gelukkig mogen achten wen ſij in Düitschland het vierdedeel eens ſulken honoraars bekwam; en deſe schryversse is niet de hoogstbetaalde : Frederika Bremer verkrygt grootere sommen. Dat kan eene kleine natie vöör häre dichters doen. Aan Frankryk valt hier niet te denken, waar Eugène Sue vöör eenen roman 180,000 franken ontvangt; Engeland, waar Dickens en anderen 6 tot 8.000 pond sterling vöör ieder van hünne werken trekken. Slechts in Düitschland, in 't groote en denkende Düitschland, ſijn de poëten erbarmeliker betaald dan in Polen en Rusland, om dat ieder wel leſen, maar niemand hünne boeken koopen wil.

Deſe ſucht over den toestand onſer letterkunde is jammerlik al te waar. Ik gevoelde gewis minder nyd dan schaam, als men mij die vergelyking voor oogen legde; in stilte vergeleek ik ſelve dat, wat Düitschland levert, en wat het buitenland doet, en ik vond dat onſe armoede in onſen rykdom ligt. Er wordt by ons te veel gemaakt. Te veel kracht en talent wydt ſich der drukpers toe en ſoekt in heur de koe, die met melk en boter verſorgt. Ware 't minder, ſoo ware het beter; alleen is het ſeker dat we ons stoutmoedig ieder anderen volke ter ſyde können stellen en in iegelike geestesbekwaamheid den kamp aannemen. Maar tegen niemand is de Düitscher ongerechter dan tegen hem ſelven, en aan niets ontbreekt het hem meer, dan aan gemeenſin en aan erkenning ſyner eigene verdiensten.

Het is belangryk schryvers en dichters te leeren kennen, wier werken men geleſen en gewaarderd heeft. Dikwyls komt men uit hun eigen weſen eerst tot het recht begrypen hunner scheppingen; dikwils ſyn ſe ten minsten uiterlik, derſelven tegenstellingen en men kan eerst allengskens de geestige hechtbanden van den schryver met ſyn werk opvinden. In niemand misschien spiegelt ſich het

minder dan 12 fr. Overingens is ſyne opmerking vooral op Noord-Nederland toepaſselik. Indien de hollandsche uitgevers hunne boeken tot eenen meer redeliken prys gaven, dan ſouden ſe een veel grooter vertier, niet alleen te huis, maar ook in België verkrygen; en ſulks ſou in beide landen de letterkundige beweging krachtig helpen bevorderen. (*Overſetter.*)

Stadsbibliotheek

geestesgewrocht foo volkomen weder, als in Frederika Bremer. Se heeft fich felve, gelyk fij is, geteekend, feide men mij, in een härer werken, als Tante Petronella; goedmoedig, vriendelik, befield, veelfydig beschaafd, kunstlievend, met een stil, vroom gemoed begaafd, sentimentaal en tot de godsdienstige fwermery geneigd. Defe godsdienstige befieling is felfs opentlik gebleken in häär klein schrift tegen Strauss, tegen de pantheïstische wysbegeerte der Dûitschers. Frederika Bremer greep, gelyk alle vrouwen, met het gevoel, met het geloof dat uit den herten komt, de geleerde bewyfen des duitschen vrydenkers aan. In Dûitschland heeft men die proeve onbeacht gelaten; men had een recht daartoe, want gants andere koppen traden hier met kritische scherpfinnigheid tegen Strauss op en konden fich ten leste roemen, ten minste gedeeltelik fegeryk te hebben gevochten, want Strauss nam menig voorstel terug. Ook in Sweden maakte die proeve van eene vrouw fich in den geloofsoorlog te storten, by velen geen' aangenamen indruk. Anderen daartegen gaven heur grooten lof, en het scheelde weinig, of Frederika Bremer fou het voorwerp van eenen bitteren partykamp geworden fyn. De *Sweedsche Bie* verhief fe als eene ware voorvechtersse van het geloof, als het voorbeeld van alle vrouwen, beval häre boeken allen goeden kristenen aan, en die lof van defen kant was genoeg om de vrye denkers van häär aftewenden.

Door defe bemoeijingen wierd de dichteresse dieper in 't gebied des geloofs en der twyfelingen getrokken, dan het vöör häär talent raadfaam was, en fulks drukte fich ook op häre latere gewrochten. Als ik fe vöör de eerste maal befocht, was het gesprek weldra op dien vöör häär geheiligden bodem. Merkweerdig was het mij, dat fe fich met Hegel's schriften aanhoudend befig hield en mij fegde, dat fij er byna alle dagen in las en den grooten geest defes diepfinnigen denkers bewonderde, fonder nochtans in fyne gevolgtrekkingen te können deelen. Se kampte vöör häär geloof met al de wapens eener schoone fiel, die in onrust gefet, uit de gevaarlike dwaalwegen des denkens tot de droomen der gevoelen vlucht en defe als het éénige beschouwt, dat rust en levensgeluk kan brengen. Wij wenschen nochtans vöör häär talent dat fij tot het werkelike leven terugkeere. Onafhangelik, ongehuwd, in de beste kringen des gefelschaps verkeerend, met een fyn gevoel begaafd, kan

feker defe dichteresse der fweedsche letterkunde nog menig tafereel des levens schenken; ja, wellicht kan häär talent verder gaan, op de sociale beweging van onfen tyd inwerken en fedenschilderingen voortbrengen, waarvan de strydigheden fich levendig op de toestanden laten toepassen [1].

Er is ook in Sweden een jong Sweden, eene schryverschap, die de denkbeelden van het tegenwoordige tydstip begrypt en poogt te verbreiden, die fich met de bloote romantiik en met huisselike tafereelen niet laat vergenoegen, maar de stryden des tyds indringt en politische, godsdienstige en sociale betrekkingen in häre daarstelling trekt. Het hoofd defer jonge letterkunde is Almqvist, een man van groot talent en niet minder groote kennissen, die griekfche en latynsche woordenboeken, fransche en italjaansche spraakleeren heeft geschreven, aan politische dagbladeren gearbeid, volksschriften, novellen, romanen, schouwspelen en mufiikstukken heeft uitgegeven. Almqvist is een man van sterke en hevige driften, waaraan hy in fyne poëtische werken uitstorting verleent. Het is een man der volksvryheid en des volkslevens, een yverig aanhanger van het verlichte denken in kerk en staat, een kenner en voorstaander der düitsche philosophie en der fransche geestesbeweging. Syne werken wierden ook door de geestelikheid berispt, om dat fij het kentteeken droegen der fransche sociale en politische denkbeelden. Almqvist is eene eigenaardige verschyning; een sterk en krachtig man, met scherp geteekend gefícht, eene fyne beweeglikheid des bliks, een hoog, kaal voorhoofd. Hy heeft het uiterlike van eenen scherpfinnigen denker die menigen storm heeft doorgeworsteld. Hy kan vyftig jaren oud fyn, maar hy heeft iets levendigs, dat hem jonger maakt. De warme phantafij in fyne werken, fyne ryke uitvindingskracht, fyne geestvolle eigenaardigheid maken hem eenen der eerste fweedsche dichters [2].

[1] De schoone romanen van Fr. Bremer fyn by ons bekend door de hollandsche overfetting der hoogduitsche vertaling. Sy moesten wel eens onmiddellik uit het fweedsch vertaald worden.

[2] De aanhangers van Almqvist hebben hem den fweedschen Jean Paul genoemd. Syne bekwaamheden fijn door niemand in Sweden betwist, maar het doel en het strekken fyner gewrochten fijn met recht berispt geworden. Als tegengewicht tot de, wellicht te partydige, beoordeeling van den düitschen reifiger, fullen we hier die van eenen fweedschen kritiker, prof. Palmblad te Upsala aanhalen. ◦ De opgave

Er is ook in Stokholm menig letterkundige die by ons bekend is. Soo de dichter der « Schuppen Dame, » de tegenwoordige generaal-directeur Livijn [1]; Mellin, een talentvolle navolger van Walter Scott [2], de kamerjonker Kullberg en graaf Sparre, die vele romanen hebben geschreven; eindelik onder de schryvende damen : Emilie

van Almqvist, fegt by, schynt te fyn, eene bemiddeling tusschen geest en stof, tusschen Idealismus en Realismus voorttebrengen, de werkelikheid te vergeestigen en met poëfij te bevruchten; hy is een kamper vóór de politische richting des tyds, vóór een vry volkseleven, dat hy poëtisch wil daarstellen. In fekere gewrochten, waar defe strekkingen minder voortreden, is hy waarachtig bewonderensweerdig; hy befit eene glanfende phantafij, ryke uitvinding, eene merkweerdige bedrevenheid om fich in alle tyden en alle lagen te verfetten, met een woord, eene heerlike geschiktheid tot eenen grooten dichter. Syne poogingen om eene met den tyd overeenkomstige poëfij uit schier gants niewe elementen te stichten, schynt nochtans geheel en al mislukt. Gelyk Heine, ruimt he den vleesche een te overwegend voorrecht in.

« By fyne proeven, den allendaagschen dingen eene poëtische fyde te schenken, heeft he niet, gelyk Gœthe, Walter Scott en Frederika Bremer, het gemeene veredeld, vergeestigd en verheft, maar dikwyls het leelike en slechte als schoon en aannemelik voorgesteld. Vroeger had hy fyne eigendommelike aanfichten maar donker en raadselachtig uitgesproken; in 't jaar 1839 echter liet he den sluijer gantselik vallen. In den roman « *Amorina* » huldigde hy aan 't fatalismus op eene walgelike wyfe en roemde fich in de voorrede, het echte tragische, dat Æschylus en Sophokles gants verkeerd hadden opgevat en daargesteld, gevonden te hebben. In een schouwspel parodieerde hy den apostel Sint Paulus en liet hem als een uitfinnige spreken. In eenen anderen roman trad he op als advokaat van 't vry wyf en verdedigde het bywyfschap. In eenen gedrukten brief eindelik schilderde hy een gemeen meisken als eene seraphine. Dat was te veel vóór den gefonden fin der fweedsche natie; in de dag- en maandbladeren verhief fich een hevig opstand tegen hem; er verschenen niet minder dan dry Vervolgen fyns romans, in welke de onheilbrengende gevolgen van het bywyfschap vóór den staat, de fedeleer en de familie praktisch ontwikkeld wierden; ook wierd in een befonder schrift fyne strekking met ernst en scherts geopenbaard. Sederdien heeft Almqvist eenen niewen roman : « *Amelia Hiltner,* » in 1840 uitgegeven, waarin wel eene bigamie voorkomt, maar fyne vroegere strekkingen niet merkelik blyken. » (*Overfetter.*)

[1] Defe roman voert den titel van : *Spader Dame; en Berättelse i Bref, funna på Danviken,* Stokholm, 1826 (Schuppe-Dame, eene vertelling in brieven, gevonden op de Danbocht). Het is eenigermate eene nabootsing van Gœthe's Werther, doch met eigenaardige fweedsche beverwing en met grootaardige trekken eenes wilden humoors, die Fouqué in fyne hoogduitsche vertaling gemilderd heeft.

[2] Gustaaf Henrik Mellin, geboren in 1803, heeft sedert 15 jaren een aantal novellen en historische vertellingen geleverd, onder welke de vroegere door levendige daarstelling fich onderscheiden, de latere nochtans meest lichte waar fijn.

Flygare Carlén, wier werken ook in Dûitschland aanerkenning gevonden hebben, om heur schoon daarstellingsvermogen en levendig phantafij [1].

Sweden is ook niet minder ryk aan lirische dichters. Een der treffelikste schryvers van geestelike gefangen was de aartsbisschop Wallin, die in 1839 is gestorven [2]. Als idillen- en liederdichter heeft edoch de bisschop van Hernösand, Michael Franzén, den meesten roem in 't land [3]. Atterbom, Geijer en vooral Tegnér, van de jeugd afaan door vriendschap vereenigd, vormen een schoon en beroemd dichtersdrytal. Wat den lesten betreft, fijn immers fyne Fithiofssage en romancen in Dûitschland algemeen verbreid. Tegnér is de eenige fweedsche dichter die by ons bekend is, en wen ook de tyd voorby is, waarin men fyne weerde te hoog schattede, foo blyft nochtans fyne schoone beeldenryke sprake met häre uitspruitsels het eigendom eenes waren poëten [4].

[1] Ook is hier te noemen baronnesse van Knorring; fy is eene meesteresse in de kunst van de beufelaryen en de sierlike dwaasheden der groote wereld optevatten en voortestellen; fy befit lichtheid, goeden schik en bevalligheid.

[2] Johan Olof Wallin, geboren in 1779 te Stora Tuna, en ten leste aartsbisschop te Upsala, heeft fich niet alleen als geestelike dichter, maar ook als kanselredenaar eenen welverdienden roem verworven. Syne vertaling der Psalmen in verfen geldt als de beste die ooit in de niewere spraken gemaakt geworden is en heeft hem den naam van den David des Noorden verkregen. Syn landsman Lindblom noemt hem, als prediker, den fweedschen Fénélon.

[3] Franzén heeft alle soorten van gedichten met geluk geschreven, maar hy is befonderlik uitmuntend in de idillen en liederen. Hy is ook merkweerdig als profaschryver.

[4] Esaias Tegnér, geboren in 1783 en thans sedert 1826 bisschop te Vexiö, heeft al eene europeïsche beroemdheid verworven door fyne twee meesterstukken *Frithiofsage* en *Nattvards-barnen* (Nachtmaals kinderen). Het eerste van defe poëmen is naar eene yslandsche sage verveerdigd; het bestaat uit lirische gefangen van verscheidene maat, die nochtans aaneen hechten gelyk de ringen van eene keten. Het is eene der aventuurrykste en treffendste overleveringen van Oudskandinavië, een echt tafereel van 't geheel Noorden met fyn feeroovers leven, fyne volksvergaderingen en fynen heidenschen godsdienst. Geen boek is in Sweden meer volkliefdan de Frithiofsage; het heeft al vyf uitgaven gehad en is drymaal in 't hoogduitsch, eenmaal in 't engelsch en in 't fransch vertaald geworden; die leste door mistriss Garnet en Mlle du Pujet, welke ook de andere werken van Tegnér heeft overgefet. Om onfen leferen een denkbeeld van Tegnér's dichttrant te geven, hebben wij aan het hollandsch tydschrift *de Gids* eene welgelukte proeve van vertaling der Frithiofsage, door M. Potgieter, ontleend en op het ende defer aflevering opgenomen. Van de schoone

Men konde nu onder de overige dichters nog vele namen tellen, gelyk, b. v., den hofmarschalk van Beskow, die ook als dramatische dichter bekend is; Nicander, Dalgren, Fahlcranz, Adlersparre, Hagberg, Carlén, enf.; maar er is onder hun geen uitstekend talent. De jonge tyd en de bewegingen in het volkdom moeten en fullen toch immer meer de poëtische bekwaamheden opwekken. Ieder tyd vindt fyne fangers, doch de beweegde tyden de grootste[1].

Overgefet door H. Vandenbogaer.

Muzen-Album. — Letterkundig Jaerboekje voor 1845. Derde Jaargang. Antwerpen, Van Dieren en Comp., 1845. — 16°, VIII en 188 bls. Prys : 1 frank.

Het is eene rechte vreugde, dit frisch en woelig letterleven in Antwerpen te fien, dese geestdrift, die allen daar doorstroomt, die allen er de hand aan 't werk doet slaan, om werkfaam te fyn voor de groote, heilige faak. Elk jaar fiet er de lyst der schryvers om eenige namen grooter worden, het Mufen-album aan bydragen ryker. Kunnen en mogen wy nu ook niet feggen, dat alles goed graan is, wat er ingebragt wordt, vindt men er ook geweldig veel kaf onder, dit doet voor het oogenblik nog niet al te veel kwaad; de goede wil is er ten minste, ons leger wordt sterker, de vyand

idille : *De Nachtmaalskinderen* bestaan er ook twee hoogduitsche vertalingen door Leinburg en Schilling. Tegnér's roman *Axel* is in Sweden schier even foo volklief als de Frithiofssage. Hy is met bevalligheid en dichtluim in den foogenoemden ridderliken trant geschreven, en stelt tafereelen uit Karel XII tyd voor.

[1] Sweden munt heden uit door fyne romaneliteratuur. Voorleden jaar fijn er nog vele goede historische romanen uitgekomen. Hoe de fweedsche schryvers in den niewsten tyd de landsgeschiedenis trachten uit te buiten, getuigen ook twee gelyktydig over de geschiedenis van Karel XI foo even verschynende romanen : 1° *Konung Carl XI och hans Gunstlingar, historisk roman i twao afdelningar, af Författaren till Förenta Staterna och Canada* (Koning Karel de negende en fyne gunstelingen, historisch roman in twee afdeelingen door den *vervatter* (schryver) van « de Vereenigde-Staten en Canada), » Stokholm, 1845; 2° *Carl XI, Rabenius och Hexeri-Processen, hist. roman, af Zeipel.* Er verschynen in Sweden twee tydschriften uitsluitelik bestemd tot het uitgeven van romanen en novellen; namelik « *Original-Bibliothek i den sköne Litteraturen* » en « *Nyit Kabinets-Bibliothek af in- och utländsk Koman-Litteratur.* (*Overf.*)

krygt meer vyanden. Niemand wordt meester geboren, en geen held was fulks in fyne wiege, noch ook in de kinderschoenen; om eene hoogere plaats in 't krygsheir te kunnen bekomen, om fe behoorlyk te bekleeden, moet men als gemeen soldaat beginnen. Voor hem, die waarachtigen yver heeft, bestaan geene hinderpalen; foo hy felfs fulke ontmoet, fal hy er fich liever door voelen aangepord, fe te overwinnen; hy fal fynen weg met meerder yver vervolgen. Hebben wy niet hulpmiddelen genoeg, om onfen geest te versterken, onfen smaak te veredelen, onfen denkvorm te beschaven? Stroomswyfe vlieten fy ons van alle fyden toe; wy moeten maar kiefen; doch doen wy dit ook, foo als wy 't moesten doen? Van Ryswyk fiet dat feer wel in, waar hy (VIII) fegt :

'k Beken 't, er is reeds veel gedaen,
Maer er blyft steeds te werken;
Daerom met vlyt voor uit gegaen!

Wel erkent hy geerne aan, dat

Dan, d' akker, met ons zweet besproeid,
Werd haestig vet, en ziet, daer bloeit
Hy reeds met weelig loover.

maar het is eerst loover,

Dat *eens* een oogst *verhopen* doet,
Die d'arbeid zal vergelden,
Van hem, die met beleid en moed
Den dorren grond heeft omgewroed
Van onze lettervelden.

« Nog, fegt hy, breekt de distel door het *zand;* » ja nog behoeft het land veel bewerking, eer het overal een vruchtbare bodem kan worden; nog staan daar felfs, waar het beter aangebouwd is, distels; maar fy kunnen uitgeroeid en door geurige bloemen en krachtige boomen vervangen worden, foo men slechts « *met beleid en moed* » aan den arbeid wil gaan, en dit niet elkeen voor fich alleen, maar gefamentlyk, eenparig. « Laten wy ons steeds getrouw vereenen! » roept de dichter. Wierde hy toch gehoord! Befielde eindelyk toch eens één geest ons allen! O fegt, wat nutten ons taalverbonden, foo fe slechts in eene vergadering en een feestmaal bestaan, in gauw vervliegende woorden en verruischende toasten?

Sluiten wy een geestesverbond, dat fal beter fyn, en niet met den dag sterven, maar duren foo lang als er Vlamingen fyn. Men legge toch eens de hand op 't hert en vrage fich : Wat heeft het taalverbond goeds gesticht, welk goed fal het nog stichten?

Doch tot de faak, en voorëerst tot de profastukken, die wy defen keer in een tamelyk groot getal vinden.

« *Johan de Bastaerd,* » door R. Nys. Eene goede en treffende stof voor eene grootere novelle, maar fonder goede behandeling. De schryver moet het eens omwerken en hy fal er ons iets beters uit maken, vooral uit het schoone slot, waarin hy Alba recht in fyn gansch, koud beulskarakter kon teekenen.

« *Eene herinnering door P. J. Avontroodt* » is meer dan klassiek, overschoon, heerlyk, goddelyk; er bestaat fóó niets meer, er fal misschien fóó niets meer opkomen. Het is een stuk, dat, « ware het niet door Avontroodt, die, want wy hebben niet de eer hem te kennen, hoewel hy reeds veel in tydschriften, welke in Vlaanderen, een gedeelte van België, welk omgrensd is door Holland, eertyds Noordnederland genoemd, toen koning Willem, die nu voor eenigen tyd te Berlyn, de hoofdstad van Pruissen, na eene tweede vrouw te hebben genomen, stierf, regeerde, de fec. Frankryk en Duitschland, verschynen, geschreeven heeft, in het stille Lier leefd. opgesteld, voor het meesterwerk eens der grootsten schryvers van Europa kon doorgaan!! » Welke phrafeologie! Welke beschryvingen! Men oordeele felf :

« Toen ik (nu ruime tijd geleden) dwars door en over de verhevene keten der hooge Alpen, die Frankrijk van Italië scheiden, toogde, en wel langs een' ongebaenden en voor paerden en voertuigen grootendeels onbruikbaren weg, leidende van Grenoble, over Briançon, Guillestre, L'arche, Barcellonnete, Sambuco en Demona, naer Coni, mogt ik het genoegen smaken van voor mijn gretig oog te zien ontrollen het wondervolle landschapstafereel eener zonderling door een gemengelde, woeste en bebouwde, natuer : inderdaed, hier ontwaren nieuwsbegeerige blikken, aen den rand van schrikverwekkende afgronden, dorpjes, ja kloktorens in de holten der gapende kloven van rotsgevaerten, begrensd door weelderige en bestendig groene weilanden, bevolkt zijnde met gansche kudden van schapen en geiten, en te midden van doore heidegronden, reusachtige, ongelijkvormige en als wangedrogtelijk op elkander gestapeld liggende, graniet- marmer- en porfierklompen, wier hemelhooge toppen, beladen met sneeuw en ijs, trotsch door de wolken heen dringen.....

« Edoch niets is in staet om af te kunnen schetsen het verrukkend uitzigt welk hij geniet wanneer, bij het treden uit eene dier sombere, diepe en bekrompene dalen, de mensch, die in zijnen boezem een gevoelig hart voelt kloppen, eensklaps en op het onverwachtste, van een dier verhevene en uitspringende rotspunten, welke men hier op sommige plaetsen uitmuntend aentreft, Italië voor zijn opgetogen oog ziet ten voorschijn komen : aen zijne voeten ligt het schoone Piemonte, enz.....

« Eenige rustdagen, die ik in deze, zoo aengenaem gelegene, stad doorbragt nam ik te baet met het bezigtigen dezer rijke en toelagchende landstreek van Piemonte, alwaer, tijdens den jongsten herfst der achttiende eeuw, het Fransche Alpenleger onder Championet door het Oostenrijksche onder Melas en wel in de omstreken van Savigliano, Fossano, Genola, Centallo, enz., enz., verslagen en op de vlugt gedreven werd; waer het korps der vereenigde Grenadiers van de voormalige Nederlandsche Regimenten, aengeleid door een, heldhaftigen Antwerpenaer, den braven Wouwermans, van welken Suwarow, in zijne gedenkschriften van den Italiaenschen veldtogt, sprekende van den drijdaegschen slag der Trebia, met zoo veel lof gewaegt, meer dan eens handgemeen werd met hunne Belgische landzaten, de eerste opgeroepene conscrits uit onze Vlaemsche gewesten, die de overgroote meerderheid van de soldaten der Brigade van den zoo moedigen als kundigen Franschen Generael Compans uitmaekten; waer alstoen broedersbloed door broedershanden, voor vreemde belangen, deerlijk vergoten werd.

Dese uittreksels geven een volledig denkbeld van den trant des schryvers. Als tegenhanger mag een met hetselve nauw verwant uittreksel uit Kotzebue hier ook nog een plaatsje vinden :

« Was würden sie aber sagen, wenn sie das berühmte Observatorium in den Dardanellen gesehen hätten, welches ringsherum vermauert ist und wo man z. B. einen Weifsfisch in Felsen gehauen antrifft, der Manchetten von Achat trägt, in Baumwolle gewickelt, die ein berühmter griechischer Dichter geschrieben hat, und überdiefs reich verziert mit Jaspis von Bronze, auf Leinwand gemalt, so dafs man darauf schwören sollte, es sei ein Ehrenpelz, der Voltaire in seiner Jugend getragen, weil die Augen dieses Thieres gerade so aussehen, wie ein Paar erfrorne Nufsknacker. Aber noch weit bewunderungswürdiger ist ein Schrank aus Jungfernwachs, womit Ziegelsteinen ausgelegt, den man mit einer Stecknadel von hölzernem Zwirn öffnet. Drei Cherubs von Pastetenteig treten hervor und halten ein Gemälde, welches die Blättern sehr stark gehabt hat. Man sieht darauf das Schwein des heiligen Antonius in

der Nachtmütze und im Unterrock, wie es eben die letzte Pfeife ausklopft, enf.

« *Alleenspraek uit de vaderlandsche geschiedenis door J. J. Steyaert,* » heeft mindere verdiensten, doch het blyft immer nog een klassiek stuk. Het begint met de verheyene gedachte : « Zulk een gewichtige post, hoe vereerend ook, kan ik niet aenvaerden. — 't Is waer, dat Christenpligt het vordert, zynen nevenmensch alle hulp te bieden, ens. » O dit is betooverend. Men meent, foowel in dit, als ook in het navolgende opstel : « *Alleenspraek eener vrouw voor de ernstige declamatie,* » fich verplaatst in de groote verleden eeuw en op het tooneel der oude Nieuwpoortsche kamer van Rhetorika, of ook op dat der jongere *Suigelingen van Polus;* men meent fe te fien, te hooren spreken, die mannen, welke op goeden vrydag het lyden van den verlosser *speelden;* jammer toch, dat Steyaert de twee monologen niet in heldenverfen goot; fy fouden oneindig schooner geklonken hebben, b. v. :

> Zulk een, gewigtig, post — ik kan hem niet aenvaerden,
> Hoewel das Christenpligt — m'er halvelings toe dwingt,

Hoe fal het lauwrieren regenen op den gelukkigen, wiens keus by eenen pryskamp voor tooneelkunde op die stukken valt! Myn kleine jongen, die nauwelyks spellen kan, las fy my voor, en hond en kat befweken van ontroering, myn vader echter stond, als Philips, met drift op en riep : Gelukkig vlaamsch tooneel!

« *De twee Spanjaerden door Johan Van Rotterdam,* » kon veel beter bewerkt worden; het is maar eene schets van eene novelle, het fyn lichte trekken, geene scherpe teekeningen. Aan kunst van het plan staat het verre beneden *Johan de Bastaerd;* nieuwheid is er ook niet te vinden; hetfelfde motief werd, God weet hoe dikwyls, behandeld : Eene vrouw wordt geschaakt, de man wreekt fich op den toevallig ontmoetten roover. Dat die ontmoeting juist gedurende een gevecht gebeurt, is ook versleten; slechts de dood Maria 's heeft iets nieuws.

« *Tafereel van den ridder en veldheer Gummarus door P. J. Bellens,* » eene legende in ouderwetschen slechten legen-

denstyl. « De hollende zonnepaerden met hunne vonkelende oogen » rieken sterk naar het rhetorische.

« *De rosse Boudewyn door Ch. Pieter Dumont,* » al weêr eene goede stof met een middelmatig kleed. Wat kan het ons toch baten, dit vluchtig werken sonder nadenken! Is het dan genoeg, aanleg te hebben? Waarlyk, het smart diep, menigen schryver, uit welken soo veel goeds kon worden, soo snel syne eerste studien aan het publiek te sien toewerpen; dit getuigt even soo seer van overmoed van wege des schryvers, als van sekere soort van minachting voor de vlaamsche lesers. Acht men die niet waardig van iets beters? En welke gedachten sullen onse naburen, de aan betere dingen uit Frankryk gewoone inlanders, van die hooggeroemde vlaamsche letterkunde verkrygen, indien sy dit alles lesen? Waarlyk, sy *moeten* de schouderen ophalen, sy, die, minder dan wy, den goeden wil waardeeren, en slechts op de saak selve gaan. Dat men toch bedenke, hoe veel er door dit vluchtige uitgeven op 't spel geset wordt, welke dierbare goederen: de eer der letterkunde, de goede naam en de toekomst van het vlaamsch volk; want het is niet met lichte schetsen uittegeven, dat men lesers kan winnen, dat men den smaak van het publiek kan vormen, maar wel, door aan hetselve iets deftigs aantebieden. Omgewerkt dus en nog eens omgewerkt en het sal beter komen, soo men dit omwerken hand in hand laat gaan met het *lesen,* met aandachtig en nadenkend te lesen, niet met ter vlugs boeken doortebladeren. Meer dan een goed romanschryver sluimert nog te Antwerpen, maar slechts de oefening maakt den meester.

Op de taal hebben wy weinig aantemerken; die sal sich met het lesen van self verbeteren; de geest, de geest is voor het oogenblik hoofdsaak. Ook heeft de taal reeds eenen anderen en meer bevoegden waker en verdediger dan ons; wy hoeven hem niet te noemen.

Kunnen wy op die wyse met de prosa in het Musenalbum niet gansch te vreden syn, dan gaat het misschien beter met de gedichten. Laat ons sien:

« *Aen de Lettercamaraderie door Pr. Van Duyse.* » Het spyt ons te sien, dat men aan die overtollige tiende Muse ook hier al offers brengt en de dichter heeft gelyk van een weinig assafœtida onder het wierook te werpen, hoewel wy niet gelooven,

dat hy ſe daardoor van heur altaar verdryven ſal. Jammer toch, dat hy by die gelegenheid ons, arme recensenten, ook ſoo leelyk by de keel vat; hy ware *capabel,* van met Gœthe te roepen :

Schlagt todt den hund, es ist ein Recensent.

Maar toch, wy willen hem toonen, dat een recensent edelmoedig kan wefen en niet slagen met slagen vergeldt; wy willen fyn gedicht niet analyseeren, want dan kon hy er misschien slecht afkomen, dit echter alleenlyk onder een beding, namelyk, dat men die goedheid van onſen kant niet door het *prismus* (?) van Van Duyse beschouwe en haar ook niet voor lettercamaraderie houde.

Leven door denſelfden is lief; ook « *de nacht;* » doch wy hadden geloof en liefde beter omschreven gewenscht, vooral de liefde, die toch immers met de rust niets te doen heeft. « *De drie broedertjes* » fyn eenvoudig en schoon; ſoo schoon, als wy nog weinige gedichten van dien schryver kennen.

't Was 't uer van avondpraten :
Drie arme kindren zaten
Voor hunne leemen wooning :
« Zoo 'k ryk ware als de koning,
Ik zoude langs de harde baen
Altyd met holleblokskens gaen.
Zoo 'k ryk ware als de koning! »

« Deel uwen wensch ons mede! »
Zei de oudste tot den tweede,
Voor hunne leemen wooning.
« Zoo 'k ryk ware als de koning,
Ik wachtte, voor geen wolf vervaerd,
Myn koetjelief altyd te paerd.
Zoo 'k ryk ware als de koning! »

« En gy, wat wenscht gy, kleine? »
En zachtjes zei de kleine,
Voor hunne leemen wooning :
« Zoo 'k ryk ware als de koning!
Myn moeder mist een zondagsrok;
'k Verkocht er voor en paerd en blok;
Haer kus waer' myn belooning. »

Soude V. D. het laatste vers niet veranderen kunnen? Het schynt

niet naif en kinderachtig genoeg om met al het voorgaande overeen te luiden, en

'k War' ryker dan de koning.

of iets soortgelyks foude beter klinken.

« *Ja of neen door J. Nolet* » wordt luimig genoemd, maar ik vind er met den besten wil geene luim in; dat is, foo ik het woord *luim* recht versta, foo het fich door het duitsche *Witz* laat vertalen. Waar toch is hier een graantje echt attisch fout, waar fyn *poïnten?* Zoo de heer N. de luim in het gebruiken van woorden en uitdrukkingen uit het dagelyksch leven foekt, als b. v. *by de biezen vatten, snoef niet, raesbol van een vent,* 't regent *kindren, als konynen,* (!!) *duchtig roffel krygen,* enf., dan is hy mis. Men las fyn stukje in een vrolyk gefelschap, waar ik my juist bevond; iedereen was des te meer begeerig, daar de voorlefer het vooraf als hoogstluimig geschilderd had, maar slechts by het

Die van wederliefde blaekte et caetera

vertrok fich aller mond tot eene soort van glimlach. Wat is er ook in strofe en antistrofe anders, dan *gansch gewoone* gedachten? Voltaire geeft het navolgend recept, om de proef op de waarde van een gedicht te maken: « Men bevryde, fegt hy, het stuk van versmaat en rym en overdrage het in profa; bevalt het dan nog, behoudt het fyn karakter, dan is het een echt en goed gedicht. » Men vertale nu ook eens « Ja of neen » in profa, en dan fullen wy fien, waar het karakter blyft en wie er nog over lacht. De vorm is anderfins hoogst kunstig en getuigt van een groot meesterschap over de taal, van eene feldfaame lichtheid in de behandeling van vers en rym; in dit betrek is het stuk felfs het best van allen, die in defen jaargang verschenen.

Van Ryswyk is ook defen keer weder de oude Van Ryswyk. « *Keiser Karel en de boeren* » is recht goed en komiek behandeld. Vooral gelukt is de drinkscene en de nydig glurende hoofdman inderdaad schilderachtig. Wat de taal betreft, die konde wel meer fuiver fyn, foo b. v. « *twee kannen* snaps in *kon.*—Tot men hem het reuzenglas gaf, *dat hy by bragt* aan zyn mond, enf. « *Poezy. Aen jeugdige dichters* » omsluit menige waarheden,

waaruit veel van onſe jonge dichters fouden kunnen nut trekken.

Vaert voort dan! maer steeds met verdubbelden spoed (yver)
En laster en schaemte te boven.....
Weest vreemd aen de zelfzucht en d' ydelen waen,
Vaert voort dan, ziet nimmer terug op uw baen.

Als de dichters, aan die het ſtuk gericht is, maar met dit woord *laster* niet allen goeden raad beſtempelden, die hun gegeven wordt! Doch foodra de kritiek ſe afkeurend nadert, roepen ſy *laster!* foo niet allen, doch de meesten; want dan treden « zelfzucht en ydele waen » op, en dier gefluister doet ſe allen raad versmaden, hoe redelyk en goedwillig hy ook mag gegeven worden. Hun ook, « die wel onnoozle zielen verblinden, » maar « wier blikkeren aen den vuerpyl is gelyk, die een oogenblik mag schitteren en terugploft in het slyk, » is het straf-woord « *een naem* » *of* (!) *de heerschende roemziekte* (bl. 105) toegestuerd, hun die « de ware kunst ten gronde drukken. » Recht edel is vooral de slotstrophe van dit stuk :

Kan de kunst my niet veredelen...
Eer verzengen myne handen,
Dan dat ik zou wierook branden,
Dien ik my inwendig schaem!
'k Zal in 't kunstspoor verder streven...

Ja, foo fouden ſy allen denken en spreken; dan kregen wy weiniger prullen te ſien als nu. Waarom V. R. de alleenspraak « Caïn » juist in alexandrynen behandelde, weten wy niet; onſe tooneelspelers ſyn al te dikwyls nog aan het uitstervend geslacht der rhetoricale heldenversen gewoon, en die Caïn fal meer dan eens naar de maat mishandeld worden. Het is voor 't overige niet feer gelukt, hoewel er nochtans menige schoone gedachten in steken. « *Ons lied* » is recht goed gehouden; maar met het slot der derde strofe kunnen wy ons niet gansch eenparig verklaren :

Wee die zich niet zalig gevoelt!
En thans voor zyn latere jaren
Geen vrolyk herdenken wil garen
Zyn luimen en lusten niet koelt.

Alles moet ſyne palen hebben, ook luim en lust. « *De dood* » naar Lessing is feer wel vertaald.

« *Wee en rouwklagt van eenen gevangenen* » door D. Cracco ademt diepe, innerlyke godsvrucht, het is de uitstorting van een met kindelyke, vroome moedigheid in een ongelukkig lot fich vindend hert. De str. 4 en 5 hebben niet gelyke verdiensten met de anderen; hadde de eerweerde dichter in de vierde strofe slechts van fyne kinderen (gelyk hy hertroerend fyne leerlingen noemt) gesproken, hy hadde beter gedaan. Ook uit « *het gebed is de beste troost der gevangenen* » geurt de stille tevredenheid des goeden, des geheel en gansch aan God overgegevenen priesters :

O ja, hy is nog immer vader,
De heere blyft nog immer goed;
Hy is uw trooster en uw rader,
Uw rust, uw heil : O ziel, schep moed!

En hoe vroom is het gebed aan de moedermaagd :

O moeder, die zoo veel moest lyden,
Op wie de smart, als d' ocean
Eens nederstortte aen alle zyden,
O moeder, 'k volg op uwe paên.
Uw ziel was nooit bevlekt met zonde,
Nooit zuchtte ze onder Satans magt :
En diep nogthans, diep was de wonde,
Door 't zwaerd van wee u toegebragt.

Wy wenschen uitten herte, den heer Cracco dikwyls op 't gebied der godvruchtige poëfy tegen te komen; hy is foo gansch kindelyk, foo onschuldig, foo onberoerd van den adem der aarde, als hy fich met fynen God onderhoudt! Sóó verbeelden wy ons den echten dienaar van 't woord Gods.

Rens deelt eene lieve vertaling eener schoone « *spaensche romanze* » van Rehfues mede; eene feer dankensweerdige gift. Voor *echtvriendinne* en *omkneld,* in de eerste strofe, hadden wy andere woorden gekofen.

« *Stientje en Bertje* » door Renier is nietsbeduidend; « *de adeldom* » door denfelfden waemt eenen verschrikkelyken rederykersparuiken-geur uit. « *By de vyftigste verjaring van een zeevaerder* » door Verspreeuwen is welgemeende profa in verfen gegoten; waarvoor toch fulke gelegenheidsgedichtjes in een Mufenalbum? Had de heer V. dan niet beters onder fyne papieren?

« *De klik.* » Beneden alle kritiek.

De toren by de zee door *Dautzenberg* is bevallig, maar niet gansch harmonisch en klaar. De aandacht van den lefer is niet aan *één hoofdpunt* geboeid, fy deelt fich tusschen den herder en den toren. Str. 1 fien wy den herder en hooren niets van den toren; str. 2 fien wy den toren en hooren niets van den herder; str. 3 komt de herder weêr en verschynt; str. 4 te famen met den toren; str. 5-9 gaan op den laatsten, 10 en 11 weêr alleen op den herder. By eene omwerking van het stukje foude de dichter er iets goeds uit kunnen maken.

Dry kindergedichtjes door Van Hasselt fyn recht lief en foet en gansch voor hun publiek geschikt. Vroeger had de dichter eens by soortgelyke stukken vergeten, « naar het hoogduitsch » bytevoegen; foude dit hier ook het geval fyn? Wy hopen van neen.

« *De schaking* » door A. Snieders, Jr. — navolging naar Van Ryswyk. Wy fyn geene vrienden van nabidders. — « *Onschuldige echtscheiding* » door E. Sacré, rederykersprofa in heldenverfen. « Aen den dichter Th. Van Ryswyk » door *Ceulemans* — eene achtingsweerdige hulde van eenen echtvaderlandsch gefinden gryfaard.

De kindermoord door Renier foon erinnert aan het kerklied *salvete flores martyrum;* waarom vertaalde R. ons dit foo eenvoudig schoone lied niet? Het foude veel beter bevallen hebben dan het voorliggend stuk.

W. Vink deelt twee vertalingen naar Lessing en Bürger mede, *L. Van Hoogeveen-Sterck* eene hoogstgelukkige van Hölty's: «Wer wollte sich mit sorgen plagen, » enf.; wy hadden liever gefien, dat die heeren iets uit de nieuwere hoogduitsche dichters hadden vertaald. « In de vriendenrol (album?) myner zuster » door den laatstgenoemden is bevallig, » de Regenvlaeg » door R. eene diefte.

Schouwen wy nu eens terug op ons overficht. Met de profa konden wy ons niet te vreden verklaren; fy loopt nog op de kinderschoenen; maar wy hopen, dat fy die weldra fal versleten hebben en dat wy de jonge schryvers, dien wy defen keer by den besten wil geen lof toesturen konden, toekomende jaar als weerdige genooten onfer Conscience en Van Kerkhoven, De Laet en Snellaert, Blommaert en de Saint-Genois, David en Nolet fullen kunnen begroeten.

Met de poëfy gaat het oneindig beter. Van Duyse, Van Ryswyk en Van Hasselt boden ons goede, recht goede bydragen; eene hoogstkunstvolle Nolet; minder volmaakte, maar immer nog lieve Cracco, Dautzenberg en Hoogeveen-Sterck; treffelyke vertalingen Rens, Hoogeveen-Sterck en Van Ryswyk. Den Doop en Boucquillon, wier stukken wy niet verder onderfochten, kunnen misschien nog goed worden, E. Sacré fal weinig verdiensten winnen met fyne gedichten; dat hy fich tot de profa wende, hy fal er wellicht beter in gelukken. Snieders moet fich oorspronkelyker vertoonen.—Waarom bragten Blommaert, Ledegank, Conscience, De Laet en Van Kerkhoven ons geene nieuwjaarsgeschenken in 't album?

S. M. F.

Aaken.

REINEKE FUCHS. Aus dem Niederdeutschen, von K. Simrock. Mit Zeichnungen von T. Kellerhof. Frankfurt a/M. Brönner. 1845.

Het is verwonderlyk om fien, welk eene lange reeks van vertalingen van oudduitsche heldenliederen Simrock ons sedert weinige jaren schonk en met welke vlyt, met welke gewetenachtige nauwkeurigheid elke fyner uitgaven bewerkt is. Hy is er recht de man, om dien lang vergravenen schat weder aan het licht der fon te brengen; een diep en grondig kenner der taal, dichter in den vollen fin des woords, befit hy nog het groote en felden gevonden talent eener echt volkmatige daarstellingswyfe. Met defe krachten uitgerust, kon hy fyn doel onmogelyk missen; hy drong door in het volk en weldra laafde het fich op nieuw aan de heerlyke fangen van oudvaderlyke heldenkracht en heldenliefde. Vyf uitgaven van fyne vertaling des Niebelungenlieds volgden elkander binnen korten tyd; van den *Reineke Fuchs* fouden wy reeds vooraf hetfelfde kunnen vooruitfeggen. Hy sluit fich weerdig aan de vroegere arbeiden van S. aan, en met de volste overtuiging kunnen wy hem aan onfe vlaamsche lefers aanbevelen, foo defe niet liever den nedersassischen tekst lefen, die in 1834 te Breslau, door Hoffmann von Fallersleben is uitgegeven geworden. —De bygevoegde platen fyn meesterlyk en laten niets te wenschen over.

Voorledene jaar was er al een andere hoogduitsche overfetting van *Reinaert de Vos* verschenen, namelyk: *Reinhart Fuchs aus dem Mittelniederländischen zum ersten mal in das hochdeutsche übersetzt*, von *Aug. Fr. Herrmann Geyder*, Breslau. 1844, in-18; pr. 6 fr. Dese welgelukte vertaling is ook in verſen en gevolgd van belangryke aanmerkingen, het oudduitsche recht betrekkelyk; het is immers bekend dat er in *Reinaert de Vos* treffelyke voorbeelden van de oude germaansche rechtspleging voorkomen.

Wanneer fal wel voor ons een Simrock opstaan, die onſe middeleeuwsche gedichten in de hedendaagsche taal overdrage, en die, gelyk de hoogduitsche dichter, al het schoone, al het aardige en eenvoudige van den oorsprongelyken tekst in fyne overfetting behoude? F.

EEN UITSTAPJEN OP DEN RHYN.

Dat was eens een reisgefelschap! Waarachtig, het bestond uit de fonderlingste elementen, namelyk 1° eenen jongen, vriendelyken Sweed; 2° twee Denen; 3° eenen Franschman met fyne eeuwigklappende, oorverdoovend schreeuwende dame; 4° twee Vlamingen van echten bloede, en 5° uit uwen dienstwilligen dienaar. N°s 1 en 2 waren stil en verfonken in het aanschouwen der streken, welke de trein doorvloog. N° 3 *a* sprak ook niet al te veel; des te meer n° 3 *b*, de fransche dame. Niets was haar na den fin. De belgische wagens — boe! de glafen in de vensters der charabancs — slecht! fy kon er niet door fien, daarom moest het venster waar fy fat, gedurig open blyven; de treinwachter — een grof mensch! want hy had haar vriendelyk verfocht, het venster te willen sluiten, daar de wind juist van die kant waaide; het reisgefelschap — stonk naar tabak! waarover wy menig bitsig woord moesten hooren.

Die reuk nu wierd op eens door eenen anderen vervangen, door dien van brandende hout. De dame snuffelde eenige keeren, dan riep fy den treinwachter in hoogsten angst en schrik toe: « Om Gods wil, doe den trein stil houden, want » — « Maar, madame, dat gaat foo gauw niet, feide de man; wacht tot aan de naaste statie. » — « Wachten! de wagen brandt immers! Riekt gy het dan niet? De as is gloeijend en het hout brandt onder myne voeten. Wachten, fegt gy? Ik wil niet gebraden aan de naaste statie aankomen. » — De treinwachter

kroop onder de banken door en onderſocht alles, maar er was even ſoo weinig hitte, als in den brandenden toren van St-Rombaud te Mechelen. « Madame, gy ſyt mis, er brandt niets. » — « Insolent, die gy ſyt, en ik ſeg u, dat het hout onder myne voeten gloeit. » — « Sot wyf, » bromde de man in goed vlaamsch, ſette ſich gerust op de bank neder en keek door het venster. — « Wilt gy den trein doen houden? — Neen, madame. — Dan doe ik het. » — En ſy stak den kop door het venster en schreeuwde, ſoo luid ſy konde : « Machiniste! conducteur! de wagens branden! » — doch geen mensch hoorde ſe, en hare wanhoop steeg met elken oogenblik. Wy ſaten er gerust, hoewel de reuk ſeer sterk was en de geheele kas vulde, die men charabancs gelieſt te noemen. De Sweed en ik, wy lachten ſelf luid op, want wy wisten al te goed van waar de reuk kwam. Toen eindelyk de dame ſoo verre was, dat ſy uit het venster wilde springen, ſoo de trein niet op het oogenblik stil hield, openden wy de vensters van den anderen kant, en in min dan twee minuten was de reuk weg. « De brand is gelescht, madame, » ſei de Sweed; madame konde ſich nog niet gerust stellen, tot dat hy haar verklaarde, dat de reuk van eene neven den weg brandende houtmyt voortgekomen en door den wind in onſen wagen gedreven geworden was. Niet lang daarna hielt de trein stil, men onderſocht nog eens alles en er was geen vonkje te ſien.

Tot in Verviers hadden wy rust van de tong onſer reisgeſellin.

Daar ontvingen ons de gemakkelyke duitsche wagens, waartegen de Belgische in waarheid pakkassen kunnen genoemd worden. Wy voelden er ons gansch wel in, en met ons de dame; doch dit genoegen duurde niet lang voor haar, want lustig ontstaken wy nu onſe lange pypen — in dit betrek staat Duitschland hooger in de civilisatie, dan België; op de tweede plaats mag elkeen rooken — en dampten frisch en vrolyk; wy wilden den eeretitel van tabakstinkende kerels, dien madame ons had gegeven, verdienen. « Messieurs, gy weet, het is verboden, hier te rooken, » ſeide ſy al spottende, toen wy juist ſoo recht in gang waren. — « Madame, gy ſyt mis, wy ſyn in Duitschland en in ons recht. » — « Dit wil ik toch weten, » riep ſy en schreeuwde naar den treinwachter, doch die sprak het oordeel gunstig voor ons uit en wy mogten naar lust en liefde voortgaan, gelyk wy hadden begonnen en deden dit in het ſoete gevoel der wraak. Mevrouw wilde in onmacht vallen; ſy versmoorde, ſy schimpde; alles hielp niet : wy rookten onſen Beethovenskanaster en de Beethovenscigaren, altyd op nieuw de pypkopjens met Beethovens beeld stoppende en er stukjens van Beethovensamadou in stekende. Aan de naaste statie gekomen, wilde mevrouw den wagen verlaten, doch er waren ſoo veel pelgrims naar het Beethovensfeest op den trein, dat slechts nog eenige ſitplaatsen in ongedekte wagens overbleven on ſy moeste *nolens, volens*, by ons terugkeeren en by ons blyven tot in Keulen.

Soo mevrouw een boek over hare reis uitgeeft, dan helpe God ons allen, Vlamingen en Duitschers, Sweeden en Denen, want wy worden feker voor de onbeschaafdste, barbaarschste en ruwste menschen op Gods wereld uitgemaakt.

Welk een feestelyk gewaad had de oude rhynstad aangetrokken! Groote mastboomen verhieven fich in talloofe menigte in de straten en bonte vlaggen in de nationale koleuren waaiden overal; bloemkransen en loofwerk smukten de huifen, en vrolyke menschen doorliepen de straten. De koning en de koningin waren in het naby gelegene paleis van Brühl, en in den achternoen des anderen dags moesten fy die koningin te Keulen ontvangen« in wier ryk de fon niet ondergaat. »

Reeds lang voor het uur, waar men de aankomst der koninglyke persoonen verwachtte, waren al de straten vol nieuwsgierigen en — soldaten. Defe laatsten vond men overal, waar de breedheid der straten het toeliet, in dichte ryen en blanke, prachtige uniformen. Boven hunne helmen stak hier en daar een spet uit, aan wien nog eenige kostbare resten eens vaandels hingen, relikwien uit de slagen van Leipzig en van Waterloo. Schier fonder het te willen greep de jonge Sweed en ik aan den hoed, en ontblootten wy het hoofd, de eerweerde getuigen defer groote dagen groetende, waarin Germaniens vryheid herboren wierd. Dit gaf ons gelegenheid, over Frankryk en Franschelary te spreken en ik drukte tegen mynen nieuwen vriend myne groote verwondering daarover uit, dat men in het Noorden nog foo feer aan Frankryk en het fransch verkleefd was. — « En wie fegt u dit? vroeg hy » — Ei, Marmier fegt het immers klaar genoeg in fyne *Lettres sur le Nord et l'Islande*, antwoordde ik. » — « Ja wel, dit was eens het geval, antwoordde de Sweed, maar dit is nu niet meer foo. Onfe oude koning Bernadotte sprak weinig en daarby nog feer slecht fweedsch en daardoor was het hof, om foo te feggen, gedwongen, fransch te spreken, gelyk hy; maar sedert fyne dood is dat alles geheel en gansch veranderd. De jonge koning spreekt en schryft uitsluitelyk de taal van fyn volk. Het fransch wordt hier en daar nog wel beoefend, maar feer weinig, veel meer het engelsch en het hoogduitsch, vooral echter de moedertaal, waarin wy met elken dag nieuwe en schoone voortbrengselen fien uitkomen, waarop wy met recht mogen fier fyn. Soo lang wy in onfe franschelary bedolven lagen, foo lang bleven wy tegen alle andere volkeren ten achter; federt wy echter ons naar onfe germaansche broeders hebben gekeerd en met hun in levendige, geestige betrekkingen fyn gekomen, sedert staat het anders met ons, sedert hebben wy dichters, wier naam europeïsch is geworden. Een gansch ander leven heeft by ons begonnen sederdien; felf de oude nationaalhaat, die tusschen ons en Denemarken bestond, is gefonken. Eenige jaren geleden, wierd de« *deensche vos*, »

die ſich in ons midden waagde, met spot en slagen, met schimpen en schreeuwen ontvangen; en nu welke vriendschap, welke hertinnerlyke gemoedelykheid in al onſe betrekkingen! Juichend ontvangen wy jaarlyks de deensche studenten in ons midden, of ſien ſy ons by hun. Juichend geleiden wy ſe op de heuvels by Upſala, waar de oudberoemde tempel der dry hoofdgoden stond, drinken daar met hun de oudgermaansche mede[1] en sluiten altyd op nieuw het broederverbond. Deensch en ſweedsch wordt er afwisselend gesproken. » — « En by ons, in 't duitsche Vlaamland, spreken wy afwisselend vlaamsch en fransch » viel ik hem in de rede, en terugschrikkende vroeg hy langſaam : vlaamsch en fransch? — « En fransch en vlaamsch, » was myne antwoord. Want men vreest er in ſekere steden en vooral te Gent, den invloed van het hoogduitsch. — « Den invloed van het hoogduitsch? riep hy. Dit is ja toch gansch ſinneloos! Hoe ſeer moesten wy dan den invloed van het deensch en van het hoogduitsch vreeſen! en toch wy spreken en schryven die talen neven de onſe; en onſe letterkunde wint by de beoefening dier fusterspraken, by het bestudeeren deſer fusterletterkunden. Ik verbeelde my Vlamingen en Hoogduitschers in deſelfde vriendschappelyke betrekkingen. Neen, die vyanden van het duitsch ſyn voorſeker vyanden van het vlaamsch. — « Beware God, ſeide ik, niets gaat hun over de schoone moedertaal. » — « Dat mogen ſy ſeggen, » antwoordde myn ſweedsche vriend, « maar by ons ſal men ſe houden voor.... nu hoe noemt men dit?. » — « Ah! gy meent voor heimelyke *fransquillons*. » — « Juist, voor *fransquillons*. » — Doch hoort de klokken luiden, het gerucht wordt sterker, de kanonen donderen.

Soo was het inderdaad. Weinige minuten later, riepen de officieren : « Präsentirt das Gewehr! » In de verte hoorde men een altyd weêr herhaalde : Leve de koning! en langſaam rolde, omgeven van eene dichte juichende menigte, de wagen nader, waarin de koning, de koningin van Engelang, prins Albert en nog iemand ſaten. Toen wierden alle hoofden ontbloot en langs de gansche straat toonde het : Leve de koning!

« Nu, Pruissen heeft ſynen koning lief; even ſoo lief, als Sweden ſynen Oskar, » ſeide de Sweed, « onſen Oskar, den afgod van het volk. » — En met echte, rechte geestdrift vertelde hy my van Oskar en de jonge prinsen van Sweden. Myn naaste brief ſal er u meer van ſeggen; voor heden, *vale*.

W.

Darmstad, den 22ſten oogstmaand 1845.

[1] Sweedsch : *mjöd*, engelsch *mead*, hoogd. *meth*.

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

(Vervolg van bladz. 83.)

Om defen tyd was Marianna byna den ganfchen dag in haar klein vertrek opgefloten. Alleen der kleine Ines was de ingang er van toegelaten, en fy fpeelde daarin uren lang nevens de moeder, die, voor een groot ſtikraam gefeten, fich met al den drift die haar eigen was, aan defen arbeid overgegeven had. Sy fcheen desfelfs voleinding naby te fyn. Johan was buiten fich felven van nieuwsgierigheid; edoch, te eigenſinnig om het fyne moeder te vragen, gaf hy fich alle moeite om vriendelyk jegens de kleine Ines te fyn, om by haar uit te vleijen, waar Marianna dan eigentlyk ſoo geheimvol aan werkte. « O, moeder ſit aan een raam en ſtikt, fy ſiet ſlechts niet eens op van haar werk, en geeft my nauwlyks antwoord, als ik heur iets vraag, » antwoordde Ines. « Maar, wat ſtikt ſe dan, ergens eene *basquina* voor u, de lieveling? » vroeg hy knorrig. — « Ik geloof, het is een outerdoek, Johan, » fegde de kleine geheimvol, « maar ge moet niets verraden. » — « Nu, wat fyn er dan voor beelden, of woorden opgeſtikt? waarſchynlyk een kruis, een kelk of iet dergelyks? » — « Neen, niets dergelyks, het is gelyk eene ſchoone ſchildery. Een prachtig ſchip is het, maar het noodlottige ſchip ſiet er ſoo jammerlyk uit, de wimpels en ſeilen fyn van den ſtorm doorſcheurd, de ſee ſchynt heel woelig en onſtuimig, want de baren ſlaan het van alle kanten, de hemel boven is gansch ſwart, en bliksems flakkeren neder, en ééne heeft reeds getroffen, want het ſchip ſtaat in vlammen. » — « Dat is recht ſchilderachtig, » ſpotte Johan, « maar is er dan geene opſchrift onder die ſchildery? » — « Gewis, maar die is nog niet gansch voltrokken. » — « Hebt ge ook gisteren avond de ſerenade voor ons venſter gehoord, Ines? » — « Ja toch, en moeder heeft ſe ook gehoord. » — « En wat fegde fy daarvan? » — « Aan my fegde moeder niets, maar ik hoorde heur Pepita vragen, of fy niet wist van wien de avondgroet kwam, en die antwoordde: « Van den ſelfden, ſeñora, van wien ook al die ſchoone bloemen en vruchten komen, die gy elken morgen in uw kamer vindt; » en daarby lachte fy ſoo geheimvol, als of fy nog veel meer wist. « Ik kan ſe wel niet lyden, die Pepita, »

voegde Ines toe. — « Nu, en wat fegde moeder daarop? » — « Moeder maakte een feer fomber geficht en dreeg Pepita en fegde : « Soo ge nog ooit 't fy bloemen, of het allerminste van dien perfoon aanneemt, dan fend ik u heen. » Daarop weende fy en sprak tot moeder : « Het is wel niet wyselyk van u, señora, dat gy dien persoon, die u foo feer toegedaan is, foo trotsch afwyst, immers het is een voorname vermogende persoon, die men fich niet tot vyand moet maken. » Dan maakte fy nog een hoofer geficht en fegde op eenen toon, foo als fy nog nooit met my gesproken heeft .... » — « Ik ken dien toon, » fegde Johan stil. — « Pepita, eens voor allen verbied ik u, my van dien persoon te spreken. » Dan fweeg Pepita stil en ging uit. » — « Seg my, Inés, » ging Johan voort, « weet ge niet waar uw moeder dikwyls laat in den avond heengaat? » — « Naar het avondgebed, » meen ik, fegde het kind ter goeder trouw. — « Meent ge? ik niet; nu, ik fal het haast weten, » murmelde Johan stil by fich felven.

Des avonds klonken alweér de toonen der serenade, maar fy geraakten niet eens tot het oor voor 't welk fy bestemd waren, want Marianna was by der vallende nacht wederom, volgens gewoonte, uitgegaan. Door een klein poortje, dat van haren hof in de straat leidt, die langs de buitenste vestingen der Alhambra heenloopt, was fy weggekomen. Johan had defen keer fyne moeder fachtjes opgevolgd, hy fag hare hooge gestalte in den maneschyn statig heen fwaaijen, hy volgde haar van verre door de laan, tot by eenen groep van vygen- en granaatboomen, die voor den vervallen toren *de los siete suelos* opryst; hier verdween fy plotseling. Bedeesd sloop Johan stillekens nader by den toren. Van Marianna was geen spoor te ontdekken; onwilliglyk bevong hem eene yfing, toen hy fich tegenover die verwefene puinen fag, over welker geheim foo onuitputtelyke geruchten onder het volk in omloop waren. Al wat hy ooit van den geest des moorschen konings en van desfelfs vermoorde fonen gehoord had, drong fich in dit oogenblik in fyne aangewekte phantafy op. Hy meende het ver gehuil der in honden verkeerde fonen te hooren, die in defe gedaante nog immer hunnen onnatuurlyken vader fouden vervolgen. En fyne moeder waagde fich in defen oord des gruwels! — In eens kregen al fyne betere gevoelens de bovenhand, hy voelde fich met eenen onfeggelyken angst voor haar doordrongen; defe angst gaf hem schielyk moed, hy waagde fich nader aan den vervallen bouw, en hoorde duidelyk een dof gedruis, dat uit de onderste verdieping tot hem drong. Met een ras besluit sloop hy voorwaarts, en kwam in eenen duisteren gewelfden gang, uit welken hem een snydende trekwind tegen waaide. Hy liet fich echter niet afschrikken; met de handen om fich heen tastend, trad hy voort in de duisternis, ging naar het geruisch op, waarvan de mompelende toon hem nu duidelyk het gemurmel van verscheidene persoonen erkennen liet.

Maar eensklaps kon fyn voet geen steun meer vinden, hy stortte diep, diep,— fyne finnen verfwonden....

Toen hy weder tot leven en finnen ontwaakte, tastte hy rond fich S, echter in plaats van steenhoopen en vochte muren, die hy vreesde aanteraken, was het eene fachte warme hand die de fyne drukte. Hy sloeg het matte oog op, en ontmoette de ernstige donkere oogen fyner moeder, die, liefdevol over hem gebogen, met beforgdheid hem aanfag. Tegelyk voelde hy eene duifelige pyn in het hoofd, dat verbonden was.

« God lof, gy ademt weder Johan! » fegde Marianna met de uitdrukking der hoogstbekommerde moederliefde. Defe blik viel als een hemelstraal in het niet boofe, slechts misleidde gemoed des knaaps. Syne tranen rolden heet op hare hand neder. « Vergeef me, moeder, » sprak hy met gedoofder stemme, « het doel dat my aandreef u te volgen, was slecht, maar alléén de angst voor u heeft my in defen afschuwlyken toren gejaagd. » — « Alfoo mint ge me toch, Johan? Uw gedrag in den laatsten tyd deed me vreefen, dat gy geen hert meer had voor uwe moeder. » — « Ik dacht felf dikwyls het felfde, » sprak Johan met heete tranen, « dat heeft Pepita op het geweten. » — « Is het mogelyk, » riep Marianna verbleekend, « dat dat schepsel, welk my alles te danken heeft, my daarvoor de liefde van myn kind wil rooven! Dus was het Pepita, die uw hert met mistrouwen jegens my vergiftte? » — « Ja, fy was het, » sprak het knaapje, « fy focht gedurig myne yverfucht tegen Ines optewekken en aantehitsen, dewyl fy my voorstelde dat gy Ines veel liever faagt dan my, wyl — ach het overige wil ik nooit meer herhalen. » — « Ik danke God die my uw hert terug heeft gebragt, » sprak Marianna, « maar wees nu bedaard, Johan, en poog te slapen, want uw verschokt lichaam heeft ruste noodig; met Godes hulpe fult gy haast weêr hersteld fyn. » — « Ja, met Godes hulpe fal ik weldra gansch geheeld fyn, en als ik wederom beter ben, moeder, niet waar, dan fegt gy my, wat gy in den toren.... » — Doch Marianna legde hem fachtjes de vingers op de lippen, kuste hem op het voorhoofd, en fette fich dan wederom peinfend befyden fyn leger neder. Johan sloot half de oogen, en wierp by wylen eenen verstolen blik door de lange wimpers. Syne moeder die hem in slaap docht, haalde ondertusschen haar stikwerk te voren, ontrolde hetfelve by het licht der keerse en knoopte het los van eene stenge. Nu herkende Johan dat het geen altaarkleed maar wel een vaandel was. Weldra overviel hem op nieuw een koortsige slaap, fyne droomen bragten hem terug in den engen duisteren gang, by fag in de verte fyne moeder op eene hoogte, als ware fy op eenen troon, en eene menigte menschen omringden haar. Het was alles koolfwart; by fag fyne moeder nederknielen en hoorde haar defe bede uiten : « O heilige maagd, vereenig de herten myner kinderen in liefde, en neem myn leven in offer voor het

vaderland! » — Plotseling sloeg een bliksem in den troon, hy hoorde een gedonder rollen, de swarte troon sonk neder met syne moeder, alles stortte in puinen; boven de puinen echter was de hemel blauw en rein geworden, een prachtige regenboog spande sich uit over de plaats waar de swarte stelling ingesonken was; op den regenboog stond, wonderschoon, glimlachend in eenen saligen glans, Marianna. In der rechte hand hield sy een prachtig vaandel, in der linke eenen palmtak. Johan strekte in verruktheid de armen tot haar uit, toen lichte wolken hem het heerlyke beeld kwamen verhullen.

Marianna had op den vroegen morgen Pepita haar afscheid gegeven. De boosheid van dit meisken had aan haar veelgekrenkte hert eene nieuwe wonde geslagen. Pepita was de dochter van eene arme naburin, die dicht aan Marianna's vaderlyk huis, in de schoone gebergtensstad Ronda, gewoond had. Sy hadden, kind synde, met malkander gespeeld, en Marianna, soodra sy eenen eigen heerd had, riep de gespelin harer kindsche jaren tot sich, alwaar dese in de hoedanigheid van dienstmaagd van alle voordeelen genoot, die Marianna's edel hert aan den geringsten harer onderhoorigen geneigd was te vergunnen. Edoch Pepita was ten allen opsichte een verdorven, een huichelachtig gemoed, van welker heimelykheden Marianna geen vermoeden had. Haar meer hupsch dan schoon uiterlyke had weldra den oversten Penella, Marianna's gemaal, ontvlamd, en sy had het des te minder voor noodig geacht de strenge te spelen, daar dese heimelyke verhouding haar een beduidend overwicht op haren swakken, ligtveerdigen heer versekerde. Daarby wist sy evenwel den schyn te bewaren, en gedroeg sich tegenover Marianna, met eene neêrslagtigheid en huichelachtige deelneming aan de stormen, welke de opbruisende luimen en de door haar geprikkelde yversucht des overste ontrysen deden, dat Marianna niet denken kon, hoe naby de boose vyand van haar geluk woonde. Het was Pepita in aller stilte gelukt, het hert des overste immer aan met een duister verdacht tegen syne vrouw te vullen, hetwelk haar niet moeijelyk viel, wyl sy, met Marianna's verledene bekend, haar droggebouw op werkelyke daadsaken grondde. Sy selve had eens de brieven gedragen, die de dertienjarige Marianna toen aan den vyftienjarigen Fernando schreef, en dese, een vurige jongeling, voelde sich door 's meisjens heerlyke schoonheid en levendigheid soo seer aangetrokken, dat hy geenen dag kon leven sonder haar te sien, of naricht van haar te bekomen. Fernando's vader was een trotsche, bloedarme hidalgo, die een halfvervallen goedje in het gebergte bewoonde, en met glansryke herinneringen de geringste maaltydsmaak bysette. Op synen eenigen soon Fernando had hy heel de schimhope van het herleven der vroegere verhevenheid syner familie gegrond. Fernando sou vroeg in het leger treden, en door de hand van ergens eene ryke erfster nieuwen glans en wasdom aan synen ouden stam versekeren. De

koene geest des jongelings stemde teenemaal toe in de krygsloopbaan die fyn vader hem gekosen had, maar ook knoopte fyn hert daaraan de hoop op Marianna's besit. Dese was de dochter eener adellyke doch arme officiers weduwe, die in Ronda by een klein jaargeld gansch voor hare dochter leefde. Marianna muntte van hare kindsche jaren uit door eene seldene schoonheid en een krachtdadigheid van karakter die boven hare jaren en boven haar geslacht ging. Hare grootste lust waren eenzame swervingen in het gebergte, waar sy uren lang het dryven der wolken, de vlucht des arends, en het magtige ruischen der watervallen in acht nam. Sy was ingenomen van de grootsche romantieke schoonheid hares vaderlands, en al, wat sich met desselfs geschiedenis en noodlotten verknocht, was voor haar van het hoogste belang. Geschiedenis en poëfy waren hare verstandelyke voeding en het eerste, byna het eenigste, onderricht, waarop fy sich met liefde toelegde. Dese leste vormde sich in haar van selfs, wanneer, omgeven van de stille grootheid der natuur, hare innerste gevoelens in woorden sich verselfstandigden, en krachtig, wild en koen aan hare siel ontvloeijden gelyk de bergstroomen aan de rotsenkrochten. Een harer lievelingsoorden waren de puinen van een verwoest moorenslot, dat sich, gelyk een arendsnest, eenzaam op eene steile rotsspitse verhief, die swart en verveerlyk uitsprong over eenen in de diepte bruisenden stroom. Hier was het dat Fernando haar voor de eerste maal sag, daar hy op eene syner jagtswervingen de rotse beklesserd had. Van de schoonheid des meiskens en tegelyk van den oord ingenomen, stond hy getroffen voor de juffer, die stoutelyk op den rand der klippe sat, en brokversen opfegde, tot welke het geruisch der waters eene wonderschoone begeleiding aanboden. Dese klip was van dien dag af Fernando's wandelwit by voorkeur geworden, en elke fomeravond had hem aldaar met Marianna bevonden, die voor desen verwanten warmgeest met wellust hare rykste en stoutste mymeringen ontvouwde. Doch wanneer het ruwere jaargetyde en de aangeswollene waterstroomen het meisje niet meer toelieten de rots in het gebergte te bereiken, dan wierd eene brugge, die de beide staddeelen van Ronda verbond, de plaats hunner byeenkomsten. Liefde, jeugd en geestdrift voerden se tot malkaar, verbeeldingskracht en poëfy, plannen voor de toekomst setteden dese byeenkomsten telkens eene nieuwe aanlokking by. Weldra echter ontstond in Fernando, door de steeds aangroeijende onrusten en gistingen, die ook tot in het eenzame gebergte doordrongen, eene krachtige gevoeligheid voor de noodlotten syns ongelukkigen vaderlands. Wie kon levendiger in dese gewaarwordingen deelen, dan de onbeschroomde driftige Marianna? Belangryk ware het geweest, de phantastische ontwerpen afteluisteren, welke dese jeugdelyke verrukte wesens voor de eenmalige redding van Spaanje beraadsloegen. Niemand, als het eeuwige gesternt, sag se,

niemand hoorde ſe dan de golven der Guadayra die onder de brugge heen ſtroomden, en wier machtig gebruis hun ſacht gefluister overklotste. Hier was het dat ſy afscheid namen, en ſich geloſte deden, dat, ofschoon eens het lot hunne liefde mogt scheiden, hunne herten ſich toch eeuwig trouw in de liefde voor 't vaderland ſouden blyven. Fernando reisde heen naar ſyn regiment, dat hem verre van den heim riep; Marianna bleef in Ronda by hare moeder, wier toenemende krankheid haar welhaast in hare lievelingswandeling besnoeide. De eenige uitstap die ſy deed, was een gelegenheidsbeſoek by de verwanten eens priesters, die vroeger hare leeraar geweest was. Daar trof ſy ſekeren dag den majoor Penella aan, eenen jongen, schoonen en ryken edelman, die by haren eersten aanblik ſich ſoo levendig voor haar ingenomen voelde, als het ſyn reeds meermalen ontvlamde hert mogelyk was. Om deſen tyd stierf Marianna's moeder, en, gansch verlaten, liet ſich het vyftienjarige meisje door de beſweeringen eens diepen hertstogts overhalen, den majoor hare hand te geven. Met ſwaarmoedigheid verliet ſy het romantische tooneel harer kindsheid en eerste jeugd, en nam Pepita met ſich, die heur, door de herinneringen aan den tyd waar ſy deſelve als bodin aan Fernando gebruikte, lief was geworden. Alſoo volgde ſy haren echtgenoot in ſyn garnifoen naar Granada. Yverig bemoeid om hare gansche ſiel tot deſen nieuwen kring van plichten toetewenden, voelde ſy ſich, namelyk na de geboorte hares ſoons, ſoo niet gelukkig, evenwel te vreden. De herinnering aan Fernando lag, met al de schemering overgoten, met welke hare ryke phantaſy, in de romantische natuur die hunne liefde tot tooneel had gediend, deſelve omstraalde, gelyk een wondereiland in de ſee der verledenheid. Na een jaar begon hare gemaal, die nu tot overste was aangeschoven, ſich aan der ſyde ſyner ſchoone maar ernstige gade, te vervelen. Hare hooge dichterlyke vlugt en de gloed harer phantaſy, waren niet de magneten die hem ketenen konden. Daarentegen vond hy dagelyks nieuwe bekoringen aan Pepita. De voorkomende vriendelykheid, met welke ſich deſe beijverde hem ſyne omgeving ſoo aangenaam mogelyk te maken, hare schynbare nederigheid en de kunst harer schoonheid, gewonnen heur weldra ſyne bedekte geneigdheid. Marianna in hare statige eenvoudigheid, vermoedde van dat alles niets. Om deſen tyd was Fernando naar Granada als hoofdman verplaatst geworden. Tien jaren waren verloopen sint dat Marianna hem niet meer geſien had, doch als hy nu voor haar stond, in het bereik van al die heerlyke hoedanigheden, welker vroege vonk in eertyds het gelaat des jongen knaaps hadden gloeijend gemaakt, dan wekte ſich, met de herinnering aan hare eerste liefde, ook de gansche tooverkracht der romantiek, die haar omvloten had, in Marianna's vurige ſiel op. Fernando herinnerde ſich aan hun afscheid, aan de kinderlyke doch grootsche ontwerpen, die ſy eens ter redding des vaderlands, ſamen bedacht

hadden. Hy ontvouwde, met de gloeijende welsprekendheid, die hem eigen was, de grenſenlooſe ellende des lands voor hare oogen. Hy ſchilderde heur den eindeloozen kamp der verſcheidene partijen af; welke noch het ſwakke wankelmoedige karakter van Ferdinand, noch de aanerkenning Isabella's tot troonopvolgſter, verdooven konden. Daarentegen poogde hy haar op alle wyſen van de gerechtigheid der ſake te overtuigen, aan welke hy ſich ſelf met de gansche vurigheid ſyns karakters had aangekleefd. Marianna's geest versmolt op nieuw met den ſynen, en wat eens droomen der jeugd was geweest, vervormde ſich thans in werkelyke plannen en daden. Fernando, die bedektelyk der liberale party aanhoorde, die onder den naam van « vry-metselaars » hare grondigere plannen verborg, stond in groot aanſien by defelve, en was gansch geschikt om aan heur hoofd te gebieden. Marianna leefde in deſen tyd geheel eenſaam, wyl ſy de geboorte van haar tweede kind te gemoet ſag; edoch was ſy in deſen engen kring niet meer, ſoo als vroeger, tevreden, en kon het ook onmogelyk niet meer ſyn. De overſte had ſich gansch aan ſyn vroegere, ydele leven overgegeven, ſelfs Pepita vermogt hem niet meer aan het huiſelyke leven te verbinden. Ook deſe neiging was slechts eene vlugtige geweest, en Pepita droeg nu de gansche heftigheid van haren verſtootenen hertstogt in eenen doodelyken haat op Marianna over. Het gelukte haar gemakkelyk den twyfel des overſte over ſyn vaderrecht op de kleine Ines te doen ontſtaan, welker verſchyning hem buitendien misviel, dewyl ſy een meisje was, en hy slechts knapen verlangde. Van dan af begon hy ſyne vrouw met de laagste beſchimpingen te overrompelen, die haar edel gemoed krenkten en gansch van hem afkeerig maakten. Eindelyk was het ſoo ver gekomen dat hy de scheiding verlangde. Marianna was er niet tegen; de scheiding van eenen man dien ſy noch eeren, noch lieven kon, was hare wensch, maar de vlek, die ſich daardoor aan haren naam hechtte, verwondde haar hert op het diepste. Sy toog ſich manhaftig in haar ſelve terug, en wapende ſich met den schild hares gewetens, tegen de schichten der wereld. Pepita viel, ten haren opſichte, uit hare rolle niet. Immer deelnemend, ootmoedig en heur schynbaar toegedaan, beſwoor ſy Marianna haar by ſich te behouden; immers wyl haar plan, van ſich aan den overſte voor altyd onontbeerlyk te maken, aan desfelfs fladderſin verydeld was geworden, ſoo lag dit voor der hand in haar voordeel, en eenen aangenameren toestand dan by Marianna, kon ſy niet ligt vinden. Wanneer deſe, na de scheiding, het prachtige huis dat ſy met den overſte bewoond had, verliet, dankte ſy hare overige dienaars af, en nam alleen Pepita, de slange, met ſich in hare kleine, vreedſame wooning. Deſe ſette nu by den ſoon het werk voort, dat ſy ſoo glorieryk by den vader had aangevangen.

De overſte had ſyner vrouw een fraai, doch matig inkommen vastgesteld;

hy had heur de ſorge voor beide kinders ſonder ſwarigheid overgelaten, wyl defelve hem in ſyn ligtſinnig leven slechts ten laste ſouden geweest ſyn. Doch korts na de scheiding stierf hy plotseling; eene beroerte, het gevolg eener hevige gramschap, bewerkte ſyn spoedig einde. Marianna vertrok ſich in eene kleine woonst in de Alhambra, die heur door hare schoone tuinen, doch beſonderlyk door de nabyheid van het moorsche paleis, wiens verlatene ruimten en hoven de samenſweerders tot hunne vergaderingen gekoſen hadden, beviel. Sedert hare onafhankelykheid, had ſy den ganschen gloed en klockmoedigheid harer ſiele aan de grootsche gedachten van bevrijing en redding des vaderlands toegewend, welke reeds het dertienjarige meisje beſielden.

Sich teenemaal aan eene groote gedachte opteofferen, was van toen af het stille verlangen van haren manhaften, gloeijenden geest geweest. Slechts oogenblikkelyk was die verlangst door het ſachtere gevoel der moederliefde, als door eene bedwelmende tooverkracht, gebannen geworden, edoch door de barschheid van haren gade afgeschrikt, was ſy gansch in haarſelve teruggetreden, tot ſy van nieuws den blik van dat oog aantrof, in welks jeugdelyk vuur eens al de schemering harer phantaſy ontsproten was; nu onthlakerde die vonk, die tot hiertoe gesluimerd had, in eene magtige vlam op. Soo was liefde alleen niet de geheimnisvolle band, die haar en Fernando omsluijerde, het was eene vereende geestdryving tot eene groote gedachte, maar Liefde en Verbeelding smukten deſen band met hunne prachtigste roofen, met de verborgene beeldspraak des geheims. Marianna's schoonheid, vurigheid en geestdrift beſielden de verſworenen met eenen hoogeren krachtigeren moed. De vaan die ſy gestikt had, was voltrokken, en ſy wilden nu allen daar op eenen plegtigen eed afleggen, die hen, in leven en dood, aan het stuk dat ſy ondernomen hadden, onscheidelyk ſou ketenen. Het vaandel was des nachts in Fernando's wooning beſorgd geweest, om later ter plaatse der vergadering gebragt te worden.

Reeds eenigen tyd te voren had ſich Don Diego by Marianna laten aanmelden. Daar ſy door Pepita wist dat hy het was, die haar met ſyne opmerkſaamheden vervolgde, ſou ſy hem liever niet aanveerd hebben, doch scheen de wysheid heur dit te verbieden. Sy onthaalde hem dus ſeer hoffelyk, maar koud. Hy liet ſich echter niet ſoo ligt afschrikken; hy was gewoon te ſegevieren; — hoe kon hy dus de koude eener vrouw, die wegens hare scheiding als ligtſinnig door ging, voor iets anders dan eene mommery aanſien? Hy voer eenigen tyd onvermoeijelyk voort, met deſe, ſoo hy meende, ſwakke verschansingen der behaaglist de eene na de andere te bestormen, maar hy geraakte om geenen stap verder. Hy besloot dus eindelyk spoediger te werk te gaan, en verscheen denſelſden dag 's avonds by Marianna, voornemens,

met ſyne inſichten duidelyk vooruittetreden. Hy trof haar in den hof, waar ſy met Ines op en neder wandelde. De kleine, welke den Don niet lijden kon, vlugtte terſtond by haren broeder. De halfgenefene Johan lag op een ruſtbed in eene kleine kamer, waarvan het opene venſter hem de verſche lucht en de geuren des bloemgaardes liet genieten. Na dat Don Diego eenige oogenblikken met Marianna gewandeld had, ſprak hy : « Hoe ſchoon en vermakelyk de eenſaamheid van deſen hof aan uwe ſyde ook moge ſyn, señora, moet ik u toch myne bede vernieuwen, dat gy deſelve verlaat, en my wel gelievet toetestaan, u een ander verblyf te bereiden, dat uwer ſchoonheid weerdig ſy. » — « Gy weet, don Diego, » hernam Marianna, « dat juiſt dit verblyf aan al myne wenſchen voldoet. » — « Edoch niet aan de myne, » ſprak don Diego ſtoutelyk, terwyl ſyne oogen, met eene uitdrukking die haar met ys overgoot, op de ſchoone vrouw ſtaarden. « Speel niet langer de grouwſame. Marianna ! » ging hy voort, « gy kent myne wenſchen, gy moet ſe kennen; wat beduidt dus dat ontwyken, dat niet-verſtaan-willen? » — Sprakeloos van innerlyke beroering, ſtarde Marianna voor ſich henen. Dan wilde don Diego haar tot ſich trekken, en fluisterde : « Vertraag niet langer, myn gloeijend verlangen te verhooren! myn huis is bereid, di als ſyne gebiedſter te ontvangen! Pracht en rykdom ſullen di omgeven, dyn leven ſal eene voortdurende afwisſeling ſyn van genot en ſaligheden, maar hou op, my met deſe huichelſtrengte te kwellen tot welke dyn vurige weſen niet geſchapen is. Laat my van daag ook wederom niet alleen in myne eenſame woonſt terugkeeren, waar het verlangen naar di my verteert. » — Hierop rukte Marianna ſich plotſeling met reuſenkracht van hem los, haar edel gelaat omtoog ſich met een blakerend purper, gelyk de avondſon. — « Wie geeft u het recht, op deſen toon met my te ſpreken? » ſegde ſy met bevende ſtemme, terwyl hare oogen, van de overmatige terging, gelyk de wolke, die met blikſem en regen beladen is, blikkerden en weenden tegelyk. — « Het recht? » lachte ligtſinniglyk don Diego, — « dyne ſchoonheid, dyne vurigheid, die, ondanks di, verraadt dat de ſchoone Marianna niet ſoo grouwſaam is, als ſy het ſchynen wil. » — Sy ſag hem met haren grooten blik aan, en ſprak : « Slechts dry woorden kan ik u ſeggen : Ik veracht u! » en daarmede keerde ſy hem met verhevendheid den rugge toe, en ſtapte langſaam het huis in. Don Diego ſag verſlagen haar achterna. « Soo mint ſy eenen anderen, dan ongevoelig is ſy niet; Pepita ſal dat weten! » dacht hy, en, nauwelyks ſyne innerlyke woede verheelend, ſtapte hy naar ſyn paleis toe. Te huis aangekomen, liet hy Pepita roepen, die, nadat Marianna haar verſonden had, eene toevlugt by hem had geſocht; ſy had voorgegeven, het mishagen harer gebiedſter daardoor te hebben ondergaan, dat ſy geſocht had haar voor hem gunſtig te krygen.

Don Diego, ydel en trots ſoo hy was, had toenmaals aan het lukken ſyner ontwerpen niet getwyfeld, en had Pepita 's verſending voor eene oogenblikkelyke luim harer gebiedster gehouden.

Hy had niet geaarfeld haar in ſynen dienst te nemen, dewyl ſy door hare bewustheid met de verhoudingen van Marianna en met de plaatsgeſteldheid hares huis, hem van nut ſyn konde. Toen ſy nog in Marianna's dienst was, had ſy hem de eenparigheid harer gebiedster met Fernando verſwegen, en werkelyk alles aangewend, om haar jegens don Diego gunstig te stemmen. Ook in den beginne van haar verblyf by don Diego had ſy het voor wyſelyker gehouden, nog voortaan in deſe stilſwygenheid te volherden, want, in geval hare nieuwe gebieder inderdaad ſyn gewenschte doel bereikte, kon haar die verſwyging by Marianna nieuwe voordeelen opleveren. Doch wanneer ſy nu in don Diego's mismoedigheid de aanhoudende afwyſing harer vroegere gebiedster las, en dat ſy ſyne yverſucht reeds aangewekt ſag, dan besloot ſy, deſelve voor ſich in eenen gouden draad te verkeeren, dien ſy naar gevallen toespinnen of verlengen kon. En ſoo verſuimde ſy niet deſe vroegere liefde van Marianna met Fernando optehalen, en de waarheid der geruchten te bevestigen, volgens welke eene bewerene trouweloosheid ſyner gemalin den overste tot hunne scheiding ſou hebben bewogen.

Op don Diego's dringende uitvorschingen, verhaalde Pepita hem nu de verhouding van Marianna met Fernando, hare nachtuitstappen naar de Alhambra, de nieuwsgierigheid die ſelfs daaromtrent de kleine Johan uitte, en hoe eens het knaapje des nachts half dood van twee vermomde mannen t'huis gebragt geweest was; eindelyk, daar ſy de gretigheid merkte met welke de policie-overste de kleinste omstandigheden van haar verhaal opving, vergat ſy ook niet het heimelyk verveerdigde stikwerk van Marianna er intelasschen. Ten slotte deſes gespreks drukte don Diego in Pepita's hand eene dublone, eischte dat ſy hem binnen twee dagen over de strekking van Marianna's handwerk ſou onderrichten, en versprak haar, by goeden uitslag, eene mildere belooning.

(*Wordt voortgeſet.*) (*Uit het hoogduitsch.*)

K. Stallaert.

FRITHIOF'S VERZOEKING [1].

(Naar het zweedsch van Esaias Tegnér.)

't Voorjaar komt; de vogels kwelen, 't woud wordt groen, de hemel blinkt;
Hoe de ontboeide stroomen dansen, hoe hun lied door 't landschap klinkt!
Blozend, zoo als Freja's wangen, breekt het roosjen uit zijn' knop,
En vernieuwde lust ten leven gloort in 's menschen boezem op.

't Lenteweêr lokt d' ouden koning, lokt zijn jonge ga ter jagt;
Heel hun hofstoet wemelt buiten vast dooreen in bonte pracht;
Bogen klinken, kokers raatlen, hoefgetrappel beukt den grond;
Schreeuwend doet, spijt kap en koorde, valk bij valk zijn' roofdrift kond.

Zie, de jagtvorstinne nadert! Frithiof! sluit uwe oogen snel!
Als een sterre op 't voorjaarswolkje wiegelt ze op haar witte tel;
Sierlijk golft de blaauwe veder langs de blankheid van haar koon,
En nu Freja, dan weêr Rota, overtreft zij beide in in schoon.

Al te digt dier oogen hemel, arme Frithiof! niet genaakt;
Wacht u, want die lokken kluistren; wacht u, want die boezem blaakt!
Staar naar lelien nocht rozen, wisselende op haar lief gezigt,
En vernecm de zoete stem niet, waar de westewind voor zwicht.

Op, ter jagt! — de horens schettren; — berg en dal verslindt de stoet;
Loodregt stijgt de valk ten hoogen, loodregt Oden's zaal te moet,
En het schuwe wild moog' vlieden naar der lommer digtste schaâuw,
Voor den ingang van zijn holen is de jagtspies 't nog te gaauw.

[1] Sie hier, in korte woorden, het onderwerp van het gedicht:
De schoone Ingeborg, dochter van den koning Bele, is naar 't oudegebruik des Noordens, op 't land by eenen gryfaard, met Frithiof, den foon eens ryken landmans, opgevoed geweest. Beiden fijn door wederfydsche liefde vereenigd. Na de dood des koninga weigeren fyne fonen, Helge en Hafdan, hunne fuster aan eenen boerenfoon te geven. Frithiof, die fich van 't hof had verwyderd, heeft een samenkomst met Ingeborg in den tempel van Balder. Voor defe ontheiliging gestraft, wordt hy door de koningen naar den overfeeschen Jarl Agantyr gefonden, om eene schatting te halen. Van daar gelukkiglik terugkomen, vindt he fyne hoeve door Helge verbrand en fyne verloofde door defen aan den ouden koning Ring uitgehuwelykt. Woedende, steekt he den tempel van Balder in brand en vlucht uit het land. Langen tyd fwerft hy land en fee om, en wordt een vermaarden *Viking;* maar hy wil Ingeborg wederfien en begeeft fich vermomd, aan t' hof van koning Ring. Hoe by defen, vóór de gastvryheid, waarmede de gryfaard hem ontving, beloont, vertelt de fang, die hier in vertaling verschynt.

Snel als 't weêrlicht stuift de schare d' ouden koning vast voorbij;
Eenzaam blijft de grijsaard achter, schoon met Frithiof aan zijn zij;
Ongezellige gezelle blijkt de mijmraar droef te moê,
Ach! wat sombre klagte klinkt hem uit zijn' eigen boezem toe;

» Hadde ik nooit de zee verlaten, voor 't gevaar des weêrziens blind!
» Op de golven woont geen weemoed, waait hij weg met 's hemels wind.
» Staat des Vikings aanzigt somber, ijlings lokt hem de oorlogskans.
» En de donkre droomen vlugten voor der waapnen flikkerglans.

» Hier is 't anders! — In de strikken van 't verlangen buige ik 't hoofd;
» Al mijn geestkracht schijnt geweken, al mijn gloriezucht gedoofd;
» 'k Waan haar steeds in Balders tempel aan mijn zij geknield te zien;
» Neen, niet zij heeft d' eed geschonden: wreede Goden braken dien!

» Immers haten zij de menschen, immers doet hun vreugd hun leed;
» 't Rozenknopje, dat mij geurde, werd aan 's winters borst besteed.
» Ach! waartoe! Gelyk zijn schedel, is het hart des ouden grys;
» Knop en blad en steel van 't bloempjen overdekt zijn aêm met ijs. »

Zoo verzuchte hij. Daar kwamen ze aan een afgelegen dal,
Donker, door der bergen hoogte, — donker door der berken tal; —
Uit den zadel gleed de koning: « O die lommer is een lust, »
Sprak hij: « Ik ben moê, stijg ook af, en ik neem een wijle rust. » —

» 't Sluimeren zou u kwaad doen, koning! koud en kaal is nog de grond;
» Laat ons fluks ten hove keeren, hier waar' 't rusten ongezond. » —
« Slaap verschijnt, als de andre Goden, dikwerf als wij 't minst vermoên, »
Zei de grijsaard: « aan den gastheer gunn' de gast zijn' wil in 't groen. »

Frithiof ligtte reeds zijn' mantel, Frithiof spreidde dien op 't veld,
En de koning look zijne oogen op de knieën van den held;
Look ze rustig, als na 't strijden op zijn schild de dappre doet,
Rustig als 't onnoozel wichtje, door den moederarm behoed.

Echter slaapt hij naauw, of, luister, hoe een zwarte vogel kweelt:
« Rep u, Frithiof! op! versla hem, en uw hartswonde is geheeld;
» Op, zijn koningin behoort u, u wien zij den bruidskus gaf!
» Op, geen menschenoogen zien u, en geen stemme heeft het graf. » —

Frithiof hoort het naauw, of, luister, hoe een witte vogel kweelt:
« Bleef het menschen ook verholen, Oden bleef het niet verheeld!
» Zoudt ge een sluimrend man vermoorden; zoudt ge een weerloos grijsaard slaan?
» Wat ge bij het feit moogt winnen, 't brengt geen' heldenroem u aan! » —

De eene vogel zweeg als de andre; uit de scheê vloog Frithiof's zwaard,
IJlings wierp hij 't huivrend van zich, 't stoof in 't woud met weêrlicht vaart;
Krijschend is de zwarte vogel naar zijn donkre krocht gevlugt,
Maar de witte stijgt ten hemel, en zijn lied vervult de lucht.

Fluks is de oude koning wakker. « 't Sluimren, » zegt hij. « was mij zoet;
» Lieflijk slaapt men in de lommer, door des dappren zwaard behoed;
» Maar waar bleef het uwe, vreemdling! waar die wachter aan uw zij?
» Waar die vriend, van wien gij zeidet, « wat gebeur', nooit scheiden wij? » » —

» 't Is om 't even, » zeide Frithiof, « 'k vinde er bij de vleet in 't Noord;
» 't Zwaard is scherp van tong, o koning! en brengt vreê noch vriendschap voort;
» Onderaardsche geesten wonen in het glinsterende staal;
» Zelfs der sluimring van de grijsheid dreigt de moordzucht van 't metaal. » —

» Ik heb niet gesluimerd, jongling! — neen, zoo u die toetsing krenkt,
» Acht gij vroed, die man of wapen onbeproefd vertrouwen schenkt?
» Gij zijt Frithiof, 'k was er wis van, sinds ge op hooglijd tot mij kwaamt;
» De oude Ring heeft lang geweten, wat zijn wijze gast zich schaamt!

» Hoor mij uit — waarom verscheent gij, zonder naam en met een mom?
» Slechts, om Ingeborg te schaken, schiept gij u onkenbaar om;
» Nameloos wil d' eer niet zitten in het gastvrij feestgelag;
» Open, Frithiof! is haar wezen, en haar aanschijn als de dag.

» Weet gij hoe 't gerucht me u schetste? Schrik der menschen en der Goôn,
» Sloegt gij vorsten, schondt gij tempels, waar u weêrstand werd geboôn,
» En 'k verwachte, slaande op 't heirschild, strijdbren Frithiof in mijn land,
» Maar gij kwaamt gehuld in lompen en den bedelstaf ter hand.

» Waarom slaat gij de oogen neder? Frithiof! ik was ook eens jong!
» Strijd is 't leven van den aanvang, en de jeugd zijn *Berserkisgoong;*
» Weerspoed klemm' haar tusschen schilden, tot het wilde vuur verspat;
» 'k Heb beproefd en 'k heb vergeven; ik beklaagde en ik vergat.

» Ziet gij, ik ben oud van dagen; Oden's zaal rijde ik dra in;
» Heel mijn rijk zij dan het uwe; de uwe zij mijn gemalin;
» Tot dien tijd zult gij me een zoon zijn, zult mijn gast zijn als ge waart;
» Wilt gij d'ouden twist dus slechten, en mij hoeden zonder zwaard? » —

» Dank hebt, » antwoordt Frithiof somber, « mits ge voor geen' dief mij scheldt,
» Of belette me iets uw gade, meê te voeren met geweld?
» Haar nog eens voor 't lest te aanschouwen, was het doel, waarmeê ik kwam:
» Wee mij, dwaas! ik wierp slechts olie in de half gebluschte vlam!

„ 'k Was te lang uw gast reeds, koning! aan uw' disch zitte ik niet weêr;
„ Onverzoende Goden slingren op mijn hoofd hun gramschap neêr.
„ Balder, met de lichte lokken; Hij, die al wat ademt, mint,
„ Haat mij, haat slechts mij, verworpling, die geen wedergade vind.

„ 'k Heb zijn' tempel aangestoken; Varg i Veum[1] is mijn naam;
„ Waar die klinkt, daar schoolt van doodsangst ouderdom en jonkheid zaam.
„ 'k Ben verstooten, 'k ben verdreven uit mijn land en van mijn erf,
„ En de vreê in eigen' boezem is een troost, die 'k eindloos derf.

„ 'k Ben de groenende aarde moede, wijl ik overal die mis;
„ 't Veld verzengt mij slechts de voeten, mij, wien 't loof niet schaâuwrijk is;
„ Gij hebt Ingeborg verworven, Ingeborg, die ik verloor;
„ En der wolken van mijn leven breekt geen straal van hoop meer door.

„ Voort dan naar mijn zee, — Ellida![2] spoed u, vlugge drake! spoed!
„ Baad op nieuw uw' zwarten steven vrolijk in den zilten vloed;
„ Beur de zeilen tot de wolken; klief den berg, die blinkend daagt;
„ Vlieg zoo ver de sterre ons voorlicht, en verwonnen golfslag draagt.

„ Hoe mij naar der stormen huilen, naar des donders raatlen dorst!
„ Als het om mij dreunt en davert, heerscht er kalmte in Frithiof's borst;
„ Schildgekletter, pijlenregen, Oude! brak het uur al aan,
„ Dat me in zeeslag zal zien sneuvlen, naar verzoende Goôn zien gaan!"

E. J. POTGIETER.

AEN DE BELGISCHE DICHTERS [3].

Sterkluidend sprak daer boven de klok van d' ouden dom,
En deed haer stem nog hooren in mist en stormgebrom.
Zy had zoo lange jaren en immer trouw gedient
En 't Vlaendervolk was innig met hare spraek bevriend.

Maer 't wufte volk van 't Zuiden kwam heerschen in het land
En heeft ze neêrgesmeten met straffelooze hand:
Gy moogt haer vry begraven, die toon gaet ons niet wel,
En ter vergoeding geven wen 't fransche klokkenspel.

[1] Tempelschender.
[2] *Frithiof's* schip droeg dien naam.
[3] Sie onze eerste aflevering, bl. 34.

Nu hangt de Gal zyn bellen dra in des torens top ;
De gryzen zien met droeve, bezorgde blikken op.
Men kan zich niet gewennen aen dezen vreemden klank,
En by die toonen klopt hun het hart zoo zwaer en lang.

Doch 't nieuwe belgeklingel lokt ras de menigte uit ;
Nu wordt de klok vergeten en 't heilig stemgeluid.
Slechts hooren luttel gryzen, als by herinnering,
Van ver haer wondre klanken, in droom en mymering.

Maer zie, alomme komen de mannen in de weer :
Wy zyn 't gerammel moede en willen het niet meer ;
Het past, dat fyn geklingel, op d' ouden dom zoo goed
Als brooze glazen scheepjes op onzen Scheldevloed.

Toen sprak er een. Zyn oogen omgloorde een bliksemstrael :
« Komt by en laet ons delven, gy mannen altemael !
Laet ons de klok ontrukken aen haren diepen nacht,
Dat jubelend zy herleve en spreke in nieuwe kracht.

En hief met reuzenarmen de klok weer uit den grond.
En moedig hielp de schare, die hem ter zyde stond ;
En op den hoogen toren herplaetsten haer metëen,
Van waer zy weêr zal spreken door storm en nevel heen.

En wie die lieve klanken vernemen treden by,
En dringen zich tot koren, zoo diepgevoerd, zoo bly,
En biddend valt men neder, en roept uit 't vol gemoed :
« Gegroet, o troost des levens ! zyt innig ons gegroet. »

En sterker golft en sterker de klokkentoon door 't land,
En kaetst tot aen de duinen van 't gindsche Noordzee-strand
De golven voeren 't verder, het blyde feestgeschal :
« Heil zy de klok der vadren ! » zoo klinkt het overal.

Naer het duitsch van Mevrouw Von Plönnies.

J. F. BROUWENAAR.

Brussel, 25 july 1845.

MENGELINGEN.

De Vlaamsche Verbroedering is de naam eener nieuwe Maatschappy die defer dagen in Brussel is tot stand gebracht, en wier doel en strekking is aan de vlaamsche beweging meerder uitgestrektheid te geven. Dese Maatschappy bestaat uit verscheidene leden van den rechterlyken stand, uit advokaten, volksvertegenwoordigers en andere deftige en onafhankelyke lieden. Wy gelooven dat dit Genootschap groote diensten aan de vlaamsche saak sal toebrengen. Wy hebben van de oprichting defer Maatschappy slechts kennis gekregen by het ter perse leggen van onse aflevering; in eene volgende maken wy deselve nader bekend.

*** Eene belangryke ontdekking is over eenige weken in het kerkhof van Harelbeke gedaan geworden. Naar onse oudste kroniken souden de *forestiers* van Vlaanderen, Liederick, syn soon Ingelram en syn kleinsoon Odoaker in de Sint-Salvatorskerk aldaar begraven liggen. Nochtans hebben de nieuwe geschiedschryvers niet alleen die meening der kronikers, maar ook het bestaan selfs der forestiers in twyfel getrokken.

Sich op eene te Harelbeke bestaande overlevering ondersteunende, naar dewelke dry merkweerdige graven, gedurende het afbreken der oude kerk in 1769, in 't stadkerkhof souden ontdekt geweest syn, had reeds voor eenige jaren, de *Société d'Émulation* onderzoekingen gemaakt, die geenen uitslag hadden voortgebragt.

Onlangs hebben dry liefhebbers uit dit steedjen nieuwe opgravingen laten maken, die eindelyk dry aloude en welbewaarde graven hebben doen ontdekken. Se syn onbetwistbaar deselfde die in 1769 gesien geweest syn. Een van die graven is aan de vier syvlakten met schilderyen versierd. Een van de beelden stelt eenen man met eenen blooten degen in der hand voor, het ander eenen man op eene degenscheede rustende, het derde eenen man en eene vrouw, het leste den Heiland aan 't kruis, tusschen de heilige Maagd en Sint Jan. In dat graf waren de overblyfsels van dry geraamten, wier welbewaarde hoofdschelen neven dry yzere ringen lagen. Twee in de puinhoopen gevondene stukken blauwsteen schynen het graf oudtyds overdekt te hebben.

*** Men begint in't verfranschte Brussel allengskens te verstaan, dat men het

volk in ſyne taal moet aanſpreken : er verſchynt nu alhier by maandelykſche afleveringen een *Journal voor kleedermakers*, de *moden van Parys* aangevende, met *graveersels van de moden te Parys uytgewerkt en patroonen van mannelyke groote*, ten pryſe van 9 fr. het jaar.

⁂ By besluit van den heere Minister der binnenlandsche ſaken, ſal het historisch drama : *Jan de eerste*, dat onlangs in den gentſchen kampstryd den eersten prys heeft behaald, in onſe hoofdstad ter gelegenheid der septemberfeesten opgevoerd worden. De gentſche maatschappy heeft te dien einde eene toelage gekregen.

⁂ Men schryft uit Berlyn : Diesterweg, Dr Gersdorf, Löst, Ruppius en F. Schmidts ſyn tesamen getreden tot het uitgeven van een « *Organ für das gesammte deutsche volksschriftenwesen.* » Het ſal de soogenoemde volksliteratuur suiveren, nieuwe praktische volksschriften bevorderen en het volk even soo tegen den radicalismus des ongeloofs als tegen dien des pietismus bewaren.

⁂ Schlegel's werken, met welker verſameling Prof. Böcking in Bonn beſig is, ſullen in Leipzig in 15 boekdeelen verschynen. Groot ſyn de ſwarigheden, die ſich by de oplossing deſer opgave stellen, dewyl de meesten arbeiden van Schlegel in tydschriften verstrooid ſyn. Aan ſyne gedichten had de beroemde Kritiker menigvuldige verbeteringen gemaakt. Syn vlyt was immers bewonderensweerdig : men heeft in ſyne papieren talryke en wichtige arbeiden, over de verscheidenste onderwerpen, gevonden. Syne vertalingen, waaronder thans ſyn Shakespeare in een goedkoop formaat gedrukt is, ſullen niet in deſe nieuwe uitgave worden opgenomen.

⁂ Eene vertaling van Tieck's *Schildburgers* ſal binnen kort by den uitgever Buschmann te Antwerpen verschynen.

⁂ De ſesde aflevering van Firmenich's *Germaniens Völkerstimme* is onlangs van de pers gekomen. Se geeft de dialekten van Nederrhyn aan, Meurs, Krefeld, Duisburg, Elberfeld, Keulen, enſ. In deſe tongvallen ſal de Vlaming licht ſyn taal erkennen : buiten eenige plaatselyke uitdrukkingen, schelen se byna niet van onſe schriftsprake.

⁂ Een engelsche dichter, de heer Midicin, die sedert eenige jaren te Heidelberg leefde, en nu onlangs naar Engeland terugkeerde, heeft verscheidene dichtstukken van Mevrouw Van Ackere in het engelsch vertaald.

⁂ *D. Levy-Elkan* te Keulen gaf, eenigen tyd geleden, de *Dryeenigheid* van A. Dürer in eene nieuwe houtsnede uit. De nabeelding is meesterachtig en hoogst getrouw; soo getrouw ſelfs, dat het moeijelyk valt, het origineel van de copij te onderscheiden.

⁂ Parys is immer en altyd het doelpunt van onſe daghladschryvers. In

het nummer van den 24en july defes jaars 1845, lefen wy in den *Politique*, dat de eerste vertooningen van fransche stukken op fekeren schouwborg der hoofdstad *ganschelyk aan die van Parys gelyken*. Hoe vleijend is dit voor ons! Het borgergrauw en lompenvolk verschynt er niet; « la société est exquise, » tout y ressemble à une première représentation parisienne! » Selfs in het parterre (ook in het paradys?) fiet men maar « costumes de bal, » kortom alles is er getrouwelyk kopieerd naar het voorbeeld van Parys! Nu fegge men nog eens, dat wy in de beschaving achteruit fyn! Parys! O goddelyke Parys! Hemelsch Parys!

Doch ernstig gesproken, is het niet beklagelyk dat van de vier brusselsche theaters, geen een is, waarop er in de volkstaal gespeeld wordt? De echte borger van Brussel, die fyne moedertaal niet verleerd en de, nu modische, vreemde taal niet aangeleerd heeft, kan ten hüidigen dage, het vermaak des tooneels niet genieten. Hy is gelyk vreemd in fyne eigene stad. Van daar de foo jammerlyke als driftige lust der Brusselaars voor de kunstsprongen van peerden en dansseressen; van daar hunne neiging van alle stoffelyke vermaken!

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Het Taelverbond, letterkundig Tydschrift, onder het bestuer van J. F. C. Verspreeuwen, leeraer by het Athenæum te Antwerpen en met de bestendige medewerking der byzonderste vlaemsche schryvers. Antwerpen, Buschmann, 1845, 8o. — Verschynt by maandelyksche afleveringen, ten pryfe, voor het halfjaar, te Antw., van 5 fr.; buiten, 5 fr. 50; voor Holland, 3 guldens.

(De eerste aflevering houdt in : eene Mymering met samenspraak van Conscience, waarin by het oude voornaamwoord DY, DY, DYN met geluk ingevoerd heeft : een voortreffelyk geschreven antwoord van De Laet aan de Revue nationale, over de vlaamsch beweging, een aardig vertelsel van Van Ryswyk, enf.)

De Tijd, merkwaardigheden der letterkunde en geschiedenis van den dag, voor de beschaafde wereld, met steendruk-platen en portretten; hoofdopsteller : Boudewijn, 's Gravenhage, by Vandervliet, gr. 8o. Iedere jaargang is verdeeld in 26 afleveringen die tweemaal per maand verschynen en 4 boekdeelen met 24 platen uitmaakt. Prys : 20 fr. par jaar of 5 fr. par boekdeel.

(Dit werk, met den eersten van 't jaar uitgekomen, heeft voor doel, het publiek met den meesten spoed bekend te maken met de Letterkunde en Geschiedenis van den dag. Het bevat nauwkeurige berichten of doorwrochte levenschetsen van beroemde tydgenooten, eene keurlefing uit de Verhalen van engelsche, fransche, hoogduitsche, fweedsche en deensche schryvers, enf.)

Het dorp der Goudmakers, een leerryk en vermakelyk volksboek vry omgewerkt naer het hoogduitsch van Hendrik Zschokke door A. Van Hasselt, versierd met 50 houtsneden. Antw., Buschmann, 1845, in-16. Prys : 3 fr.

Het Gouden Boeksken, door A. Van Hasselt, in 16. Brussel, A. Jamar.

De verwoesting van Maestricht, historische tafereelen uit de XVIe eeuw, door ECREVISSE. Antw., Buschmann, 2 deelen 8°. Prys : 5 f.

Hendrick graaf van Brederode, mede grondlegger der nederlandsche vryheid, verdedigd door M. VAN HALL, Staadsraads, enz., met platen. Amsterdam, J. Müller, 1844, 8°, XVI, 241 bl.

Antwoord aan M. Van Hall, Staatsraad, enz., over Hendrik Graaf van Brederode, enz., door M. G. GROEN VAN PRINSTERER. Leyden, Luchtmans, 1844, 8°, 104 bl.

(Wy fullen later eene beoordeeling geven van dese voor onse geschiedenis belangryke werken.)

J. P, Arend, algemeene geschiedenis des Vaderlands, van de vroegste tyden tot op heden. Deel II, stuk 2, (de jaren 900 tot 1581 omvattende). Amsterdam, Schleijer.

G. Vanderburg, Eerste Grondbeginselen der Natuurkunde. Volksleerboek met houtsneden, Gouda, 1 gulden 15 centen.

De Sterrenhemel, verklaard door F. KAISER, hoogleeraar te Leiden, Amsterdam, by C. Sulphe; 1844, 8°, 354 bl.

(Dese nuttige werken, waarvan de leste bysonderlyk gelukt, eenvoudig en gemakkelyk is, bewysen dat er niet aan stoffe ontbreekt voor de Nederduitschers die sich in de moedertaal willen beschaven.).

Proeve eener geschiedenis der dichtkunst en fraije lettren onder de Angel-Saksen, door J. P. AREND. Amsterdam, by Schleijer, 1842, 8°.

(Met groot genoegen sien wy dat men sich in Noordnederland befig houdt met de beoefening der verscheidene taaltakken van 't nederduitsch. Het hier aangekondigd werk is een der belangrykste en geleerdste die sedert lang in Holland fyn verschenen. Wy fullen er, in eene naaste aflevering recentie van geven.)

J. Vanderhoeven, Herinneringen aan eene reis naar Stokholm, ter gelegenheid van de vergadering der skandinavische natuuronderzoekers in julij 1842, 2de verbet. uitgave. Amst., Stemvers, guld. 1 50.

Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von GUSTAV HÖFKEN. Stuttgart, Cotta, 1845, 8°. Pr. 8 fr. 75.

(In dit voor onse tol- en handelsbetrekkingen met Duitschland belangryk boek vinden wy, in 't eerste kapittel, eene doelnemende kenschets der vlaamsche beweging.)

Deutsche Märchen und Sagen, gesammelt und mit Anmerkungen begleitet herausgegeben von JOH. WILH. WOLF, met drei kupfern. Leipzig, Brockhaus, 1845, 8°. Pr. 12 fr.

(Dit belangryk werk is een vervolg tot de Niederländische Sagen, van denzelfden schryver; het bevat ook vele belgische en hollandsche overleveringen.)

JOHANN PETER HEBEL

UND SEINE GEDICHTE IN ALLEMANNISCHER MUNDART[1].

Iedem Vlaemen, der sich für Sprache und Literatur des deutschen Brudervolkes interessirt, wird Hebel eine höchst anziehende[2] Erscheinung sein; Hebel wird mit Recht zu den Klassikern Deutschlands gerechnet, und doch sind seine berühmtesten Werke nur einige Dutzend[3] Lieder; kleine Lieder von sehr bescheidenem Inhalt, noch dazu in der allemanischen Mundart geschrieben, die mancher Deutsche eben so wenig auf den ersten Blick versteht, wie er ein vlaemisches Gedicht ohne Anstofs vom Blatt[4] übersetzen würde. Denn auch das Vlaemsche ist nur eine deutsche Mundart und unterscheidet sich blofs[5] dadurch von den übrigen Dialekten, dafs es zugleich eine besondere Schriftsprache bildet. Ehe wir jedoch ausführlicher von dem allemannischen Dichter sprechen, müssen wir einige Bemerkungen über die nieder-und oberdeutschen Dialekte und über ihr Verhältniss zur hochdeutschen Sprache vorausschicken.

Die niederdeutschen Mundarten, die im ganzen alten Sassenland vom Harz bis an die Elb- und Wesermündung, in Holstein und in Pommern, in Mecklenburg und in Westphalen vom Volke gesprochen werden, haben den allgemeinen Namen Plattdeutsch. Dieses Platt wechselt von Meile zu Meile, von einem Dorf zum

(Wy geven het opstel van Prof. Lebermuth in het oorspronkelyke, doch met verklaring der woorden, die van het nederduitsch afwyken. Op die wyfe fal het voor elken Vlaming feer verstaanbaar fyn. Men moet voor het overige niet vergeten, dat eenige medeklinkers in 't hoogduitsch veranderen, gelyk *t* in *s*, *water*, *wasser*; *p* in *pf*, *peerd*, *pferd*, enf.

[1] *Mundart*, tongval. [2] *Anziehend*, aanlokkend. [3] *Dutzend*, dofyn. [4] *Vom Blatt*, op het oog, op den eersten blik. [5] *Blofs*, slechts, bloot.

andern; es gibt keine feste Regel dafür und keine Sprachlehre. Die alten Städtechroniken sind platt geschrieben, aber, seit dem Aufschwung[1] der hochdeutschen Literatur im vorigen Jahrhundert, denkt niemand mehr daran, das Plattdeutsch zur Schriftsprache zu erheben. Wenige denken ernstlich daran, etwas für seine Erhaltung[2] zu thun; aufrichtige Volksfreunde und geistvolle Schriftsteller, wie Ludolf Wienbarg, der Holsteiner, haben sogar[3] offen ausgesprochen, dafs sie es für ein Glück ansehen würden, wenn das Platt ganz vom Hochdeutschen verdrängt würde; denn es hindere in manchen Gegenden[4] die Verbreitung gröfserer Cultur und Aufklärung[5].

Warum hört man nicht ähnliche[6] Wünsche in Bezug[7] auf die oberdeutschen Dialekte, die im Süden gesprochen werden? — Die oberdeutschen Dialekte, aus denen sich das Hochdeutsche gebildet[8] hat, wie ein mächtiger Strom aus dem Zufluſs frischer Alpenquellen[9], stehen noch jetzt[10] in einem lebendigen Zusammenhang mit demselben. Hört man im Süden die Sprechweise der verschiedenen Stände, so kann man den allmäligen[11] und stufenweisen[12] Übergang aus der Sprache des Volkstammes in die Sprache der Nation beobachten[13]; fortwährend gehen noch jetzt in das Hochdeutsche einzelne Provinzialismen über, die eine glückliche Erwerbung für den Dichter und Redner sind, weil sie die Sprache mit treffenden Ausdrücken und anschaulich malenden Worten bereichern. Eben deshalb verräth im Süden oft[14] auch der Gebildete[15], durch Accent und Aussprache seine fränkische, allemannische oder schwäbische Abstammung. Anders im hohen Norden. In Hannover und Braunschweig, z. b., wird neben dem platten Volksdialekt das reinste Hochdeutsch gesprochen, denn das Platt ist von der Schriftsprache zu verschieden, um auf dieselbe noch einen merklichen Einfluſs zu äufsern; es ist kein rohes, sondern ein veraltetes Idiom. Der oberdeutsche Dialekt verhält sich zum Hochdeutschen, wie der

[1] *Aufschwung*, verheffing. [2] *Erhaltung*, behoud. [3] *Sogar*, zelfs. [4] *Gegend*, oord, streek. [5] *Aufklärung*, verlichting. [6] *Ähnliche*, dergelyke. [7] *In Bezug*, betrekkelyk. [8] *Gebildet*, gevormd. [9] *Quelle*, welle, bron. [10] *Jetzt*, thans, nu. [11] *Almälig*, allengskens. [12] *Stufenweise*, trapwyfe. [13] *Beobachten*, opmerken. [14] *Oft*, dikwyls. [15] *Der Gebildete*, de beschaafde mensch.

moderne Dörfler zum modernen Städter: der plattdeutsche Dialekt hingegen wie ein ehrenfester Reichsbürger aus dem 16. Jahrhundert zu dem gebildeten Staatsbürger des 19 Seculums.

Wie bei dem Belgier das Vlaemsche, so ist beim Niederdeutschen das Platt überall die Sprache der Vertraulichkeit und gleichsam das bequeme, gemüthliche Hauskleid; mit dem Landvolk oder dem Gesinde mufs man es sprechen; am traulichen Kaminfeuer[1] dagegen, mit guten Freunden und in der Familie, da spricht man es aus Vorliebe. Es liegt die biedere[2] Einfalt und die ganze Geradheit[3] der alten Zeit darin. Auf plattdeutsch kann man unmöglich sentimental oder affectirt sein: das Idiom ist zu kerngesund und einfach dazu. Freilich ist es auch mehr geeignet, handgreifliche Dinge, als abstracte und ideale Begriffe auszudrücken; es ist mehr geschaffen für den derben[4] Humor als für lyrisches Pathos und metaphysische Tiefe der Gedanken. Aber was schadet das? Wenn der Niederdeutsche seine geistige Bedürfnisse[5] befriedigen und sich in eine höhere Stimmung versetzen will, so schlägt er seinen Göthe und Schiller, seinen Herder und Lessing, oder seinen Körner und Uhland auf. Er braucht[6] das Hochdeutsche nicht erst lang zu studiren; selbst der Ungebildete gewöhnt sich in sehr kurzer Zeit daran. Es ist ja dieselbe Sprache, nur vergeistigt und verklärt, gleichsam ätherischer geworden und beflügelt durch den Fortschritt der Zeiten. Um wie viel glücklicher ist der Niederdeutsche darin als der Vlaeme! Auch dieser spricht seine alte niederdeutsche Mundart, so oft sich ihm das Herz bewegt; wenn er in Liebe oder Freundschaft, in Mitleid oder Freude sich Luft machen will[7], da bricht die germanische Natur in ihm hervor, und unwillkürlich fängt er an, Vlaemsch zu reden. Aber wenn er seinen Geist befriedigen, wenn er von den Resultaten der Wissenschaft und den Früchten einer höheren Cultur geniefsen will, da hat er die unselige Gewohnheit, eine ganz fremde Sprache zu wählen[8]; eine Sprache, die zwar seinem Witz[9] und Verstand genugthun, aber sein Herz nicht sättigen und den

[1] *Kaminfeuer*, haardstede. [2] *Bieder*, rechtschapen. [3] *Geradheit*, juistheid. [4] *Derb*, vinnig, stark. [5] *Bedürfnisse*, behoefte. [6] *Brauchen*, van noode hebben. [7] *Sich Luft machen*, het hart ophalen. [8] *Wählen*, kiefen. [9] *Witz*, vernuft.

Durst seines Gemüthes nicht löschen kann; die seiner Einbildungskraft nur matte Farben und seiner Phantasie, statt[1] der Flügel, armselige Krücken leiht. Denn die Seele des Französischen stammt aus einer Natur, die der germanischen entgegengesetzt ist; da ist eine andere Denkweise, anderes Gefühl und anderer Charakter. Und doch, wer zwingt den Vlaemen, bei dem Fremdling sich zu Gaste zu laden[2]? Die goldenen Schätze der hochdeutschen Literatur sind auch für ihn bestimmt. Der Vlaeme ist kein Ausländer auf dem deutschen Helikon und er lernt das Hochdeutsche eben so bald[3] und leicht verstehen, wie irgend ein Niederdeutscher aus Holstein oder Friesland, der bis in sein zwanzigstes Jahr nur den Dialekt seines Dorfes sprach. Der Vlaeme geht am Hause seines Bruders vorbei, ohne es zu wissen; das Thor ist ihm weit aufgethan und er würde mit offenen Armen empfangen werden, aber er weifs es nicht und geht vorbei, um an die fremde verschlossene Thür zu pochen[4].

Kommen wir auf unser Thema zurück. Die Verschiedenheit in dem Charakter der nieder- und oberdeutschen Volksdialekte äufsert sich auch in der nieder- und oberdeutschen Volkspoesie. Jene ist voll von ergötzlichem Spafs, von einer gesunden Komik und frischen Satyre; der niederdeutsche Geist versteht es, wie die niederländische Malerei, die Wirklichkeit mit Saft- und kraftvollen Farben, mit sicherem Auge und treuem Griffel wiederzugeben; wie in der Kunst das Plastische, so ist in der Literatur das Dramatische seine Sache. Als Beweis dienen die Possen und Komödien der Hamburger und Berliner Volkstheater, und die witzigen Impromptüs der Kölner Carnavals. Die Wiener Volksstücke von Raimund und Nestroi haben schon[6] eine andere Färbung. Im Allgemeinen neigen die oberdeutschen Volkdialekte mehr zur Lyrik; reizende Naivetät, zarte Empfindung[7] und feurige Phantasie, das sind ihre Vorzüge. Der Süden Deutschlands hat eine liebliche Flora von Volksliedern; täglich entstehen sie zu Hunderten in den Thälern Tyrols, Oberösterreichs, in der bairischen Alp

[1] *Statt*, in stede van. [2] *Laden*, uitnoodigen. [3] *Bald*, gauw, spoedig. [4] *Pochen*, kloppen. [5] *Ergötzen*, verrukken, bekoren. [6] *Schon*, reeds, al. [7] *Zarte Empfindung*, teeder gevoel.

und im Schwarzwald, am Oberrhein und in Steiermark u. s. w. Viele leben im Munde des Volks fort, ohne[1] dafs man den Namen des Verfassers[2] kennt, denn sie verrathen meist keine andere Individualität, als die allgemeine des Volksstammes, bei dem sie entstanden sind. Das Volk hat sie gedacht, kein einzelner, besonderer Mensch. Sehr selten wird ja ein umfassender Geist, eine vom Genie gezeichnete Persönlichkeit in den engen Schranken der provinziellen Mundart bleiben, statt die Sprache der Nation zu seinem Herold zu machen.

Dieser seltene Fall hat sich aber doch bei Johann Peter Hebel ereignet[3], und die Ursachen davon lassen sich vielleicht in seinen Lebensverhältnissen finden. Hebel ward im Jahre 1760 zu Basel geboren. Seine Eltern, arme Landleute aus dem fast[4] angrenzenden Grofsherzogthum Baden, pflegten den Frühling und Sommer in der Stadt Basel, im Dienst eines reichen Hauses, zu verbringen, und da kam auch unser Dichter zur Welt. Den Winter über waren sie auf dem Dorf und arbeiteten mit andern Bauern. Im zweiten Lebensjahr verlor Hebel seinen Vater; seine Mutter aber hatte viel natürlichen Geist und ein sanftes Gemüth. Man weifs von vielen Dichtern, dafs sie die Erweckung ihres Genius grofsentheils dem Einflufs der mütterlichen Erziehung[5] verdanken; Göthe erbte von seinem Vater, einem ehrlichen steifen Patrizier, den Geist strenger Ordnung und Klarheit, die schöpferische Phantasie aber von einer Mutter, deren elbenhafter[6] Humor und naive Laune sich selbst in ihren Briefen an die Grofsherzogin von Weimar abspiegeln. Auch Schiller hat nie[7] den Eindruck vergessen, den die Erzählungen seiner Mutter, einer Frau von tiefer Empfindung, in seinem Herzen zurückgelassen. Hebel's Mutter, obgleich eine arme Bäuerin, that alles Mögliche, um ihrem geliebten Kinde, welches schon in zarter Jugend grofse Anlagen verrieth, eine bessere Erziehung zu geben. Glücklicherweise nahm sich ein Dorfschulmeister des wifsbegierigen Knaben an, der die wenigen Stunden, wo er nicht im Wald und auf dem Feld sein mufste, dem eifrigsten Studium widmete. Dieses, zwischen Stadt und Land, zwischen

[1] *Ohne*, sonder. [2] *Verfasser*, opsteller, dichter. [3] *Sich ereignen*, gebeuren. [4] *Fast*, byna. [5] *Erziehung*, opvoeding. [6] *Elbenhafter*, alfachtig. [7] *Nie*, nooit.

geistiger und körperlicher Arbeit getheilte Jugendleben hat gewifs nicht wenig zur eigenthümlichen Entwickelung Hebel's beigetragen. Der Aufenthalt in der Stadt, wie er einerseits die Bildung des Knaben förderte, lehrte ihn anderseits den Verkehr mit der Natur, die er ein halbes Jahr entbehrte[1], besser würdigen, und jeden Herbst kam er mit geschärfteren Sinnen und mit gereifterem Beobachtungsgeist nach der ersehnten[2] Einsamkeit des Dorfes zurück.

Als Hebel im 12. Jahre auch seine Mutter verlor — er hatte den Schmerz, sie unter seinen Händen, auf dem Wege von Basel nach Hause, sterben zu sehen — ging er auf das Gymnasium nach Karlsruhe. Wohlwollende Bürger gaben ihm Freitische und so viel Unterstützung, dass er auch die Universität besuchen konnte. Sein liebenswürdiger Charakter, der milde Ernst seines Geistes und seine ungesuchte Bescheidenheit machten ihn zum Gegenstand allgemeiner Theilnahme. Er studirte Theologie und als er sein Examen mit dem glänzendsten Erfolg überstanden hatte, erhielt er eine Stelle als Erzieher im Hause eines Pfarrers auf dem Lande. Später[3] wurde er Lehrer am selben Gymnasium, welches er selbst als Schüler besucht hatte, und zugleich Vicar in der Hofkapelle. In seinem höhern Alter übernahm er die Leitung des ganzen badischen Schulwesens, hatte dabei den Rang eines Ministerialraths und safs, als Prelat und Vertreter[4] des protestantischen Clerus, in der ersten Kammer des Grofsherzogthums.

Dafs der Jüngling Hebel ein vortrefflicher Erzieher gewesen sein mufs, werden sich unsere Leser von selbst denken. Allein wir glauben, dafs die Kindererziehung auch nicht ohne Einflufs auf seine Poesie war. Jean Paul vergleicht einmal das Amt eines Erziehers von unverdorbenen Kindern mit der Beschäftigung[5] eines Künstlers, der sinnige Engel und Heiligenbilder aus Rosenholz schneidet; der Duft[6] des edlen Holzes belohnt ihn jeden Augenblick für die Anstrengung und versetzt seine Seele fortwährend in einen süfsen Rausch. Gewifs hat Hebel auf seiner pädagogischen Laufbahn — und dies war die Zeit, wo er seine ersten Gedichte

[1] *Entbehren*, missen. [2] *Ersehnt*, verlangd. [3] *Später*, later (spade). [4] *Vertreter*, voorstaander, plaatsbekleeder. [5] *Beschäftigung*, bezigheid, werk. [6] *Duft*, reuk, geur

schrieb — sich die Kunst angeignet, auf eine poetische Weise zu belehren. Hebel ist ein didaktischer Dichter, aber man hört nie den Schulmeister, nie den Sittenprediger in seinen Versen; die Erfindungen selbst, und nicht die Worte des Dichters, sprechen die Lehre aus. Er hat das Gemüth seines Volkes [1], wie eine harmlose Kinderseele zu behandeln gewufst; er fesselt [2] die Phantasie, regt die Empfindung auf, bis sich alle Tiefen des Herzens öffnen [3], und die Erinnerung an die Bilder, die er dem Geist gezeigt hat, fällt als ein Keim des Guten in diese Herzenstiefen. Er selbst hütet sich zu ermahnen, zu warnen [4] oder Moral zu sprechen: er giebt vielmehr den Aussendingen Leben und menschliche Gestalt, dann läfst er sie reden. Unter seiner Zauberhand verwandeln [5] sich Sonne, Mond und Sterne, Blumen und Kräuter, Bäume und Quellen [6] in eben so viele menschliche Wesen, und Alles auf die sinnreichste, natürlichste Weise; alle haben sie ihre Sorgen und Arbeiten, ihre Wünsche und Freuden, wie das gute Landvolk, zu dem sie reden. Wer in Deutschland kennt nicht das liebliche Gedicht vom « Haferbrei? » Es wäre kaum [7] möglich, den Reim des Originals in einer Übersetzung zu erreichen; wir begnügen uns daher, durch einige Andeutungen von der Composition des Liedes einen Begriff zu geben. Die Grofsmutter ruft die Kinder zum Frühstück [8], und während [9] sie von Zeit zu Zeit die Kleinen ermahnt, sich nicht das Mäulchen zu verbrennen, sich nicht die Ärmel [10] zu beschmutzen, u. s. w. — was die anmuthigsten Refrains und in einzelnen feinen Zügen [11] ein idyllisches Gemälde [12] gibt erzählt sie gleichsam in purer Geschwätzigkeit die Schicksale [13] der Haferähre. Da ist das Haferkorn erst ein armer Säugling, der unter der Erde, wie ein Kind an der Mutterbrust, liegt und saugt; endlich steckt es das Köpfchen aus den Windeln [14]; und besieht sich zum ersten Mal die Welt, die ihm gar gut gefällt. Der liebe Gott schickt ihm einen Engel und sagt: Bring ihm ein Gläschen Thau und einen guten Morgen von mir. Dann kommt die Frau Sonne über die Berge,

[1] *Harmlos*, eenvoudig, onnoozel. [2] *Fesseln*, kluisteren. [3] *Öffnen*, openen. [4] *Warnen*, waarschouwen. [5] *Sich verwandeln*, veranderen, verkeeren. [6] *Quelle*, bronne. [7] *Kaum*, kuim, byna niet. [8] *Frühstück*, onthyt (vroegstuk). [9] *Während*, terwyl. [10] *Ärmel*, mouwen. [11] *Zügen*, trekken. [12] *Gemälde*, tafereel (malen, schilderen). [13] *Schicksale*, lotgevallen. [14] *Windeln*, luijers.

kämmt ihr goldenes Haar, geht, Wolken strickend, über den Himmel, und lächelt dem kleinen Haferkind zu, wie eine gute Mutter; nun will es nie mehr in seine Wiege unter die Erde, nein, es will draufsen bleiben. Da bricht der Winter herein und böses Gewölk. Das arme Kind friert und zittert; es fragt, ob die Frau am Himmel gestorben sei oder sich vor der Kälte [1] fürchte [2]; es weint, wie eine arme Waise in der Fremde. Aber der Mai kommt und Alles ist wieder gut. Mein Haferkind wächst, wie ein hübsches Mädchen, so schlank wiegt es sich auf seinem Stängel; die Engel machen ihm über Nacht die schönsten Kleider aus grünen Blättern und seidenen Fäden; die Bienlein raunen [3] ihm schöne Geschichten ans Ohr und Abends um neun kommt der Johanniskäfer mit seiner Laterne und wünscht ihm gute Nacht. So lebt es lustig und wohlgemuth, bis es das Dasein satt hat, denn die Gerste ist fort, ebenso Korn und Waizen [4]; es fühlt, dafs es grau wird. Meine Zeit ist um, sagt es, die armen Kinder laufen barfufs zwischen den Furchen [5] und lesen die Ähren auf; was soll ich hier allein zwischen Rüben [6] und Kartoffeln? — So geht die Erzählung fort; die Entstehung des Haferbreis ist gerade zu Ende erklärt, wie er selbst zu Ende gegessen ist, und die Kinder in die Schule müssen. Die Moral des Liedes braucht man wohl nicht erst auszusprechen? —

In dieser Weise hat Hebel viele Lieder geschrieben, und manche behandeln mit derselben Einfachheit die erhabensten Gegenstände [7]; zu den grofsartigsten Gemälden braucht er oft keinen gröfsern Rahmen, als die Thür einer Dorfhütte, oder ein Scheunenthor. Es ist unmöglich, mit ergreifendern Zügen die Vergänglichkeit des Irdischen zu erklären, wie dies Hebel in einem kurzen Gespräch zwischen Vater und Sohn thut. Es ist Nacht und die Wanderer [8] gehen auf der Strasse nach Basel. Der Kleine beginnt mit der Frage : Wird denn unser Haus auch einmal aussehen wie die Schlossruine da oben? Gewifs, sagt der Alte. Sieh mich nur [9] an. Einst war ich klein und jung wie du; jetzt mag ich mich wenden wohin ich will, jeder meiner Schritte

[1] *Kälte*, koude. [2] *Fürchten*, vreesen, vervoerd zyn. [3] *Raunen*, ruinen, fluisteren. [4] *Waizen*, tarwe, weit. [5] *Furchen*, de voren. [6] *Rüben*, rapen. [7] *Gegenstände*, onderwerpen. [8] *Die Wanderer*, de reisigers. [9] *Nur*, maar, slechts.

führt zum Kirchhof. Bald werden die Ziegen [1] auf meinem Grabe weiden, und du wirst erwachsen sein. Auch unser Haus wird altern. Die Sonne schwärzt es jeden Tag, der Wurm nagt an seinen Balken, der Regen wird zum Dach hineinkriechen, der Wind durch die Spalten [2] pfeifen. Dann wirst du die Augen schliefsen, und deine Kinder werden das Haus zu stützen suchen, aber vergebens. So von dem kleinen Bauernhause kommt der Alte auf das Dorf, über welches einst der Pflug hingehen wird, dann auf die mächtige Stadt Basel, die auch einst zu Grabe gehen mufs, und zuletzt auf den Weltuntergang. Die Übergänge sind so natürlich und die Bilder so ganz der Anschauungsweise des Bauernknaben entlehnt, dafs man zugleich von der Naivetät der Einkleidung ergötzt und von der Macht der Gedanken ergriffen wird. Das Gedicht ist eine tragische Idylle; der Dichter erscheint uns darin als Milton und Theokrit in einer Person. Wir können uns nicht enthalten, auch den erhebenden Schlufs dieses Lieds anzudeuten: « Weine nicht, mein Kind. So ungefähr sagt der Alte; wenn der Weltbrand im Erlöschen [3] ist, dann werden die guten Menschen alle geborgen sein. Siehst du, wie am hellen Himmel sich ein Stern an den anderen drängt. Jedes Sternlein ist ein goldenes Dorf, wo die guten Kinder wohnen. Hoch oben aber, unsichtbar von hier, ist die geheimnifsvolle, goldene Himmelsstadt. Und wenn du auf der Milchstrafse nach dieser Stadt wandern wirst und herabsehen auf die Erde, die todtenstille, ausgebrannte Wüste, dann wirst du sagen: Dort hab ich einst gelebt und gearbeitet, dort weidete ich meine Kühe, und sammelte mein Reifsigholz, dort hab ich manches Spiel getrieben bis an den Tod. Jetzt aber möchte ich nicht mehr dahin zurückkehren. »

Was Hebel bewogen hat in der Mundart des Volks zu schreiben, war wohl nicht blofs die Absicht unmittelbarer und sicherer auf das Volk zu wirken, sondern auch der Zauber, der für sein eigenes Gemüth in der Mundart seiner Heimath lag. Die Sprache der Allemannen, die so reich ist an liebkosenden Verkleinerungsworten, herzigen Epitheten, kindlichen Wendungen und kräftigen Ver-

[1] *Die Ziegen*, de geiten. [2] *Spalten*, spalk, reet. [3] *Erlöschen*, uitlesschen, uitblusschen.

kürzungen, versetzte den Dichter lebhafter in seine Jugendzeit, frischte schneller die tiefen Eindrücke der Kindheit in ihm auf und vergegenwärtigte ihm getreuer die Denkweise des Volkes. Seine Gedichte verlieren wenig von ihrem Werth, wenn man sie in's Hochdeutsche übersetzt, aber den Reiz der Naivetät mufs die Übertragung nothwendig verwischen. Seit dem Jahre 1803, wo die allemannischen Gedichte zum erstenmal erschienen und von Kunstrichtern, wie Göthe und Jean Paul, die begeistertste Anerkennung erfuhren, sind vier Versuche gemacht worden, die Hebelsche Muse zu verhochdeutschen. Den Nutzen solcher Arbeit sehen wir nicht recht ein; für den deutschen Leser war sie wenigstens überflüssig. Wenn man hübschen Bauernkindern städtische Kleider anzieht [1], so werden sie dadurch nicht hübscher, sondern nur feiner und artiger; eine saubere Bauerntracht kleidet sie dafür malerischer und passt besser zu den gesunden rothen Wangen, zu dem Glanz der blauen Äuglein und der ungeordneten Fülle der blonden Ringellocken. Vielleicht hat einer oder der andere unserer flämischen Leser Gelegenheit und Lust Hebel's Gedichte zu durchblättern, und dann empfehlen wir als besonders charakteristisch folgende Liedchen seiner Beachtung: « Der Morgenstern » (die Mähder [2] auf dem Felde sprechen mit ihm). — « Sonntagsfrühe; » ein wahrhaft niederländisches Gemälde, aber mit südlichem, warmem Farbenton. — « Das Kindlein vom Kirschbaum. » — « Der Storch, » « das Gewitter, » « das Spinnlein, » « der Sommerabend, » ein schönes Seitenstück zu « Sonntagsfrühe, » « die Mutter am Christabend » und andere mehr. Als Probe von dem Klang und der Verständlichkeit des Allemannischen mögen hier die schönen Strophen der « Sonntagsfrühe » einen Platz finden:

Der Samstig het zum Sunntig geit:
« Jez hani alli schlofe gleit;
« Sie sin vom Schaffe her und hi
« Gar stilli müed und schlöfrig gsi,
« Und 's gothmer schier gar selber so,
« I cha fast uf ke Bei meh stoh. »

De Saterdag heeft tot den Sondag gefeid:
« Nu heb ik allen slapen geleid;
Sy fyn van 't werken hier en daar
Seer moed en slaperig geweest,
En 't gaat my schier al selven soo,
Ik kan schier op geen been meer staan. »

[1] *Anziehn*, aantrekken. [2] *Die Mähder*, de maaijers.

So seit er, und wo's Zwölfi schlacht,
Se sinkt er aben in d'Mitternacht.
Der Sunntig seit: « Jez lachs an mir. »
Gar still und heimli b'schliefst er d'Thür.
Er duselet hinter de Sterne no,
Und cha schier gar nit obsi cho.

Doch endli ribt er d'Augen us,
Er chunnt der Sunn an Thür und Hus;
Sie schloft im stille Chämmerli;
Er pöpperlet am Lädemli;
Er rüeft der Sunne: « d'Zit isch do! »
Sie seit: « I chumm enanderno. »

Und lisli uf de Zeche goht,
Und heiter uf de Berge stoht
Der Sunntig, und 's schloft alles no;
Es sieht und hört ihn niemes goh;
Er chunnt ins Dorf mit stillem Tritt,
Und winkt im Guhl: « Verroth mi nit! »

Und wemme endli au verwacht,
Und gschlofe het die ganzi Nacht,
Se stoht er do im Sunne-Schi'.
Und luegt eim zu de Fenstern i
Mit sinem Auge mild und gut,
Und mittem Meyen uffem Hut.

Drum meint ers treu, und was i sag,
Es freut en, wemme schlofe mag,
Und meint, es seig no dunkel Nacht,
Wenn d'Sunn am heitere Himmel lacht.
Drum isch er au so lisli cho,
Drum stoht er au so liebli do.

We glitzeret uf Gras und Laub
Vom Morgethau der Silberstaub;
Wie weiht e frische Mayeluft,
Voll Chriesi-Bluest und Schleche-Duft!
Und d'Immli sammle flink und frisch,
Sie wüsse nit, aas 's Sunntig isch.

We pranget nit im Garte-Land
Der Chriesi-Baum im Maye-Gwand,
Gel-Veieli und Tulipa,
Und Sternblume nebe dra,
Und gfüllti Zinkle blau und wiiss.
Me meint, me lueg ins Paradies!

Soo fegt hy, en toen 't twelve slaagt,
Verflnkt hy in den middernacht.
De fondag fegt: « Nu is 't aan my. »
Heel stil en heimelyk sluit hy de deur;
Hy duifelt achter de sterren na,
En kan bykans niet staande komen.

Doch eindlyk vryft hy de oogen uit,
Hy komt aan de deur en het huis der fon;
Die slaapt in 't stille kamerlyn,
Hy klopt al aan het luikelyn;
En roept der fon: « De tyd is daar! »
Sy fegt: « Ik kom *achtereen*. »

En fachtjens op de teenen gaat,
En vrolyk op de bergen staat
De fondag, en 't slaapt alles nog;
Er flet en hoort hem niemand gaan.
Hy komt in 't dorp met stillen trée
En winkt den haan toe: « Verraad my niet! »

En wen men eindlyk ook ontwaakt,
En geslapen heeft den ganschen nacht,
Dan staat hy daar in den fonneschyn,
En kykt u door de vensters in
Met fynen oogen mild en goed,
En met den mei op fynen hoed.

Daarom meent hy 't goed, en lyk ik feg,
't Verheugt hem, wen men slapen kan,
En meent, het is nog duister nacht,
Wen de fon aan den heidren hemel lacht;
Daarom is hy ook foo facht gekomen,
Daarom staat hy ook foo lieflyk daar.

Hoe blinkt niet op het gras en 't loof
Het filveren stof van den morgendauw!
Hoe waait de frische mailocht
Vol kerssenbloei en sleeëngeur!
En de ymkens fameien flink en frisch,
Sy weten niet, dat 't fondag is.

Hoe pronkt niet in het gaardenland
De kerssenboom in het maigewaad,
Gel' vlooltjes en geel tulpen,
En sterrebloemen daar neven,
En dobbelde hiacinten blauw en wit,
Men meent, men schouwt in 't paradys!

Und 's isch so still und heimli do,
Men isch so rüehig und so froh;
Me hört im Dorf kei Hündt und Hott!
E gute Tag und Dank der Gott,
Und 's gitt gottlobe schöne Tag,
Isch alles, was me höre mag.

Und 's Vögeli seit: « Frili so!
« Potz tausig, so, do isch er scho!
« Er dringt so in si'm Himmels-Glast
« Dur Bluest und Laub in Hurst und Nast! »
Und 's Distelzwigli vorne dra
Het 's Sunntig-Röckli au scho a.

Si lüte weger 's Zeiche scho.
Der Pfarrer, schint's, well zitli cho.
Gang, brech mer eis Aurikli ab,
Verwüschet mer der Staub nit drab,
Und Chüngeli, leg di weidli a,
De muesch derno me Meie ha!

En 't is soo stil en heimelyk daar,
Men is soo rustig en soo vrolyk,
Men hoort in 't dorp geen har noch hot;
Een « goeden dag! » en « dank uw God! »
En « 't is godlof een schoonen dag, »
Is alles, wat men hooren kan.

En 't vogelyn fegt: « Seker ja!
Potz duifend, ja, daar is hy al!
Hy dringt ja in fyn' hemelglans
Door bloei en loof in struiken en boomen!
En 't disteltakje voren aan
Heeft fyn sondagsrokjen ook al aan.

Sy luiden immers het teeken al,
De pastoor, soo schynt het, wil tydig komen:
« Ga en breek my een aurikelken af,
Wasch echter niet het stof daaraf!
En Kunigondeken, trek dy gauw aan,
Du moets daarna me een' ruiker halen. »

Wir wolten hier nur auf Hebel's allemannische Gedichte aufmerksam machen; seine übrigen Werke in hochdeutscher Sprache, wie die Bearbeitung biblischer Geschichten für das Volk und sein Kalender: « der Hausfreund, » gehören nicht in den Rahmen dieses kleinen Bildes.

Der allemannische Volksdichter starb im 66 Lebensjahre, nicht weit von Mannheim, anno 1826. Die Wahrheit seiner Poesie besiegelte er durch sein Leben. Er war im Umgange eben so offenherzig, einfach und wohlwollend, wie im seinen Liedern. Obwohl unverheirathet, war er doch von zahllosen geselligen Banden umschlungen; das Volk und die Poesie ersetzten [1] ihm Haus, Familie und Verwandtschaft. Seine geistige Überlegenheit [2] liefs er niemand fühlen; obgleich voll wissenschaftlichem Eifer und reich an Kenntnifsen, sprach er doch stets populär und ländlich, nicht nach der Art schulstaubiger Gelehrten. Die Strenge seiner Grundsätze machte er mehr gegen sich als gegen Andere geltend; die Ehrfurcht, die sein Charakter, sein Benehmen und sein edles

[1] *Ersetzen*, vergoeden, de plaats houden van. [2] *Überlegenheit*, uitstekendheid, overwigt.

Äufsere einflöfsten, ward stets durch das Lächeln gemildert, das, wie ein Abglanz seiner kindlichen Seele ihm um die Lippen spielte. Diejenigen aber, die, wie der Verfasser dieser Skitze, das Glück hatten, seine Schüler zu sein, werden seine natürliche Erscheinung gewifs nie aus dem Gedächtnifs verlieren.

LEBERMUTH,

Prof. der hochdeutschen Sprache an dem Athenaeum zu Brüssel.

ONSE SPELLING.

Dat de spelling, welke wy voor de *Broederhand* aangenomen hebben, meer dan eenen mishagen foude, dit wisten wy vooraf, maar dit kon immers geen grond voor ons fyn, defelve niet aantenemen. Dat men ons daarover ter rekenschap foude trekken, wisten wy ook, maar wy waren voorbereid op die rekenschap en, steunende op ons goed recht, traden wy er gerust mede voor het geletterde publiek.

De eerste, die ons over onfe spelling aanrandt, is de *Gazette van Audenaerde;* fy doet dit in een anders voor ons feer vleijend artikel in haar nummer van 26 july, en doet het op eene hoogst openhartige en rechtfinnige wyfe; fy stemt het ons volkomen by wat de strekking van ons blad aangaat, maar ons kleed bevalt haar niet. Sy fegt:

« Het in eenige punten met de koninglyke commissie eens zyn en andere punten, door deze commissie aengenomen, afzonderen, is eene nieuwe scheuring aen de vlaemsche spelling toebrengen, welke maer al te lang onder onze nationale schryvers van eenparigheid beroofd is gebleven. Ons dunkens moest de *Broederhand* van het byna door allen bewandelde pad zich niet verwyderd hebben; de verwytselen, welke men onze letterkundigen dagelyks toewerpt: «Gy hebt geene spelling, gy hebt geene vaste regelen,» zouden allengskens door de vereenigde poogingen van allen verdwenen zyn en onze letterkunde na eenige jaren de hoogte berei-

ken, welke wy by de duitsche, fransche, hollandsche, deensche en andere natien bewonderen.

« Wy herhalen het, de aenhalingen der *Broederhand* schynen ons gegrond : doch de raed des bestuers hadde zich uit liefde tot de eendragt aen de aengenomen spelregelen moeten houden. Zich er van verwyderen is eene trotschheid ten pronk stellen, welke wy tot hiertoe slechts in de hersenpan van kleingeestigen meenden te bestaen. »

Tot hier spreekt de *Gazette van Audenaerde*, en wat sy segt schynt grond te hebben; maar beschouwen wy de saak een weinig nader en sien wy, of die grond er werkelyk bestaat.

Soo het spreekwoord inderdaad waar is, « dat de pluimen den vogel maken, » dan deelen wy volgeerne in de gevoelens der Gazette. Wat is de spelling dan anders, dan een kleedsel waarin de geschrevene taal sich hult? Nu is het echter eene bekende saak, dat de esel, toen hy het vel van den leeuw om synen rug hing, daardoor nog geen leeuw wierd; syne lange ooren keken er immers door. Eene kroon en het purpur maken den bedelaar niet tot koning, een baard maakt uit den klakpotter geenen schilder, een slechte rok den wysgeer niet tot eenen dommerik. Soo is ook de spelling van Desroches voorseker niet de schuld, dat al de boeken, die in haar opgesteld worden, prullen syn, en soo maakt de spelling der Koninglyke Commissie de somer- en lentebloempjes, die van hare son beschenen soo weelig als onkruid opschieten, niet tot meesterstukken. Sou misschien een stuk van Bilderdyk aan weerde verliesen, wanneer men het in de spelling van Desroches overschreef? Of sou — Doch genoeg daarover; wy gelooven het seker, dat de spelling geenen invloed op de weerde van een stuk kan hebben. Kan sy dat echter niet hebben, dan moet sy wel van een ondergeschikt belang syn; en dan, kan de eenparigheid of nieteenparigheid in 't vak van spelwyse aan de letterkunde, haren groei en bloei, geen kwaad doen.

Dat dit werkelyk niet het geval is, sien wy in Hoogduitschland, over welks letterkunde het toch wel alle stemmen soo tamelyk eens syn. Daar schryft men, b. v., alle naamwoorden met eene groote aanvangsletter; de taal- en oudheidskundigen nochtans, het voorbeeld van Jacob Grimm volgende, achten dien regel niet en schry-

ven de naamwoorden, gelyk wy, met kleine letters. *Nieſsen, ſprieſsen, dieſs,* enſ., ſchryft Grim : *niesen, dies,* enſ., ſchryven anderen; *Filister, triumfiren, Fisik, roth, noth, gluth, werth,* beſtaat nevens *Philister,* enſ., *rot, not, glut, wert; Tot, Haubt,* nevens *Tod, Haupt; schaar, aar,* nevens *schar, ar; backen, pflücken,* nevens *bakken, pflükken,* enſ.

Maar men gaat noch verder. Het is bekend dat Grimm en andere taalgeleerden wichtige hervormingen in de ſchryfwyſe hebben voorgeſteld. Nu ſyn er onlangs twee ſchryvers opgetreden, die defelve en nog andere tot ſtand gebragt hebben. De eene, J. Eiselein, in ſyne « *Grundlinien der deutschen sprâchlêre in reimversen,* Constanz, 1845, 8°; verwerpt de dobbele medeklinkers die de Duitſchers gebruiken om den klank te verkorten, gelyk in *all, griff, grimm,* enſ., ſoo wel als de *h* waarmede ſe den klinker verlengen, en in welker plaats hy de ^ op de vocale, naar de gewoonte der middeleeuwen, beſigt. Dus, in ſtede van *hahn, ehr, ohr,* ſchryft hy *hân, êr, ôr.* Het werk van den anderen, wiens titel: *Aufruf zu einer Revolution der Deutschen—Rechtschreibung, von Held,* Leipzig, 1846, in 12., genoegſaam aanduidt dat de ſchryver ſich met geen geringe hervormingen wil vergenoegen, gaat nog verder uit. Hier worden beſondere, door den ſchryver uitgevondene letters, gebruikt om de medeklinkers *ch, sch* en harde *s* uittedrukken; *v* is door *f* vervangen; de lange vocalen ſyn met een waterpas, de korte met een loodrecht ſtreepjen aangeduid; dobbele conſonanten ſyn geheel en gansch verworpen, ſoo in ſtede van *hoffen, hôfen,* enſ.

In Denemarken hebben de geleerde Rask en Petersen ook wichtige verbeteringen in de ſpelling ingevoerd, die door talryke ſchryvers aangenomen, door andere echter verworpen worden.

Wie nu in Duitſchland en Denemark denkt, ſlechts een half woord met het beſpreken van deſe verſcheidenheden te verſpillen, of eenen ſchryver te berispen, om dat hy van een ander gevoelen is omtrent ſyne ſchryfwyſe?

Vryheid, vryheid! roept men in Belgiën overal; en men wil ons dwingen onſe overtuiging te verloochenen, ten voordeele van een onbeduidend goed!

Waaruit mag dan tusſchen de Duitſchers en ons die ſoo verſchil-

lende fienwyfe voortspruiten? — Louter uit onfe **fransche be grippen**. Alles in Frankryk, en wel sedert lang, is aan het stelsel van centralisatie onderworpen. Parys heeft niet alleen fyn dialekt, maar ook fyne spelling, fynen smaak, fyne letterkunde en felfs fynen boekhandel aan heel Frankryk opgedrongen; het is immers bekend, dat er geen boek op byval aanspraak maken kan, indien het den naam van eenen paryschen uitgever niet draagt. Nu is dit beklagelyk stelsel in 't stuk van taal en spelling ook voorheerschend geworden. Van de eerste tyden der ontwikkeling van de fransche taal en letterkunde is er eene akademie opgerefen, die hare soms willekeurige wetten overal heeft geldend gemaakt, ten grooten nadeele van de taal en de eigenaardigheid der schryvers[1]. Daaruit is het voortsgekomen, dat de fransche taal wel overal eenen gelyken uniform heeft gekregen, maar ook dat fy sedert dien tyd, dit is byna sedert dry honderd jaren, stilstaande (stationnaire) gebleven is.

Nu, vele Vlamingen, de fransche taal als eenig voorbeeld nemende, hebben ook het toppunt der spraakbeschaving gesteld in eene volkomene eenparigheid in de spelling. Naar dit doel fyn alle bestrevingen defer leste jaren gericht geworden. Van de verbuiging der woorden, van het gebruik der naamvallen, van de samenvoeging der woorden heeft niemand gesproken. Daar was immers geen voorbeeld van in de fransche taal! Terwyl onfe spraakfifters hunne wydloopige geleerdheid uitschepten met over de verdiensten eener *i* of eener *y*, of eener *ij* te twisten, heeft men de kostbare eigenaardigheden van onfe taal onbehandeld gelaten. Een goed spraakkundige commentar over Hooft's Nederlandsche Historien b. v. fou oneindig nuttiger geweest fyn, dan al die prulschriften over de spelling. Maar het geschreeuw der franschgefinden: « Gy hebt geene spelling, ge hebt geene regels! » heeft onfe beste koppen verdoofd. In stede van de onwetendheid en kwade trouw van dit

[1] Wy willen hier maar twee voorbeelden aanhalen van dese willekeurigheid. De fransche schryven *honneur* met twee *n*, *honorer* met één; beiden komen nochtans van 't latyn *honor*, waarin een enkel *n* gebruikt wordt. Met de taal selve gaat het niet beter. Terwyl de dry vierendeelen van Frankryk seggen: *septante, octante, nonante*, hebben de fransche schryvers sich den onregelmatigen en kinderachtigen paryschen vorm van *sbixante-dix, quatre-vingt, quatre-vingt-dix* laten opdringen.

gefegde te wederleggen, in stede van te toonen, dat eene taal vaste regels kan hebben, fonder nochtans de onbuigbare, kleinkinderlyke eenparigheid der fransche spelling te befitten. heeft men het voorgeven der vyanden als ernstig opgenomen en spoedig alle middelen aangewend, om eene spelling *telle qu'elle* en *par ordre* te verkrygen. Op die wyfe hebben onfe Vlamingen fich het stelsel van centralisatie in fake van spelling laten opdwingen; een stap naar die verstandelyke centralisatie die, gelyk Delaet fegt, alle individualiteit der gedachte verdelgt. Ook in defe betrekking fyn wy dan de apen van Frankryk geworden. Eene taalakademie, die als oppergerechtshof spraakkundige besluiten vatte, ontbrak ons nog; men gaf fe ons in de Koninglyke Commissie. Daar waren wy overtevreden mede; dat was voorfeker een groote stap verder, om ..... na hem te hebben gedaan, ons stillekens op een oor te leggen en al droomende te vechten om een *i* of eene *y* [1].

De arbeid der Commissie is, naar ons infien eene belangryke bydrage tot de hervorming der vlaemsche spelling, maar hy kan en fal nooit eene onwederroepelyke uitspraak fyn, die de nederduitsche schryfwyfe voor altyd vaststelt. Dat fy hier toe ook geenen last had ontvangen, heeft de Commissie felve wel begrepen; fy heeft slechts raad gegeven; geene bevelen had fe durven voorschryven.

Laten wy het rondborstig feggen. Was de gedachte van 't bestuur, verhandelingen opteroepen over de nederduitsche spelling, eene goede en treffelyke, foo was ook het onmiddelyk voorschryven van vaste spellingsregels eene slechte en beklagelyke gedachte. De Commissie felve had gemeend dat geene der ingefondene verhandelingen voldoende was; welke was nu de natuurlyke gevolgtrek-

[1] Een der deftigste duitsche geleerden, dien ik twee jaren geleden te Gent by my fag, feide toen wy op den spellingsoorlog kwamen te spreken: « Men fiet, dat die letterkunde nog in de kleinkinderschoenen steekt; fy verlangt nog speelgoed; » en ik had waarlyk moeite, om dien heer te overtuigen, dat die letterkunde reeds een krachtige jongeling geworden was. Dit mag als een staaltje gelden van de wyfe, waarover men in Hoogduitschland over onfe spellingstwisten denkt. Gansch foo gaat het in Denemark en Engeland. Soo het niet indiscreet ware, foude ik den naam van eenen bekenden oudheidskundige, uit het laatstgenoemde land kunnen noemen, die my over veertien dagen schreef: « Tracht toch vooral die belachelyke spellingskwestie te doen verdwynen; fy is foo kinderachtig en haar invloed een grondslechte. W.

king daarvan? Dat men wachten moest, tot dat de spellingsvrage grondiger fou bestudeerd worden, tot dat de eerst pas geborene beoefening der taal eenigen voortgang by 't volk foude gemaakt hebben. Ja, de beslissing der Commissie was voorbarig. Moest men niet immers toch vooreerst de nederduitsche dialekten, ten minste van België en Holland onderfoeken? Was onfe middeleeuwsche taal genoegfaam gestudeerd? Had men ook niet eens rond fich heen moeten kyken, om te weten wat de overige germaansche volkeren, de Denen, Sweden, enf., deden? Ah, ware maar het boekjen van H. Van den Hoven en het voortreffelyk werk des heeren Lebrocquy acht of tien maanden voor die beslissing verschenen, dan fou de Commissie feker de faak uit een hooger standpunt beschouwd hebben, dan fou de geheele vlaamsche schryverschap de noodwendigheid hebben gevoeld, van fich met de broedervolkeren in nauwere verbinding te stellen, kortom men fou van felven hetfelfde gevoel als wy over de spelling gekregen hebben.

Maar nu, om dat de Koninglyke Commissie fóó niet gehandeld heeft, om dat fe te vroeg en te gauw is te werk gegaan, fullen wy schuldig fyn, om dat wy de gapingen door die haastigheid veroorfaakt trachten aan te vullen, en een ten minste gedeeltelyk gebrekkig werk, naar ons vermogen poogen te verbeteren? Sullen wy daarvoor de voordeelen die onfe schryfwyfe moet opleveren, goedhartig weg verfaken?

« *Uit liefde tot de eendragt* » doen wy alles wat wy kunnen, maar onfe vryheid ligt ons boven alles aan 't harte, onfe overtuiging is ons eene heilige faak, en wy fullen haar altyd getrouw blyven. Eendracht in de spelling is voor ons geene eendracht. Wy willen ons niet gelyk soldaten in eenen uniform laten steken en ons rechts en links laten *commanderen*. In het ryk der taal bestaat noch Paus, noch Koning, noch wetgevende Kamer; wat wy na rypelyk overleg goed vinden, daarby blyven wy. Eendracht bestaat voor ons maar in den geest; daarin fal men ons foo fuiver en echt nederduitsch vinden, als al onfe, der vlaamsche faak van harte toegenegene vrienden het fyn. Geerne stryden wy met de soldaten van allen uniform, en de kanonboeren van Desroches fyn ons even foo lief, als de infanterie van Gent en de kavallerie van Antwerpen.

« Zich van de eens algemeen aengenomen spelregelen verwy-

deren, is eene trotschheid te pronk stellen, welke wy tot hiertoe slechts in de hersenpan van kleingeestigen meenden te bestaen," voegt de *Gazette* er by. Gelyk men siet, is het kompliment niet te vleijend voor ons. Maar hierover denken wy geensfins gelyk het geachte weekblad; trotschheid heeft ons niet by ons werk geleid, maar de sucht naar vryheid en recht, de yver voor het verspreiden onser moedertaal. Dat die sucht, die yver, niet op sandgrond rust, sal niet moeijelyk syn om verklaren.

Wanneer het op spelling aankomt, moet men nauw onderscheiden tusschen de oorspronkelyke en de afgeleide talen. Terwyl gene sich vry en ongehinderd kunnen ontwikkelen, en immer nieuwe bladeren en knoppen uit haren stam dryven, syn dese in een vast en beperkt gebied gebannen en het is onmogelyk, dat er nog een bladjen weêr op hare takken kan groeijen, dan degene die er al opstaan; eene verdere ontwikkeling is voor haar onmogelyk, sy syn gekluisterd.

Het vlaamsch of nederduitsch is eene oorspronkelyke sprake, eene godentaal (gelyk men segt), het fransch eene uit het latynsch, grieksch en oudduitsch afgeleidde, dat is, eene basterdtaal.

Het nederduitsch kan met elken dag syne vormen verbeteren, nieuwe woorden en woordvoegingen uit synen eigenen grond scheppen. Het fransch kan dat niet; want het heeft een seker erfdeel van woorden bekomen en niets meer; is het er niet te vreden meê, dan moet het by andere talen de gemiste uitdrukking gaan opsoeken.

Het fransch moet voor syne spelling vragen, hoe Latynen en Grieken syne woorden schreven en dan deselven omwandelen volgens de hedendaagsche uitsprake.

Het nederduitsch hoeft voor syne spelling niet te vragen, hoe die woorden in de eene of de andere doode sprake wierden geschreven; het gaat naar de eigene levendige taalbron, het raadpleegt de uitspraak en de afleiding, het tegenwoordige en het verledene, den geest en de geschiedenis der taal.

Van daar dit gevolg. Een romaansche schryver mag van den gebaanden weg, hoe krom hy ook sy, niet afwyken; een germaansche mag altyd den verkeerden weg verlaten en eenen rechteren intreden.

Die macht hebben wy te baat genomen met *aa*, *uu* en *ſ*, in plaats van *ae*, *ue* en *z* te schryven. Ons doel is van, by middel defer veranderingen, ons tydschrift en gevolgelyk ook onſe taal by de stamverwante volkeren, en vooral by de Duitschers verstaanbaar te maken, ſelfs voor degene die onſe spraakleer niet kennen. Hier is eene uitlegging noodig :

Wanneer men het nederduitsch met de twee andere hoofdtakken van den duitschen spraakboom, het noordsche of skandinaafsche en het hoogduitsch vergelykt, ſoo ſiet men dat het een middelpunt tusschen defelve houdt. Wen men er ook den ſytak, het engelsche byvoegt, blyft toch de verhouding staan; immers is het engelsche niets anders dan een nederduitsch dialekt, met romaansche en noordsche elementen gemengd. Onſe taal was dus door de natuur bestemd om eens het omgangsmiddel te worden tusschen al de germaansche volkeren, maar tegenspoedige politische omstandigheden hebben hare geheele ontwikkeling gehemd, en verre van de bovenhand te verkrygen, heeft ſy tot nu toe die hoogte niet kunnen bereiken, waar de andere fusterspraken staan. Doch, mag ſy ten huidige dage, op het schitterend lot, dat heur scheen te ſyn bestemd, geene aanspraak meer maken, ſy heeft nochtans het kostbare voordeel behouden van door iedere der verwante talen gemakkelyk verstaan te worden. Soo dit voordeel tot nu toe onopgemerkt is gebleven, komt het grootendeels daaraan, dat men in ons hoekjen lands, waar de nederduitsche taal alléén beschaafd geweest is, ſich van het germaansch alfabet in eenige wichtige punten heeft verwyderd; hetgeen haar eenen schyn van verscheidenheid daar gegeven heeft, waar volkomene gelykheid weſentlyk bestond. Soo is *ae* by ons eene lange *a* (*á*), terwyl ſy by de andere verwante talen den *é*-klank, gelyk in 't fransch *père*, heeft. *Haen, vaen, paer*, b. v., fouden in het hoogduitsch, deensch en ſweedsch luiden : *hèn, vén, pér* en voor elk onverstaanbaar ſyn; terwyl *haan, vaan, paar*, terstond van ieder defer volkeren ſullen verstaan worden; hoogduitsch : *hahn, fahne, paar;* deensch : *hane, fane, par*, ſweedsch : *hanne, fane, par*. Ook kan een Engelschman *laan, paal, laat*, lichter voor ſyne wortelwoorden *lane, pale, late* erkennen. dan wanneer men schryft *laen, pael* en *laet*. *Staen, gaen* (uitgesproken *stén, gén*) leveren den Hoogduitscher

geenen ſin op, maar in *staan* en *gaan*, ſal hy ſeffens ſynen ouden vorm *stan*, *gan*, in ſuidwestelyk Duitschland nog in ſwang, erkennen. Ons *ue* luidt, wel is waar, by de Duitschers *ü*, gelyk de fransche of brabandsche *u*, maar ſy komt by ons slechts voor den medeklinker *r* voor, waar de Nedersaksers, Denen en Sweden *oe* en de Hoogduitschers *au* uitspreken. Het woord *zuer*, b. v., is voor die volkeren ſoo goed als chineesch, terwyl *ſuur* door eenieder licht kan verstaan worden; immers schryven de Nedersaksers en Denen ook *ſuur*, en de Sweden *ſur*, ofschoon ſy *ſoer*[1] uitspreken, en in den vorm *ſuur* ſal de Hoogduitscher ſyn *ſauer* gemakkelyk wedervinden. Met het aannemen van de *z* om de ſachte *s* uittedrukken, hebben wy een aantal nederduitsche woorden voor de andere germaansche volkeren onverstaanbaar gemaakt en het spoor der etimologie voor hun uitgewischt. De Hoogduitschers spreken *z* uit als *ts*, de andere kennen dese letter niet. In *zyde* of *zyt* ſal de Hoogduitscher ſyn *zeit* (by ons *tyd*) meenen te ſien, terwyl hy in *ſyde* en *gy ſyt* ſyne *seite* en *ihr ſeid* ſal met recht erkennen; *zeldzaam* ſal hem aan *zelt* (*tent*) en *zahm* (*tam*) doen denken; in *ſeldſaam* daartegen ſal hy seffens ſynen eigenen vorm *seltsam* ſien; *zwaar*, *zaal*, *zagen*, *zuiver*, moeten hem noodwendig verleiden naar *zwar* (wel is waar), *zahl* (getal), *zagen* (bevreesd ſyn), *zauber* (toover), terwyl *ſaal* en *ſagen* letterlyk hoogduitsch ſyn, en *ſwaar* en *ſuiver*, op de hoogduitsche vormen *schwer*, *ſauber*, natuurlyk aanwyſen. *Sadel*, *ſand*, *ſilver*, ſyn ſoo goed deensch en ſweedsch als vlaamsch, maar *zadel*, *zand*, enſ., wekken by de Skandinaven geen denkbeeld op; en terwyl ſe in *ſien*, *ſelf*, *ſyde* hunne vormen *see* of *se*, *sjelf* of *self*, *side* of *sida* licht erkennen, kunnen ſe in defelfde woorden met *z* geschreven, geen spoor van hunne taal weder vinden. De Engelschen ſullen ook in *ſeil*, *ſalf*, *ſee*, *ſwaan*, *ſwaluw*, enſ., hunnen vorm *sail*, *salve*, *sea*, *swan*, *swallow* licht erkennen; niet even ſoo in *zeil*, *zalf*, enſ.

Onſe *oe*, in klank met de duitsche *u* gelyk, wykt ook van de duitsche schryfwyſe af en ſoude licht voor hunne *œ*, *ö* (spr. *eu*)

[1] Die uitspraak heerscht ook in Limborg en in de oostelyke provintien van Noord-Nederland.

gehouden worden [1]. Nochtans gelooven wy dat ſy met recht in onſe ſpelling bestaat; ſy vertegenwoordigt namelyk den ouden tweeklank *uo*, op die ſelfde wyſe als *ie* den ouden *io* vervangt [2]. Buitendien in alle woorden waarin ſy voorkomt hebben de Nedersaksers en Skandinaven de lange *ô*, *book*, *stool*, enf.; nu, onſe *oe* komt tamelyk wel met hun *oo* overeen, terwyl de duitsche *u*, *buuk*, ſoude die woorden voor hun onverstaanbaar maken.

Is het nu niet klaar, dat het gebruik van die onduitsche letters en lettergroepen de betrekkingen van 't nederduitsch met de andere verwante talen ganschelyk gestoord heeft? Is het niet klaarblykelyk dat het wegbannen van defelve de verspreiding onſer taal en letterkunde by onſe stambroeders oneindig ſou begunstigen, terwyl het voor de Vlamingen het aanleeren der fusterspraken ſou vergemakkelyken? Ons tydschrift heeft voor doel, literarische betrekkingen niet alleen met Holland en Duitschland, maar ook met Denemark en Sweden aanteknoopen. Nu, was het niet hier van pas, die hervorming intevoeren?

Wat onſe binnenlansche aangelegenheden betreft, hebben wy geen groote bekeeringsfucht; wy keuren het ſeer goed, dat de tegenwoordige spelling in het onderwys, in de openbare besturen, in de vlaamsche dagbladeren, enf., voortheerscht. Alleen wenschten wy dat de letterkundigen, allengskens en mettertyd, ſich, gelyk wy, aan de algemeene germaansche spelling naderby voegen. Wy oefenen voor 't overige, de breedste *tolerantie* in ons blad uit; wy nemen de ingeſondere stukken naar het verlangen van den schryver, in ſyne of in onſe spelling op. Wat kan men meer vorderen?

« Liefde tot de eendracht » (ſoo men eene spellings eendracht waarlyk eendracht mag noemen) is voorſeker niet in de *Broederhand* te miskennen. Men erkent dat er een éénig nederlandsch letterdom moet bestaan; men bekent dat wy geen affonderlyk vlaamsch letterwereldjen kunnen vormen; wel nu, bieden wy niet op het best de hand toe, om de bedoelde letterkundige eenheid te bevorderen daardoor, dat wy in de spelling van onſe noordelyke

[1] De Denen èn Sweden ſouden *oe* affonderlyk uitspreken : *bó-ek*, hetgeen toch van kunne uitspraak *book* weinig afwykt.

[2] Sie *la Langue flamande*, etc., par Van den Hove, blſ. 38 en 39. Grimm, I, 298.

broeders aannaderen? De koninglyke commissie heeft er, volgens den eerweerden Die Foere, den eersten stap toe gedaan; nu, wy doen den tweeden. Wat valt er nu tegen te seggen? Van orangismus sal men ons toch niet wel kunnen beschuldigen; wat kan dus ander voor beweegreden onser handelwyse syn, soo niet overtuiging van het goede en welgegronde onser spelling en— liefde tot de eendracht?

Tegen het gebruik van de *ſ* hebben wy eenige persoonen hooren inbrengen, dat sy de lesing moeijelyk, ja onverstaanbaar maakt. Maar kennen toch die soo delicate lesers onse oude schryvers niet? Welke Vlaming heeft ooit durven seggen, dat hy vader Cats niet gemakkelyk leest? Nu by Cats, by Zevecote, by al onse oude schryvers is er toch immers geene *z* te vinden. Van het *Belgisch Museum*, dat soo vele stukken uit onse oude en nieuwere letterkunde mededeelt, is er geene aflevering, waarin de *s* niet stelselmatig voorkomt. Men treft in Braband en Antwerpen nog vele lieden die de *ſ* besigen; en, wat meer is, er verloopt byna geene week, of men in Brussel by de rechterlyke en administrative ambtenaren procesverbalen en brieven ontvangt, selfs door borgemeesters geschreven, waar de *ſ* doorgaans in gebesigd is.

« Wat er van zy, of men *raad* of *raed, bestuur* of *bestuer* schryve, » segt de *Gazette van Audenaerde* aan 't slot, « wy keuren niettemin de strekking van het aangekondigde werk hoogst goed. » — Wy brengen haar de schatting onser gantsche achting voor dit gevoelen en bieden haar met vlaamsche oprechtheid de Broederhand, niet om er een of twee fransche vingers in te ontvangen, maar tot den vollen, echtgermaanschen handgeklap.

MARIANNA PENELLA.

NOVELLE UIT HET LEVEN.

(Vervolg van bladz. 127.)

In een klein, dikbladerig struikvertrekje van den gaarde der Alhambra, stond Fiametta hand in hand met eenen hupschen swartoogigen soldaat. Het

was hare trouwe Pedrillo, dien fy van tyd tot tyd slechts in der yl en heimelykheid een gesprek van een paar gelukkige stonden gunnen mogt, want de oude Stephano had fich eens en voor al tegen alle soldaten verklaard. Maar Fiametta en Pedrillo waren beide nog te jong, te vrolyk en te gelukkig, om fich foo ligt te laten ontmoedigen. Sy hoopten — op wat, wisten fy felve niet, op het onwaarschynlykste welligt; — maar fy hoopten en minden! « Wie weet, Fiametta, of wy nog niet tot grooten rykdom geboren fyn! Ik voor myn deel droom altoos van blauwe vlammen en onderaardsche schatten,» fegde Pedrillo. « Ik anders niet als van myne bloemen, » antwoordde Fiametta, « en van bloemen droomen, is eene voorspelling van dood, fegt men.» — « Praatjes! maar weet ge wat, Fiametta? Ik heb my voorgenomen, myn geluk eens te beproeven, en ge kunt me daarin helpen. » — « Ja, foo ik dat konde! » — « Gy kent immers het gewelf onder den toren des Comares, dat, waar de twee marmeren beelden staan? » — « Of ik het kenne! » wedersprak Fiametta levendig, « 'k was immers over acht dagen eerst met den schoonen vreemde daaronder! » — « Met dien, die u den ring schonk, Fiametta? Hy heeft u bevallen, niet waar, de vreemde? » — « Hy moet iemand wel bevallen, » jokte Fiametta, « maar wat wilt gy in het gewelf? Het is vochtig en kil daaronder, de vreemde is er onpasselyk in geworden. » — « My fal het er niet onpasselyk in worden; — dat fal ergens een bedorven moederskindje geweest fyn. » — « Maar feg: wat wilt ge dan daaronder? » — « Dat moogt ge niet weten; ik moet alleen fyn by de onderneming. Gy geeft me maar den sleutel. » — « Waarom mag ik dat niet weten? » mommelde Fiametta, « ge wilt me niet daar by hebben; ja, wie weet, wat ge daaronder voorhebt? » — « Ik moet volstrekt alleen gaan; fyt gy yverfuchtig, Fiametta? » — « En dan waarom niet! » sprak het meisje luider en wierp het kopjen achteruit.— « Nu, geef me den sleutel. » — Ik heb hem hier niet, ik kan immers altyd dien fwaren sleutelbos met my niet omsleuren, » sprak fy. — « Leg hem dan in het hooge gras nevens de albasterbron der Lindaraxa; daar fal ik hem halen. » — « Goed. » — « En eenen kus voor afscheid, Fiametta! » — « Van daag niet, » sprak fy, half schertsend, half tergend, hem de roofen lippen ontrekkende.— « Ik wed, dat gy den vreemde geenen kus geweigerd hebt, » fegde Pedrillo. — « Wie weet! » riep Fiametta lachende en liep weg.

Na dat Don Diego haar in de grootste beroerdheid had verlaten, was Marianna doodbleek in Johan's kamer getreden. Dese had door het opene venster alles afgehoord en, met de vroegrype geestontwikkeling des Spanjaards, de beleediging die fyner moeder was aangedaan geworden, alsmede ook het gevaar, aan welk fy door eenen foo machtigen vyand was blootgesteld, weten te beseffen. Hy staarde haar te gemoet met eenen

blik die van edelen toorn en wraakdorst gloeide, en sprak: « Verlaat u daarop, moeder, ik fal u aan den booswicht wraken! » Marianna ſonk neder op haar wedergevonden kind, en de knellende beweging van haar hert brak in eenen tranenſtroom los. — « Moeder, » hernam Johan, ſacht en ſtille, « ik befweer u, maak nu maar, dat de » — hy haperde — « dat de bewuste uit den huiſe komt. » — « Wien meint ge, Johan? Pepita? ge weet ja dat ik die van over veertien daag verſonden heb. » — « Neen, die mein ik niet, » ſprak Johan half verlegen, « ik mein — de vane! » — « Om Godswille, jongetje, waarvan weet ge? » vroeg Marianna verſchrikt, « gy moogt van deſe dingen niets weten. Deſe nare wolken moeten over uw jong hoofd heentrekken, ſonder dat uw blik ſe ontware. Wie, o beken my het, wie heeft u daar van geſproken, wie kon u daarvan ſpreken? » — « Ik heb ſe ſelf geſien, moeder, in dien nacht, toen ge by my waaktet; ach, in dien nacht, toen ik wederom aan de herkenning uwer lieſde kwam. » — « Om 's hemelswille, Johan, vergeet, wat ge geſien hebt, » ſprak Marianna bleek en bevend, « gy moogt in deſe gevaren niet ingewikkeld worden. » — « Seg my maar, of ſy uit den huiſ is! Ach, ik draag eenen onſeggelyken angſt in my, en daar g'u vandaag den policie overſte, den machtigſten in Granada, tot vyand gemaakt hebt, ſoo fal hy gewis elke gelegenheid waarnemen, om u te ſchaden. » — « Johan, uw verſtand gaat uwe jaren te boven, ik mag my echter niet den troost vergunnen, u in eene ſake tot vertrouwde te maken, die ſoo gevaarvol, ſoo onheilbrengend worden kan. Stel u gerust! de bewuste, gelyk gy ſe noemt, is uit den huiſe. » — « En Pepita, waar is ſy heengekomen? Sy kon u ook onheilbrengend worden, — by Don Diego mein ik; want ſy was reeds, toen ſy nog in huis was, met hem in betrekking. » — « Wat ſou ſy van my ſeggen kunnen? » — « Hemel! wen ſy hem op het ſpoor der vane bragt! » fluiſterde het knaapje verbleekend. — « Dat kan ſy niet! Ik heb het werk altoos voor haar geheim gehouden, dewyl ik haar niet meer betrouwde, ſedert ſy ſich als voorſpreekſter van Don Diego geſteld had. » — « Ja, maar ſy plagt my uittevragen, » bekende Johan thans, het oog beſchaamd neerſlagend, terwyl ſyne wangen met een donker rood overtrokken, « ik had van Ines vernomen dat het eene ſchoone ſchildery was, en heb haar meer daaromtrent verraden. » — « Stel u gerust, Johan! » ſprak Marianna; evenwel doordrong een bang voorgevoel hare borſt, — « ſtel u gerust, myn ſoon! Ons leven, ons lot, — ligt het niet in Godes hand? Wie kan my een haar krenken, ſonder ſynen wil? » — « Syn wil is dikwyls ſoo raadſelachtig, hy laat de Goddeloofen ſegevieren en de vromen beſwyken. » — « Op aarde, Johan! » antwoordde Marianna. — Johan ſag ſyne moeder aan; even ſoo grootſch, ſoo majeſteitiſch had hy haar in droom geſien. Stamerend ſprak hy: « Maar, moeder, ſoo g'op der aarde beſwykt, wie ſal dan uwe kinders

lieven?» — Marianna blikte het knaapje getroffen aan, dese vrage schoot als een helle straal in haar hert, sy voelde plotseling, dat, hoe verheven ook de gedachte was die haar had voortgerukt, sy nogtans een heiliger gevoel er door verdrongen had, een gevoel, dat hare naaste plichten omvatte. Haar blik, die steeds welkdanig noodlot met koenheid te gemoet had gesien, sonk plotseling voor dese eenvoudige vrage beschaamd neder. Op de overtuiging volgde ook in hare krachtige siele een spoedig besluit. — «Johan,» segde sy, «gy hebt gelyk, il wil my aan die gevaren, aan die vermetele droomen onttrekken, ik wil in het vervolg alleen voor myne kinders leven!» — «God sy dank!» juichte het knaapje, «gy gaat dus van avond niet meer henen, niet meer in gindschen vervaarlyken toren?» — «In den toren voorseker niet meer, Johan, nogtans moet ik nog eenmaal uit, van daag nog eens. Het betreft de bewuste, maar ik beloof u: 't is de leste maal.» — «Ik wenschte u ook desen eenigen keer daarvan te kunnen terughouden,» bad Johan streelend. — «Onmogelyk, myn knaapje! wees echter gerust, met desen eenen keer schud ik alle banden af, die my nog aan die fake gehecht houden, — en dan leve ik voor u alleen! o ik heb veel intehalen,» segde sy weemoedig wordend, en drukte eenen soen op de gloeijende wangen des knaapjes.

Des anderen daags 's morgens sat Gironimo by den ouden Stephano, op de houten bank voor de deur der hutte. «Hebt gy ook vernomen, Stephano, dat de Kobould des torens wêer op nieuw begint leven te maken.» — «Ja, antwoordde Stephano, de oude Antonio heeft my daarvan verteld, maar ik geloof niets aan al die beusselingen; ik ben toch ook geen kind meer en heb nooit iets gehoord of gesien!» — «Ik des te meer,» segde Gironimo geheimvol, «en uwe dochter, Fiametta — maar waar is die meid toch alwêer? Het is haast middag en ik heb se nog niet gesien.» — «Sy is naar hare pete op den Albaycin,» antwoordde Stephano, «nogtans 't verwondert my self dat sy nog niet terug is. Ik word er ongerust by,» en de deur der hutte sluitende, verliet hy plotseling Gironimo, om syne dochter te gemoet te gaan. Maar wie hy niet sag, was Fiametta. By hare pete was sy niet geweest. Mismoedig keerde Stephano terug, en de maningen van padre Gironimo wegens de uitstappen en de soldatenverkeering syner dochter bedenkende, hield hy niet op in sich selve te morren. Hy spoedde sich terug naar syne hutte; Pepita was nog niet gekomen; Gironimo sat nog op de bank. Nu begon de oude bang te worden. Hy liep by alle geburen rond; geen mensch had haar vandaag gesien. Soo doolde hy rond tot tegen den avond en doorwaakte de gansche nacht. Gironimo bleef by hem tot na middernacht, en beiden maakten sy sich moede met de wedersprekendste vermoedens.

« Sou somtyds niet, » dacht Gironimo plotseling, de jonge vreemde mede in 't spel fyn, dien Fiametta het slot toogde? Het herinnert u wel, dat ik u aanstonds fegde : dat hy een befonder behagen in haar scheen te vinden? Ja, by den afscheide fluisterde hy nog met haar en schonk haar den ring. Wie weet? Sulke kettersche vreemden fyn tot alles bekwaam. » — « Wat meint ge dan eigentlyk? » vroeg Stephano. — « Nu, wie weet of hy het meisje niet verleid heeft, om ons geloof aftegaan? » — « Dat fou Fiametta niet doen, daar voor ken ik myn meisje, — maar, misschien heeft hy fe verlokt en houdt hy fe ergens verborgen, » fegde Stephano nadenkend. — « In allen gevalle moeten wy er naar uitfien. Morgen vroeg ga ik eerst en vooral by den policieoverste, by Don Diego, en maak hem de verklaring, » fegde Gironimo, en daarmede verliet hy den armen Stephano.

Des anderen morgens had fich Gironimo geheel in de vroegte by den policieoverste begeven, om hem de faak te verklaren en, foo mogelyk, op het spoor van 'smeisjens verdwynen te komen.

Don Diego, die het fich anders in de vervulling fyner plichten feer gemakkelyk wist te maken, en nooit foo vroeg verhoor gaf, maakte voor hem eene uitfondering; immers Gironimo was hem een wichtige persoon; en hy benoodigde hem tot het volvoeren fyner ontwerpen. Met stille schreden trad defe binnen. Don Diego lag op eene ottomane uitgestrekt; eene havanna-cigare in den mond, blies hy ligte rookwolken naar omhoog. Hy scheen niet wel geluimd te fyn, dat bemerkte ten minste de loofe blik des binnentredende.

« Wat voert u foo vroeg by my? » vroeg Don Diego. Gironimo legde hem beknoptelyk de fake uiteen, en vergat niet fyn verdacht op den vreemdeling aan fyne berichten te knoopen. « Uw verdacht op den vreemde schynt my ongegrond te fyn, ten minste niet waarschynlyk. Heeft fy somtyds geenen minnaar, dien men alles kon opleggen? » — « Ik heb haar in der daad eenige malen met eenen jongen soldaat gefien, » antwoordde Gironimo, « ook fyn er die vermeinen een paar geliefden, die fy voor Fiametta en haren beminde gehouden hebben den avond voor haar verdwynen, in de nabyheid der Cypressen gefien te hebben. Ondertusschen, weet ge, señor, dat de omstreek van Granada niet arm aan dergelyke verschynsels is. » — « En de gaarden uwer Alhambra vooral, » fegde Don Diego, spottelyk lachend, « van alle kanten hoor ik van liefde-byeenkomsten die in defen oord plaats grypen. Men spreekt namelyk van eene groote, voortreffelyke dame, die daar bywylen 'snachts verschynt. » — « Wat my betreft, » antwoordde Gironimo, « heb ik defe dame nog niet ontmoet, maar ik herinner my, dat juist de kleine, die wy vermissen, defelve beweerde gefien te hebben, en dat fy haar voor de schim der moorsche koningin hield, die onder de Cypressen fou omwaren. »

— « Hm! wie weet! » dacht Don Diego, « wie weet of de verschyning deſer dame met het verdwynen des meisjes wel niet te ſamen hangt? Anderen willen geſien hebben dat deſe Dame eenen lykstoet voorafging die een dood kind uit de Alhambra droeg. » — « Sancta Maria! » riep Gironimo verschrikt uit, « hebt gy vermoeden wie deſe dame ſyn mag? » — « Mogelyk! » — « De oude Antonio wil ook onlangs gemurmel en wapengekletter in de ſeven verdiepingen gehoord hebben. » — « In der daad, dat ſou ons op een spoor kunnen brengen, » hemerkte Don Diego nadenkend, « maar wat de vreemden aangaat, ſeg: weet gy welligt hunne namen? » — « Neen, ſeñor, maar het ware niet moeijelyk hen in de Posadas (Gasthoven) te ontdekken. » — « Goed! goed! ik ſal doen opspeuren, ik vrees evenwel dat dit ons niet veel ſal baten, maar de andere.... » — Hy brak af en verloor ſich in bedenkingen. Plotseling opstarend, murmelde hy: « Ontmomde mannen — neiging tot geheim en tot het buitengewoone, — koenheid van karakter — daarby de onrusten, die op nieuw in Granada opborrelen — en meer dan dat alles, hare verhouding met den hoofdman, die my federt lang als een aanhanger der liberalen bekend gemaakt wierd! — Eerweerde heer, ik maak uw ſake tot de myne! Houd een wakend oog op de verschyningen der Alhambra, en vooral beveel ik u — de moorsche koningin. »

Marianna was den morgen na Fiametta's verdwynen, eerst laat opgestaan, en toen de herstelde Johan haar te gemoet trad, verschrikte hy over de verandering die deſe leste nacht in haar weſen bewerkt had. Sy was doodbleek, hare schoone oogen ſagen er mat en wild uit, by het kleinste gerucht wierd ſy stuipachtig teſaam getrokken. « Om Godswille moeder, » vroeg het knaapje ontsteld, « wat is u deſe nacht wedervaren? Het moet reeds morgen geweest ſyn wanneer gy terugkwaamt, want ik ben, na een lang vergeefsch wachten, eindelyk ingeslapen. » — « Vraag my niet, Johan, » antwoordde Marianna vluchtig, « vraag my niet, om Godeswille, » herhaalde ſy en voer met de handen over het aangeſicht, als of ſy een schrikverwekkend beeld van hare oogen afkeeren wilde. — « Lag my immers in 't gemoed dat u iets bejegenen ſou! Daarom bad ik u ſoo feer te blyven. » — « Het was myne noodschikking, » antwoordde Marianna naar en dof, « ſy dwingt me vandaag wederom uit. » — « Vandaag? neen vandaag sta ik het niet toe! » riep Johan onder heete tranen, « ik heb uw woord, moeder; vandaag laat ik u niet gaan! » — « Ik moet haar, die ik in den dood dreef, deſe laatste eer bewyſen, ik moet hare bloedige schim verſoenen, » fluisterde Marianna ysende. Johan staarde haar verschrikt en sprakeloos aan. Na eenen korten tusschentyd ſegde hy stil: « Gisteren avond was ſy wederom daar. » — « Wie? » vroeg Marianna halfverstrooid. — « Pepita! denk maar, ſy is by Don Diego in dienst getreden. »

— « By Don Diego? » vroeg Marianna verschrikt. — « Ja, en feker is het dat fy niet anders kwam, als om my over de — bewuste uittevorschen, maar ik heb haar fulke verkeerde dingen aanvertrouwd, dat fy gewis niet op het rechte spoor komen fal. » — « Johan! fy heeft voor my eene afgrysselyke beduidenis gekregen. Ach! het bloed der onschuld moest haar niet verwen! » — « Moeder, gy spreekt nare woorden! » — « Ik ben krank, Johan, ik wil u volgen en niet uitgaan, ik ga my nederleggen en poogen te slapen. » — « Doe dat, lieve moeder, » fegde Johan, nam Ines by de hand, en ging met haar in den gaarde, ten einde fy de moeder niet store.

Dien felfden dag 's avonds was Gironimo in fyne kluis naast de Abencerragen-faal gefeten. Het begon te schemeren, en in de anderfins duistere kluis was het byna donker. Plotseling opent fich de deur, eene nare gestalte trad binnen, en ringelde achter fich. Gironimo staarde met angst op het onverwachtte befoek; hy dacht, eene der geestverschyningen, die hy foo menigmaal bespotte, te fien, die kwam om fich daarover op hem te wreken. Maar de gestalte trad met fware stappen op hem toe, en Gironimo herkende den soldaat Pedrillo, Fiametta's minnaar. Hy fag er wild en vervaarlyk uit, fyne oogen rolden gloeijend, hy was doods bleek. « Om Godswillen! wat is er u gebeurd? » vroeg de eerweerdige broeder verschrikt, « gy fiet er uit, als of gy iemand vermoord had! » — « Vermoord — dat is het woord, » morde Pedrillo, « hoor my aan, ja, ik ben een moorder! » — « Sancta Maria! gy een moorder! » vroeg Gironimo fich fegenende. « Maar wie hebt gy dan vermoord? Welligt was het uit noodweer? » — « Noodweer? » riep Pedrillo, ysselyk lachende, « o neen, een meisjen vermoort men niet uit noodweer. » — « Om 's Hemelswille, gy hebt toch niet soms..... » — « Fiametta heb ik vermoord, » fegde Pedrillo langfaam. « Rafende! onmogelyk en waarom? Uit yverfucht? » — « Soo gelooft gy dat men met inficht eene Fiametta kan moorden? » — « Dus was het door toeval? Spreek! feg! hoe was 't mogelyk? » — « Door toeval; den hoe verfwyg ik u, dat is myn geheim niet; maar gy moet me feggen, of een toevallige moord ook eene doodfonde is. » — « Moord is moord, » fegde Gironimo, de schouders ophalende; « overigens, indien gy niet nauwkeurig de omstandigheden opgeven kunt, die u verontschuldigen, dan fal niemand aan de toevalligheid des moords gelooven, en gy valt als moorder onder de wetten. » — « In Gods name, ik kan niets tot myne ontschuldiging feggen. » — « Maar hoe het kwam dat gy fe toevallig vermoorddet, dat kunt ge my toch onder den heiligsten fegel ontdekken. » — « Neen, het is tegen mynen eed, » fegde Pedrillo, voor fich heenstarende. — « De kerke ontbindt u van defen eed door my. » — « Neen, dit ware eene voorbedachtelyke misdaad, terwyl de andere slechts eene toevallige is. Maar fy fal niet begraven worden gelyk een oneerlyk schepsel! Alle leste bedienin-

gen en eerbewyſen onſer H. kerk ſal ſy ontvangen, want ſy was een deftig meisje; » daarby viel de ongelukkige bitter aan 't weenen. — « Maar hoe ſullen heur de leste eerbewyſen geschonken worden, ſoo gy de plaats niet aangeven wilt, waar gy ſe verborgen hebt? » — « Ik ſal u die wyſen, Padre. Deswege ben ik hier. Gy ſult de arme Fiametta ter eeuwige reste inſegenen. Ik ga u brengen daar ſe ligt, — ſlus, om middernacht. » — Eene yskille rilling overliep den vromen broeder, hy waagde het echter niet, den ongelukkige te wederspreken, wyl hy vreesde denſelven in wanhoop te brengen. Hy had in de borsttesche des soldaats pistolen ſien blinken, en deſe scheen vast besloten te hebben, ſich van ſynen persoon en ſynen wille te verſekeren, want hy liet ſich op eenen stoel neder en staarde narig voor ſich henen. Vergeefs ſou de kluiſenaar hem willen ontgaan hebben. — Pedrillo bleef tot dat de klok middernacht verkondde.

Met den lesten slag stond hy op, « 't is tyd! » Hierop beval hy Gironimo de deur te openen, die uit ſyne kluis in de Abencerragen-ſaal leidde, hy greep eene kleine lanteerne en deed hem voorafgaan. Hy ſelf volgde voet voor voet; ſyne rechte hand vatte een der pistolen, die aan ſyne borst lagen. Sidderende stapte Gironimo vooruit langs den aangegeven weg. Sy trokken in diep stilfwygen door de ſaal *de las Hermanas*, en door de badenſaal; eensklaps opende Pedrillo eene deur en wees op eenen donkeren trap: « Hier onder in 't graf! » sprak hy dof. Gironimo verfette ſich en wilde omkeeren, maar Pedrillo's hand trok het blanke wapen eenen duim verder uit, en Gironimo stapte bevende wyder. Aan den voet des traps opende Pedrillo de deur des gewelfs, datſelfde waar de marmeren beelden stonden. In het midden der keldering stond eene opene lykkist, waarin de liefelyke Fiametta als derde marmerbeeld lag. Haar gelaat was nog mild en schoon, maar het gewaad dat hare sneeuw witte borst bekleedde, was met bloed geverwd. Een krans van myrthen en jonge roosen was om hare ſwarte lokken gevlochten; de handen, over de borst gevouwen, omsloten een klein kruisje, en aan de rechte hand blonk de engelskop uit den ring, dien heur Otto geschonken had. Aan het hoofd der bare brandde eene keers; daarneven stond eene schale met wywater. Gironimo was hevig beroerd, nauwlyks kon hy ſich op de knieën houden, ſyne tanden sloegen krampachtig tot een. Pedrillo beval hem nu ſyn ambt te verrichten, en terwyl deſe de gebeden der overledenen las, verwyderde hy ſich en kwam na eenige oogenblikken terug met twee ſwart vermomde gestalten. Gironimo liet niets onbemerkt verloren gaan van al wat hem omgaf, — achter de standbeelden merkte hy namelyk, wapens, bussen en sabels, half overdekt met eenen ouden soldaten mantel, en daarneven ſag hy, — wat was het, — eene schildery — een schoon stikwerk, een schip van de winden bestormd, kunstig op witte ſydenstof uitgevoerd, maar de witte grond

was met bloed bevlekt; nog eens onderfocht hy nauwkeurig het stikwerk,— het was eene vane. In den oogenblik was Pedrillo daar met de twee vermomden. Op eenen wenk Pedrillo's hieven fy de baar op, die naar spaansch gebruik, open was. Vergeefs hoopte Gironimo van fyne diensten nu ontslagen te fyn, hy moest, het lyk voorafgaande, de ysselyke ter aarde bestelling bywoonen.

Half uit nuk, half uit yverfucht, had Fiametta op dien onheilsavond voor fich genomen, te beloeren wat hare geliefde in het gewelf verrichten mogt. Toen de oude Stephano reeds lang in slaap lag, en fyne dochter in haar kamerken wel verwaard meinde, had het moedige meisje eene kleine lanteerne en den sleutelbos genomen, en was met eenen ligten, geruischloofen schrede door de yle falen heengestapt. In de Abencerragen-faal overliep haar echter eene stille rilling; onwillekeurig dacht fy aan de vertellingen des monniks. Met schuw blikte fy verstolen weg naar de albasterkom, die eens het edele bloed der ridders fou gedronken hebben, en haastte fich, tot fy de deur der keldering bereikt had; het gelukte heur defelve by middel van eenen moedersleutel te openen. Half beschroomd, half nieuwsgierig fag fy in het rond, trok den sleutel af, en versloot de deur langs binnen. Alles scheen haar hier feer veranderd, sedert fy het gewelf met de vreemden betreden had. In den hoek stonden wapens, in het midden over de beide moorsche kruiken lag eene stange, aan wier top een prachtige stikwerk prykte. Marianna onderfocht het nader en bemerkte dat het eene vane was. Terwyl fy met bewondering het schoone werk beschouwde, hoorde fy eensklaps stille schreden; een sleutel wierd in het slot gesteken. Sy blies aanstonds hare lanteern uit, en verborg fich in eenen hoek achter de marmeren beelden.

Maar wie beschryft haren schrik, haar ademloos verstommen, toen fy de groote majesteitische gestalte der moorsche koningin fag! Sy was, gelyk altoos, geheel in fwart gekleed, een lange sluijer bedekte haar hoofd, in de hand droeg fy, gelyk Fiametta, eene kleine lanteerne. Sy naderde de vaan, knielde by defelve neder, en sprak: « Fladder fegevierend over fegevierende helden, o vane, aan welke ik myne grootsche, myne glansrykste droomen hechtte! Defe arm fal u niet fwaaijen, fal u niet stout onder de rollende donders en bliksems des geschuts verheffen, maar myn geest fal u omfweven, en gy fult fegepralen! » Nauw had fy defe woorden uitgesproken, als de deur wederom openging, en eene hooge mansgestalte binnen trad. De koningin rechtte fich en ylde den man te gemoet. Hartstogtelyk sloot hy haar aan fyn hert, en eene wyle rustte haar hoofd op fyne borst. Dan blikte fy hem aan met eene uitdrukking van smert en liefde en sprak: « Fernando! wy fien ons heden voor de leste maal! » — De schoone man fag haar eenen oogen-

blik met sprakeloose verbaasdheid aan: « Hoe sal ik dat verstaan, Marianna? Aldus souden al uwe hoogvliegende ontwerpen, uwe groothertige gedachten slechts de dweepachtige droomeryen eener vrouw geweest syn, die voor het licht der werkelykheid als ydele schimmen verdwynen? En thans, daar het er om geldt, daar gy ons in uwe statigheid, in uwen geestdrift als een schitterend gesternte op de baan der eere geleiden moest, wilt gy, eene bedriegelyke nevelsterre, ons afvallen ons verlaten? » — « Fernando! » sprak Marianna smertelyk maar bedaard, « gy weet het, hoe innig myn geestdrift voor het vaderland met myne liefde voor u versmolten is! Beiden syn één slechts. Spreek niet van vluchtigen gloed, van bedriegelyke nevelsterre! Die geestdrift sal tot den lesten ademsnik in mynen boesem blakeren en slechts met myne levensvlam uitdooven. » — « Welnu, wat kan u bewegen u der heilige sake te onttrekken? » vroeg Fernando op eenen verwytenden toon. Marianna legde de hand op synen arm en antwoordde ernstig: « Myne kinderen, Fernando! wie sal se beminnen, wie sal se koesteren, wanneer ik er niet meer ben? » — « En denkt gy niet aan de ellende waarin al de kinderen uws vaderlands vervallen? Is Marianna's hert niet meer groot genoeg, hare kleine smert in de groote smert hares volks te verdringen? — « Fernando, » wederlegde sy sachtaardiglyk, « een hemelstraal heeft myn hert verlicht. De stem eens kinds heeft my de waarheid met een overmeesterend geweld terug in het hert geroepen. Het ware grootsch en schoon, voor myn vaderland te segepralen en te vallen, doch het is menschelyk grooter voor myne kinders te leven. Eerst komt de moeder en dan de Spanjaardin. » — Verslagen blikte Fernando de edele vrouw aan, met demoedvol gebukten hoofde stond sy voor hem, de kroon des roems was van hare schedel gevallen, maar uit hare schoone oogen fonkelde de stille en hoogere majesteit der vrouwe. Hy fonk bewogen voor haar neder en sprak met sachteren toone: « Soo laat ons scheiden, Marianna! soo wyd my in tot alles wat gy niet deelen wil, tot roem en gevaren, tot segen en dood. » Marianna legde hare hand op syn hoofd en sprak: « Ik wyde u in tot gevaar en roem, tot segen en dood, en wanneer wy ons wedervinden, Fernando, hier of ginds, sy onse loos: Liefde en vaderland! » —Fernando rechtte sich, een stil dof geruisch verkondde het naderen der verfworenen.

Sy traden binnen. Twee fakkels wierden aangestoken, dan traden sy allen in eenen kreits. Fernando greep de vaan en vorderde dat allen op deselve den eed van trouw souden afleggen. Hy self legde de hand op de vaan en sprak: « By dese vane, die symbolisch ons noodlottig land verbeeldt, by het swaarbedrukte Spaanje, dit sinkende schip, dat van de stormen des oproers, van de verdelgende bliksems der dweepsucht, van de verslindende baren der regeringloosheid heen en weer gedobberd, op het punt staat, in den afgrond verslonden

of aan de klippen verbryfeld te worden, fweer ik : vast te houden aan den laatsten reddingsanker, en te volherden in nood en dood! » — « En te volherden in nood en dood! » herhaalden op eenen plechtigen toon, met opgehevene hand, al de verfworenen.

« Ik belove, » voer Fernando voort, « aan onfen bonde getrouw te blyven ; in de donders des slags, in de boeijen des vyands, in de strikken der rechtbank, ik fweer : noch myn eigene deelneming aan den bonde, noch de deelneming van den minsten myner broeders aan dezelven ooit te verraden ; in 't kort, ik fweer : het geheim des verbonds in nood en dood te bewaren, en, als het fyn moet, met myn bloed te befegelen. » — « Wy sweren : het geheim des verbonds in nood en dood te bewaren, en, als het fyn moet, met ons bloed te befegelen, » herhaalden de verfworenen. Toen allen gefworen hadden, trad Marianna vooruit, nam de vaan uit Fernando's hand en sprak : « Niet in den slag fal ik defe vane vooraan dragen, maar myn geest fal als een koene adelaar beschuttend defelve omfweven, en ik fweer : het geheim des bonds te bewaren in nood en dood, en, als het fyn moet, met myn bloed te verfegelen. » — Allen fagen met beweging op de grootsche gestalte, fy stond daar gelyke eene Godsspreekster des morgenlands ; — maar fie, als fy de woorden uitsprak : « Met myn bloed te verfegelen, » liet fich een stille fucht in den hoek des gewelfs. Allen fagen op. « Geest of mensch ! » riep de koene Pedrillo, « wie gy ook fyt die ons bespiedde, daar is uw loon ! » en hy stortte met fyn fweerd op den duisteren hoek toe. Een flauw gegil—een val—en alles was wederom stil. Fernando vatte de fakkel en lichtte ; Marianna ging aan fyne fyde, en met de uitroeping « Jesus Maria ! » feeg fy onmachtig neder. Fernando staarde stom van beroerdheid, — de doodbleeke Fiametta aan, die achter de standbeelden neer gefonken was, met eene diepe wonde in de borst, daar het bloed uit stroomde. Pedrillo was als een rafende toegesprongen, hy hief de schier doode in fyne armen omhoog, bedekte haar yskoude voorhoofd met kussen, en poogde met de fydenen vaan het bloed te stillen. Vergeefs! Fiametta's leven vloot snel daarhenen, haar oog was reeds met den sluijer des doods overhuld ; stervende vatte fy Pedrillo's hand en fluisterde : « Vaar wel, ik vergeef u! »

In Don Diego's vertrek vlamden nog, by de reeds aangebrokene morgenschemering, de leegafgebrandde keersen, en met een vaal licht beschenen fy het gelaat van den policieoverste, op 't welk eene uitdrukking van boofe verheugdheid glimde. Op eenen stoel tegenover hem fat Gironimo, bleek en afgemat ; hy was foo even van fynen dwangdienst teruggekeerd, die hem nog schrikkelyker worden moest ; dan, Pedrillo, die met hem voor de baar heenging, had fich op het aankomen eener wacht, voor den kop geschoten, fyne

mededeelingen schenen die uitdrukking op het wesen van Don Diego veroorsaakt te hebben. « Gy hebt dus nog aan geen mensch ontdekt, wat gy buiten het lyk verdachtigs in het gewelf bemerkte? » vroeg de overste, « en de wacht die ik uitgefonden heb, weet niets van het gewelf en van 't geen er in ligt? » — « Soo als ik u fegde, señor, » antwoordde de munnik, « de rafende Pedrillo, van den stonde dat hy my de afgrysselyke ontdekking deed, verliet my geenen oogenblik; hoe had ik dus kunnen ontsnappen en met iemand spreken? De wacht is eerst gekomen als wy aan de Cypressen waren. » — « Het komt hier maar daarop aan, dat de vaan nog niet gevonden is; verstaat ge my? » En daarby fag Don Diego den munnik aan met eenen beforderen blik, die defen laatsten alreeds bekend was. — « Daarenboven vergeet niet, » ging de overste voort, « dat Pedrillo, toen hy u fyne dood beleed, donna Marianna Penella als medeverfworene en geefster der vane noemde. » — « Ik moet u bekennen dat ik defen naam voor de eerste maal hoor, » murmelde de munnik, » ondertusschen wil ik my niet verstouten tegen uwe diepe wysheid te handelen. » — « Dat fy de vaan gestikt en de vergadering bygewoond heeft, is gewis, » sprak Don Diego voort, « het komt er maar op aan dit bewyfen, en onder dit opfigt is het wel geen ongeluk dat die Pedrillo fich spoedig felf uit den weg gemaakt heeft, want van hem foo 't schynt, hadden wy toch niets ervaren. » — « Hoegenaamd niets, » verfekerde Gironimo, « hy was hoogsthardnekkig en alle myne voorstelligen en vermaningen om de volle waarheid te belyden, waren vruchteloos. » — « Des te beter, dat hy ons ten minste niet tegenspreken kan! » sprak Don Diego, « en de dragers van de baar fyn gevangen, fegt gy? » — « Ja, doch fy schynen maar eenvoudige kerels te fyn, die Pedrillo door dreigingen en beloften tot dien dienst overhaalde, en die volstrekt niets van de samenfwering weten. » — « De schoone Marianna is dus voor het oogenblik de eenige, op welke al het verdacht drukt, en fy gaat alles moeten biechten, » sprak Don Diego, met eenen hoonenden lach; « ik heb het vertrouwen dat ik haar gemakkelyker tot de belydenis fal brengen, dan het u met dien hardnekkingen kerel gelukt is; maar daartoe is vooral noodig, dat fy beticht worde van de vaan gestikt te hebbén. Gy gaat my alfoo daarvoor forgen, » voer hy stil voort, « en schaf felf met den donker de vaan in het huis der Donna! Als gy het poortje der Alhambra uittreedt, waar van defe de sleutel is, dan fult gy eenen persoon vinden, die u den gaarde van Donna Penella openen en de plaats aanduiden fal, waar de vaan fich vinden moet. » — « Verstaan! » antwoordde Gironimo, met eenen fynen lach.

Marianna had dien dag met hare kinderen een klein uitstapje in het gebergte gedaan, om in de beschouwing der frissche heerlyke natuur hare duistere gestemdheid te verkwikken. Met ganscher fiele had fy fich aan de be-

koorlykheden des helderen dags overgegeven, en het liefelyk gebabbel der kleine Ines alsmede de, fyne jaren te bovengaande bemerkingen van Johan, hadden de schriktbeelden der leste dagen in haren geest teenemaal verschoven. In eene kleine herberg in het gebergte, had fy muildieren voor de terugkomst genomen, en de avond begon fich, gelyk een doorfichtbare sluijer over de landouwen uit te breiden, toen fy langfaam den bergrug afkwamen. De landschap was overprachtig; uit de stad aan hunne voeten toonde het geluid der avondklokken; alles ademde eene heilige rust. Marianna blikte, diep en aangenaam beroerd, op het paradys voor hare voeten neder. « Is het een wonder, » sprak fy stil tot fich felve, « dat die ruwe Boabdil geweend fou hebben, toen hy van defen heuvel nederblikte op het wonderland welk hy gedwongen was te verlaten! ook myne tranen vlieten onwillekeurigly k, maar trouwens het is hier de tranenheuvel die fyn offer vergt; *la cuesta de las lagrimas!* » — « Moeder, » sprak Johan, « ik fou gindsche rots nog wel eens willen beklimmen, waar de Moor de leste scheidingsfucht liet, » en onderwyl klauterde het knaapje de rots op, die nog heden *el ultimo suspiro del Moro* geheeten wordt. Met een ander gevoelen dan de ongelukkige moorenkoning, fag het koene knaapje van de rotse neder. Hy was sedert de omwerking die in hem had plaats gegrepen, gansch gelukkig, de liefde had fyn teeder gemoed een nieuw leven bygefet. Vreugdedronken kwam hy terug by fyne moeder en fuster, fy hadden den voet des heuvels bereikt en reden nu aan den toren *de los siete suelos* voorby. Toen fy denfelven naderden, befag Johan fyne moeder. Sy was fichtbaar met defelfde gedachten bevangen als hy, want haar oog wendde er fich van af met eene uitdrukking van schuw. Aan de deur van haren hof gekomen, liet Marianna den muildryver met de dieren heengaan, en trad met hare kinders aan de hand in den gaarde.

In denfelfden oogenblik kwam een policiediender hun te gemoet, met de woorden : « In den name des konings en der wet, verklaar ik u Donna Marianna Penella aangehouden, op verdacht van hoogverraad; » Marianna wierd yskoud, hare knieën wankten; Johan poogde de neêrfygende te onderstutten, de kleine Ines viel luidop aan 't weenen. Edoch, defe oogenblikkelyke fwakte overmeesterende, rechtte fich Marianna en fegde met verhevenheid : « Mag ik den naam myns aanklagers weten? » — « Alles, wat men feggen kan en mag, antwoordde de bediende, « is, dat verscheidene aanklagen fich tot uw verderf opdoen; wat u echter het meest befwaart, is de aanklage uwer dienstmaagd. » — « Heilige God! ik vermoedde het! » fluisterde Johan. — « Gy fult my verschoonen, señora, dat ik aan de pynlyke plicht voldoe, die my dwingt eene huisfoeking te verrichten. » — « Mynheer, » sprak Marianna, ik ben bereid u te volgen, wie anders moogt gy in dit huis nog willen foeken? » — « God gave, dat wy er niet vinden wat wy foeken, » antwoordde de officier

bewogen; « ik verfoek u my in het huis te volgen, señora; den gaarde hebben wy reeds doorfocht. » — Johan volgde fyne moeder op en fag haar met eenen beduidingsvollen blik aan. « Godlof, » dacht hy dat fy de bewuste niet meer vinden kunnen! » Met de hoffaal beginnende, ging de officier aan Marianna's fyde de weinige kamers door van het kleine huis; fy opende gerustelyk al de kleeder- en verwaarkassen die maar iets konden verbergen. Reeds waren fy het huis rond gegaan, en de officier fegde, even fichtbaar het hert verligt: « Ik hoop, señora, u geluk te kunnen wenschen dat fich het gene wat ik vreesde, niet vinden liet. » Daar ging eensklaps de deur van een klein kamerken open, waarin onder menig huiselyk gerief, de kleine Ines haar speelgoed heenlegde; de kleine, die uit schrik voor den soldaat, tot hare poppen gevlucht was, kwam uitgeloopen en riep tot de moeder: « Sie maar, moeder! in het kamerken is uw mooije stikwerk, maar gy hebt my wat wys gemaakt, het is geen altaardoek, het is eene vane! » Marianna stond als van den bliksem getroffen. Johan wierp eenen woedenden blik op fyne fuster, en sprak: « Dom ding! het is de vaan die ik altyd draag, als ik met myne gefellen soldaat speel. » Maar Ines in de kinderlyke ligtfinnigheid, riep: « Het is niet waar, het is dat schoone schip, waaraan moeder gestikt heeft. » — Nu was het den officier niet meer mogelyk de faak niet te weten; met een kloppend hert betrad hy het kamerken en daar stond, in vollen gefichte het bloedverwige stikwerk ontrold, als stomme schrikkelyke aanklaagster—de vane.

Don Diego had fyn doel bereikt. Sonder andere gronden dan het verveerdigen der vaan, gelukte het hem het doodvonnis over Marianna te bekomen. Een reddingsmiddel had de vuige haar echter opengelaten, namelyk dat fy hare medeverfworenen fou bekend maken. Want meer nog dan de dood van Marianna, lag de wraakdorst over fynen mededinger Don Diego op het hert. Met eene helsche vreugde kondigde hy haar felf het vonnis aan. Marianna fag bedaardelyk en grootsch op hem, tot hy haren trotschen blik niet meer verdragen kon en de fyne neerfonk; dan sprak fy met eene krachtige stemme: « Dit schimpelyk beding is eener Spanjaardin onweerdig; ik verfoei fe, en ben bereid te sterven. »

Den ganschen nacht bragt fy door met schryven; het oog met tranen verduisterd, stuurde fy tot haar foontje dese laatste woorden: « Johan, myn beminde foon! wanneer gy dese regelen ontvangt, heb ik dese tranenvallei verlaten, voor eenen schooneren oord. Van daar fie ik op u neder, en waak ik over u. Vaarwel, myn knaapje, laat de liefde die in uw hert begon op te stygen, tot eenen krachtigen boom worden, aan welken de teedere rank, uwe fuster, fich eens getroost kan oprechten! vermyd u in den gevaarvollen draaikolk te laten wikkelen, die uw moeder verslonden heeft; maar eenmaal

aan eene fake overgegeven, die gy voor gerechtig erkend hebt, befegel defelve met uw leven — foo 't fyn moet, met uwen dood. Vaarwel, myn Johan, bemin uwe fuster! uwe finspreuk fy : Liefde en vaderland! »

Des anderen morgens viel fy onder het mes der misdadigers.

KAREL STALLAERT.

(*Naar het hoogduitsch van Mev. L. Von Plönnies.*)

LENORE.

(NAAR BURGER.)

Lenore voer by 't morgenrood,
Uit yselyke droomen :
« Is Willem ongetrouw, of dood?
« Zal hy nooit wederkomen! »
Heur minnaer trok voor jaer en dag,
Met Fred'rik naer den Pragerslag,
En had nog nooit geschreven,
Waer of hy was verbleven.

De koning en de keizerin,
Dit lange worstlen moede,
Verbraken eindlyk, eens van zin,
De drukkend oorlogsroede;
Een ieder heir kon vry en vrank,
By paukenslag en zang en klank,
Omkranst met lauwerbladeren,
Gezin en haerdsted naderen.

En hier en daer en overal,
Op wegen en in stegen,
Trok menigeen met luidgeschal,
En kind of broeder tegen.
Goddank! riep vriend en buerman uit,
Wees welkom! schalde gade en bruid;
Maer Willems uitverkoren,
Was groet noch kus beschoren.

Zy liep de wegen af in 't zweet,
  En vroeg aen al die kwamen;
Maer geen die tot heur harte leed,
  Het minst van hem vernamen.
Zy zag de laetsten van de schaer,
En sloeg de handen in het haer,
  By wild en aeklig weenen,
  En wierp zich op de steenen.

Heur moeder riep: « Dat God, myn kind!
  « Zich uwer moog' erbarmen
O! spreek! wat heeft u zoo ontzind? »
  Zy sloot ze in bei heur armen.
« O moeder! moeder! heen is heen!
« Myn hoop, myn heil, myn al, verdween!
  « God hoort niet hoe ik karme.
  « O wee my! wee! och arme! »—

« Help God! zie ons genadig aen!
  « Kind! bid een onzevader;
« Wat God doet is toch welgedaen;
« God! zend uw hulp ons nader! —
« O moeder! moeder! ydle waen,
« Aen my heeft God niet welgedaen;
  « Wat helpt my bede en klagten,
  « 'k Heb niets meer te verwachten. —

« Ach kind! wie God als vader kent,
  « Vertroost hy als zyn kinderen;
« Het hooggeloofde sakrament,
  « Zal uwe jammren linderen. —
« O moeder 't vuer dat in my gloeit,
  « Verdooven sakramenten nooit!
  « Geen sakrament kan 't leven,
  « Aen dooden wedergeven! —

« Hoor, kind! zoo eens de ontrouwe guit,
  « In vergelegen streken,
« Verslingerde op een vremde bruid,
  « En eer en eed dorst breken...!
« Laet varen dan dat zondig hart,
« De meineed vindt slechts wee en smart;
  « De hel zal by zyn sterven,
  « De ziel des boozen erven! —

« O moeder! moeder! heen is heen!
« Verloren is verloren;
« De dood slechts helpt my nog alleen,
« Ach! ware ik nooit geboren!
« Doof uit, myn licht, voor eeuwig uit!
« Versterf den nacht des doods ten buit;
« God hoort niet hoe ik karme!
« O wee, o wee my arme! —

« Help God! en wil het arme wicht,
« Niet voor uw richtstoel dagen!
« Zy weet niet wat zy ook verricht,
« Laet haer de schuld niet dragen!
« Ach kind! vergeet des werelds smaed;
« En denk dat God geen mensch verlaet,
« Dan wordt u na dit leven,
« Een bruidegom gegeven.—

« O moeder! wat is zaligheid?
« O moeder, wat is helle?
« Met Willem had ik zaligheid,
« Maer zonder Willem, helle!
« Doof uit, myn licht, voor eeuwig uit!
« Versterf, den nacht des doods ten buit!
« Geen hemel kan my streelen,
« Die 'k zonder hem moet deelen.... »

Zoo blaekte in dolle onzekerheid,
Haer brein en ingewanden;
Zy dorst Gods eeuwig wys beleid,
Vermetel aen te randen.
Zy krabt heur gorgel wild aen bloed,
En raesde tot de zonnegloed,
Ter kim was nedergezonken,
En 's hemels starren blonken.

Maer, buiten klinkt het: trap trap trap!
Als waren 't paerdenhoeven;
Er springt een ruiter vlug en rap
Den zaël uit zonder toeven.
Hy nadert, hoor de voordeursring,
Gaet zachtjes rammlend klinglingling!
En hoor eens welke woorden,
Haer door heur ooren boorden....

« Holla! holla! maek op myn kind!
« Myn meitje, slaept ge of wacht gy?
« Hoe zyt gy wegens my gezind?
« Zeg, weent gy, liefje, of lacht gy?—
« Ach, Willem! gy! zoo laet by nacht...!
« Gekreten heb ik en gewacht....
« En zulk wee geleden!
« Van waer komt gy gereden? —

« Wy zaedlen slechts te middernacht,
« Ik kom zoo uit Bohemen,
« En heb naer 't oogenblik gewacht,
« Om u met my te nemen. —
« Ach Willem! thans met u op 't ros?
« De wind ruischt langs den dorenbosch,
« Kom liever in myn armen,
« U koesteren en warmen! —

« Kind, waey' het ook langs haeg en bosch,
« Het zal uw gloed verzachten;
« Reeds bunkert myn geduldloos ros,
« Ik mag niet langer wachten.
« Kom, vlug, en slinger onvervaerd,
« U achter my op 't briesschend paerd;
« Wy moeten honderd mylen,
« Van hier ter bruiloft ylen. —

« Ach! my nog honderd mylen wyd,
« Naer 't bruiloftsbedde dragen?
« Hoe pylsnel ook uw schimmel rydt,
« Het heeft al elf geslagen! —
« Zie hier, zie daer, de maen schynt hel.
« Wy en de dooden ryden snel;
« Daerom wil ik nog heden,
« Met u in 't echtkoets treden. —

« Maer zeg my, welke uw wooning is,
« En waer wy 't trouwfeest plegen? —
« Zes planken, klein en stil en frisch,
« En ver van hier gelegen! —
« En ruim genoeg? — Voor u en my!
« Kom, klim te paerde en laten wy
« Ons beider heil betrachten,
« De bruilofts gasten wachten. »

'T schoon liefje volgde hem en klom,
Den zadel in, wel te vreden;
Zy sloeg de blanke handjes om
Des ridders grove leden.
En « hourre... » ging het. « Hop hop hop! »
Als in een druischenden galop,
Dat ros en ruiter snoven,
En staf en vonken stoven.

En rechts en links, en vogelvlug,
Verzwonden boom en beken;
Hoe donderde over de eiken brug,
De weergalm door de streken.
« Gy schrikt myn lief!... de maen schynt hel!
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
« Heeft liefje schrik voor dooden? —
« Ach neen! maer zwyg van dooden! »

Wat klept en klinkt hier luid en bang?
Wat vladdren hier de raven?
Hoor klokkenklank! hoor doodsgezang!
« Laet ons dat lyk begraven! »
En treurig kwam een lykstoet aen
Met rouwkleed en met baer gelaên;
Hun aeklig zuchtenslaken,
Deed kraei en raef ontwaken.

« Begraef dat lyk na middernacht,
« Met zang en klank en klagen!
« Ik heb myn bruidje meêgebragt,
« En wil geen stond vertragen!
« Kom, koster, hier! kom met uw koor,
« En gorgel ons het echtlied voor!
« Kom, paep, en spreek uw zegen,
« De peluw lacht ons tegen! »

'T zweeg klank en zang; en heel de schaer,
'T snelde al op zyn gebieden,
Hem hoerre hoerre jagend naer,
Hoe vlug het paerd mogt vlieden.
En altoos wyder, hop hop hop!
Ging 't voort in druischenden galop,
Dat ros en ruiter snoven,
En stof en vonken stoven!

Hoe vlogen links, hoe vlogen rechts,
Gebergten, boomen, hekken!
Hoe vlogen links en rechts en links
De dorpen, steden, vlekken!
« Schrikt liefjen ook? de maen schynt hel,
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
« Schrikt liefjen ook voor dooden? —
« Laet rusten toch de dooden!

« Zie daer! zie daer! op 't galgenveld,
« Half door de maen beschenen;
« Hoe 't nachtgebroedsel hongrig snelt
« Langs romp en raedren henen.
« Sasa! gebroedsel, hier! kom op!
« Kom mee, en volg ons in galop,
« Gy zult het bruidslied zingen,
« Als wy te bedde springen!»

't Gebroedsel volgde hosch hosch hosch!
Gelyk de ratelvlagen,
Die in 't verstorven eikenbosch,
Op dorre blaedren jagen.
Steeds wyder, wyder, hop hop hop!
Ging het in suizenden galop,
Dat ros en ruiter snoven,
En stof en vonken stoven!

Zie zie, hoe alles hun ontvlugt,
By 't scheemrend maengewemel;
De wolken in de ruime lucht,
De starren aen den hemel.
Schrikt liefje nog? de maen schynt hel,
« Hoerrah! de dooden ryden snel!
« Schrikt liefje nog voor dooden? —
Wee my! spreek van geen dooden! —

« Voort! Rappe, voort! daer kraelt de haen....
« Het oogenblik gaet komen;
« Voort, Rappe, voort, de dag breekt aen...
« Spring neder zonder schroomen!
« De verre togt is hier volbracht,
« Daer staet het bruidsbed dat ons wacht!
« Hoe snel toch dooden loopen!
« Hier staet ons rustplaets open.»

Nu stuiten ze op een traliepoort;
  Hy viert het ros zyn toomen;
Er wordt een schrikbren plof gehoord!
  Daer bryzlen slot en boomen;
Het bek springt op! nu loopt hun spoor
Langs 't kerkhof tusschen graven door,
  En heuvelen van beenen,
  Door 't licht der maen beschenen.

Ach zie! wie redt haer uit den druk?
  Ha! wat al yslykheden!
Des ridders tooi valt stuk voor stuk,
  Tot stof ter aerde neder,
Een kale schedel is zyn hoofd,
Zyn lichaem, gansch van vleesch beroofd,
  Laet met de beenen vingeren,
  Een zeis in 't ronde slingeren.

Trots hield hy zich, wild snoof het paerd,
  Verspreidde rook en vonken,
En hoei! daer splyt de krakende aerd',
  En man en ros verzonken!
Een luid gehuil, een bang gehuil,
Riep geest en spook uit 's afgrondskuil,
  Lenora's hart vast bevend,
  Was meerder dood dan levend.

De schimmen kwamen by den glans
  Der maen het meisje omringen;
Zy sprongen in een ketendans
  By [illegible] en [illegible]lig zingen:
« Geduld! geduld, als 't hart u breekt!
« Wie God [illegible] naer de oogen steekt,
  « Betaelt [illegible]n;
  « Wil [illegible] 't uw [illegible] vergeven!

Antwerpen, [illegible]

TH. VAN RYSWYCK.

EINE THRÄNE FÜR KONRADIN.

Durch die Alpenschlucht, an den Klippen der Flüsse,
Am Ufer der see 'n drüber hoch fliegt der Aar.
Heimpilgert die Mutter, wund sind ihre Füsse,
In Jammer zerrauft ihr blondes Haar.

Bevor ihr's sterbliche Lippen vertrauten,
Hat der König der Lüft ihr die Botschaft gesagt,
Wohl Balsam sind Thränen, aber sie thauten
Der Mutter nicht, die um Konradin klagt.

Wo sie Menschen begegnet, den Reichen, den Armen,
Den redet sie an mit dem Gruſs und dem Fleh'n:
« Eine Bettlerin bin ich: o habet Erbarmen,
« O laſst ohne Gabe nicht weiter mich geh'n!

« Nicht Brot mir, nicht Trank, mich daran zu erlaben,
« Mehr will ich — und wenig! für ihn nur, für ihn!
« Er starb unbeweint, und so liegt er begraben!
« O schenkt eine Thräne für Konradin! »

ED. DULLER.

SPRUCH EINES WEISEN.

Fest in der Erde steht der Fels gegründet;
Das *Eisen* stürzt ihn.
Stark ist das Eisen; trotzend seiner Dauer,
Das *Feuer* schmelzt es.
Verheerend ist des Feuers Macht;
Das *Wasser* löscht es.
Vernichtend ist die Donnerwolke;
Der *Wind* verscheucht sie.
Herbrausend ist der Wind, mit Sturm bewaffnet;
Der *Mensch* verlacht ihn.
Keck ist der Mensch, er wagt und meistert Alles;
Gram wirft ihn nieder.
Schwer trifft der Gram, die Lust des Lebens raubend;
Der *Wein* vertreibt ihn.
Allwirksam ist die hohe Kraft des Weines;
Der *Schlaf* vertilgt sie.
Viel tilgt der Schlaf und Alles tilgt und endet
Der *Todesschlummer*.
Auch ihn besiegt und überlebt die *Tugend*
Und schwingt zum Himmel sich in ew'ger Jugend.

MENGELINGEN.

*** Volgende brief is ons toegekomen:

« De fege die de keulsche *Männergesang-Verein* in den Sangstryd der feesten van September, komt te behalen en de welverdiende bewondering die het in de hoofdstad opgewekt heeft, fyn te ruchtig, om daarover nog een woord te reppen. Volgende byfonderheden, rakende het verblyf dier maatschappy in Brussel, fyn minder bekend. De Maatschappy van Keulen had hare overkomst alhier wel willen kenmerken met aan de HH. Robert en Evarist Van Maldeghem, onfe kundige componisten en bestierders van het Gombert's Sanggenootschap, en den heer Dr Wolf den titel van Eere-Leden hunner Maatschappy optedragen. Ten dien einde, werden genoemde Heeren aan hunne tafel uitgenoodigd, en daar werden hun de prachtige diplomas en de filveren eereteekens overhandigd. De Gombert's Maatschappy om defe, ook voor haar vleijende hulde, aan hare bestierders bewefen, dankbaarlyk te herkennen, en tevens ook om het keulsch genootschap over fyne fege geluk te wenschen, besloot dan defe hare gevoelens jegens de Keulsche Heeren door eenen fanggroet uittedrukken. Dit vond ook plaats en wel in hoog- en nederduitsche liederen. Groot was wederfyds de vreugde; de blydschap glanste op aller gelaat, en straks brak fy uit in vrolyk gejuich, in broederlyk handwringen. De bekers werden gevuld en geledigd, regtmeenende heilwenschen ontwelden aan regtschapene borsten, Koorfangen foo neder- als hoogduitsche werden gefamentlyk, onder het bestier van de HH. Van Maldeghem, uitgegalmd; (iets wat welligt nooit nog aan onfe moedertaal, door fulke menigte stemmen, door fangers gelyk die uit Vondels stad, ten deele gevallen was). Beide genootschappen, als door eene tooverkracht getroffen, vereend door den fang, vereend door de harten, schenen slechts één genootschap meer uit te maken. Ondertusschen moest door eenen fonderlingen toeval, die hoogst welgelegen kwam, de vreugde ten top stygen, want een brief was foo even aan de HH. Van Maldeghem toegekomen, en die brief was ..... een fegelied aan het keulsch genootschap toegefongen, door ..... Van Duyse! maar gefongen en verfongen den dag vóór de pryskamp. Een dankteug werd aanstonds den dichter toegebragt door eenen der Keulenaars, die feer gepast op de tweevoudige beteekenis van vates (voorfpeller en dichter) te finspelen wist. Meer heilteugen werden er

nog wederſyds gedronken; van wegens het keulsch genootschap : dat, gelyk de stemmen der beide genootschappen, der beide volken, in beide talen, ſich in eene volmaakte harmonie hadden laten hooren, ſoo ook de diepe geest- en gemoedsovereenstemming tusschen beiden immer luider ſich mogt openbaren en dat het doel beider maatschappyen voortaan ſyn moest, die eenpariqheid aantekoesteren, uittebreiden en te versterken. Een andere toast doelde op de ſinspreuk der keulsche maatschappy : « Durch das schöne stets das gute. » — Van wegens de vlaamsche maatschappy : « Dat ſy op de hulde haar in den persoon van hare geliefde bestierders betoond, en op het broederlyk en vleijend onthaal dat haar gebeurde, trotsch was, dat het beoefenen en verspreiden van duitschen en vlaamschen ſang en muſyk haar van heden af eene heiligere en ſoetere taak ſoude ſyn, en dat ſy verhoopte door haar voorbeeld. steeds meer harten tot het Germaansch-Belgisch verbond aantewerven. »

Het Keulsch genootschap gaf ons nog een schooner blyk van ſyne gullige genegenheid, daar het ons al de uitgegevene en onuitgegevene stukken vereerde die het te Brussel had uitgevoerd. In den naam van het Gombert's genootschap, ſullen de HH. Van Maldeghem daarvoor hunne vierde verſameling van « Ryn- en Scheldeſangen, » aan den Männer-Gesang-Verein opdragen.

Lang nog duurde het gejuich en de vreugd; eindeloos langer dure de broederlyke hand !!!'

K. S.

Lid van het Gombert's Genootschap.

Brussel, 27 september 1845.

*** In den ſangwedstryd der Septemberfeesten hebben tien gemeenten aan den kamp deel genomen, waarvan slechts vier uit de vlaamsche gewesten. Van deſe vier hebben er twee in het vlaamsch geſongen : Syngem en Zele : Merchtem en Anderlecht, hebben gemeend ſich naar de mode te moeten schikken. Wy ſyn stellig verſekerd dat wy de meening van den jury en die van het publiek uiten, wanneer wy dien heerkens den raad geven : van eerst te leeren fransch spreken. Voor de eer van ons vaderland, voor de eer van de kunst, uit hoogachting voor het publiek en van hun eigenſelve ſouden de vlaamsche dorpen wel moeten wyſer handelen, ſoude ſy onſe ooren met hun verschrikkelyk fransch moeten verschoonen, gelyk de heer Fetis hun reeds vroeger heeft aangeraden. Daarom ook ſyn ſy met buiſen heengegaan; Syngem, daartegen heeft den tweeden prys weggehaald, de eerste aan een waalsch genootschap gevallen ſynde. Alle eere aan Syngem en aan Zele, die hunne eigene waarde en die hunner moedertaal hebben beſeft!

Van de ſes steden van 2en rang, waren er dry uit de vlaamschsprekende gewesten : Hal, Hamme en Ypere. Van de ſes steden van 1en rang insgelyks

' De *Politique* heeft ſich dit nieuws uit Mechelen laten berigten.

dry vlaamsche, alle dry van Leuven. Alle hebben aan den Baäl gefofferd. Ook merken wy op dat fy genoegfaam de nederlaag ondergaan hebben en dat van de twaalf steden, er door de vlaamsche franschradbrakers maar een eerste en een derde prys is behaald geweest.

*** In gevolge van de fegepraal, die de duitsche Männer-Gesang-Verein over de franschfingende genootschappen van Leuven, Soignies en Luik hier heeft behaald, is het vlaamsch-duitsch Sangverbond ook weêr ter spraak gekomen en besloten worden, dat het centraal-comité voor België, te Brussel gevestigd, van hieruit de verhandelingen met de vereenigde vlaamsche genootschappen leiden, hun de nieuwe in Duitschland verschynende stukken mededeelen en hunne mededeelingen naar Duitschland overfenden foude. Verder besloot de Männer-Gesang-Verein, in den fomer van toekomende jaar een groot fangfeest te Keulen te geven, waaraan al de vlaamsche maatschappyen, het Sangverbond uitmakende, deel nemen fouden. Wie het leven aan den Rhyn, en vooral te Keulen kent, die weet ook, hoe luisterryk dit feest moet worden, die weet, hoe gulhartig men daar de vlaamsche broeders onthalen fal.

*** Den 24ste september heeft albier eene belangryke plechtigheid plaats gehad; de muren van het Warande-Theater hebben, voor 't eerste maal sedert meer dan vyftien jaren, van de klanken der moedertaal weêrgalmd. Het historisch drama *Jan de Eerste*, en het schoon blydspel *Siska Van Roosemael*, fyn met een uitstekend talent door de gentsche maatschappy *Broedermin en Taelyver* opgevoerd geworden. De heeren Ondereet en Van Peene en mevrouw Van Peene fyn waarachtig volmaakte tooneelkunstenaars; het ontbreekt hun alleen aan een doelnemend publiek, om naar hunne weerde geschat te worden. Waarom hebben wy niet fulk eenen troep in onfe stad! Als schadowfyde tot dit tafereel moeten wy nochtans melden dat de uitspraak der gentsche schouwspelers geen grooten byval hier heeft gevonden; een brabandsch oor kan fich aan de wanklanken van korte *i* en *u*, op fyn gentsch uitgesproken, niet gemakkelyk gewennen: *een blend kend, ek wel myn stök terög*, enf., is alles behalve welluidend. Vele Brusselaers hebben ons verfekerd dat fy menige finsnede van het drama niet begrepen hebben; immers als men hoort: *Redder, gy fyt myn redder*, moet men van eene feldene scherpfinnigheid begaafd fyn, om te raden dat de schouwspeler feggen wilde: *Ridder, gy fyt myn redder*.

Ook is het te beklagen dat de Maatschappy geene ingangsbiljetten aan de redactie der voornaamste dagbladeren, gelyk albier het gebruik is, toegefonden heeft. Sy fouden alsdan het publiek vóór de vertooning hebben opmerkfaam gemaakt en het getal der toehoorders vermeerderd. Daaraan is het ook toeteschryven dat geen dagblad van die vertooning heeft gerept.

⁂ *Eene petitie aan den keurvorst Frederik Willem.* Op den 15ᵉⁿ van february 1688 fond een pruissische schoolmeester de navolgende petitie aan den toenmaals regerenden keurvorst Frederik Willem : « Hoogweerdigste, doorluchtigste, grootmachtigste en onoverwinnelykste, hoogvereerdste Heer Keurvorst! Trouwe diensten geven trouwen loon, fegt de huishouder Sirach. Ik laat u hiermede weten, dat het kosterschap te Bänkewitz op dit oogenblik open staat en dat ik voor defen dienst feer wel geschikt ben; en foo Uwe Grootmachtigheid mynen persoon fagen en hoorden fingen, dan foude UE. feggen : Die kerel is, by myne fiel, meer weerd dan koster te fyn en hy konde feer wel prediken. Maar onfe schout is myn vyand en daarom, wyl myne vrouw juist fulk eenen rooden rok heeft, als fyne vrouw. Soude ik nu dien dienst krygen, waarvan ik al feker genoeg ben, dan laat ik voor myne vrouw eenen nog veel beteren rooden rok maken, dan de vrouw van den schout heeft; de schout mag er kwaad over worden, ofte niet, dat doet er niets toe; en foo ik het primarum kryge, mag de schout het niet weten, want anders werpt hy het weêr om. Ik verlaat my gansch feker daarop en blyf uw goede vriend foo lang ik leef. Bänkewitz, den 15 febr. 1688. *Hans Hankel.* » — Het antwoord op die petitie is van den 25 febr. gedagteekend en luidt aldus : « Aan den supplicant late men na afgelegde examen fes ducaten toekomen en foo hy aandringt en bekwaam wordt gevonden, fal hy het ambt niettegenstaande alle inwendigen van den schout hebben. Postdam, 25 febr. 1688. Frederik Willem, keurvorst. (*Allgemeine Schulzeitung*, von 15 febr.)

⁂ De *Kölnische Zeitung* bevat in hare nummer van 16 september een artikel over het gastmaal, dat men te Antwerpen ter eere van Dʳ Firmenich gaf. Dit artikel sluit met navolgende woorden : « In Deutschland blickt man mit Freude auf die echt volksthümliche Entwickelung, welche sich in Flandern und Brabant immer schöner und hoffnungsvoller Bahn bricht und nicht verfehlen kann, auf die *Volksbildung* der stammverwandten Niederlande den wohlthätigsten Einfluſs zu üben. Ehre und Achtung der Biedermännern, welche langgelöste Bande zwischen Bruderstämmen wieder in Liebe und Freundschaft feistknüpfen! »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Sophia van Berthout, erfdochter van Mecheln, een verhaal ontleend aan de Geldersche (en Brabandsche?) geschiedenis van de jaren 1319 en 1320, door J. Dyx; 1ste deel, 8°, Amsterdam, Vanderhey en foon. — Prys : 2 guld. 90.

Dr J. P. Arend. Fingal, naar het gaëlisch van Ossian, voorafgegaan door een onderfoek naar de echtheid der gedichten van Ossian, groot 8°, Amsterdam, Vanderhey. — Prys : 2 guld. 20.

Over den Nadruk van fransche boeken in België. ſynen schadelijken invloed en de gemakkelijkheid ſyner afschaffing.

Is de nadruk van fransche boeken onſen lande voordeelig of schadelijk? Moet hy al of niet afgeschaft worden? Soo luidt het vraagpunt, dat tegenwoordig onſe diplomatie beſig houdt en binnen korten tyd door onſe wetgevende kamers waarschynlijk fal opgelost worden. Desſelfs wichtigheid voor de ontwikkeling onſer taal en letterkunde verplicht ons, dit onderwerp in ons tydschrift te behandelen; wy ſullen nochtans de ſaak uit een algemeen belgisch standpunt beschouwen en ſe slechts op 't einde onſes opstels onder hare beſondere betrekking tot de vlaamsche belangen voorſtellen.

Het vraagpunt van den nadruk is veel omvattende; ſedelike en stoffelike belangen staan er mede in verband, en gelyk het meestal voorvalt, vinden de eerste minder verdedigers dan de anderen.

By het onderſoek der vrage ſou men vooreerst het ſedelik oogpunt, de billikheid des nadrukhandels, moeten behandelen; doch in onſe positive eeuw pleegt men bovenal de stoffelike ſyde eener ſaak in aanmerking te nemen en de ſedelike en geestige heel wyd op den achtergrond te stellen. Wy ſyn dus verplicht die handelwyſe te volgen, indien wy eenigen indruk op 't publiek maken willen.

Laat ons dan vooreerst ſien, wat stoffelik voor- of nadeel België uit den nadrukhandel trekt.

Wanneer men deſen onrechtmatigen handel met de andere nyverheidstakken van ons land vergelykt, ſoo blykt het weldra, dat hy een der minst belangryke is. Hy is immers maar in ééne stad gevestigd en in die stad ſelve bestaat er nog menige drukkery, die ſich geensſins met de *contrefaçon* beſig houdt.

Men heeft onlangs met veel gerucht uitgebafuind, dat de brusselsche nadrukkery meer dan 50,000 werklieden den kost gaf. De overdrevenheid van dit getal is klaarblykelik voor dengene, die er eenige kennis van heeft. Nooit hebben de dry groote nadrukmaatschappyen, te Brussel gevestigd, gefamentlik meer dan 700 arbeiders aan 't werk gehad, hetgeen met de andere kleinere drukkeryen, die fich min of meer met den nadruk befig houden, en ongeveer 500[1] werklieden hebben kunnen, een geheel uitmaakt van 1,200. Er fyn op fyn hoogst 500 boekinnaijers en binders en 200 lettergieters. Al de papiermolens van 't land (onder dewelke nog vele fyn, die voor de nadrukkers niet werken) befigen voorfeker niet meer dan 4,000 arbeiders. Het geheel der tot den nadrukhandel gebefigde werklieden kan dus hoogstens op 6,000 beloopen. Van 6,000 tot 50,000 is de afstand tamelyk groot en men fou hier misschien kunnen feggen, dat er in fulke aanhalingen iets anders dan overdrevenheid te foeken is. Vergeefs fou men ons tegenwerpen, dat de leden der familie des werkmans er by gerekend moeten worden; want eene dergelyke optellingswyfe, die wel ten aanfien van de spinneryen en weveryen en van eenige andere handwerken, waar vrouwen en volwassenen den huisvader medehelpen, gegrond is, kan hier niet aangewend worden, dewyl het bekend is, dat de vrouwen en kinders van eenen drukkersgast schier altyd een ander handwerk uitoefenen. In allen gevalle is dit getal van 6,000 persoonen, al ware het twee, drymaal foo groot, nog feer gering in vergelyking met dat dergene, die door de linnen- en katoenspinneryen en weveryen, steenkoolmynen, lakenfabriken en foo vele andere ambachten worden onderhouden; gene telt fyne werklieden by honderden, defe by duifenden.

In betrek tot de weerde van fyne gewrochten, kan de nadrukhandel ook met de bovengemelde echte nationale nyverheidstakken, niet vergeleken worden. In de door het bestuur uitgegevene *Documents du commerce extérieur de la Belgique pendant l'année* 1844 lefen wy, dat de uitvoer der van belgische drukpersen uitgekomene boeken eene weerde van 1 millioen 600,000 frank uitmaakt. Nu, wat is fulk een geringe uitvoer in vergelyking van dien

[1] Thans fyn er nauweliks 200, en dit getal vermindert alle dagen.

der gemelde voortbrengſelen, die hunne uitgevoerde weerden by 10, 20 en 30 millioenen tellen?

De nadrukhandel is niet alleen onbeduidend, maar hy is bovendien nog kwynend en in verval. Voor ſes of ſeven jaren had hy door het oprichten van veel maatſchappyen eene ſekere uitgebreidheid verkregen, maar de mededinging heeft weldra de winſten verminderd en hy is allengskens en onophoudelik tot heden toe achteruit gegaan.

Op den huidigen dag wordt er weinig in België herdrukt; ſedert een jaar leven onſe nadrukkers op den *Wandelenden Jood* van Sue en de *Geſchiedenis van het conſulaat en het keizerryk* van Thiers, en men kan licht verſtaan dat de winſten tamelik ſchraal fyn moeten, indien men denkt, dat, buiten de ſoo talryke belgiſche uitgaven van die werken, nog duitſche uitgaven beſtaan, die met deſelve op de duitſche markten mededingen. Buiten deſe en ſoortgelyke *ouvrages de circonſtance*, drukt men byna niets meer. Reeds heeft eene maatſchappy opgehouden te beſtaan en eene andere is ſoo verre gebragt, dat ſe ſich voor alle ſoorten van drukken, ſelfs voor huwelyks- en doodskaarten aanbiedt.

Deſe toeſtand is gemakkelik te begrypen. Een uitgever kan met de ernſtige werken geene groote winſten maken, ſomtyds ſelfs verliest hy daarby; het is op de lichtere en meer geſochte boeken, gelyk de romanen en gelegenheidswerkjens, dat hy dat niet-winnen of verlies meeſtendeels kan vergoeden. Nu, voor 't oogenblik is de ſaak ſoo ingericht, dat, ſoodra een boek van eenen beruchten ſchryver in Frankryk verſchynt, ſeffens de belgiſche nadrukkers op hetſelve, gelyk raven op een lyk, vallen en het in alle formaten en pryſen toebereiden. De eerſte nadrukker had het op 3 fr. het boekdeel 18° geſteld; acht dagen daarna komt er een tweede, die hetſelve voor 1 fr. 50 geeft, dan een derde, die het voor 75 centimen aanbiedt, tot dat het, ten langen leſte, tot 35 centimen afgaat; — ſonder nog van die dagbladsuitgevers te gewagen, die hunne bundeltjens voor 12 centimen verkrygen. Trouwens, ſulk een toeſtand moet dien nyverheidstak ganſchelik vernietigen, indien hy nog eenigen tyd voortduurt.

Is er nu vooruitſicht, dat die ſtaat van ſaken ſal veranderen? Sal dit mettertyd beteren? — Geensſins; altyd ſal de mededinging

sterk en toomeloos blyven. Dat ligt in de natuur der faken. In den regelmatigen boekhandel fyn de drukkosten maar de helft van den inleg eener onderneming; de innerlike weerde des werks vormt de andere helft; dikwyls felfs maakt fe de dry vierendeels uit. Van daar volgt het, dat de drukker feer felden de geheele onderneming op fich felven nemen kan; er moet tusschen hem en den schryver een andere hulpgenoot, de uitgever, optreden, en dit beroep kan niet fonder ruime geldmiddelen uitgeoefend worden. In den nadrukhandel daarentegen bestaan er alleen drukkosten, en ieder drukker die fyne *gasten* alle weken regelmatig kan betalen, is in staat van een boek na te maken, want hy krygt altyd op crediet papier en anderen drukvoorraad. Een geringe drukker kan dus meestentyds met den machtigsten ondernemer van nadrukken wedijveren, en fyne mededinging is foo veel te gevaarliker, daar fyne faken meestal met meerder forg en fuinigheid dan die van de groote maatschappyen ingericht fyn.

Maar er bestaat thans nog eene andere mededinging, en wel eene veel machtigere, die der paryssche uitgevers. De foogenaamde *Bibliothèque Charpentier* en andere soortgelyke uitgaven van 3 fr. het dikke boekdeel groot in-18° hebben reeds hier in Belgien menigen brusselschen nadruk doen mislukken; nu kondigt men eene andere paryssche onderneming aan, die de niewe romanen aan één frank het boekdeel, voor den uitlandschen verkoop fal laten drukken en verspreiden. Dat fulke uitgaven, felfs ten gelyken pryfe, de onfen overal fullen verdryven, is in geener wyfe twyfelachtig, dewyl het fransch papier oneindig schooner en beter is, dan het onfe, en de nafiening des druks meestentyds nauwkeuriger.

En wat fal er dan van defen handel worden, als Frankryk met al de europeïsche mogendheden voor het wederfydsch afschaffen des nadruks, een verbond fal hebben gesloten, gelyk het reeds met Sardinië heeft gedaan? Men bedriege fich niet met valsche hope: dit oogenblik is nader by, dan men denkt, want de paryssche nadrukkers van engelsche, italiaansche en duitsche werken fyn, gelyk de onfe, in eenen kwynenden toestand, en Duitschland in 't befondere begint de schade te gevoelen, welke de foo goedkoope belgische nadrukken van fransche boeken aan fyne eigene letterkunde toebrengen.

Wat fal er dan gebeuren? De nadrukhandel fal voor immer vergaan en dit fonder de minste schadeloosstelling, fonder de minste vergoeding in eenen anderen tak van nyverheid.

Trouwens, als men op dit vraagpunt ernstig nadenkt, moeten de foo hevige uitvallen van een gedeelte des brusselschen publicks tegen het wettelik afschaffen des nadruks driftig en redeloos voorkomen. In stede van te vragen: « moet de nadruk aan Frankryk opgeofferd worden » fou men met meer recht en rede de vraag aldus stellen: « Wat fal men met den stervenden nadrukhandel doen? hoe fal men den kwynenden belgischen boekhandel helpen? »

Sonder verder te gaan, is het niet klaarblykelik, dat fulk een tak van nyverheid, die van fyne eigene dood sterft, der forg en bescherming des staatsbestuurs niet weerd is? dat defelve, in de schaal der rechtveerdigheid en staatkunde gewogen, voor de andere groote nyverheidstakken des lands moet onderdoen? Dat hy, des noods, moet opgeofferd worden ten voordeele van andere, die veel belangryker fyn en eenen ryken oogst voor de toekomst kunnen opleveren?

Doch gelukkiglik fal het foo ver niet komen. De belgische boeken drukhandel fal door het afschaffen van het nadrukrecht niet vernietigd worden; misschien kan hy voor het oogenblik eenige stremming ondergaan, doch in allen gevalle kan het staatsbestuur daarin verhelpen. Voor het toekomende daartegen is er veel voor die tak van nyverheid te hopen, voor foo veel hy de fransche markt kunne verkrygen. De bewyfen daarvan fyn de volgende:

Het grondbeding van een verbond met Frankryk voor het afschaffen des nadruks is noodwendiglik de wederfydsche aanerkenning des lettereigendoms in beide landen. Het volgt daaruit, dat ieder werk in België uitgegeven, het fy van eenen belgischen of van eenen franschen schryver, in geheel Frankryk fal kunnen worden verkocht, terwyl, langs eene andere fyde, de markt der andere europeïsche landen voor hetfelve fal blyven open staan. Indien men nu twee gewichtige omstandigheden overweegt, namelik, dat de drukkosten in Brussel en overal elders in België minder fwaar fyn dan in Parys, en dat de groote brusselsche maatschappyen alreede eene talryke *kalandise* in gansch Europa befitten,

foo fal men overtuigd worden, dat defe leste heel gemakkelik fekere werken van beruchte fransche schyvers in Brussel fouden kunnen uitgeven, en op die wyfe met de paryssche boekhandelaars in 't ondernemen van originaalwerken met voordeel mededingen. Hoe wichtig de leege prys der drukkosten is, getuigt de handelwyfe der paryssche uitgevers felve; fe laten namelik, sedert eenigen tyd, vele boeken in kleinere steden drukken, waar de arbeidsloon leeger is, dan in de hoofdstad. Ook is de buitenlandsche markt van groot belang, en het is gemakkelik te begrypen, dat het voor onfe boekhandelaars veel lichter fal fyn, hunne reeds bestaande betrekkingen in Duitschland, Italië, Rusland, enf., te behouden, dan voor de paryssche uitgevers in defe landen handelsverbindingen aanteknoopen, welke fy tot nu toe verfuimd hebben. Met inficht hebben wy gefegd dat fekere fransche werken in Brussel nog fouden kunnen uitgegeven worden, want er fyn natuurlik vele soorten van werken, die, wegens hunnen inhoud, befonderlik voor Frankryk fyn bestemd en die gevolgentlik in Parys uitgegeven moeten worden. Maar al degene, die op een europeïsch publiek aanspraak maken kunnen, — en het fyn ongeveer defelfde, die tot nu toe by ons worden nagedrukt — kunnen by eenen brusselschen foo wel, als by eenen parysschen boekhandelaar uitkomen, voornamelik indien de belgische uitgever fich te Parys eenen correspondent heeft weten te verschaffen, by wien het boek op denfelfden dage, als te Brussel verschyne.

Defe gedachte behoort ons niet toe; we hebben fe van vele bevoegde mannen hooren uiten, en fy is nog verleden jaar door eenen alhier gevestigden boekhandelaar in een vlugschrift ontwikkeld geworden, waaraan ongelukkiglik de schryver weinig ruchtbaarheid heeft gegeven[1]. De heer Muquardt doet opmerken, dat de belgische boekhandel de uitlandsche markten foodanig uitgevorscht en uitgebuit heeft, dat by de paryssche uitgaven, — felfs degene die foo goedkoop waren als de belgische — meestendeels uit die plaatsen heeft weten te verdringen, in dier voege, dat de fransche

[1] *De la contrefaçon et de son influence pernicieuse sur la littérature, la librairie et les branches d'industrie qui s'y rattachent, suivi d'un projet de convention entre la Belgique et la France pour l'abolition de la contrefaçon, par C. Muquardt.* Bruxelles, 1844, in-8°.

boekhandel thans schier alleen door fyne geïllustreerde werken of door degene, die van weinig vertier fyn, aldaar bekend is. Hy meent desvolgens, dat onfe groote boekhandelaars, die daarenboven nog geheel Frankryk voor uitweg konden hebben, in staat fouden fyn den franschen schryveren dikwyls hoogere sommen te betalen, dan de parysche uitgevers felve; en hy besluit uit dit alles, dat met het afschaffen des nadruks, onfe boekhandel en de daartoe behoorende nyversheidstakken eene grootere ontwikkeling en vastere grondslagen verkrygen fouden. Soo denkt ook de schryver van een ander onlangs te Luik verschenen vlugschrift, die voor leufe heeft aangenomen : « *La contrefaçon a fait son temps*[1]. »

Tot defe voorhanden fynde hulpmiddelen moet er nog een ander bygevoegd worden, 't welk tot nu toe door onfe boekhandelaars geheel en gansch verfuimd is gebleven, te weten : de vertalingen. Geen land is beter dan Belgiën gelegen, om de wederfydsche uitwisseling der gedachten tusschen de groote volkdommen van Europa te helpen vermiddelen. Op de grensscheiding van de germaansche en romaansche wereld geplaatst, en uit defe twee elementen famengesteld, is ons land, om foo te feggen, door de natuur gevormd, om middelaar te fyn tusschen Noorden en Suiden, tusschen de germaansche en romaansche beschaving. Het vertalen uit het hoogduitsch, engelsch, nederduitsch en noordsch in 't fransch valt ons natuurlik te beurt. De Franschen fyn, wel is waar, ten huidigen dage, beter dan wy met de engelsche letterkunde bekend, maar het fal foo niet altyd blyven duren, en wy kunnen hopen, defelve mettertyd foo wel als fy uittebuiten. Het hoogduitsch biedt ons in alle vakken der letteren en wetenschappen, eenen ryken en heerliken oogst, die ons uitsluitelik ten deele kan vallen; het is immers bekend, dat er in die taal eene menigte uitmuntende werken, foo wel in de geschied- oudheids- en spraakkunde, als in de poëtische literatuur bestaan, die tot nu toe geenen franschen vertaler hebben gevonden, alhoewel de weinige, die vertaald fyn geworden, eenen algemeenen byval in Frankryk verkregen hebben. Nu, een belgische boekhandelaar, tegen allen nadruk in Frankryk beschermd, fou fulke vertalingen niet alleen in dat land, maar ook in Italië en

[1] *De la contrefaçon littéraire en Belgique, par E. Moutlet.* Liége, mai 1842, in-32.

Spanië konnen vertieren, en diensvolgens — wat ook wel in aanmerking mag komen — in staat gesteld fyn, schoone *honoraires* aan de vertalers te betalen. Denemarken en Sweeden, die in de niewere tyden foo vele goede en treffelike werken hebben voortgebragt, fouden ons ook ryke stof opleveren, niet alleen voor de fransche, maar ook voor de nederduitsche letterkunde, want de poëtische gewrochten van Skandinavie fyn toch immers by ons niet meer bekend dan in Frankryk[1].

Dat ook nederduitsche vertalingen uit hoogduitsche, noordsche, engelsche en fransche boeken als geldfaak voordeelig fyn konden, fal men licht begrypen, indien men opmerkt: 1° dat het missen van fransche romanen van 35 cent. het deeltje menigen Vlaming, ja ook menigen Hollander, fal dwingen, fynen leeslust met nederduitsche boeken te voldoen; 2° dat de vertaling van een fransch of hoogduitsch werk dikwyls goedkooper dan het origineel fal fyn; 3° dat vlaamsche schryvers en vooral belgische drukkers fulk eene vertaling ondernemende, het werk voor eenen redeliken prys fullen kunnen geven, en op die wyfe niet alleen België maar ook geheel Nederland tot uitweg krygen. Gelyk alle boeken, fyn ook de talryke overfettingen, die in dit laatste land worden vervoerdigd, altyd op eenen feer hoogen prys. Eenige van defelve fyn felfs duurder dan het oorspronkelik werk[2]. Het fou voor de belgische boekhandelaars feer gemakkelik fyn, dien nyverheidstak tot fich te trekken, en het wordt licht verstaan, welk eene aanmoediging daardoor aan onfe taal- en letterkunde foude gegeven worden.

Tot nu toe hebben wy met opfet van de belgische oorspronkelike werken niet gerept. Wy willen niet, dat de liefhebbers van den nadruk ons kunnen tegenwerpen, dat de belgische drukhandel, die tot heden toe, op den franschen geest heeft geleefd, van honger fou sterven, indien hy op den belgischen geest leven moest. Dan,

[1] Er is maar één treurspel van Oehlenschlæger (Correggio) in het fransch vertaald, door Marmier, in onfe taal is er geen. Ook feer weinige fweedsche werken fyn overgefet geworden.

[2] Soo kost, b. v., Schlosser's *Geschichte des achtzehnten Jahrhunderts*, 3 b. 8°, 48 fr, terwyl de hollandsche vertaling, in 10 deelen in-8°, niet minder dan 63 fr. kost. De romanen van Fred. Bremer, kosten in de hoogduitsche vertaling fr. 1.50 het deel, in de hollandsche 3 guldens.

ofschoon wy innig overtuigd fyn, dat het afschaffen des nadruks onfer letterkunde — der *dietsche* foo wel als der *waalsche* — eene niewe en machtige ontwikkeling fou toebrengen, willen wy nochtans dese omstandigheid geheel en gansch achterlaten en ons met het stellige bepalen. Nu, wy gelooven genoegfaam bewefen te hebben, dat slechts het rechtmatig uitgeven van fransche boeken en vertalingen toereikend is, om onfen druk- en boekhandel eenen ten minste foo goeden toestand, als den tegenwoordigen te verschaffen; en wy beperken ons tot de bemerking, dat alles wat onfe letterkunde in groei en bloei fou winnen, ook voor den boekhandel eene winst fyn fou.

De tydelyke stremming, die door het invoeren der niewe staat van faken foude mogen voorvallen, konde licht door het staatsbestuur verholpen worden. Het fou namelik goedkoope uitgaven van klassike en andere nuttige werken, die thans in den boekhandel moeijelik worden gevonden[1], het fy onmiddelyk voor fyne rekening, het fy by middel van toelagen aan de uitgevers verleend, in Brussel laten drukken. In dit leste geval, fou de staat een feker getal exemplaren gelyk in weerde met de toelage, fich voorbehouden; en die boeken fouden later aan onderwyfers, leerlingen en anderen, als premie van aanmoediging, kunnen verdeeld worden.

In de naaste aflevering fullen wy het vraagpunt onder de fedelike betrekking beschouwen. V. D. H.

BOEKBEOORDEELING.

FABELEN VAN LA FONTAINE in nederduitsche verzen gesteld, door **Ad. Hoors**; eerste deel [2]. — **HET GOUDEN BOEKSKEN**, door **A. Van Hasselt** [3].

Twee werken, die het voortgaan der vlaamsche beweging onder twee verscheidene oogpunten getuigen. Het eerste, dat op

[1] B. v., in onfe taal, Hooft, Vondel, eene keus van Cats gedichten, en foo vele anderen.

[2] Antwerpen, drukkery van J. E. Buschman.

[3] Brussel, A. Jamar, uitgever.

waalschen bodem ten deele moet opgesteld geworden fyn, vermits de schryver te Neer-Waver (la Basse-Wavre, omtrek Nyvel) gevestigd is, bewyst, dat de gunst wegens de vlaamsche letteren al levendig genoeg is, om dat men eenen alom bekenden franschen dichter in nederduitsch gewaad niet aarfele te doen verschynen. Het tweede, dat wy aan de pen van eenen hiervoor in 't fransch dichtenden landgenoot verschuldigd fyn, toont, dat de toekomst even foo gunstig als het tegenwoordige, door de fynste geesten geoordeeld wordt, daar fy het als geene verloren moeite aanfien, boeken voor de jeugd in 't nederduitsch uit te geven.

Wat de waarde dier twee gewrochten aangaat, het is niet te ontkennen, dat de vertaling van *La Fontaine's Fabelen* vry wat boven de krachten van den heer Hooft schynt geweest te fyn; terwyl men, in het *Gouden Boeksken,* al den smaak, al den fwier, in een woord, al die dichterlyke ervarenheid ontmoet, by welke de heer Van Hasselt fich, sedert lang, in Belgie, als dichter in 't fransche (wy feggen niet als fransche dichter) eene welverdiende faam verworven heeft.

Het geen wy aan de onderneming van den heer Hoofs ten hoogste verwyten, is dat hy niet begrepen heeft hoe La Fontaine fyne verdiensten byna alleenelyk aan den vorm van fyne verdichtsels verschuldigd was. De stof, in fich felve, was niets; al het kostbare ligt in 't maaksel. Nu heeft de vertaler meest al de stof alleen bewaard; en ofschoon hy ook in verfen schreef, vindt men in fyne vertaling noch de sierlykheid, noch de netheid (wy laten daar de onnavolgelyke gulhartigheid) van 't oorspronkelyke.

Laten wy ons vonnis met eenige aanhalingen staven; en houden wy ons by de meest bekende fabelen uit de dry eersten boeken van La Fontaine, die het eerste deel van des heeren Hoofs vertaling daarstellen.

La Cigale et la Fourmi.

La Cigale ayant chanté
Tout l'été,
Se trouve fort dépourvue
Quant la bise fut venue.

Hoe eenvoudig, hoe natuurlyk is die inleiding niet!

De vertaler heeft fulks met de volgende verfen hermaakt :

De Krekel had in zomertyd
Schier niet gedaen dan bly gezongen ;
Maer nauw *was de aerd met 't sneeuw tapyt*
Bedekt, of hy vond zich gedwongen
In zyn gebuerte, by de Mier, enz. ;

Het einde, dat foo fyn, foo kort, foo wel in den fin van het bedryf is, waar de mier, spaarfaam in woorden als in alles, met haar karakter te voorschyn moet treden :

Vous chantiez ! j'en suis fort aise,
Eh bien ! dansez maintenant.

Wordt ons op die wyfe door den heer Hoofs opgedischt :

Ha ! ha ! gy zongt ! ik ben verheugd
He wel, dans nu *tot eigen vreugd.*

L'Aigle, la Laie et la Chatte.

L'Aigle avait ses petits au haut d'un arbre creux ;
La Laie au pied ; la Chatte entre les deux ;
Et sans s'incommoder moyennant ce partage
Mères et nourrissons faisaient leur tripotage.

Laat ons den vertaler nog eens hooren :

De vorst der vogelen (of zeggen wy vorstin,
Dewyl 't een moeder geldt,) was met haer jong gezin
Op 't hoogste van een' boom gelegen ;
De Zog lag aen de voet, de Kat 'er tusschen in.
Naer dees verdeeling kon elk handlen naer zyn zin,
En niets ging hun, in 't eerste tegen.

De felfde traagheid, de felfde verlegenheid laten fich bykans overal by de vertaling gevoelen, alwaar het franche fich by kortheid en eenvoudigheid onderscheidt.

Ook fyn 'er teekenen, waar aan men vermoeden kan, dat de vlaemsche schryver, het gedacht van La Fontaine niet gevat heeft. By voorbeeld, in het eerste aangehaalde stuk :

La Fourmi n'est pas prêteuse
C'est là son moindre défaut.

Defe lof der Mier wordt door den heer Hooft in eene foort van verwyting veranderd :

De Mier, helaes, houdt niet van leenen.

En nog in de fabel :

La Génisse, la chèvre et la Brebis en société avec le Lion.

. . . . Le Lion *par ses ongles* compta.

Die woorden : *par ses ongles,* hebben eene beteekenis die verloren gaat, als men fe met dat vers vervangt :

Maer de Leeuw telt *op zyn vingers.*

Wat fullen wy feggen van het vrywillig achterlaten van geheele en gewigtige plaatsen uit het oorspronkelyke, gelyk in het : *Conseil tenu par les rats,* alwaar defe verfen :

.... J'ai maints chapitres vus
Qui pour néant se sont ainsi tenus ;
Chapitres non de rats, mais chapitres de moines
Voire chapitres de chanoines.
Ne faut-il que délibérer ?
La cour en conseillers foisonne :
Est-il besoin d'exécuter ?
L'on ne rencontre plus personne.

in dier voege verkort fyn geworden :

Zoo gaet het zeer dikwyls met die zich vergaderen.
Meest allen zyn altoos gereed voor den raed,
Maer zelden is iemand bereid voor de daed.

Seker is het, dat fulk een ſtelſel van *expurgatie* geen groote eer aan het oordeel van den vertaler kan doen. En waren wy, gelyk de heer Hoofs, leden van de roomsche geestelykheid, foo fouden wy ons wel onthouden, van fulke belachelyke voorforg in 't belang van onfen stand te gebruiken, uit vrees dat men ons, in de wereld, het spreekwoord foude toepassen : « men mag van geene koord in huis van eenen gehangene spreken. »

Daar wy ons tot nu toe met de gebreken van het werk des heeren Hoofs befig gehouden hebben, foo wordt het tyd, ook wat in 't voordeel defes schryvers in te brengen.

Wy bekennen geerne, dat hy dykwyls de gelukkigste trekken

van La Fontaine, in 't boertige, evenaard heeft, het fy by nette vertalingen; het fy by wel gekofene gelykwaardige vlaamsche uitdrukkingen, die eene foort van belgische kleur aan eenige der fabelen ingeprint hebben.

Soo fyn, in de reeds aangehaalde fabel, *Conseil tenu par les Rats,* defe verfen van het fransche :

Or, un jour qu'au haut et au loin
Le galant alla chercher femme,
Pendant tout le sabbat qu'il fit avec sa dame,
Le demeurant des rats tint chapitre en un coin.

feer goed vervangen met :

Op zekeren dag dat in alle de hoeken
Ons minzieke kwant naer een wyf was aen 't zoeken,
En wyl hy op kerremis was met de bruid
Zyn schielyk de ratten te zamen geloopen, enz.

En nog op het einde der fabel : *le Loup plaidant contre le Renard pardevant le Singe :*

De Wolf was schelm, de Vos kapoen,
En met hen beiden
Wel te kastyden
Kon dus de regter niet misdoen.

Sulke goede trekken vindt men ook in : *De Wolf en de Hond. — De Steérat en de Veldrat. — De Man tusschen twee Weduwen.— Het Kind en de Schoolmeester. — De Vos en de Bok* en meer andere.

Het *Gouden Boeksken* van M. Van Hasselt is ook meerendeels uit vertalingen famengesteld. Het is voor de leerlingen in de publieke scholen bestemd, en behelst gebeden en finnebeelden (foo als vader Cats fich uit), alle in verfen gesteld. Wy hebben hierboven de verdiensten van het werk genoegfaam geschat, toen wy gemeld hebben, dat het der faam van den schryver waard was, en dat defe de meeste hoedanigheden van fyne gedichten in 't fransche in defe fyne nederduitsche gedichten had kunnen ingieten. Het blyft ons over, ons gefegde ook alhier met bewyfen te regtveerdigen. Siet hier twee stukken, die wy onder de kortste der verfameling gekofen hebben, om dat wy geene plaats in defe *recensie* voor langere hadden, ofschoon die laatste in het *Gouden*

Boekskon de beste waren, om al den geest en de wyfe des dichters te doen kennen.

De Vlieger.

« O God! wat reuzenvogel vliegt er
« Door 't ruime veld der blauwe lucht!
« By 't slaen van zyne breede vleug'len,
« Zyn al de vogelen beducht. »

Zoo sprak een kind. Een ander zeide:
« Vrees, lieve makker, niet een zier;
« De vogel, dien gy daer ziet vliegen,
« Is slechts een vogel van papier. »

Het kind had nauw'lyks uitgesproken,
Daer viel de wind, en zoo terstond
Viel ook van uit de hooge wolken
De vlieger neder op den grond.

Zoo gaet het immer, lieve kinders,
Met al wat op den wind vertrouwt.
Niets is er, wat zich in de hoogte
Dan met zyn eigen krachten houdt.

De Kinders en de Bloemen.

Met de bloempjes spelen
Lieve kinders gaerne,
Met de bloempjes schoon en klein.
Zuiver als de bloempjes
In de groene meimaend
Moet het hert der kinders zyn.

Want de bloempjes wenden
Liefdevol hun hoofdjes
Naer de held're zon zoo bly.
Met de zon die neêrzinkt
Gaen de bloempjes slapen;
Met de zon ontwaken zy.

Weet gy 't, lieve kinders?
In de gouden sterren
Boeijen duizend duizend mael
Duizend bonte bloempjes,
Waermeê de eng'len kransjes
Vlechten in des hemels zael.

Als gy slaept, dan komen
Zy die kransjes hangen
Aen de wieg van ieder kind;
En uw gouden droomen
Zien dan in den hemel
God die alle kleinen mint. L. J.

EEN UITSTAPJEN OP DEN RHYN.

II

NECKEN [1].

Liten pilt bland strandens pilar
I ßoiens ånga hvilar,
Klangen hör från källans vatten,
Ropar i den tysta natten:

Arma gubbe! hvarför spela?
Kan det sorgerna fördela?
Fritt du skog og dal må lifva,
Skall Guds barn doch aldrig blifva.

Paradisets månskensnätter,
Edens blomsterkrönta slätter,
Ljusets englar in det höga
Aldrig skådar dem ditt öga.

Tårar gubbens anlet skölja,
Ned han dyker in sin bölja.
Gigan tystnar; aldrig Necken
Spelar mer i silfverbäcken.

Soo fong myn fweedsche vriend by het piano en lied en wyfe konden niet anders, dan eenen diepen indruk op my maken; fy waren beide foo eenvoudig,

[1] Letterlyke vertaling. — De Nekker. — Een kleine knaap onder des stranda wilgen in der violen wasem rust. Hy hoort een' klang uit der welle wateren roepen in den stillen nacht: «—Arme gryfaard! waarom spelen? Kan dat de forgen verdeelen (verligten)? Vryelyk mags-du woud en dal *beleven* (levendig maken), du fals Gods foon toch nooit worden. — Des paradyfes maanschynnachten, Edens bloemgekroonde vlakten, des lichts engelen in de hoogte, nimmer schouwt fe dyn oog. » — Tranen bespoelen 's gryfaards geficht, hy duikt neder in fyne golven; de *gyge* (viool, by Kil.) fwygt, nimmer speelt de Nekker meer in de filverbeek.

ſoo natuurlyk, ſoo ſchoon, ſy herinnerden my de vlaamſche ſingwyſen ſoo wel. Waarom toch hoort men nooit een volkslied uit den mond van eenen onſer Vlamingen? Het door druk en herdruk bekend geworden « het daget in het oosten » afgerekend, heb ik nooit de vreugde gehad, ſulk lied eens te hooren ſingen; overal daarentegen snorde my een « O ma belle! » of ſoortgelyke domheden tegen. Hoe lang toch ſal het nog duren, eer wy erkennen, wat eene ryke schatkamer van poeſy de borst van ons volk is, eer wy het vreemde klatergoud wegwerpen en het echte regte goud weêr in omloop ſetten, welks beſit ons tot nu toe schaamterood maakte? Wy ſien het, hoe al die hooggepreſene, die veelgeſongene operaliedekens eendaagsvliegen ſyn, hoe ſy, die men heden overal ſingt en herſingt, morgen reeds voor nieuwe moeten plaats maken; wy ſien ook, hoe onſe volksliederen eeuwen, ja duiſende jaren door leefden, hoe ſy nog in even ſoo frisschen bloei staan, als toen ſy geboren werden, hoe ſy nu nog elk onbedorven gemoed verheugen, hoe in alle onſe nabuurlanden de navorsching met den grootst mogelyken yver ſe in hun versteek opſoekt, en — wy blyven de eenigste duitsche volksstam, die deſelven altyd nog veracht en miskend. O schande over ons! schande over onſe eigenſinnigheid, die ons niet toelaat, onaangeſien van al het toeroepen der betergeſinden, terug te keeren tot de haardstede der vaderen. Onſe schilders prediken ons deſen terugkeer; maar wy hooren niet; onſe muſiekkunstenaars beginnen van den franschen wansmaak tot de germaansche schoone eenvoudigheid terug te komen, maar wy hooren niet; onſe dichters ſingen ons ſoo menig straffend en waarschouwend woord toe, maar wy hooren niet. Juist ſoo hardhoorig was eens Duitschland; doch de jammer, dien Frankryks heerschappy over hetſelve heeft gebragt, verbrak de kluisters, welke ſyn oor sloten. Sedert ook werd Duitschland een ander land, ſedert werd het weder krachtig en eenig van binnen, sterk en magtig naar buiten; ſedert gedacht het weder ſyne afstamming, en met den ouden geest ontwaakte ook de oude ſin, de oude liefde voor het erfdeel der vaderen, en gelyk voor duiſend jaren, klinkt het volkslied door de duitsche gewesten, wandelt daar het volksboek van hand tot hand. Sullen wy nut trekken uit het voorbeeld, dat Duitschland ons hier biedt? God geve het!

Gelyk Duitschland, ſoekt ook Sweden ſyne volksliederen weder op, het van Frankryk ontvoogde Sweden, dat met Denemark en Duitschland ſoo innerlyk in den geest eenig is, als Vlaamland nog onder ſeker betrek Duitschland vyandelyk tegenover staat, terwyl het van ſyne noordsche broeders niets, volstrekt niets weet, en nu slechts begint, met ſyne hollandsche naburen weder aan te naderen.

Seer krachtig werkte voor Swedens nieuwe germaansche rigting de volks-

dichter C. M. Bellman († 1796), die in ſyne ganſche verſchyning veel in verwandtſchap was met onſen van Ryswyck. Hoe feer het volk hem nog dankbaar is voor ſyne gefangen, daarvan geeft de dierentuin te Stockholm een diepontroerend bewys. In een der ſchoonste gedeelten van dit park staat Bellmans borstbeeld; elk jaar op Sint-Jansdag ſiet men duiſende menſchen er naartoe wandelen en het met bloemen bekransen en gedurende den ganſchen dag hoort men daar des dichters liederen ſingen. Deſelve loopen meest over feer eenvoudige onderwerpen, doch de behandeling is ſoo ſchoon, ſoo klaarvloeijend en naïef, ſoo echt volksaardig, dat ſy elkeen bevallen moeten; er waeit, kort en goed geſeid, gansch de geest van het oude volkslied door. Dit is niet al te feer het geval met van Ryswyck, die wel het eenvoudige en gespierde, maar ſelden de diepe volkspoeſy in ſyne volksliederen wedergeeft; hy is uitsluitelyk in ſyne grootere compositien dichter. Daarom is van Ryswyks invloed op het volk wel een feer goede, doch slechts voor het oogenblik; kleinſonen en achterkleinſonen ſullen ſyne liedekens niet traditioneel bewaren, want de echte geur van het volkslied, die men bykans in elk van Bellmans *Skaldestykken* (Stockholm 1812, 2 boekdeelen) vindt, waait er niet door.

Bellmans verdiensten en eigenaardigheid — want eigenaardig was hy in den hoogsten graad — bleven niet lang verborgen voor den koning en weldra werd de dichter ſyn beste vriend; hy ſeide hem, wat niemand hem bestond te ſeggen. Nog is een groot getal der ſchoonste anekdoten over beiden in omloop onder het volk. Soo kwam Bellman eensdaags by den koning en vroeg hem, welke waarde eene nul (0) eigenlyk had. Soo veel ik weet geene, antwoordde de koning. Eenige dagen later trad de dichter weder in het 's vorsten kabinet en gaf hem de aanwyſing op dertig daalders der maandelykſche inkomsten, welke de monarch hem geſchonken had, ter onderteekening. De koning ſette er ſynen naam onder, en Bellman gauw en ſonder dat ſyn doorluchtige beſchermer er iets van ſag, ſchreef eene 0 achter de 30; dan ging hy weg en naar den hofkassier, waar hy dryhonderd daalders ontving. Nauwelyks had hy echter de kassa verlaten, of de hofkassier liep tot den koning, en vroeg hem, of Bellman van nu af immer dryhonderd daalders ontvangen ſoude? «Dryhonderd daalders maandelyks? vroeg de vorst verwonderd. «Gelyk uwe majesteit ſelf heeft onderteekend voor deſe maand, ſeide de kassier. Roept Bellman! hernam de koning; en de dichter werd geroepen, om ſich te verantwoorden. Dit deed hy ook geheel kort en goed, ſeggende: «Majesteit, ik weet uit uwen eigen mond, dat eene nul geene waarde heeft; daar nu achter die dertig juist nog een ſoo schoon ledig plaatsje was, heb ik slechts voor het oog nog ſulk een nulleken daarby geſet.» De koning lachte, maar hy was toch niet tevreden met die verklaring der nul en liet van toen

af aan, de maandelykſche kwitancien door ſynen geheimſchryver opſtellen.

Terwyl myn ſweedſche vriend my dit en andere dingen nog mededeelde, was de avond genaderd en wy ſtapten naar het Keulen tegenover liggende Deutz, om van daar de verlichting der Rhynoevers te ſien.

Gy weet hoe Keulen ligt? Van Bonn afkomende, drukt de oude Rhyn ſyn ſilveren hoofd vaſter aan het land; dit ſchenkt hem daarvoor de rykſte kroon, die ooit het hoofd van eenen god verſierde, de rykſte en de reusachtigſte; als kruis daarop prykt een wonderwerk, welks gelyken nooit menſchenhanden hebben geſchapen: die kroon heet Keulen, dit kruis de keulſche dom.

In den vorm van eene halve maan breidt de ſtad ſich op de lengte eener ganſche uur aan den oever van den Rhyn uit; boven de blauwe daken ſteken de torens van negen en twintig kerken en van een groot getal oude ridderburchten hunne hoofden op, vooral echter ſchouwt de fiere dom vry en vrank over huis en ſtadsmuur weg; bykans even ſoo fier ſtaat als waker voor het lot der ſtad aan het linker einde de « Beyenthurm, » een geweldig ſteenen kolos.

Rond negen uur ſteeg achter den Beyentoren een vuurpyl hoog in de donkere regenachtige lucht; te gelyk begon een geweldige donder van kanonnen en kleine ſchietgeweren, die weldra van alle punten der oevers in de ganſche lengte der ſtad rolde en altyd voorts en ſonder ophouden rolde, beantwoord door talryke ſcheuten van den anderen kant des Rhyns, uit Deutz. Keulen geleek op een hair aan eene fel belegerde ſtad. Om die illuſie nog vollediger te maken, trok de Beyentoren plotſelings een gloeijend kleed van rood bengaalſch vuur aan; een diep verbaſend ſchouwſpel. Naauwelyks verloren ſich, gelyk een tooverglans, de laatſte roode tinten rond hem, of eenige honderd ſtappen verder brandde een prachtig vuurwerk af; het was op een eiland, dat voor Keulen ligt, en de donkere boomgroepen, welke dit eilandeken bedekken, ſchudedden ſich ſoo geheimryk, en de ryk bewimpelde ſchepen werden ſoo ſonderling verlicht, en de duiſendkleurige vonken ſonken in ſulke heerlyk ſchitterende kleuren in het hun herſpiegelende water des ſtrooms, het was inderdaad feeënachtig.

Gelyk een ſwarte draak ruiſchte de ſtoomboot, welke den koning en de koningin van Pruiſſen, de prinſen en de koningin Victoria benevens haren echtgenoot en haar gevolg droeg, door de golven. Nu naderde hy de groote brug, welke de beide oevers van den Rhyn met elkander verbindt; daar ſie, ſpuwt deſe uit honderd monden hem eenen regen van vuur tegen, verdubbeld door de blanke watervlakte. Doch de ſwarte draak gaat er moedig naar toe, de vonkenregen mindert en houdt eindelyk ganſch op; de nacht, die voor eenen oogenblik onderdrukt ſcheen, herneemt haar ſchepter; ſlechts het bliksemen der kanonnen en ſchietgeweren en de duiſend lampen, welke de oevers ver-

lichten, stryden noch tegen haar. Plotselings echter verheft ſich een nieuwe vyand, een geweldige, de geweldigste van allen; voor hem moet ſy onderdoen : de duitsche dom vlamt op in helder licht, in glansryk morgenrood; alle de duiſend ſuilen en ſuilekens, alle de engelen en heiligen, die in ſyne duiſend nissen staan, stralen in eene wonderbare en hemelsche glorie.

Reeds was het laatste schot der kanonnen ſedert lang verstomd en geen echo droeg ſyne donders meer door de verre gebergten; reeds was het laatste lampje aan den anderen oever ſedert lang uitgedoofd, en nog stond myn ſweedsche vriend met my op de hooge terras, van waar wy het gansche tooverspel hadden bewonderd. « Het is my, als of ik eenen schoonen droom had gedroomd, » ſeide ik, en de Sweed antwoordde : « Het was een schoone en profetische. » Swygend keerden wy naar Keulen terug.

VAARWEL.

•

III

Hoe schoon ſyn toch de oevers van den Rhyn ! Wat eene prachtige reiſe was weêr voor my, die van Keulen naar Mainz! Ik beschryf ſe u niet, want ik ſoude al te breedvoerig worden en dat wil ik niet; vriend Stallaert heeft denſelfden weg gemaakt, die kan u dus meer ſeggen. — Hier bleven wy niet lang. Eenige uren achter Frankfort in den Taunus ligt een ſoo heerlyk bad: het heet *Soden*; daarheen wilden wy gaan, en yſerenweg en postwagens bragten er ons weldra naartoe.

Ik geloof niet, dat er in Duitschland een bad bestaat, dat ſoo ſeer al wat aangenaam en wenschenswaardig is, in ſich vereenigt als het kleine Soden. Twee-en-twintig bronnen van allen slag ontwellen er uit den vruchtbaarsten bodem en onder schaduwryk geboomte. De gansche omstreek gelykt aan eenen tuin, aan eene groote warande, en elk punt biedt een nieuw en verrukkelyk geſicht aan. Hier strekt een groot dal ſich uit, waar door het groene loover de roode daken en witte wanden der huiſen en de lange blauwe spits eens kerktorens kyken; ginds verheft ſich eene rotswand in bruingele tinten, nevens haar klimt een berg hemelwaarts, bedekt met ſwarte pynboomen, donkergroene kastanjen en duifendjarige eiken, gekroond door de puinen van een oud kasteel. Ga mede naar dit kasteel, het heet Königsstein en een koning uit het ryk des geests heeft er eens gewoond, de oude Ulricus von Hutten. Het is vandaag wel kermis in het dorp Königsstein, doch wy willen daarboven kermis houden. Een lange steenige weg leidt naar de spits van den berg. Rond op de helfte van den weg gekomen ſynde, toonde men ons vier gaten, welke onder de muren van het kasteel in de rots gebroken

waren. In al ſyne oude pracht ſtond het burgslot daar « tot dat de Franſchen kwamen » — vergeef, dat dit duivelſch referein al weêr verſchynt, maar er ſtond ja ſoo menig gebouw, die voor de eeuwigheid ſcheen opgebouwd « tot dat de Franſchen kwamen » — die wilden er in, met geweld in, doch de beſetting was er niet tevreden mede, en de Franſchen bleven buiten. Toen beſtormden ſy de burgt, maar van binnen lachte men hen uit; daarover werden ſy kwaad en wilden het gansche kaſteel in de lucht doen vliegen. Er werden groote holten in de rots gemaakt en met buskruid gevuld; het gansche franſche leger rukte op een uur afſtands van het kaſteel en verwachte half met vreugde en half met angſt de uitploffing der myn. Eindelyk werd de ſolferdraad ontſtoken, een verſchrikkelyke knal volgde, het kaſteel was door eene dikke wolk van damp omgeven; luidop juichte het franſche kamp, onder muſyk trok het naar 't kaſteel toe, doch het was nog geen half kwaartuurs verre gekomen, of de rookwolk verdween en — het kaſteel ſtond even ſoo gansch en ongeſchonden, als tevoren; de geheele myn was teruggeſlagen. Nu werd de woede der franſche heeren groot, ſy liepen ſtorm op het kaſteel en toen dat ook niet hielp — trokken ſy weg. Later overvielen ſe de borgt onverwachts en ſtaken er vuur in, ſoo dat ſy gansch nederbrandde. Toch ook in hare puinen bleef ſy grootſch en eene wandeling door deſelven overtuigde ons weldra van hare vroegere ſterkte. Een duiſtere lange onderaardſche gang ontving ons en ſlechts met hulp onſer handen konden wy, ons aan de muren vaſthoudende, den weg vervolgen; eindelyk blonk er van verre een ſchemerend lichtje, het werd grooter en grooter en er naartoe gaande kwamen wy aan den uitgang. « Siet gy die nis? » vroeg de gids. « Daar ſtond voortyds de yſeren juffrouw, uit wier armen de arme hongerende met honderd dolken doorſtoken in nooitgepeilde holten ſonk. » Weg met die nis; ſy herinnert aan de heilige inkwiſitie, riep mevrouw v. P. Siet gy dien kelder? Daar ſat myne moeder, door de franſche rooversbenden gevangen, daar verwachtte ſy gedurende een jaar en half den dood, tot dat met het gansche vaderland ook ſy de vryheid weêr verkreeg. — En *die* kamer, kom er in Mynheer, ſprak de gids. Hoeveel perſoonen, meent gy, dat ſy bevatten kan? — Nu vyfhonderd, antwoordde ik, en waarom vraagt gy dit? — *Het was de bakoven van het kaſteel.*

Nog lang wandelden wy door de wyd uitgebreide puinen, nu de oude torens beklimmende, dan door duiſtere kerkers kruipende, tot dat de middagklok ons in het dorp terugriep. Daar ontving ons eene smaakvol beſette tafel, de bekers werden met de gouden ſonen van Rhyn en Main gevuld en altyd op nieuw gevuld, en onder ſingen en drinken ontvlogen de uren, ſonder dat wy wiſten hoe. Eindelyk echter ſchreeuwde een eſel voor de deur; hy gaf het ſein tot de afreiſe en weldra ſaten wy allen op hem en op ſyne langoorige

collegas en reden wy naar het kasteel van *Falkenstein* toe; ook defes puinen werden doorsnuffeld tot in het kleinste hoekje, maar met meer uitkomst, dan in Königstein. Hier vonden wy ten minste de oude *ridder-saal* nog ongeschonden; de vensters glansten nog in geschilderd glas, de wapens van eenige der ridderen stonden er nog, de harnassen en helmen schoon gepolist, de lanfen en fwaarden, de vaandels en schilden, alles was in de oude orde, alles herinnerde aan den ouden tyd, die by al fyne gebreken toch ook foo veel schoons had. Een helle klokkentoon wekte ons uit onfe droomen; hy kwam van uit den toren der dorpskerk, die aan den voet van den berg ligt, waarop het kasteel gebouwd is.

Gelyk alle dorpen der omstreken, heeft Falkenstein op het eerste geficht een gansch katholyk karakter en toch — het is geheel protestantsch. Het *ave* wordt 's morgens en 's noenens, het *salus* des avonds geklept, de kapellekens tegen de wegen fyn wel onderhouden, slechts fiet men er in plaats van de heiligen, den Allerheiligste, den koning der heiligen, op fyn fegeteeken, het kruis; de kruisbeelden fyn insgelyks in den best mogelyken staat; in Falkenstein ook vierde men de kermis, en jong en oud was vrolyk men kan niet meer; en toch fyn alle inwoonders protestantsch; daarvan legt het inwendige der oude kerken het sprekendste bewys af; dat is meest jammerlyk « *vernüchtert;* » naakte muren, een preekstoel en banken. Men berispt het katholicism, feggende dat het al te finnelyk, al te warm is; daartegen kan men met evenveel regt feggen, dat het protestantism dikwyls al te geestig, al te koud is. Wy hebben niet allen die fielskracht, om foo onmiddelyk hart en geest tot het hoogmagtige der Godheid te verheffen; wy moeten eenen middelaar daartoe hebben, en wy hebben dien in de kunst. Waarom mag fy, die dochter des hemels, ons overal naderen, overal met ons spreken, uitgenomen op die plaats, waar wy God naderen, met God spreken? Vreest men, dat fy onfen geest afkeerig make van den Vader? Oh, daartegen spreekt toch de ervaring van elkeen. De eerste indruk, dien een echt kunstwerk op ons maakt, is overmeesterende; wy buigen ons voor den geest, die uit hetfelve tot ons spreekt, wy vereeren, wy aanbidden; de poefy heerscht, de reflektie verdwynt, om eerst later haar' schepter weêr optevatten. Soo gaat het dan ook met eene schoone kerk; de geest voelt er fich gedragen, verhoven, hy wordt levendiger in fyne godsvrucht door het poëtische leven, dat van alle kanten naar hem toestroomt, door de stem van den goddelyken geest, die uit elk kunstwerk der omgeving tot hem predikt. Voor den indruk van het geheel moet dan ook de onderfoeking der befondere deelen wyken; gaat men later tot defe over, en vindt men ook de deelen schoon, dan fal het geheel slechts daarby kunnen winnen. Dit erkennen de eigenlyke Lutheranen ook feer wel; daarom lieten en laten fy de katholyke kerken, welke fy tot de

uitoefening van hunnen godsdienst ontvingen, gelyk fy waren, daarom vindt men het kruisbeeld tusschen twee brandende lichten in alle hunne kerken. Die protestanten daartegen, welke van den ouden stam meer afwyken, worden hoe langer, hoe kouder, in alles, wat het uiterlyke van den godsdienst betreft, en — ook het innerlyke gaat daar dikwyls onder en bevriest in de ystakken van het rationalismus. Hunne kerken fyn groote « salons, » die even foo wel voor concertfalen konden dienen, als voor de heilige plaatsen, welke aan den dienst des Eeuwigen toegewyd fyn; een preékstoel, banken en stoelen tusschen vier naakte muren, dat is alles. Waarom toch gaat men dan niet liever onder het oneindige hemelswelfsel, foo men bidden wil; daar stemt toch nog iets tot de godsvrucht, terwyl de geest fich in die groote kamers slechts benauwd voelen kan? — Doch genoeg daarvan.

De vriendschappelyke betrekkingen tusschen de twee hoofdtakken der christelyke kerk werden my nog klaarder, toen ik weinige dagen na myne terugkomst van het uitstapje naar den Taunus eene trouwplegtigheid te Darmstad bywoonde. Een lange stoet van wagens lokte my naar de kerk, waar het outer met bloemen en kransen versierd en de bodem in den middelsten gang met bloemen bestrooid was. Weldra begon een koraalfang en het bruidspaar trad, begeleid van de bruidvoerders en de bruidvoerderinnen, uit de gerfkamer naar het outer toe. De geestelyke hield er eene schoone redevoering, sprak den fegen uit en verdween achter de gordynen, welke het koor omgeven. Juist wilde ik weêr weggaan, doch de koraal begon op nieuw en — een protestantsche geestelyke, een eerbiedwaardige grysaard, kwam uit defelfde gerfkamer, bleef voor hetfelfde outer staan, en ging dan naar hetfelfde bruidspaar toe. Hy sprak niet min schoon over het verhevene der kristenliefde, welke allen met gelyk warmen arm omsluit, welke in allen, die menschen fyn, ook broeders fiet en sloot met eenen recht uit de diepste diepte des harten vloeijenden fegen. Beide redevoeringen hadden menig oog nat gemaakt, en ontroerd verlieten wy, katholyken en protestanten, het gemeenfame godshuis. Nadat wy eenige oogenblikken voor de kerkdeur vertoefd hadden, kwamen ook de twee priesters hand in hand gegaan en fy scheidden even foo vriendelyk van elkander als ik van de vele bekenden, welke ik in de kerk had gevonden. Voor heden scheid ik ook van u. Vaarwel en God met u!

16 September.

BELGENLAND.

Zangwyze : **Wien neêrlandsch bloed**, enz.

Kent gy een land waar deugd en moed
Met werkfucht gaan gepaard?
Een land wiens fonen even goed
Behand'len spade en fwaard?
Wiens roem leeft sinds twee duifend jaar,
Met Cesar's woord tot pand?...
Dat land is 't uwe, ô broedrenschaar,
Dat land is Belgenland!

Wat lieflyk oord lacht hier! maar 't moest,
By 't zweet van den Germaan,
Uit woud, uit heide, uit baren woest,
Van beemd tot beemd ontstaan.
Ons eigen is 't, wat 't oog ontwaart:
Der vaadren reuzenhand
Ontwierp dien grond, schonk ons dien gaard:
De Belg schiep Belgenland.

En flet nu eens door d'eeuwen heen:
't Is nacht, een diepe nacht,
Europa dwaalt, 't is licht alleen
By 't vlaamsche voorgeslacht.
Weest trotsch op afkomst, taal en aard,
Trotsch op d'alouden stand:
Ja, 't eerste en 't schoonste land op d' aard'
Was lang ons Belgenland.

Ja, burger- kunst- en oorlogsroem
Beglanst der oudren kruin;
Ons Vlaandren pronkt als d'eêlste bloem
Van d'europeeschen tuin.
Een werelds werk- en handelsoord
Bloeit aan ons weeldrig strand.
Hoe prachtig, grootsch en schittrend gloort
Het vrye Belgenland!

Maar ook een heldre gloriestraal
Der vaderlandsche kroon
Was toen ons oude moedertaal,
Soo ryk, soo rein, soo schoon!
Van Maerlant schreef, en als hy song
('t Blyve in onf' geest geplant)
Alomme, met de tale, drong
De faam van Belgenland.

Het land vervalt, en kwynt en treurt,
Tot in den grond geschokt;
Het wordt verlaagd, gehoond, verscheurd,
Door vreemden onderjokt.
Maar 't worstelt kloek, hoe diep in rouw,
Tot aan des afgronds rand:
Het blyft aan taal en feden trouw,
Het blyft nog Belgenland.

De taal dringt weêr door mist en wolk,
De taal die 't al bewaart!
O fonen van een reufenvolk,
Gy wordt der vaadren waard!
Geen fransche dwerg, hier toegevloeid,
Ontrukt u 't heilig pand:
De taal herleeft, het land herbloeit,
Het oude Belgenland!

P. LEBROCQUY.

Maternal sollicitude, translated from the Dutch of Mistress Van Ackere by Caroline de Crespigny.

Cease, frolicksome maidens! hush! hush! dance not so,
Or my babe from its rest will be shaken,
Your sports and your plays add the more to my wo,
More the sighs of a mother awaken:
A truce to your games. Sing not thus to yourself,
Sickness heavily weighs on the roseate Elf,
Its eyes with deep sleep are o'ertaken.

Why bloom'st thou, o spring, in the brightness of May,
In thy smile is no gladness or blessing,
Why look'st thou so charming, so pompously gay,
No welcome is in thy caressing;
My sylph's little hands seek no flower as it blows,
Pain chases the smile of my opening rose,
What it suffers its look is confessing.

Its pulses beat fast, its heart seems to break
More glowing and glowing the fever,
Course each other big drops down thy hot beetle cheek,
Will those roseate lids open never?
My life blood, what ails thee? how hard comes thy breath,
How still! ah that slumber is kin unto death,
My blossom is withering for ever.

Thy fingers are stiff — Ice cold seizes thee now,
Thy pale lips seem fast glued, as to smother.
I kneel and I weep — God all merciful — thou
Wilt not cast off a heartbreaking mother.
Thou, thou only can'st save — my sole heart is in thee,
Ah let not my rosebud be wrenched from the tree,
That so lovelily bloomed — I've no other.

Fulfill then my hope! oh withdraw not the beam,
That scarce dawns on our earthly career,
Chase not of a parent her best fondest dream,
All-merciful Father! oh hear!
Death's veil oh withdraw from my babe; come to save,
We should weep ourselves dead on our loved one's grave,
All-merciful Father, oh hear!

She breathes — a deep sigh is unlocked from its breast,
Hope's pinions anew round me wave,
My anguish gives place to the joy of the blest,
Thou hast saved her — almighty to save.
Her eyelids unclose — her longing lips part,
I press her — how different it once throbb'd — to my heart;
She is rescued — restored from the grave.

You are free now, blithe maidens, to sing and to play,
My babe lies awake at my heart,
All my sorrow and anguish are gone — past away,
My tears have forgotten to start.
Then, dear little maidens, now dance and now sing,
And soon in the dance weaving hands, in the ring
Will my child with the rest take her part.

De geëerde vertalerse van dit stuk, welke door hare meesterlyke overfetting der *Bezauberten Rose* en vele andere duitsche dichtstukken, foo als ook door hare gedichten (*My Souvenir*) in haar vaderland foo feer voordeelig bekend is, fal weldra nog eenige vertalingen van vlaamsche gedichten in de *Broederhand* mededeelen. Ook eene italiaansche overfetting van Ledegank's Klavier fal in eene van onfe eerste afleveringen verschynen. Wy danken defelve aan den heer de Fenner von Fennberg.

MENGELINGEN.

SPINNEWIELERYEN. — Seker lid van het Brusselsch Letterkundig Genootschap, heeft te Antwerpen staande gehouden, dat de *Broederhand* gesticht was, om het vlaamsch te vernietigen. Dit is toch gruwelyk en te gelyk bykans romantiek: onse broederhand wordt er eene Judashand, wy behooren er van nu af tot hun, « *qui veulent arracher la langue aux Flamands* » gelyk de eerwaarde heer De Foere segt; het bloed der geslagtofferde *e* en *z* kleeft reeds aan onse handen! Schrikbarend beeld! — Een ander brusselsch heerken, die ook naauwelyks synen naam voor den eersten keer gedrukt siet, seide over eenige dagen tot iemand, die van het vlaamsch soo veel weet, als myn kanarievogel: « In de *Broederhand* staat tot nu toe geen woord vlaamsch, want als men *aa* in plaats van *ae* en *uu* in plaats van *ue* en *s* in plaats van *z* schryft, dat is geen vlaamsch, dat verstaat het volk niet. » Myn melkboer mag dien heros van het suiver vlaamsch antwoord geven. Met leed sien wy, dat ook de Gazette van Gent soo veel opsiens maakt van onse spelling; sy segt: « Dit nieuw letterkundig gewrocht zoude ons wonderbaer wel behagen, indien wy niet met leed zagen, dat » (horribile dictu) « de schryvers van hetzelve op eene zeer uiteenloopende (?) wyze van de spelling van het gentsch taelkundig Congres afweken. Wanneer men alle dagen nieuwe veranderingen aen de aengenomen spelling toebrengt, dan zal Belgien nooit het geluk hebben » (en wy wenschen dit uit ganscher harte) « van eene eigenaerdige nederlandsche » (de Foeresche trant) « vlaemsche (?) spelling te bezitten. Wy hopen dat het bestuer van de *Broederhand*, ten einde geene babylonische *verwarring* (!!) *in* het *kamp der vlaemsche letterkundigen* te brengen » (de Foeresche trant) « van dit vreemd voornemen moge affien. » Hoe groot die verwarring worden moet, daarvan hebben wy reeds een sprekend bewys. De meeste vlaamsche dagbladeren hebben het verschynen van onse *Broederhand* aangekondigd en spreken — en dit is eene groote aanmoediging voor ons — slechts met den grootsten lof er van; maar buiten de gazette van Gent syn er slechts een of twee, welke de verandering van spelling soo onverklaarbaar vinden. De anderen hebben defelve dus niet opgemerkt of — en wy

waren er hier op, den vlaamschen geest soo te sien voortgaan, — sy hebben meer op den inhoud, dan op de spelling gelet; b. v., de gentsche bladeren : *den Vaderlander*, *den Vlaming* en *Mercurius*, de antwerpsche *Antwerpenaer*, *Postryder* en *Antwerpsch Nieuwsblad*, de *Gazette van Lokeren*, het *Thiensch blad* en de *Gazette van het land van Waes*, welke laatste wel de verandering van spelling aanhaalt, dan echter byvoegt : « Doch stellen wy ons op het standpunt van den opsteller-uitgever, dan zullen wy gewaer worden, dat, ook in Holland en Duitschland willende vrienden krygen, hy aldaer niet als een vreemdeling mogt te voorschyn komen!..... (?) Mogt hy intusschen onder dat betrek op de toegevendheid der Vlamingen niet te kort schieten, en mogen zyne inzichten onder onze landgenooten over 't algemeen naer waerde geschat worden : dit is onze hartelyke wensch. » Maar, sal nu misschien de een of de ander roepen, gy haalt daar al die kleine prulleen boerenbladjens aan; voor ons echter syn die kleinere dag- en weekbladeren geene prulle- geene boerenbladeren, maar evensooveel stemmen, die ons seggen, dat daar, waar sy verschynen, meer gesonde sin heerscht, dan in menig groot dag- en weekblad, dat hunne opstellers verheven syn boven die nietsbeduidende twisten over eenige letters; sy syn voor ons de echte *vox populi*, die in 't algemeen als *vox dei* aangeschreven staat. Buiten hun echter verheft het geachte *Handelsblad* van Antwerpen syne stem voor ons. Het segt in syne nº 148 (8 October) : « Wy hebben deze belangwekkende uitgave ontvangen en by het lezen derzelve is ons de spelling, die er in gebruikt wordt, minder vreemd voorgekomen, dan in de eerste aflevering; » en sluit na ons gebruik van de *ſ* te hebben verdedigd, aldus : « Zy is des te meer gegrond in hare spelwyze met opzigt tot de *ſ*, daar deze letter in alle oude schriften uitsluitelyk in plaats van de *s* gebruikt werd en deze laatste letter eerst in latere tyden (dat is, sedert dat wy meer onder het juk van Frankryk suchtten, vooral sedert dat Desroches' systeem meer algemeen werd) meer is gebezigd geworden. » Ook de *Leidsche courant* laat ons in een voor ons hoogst vleiend artikel in betrek op de spelling gansch met vrede.

Mogten sy, mogten allen onsen vryheidskreet voor de spelling herhalen, mogten, daardoor aangemoedigd, velen tot een grondig onderzoek over regt en onregt in onse spelling aangeleid worden; mogten sy, die nu soo geweldig schreeuwen over eene *a* en *u* en *ſ*, toch eindelyk overwegen, dat ons doel wel een offer van die kinderachtigheden waard is. Doch sullen sy wel niet liever onbekend in een hoeksken blyven hokken, dan dit spellingsoffer brengen? Sullen sy niet geerne huis en hof sien samenvallen, als sy maar de goddelyke *aa* en *uu* en *s* redden? Hopen wy van neen.

*** Het schynt dat de vlaamsche beweging by sekere duitsche politische

vlugtelingen niet ten beste geboekt staat. Over eenige maanden schreef een uit Hongarië gevluchtte heerken in het hamburger tydschrift «*der Telegraph*» dat het gansche vlaamsche schryverschap slechts uit eenige jonge lieden bestond, die geen verstand genoeg hadden om in 't fransch te schryven. Nu komt een Karl Heinzen op, die, door de pruissische regeering vervolgd, eene schuilplaats in België beeft gevonden, en die ons de ontvangene gastvryheid op fyn fransch betaalt. De Belgen, volgens hem, «leven in nederlandsche materieele behagelykheid, fyn door een degelyk bier gepynigd (*laboriren an einem tüchtigen Bier*) en verheugen fich met heerlyke vleeschsoorten, foo dat de materieele masse ook by hun den geest niet overal laat doorbreken.» (Dat is vleijend, niet waar?) Verder fegt hy, dat de vlaamschgefinden uit een «*Gemisch von politisch-oppositionellen, von orangistischen* (!) *und diplomatischen* (!!) *Speculationen*» bestaan. Het dagblad *Vlaemsch België* was door de pruissische regering ondersteund! (gelyk de *Broederhand*, niet waar Mr. S..?) «*Das ganze «Vlaemschthum» ist in wissenschaftlicher Beziehung nur ein künstliches Product eines lächerlichen Duodeznationalismus, und seine Sprache ist nicht* (sic) *Anderes, als ein holländischer Dialect* (sancta simplicitas!), *woraus mit aller Gewalt ein paar phantasirende Patrioten* (risum teneatis amici!) *das Vehikel einer neuen Nationalität schaffen wollen, nachdem ihn die politischen Gestaltungen von seinem holländischen Stamm abgerissen haben.*» (!!) — Vindt men daar niet denfelfden onfin als die van Jules Janin is, defelfde oppervlakkigheid als die van Al. Dumas?

Laten wy het toch met eenige troost feggen; dergelyke schryvers fyn in Duitschland een feldfaam verschynsel, en wy kunnen hun in de volgende aflevering andere en wigtigere getuigenissen tegenstellen.

*** Eene der laatste afleveringen van *het Vaderland* bragt ons eene vertaling van Schillers «*Lied von der Glocke*» door den heer Brouwenaer, wiens even foo getrouwe als schoone overzetting van het gedicht «*An die flämischen Dichter*» wy onlangs mededeelden. Ook «*die arme Seele*» door hem vertaald, fullen wy weldra onfen leferen aanbieden. Onfe toekomende aflevering fal een verslag over het klokkenlied bevatten. Wy moedigen den heer Brouwenaar ten sterkste aan, met yver op fynen weg voort te gaan en sturen hem, in dit betrek, Göthe's woorden toe: *Noch viel Verdienst ist übrig, hab es nur, die Welt wird's anerkennen.*

*** Men waarschouwt ons, dat er weldra een fel artikel over ons fal verschynen. Door dit artikel fal het bewefen worden, dat de spelling der *Broederhand* finneloos moet fyn, dewyl — haar hoofdopsteller een geboren Hoogduitscher is, en twee Walen onder fyne medewerkers heeft. Te gelyk fal men verscheide ndrukfauten en germanismen aanhalen, om te toonen, dat de *Broederhand* in 't geheel niets weerd is. Bravo. foo fien wy het geerne.

*** In de laatste reisbrieven der Engelanders leest men veel over het onaangename van den eeuwigen tabaksrook in Duitschland. Soo vertelt een britische correspondent, dat de eerste magistraatspersoon van Bonn gedurende den stoet by het Beethovensfeest eene pyp in den mond had, soo lang en soo dik, als de magistraat self (!). Dit klinkt teenemaal op fyn fransch.

*** Onder de fransche correspondenten, welke naar Bonn gekomen waren, om over het Beethovensfeest berichten voor de parysche dagbladeren te schryven, was er niet een, die hoogduitsch verstond of sprak. En toch hebben sy allen soo oneindig veel over duitsche toestanden verteld. Men moet het bekennen, die heeren kunnen meer dan wy, eenvoudige, gewoonelyke menschen.

*** Sekere heer J. Z., lid eener nederlandsche of felfs misschien vlaamsche taal- en letterkundige maatschappy, gelyk hy bekent, fegt in n° 92 van het *Magazin für die Literatur des Auslandes*: « Auf die flämische Sprachbewegung selbst können wir hier nicht des Breiteren eingehen, wir müssen aber bemerken, dafs wir bei aller Theilnahme für dieselbe und obgleich wir ihr einen ausgedehnten Erfolg von Herzen wünschen, dennoch bei weitem weniger von ihr erwarten, als die Frau Verfafserin. » (Mevr. von Pl. in hare *Reiseerinnerungen*.) Wie die heer J. Z. is, weten wy niet, foo veel echter is feker, dat men in Duitschland weinig er om geeft, wat hy van de Vlamingen verwacht. Dat hy fich niet verder over de vlaamsche beweging uitspreekt, is begrypelyk; misschien weet hy er foo veel van, als Jules Janin van Antwerpen, waar men volgens hem de fee fien en bewonderen kan, of als feker ander fransch écrivaintje van Keulen, waar de monniken en bedelaars met dofynen langs de straten loopen.

*** Wy vinden sedert eenigen tyd, dat men de namen der straten te Brussel niet meer, gelyk vroeger, in 't fransch en in het vlaamsch op de straathoeken fet, maar alleenlyk in 't fransch en dit nog in hemelschreeuwende vertalingen. Het een derde franschsprekenden der hoofdstad geldt dus meer, dan de twee derden vlaamsprekenden? Wy verfoeken den *Spectateur de la Senne*, op dit schandelyk misbruik opmerkfaam te fyn en by de ambachten aan te dringen, op dat defe medewerken, om de stedelyke regeering tot het afschaffen van hetfelve te bewegen.

*** Wy fyn gelukkig genoeg, om hier onfen leferen eene proeve van brusselsch fransch te geven:

« Kermesse de porcs à l'établissement de ..... grand bail pour le publique. On y trouvera plusieurs morceaux du porc rotti a 32 centimes la porcion, L'orchestre sera pourvu de 20 bon musichiens, la salle sera garni en bangale, paré avec toile et parcalle et éclairé extraordinaire; on commencera à danser à 6 et à manger à 7 heures. »

Sal men by het lefen van fulke *fwyneryen* lachen of weenen?

⁂ Het Merseburger Amtsblad bragt, eenige maanden geleden, de naricht dat de leerlingen der tweede klasse der gymnasien slechts een jaar als soldaten moesten dienen; die naricht wierd door eenen correspondent uit Schulpforta aan een ander duitsch dagblad geschreven. Een parysch journal vertaalde fe, maakte daarby uit de pruissische stad Schulpforta de Hooge Poort en vertelde, dat, van nu af aan, de turksche Secundaners vry van alle militaire diensten waren.

⁂ Men schryft ons uit Groningen:

..... « Zoo even ontvang ik Lebrocquy's, « Analogies linguistiques, » waar ik chap. VIII lees: « Des rapports du frison avec l'anglais et le flamand. » Dit is voor ons een verblijdend teeken, alhoewel de schrijver het friesch niet gansch naauwkeurig schijnt te kennen en ons groot onrecht doet, door op pag. 343 te zeggen: « l'ancienne langue des Frisons tend donc à disparaître « entièrement, même du pays, qui a continué à porter son nom » ..... « le « frison s'est maintenu moins corrompu qu'aillenrs à Heligoland... et à l'île « de Sylt. » Ik zou den (voorzeker onpartijdigen) schrijver zijne dwaling, die zonder twijfel is voortgesproten uit onbekendheid met de tegenwoordige taal in ons vaderland, geerne onder het oog brengen en mijn gevoelen, dat de taal, die wij dagelyks buiten de steden hooren en waarin noch steeds geschriften uitkomen, nader aan het oudfriesch en dus zuiverder is, dan die, welke men spreekt op Heligoland en Sylt. Wilt ge deze regelen in uwe *Broederhand* opnemen, dan doe het, zoo gij meent, dat het den vereerden schryver niet kwetsen zal, deze dwaling te zien aangewezen, en dat ik, die waarlijk zijne poging van harte toejuiche, door die aanwijzing niet de muggezifters van zekere partij aanleiding zal geven, om het den schrijver bits voor de voeten te werpen. »

Wy hopen noch het eene, noch het andere; eene dergelyke dwaling is foo veel te meer te verontschuldigen, daar wy—met diepen smart moeten wy het bekennen — in 't algemeen noch foo weinig weten over den toestand van den friesschen taaltak. Daarom is het feer verheugend voor ons, weldra onfen leferen eenige verhandelingen daarover te kunnen mededeelen.

⁂ Niet alleen België heeft fynen De Grave. Nadat vroeger reeds een slavische geleerde bewefen had, dat de gedichten van Homerus oorspronkelyk in 't slaafsch opgesteld waren, komt nu een magjaarsche enthusiast en verklaart ons gansch duidelyk, (« fonneklaar » foude Behaegel feggen,) hoe de tocht der Argonauten een poolsche nationaltocht, Alexander de Groote een koning van echt magiaarschen oorsprong en Troja de hoofdstad van eenen hongaarschen koning was. Tegelyk hooren wy uit Hongariën nog, dat God de Heer in 't paradys met Adam magjaarsch heeft gesproken en dat Jesus Christus van geboorte een Jazyge was. Wie fullen wy nu gelooven? Voor

honderd jaren bewees men ons, dat God Adam de gothische letters had leeren schryven en gothisch met hem had gesproken; (en dit is ook gansch oogenschynlyk, want *gothisch* kan toch slechts van *God* afgeleid worden). Soude niet een fransche geleerde het willen bewyfen, dat beide de « langue universelle, » de « langue du monde, de la civilisation, » gesproken hebben? Dit ware nog wel het waarschynelykste van al.

*** Terwyl fekere franschgefinde Duitschers onfe taal en letterkunde misachten, fien wy met vergenoegen dat echte vaderlandsche stambroeders van Overrhyn er de weerde en verdiensten van erkennen. In eenen brief door den heer Dr Firmenich, den kundigen verfamelaar der *Germaniens Völkerstimmen*, aan eenen antwerpschen letterkundigen toegestuurd, lefen wy de volgende regels:

« Unser Freund De Laet hat in feiner Antwort an die *Revue nationale* eure Sache geistvoll behandelt. De Laet schreibt einen meisterhaften Styl, der mich in betreff der Fügfamkeit der flämischen Sprache zur Behandlung von höheren Fragen in Erstaunen gefetzt hat. In Bezug auf Sprache ist diefe Schrift unferes lieben Freundes classisch zu nennen. Unverkennbar weht der hochdeutsche Sprachgenius in diefer Schrift, die als ein schlagender Beweis gelten kann, welcher Ausbildung die flämische Sprache fähig ist, wenn fie mit ihrer leiblichen Schwester, der hochdeutschen, zu höherer Vervollkomnung Hand in Hand geht. »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Karel de Stoute. Jacob van Artevelde, twee onbekroonde dichtstukken uit de pryskampen van Antwerpen en Gent, door Th. van Ryswyck. Antwerpen, Buschmann, bl. 42, 8°, 1 fr.

Geschiedenis van graef Hugo van Craenhove en van zynen vriend Abulfaragus, historische tafereelen uit de xv^e^ eeuw, door Hendrik Conscience. Een boekdeel in-4° versierd met 20 groote platen door Ed. Dujardin. Tweede uitgaaf.

(Tien afleveringen met omslag, elke van 12 bladfyden te twee kolommen met veelkleurige versierde lyften en beeldekens op sterk blinkend volyn-satyn papier, vergefeld van twee groote platen in-4° op schoon getint papier. De eerste aflevering verschynt op den 6den van October, de laatste op den 6den van December. Een omslag in goud gedrukt op glanfend papier fal kosteloos aan de 300 eerste inschryvers worden toegefonden.

De eerste Bliscap van Maria, misteriespel van het jaer 1444, met eene *inleidinge over soorigelyke spelen* en met ophelderingen, door J. F. Willems. Gent, Gyselynck, 1845, 8°, bl. 108.

(De gelcerde uitgever heeft dit voor de taalkunde gewigtig stuk met eene doorwrochte inleiding vergefeld, waerin hy over de misteriespelen in 't algemeen sprocht. Een vervolg er daarover fal de Broederschap geven.

Arnold van Schoorisse, episode uit den opstand der Gentenaers (1382-1385), door J. Bossie. Audenaerde, G. de Vos, 4 deelen in-18.

Geschiedenis van Antwerpen, uitgegeven op last der Rederykkamer *de Olyftak*, 2de deel, 1ste stuk. Antwerpen, Van Dieren en Comp.

Jan de Eerste, drama in vyf bedryven, door ROELANDS en VERBRUGGEN. Gent, Hoste, in-12, 1 fr.

De Fabelen van Lafontaine, door Hoors vertaeld, in-18, 1 fr. 50 c.

Beginselen der algemeene natuurkundige aardrykskunde, door Dr KREEKE. Gr. in-8o met 4 kaarten, Nymegen, J. F. Thieme, 1 guld. 50.

Wereldgeschiedenis voor alle standen, van de vroegste tyden tot het jaar 1831, door CARL VON ROTTECK, naar den 5den druk, uit het hoogduitsch vertaald. Groningen, Römelingh, gr. in-8o, 2 guld. het deel, by inteekening.

(Er fyn al vier deelen verschenen.)

Luxemburgische Gedichte und Fabeln von A. Meyer, nebst einer grammatischen Einleitung und einer Wörtererklärung der dem Dialekt mehr oder weniger eigenartigen Ausdrücke von GLODEN. Brüssel bei Delevingne und Callewaert, 16, bls. XXXVIII en 204.

(Een hoogst belangryk boekje. Wy behouden ons voor, in onfe feede afl. er meer van te feggen.)

Zeitschrift für deutsches Alterthum, herausgegeben von Moriz Haupt. Fünften bandes, drittes heft., Leipzig.

(Defe aflevering, waarmede het vyfde deel van dit tydschrift, het beste van allen, die tot heden de duitsche oudheidskunde voor onderwerp hadden, gesloten wordt, brengt ons blf. 385 een oudvlaamsch dichtstuk « DE DAIF (DIEF) VAN SAVOGEN » benevens gewigtige aanteekeningen over verscheiden andere, die de engelsche taalkundige G. W. Dasent in een papierhandschrift (no 29) der koninklyke boekery van Stockholm vond. Bl. 406 deelt by een ander dichtstuk « DE VOS EN DE RAVE » uit het niet min gelangryk manuscript no 126 derfelfde bibliotheek mede.)

Maurerisches Herders-Album. Gedenkblätter an den Bundesbruder Johann Gottfried von Herder, zur Erinnerung an die Feier seines hundertjährigen Geburtstages, am 25 August 1844, herausgegeben von Br. HEINRICH KÜNZEL. Darmstadt, 1845.

(Dit werk, wiens opbrengst bestemd is, om mede de kosten van een nieuw opterigtende gedenkteeken voor Herder (in Weimar) te dekken, bevat feer belangryke narigten over defen « BOUWMEESTER DER HUMANITEIT; » als titelblad is aan hetfelve het ontwerp van het gedenkteeken bygegeven. Daar het standbeeld op kosten der duitsche logies en der vrienden en vereerders van Herder fal worden opgerigt, foo hoopt het comité, dat ook Nederduitschland daarby niet fal terug blyven. Brieven en gelden gelieve men vrachtvry « aan de Commissie voor het standbeeld van Herder, Kleene-Vredestraat 428 te BRUSSEL » overtefenden.) Dr K.

Die Verbreitung des deutschen Volkes über die Erde, ein Versuch von W. STRICKER Med. Dr. Leipzig, Mayer, bl. VI en 180, 8o, fr. 3,40.

Theophili presbyteri et monachi libri III seu diversarum artium schedula, opera et studio Caroli de l'Escalopier. Théophile, prêtre et moine, essai sur divers arts, publié par le comte Charles de l'Escalopier, conservateur honoraire de la bibliothèque de l'Arsenal et précédé d'une introduction par J. Marie Guichard. Paris, 1843, in-8o, LXXII et 314 pages.

(Het onregt schryft men de uitvinding van het schilderen met olieverwen aan Jan van Eyck toe. Dit staat vast door het voorgenoemde werk, hetwelk daarbenevens nog hoogstbelangryke aanteekeningen over glasschildering en menige andere kunsten bevat.)

Over den Nadruk van fransche boeken in België, fynen schadelijken invloed en de gemakkelijkheid fyner afschaffing.

(Vervolg van blf. 193.)

Onder een fedelijk oogpunt beschouwd, is de vrage van den nadruk eene der meestomvattende, der belangrykste voor de ontwikkeling des nationalen geestes, en nochtans eene van degene, die de opmerkfaamheid der belgische drukpers het minste tot fich getrokken hebben. Sy is tot nu toe slechts onder het standpunt der politische partyen aangeroerd geworden. De katholiken bestryden den nadrukhandel, omdat fy den invloed der paryssche romanen voor de feden vreefen; de liberalen verdedigen hem, omdat fy in de meeste fransche werken een geheel wapenhuis vinden tegen het jesuitismus. Maar wie heeft de uitwerking van dien nyverheidstak en fyner gewrochten op de geestige ontwikkeling van ons vaderland in 't algemeen beschouwd?

Om richtig te kunnen waardeeren, wat de nadrukhandel nu doet, fullen wy vooreerst fien, wat hy al gedaan heeft.

Die handel is, gelyk men weet, met het koningryk der Nederlanden geboren. De eerste nagedrukte boeken in 1815 en volgende jaren, waren hoofdfakelik voor den fluikhandel naar Frankryk bestemd en fy droegen ook meestentyds den uiterliken vorm van 't oorspronkelik werk en den naam des uitgevers. Allengskens heeft men voor het binnenland en dan voor de naburige staten gewerkt; nochtans waren toen de nagedrukte werken niet foo algemeen verspreid, noch foo goedkoop, als fe het in de niewere tyden, na de omwenteling van 1830, geworden fyn. In den beginne

heeft de nadruk eenig goed gesticht. Hoe lauw en flauw de leeslust toen ter tyd by ons was, weten al degene, die met den gang van onse geestige cultuur een weinig bekend syn. Wy kwamen eerst uit eenen twee-eeuwigen slaap, die maar op 't leste door eene politische schrikmerrie en door bloedige krygsdroomen was gestoord geworden. Uit dien slaap hebben de goedkoope fransche boeken ons doen ontwaken, en soo wierden er gedeeltelik by ons letterkundige lusten en wetenschappelike oefeningen ontwikkeld. Nochtans neven het goed lag er een grondkwaad, dat alle dagen meer en meer velds gewonnen heeft. Daar er niets anders, dan fransche werken nagedrukt wierden, soo hebben wy allengskens de fransche gedachten aangenomen en ons de gewoonte laten opdringen, alles uit een fransch oogpunt te beoordeelen. Wy syn heden tot dus verre langs dien weg gevorderd, wy hebben ons de fransche eensydigheid soo seer aangeeigend, dat wy het versmaden, of ten minste geheel en al verwaarloosen, de andere landen van Europa van naby te leeren kennen. De geringste paryssche broodschryver is ons volkomen bekend, maar wy weten over het geestige leven onser grenslanden, Duitschland en Engeland, niets anders, dan hetgene den Franschen wel beliefd heeft ons te laten leeren. Wie weet niet, dat wy in 't stuk van politiek soo verre syn gekomen, dat wy ons de fransche vooroordeelen, den franschen volkshaat jegens de andere natien hebben toegeëigend?

De handelwyse van het hollandsch bestuur, of liever van koning Willem te dien opsichte is even soo illogisch als schadelik geweest. Terwyl die vorst de nederduitsche taal by koninglike besluiten ambtelik verklaarde, begunstigde hy te gelyk en fransche sprake en fransche begrippen door aansienlyke geldsommen aan de nadrukkers geschonken. Terwyl, met hulpe van 't bestuur, alle slag van fransche boeken om een' geringen prys in ons land wierden verspreid, was het volstrekt onmogelik, eene goedkoope uitgave van Cats, Vondel, Hooft en andere nederduitsche schryvers te krygen; de niewere, gelyk Tollens, Bilderdyk, Van Hall, enz., waren ook door hunne onmatige pryfen voor het vlaamsch publiek ongenaakbaar. Den hollandschen besture hebben wy, wel is waar, te danken, dat het onderricht in de hoogescholen naar de duitsche leerwysen en meestendeels door duitsche professoren gegeven

wierd, doch, buiten dien nauw beperkten kring, bleef alles op den franschen leest geschoeid, en de student, die van de universiteit in de buitenwereld kwam, stiet overal tegen fransche begrippen en fransche gewoonten aan, welke hy self ten langen leste moest aannemen.

Was fulk eene handelwyfe redematig? Seker niet. Hoogstens ware die eenigfins gegrond geweest, indien het nederlandsch volk uit romaansche elementen alleen had bestaan, maar de duitsche bevolking, die de groote meerderheid uitmaakte, moest natuurlikerwyfe uit Duitschland en Engeland haren wetenschappeliken en letterkundigen hulpvoorraad eerder dan uit Frankryk foeken te halen.

Was de nadrukhandel in den beginne onder de bovengemelde betrekking voordeelig, foo is het klaarblykelik, dat hy het ten huidigen dage niet meer is. De leeslust van het belgisch publiek is, God fy gedankt, genoegfaam opgewekt. Wat er nu te doen valt, bestaat niet meer in het opwekken, maar in het richten. Wat wy missen, is geen leesvoorraad, maar vaderlandsche werken, nationale geestesontwikkeling. Een volk bestaat niet alleen uit materieéle maar ook uit geestige elementen. Het moet niet slechts stoffe-, maar ook geestesgewrochten kunnen voortbrengen.

Kan fulks met het bestaan des nadrukhandels bereikt worden? Wy aarfelen niet om met neen te antwoorden.

De nadruk verhindert ons, nationale schryvers te befitten; hy doet alle letterkundige of wetenschappelike kiemen uitsterven. Het is bekend, dat er, voor eenen belgischen schryver, niets foo moeijelik is, als fyne gewrochten gedrukt te krygen; meestentyds moet hy uit fynen eigenen fak de drukkosten betalen, 't en fy, dat het bestuur hem met eene toelage ter hulpe kome. Dit wordt van felfs verstaan. Niet geerne onderneemt een boekhandelaar het drukken en vertieren van het werk eens onbekenden schryvers, terwyl hy de beroemdste en geliefste fransche schriftstellers naar fynen wille mag uitbuiten. Hy heeft niet alleen tegen de onverschilligheid te worstelen, die men hier te lande jegens de nationale werken aan den dag legt, maar ook tegen de stoffelike hinderpalen, die uit den nadrukhandel voortspruiten.

De eerste voorwaarde, welke er vereischt wordt, om met de fran-

sche werken te kunnen mededingen, is, dat het belgische foo goedkoop ſy als het fransche. Nu is fulks onmogelik. Een belgisch werk, voor hetwelk de fransche markt eenigermate gesloten is, kan hoogstens tot 4 à 500 exemplaren gedrukt worden; en by dergelyken toestand der saken kan seker geen uitgever een boekdeel 8° voor 1 fr. 25 c., of een 18° voor 50 c. geven. Syne pryfen moeten ten minste tot het dobbelde van dese komen. Wat er daaruit voortspruit, is genoegsaam bekend; men geeft in Belgien schier geene andere werken uit, dan degene, die tot 's lands geschiedenis, wetgeving en stoffeliken toestand betrekkelik ſyn.

Wanneer, ondanks defer ongunstige hindernissen, een belgisch werk aan 't licht komt, kan er geensſins van honoraires voor den schryver gesproken worden, en dat is geen der geringste nadeelen, welke er uit den nadrukhandel voortvloeijen. Niettegenstaande de helklinkende woorden, waarmede men den roem kan opsmukken, is het seker, dat het in onse positive eeuw eene noodwendigheid is, dat een letterkundige door ſynen arbeid, gelyk een handwerker door den ſynen, moet kunnen leven. Het is voorseker het geld niet, dat het genie opwekt en ontwikkelt, maar wen het genie tot soo verre niet kan komen, dat het sich by middel van het geld eenen gemakkeliken en eerliken stand in de samenleving kunne verschaffen, dan blyft het onontwikkeld, onbekend en nutteloos voor ſyn vaderland. Men kan, wel is waar, wachten, tot dat het den noodlote behage, onder de gelukkig bemiddelde standen eenen genialen man te doen geboren worden, die voor de letterkunde begeesterd ſy en die daarenboven noch aan het politische strydperk, noch aan peerdenrennen, noch aan jagt, noch aan reisen, noch aan nyverheidsondernemingen ſyne ledige uren te besteden hebbe; doch, daar fulk een man, een Chateaubriant, een Byron, maar eenmaal in eene eeuw in een groot land opkomt, dunkt het ons raadsaam, dat Belgien op eene dergelyke *eventualiteit* niet al te veel moet staat maken.

Een merkweerdig voorbeeld van het missen van nationale schryvers biedt onse politische drukpers aan. Iedereen betreurt heden, dat ſy uitsluitelik in handen van vreemdelingen is; doch dáár, waar er geene letterkundigen van beroep ſyn, kan er geene nationale politische pers tot stand komen. Ieder Belg, die eenige

bekwaamheid befit, foekt bovenal een plaatsjen in het staatsbestuur, in 't magistraatsambt, in den advokatenstand of in den koophandel, wel wetende, dat niemand in Belgien op fyne pen kan leven. Voor de drukpers blyven slechts de schryvers van tweeden en derden rang, en voor dese krygen natuurlik vreemden de voorkeur, welke misschien een minder gefond oordeel, doch feker eene grootere bedrevenheid in het schryven befitten, en die buitendien hunnen dienst voor eenen geringen prys weten aantebieden. Ja, wy feggen het met volle overtuiging, foo lang de nadruk fal voortleven, foo lang fullen er geene eigentlike letterkundigen by ons fyn, foo lang fal er ook geene nationale pers kunnen bestaan.

Wat wy hier van de drukpers feggen, is ook op 't tooneel toepasselik. Wy hebben geen nationaal tooneel en — wat meer is — wy hebben felfs geene belgische schryvers, die voor het theater werken. Fransche feden en fransche gevoelens heerschen onbegrensd in de schouwspelen, die voor ons publiek worden vertoond, en foo er nog belgischgefinden in Belgien fyn, is het voorfeker de schuld van het tooneel niet.

De toonfetters hebben geen voordeeliger loopbaan dan de tooneelschryvers; degene, die het schoonste fangspel gecomposeerd heeft, kan voor allen loon eenen kosteloosen ingang in den schouwborg verkrygen, maar geene schadeloosstelling, die hem fynen leertyd vergoede, geene *honoraires*, die hem in staat stellen, om fich ganschelik aan de kunst toetewyen. Wil hy simphonijen of kerkmufiek componeeren, hy fal niet gelukkiger fyn; geen belgische uitgever fal fynen arbeid willen aankoopen.

Maar, feggen eenige onfer beschavingsbafen, het is de nadruk, die ons het licht brengt. Met dit kostbaar voorrecht afteschaffen, fult ge de bron van alle beschaving voor Belgien uitdroogen.

Indien de nadrukhandel werkelik het licht verspreidde, dan fouden we voorfeker het verlichtste volk van de wereld fyn. Is het nu toch wel foo? Is het niet eerder waar, de hand op 't hert, dat wy een der minst verlichtste natien van Noord- en West-Europa fyn? Syn misschien de duitsche hoogleeraars minder geleerd dan de onfe, de fransche en engelsche redenaars minder verheven, de advokaten en artsen minder geoefend, omdat de boeken by hun eenige franken meer kosten, dan in Belgien? Neen, de nadruk van

franſche boeken brengt ons het licht niet aan; maar hy brengt en verſpreidt den ſmaak voor het beuſelachtig en — wy ſeggen het rechtuit, al moeſten we hiermede ſekere liberalen kwaad maken — voor het onfedelik leſen. Dat is al ſyne werking. Wen wy eenen blik rondom ons werpen, wat ſien wy dan? Romanen en feuilletons! feuilletons en romanen! Wetenſchappelike werken worden ſelden nagedrukt en de weinige, die de nadrukhandel ons bywylen verſchaft, ſtaan altyd op eenen hoogen prys, indien men deſen met den prys der romanen vergelykt. De lyſt der goede, ernſtige franſche werken, die de nadrukkers geheel en gansch ter ſyde gelaten hebben, ſou tamelik lang ſyn. Waarom heeft men ons, b. v., den kostbaren arbeid van Pardessus over de Salische Wet niet gegeven, waarvan de prys (40 fr. één deel 4°) ſoo ſchrikkelik hoog is? En de *Études sur l'histoire et les institutions carlovingiennes*, van Petigny, 3 d. 8°, die den Gobert'ſchen prys behaald hebben? En het voortreffelik boek van Lehuërou over de merewingſche en karlewingſche inſtellingen? En de klaſſiſche werken van Caumont over de bouwkundige oudheden? En die van Eichhoff over de ſpraak- en volkerkunde? en ſoo vele anderen? Souden ook niet voor ons, dietſche Belgen, de merkweerdige arbeiden van Edelestand du Meril en Bergmann over de oud-noordſche taal- en dichtkunde even ſoo belangryk en leerſaam geweeſt ſyn, als de ſoo geprefene Geſchiedenis des krygſuchtigen ministers van 1840?

Maar de nadrukkers bekommeren ſich weinig over de wetenſchap; de hoofdſaak voor hen is de geldſaak en ſe werken liever voor de kwade, doch veelopbrengende luſten van het publiek, dan voor de nuttige, kleinwinſtige oefeningen van den geleerde. Wie kan de ſchade loochenen, die de paryſſche romanen aan onſe goede, oude vlaamſche ſeden toegebragt hebben? Vond men eertyds ſoo veel ſchandelike echtbreuken, ſoo veel onbeſchaamde vrouwen, ſoo veel eer- en baatſuchtige mannen, als op onſe dagen? En wie weet wat er nog gebeuren mag, indien wy altyd voortgaan met de de Luchet's, de Soulié's, de Paul Decock's, en andere van dit ſlach als leeraars van ſeden te nemen? Van ſulk eenen voortgang moge de hemel ons bewaren!

Doch laten wy voor een oogenblik de ſedeleer buiten ons beſtek,

dewyl onſe beſchavingsbaſen ſich daarover ſoo weinig bekreunen. Er blyft niettemin, als gevolg des nadrukhandels, eene ſoo tastbare als beklagelike daadſaak, namelik de voorliefde van het belgisch publiek voor de beuſelachtige boeken. Over 30 of 40 jaren was het lesen der romanen maar eene nevenſaak, heden is het eene hoofdſaak. Na een goed gedeelte van den dag aan 't leſen der, dikwyls ſoo geest- en kernlooſe, dagbladeren besteed te hebben, gebruikt men het andere met de oppervlakkigste lekturen. Niets is tegenwoordig by eenen fatsoenliken mensch ſoo ſelden, als eene ernstige leeslust. In onſe vroegere jaren was het niet ongemeen, vrouwen uit den middelstand te ſien, die in hare ledige uren reis- en geschiedboeken laſen; heden worden ſulke werken niet alleen door de vrouwen, maar ſelfs door de rypste en ernstigste mannen niet meer geleſen. De roman heeft ſe overal ontroond. In het kabinet van den hoogen ambtenaar, ſoowel als in het *boudoir* der deftige vrouw, of in 't kamerken der werkmeid ſal men altyd een romanboekdeeltje vinden. Historische werken worden nog gekocht, maar — niet geleſen. In menige bibliotheek te Brussel en elders hebben wy de verſameling van Grégoire en Wouters (*Trésor historique*) getroffen, doch de bladeren waren niet eens opengesneden! Is het ook immers niet moeijelik, ſich in de koude geschiedenis te baden, als men warme en kokende romanen — in de beſchavingstaal: *romans palpitants d'intérêt* — voor oogen heeft? Ja, indien dat nog eenige jaren blyft duren, dan ſal er wellicht niemand meer in België bekwaam ſyn, een ernstig boek te leſen. Sulk een beklagelike toestand van ſaken bestaat in Frankryk niet. Daar worden de romanen, van 7,50 fr. het boekdeel 8°, gewoonlik niet elders dan in de leeskabinetten gevonden, en ſe worden derhalve niet dan door ledige, somtyds bejaarde persoonen geleſen. Als nog maar konde dit onmatig leſen van romanen onder de louter letterkundige betrekking iets baten! Doch ook dit is daar niet te vinden; nooit ſullen de hedendaagsche voortbrengsels der paryſsche letterfabriek classisch worden; tusschen die en de echt-classische franſche werken is er een onmetelike afstand. En nogtans ſyn deſe by ons vergeten, terwyl de eerste door de belgische jongelingschap gretig verſlonden worden.

Welke gelukkige verandering ſoude toch immers in onſen gees-

tigen toeſtand worden gebragt, indien het nadrukrecht afgeſchaft wierde! Eene bonte ſchaar van belgiſche ſchryvers in alle vakken ſoude van ſelfs ontſtaan. In ſtede van franſche rechtboeken met brokken van belgiſche rechtſpreking te bekleeden, in plaats van Touillier en Troplong met eene nationale ſaus optetoven, dan ſouden onſe rechtsgeleerden, gelyk ten tyde van Stockmans en Chriſtyn, originaalwerken verveerdigen, die hun onfeilbaar aanſienlike honoraires ſouden voortbrengen, voornamelik, indien de thans gebruikelike wetboeken naar 't voorbeeld van Noord-Nederland gewyſigd wierden. Op defelfde wyſe konden de leden onſer Akademie van geneeskunde gewichtige arbeiden ondernemen, die Frankryk en andere landen voor uitweg ſouden bekomen. Hebben onſe ſtaatswerkmeeſters tot nu toe niet geſchreven, ſoo komt ſulks voorſeker niet uit gebrek aan kunde of ervaring; ſe ſyn immers in Europa gunſtig genoeg bekend; maar ſe weten — en de uitgevers weten het nog beter — dat hunne werken by onſe ſuidelike naburen ſouden kunnen nagemaakt worden. Nu, met het afſchaffen van den nadrukhandel ſoude die hinderpaal verdwynen en eene ſchoone toekomſt voor hen ſich ontſluiten. In 't ſtuk van geſchiedkunde hebben onſe ſchryvers de grenſen van ons land nog niet overſchreden; nu konden ſe voortaan de algemeene geſchiedenis behandelen, en wel met voordeel; want ſe hebben vlyt, aanhoudenheid, een gefond verſtand en kennis der voornaamſte europeiſche talen, eigenaardigheden, die den franſchen ſchryveren meeſtentyds ontbreken. Belgiſche *feuilletonistes* en romanſchryvers ſouden ook ontſtaan; ons publiek, dat thans aan deſe lekkernyen gewend is, ſoude die niet licht kunnen miſſen; maar die *feuilletons* ſouden nu uit een belgiſch ſtandpunt worden opgeſteld en die romanen, beſtempeld met onſen volksgeeſt, ſouden der ſedeleer en der waarheid altyd getrouw blyven. Reisverhalen by de eerſte, hiſtoriſche gebeurtenissen by de tweede konden ſe te gelyker tyd leerſaam en vermakelik maken. Eindelyk ſullen de vertalingen uit vreemde talen, en beſonderlik uit het hoogduitſch, deenſch en ſweedſch, een' geheel nieuwen tak van werkſaamheid voor onſe ſchryvers doen ſpruiten.

Durft men wel ſeggen, dat er alsdan minder verlichting in België ware dan tegenwoordig? Is het daarentegen niet klaarblykelik, dat

onſe ſchryverſchap in getal en wichtigheid ſou wassen, en dat de letters en wetenschappen eene merkelike voortdryving daarmede ſouden verkrygen?

« De geestige voortbrenging is elken lande voordeelig, ja noodſakelik; ſy is by ons mogelik, dus moet ſe door het staatsbestuur aangemoedigd worden. » — Sóó moesten de belgische ſchryvers hunne vraag *formuleren,* en, het voorbeeld der ſtoffelike voortbrengers volgende, hulp en bescherming voor hunne nyverheid vorderen. Wie ſou ſe hun durven afslaan? Wie ſou durven ſeggen, dat wy onſe werkſaamheid by het voortbrengen van ſtoffen moeten beperken, maar dat het verstand boven onſen werkkring staat, en dat wy het uit den vreemde moeten halen; dat wy ſelve niet mogen denken, maar dat wy de gedachten van de Seineoevers, heel verveerdigd, tusschen een modestaaltjen en een vat wyn, moeten ontvangen; dat wy ons wel een ſtoffelik leven mogen scheppen, maar dat wy ons met het geestige leven van onſe naburen moeten vergenoegen? Die treffende bescherming, welke men aan de veeteelt en aan de katoenmutsenfabriken verleent, ſal men die aan de gewrochten van het verstand durven weigeren?

Overigens gelieve men hier optemerken, dat de ſchryvers hiermede op verre na niet ſoo veel ſouden eisschen als de ſoogenoemde nyveraars. Wanneer een ſtoffenmaker eenen niewen tak van nyverheid invoeren, of eenen reeds bestaanden ontwikkelen wil, ſoo begint hy met het verbod te vragen, wen he vermetel genoeg is; ſoo niet, vordert he ten minste eenen beſchermtol. Gene wordt hem dikwyls, deſe altyd toegestemd. Wat eisschen nu de ſchryvers? Is het eenen tol op de fransche boeken, die de Belgen dwinge, deſen of genen inlandschen ſchryver liever dan Victor Hugo of Chateaubriant te leſen? Seker niet. Se eisschen niets anders dan eenen maatregel, die de belgische letterkundigen, wat de bedingen van voortbrenging betreft, met de fransche gelykſtelle; ſe eisschen, dat de fransche geesteswaren, niet meer, by middel van eene roovery, in Belgiën op eenen veel leegeren prys dan in Frankryk mogen verkocht worden. Verre van tolbepalingen te vragen, ſouden de belgische ſchryvers en lettervrienden liever wenschen, dat de thans bestaande tol (31 fr. voor 100 kilos) op de vreemde boeken afgeſchaft wierde.

Hoe feer het nationaal gevoel door het vernietigen van den nadrukhandel versterkt fal worden, hoeven we niet te feggen. Wy fullen voortaan ophouden, op fyn fransch te denken, onfe gedachten fullen echt-belgische gedachten worden. De invloed van Frankryk op ons fal niet meer uitsluitelik fyn : desfelfs lettergewrochten fullen met die van Duitschland, Engeland, Holland gelyk gesteld worden, en in stede van onfe blikken altyd naar het fuiden te richten, fullen wy ons gewennen, de verlichting en de wetenschap ook oost- en westwaarts en felfs noordwaarts te foeken.

Wat wy tot nu toe van de belgische letterkunde in 't algemeen gefegd hebben, is in 't befondere op de vlaamsche of dietsche toepasselik. Defe fal by het afschaffen van 't nadrukrecht oneindig veel winnen. Menig Vlaming, die tegenwoordig niets anders dan fransche romanen leest, fal tot de moedertaal terugkeeren en het getal van derfelver beoefenaars vermeerderen. Fransche werken en fransche *feuilletons* fullen altyd mogen vertaald worden, en de liefhebber, die fe in de oorsprake niet dan met fekere kosten konde lefen, fal gretig naar de dietsche vertaling fyne toevlucht nemen. Ook overfettingen uit de verwante talen fullen in de onfe nauwkeuriger, sneller en goedkooper, dan in de fransche kunnen gemaakt worden, en men kan niet fonder reden hopen, dat niet slechts alle Vlamingen, maar ook vele Walen eene taal fullen beoefenen, die de meesterstukken van al de germaansche letterdommen foo getrouw kan wederkaatsen. Van het tooneel hoeven we niet te spreken; iedereen voelt immers, dat de rechten, die onfe fransche theaters aan de fransche schryvers moesten betalen, het vlaamsch tooneel by gevolge fouden begunstigen.

Wy hebben gefien, dat het afschaffen van het nadrukrecht onfen druk- en boekhandel geene schade fou veroorfaken en dat het voor de ontwikkeling onfer vaderlandsche letterkunde onmetelike gevolgen fou hebben; voorts, dat de tegenwoordige staat van faken onfer nationaliteit foo wel als onfer schryverschap hoogst verderfelik is. — Nu vraagt men fich : Wien baat dan de nadrukhandel? — Wy hebben Franschen hooren feggen, dat de belgische nadrukken Frankryks geest en invloed in geheel Europa verspreiden. Defe meening is teenemaal ongegrond. Daar de meeste gewrochten van onfen nadruk romanen en andere lichte waar fyn, foo kunnen de

vreemde natien geen gunstig denkbeeld van den franschen geest er mede krygen; wy gelooven daarentegen, dat het Frankryke oneindig voordeeliger ſou ſyn, door ſyne ernstige werken alleen by den vreemde bekend te ſyn. Slechts op Belgiën is Frankryks invloed niet te ontkennen, maar Belgiën is Europa niet.

Om eindelik tot de vrage van billikheid te komen, is het niet onbetwistbaar, dat de nadrukhandel eene rechte roovery is? De onaangename epitheten, die de Franschen ons te dien opſichte toerichten, ſyn maar al te gegrond. Waarom ſou de lettereigendom over de grenſen eenes lands niet worden geëerbiedigd, terwyl elke staat de andere aarten van eigendommen wettelik aanerkent? Het afschaffen by ons van het nadrukrecht moet en ſal in geheel Europa een ander volkerrecht over dit punt medevoeren. Moge het dan weldra gebeuren!

Het valt niet in ons bestek, de diplomatische maatregelen te onderſoeken, die voor het wederſydsch afschaffen des nadrukrechts ſouden te nemen ſyn. Nochtans ſullen we hier opmerken: 1° dat de nadrukhandel van engelsche, italiaansche en duitsche boeken ook in Frankryk kwynend en stervend is; de engelsche nadrukken van Tauchnitz hebben immers aan die van Baudry eenen doodslag toegebragt en al de paryssche boekhandelaars eisschen nu eenstemmiglik het afschaffen van het nadrukrecht. 2° dat de nadrukhandel, in Belgien vernietigd, in geen ander land ſich ſal kunnen vestigen. Met recht bewyst de heer Muquardt (blſ. 9) dat de fransche markt voor ons, en de vreemde markten voor de fransche uitgevers geopend ſynde, de pryſen der fransche boeken, het ſy in Belgiën of in Frankryk uitgegeven, noodwendig moeten afslagen; en dat er by gevolge geene beduidende onderneming van die soort daar ſou tot stande komen, waar de winsten hoogsttwyfelachtig ſouden ſyn.

V. D. H.

Handbuch der Geschichte der poetischen National-Literatur der Deutschen. Von G. G. Gervinus. Dritte Auflage. Leipzig, Engelmann, 8°, Bl. VIII en 393.

Nevens de monumentale werken van Jakob Grimm staat onovertroffen onder elke betrekking de « Neuere Geschichte der poëtischen National-Literatur der Deutschen, » waarin de geleerde schryver, gelyk hy in fyne voorrede fegt « das wahre Mark unserer poetischen Schöpfungen, und was so nahe daran liegt, den Kern der schönsten Empfindungen und wie vieles von wahrer Weisheit unseres Volkes, so weit es sich in den Dichtungen niederlegte » verfamelde. Reeds de vroegere historische Schriften van Gervinus feiden ons, dat wel niemand meer, dan hy, tot dien reufenarbeid beroepen was. Sy hadden onfe verwachting ten hoogste gespand; doch verre boven onfe verwachting stond het nu gansch volledig verschenen werk, waarby men inderdaad niet weet, wat men het meest bewonderen fal, of de onbegrypelyke belefenheid — die bykans meer dan een menschenleven schynt te moeten vragen — of de kunst der groepeering van de verfamelde massen, of den arendsblik, waarmede dh schryver overal tot op den grond dringt, foo wel van den geest der verschillende tydvakken, als van de dragers defes geestes, van de duifende schryvers, beoefenaars der duitsche poësie, van de eerste tyden af tot op het punt, waar Duitschland eindelyk krachtig het juk der fransche heerschappy afwierp, dat is, van de fesde tot in het begin der negentiende eeuw. Soo iemand ooit *meester van fyne stof* verdiende genoemd te worden, dan is het Gervinus.

Maar — en dit was niet anders mogelyk — door de forgvuldigheid, waarmede Gervinus het werk behandelde, werd het te uitvoerig, om in een grooter publiek gemakkelyk te kunnen doordringen, en dit wilde hy toch geerne; « Mein Wunsch, » fegt hy

in de voorrede van het Handbuch, waarmede wy onſe nederduitſche leſers nader ſouden willen bekend maken, « Mein Wunsch war immer, mit meinem Buche dorthin vorzüglich zu wirken, wo die reine Empfänglichkeit für ästhetische Eindrücke am natürlichsten liegt und aufs ergiebigste und fruchtbarste gepflegt werden kann, für die Jugend. » Doch niet voor deſe alléén kan en mag dit Handboek dienen; ook ſal het « dem Leser, der sich in den Regionen der Kunstgeschichte fremder fühlt, den Weg durch das weitläufige Werk erleichtern; » van deſen kant beſchouwd, is het voor meer dan eenen onſer leſers ſeker eene noodſakelyke toegave.

Mogt het kort overſigt, dat wy ons voorſtellen, in de navolgende regelen van den inhoud des Handboeks te geven, recht vele vrienden voor hetſelve, en nog meer voor het grootere werk aanwinnen. De oude tyden ſullen wy slechts ter vlugt aanroeren, om ſoo veel te langer by de nieuwere hoogduitsche letterkunde te kunnen blyven staan.

Voor ſooveel wy de geschiedenis der duitsche poëſy kunnen nagaan, vinden wy, dat hare eerste voortbrengsels van historischen aard waren; volgens Tacitus werden Armins heldendaden nog lang na ſynen dood in ſang en lied gevierd, niet min die van den aardgeborenen god *Tuisco*, ſynen ſoon *Mann* en Mann's ſonen, de peters der duitsche volksstammen. Paulus Diaconus en Jornandes ſpreken ons evenwel van de historische volksliederen der Longobarden en der Gothen, wier heldhaftige koning Hermanrich, — de Ermenryk van den Reinaard, — ſelfs in het angelsachsische lied geen vreemdeling was. Door de latere « Völkerwanderung » en de toenadering der verscheidene stammen werden hunne liederen van den geboortegrond weggedragen en verplant; de Angelsachsen kregen de gothische sagen van Hermanrich, de Noordlanders de frankische van Siegfried, de Franſosen de vlaandersche van den vos en den wolf; daardoor werd ook de sage van de echte overlering afgescheiden, de verbeelding won eene grootere ruimte, het vreemde volk behandelde de vreemde sage willekeuriger, geen kundige ſanger was er, die dit bederven der oorspronkelyke traditie had kunnen te keer gaan. Dit was echter niet het eenig ongeluk, welk het oude historische lied moest beleven. De romein-

sche en christelyke beschaving won altyd meer veld, de volkstaal werd veracht en moest by de geleerden voor het latynsche plaats maken. De geschiedenis werd van alle poëfy ontkleed en daardoor verwyderde ſich noodwendiglyk ook de poëtische sage, ſonder schut en bescherming, van het historische element. Geene Skalden waren langer hare priesters; ſy viel in de handen van rondſwervende ſangers, blinden en boden; de poëfy werd de eigendom van het volk.

Het heidensch karakter dier liederen dreef de geestelyken aan, op derfelver uitroeijing te denken, en ſy trachtten, ſe door christelyke liederen en schriften te vervangen. Daarvoor moesten ſy echter de volkstaal beoefenen en ſoo ſien wy dan langſamerhand de tot nu toe bykans uitsluitelyk latynsche beschaving ſich weder meer naar de germaansche moedertaal toewenden. Ulfilas vertaalde de bybel in 't gothisch, Otfried de Evangelien in 't oudhoogduitsch, bykans gelyktydig met den laatsten schreef een boer (gelyk de sage meldt) de nederduitsche Evangelienharmonie. Van het woord Gods ging men weldra verder, de heiligen werden beſongen; van de heiligen kwam men tot de krygsdaden der vorsten en tot historische voorvallen en persoonen van alle slag. Wy hoeven hier slechts aan het ſegelied over de Normannen te herinneren, hetwelk Hoffmann (von Fallersleben) en onſe Willems 1837 in hunne *Elnonensia* uitgaven.

Toen echter het christendom vast stond, gaf men ſich die moeite niet meer. De geestelyken hielden ſich nog wel met de volkspoëfy beſig, maar ſy diende hun slechts als een tydverdryf; de liederen werden door hun in het latyn vertaald. Daartoe hielp nog mede, dat toen juist de klassische litteratuur weder de heerschappy in Duitschland won. De sachsische keifers waren met Byzanz (Constantinopel) in de levendigste betrekkingen, aan hun hof vond men de geleerdste mannen van dien tyd, en de kennis der Grieken en Romeinen verspreidde ſich met elken dag meer; ſelfs de Nonnen der kloosters kopiëerden of dichtten latynsche komediën. *Waltharius* van Eckehard I en *Ruodlieb* van eenen monnik uit het klooster Tegernſee ſyn de twee meest karakterische gedichten uit dien tyd; nevens deſe vinden wy nog eene menigte van anderen, die gedeeltelyk de bron werden, waaruit latere duitsche dichters

vertaalden. Soo werd b. v. Reinaard de Vos vooral behandeld, foo fyn Otto de roode en Hertog Ernst naar het latyn vertaald, met hun een groot getal van legenden. Soo werd dan ook, gelyk Gervinus opmerkt, de latynsche poëfy der geestelyken de brug tusschen de ondergaande oudhoogduitsche en de middelhoogduitsche poëfy van den ridderstand.

Immers bestond er in dien tyd nog eene groote deelneming aan de dichtkunst, maar dit bleef niet lang meer duren. De franksche keifers braken met Roomen af; de adel was er fier op, niets te weten; in de kloosters nam ook de liefde voor de letterkunde af en « de beschaving vluchtte in de kloosterscholen van Belgien; felfs hier echter werden de monniken in den stryd tusschen de geestelyke en wereldlyke magt verwikkeld en den Reinaard vlaamsch bewerkende, misbruikten fy de dierensage bykans geheel tot hunne polemiek tegen Roomen. » De weinige geestige voortbrengsels uit dit tydstip dragen den stempel van het praktische en — den wansmaak.

In het begin der twaalfde eeuw worden de gedichten der geestelykheid weêr duitsch, maar de wereldlyke richting is er uit verdwenen, fy behandelen christelyke onderwerpen. Met Christus beginnende, breiden de dichters de kringen hunner werkfaamheid meer en meer uit, op de apostels, de moedermaagd, den antichrist, Pilatus en eindelyk op de heiligen, welker daden meer en meer tot het onbegrypelyke en onmogelyke overgaan; voor het levendige geloof defes tyds was ja niets onbegrypelyk, niets onmogelyk. Dit karakter dan ging ook op de wereldlyke sage over en de kruistogten met hunnen heiligen geestdrift werkten krachtdadig mede, om dien smaak altyd dieper wortels te doen vatten. Een levendig beeld defer vereeniging van geestelyke en wereldlyke elementen hebben wy in de *Kaiserchronik*, een werk der twaalfde eeuw. Hierin vinden wy ook voor het eerst den vreemden eigendom in onfe poëfy opgenomen; met de invoering van legenden, kleine vertelfels, novelletjes enf. die, eigentlyk kinderen des Suidens, eerst door het levendiger verkeer der volkeren gedurende de kruistogten op onfen bodem verplant werden, begint het meer universalistisch karakter der duitsche poëfy.

De invloed, dien dit alles op defelve uitoefende, was aanvankelyk

een goede. Terwyl vroeger de verdichting ſich slechts tusschen de nauwe palen der volks- en stamsage beweegde, verkreeg ſy nu een ruimer veld voor hare werking. Vooral hield men ſich met de wonderen van verre landen beſig, en hoe grooter de avonturen der reiſigers waren, die men las of hoorde leſen, hoe liever waren ſy. Getuigenissen daarvan hebben wy onder anderen in de *Reiſe van Sinte Brandaan* en de *Visionen van Tondalus*, waarmede onſe verdienstelyke Blommaert ons weder nader bekend maakte[1]. Verder in de kostelyke reislegenden van Ste Oswald en Orendel, in *Salomon en Morolf* en andere meer, welker typus in 't algemeen gewelddadige bruidstogten en vryeryen van nooitgeſiene vrouwen uitmaakten, en die wy in den vorm van volksboeken geerne onder ons souden bekend gemaakt ſien.

Langſamerhand echter werd die vreemde invloed schadelyk, want de gedichten verloren alle vastigheid daardoor, ſy werden al te ſeer opgepropt met vreemde dingen van allen aard en onſeker en wangestaltig, en moesten dus wel onderdoen, ſoodra eene sage in meer vasteren vorm ſich hun ter ſyde verhief. Twee sagen van dien aard kwamen ons (twaalfde eeuw) van buiten toe en werden op onſen bodem verplant, die van Karel en Alexander, de eerste gansch het kenmerk des tyds dragende, terwyl de laatste direktelyk tegen hem stond. De eerste werd in hare verschillende takken « das Gefaſs, worin sich der volle Strom der neuen frommen Kriegsbegeistrung ergoss, » de laatste daarentegen toont ons Alexander als « ausschreitend im Weltsinn, Eroberungslust und Unersättlichkeit » en selfs het paradys veroveren willende; en toch was ſy geliefkoosd, want, meent Gervinus, « sie ahnte gleichsam die Bedeutung, welche Alexander für das Christenthum selbst hatte, indem er ihm mit seiner griechischen Cultur im Orient den Weg bahnte, und die andere, die er für die ganze neuere Cultur hatte, indem er zuerst zur Eröffnung der Welträume schritt und damit die Erweiterung des innern und äussern Gesichtskreises begann, worin die grofse Unterscheidung der neuen von der alten Welt gelegen ist. »

Iets ſelfstandigs uit de groote tyd der kruistogten heeft de

[1] Sie de twee boekdeelen ſyner « oudvlaamsche gedichten. »

duitsche poëfy niet; alle hare krachten had fy in het heroïsche tydvak uitgeput en moest nu aan Frankryk de kroon laten, hetwelk nu, by de kruistogten, evenfoowel het middelpunt uitmaakte, als Duitschland het eens was by de groote « Völkerwanderung. »

(*Het vervolg in de naaste aflevering.*)

STEMMEN UIT DUITSCHLAND OVER ONS.

1. Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von Gustav Hörren. Stuttgart und Tübingen, Cotta, 1845, 8°, blf. x en 436, fr. 9.

Toen wy in onfe vyfde aflevering (blf. 211 en 212) over de schimperyen van eenige duitsche misdragten spraken, beloofden wy, onfen leferen weldra de oordeelen van deftigere schryvers over ons onder de oogen te brengen. Onder defe staat Gustaf Höfken in den eersten rang. Waar wy by de eerste slechts eene oppervlakkige geestigheid ontmoeten, daar vinden wy by den lesten eene grondige, duitsche « Bildung; » de ligtveerdige, echt fransche oordeelvelling van gene krabbelaars is by defen schriftsteller door een diep, echt germaansch onderfoek vervangen; gene toonen ons de hoogste verwaandheid met de fwakste bekwaamheid vereenigd, defe weet door fyne bescheidenheid foo wel, als door fyne kunde en ervaring ons vertrouwen te winnen; in de schriften der eerstgenoemde heerscht doorgaans eene woede van wereldomwenteling, in die van Höfken een befadigde yver voor den voortgang met den geest des tyds. Het werk van defen schryver kan als de stem van het duitsche volk worden aangefien, terwyl het geschryfsel der anderen niets anders is, dan de stem eener onbeduidende, van het betere gedeelte des volks verachtte party. Daarom ook kan en mag het schreeuwen van fulke dwergjens ons niet alteveel bekommeren; blaffende honden byten immers niet; daarom ook kan en moet ons met volste regt het oordeel van mannen, als Höfken en fyne geestverwanten de grootste aanmoediging fyn op onfen weg, die wel een moeijelyke wefen mag, maar wiens einde ons ook eene kroon toont, die wel « des Schweisses der Edlen werth » is.

Höfkens boek bestaat uit twee onder elkander geheel verschil-

lende afdeelingen : uit de inleiding, welke ſich hoofdſakelyk met onſe beweging beſig houdt, en uit negen hoofdſtukken over Belgiëns handelsbetrekkingen met Frankryk en Duitschland. Het eene ſoowel, als het ander gedeelte is al te belangryk, dan dat wy het niet voor onſe pligt hielden, de aandacht onſer lefers ſoo veel als mogelyk daarop te trekken. De ſchryver begint aldus : « Zu keiner Zeit vielleicht richtete Deutschland den Blick so aufmerksam und erwartungsvoll auf Belgien als gegenwärtig. Einmal erweckt die Gemütsstimmung in Deutsch-Belgien, die sogenannte *flämische Bewegung*, die durch literarische Entfaltung der niederdeutschen Sprache das Land von fremdem Geistesdrucke befreien will, unsere *wärmste Theilnahme, sie berührt unsere innigsten Empfindungen und Neigungen*. In den Flandern hat sich deutsches Leben troz [1] allen darüber hingefahrnen Stürmen im Kerne gesund erhalten, und nicht blofs dort, sondern so weit auch dieser Ast des deutschen Baumes durch Limburg, Süd-Brabant und Hennegau sich von Alters her in den Walchenkeil verzweigt, fängt er von neuem an zu knospen und zu schwellen, ja Blüten zu treiben. Zwar liegt der Bann französischer Zunge noch drückend auf gewissen vornehmen, zumal den bureaukratischen Kreisen, auf Gerichtshöfen, höhern Schulen und Anderm, was volksmässig sein sollte; allein der bessere altheimatliche Geist erwacht und stemmt sich mit ebenso grofser Ausdauer als hohem Aufschwunge gegen den ungestümen wälschen Andrang. Stimmen vom Muth echter Begeisterung gehoben, auch schon voll süfser Lieblichkeit und gewinnender Feuerkraft erschallen für völlige Wiederherstellung der seit der burgundischen Herrschaft über Belgien angegrif-

[1] Gelyk de lefer, die het hoogduitsch maar eenigſins kent, ligt bemerken fal, is de ſpelling van Höfken in veel punten van die der meeste ſchryvers afwykende, en, *mirabile dictu!* niemand denkt er aan, ſlechts een woord daarvan te ſpreken of er eenen ſpellingsoorlog voor te beginnen. Voor ons, dietsche Belgen, ſouden toch die wyſigingen voordeelig ſyn; indien men altyd, naar 's ſchryvers ſteisel, de *ſs* daar beſigde, waar de sisklank *s* met onſe *t* in betrekking staat, b. v., *vergeſſen, beſſer, auſs* (*vergeten, beter, uit*), dan ſou het leſen van het hoogduitsch ons gemakkelyker worden. Ook is het hier niet onnuttig optemerken, dat de heer Höfken niet aarfelt, om nederduitsche woorden en vormen in 't hoogduitsch intevoeren. Soo ſegt hy, b. v., *minder* in stede van *weniger, belang* voor *interest, vaterländer* in plaats van *patriot, gehnde* (blf. 80) gevormd uit onſe *gaande*, enf. V. D. H.

fenen, doch nie verloren gegangenen Rechte der Landessprache und sie finden immer entschiedenern Wiederhall im edlern Theile des Volkes. Wahrhaft erfreuliche Ergebnisse sind auf dem Felde der Literatur von den Flamingen bereits errungen, junge Schriftsteller sind plötzlich schaarenweise aufgeflattert, wie Schmetterlinge im Frühjahre, man weifs nicht woher, und bienenemsig beschäftigt, den vaterländischen Korb mit gesunden Früchten zu füllen und heimischer Kost, und die Jugend, statt aufs dem schäumenden Pokal wälscher Verblendung, wieder aufs dem reinen Becher deutscher Geistesbildung zu tränken. Eine geistige Grundlage ist für die Zukunft gewonnen, und was das sagen will, weifs Deutschland aufs eigner Erfahrung. Kurz, für Belgien ist eine neue, schönere Zeit angebrochen, die sittlich-volksthümlicher Wiedergeburt und volkseigner Entwickelung — wie Frühlingsduft haucht es uns von dort entgegen — » doch, wy moeten ons, hoefeer de bekoring ook lokt, bepalen met afteschryven, want wy fouden in gevaar fyn, aan het afschryven te blyven. Volgen wy den schryver daarom van nu af aan meer in fyne gedachten.

Men heeft in Frankryk, en gedeeltelyk ook in Duitschland, onfe omwenteling als eene naäping der fransche omwenteling daargesteld. Dit laat Höfken niet gelden, en fegt met regt: « Die in Folge der Juliusrevoluzion eingetretene Bewegung gab dem Umsturze nur Farbe, Energie, Aufsdruck, weil sie ihm zugleich Halt und Sieg verlieh. » Belgien dacht er niet aan, fransch te willen worden, even weinig als fyne bewooners vroeger Oostenrykers of Spanjaarden wilden fyn, fy die ja ook in 1814 en 1815 het fransche jok evenfoo krachtig afschudden, als fy er later fich tegen verfetteden, geheel hollandsch te worden. Vlamingen en Walen hadden te midden van alle stormen en wisselvalligheden en diplomatische verdeelingen hunne volkseigenaardigheden bewaard. Dan, de schryver merkt met regt op, dat, als Belgiën in 1830 eenen franschen prins tot vorst verlangde, fulks misschien geschiedde, meer om de inlyving met Frankryk te vermyden, dan uit eene eigene en vrywillige neiging van het volk. Doch, hoe stonden na defe omwenteling de sterren van Belgie! Toen de provisorische regeering fich in het stadhuis installeerde, was haar geheel vermogen eene groene tafel, twee flesschen met keersen en fl. 10, 36 cent; foó begon fy en

weldra had ſy eenen van gansch Europa als onafhankelyk erkenden staat geschapen. Met medelyden of met haat schouwde Europa op het jonge België; ſyne nyverheid lag ten onder, men ſag niets als ongeluk en leed in 't verschiet en — « keine Spur der Zerstörung hat jener so gefürchtete Geist hinterlassen, vielmehr Werke der Grösse und des Ruhms, Eisenbahnen, die das Land durchkreuzen, Kanäle und grofsartige Bauten. Die anfänglich so arme Regierung hat während der kurzen Zeit Hunderte von Millionen, mehr als mächtige Reiche, auf öffentliche nüzliche Werke verwenden können, die dem Staate nun in mehrfacher Hinsicht Zinsen abwerfen und Einnahmsquellen eröffnen und sie legt noch jährlich über zwölf Millionen in solchen Einrichtungen für die Volkswohlfahrt an. »

Die gelukkige uitkomsten, ſegt de ſchryver verder, dankt België, benevens Godes ſegen, aan ſynen geſonden ſin, ſynen vlyt, de beſadigde rust en taaiheid der vlaamsche provintien, de ryke geschenken, waarmede de natuur het begiftigde en ſyne poogingen, die een wyſe koning tot het beste van het land wist te leiden.

Na deſe verstandige en onpartydige opmerkingen, volgt een voorſtel, waarover wy het met den heer Höfken niets eens kunnen ſyn, en wy verwonderen ons, dat een, anderſins ſoo grondige schryver, op dit punt geene nauwkeurige inlichtingen heeft bekomen. Hy spreekt van eenen diepingewortelden twist, die tusschen Walen en Vlamingen ſou bestaan; hy schildert de eerste als franschgefinden en vyandig jegens de vlaamsche beweging, de leste echter als vurige aanhangers van Duitschland. Voor dengenen, die onſe ſaken van naby heeft leeren kennen, is het klaarblykelyk, dat de grootste vyanden der vlaamsche ontwikkeling niet juist Walen, maar verfranschte Vlamingen ſyn, terwyl menig vaderlandschgefinde Waal nederduitsche werken leest en den poogingen ſyner dietsche landgenoten toejuicht, ſe beschouwende als de ſekerste waarborg tegen de overheersching der franſche gedachten. De woordenstryden van onſe wetgevende kamers hebben tot nu toe geen enkel voorbeeld van splitsing aangeboden, waarin de Vlamingen van de eene, de Walen van de andere ſyde ſouden hebben gestaan. Daarentegen in de beraadslaging over het verdrag met den Zollverein heeft men al de afgevaerdigden van de provintie Luik

voor, en die van Oost- en West-Vlaanderen meestendeels tegen het aannemen des verdrags ſien stemmen. Deſe geſinning der gemoederen wordt nog door eene andere daadſaak aan den dag gelegd. De Walen namelyk, die hunne kinders te Brussel of in eene ander vlaamsche stad ter kostschole plaatsen, ſetten gewoonlyk het beding by, dat men hun het dietsch moet leeren, terwyl vele Vlamingen van de *fatsoenlyke* wereld uitdrukkelyk verbieden, dat men hunnen verfranschten knaapjens geen enkel woord in de moedertaal ſegge. Daaruit is ook dit merkweerdig verschynsel ontstaan, dat dit jaar in een by Brussel gelegen pensionaat al de pryſen van vlaamsche taal door waalsche leerlingen ſyn behaald geworden. Er wierden, wel is waar, in de eerste jaren na de omwenteling groote misbruiken en onregtveerdigheden jegens de dietsche Belgen begaan, maar, Gode en onſen moedigen voorvechteren ſy dank, ſe ſyn thans grootendeels verdwenen. Men is het nog niet gansch eens over de richting en de toekomst der vlaamsche beweging, doch van wederkanten neemt men gemeenlyk als grondbeginsel aan : « een onverdeelbaar België met de vrye en gelyke ontwikkeling ſyner beide spraken, ſyner beide elementen, » eene gedachte, die door eenen waalschen letterkundigen (baron de Reiffenberg) by het gentsche Taalcongres in twee ſinryke verſen is uitgedrukt geweest :

N'ayons qu'un cœur pour aimer la patrie,
Et deux lyres pour la chanter.

Wat de schryver verder ſegt over de uitwendige betrekkingen België's is volkomen richtig. Ja, de toestand van onſen jongen staat, in ſyn kommercieel ſoo wel als in ſyn staatkundig alleenstaan is nog niet verſekerd; in dit gevoel van onſekerheid tast hy nog heen en weêr om steunpunten te vinden, ſonder nogtans tot een vast besluit of in een recht evenwicht te kunnen komen. Wat deſe vrage betreft, ſoo meent de schryver, dat eene federative aansluiting van België aan het Duitsch Verbond het beste middel ſou ſyn, om deſelve gunstig voor ons vaderland op te lossen.

Het ſal hier niet ongepast ſyn, te erinneren, dat de schryver van een over eenige jaren verschenen vlugschrift : *De la Belgique en*

cas de guerre (Bruxelles, 1840) omtrent van hetzelfde gevoelen is; hy legt namelyk, dat, indien België syne onafhanglykheid moest verliefen, het voor ons oneindig beter ware, met het Duitsch Verbond v e r e e n i g d, dan tot Frankryk i n g e l y f d te worden. In 't eerste geval fouden wy onfe vlaamsche feden en onfe binnenlandsche felfstandigheid behouden; in 't leste fouden wy geheel en al vernietigd worden.

(*Wordt voortgefet.*)

TOOVERSPELEN.

EEN HONGAERSCH SPROOKJE.

Er was eertyds een koning en eene koningin, die hadden drie dochters en eenen zoon. Eens sprak de koning tot de koningin en zeide: « Indien elke onzer dochters trouwt, dan moet elke een deel onzes koningryks hebben, en zoo zal hetzelve zeer klein worden, het is dus beter, dat wy haer alle drie met onzen zoon huwen, dan blyft ons ryk geheel. Binnen acht dagen is de oogst voorby, dan willen wy onmiddelyk de bruiloft houden. » — De zoon had deze redenering gehoord, en dacht by zich zelven: daer zal niets van komen. Terwyl de koning en de koningin op eene afgelegene *Puszta* waren, de maeyers natezien, trad iemand tot het venster, klopte en sprak tegen den prins: « Kleine koningszoon! ik wil dyne oudste zuster trouwen. » De kleine prins antwoordde: « Wacht een weinig, du zals ze terstonds hebben! » Hy riep zyne oudste zuster, en als zy in de kamer trad, wierp hy ze 't venster uit. Zy viel echter niet ter aerde, maer op eene gulden brug, die lang, zeer lang was, en tot de zon reikte. Deze iemand nam ze by de hand en leidde ze op de gulden brug voort tot naer zyn koningryk midden in de zon; want deze iemand was de zonnekoning. Toen het middag geworden was, trad weder iemand aen 't venster, klopte en sprak: « Kleine koningszoon! ik wil dyne tweede zuster trouwen. » — De kleine prins antwoordde: « Wacht een weinig, du zals ze terstonds hebben. » Hy ging in de kamer zyner tweede zuster, nam ze op de armen en wierp ze 't venster uit: zy viel echter niet ter aerde, maer in eenen wagen uit lucht vervaerdigd: vier paerden, die onophoudelyk snuifden en steigerden, waren aengespannen; deze iemand zettede zich nevens haer in den wagen, en zoodra hy de zweep slingerde, verzamelden zich de wolken tot eene heirbaen, 's wagens gerol

was storm, en hy verdween in een oogenblik. Deze iemand was de wind-koning. De kleine koningszoon was blyde, reeds twee zusters ondergebracht te hebben; als dus 's avonds wéer iemand aen het venster verscheen en klopte, sprak hy: « Du behoefs niet te spreken, ik weet al, wat du wils. » En hy wierp ook zyne derde zuster het venster uit. Deze viel in een zilver-helder beekje. De iemand vattede haer by de hand, en de golfjes droegen ze zachtjes der maen toe; want deze iemand was niemand anders, dan de mane-koning. De kleine koningszoon echter legde zich vergenoegd te bed. Als de koning en de koningin 's naesten morgens wéer kwamen en hoorden, wat hun kleine koningszoon gedaen had, verwonderden zy zich niet weinig; doch daer zy zoo magtige schoonzonen, gelyk de zon-, wind- en maenkoning bekomen hadden, waren zy tevreden en zegden aen den kleinen koningszoon: « Zie! hoe magtig dyne zusters door hare mannen zyn geworden, du moets dy ook eene magtige koningsdochter uitzoeken tot dyne vrouw. » De kleine koningszoon antwoordde: « Ik heb my al eene uitgezocht; Tooverhelena zal myne vrouw zyn en geene andere. » De koning en de koningin verschoten over die vermetele spraek en zochten hem van die gedachte aftebrengen door alle vernuftige aenhalingen; daer echter niets hielp, zeiden zy eindelyk: « Nu, ga maer heen, myn zoon, de hemel geleide dy in dyne vermetele onderneming. »

Twee fleschen echter nam de oude koning uit zyne kas en gaf ze aen zynen zoon met deze woorden: « Zie, myn zoon, deze flesch hier is het water des levens, die daer het water des doods: als du eenen doode met het water des levens besproeis, keert hy in 't leven terug; besproeis du echter eenen levende met 't water des doods, dan sterft hy terstonds. Neem deze fleschen, zy zyn myn grootste schat; misschien kunnen ze dy noodig zyn. » Nu begon de gansche hofstaet te weenen, maer bezonders de hofdamen, want alle hadden den kleinen prins zeer lief; hy echter was moedig en blygeestig, kuste zynen koninglyken ouderen de handen, hing zich de beide fleschen om, die des levens rechts, die des doods links, gordde zich zynen sabel om, en ging.

Hy had al lang gewandeld, als hy in een dal kwam, dat vol gemoordden lag. De kleine koningszoon nam zyne flesch met 't water des levens en besproeide eenen der dooden in 't oog; plotselyk stond deze op, wreef zich de oogen en sprak: « Ei, hoe heb ik zoo lang geslapen! » De kleine koningszoon vroeg hem: « Zeg my, wat is er voorgevallen? » De doode antwoordde: « Wy hebben gisteren met Tooverhelena gevochten, zy heeft ons zamengehakt. » De koningszoon riep uit: « Dewyl gy zoo zwak waert, u niet tegen eene vrouw te verweeren, verdient gy niet te leven. » Sproeide hem met 't water des doods aen, en plotselyk viel de doode weder onder de lyken. In het naeste dal lag een gansch leger; de kleine koningszoon verwekte wéer eenen doode

en vroeg: « Heeft Tooverhelena u ook geslagen? » — « Ja, » antwoordde de verwekte. « Waerom voert gy krygmet haer? » vroeg hy verder. « Weet gy niet, zeide deze, dat onze koning ze trouwen wil, dat zy echter geenen anderen gemael neemt, dan hem, die haer overwint? Met drie legerscharen trokken wy tegen haer uit, gisteren sloeg zy de eene, heden by zonnenopgang ons, nu strydt zy met de derde. » De kleine koningszoon besproeide den redenaer met 't water des doods en zie daer, hy lag weêr op den grond. In het derde dal lag het derde leger; de opgewekte zeide: « Zoo even is de slag geëindigd. Tooverhelena heeft ons allen gedood. » — « Waer zal ik se vinden? » vroeg de kleine koningszoon. « Achter gindschen berg ligt haer slot, » gaf de opgewekte tot antwoord en zonk weêr om, als de koningszoon hem besproeide.

Argilus — zoo hiet de kleine koningszoon — ging over den berg en kwam aen Tooverhelena's slot. Het was open. Hy trad binnen, maer hy vond er niemand. In Tooverhelena's slaepkamer hing een sabel, die sprong onophoudelyk uit zyne schede en weêr terug. « Ei, daer du zoo onrustig bis, dacht Argilus, zoo wil ik dy voor my nemen; du bevals my beter, dan myn zwaerd, dat zich slechts roert, als ik het zwaei. » Hy trok zynen sabel en wisselde hem tegen den anderen uit. Naeuwelyks was dat gedaen, of Tooverhelena stond voor hem. « Du waegs het, in myn slot te dringen? riep ze uit. Trek uit, du moets met my stryden. » Zy trok den sabel van den muer. Argilus trok dengenen, dien hy verwisseld had. Zy begonnen te vechten, maer zoodra zich de sabels voor 't eerste mael kruisten, sprong Tooverhelena's sabel in 't midden af. Nu jubelde zy: « Du bis myn bruidegom! » viel hem om den hals, en omarmde en kuste hem, dat het eene vreugd was om zien. Nadat zy eenigen tyd in vreugde en gelukzaligheid geleefd hadden, sprak Tooverhelena eens op eenen morgen: « Manlief, ik moet dy voor eenen korten tyd verlaten; het is voor de eerste en laetste mael, dat ik my van dy scheid; in zeven mael zeven dagen ben ik terug, dan zal ons leven in eeuwige vreugde henen vlieten. Alles in het slot is in dyn gebied, maer treed niet in de laetste kamer; er zou een groot onheil daeruit ontstaen. » By deze woorden was zy verdwenen. Argilus scheen de tyd zeer lang, sedert Tooverhelena ver van hem was; hy liep het gansche slot door, tot hy eindelyk aen 't laetste vertrek kwam. Daer hy jong en lichtzinnig was, deed hy het open. Daer zag hy eenen ouden man met vuurigen baerd, die man was de vlammenkoning Holofernus; dat echter wist Argilus niet. De oude man had drie hoepels rond den buik, ieder hoepel was van stael, deze hielden hem aen den muer vast. De vlammenkoning sprak: « Ik groet dy, jonge man! zie myn baerd is uit vlammen, het is my zoo heet, geef my eenen beker wyn. » Daer nu Argilus goedhartig was, gaf hy hem eenen beker. Zoodra de vlammenkoning hem uitgedronken

had, sprong een hoepel van zynen buik af; hy grimlachte en zeide: « Du hebs my zeer gelaefd. geef my nog eenen beker wyn. » Argilus deed het en als de vlammenkoning den laetsten druppel uitdronk, sprong de tweede hoepel van zynen buik. Hy grimlachte weder en zeide: « Tweemael hebs du my wyn gegeven, geef my nu ook eenen beker water. » En als Argilus gedaen had, gelyk hy gebeden werd, sprong de derde hoepel af, en de vlammenkoning verdween. Tooverhelena had nog niet de helft haers wegs gedaen, of Holofernus stond haer reeds ter zyde. Hy sprak tot haer, en zyn baerd bewoog zich daerby toornig: « Du hebs my als gemael veracht, du hebs drie myner heiren gedood, my zelven gevangen gehouden; nu bis du in myne macht, niet myne gemalin, maer de laetste myner dienstmeiden zals du zyn. » Sedert dat zy Argilus getrouwd had, had Tooverhelena hare sterkte verloren, dus was haer tegenstand ydel. In drie sprongen droeg haer de vlammenkoning in zyn ryk.

Zeven mael zeven dagen waren verloopen, Tooverhelena kwam niet weêr. Toen werd Argilus angstig in den harte en hy besloot, tot zyne drie zwagers te reizen, of deze wellicht wisten, waer Tooverhelena ware. Hy geraekte voor eerst tot den zonnekoning; deze kwam even naer huis: « Wees gegroet kleine zwager, » begon hy. « Ach lieve zwager, » sprak Argilus, « ik zoek myne vrouw, de Tooverhelena; weets du niet, waer zy is? Hebs du ze niet gezien? » — « Neen, » antwoordde de zonnekoning, « ik heb ze niet gezien. Wellicht is ze maer 's nachts zichtbaer, dan moets du onzen zwager den manekoning vragen. » Nu aten zy tezamen het avondmael, en Argilus ging verder tot den manekoning. Hy kwam tot zyn paleis, als de maenkoning juist zyne nachtwandeling beginnen wilde. Argilus klagde hem zynen nood; de maenkoning antwoordde: « Ik heb ze niet gezien, maer kom, pilger met my den nacht over, misschien zullen wy ze ontdekken. » Zy gingen den ganschen nacht, zagen haer echter niet. Dan zeide de maenkoning: « Ik moet nu naer huis, maer ginds komt onze zwager, de windkoning; spreek met hem, hy dringt overal binnen, wellicht heeft hy ze gezien. »

De windkoning stond aen hunne zyde, en als hy zyns kleinen zwagers aengelegenheid vernam, zeide hy: « Zeker weet ik, waer zy is. De vlammenkoning Holofernus houdt haer in een onderaerdsch hol en zy moet diens keukengerief aen de gloedbeek wasschen. Daer zy hierby zeer warm word, heb ik haer al dikwyls koelte toegewaeid. » — « Ik danke dy, lieve zwager, dat du haer leniging verschaft hebs, » zeide Argilus, « breng my tot haer. » — « Zeer gaern, » antwoordde de windkoning; hy blies zich op, en zynen zwager aen, en in eenen oogenblik stond Argilus met zyn ros voor Tooverhelena. Uit vreugde liet zy het vaetwerk in de gloedbeek vallen, Argilus echter zeide niet veel, maer hief haer op zyn ros en reed van daen.

De vlammenkoning Holofernus was juist in zyne kamer; hy vernam in den stal een vreesselyk geruisch, ging naer beneden en zag, dat zyn paerd Taigaröt steigerde, brieschte, in de krib beet en op de aerde stampte. Taigaröt was een wonderbaer paerd, het verstond der menschen tael, antwoordde ook, en had negen voeten. « Wat begins du daer voor malle dingen? Hebs du geen haver en hooi genoeg, of heeft men dy niet te drinken gegeven? » — « Haver en hooi heb ik genoeg, ook heeft men my te drinken gegeven, » sprak Taigaröt, « maer Tooverhelena heeft men dy ontvoerd. » Des vlammenkonings baerd sidderde voor woede. « Wees gerust, » sprak Taigaröt verder: « Eet, drink en slaep zelfs, in drie sprongen hael ik haer in. » Holofernus deed, gelyk hem zyn ros bevolen had, en als hy zich genoegzaem gesterkt had en uitgerust was, zettede hy zich op Taigaröt en in drie sprongen had hy Argilus ingehaeld, trok hem Tooverhelena uit de armen en riep, terwyl hy terugsprong: « Daer du my de vryheid verschaft hebs, dood ik dy nu niet, koms du echter nog weder, dan bis du verloren. »

Argilus ging treurig tot zyne drie zwagers en vertelde hun, wat gebeurd was. De drie zwagers beraemden de zaek met elkander en zeiden: « Du moets een paerd vinden, 't welk nog sneller loopt dan Taigaröt: maer er bestaet slechts één enkel, het is Taigaröt's jongere broeder; 't is waer, het heeft maer vier voeten, maer is gewis sneller dan Taigaröt. » — « Waer vind ik dit paerd? » vraegde Argilus. De zwagers antwoordden: « Hekse Yzerneus houdt dit paerd onder de aerde verborgen; ga tot haer, treed in haren dienst en vorder dit ros tot loon. » — « Brengt my er henen, lieve zwagers, » bad Argilus. « Terstonds, » antwoordde de zonnekoning, « neem echter vooraf deze gift van dyne zwagers, die dy hartelyk beminnen. » Met deze woorden gaf deze hem eenen kleinen stok, die half van goud en half van zilver was en onophoudelyk sidderde, hy was uit zonneschyn, maenschyn en licht gemaekt. « Zoo dikwyls du ons hebben wils, steek maer dezen stok in de aerde en wy zullen by dy zyn. » Hier op nam de zonnekoning den kleinen zwager op eenen zonnestrael, droeg hem eenen ganschen dag, dan nam hem de maenkoning, droeg hem eenen nacht, dan nam hem de windkoning, die hem eenen dag en eenen nacht droeg, dan was hy aen 't paleis der hekse Yzerneus.

Het paleis der hekse Yzerneus was uit louter doodshoofden gebouwd, een enkele ontbrak maer, om het gebouw te voleinden. Als de oude hoorde kloppen, zag zy het venster uit en juichte: « Eindelyk toch nog eenen! Sedert drie honderd jaren wacht ik vergeefs op het doodshoofd, die myn prachtgebouw voleinden zal! Binnen, lieve jongen. » Argilus trad binnen maer hy aerzelde een weinig, als hy de oude van naby zag; zy was groot, vreesselyk en hare neus was van yzer. « Ik wil hy dy in dienst treden, » was zyn woord. « Wel, » hernam zy, « wat wils du tot loon? » — « Het paerd, dat du onder de aerde bewaerd

houds. » — « Du zals het hebben, indien du my trouwelyk diens; feils du maer eens, zoo bis du des doods. » — « Zeer wel. » — « By my, » dit waren der hekse Yzerneus laetste woorden, « by my duert het dienstjaer maer drie dagen, du kans dynen dienst terstonds beginnen; du zals myne merriën op de zydenweide voeren, indien 's avonds echter eene ontbreekt, bis du des doods. » Hier op leidde zy Argilus naer de stoetery. Daer waren alle rossen van erts en koper, zy brieschten vresselyk en maekten de zonderlingste sprongen. « Ga nu tot dynen arbeid » sprak Yzerneus en sloot zich in hare kamer op. Argilus opende de weideplaets, wierp zich op een der ertsen paerden en stormde met de gansche schaer uit. Naeuwelyks waren zy op de zydenweide, of de merrie, waerop hy reed, wierp hem af en in eenen diepen moerasgrond, zoo dat hy tot aen de borst er in zonk. De gansche schaer liep uit elkander; dan echter stak Argilus het stokjen, dat hem zyn zwager gegeven had, in de aerde en op het oogenblik vielen de stralen der zon zoo gloeyend neder, dat het moeras uitdroogde, en de ertsen paerden begonnen te smelten; vol angst liepen ze tot de horde terug. De heks was zeer verwonderd, de stoetery ingedreven te zien. « Morgen zals du myne twaelf ryrossen hoeden, » sprak zy, « bis du met den laetsten strael der zonne niet terug, zoo bis du des doods. » De twaelf ryrossen echter waren de dochters der hekse Yzerneus. Argilus reed uit. « Ik heb méely met dy, » sprak een der rossen, « du bis des doods, wy zyn moeyelyker te toomen, dan de ertsen stoetery. » « Doe dyne schuldigheid, » zeide Argilus, « ik doe de myne. » Zoodra de twaelf rossen nu ook uit elkander liepen, stak Argilus zyn stokje in den grond, en er verhief zich een vreesselyke storm. Aen ieder ros waeide de lucht tegen; hoe meer zy steigerden, hoe machtiger werd de wind en allen moosten naer huis. Juist sloot Argilus de stal deur toe, als de laetste zonnestrael blikte, en hekse Yzerneus aen den stal stond; zy was verrast, de rossen en Argilus te zien. « Indien du heden nacht werks, bis du morgen vry, ga en melk de ertsen merriën en bereid een bad uit de melk, met den eersten zonnestrael moet het klaer zyn. » Zoodra Argilus uit den stal was, nam de hekse eene yzeren gaffel en prikkelde hare dochters den ganschen nacht door. Argilus ging tot de ertsen stoetery; hy dacht, dat dit wel de zwaerste proeve kon zyn, en wilde juist zyn stafjen in de aerde steken, als hem zyn zwager de maenkoning tegenkwam. « Ik zoek dy, » sprak hy, « ik weet al wat du behoefs. Waer ik heenschyn by de horde der ertsmerriën, daer graef drie spannen diep en du zals eenen gulden toom vinden; als du denzelven in de hand zals houden, behoort dy ieder ros toe. Argilus deed gelyk de maenkoning hem geraden had, en al de rossen stonden gerust en lieten zich melken. 's Morgens was het bad gemaekt; de melk rookte en dampte en was ziedend. Hekse Yzerneus sprak: « Zet dy er in. » Argilus antwoordde: « Indien ik deze proeve oversta, ryde ik oogenblikkelyk hier vandaen, laet dus het paerd

voorleiden, dat ik als dienstloon verwerf.» Seffens stond het paerd aen de badkuip. Het was klein, onaenzienelyk en vuil. Als Argilus naderde, om in de kuip te treden, dompelde het ros den kop in de melk, en zoog al het vuer in zich, zoo dat Argilus in het bad ongekwetst bleef, en als hy er uit kwam, was hy zevenmael schooner dan van tevoren. Hekse Yzerneus vond welgevallen aen hem, en dacht by zich: «Nu zal ik my ook zevenmael schooner maken, dan ik ben, en dan trouw ik met dézen jongen.» Het ros echter stak zyn' kop neder in de melk en blies het vuer, dat het vroeger ingezogen had, door zyne neusgaten uit en de heks verbrandde op 't oogenblik. Argilus klom op zyn ros en reed vandaen. Zoodra zy uit het gebied der hekse Yzerneus waren, sprak het ros: «Wasch my in deze beek.» Argilus deed het, en het paerd werd goudkleurig en aen ieder haar hing een gulden klokje. De *Tàtos*[1] sprong met eenen sprong over de zee en droeg zynen heer naer het hol des vlammenkoning's. Tooverhelena stond weder aen de gloedbeek en wiesch het vaetwerk. «Kom,» riep Argilus nu, «ik wil dy redden.» — «Ach,» sprak zy, «Holofernus zal dy dooden, indien hy dy inhaelt.» Argilus had haer echter al op het ros geheven en sprong weg.

Taigaröt begon een gedrochtelyk geras in den stal. «Wat is het,» riep de vlammenkoning. «Tooverhelena is ontvoerd,» antwoordde Taigaröt.» — «Dan wil ik nog eten, drinken en slapen, in drie sprongen haels du ze weêr in, gelyk du al eenmael gedaen hebs,» zeide Holofernus. «Neen,» sprak Taigaröt, «zet dy gelyk op en toch zuls du ze niet krygen; Argilus rydt op mynen jongeren broeder en deze is het snelste paerd op de wereld.» Holofernus gespte zyne vuersporen aen, en vloog de vluchtelingen na. Hy zag ze wel, maer hen in te halen was hem onmogelyk. Dan riep het ros van Argilus terug: «Broeder! waerom laets du dy de vuersporen in de ribben stooten? Zy verbranden dyn ingewand, zoo lang zyn ze, en toch zals du my niet inhalen; het ginge beter, indien wy allebei vreedzaem éénen heer dienden.» — Taigaröt zag dat in, en gelyk Holofernus hem weêr de spooren in de zyde stiet, sloeg het uit, en wierp den vlammenkoning af. Daer zy nu zeer hoog in de lucht waren, juist boven de sterren, viel Holofernus zoo zwaer neder, dat hy zich den nek brak. Argilus echter bracht Tooverhelena op haer slot terug. Daer hielden zy op nieuw eene groote bruiloft, leefden zeer tevreden en leven nog, indien zy niet gestorven zyn.

(*Vertaeld uit* Kletke's Märchensaal.)

L. PIRÉ.

[1] Tooverros.

BY DE BLOEDMEERSCHEN TE KORTRYK *.

Aan mynen vriend B. B. BOUCQUILLON, kunstschilder en letterkundige.

Geen bloeddorst doet myn fiel in vuige vlam ontbranden.
Geen koele wreedheid doet my 't harte weeldrig slaen:
De menschheid is my lief en by het graf der dooden,
Wie ook die dooden fyn, ontvalt my steeds een traen.
Doch wen het vaderland, in nare stonden fuchtend,
De handen smeekend richt tot Hem, wier heilge naam,
Hoe foet hy klinken moog by kalme rust en vrede,
Toch ook aanroepen wordt, wanneer der vreemden aém
Sich over 't land verspreidt! o dan voelt fich myn boefem
Door vaderlandsche vuur, door vlaamschen gloed omvat,
En dan, dan juich ik, ja, by 't vallen van den vyand,
Dan tuurt myn oog met vreugd, met weelde op 't aaklig bad,
Waar 't bloed in mildheid vlood, het bloed van laffe vreemden,
Die met de oufaalge hand naar Vlaandrens heilge maagd
Eens grypen dorsten, om haar rynheid te bespotten,
Te plettren met den voet de kroone, die fy draagt.
En daarom juich ik ook by 't naadren in defe oorden,
Waar Frankryks legerdrom voor Vlaandrens voet eens lag,
Waar 't vreemde bloed foo mild den vadergrond mogt mesten,
Waar Frankryk eens fyn magt en waan verbroken fag.

Hier kwam de vyand op! Syn benden
Bestroomden Vlaandrens vryen grond;
Verwoesting volgde hunne schreden
En angstig vloog de noodkreet rond.
Oneindig waren 's vyands magten,
Verbasend was fyn groot getal;
Syn stappen deden de aarde dreunen,
De lucht weerkaatste 't naar geschal

* Eene plaats by de wallen van Kortryk wordt thans nog met dien naam aangeduid. Tydens den slag der Gulden Sporen was daar de slagting foo groot, dat, volgens de overlevering, het bloed in de leege plaatsen byeen stroomde en er kleine meersen vormde.

Van oorlogstrom, trompet en horen
En van der krygren woest geschreeuw,
Dat door de breede vlakte galmde.....
Maar grynfend hief de vlaamsche leeuw
Het fiere hoofd omhoog en bruilde;
Syn kreet klonk door het vaderoord;
De Vlaming voelde 't hart ontstoken:
Hy had de vryheidstem gehoord!
« Te wapen! burgers, op! te wapen!
De vyand heeft syn laffe hand
Op 't heilge vaderland geslagen,
En dreigt ons met een slavenband;
De aloude vyand, diep vermeten,
Onteert den grond van 't voorgeslacht,
Den grond van ons en van ons kinders!
Hy weet niet, welk een lot hem wacht!
Te wapen! burgers, op! te wapen!
Te wapen voor den moedergrond!
Het fransche bloed moet weder stroomen!... »

Soo klonk de kreet in Vlaandren rond.
En burgers vlogen uit hun steden,
Bevelend, wat hun dierbaar was,
Aan Hem, die Vlaandren immer hoedde,
Die immer syn bevryder was.
Sy trokken op in vaste drommen
En stroomden naar den vyand voort;
Geen stap mogt Frankryk verder drukken
In 't heilig stof van 't vaderoord.
Daar staan sy reeds aan Kortryks wallen,
En daar, daar staan de Franschen pal;
Ontzaglyk groot is 's vyands leger
En Vlaandrens groep is klein in tal.
Ja, 't vlaamsche heir is klein; maar Vlaandren
Telt nimmer synen vyand! 't gaat
Vooruit, waar 't hem liet tegenstreven,
En vraagt slechts, waar de vyand staat.

De legers staan. — Daar syn de vanen
Van Frankryk; daar syn ridders; 't goud
Blinkt op hun helmen en kurassen,
En hunne blik is fier en stout.

Daar staan de ruiters met hun rossen,
Door yfren pantsers als omschorst;
Geen pyl, die hun het lyf kan treffen,
Geen fwaard, dat doordringt tot hun borst.
Daar staan de knechten met de lansen,
Als yfren muren vastgeschaard;
Wie kan dien wapentrosch verbreken,
Wie dringt er binnen met het fwaard?
O schriklyk, schriklyk is die magte!
Soo ver het oog de vlakte meet,
Soo ver ontwaart men legerdrommen,
Die de aard bedekken als een kleed.
En hier, hier staat der Vlamen leger;
Geen borstkurassen blinken hier,
Geen goud bedekt hier helm of pantser;
Maar in de harten brandt een vier,
Dat onuitdoofbaar is. De borsten
Syn naakt en de armen fyn ontbloot,
Maar wapens blinken in de handen
En 't Vlamings blik verspreidt den dood.
In 't midden ryst de trotsche vane
Waar Vlaandrens zwarte leeuw op prykt,
De vaan, beroemd door gansch de wereld,
En die men voor geen vreemden strykt.
De knodsen, speren fyn hier stevig;
De Vlaming heeft fyn goedendag,
Die weêr den vyand fal begroeten
En wondend weren bouw en slag.
Daar wordt het bloedig sein gegeven,
De krygstrompetten klinken rond,
Het fransche leger maakt fich strydbaar,
En angstig, aaklig is die stond!
De Vlaming slaat een blik ten hoogen,
En smeekt van Godes vaderhand
Bescherming voor fyn gade en kindren
En vryheid voor het vaderland.
En nu, nu vliegt men even woedend
Langs byde fyden op elkaâr,
En Vlaandrens fonen worden leeuwen;
Sy kennen, vreefen geen gevaar.
De knodsen plettren helm en pantsers,
De fwaarden breken en de vaan,
De lelievaan wordt diep vertreden,
En Vlaandren heft fyn kreten aan:

« Vooruit ! vooruit ! o moed'ge fonen !
Wy vechten voor der vadren haard !
Wy vechten voor onſe oude vryheid,
Geen enkel vyand ſy gespaard !
Slaat dood ! slaat dood den vreemden huurling
En baadt u in 't onedel bloed !
Vooruit ! en juicht nu ; want wy leschen
Ons' vryheidsdorst in slavenbloed ! »
En vreeslyk, vreeslyk wordt de slagting,
Het bloed der Franschen vloeit en stroomt ;
De Vlamen kennen slechts vernielen,
Hun woede kan niet ingetoomd !
De stryd blyft duren, vreeslyk duren
En klimt in woede ; 't duister daalt ;
Doch fal de slagting niet doen staken
Voor Vlaandren volop fegepraalt.
't Loopt al door een in bloedge plassen,
Men klampt fich lyf aan lyf ; wie 't woord
Van *Schild en vriend* niet uit kan spreken,
Wordt door der Vlamen staal doorboord.
De vlaamsche grond moet rein en fuiver,
Geen vreemdling fiet fyn land meer weêr.
O ! Frankryk, Frankryk moet hier sneven,
Hier moet fyn waan en magt ter neêr !
Hier fal fyn bloed den grond bemesten,
Hier sterft fyn hatelyk geweld,
Hier moeten vorsten, ridders, knechten,
Voor Vlaandrens vryheid neergeveld !
Hier moet het bloed by beken stroomen
En eeuwen heugend fy dees dag,
Waarop de Vlaming weêr fal toonen
Wat dat een vrye volk vermag.
En ja, het bloed by volle beken
Doorstroomt het breede Kortryks plein ;
Geen Franschman fiet fyn land meer weder,
De fege moet aan Vlaandren fyn !
En bloedig moet die fegeprale
Bevestigd fyn ! De vyand moet
Voor lang gedenken, dat de vryheid
Onscheidbaar is van 't vlaamsche bloed !

Geen bloeddorst doet myn fiel in vuige vlam ontbranden,
Geen koele wreedheid doet my 't harte weeldrig slaan ;
De menschheid is my lief, en by het graf der dooden,
Wie ook die dooden fyn, ontvalt my steeds een traan.

Maar wen de vyand naakt en 't vaderland komt hoonen,
Ons volksbestaan bedreigt, ons ophitst en ons tart,
En dan ons arm gevoelt en neérstuift voor ons voeten
En om genade smeekt, dan voel ik my het hart
Vergroot en myne fiel door hoogen drift begeesterd;
Dan juich ik vrank en bly, dan kent myn oog geen traan,
Dan loof ik vreugdevol den God der legerscharen,
En dank hem voor de gunst aan 't vaderland gedaan!
En'daarom juich ik ook by 't naadren in defe oorden,
Waar Frankryks legerdrom voor Vlaandrens voet eens lag,
Waar 't vreemde bloed soo mild den vadergrond mogt mesten,
Waar Frankryk eens syn magt en waan verbroken lag!

1845. P. F. VAN KERCKHOVEN.

DE ARME ZIELE, naer het hoogduitsch van **Mev. Von Plönnies**, door **J. F. Brouwenaar.**

Er zuchtte, in helsche pynen,
Een ziel met droef geklag:
« Zoo ik nog eens op aerde
Myn' hartsgeliefden zag!..... »

Zoo zucht zy, de arme ziele,
En 't schynt eene eeuwigheid
Eer by zyn' loop vervulde,
De lange boetetyd.

Op witte vleuglen nadert
Haer schutsgeest blyde... en zacht
Torscht hy haer in zyne armen
En troost haer droeve klagt,

En spreekt, met zoete klanken:
« Kom, arme ziel, metëen
Voer ik u naer den schoonen,
Den gouden Hemel heen. »

Maer zy spreekt tot den engel,
Wiens arm haer zacht omknelt:
« Hoe graeg ware ik beneden
Nog eens terug gesneld! »

DE BROEDERBAND.

THE POOR SOUL, from the german of Madame de Plönnies, by **Th. Medwin**, author of Conversations with lord Byron, Shelley papers. etc.

A poor sad soul was sighing
In bale fires sorely proved—
« Were I once more beholding
My true love, all I loved! »

« So sighed the poor Soul, thinking
Of years—full many a one
Until her time of penance
At last should be outrun. »

Approached her guardian angel
With wings as white as snow,
And in his arms enfolds her,
To heal her love and wo.

With sweet and gentle accents,
« Poor dear Soul » said the sprite,
« Come with me! » « Come, I bear thee
« To Heavens of love and light. »

The Soul says to the angel,
Close in his arms enfuried;
Might I once more revisit
That far off underworld! »

« Voor duizend jaren lydens
In 't folterendst verdriet,
Als maer myn oog nog eenmael
Den hartsgeliefden ziet. »

En 't oog des engels tintelt
Vol heiligen liefdegloed,
Terwyl hy met de ziele
Naer 't dal der aerde spoedt.

« Ginds onder groene linden
Daer vinden wy myn' schat,
't Was daer dat ik zoo dikwyls
Met den geliefden zat. »

En als men nu de linden
Onzigtbaer nader koomt.....
Daer koozen twee gelieven
In 't lommer van 't geboomt'.

Ontroerd is de arme ziele,
Zy spreekt geen enkel woord,
En zwygend draegt haer de engel
Wedr in zyne armen voort.

Hy voert haer meer en meerder
In 't luchtgewelf omhoog,
Tot zy de poort bereiken
Van 's hemels gouden hoog.

Dan spreekt de droeve ziele:
« Daer binnen mag ik niet,
'k Moet duizend jaer nog lyden
In folterend verdriet. »

Maer nu beschermt haer de engel
Met zaligenden blik:
« Gy leedt voor duizend jaren
In eenen oogenblik. »

Brussel, 10 Aug. 1845.

« A thousand years I 'd suffer
« Worse pangs, than yet I 've proved,
« To be once more beholding
« My true love, all I loved. »

The angels eye flashed, lightening
With love of heavenly birth,
And the poor Soul he carries
Down, downward to the Earth.

« Beneath the spreading Lime tree,
« I shall my true love find,
« For there I found him ever
« In that dear spot reclined. »

And as the shady Lime tree
They reached invisible — there
Sate under the green branches —
A loved and loving pair.

The poor Soul trembled, fainting —
And not a word did say,
Nor he — the pitying angel,
That bore her far away.

Her higher still and higher
Up the blue sky he bore,
Till they at length were standing
Heaven's golden gate before.

Then said the poor Soul, sighing,
« I must not enter there,
I'm doomed for years a thousand,
Hell's direst purge to bear. »

But said the guardian angel,
With look an angel wears,
« Thou wert in that one moment
« Tortured a thousand years. »

Heidelberg, 8. Aug. 1845.

MENGELINGEN.

. Uit fekere bron kunnen wy onfen leferen melden, dat de verfameling van volksliederen, waarmede onfe geleerde Willems federt lang befig was, binnen weinige weken verschynen fal. Sy moet een heerlyk tegenhanger tot die van Uhland worden; belangryker nog fal fy fyn, daar Willems niet slechts den text, maar, gelyk Kretschmer in fyne hoogduitsche verfameling, ook de wyfen mededeelt.

. Eenige dagen geleden, fagen wy in de brusselsche « Verbroedering » een prachtig in koper gedreven stuk van ciselure, Karel den Stouten te peerd voorstellende, een rechte *meesterwerk*. Fier fyn wy, te mogen feggen, dat de kunstenaar een Vlaming is, namelyk Mr Lombaerts, geheimschryver der toneelkundige maatschappy « de Wyngaard. » Het gefigt van den vorst dragt eene wonderbare uitdrukking, fyne houding is echt « stout. » Gelyk wy vernemen is dit figuur naar een miniatuur der Bourgondsche bibliotheek, het heerlyke peerd echter naar de natuur bewerkt. Voorfeker verdiende de brave kunstenaar alle aanmoediging, maar — men heeft fyn werk niet op de tentoonstelling willen toelaten en dit wel daarom, wyl — *het ciseleeren geene kunst, maar industrie ware*. Soo oordeelde in het jaar der genade 1840 de commissie der tentoonstelling van Brussel, de hoofdstad van Belgien, wiens koning (die een weinig meer van de faak schynt te verstaan, als de hoogwyfe commissie) toch in het jaar 1833 uitdrukkelyk verklaarde, dat ciseluren in de tentoonstellingen toegelaten waren. Het was fekerlyk een fuiderwindje foo van den kant van Quiévrain, welk den commissie-heeren dit besluit tegen onfen vlaamschen broeder toewaeide; he?

Wy verfoeken de heeren hoofdopstellers der duitsche, hollandsche en noordsche tydschriften, hunnen leferen dit staaltje van brusselsche tentoonstellings-commissie-wysheid te willen mededeelen.

. Den 10 van voorleden maand woonden wy de eerste winter-vertooning der koninglyke toneelmaatschappy « de Wyngaard » te Brussel by. Men gaf dry verscheide stukken, waaronder *twee* (!) uit het fransch; een van defe was « de Keiser en de Soldaat. » Maar om de liefde Gods, hebben wy dan geene nederduitsche tooneelstukken meer? Syn niet alle de blyspelen van Kotzebue in't hollandsch vertaald? Wy hopen vast, dat het bestuur van den

Wyngaard ons niet meer van dien franschen kost fal opdisschen en dit fooveel te meer, daar het in het eigen belang der maatschappy is, fich slechts aan stukken van germaanschen oorsprong te houden. Waarvoor die fransche prullekraam, terwyl wy goede stukken in onfe en de met ons verwandte talen befitten. De uitvoering was in 't algemeen nog al goed; de yver, waarmede de leden fichtbaarlyk befield fyn, fal hun weldra wel verder brengen. « Brouwer en Graesbeek » werd vooral met warmte doorgespeeld; men fag, de spelers voelden fich op vaderlandschen bodem. Nog moeten wy bemerken, dat de pryfen der plaatsen veel te hoog waren; met de felven te verminderen, fal het getal van toeschouwers fonder twyfel veel grooter worden.

*** Wy lefen in de « Nieuwe Rotterdamsche Courant » van 15 november :

« Het heeft hare Majesteit de koningin der Nederl. behaagd, den heer L. van Hoogeveen Sterck, letterkundige te Antwerpen, eenen kostbaren ring van brillanten te vereeren.

« Wij juichen de vorstin toe, die zoo regt vorstelijk en naar verdiensten weet te waarderen, en wenschen den jeugdigen schrijver geluk, die er het voorwerp van is, en bij zijne intrede op de baan der letteren reeds zoo schoonen laauwer inoogst. De heer L. van Hoogeveen Sterck, Noord-Nederlander van geboorte, heeft zich naam verworven door zijne *Geestelijke Hymnen*, en zijn dichterlijk krijgstafereel, *de slag bij Nieuwpoort*, aan welke inzonderheid hij de koninklijke onderscheiding verschuldigd is. Het tijdschrift *de Vlaamsche Rederijker*, dat onder zijne redactie wordt uitgegeven, en vele zijner opstellen bevat, wordt ook hier te lande met belangstelling gelezen. »

*** Te Gent verschynt federt voorleden maand eene « Chronique contemporaine et retrospestive. Littérature belge-française, littérature néerlandaise (flamande et hollandaise), histoire, etc. » Wat de gevoelens van het bestuur van dit tydschrift over de vlaamsche beweging aangaat, foo kunnen de navolgende regelen, welke wy aan het prospectus ontnemen, ons ten bewyfe verstrekken, dat de opstellers het goed met onfe faak meenen :

« A nos yeux, il y a non seulement quelque chose de légitime et de patriotique dans l'ardeur qui s'est manifestée, depuis plusieurs années, au sein de la Belgique flamingante pour la langue maternelle; mais nous formons des vœux pour que tous les esprits sérieux, au lieu de chercher à contrarier ce mouvement, l'encouragent au contraire, de tous leurs efforts, et cela dans l'intérêt de la cause du progrès. En effet, l'impossibilité d'extirper le flamand et de le remplacer entièrement par le français étant manifeste pour tout homme de bon sens, il faut bien admettre qu'il est dans l'intérêt de la civilisation de nos provinces, que cet idiome continue à reprendre *au moins le rang de langue littéraire*, car sans cela on manquerait absolument d'instrument pour faire pénetrer les lumières dans les classes moyennes et inférieu-

res, et un pareil état d'isolement, qui ne s'est que déjà trop prolongé, aurait, à la longue, de bien tristes conséquences aux quelles, nous aimons à le croire, ceux qui se montrent hostiles au développement de la littérature flamande n'ont pas assez réfléchi.

« Le recueil que nous comptons publier sous le titre CHRONIQUE CONTEMPORAINE ET RÉTROSPECTIVE, est destiné à faire, autant que possible, une part égale à la littérature belge-française et à la littérature flamande. Nous nous proposons de combattre, avec mesure et convenance, les préventions injustes dont cette dernière est l'objet de la part de quelques écrivains mal éclairés sur les besoins intellectuels de notre pays, et nous tacherons de la faire connaître au moyen d'articles critiques et à l'aide de traductions des œuvres qui nous paraîtront reunir le plus de mérite. Les populations flamandes et hollandaises étant liées entre elles par une communauté de langue et d'origine, il nous a paru qu'il convenait que les littératures des deux pays (qui n'en forment reellement qu'une seule, la Littérature Néerlandaise), fussent également associées dans ce recueil. »

In eene der eerste afleveringen zal eene fransche vertaling van den vlaamschen Reinaard medegedeeld worden.

*** Men schryft uit Berlin, 2 november :

« Op den nieuwen schouwburg van 't koninklik paleis te Potsdam, in bywefen van HH. MM. den koning en de koningin, van hun doorluchtig huisgefin, van de ministers, van het hof en van onfe befonderste geleerden, kunstenaars en letterkundigen, werd gister avond voor de eerste maal ten tooneele gevoerd *OEdipus te Colona*, een treurspel van Sophocles, door de HH. Karl Donner en Franz Fritze, uit het oorspronkelike gricksch in het hoogduitsch overbragt. De mufyk der ouvertuur, der chooren en der spelverpoosingen was van Felix Mendelsohn Bartholdy gecomponeert. Het tonneel was, voor de opvoering van dat werk op fyn oudgrieksch ingerigt geworden, en de befonderste vrouwerol, Antigona, die door onfe beroemde treurspeelster Mej. Stich vervuld werd, heeft den algemeenen byval van het keurgefelschap weggedrage.

« De schermen en het achterdoek, door M. Gerst een' jongen kunstenaar van Berlin geschilderd, stelden een digt olyvenbosch voor, dat in het verschiet een deel van de stad Athene liet ontwaren. Dat kunststuk was betooverend en een donderend handgeklap is den maker ervan komen bewyfen dat men fyn werk naar weerde wist te schatten. *OEdipus te Colona* van Sophocles is het derde grieksch tooneelstuk, dat er by ons vertoond wordt; de twee anderen fyn *Antigona* van denfelfden en *Medea* van Euripides.

*** « La France n'a pas tout à fait besoin de la rive gauche du Rhin, *puisqu'elle a la Belgique*, » fegt fekere Marc Fournier in een werkje, wiens titel

heet: « Russie, Allemagne et France. Révélations sur la politique russe d'après les notes d'un vieux diplomate. Paris, 1844. » Proficiat, Mynheer Fournier!

⁂ *De Franschen in Noord-America.* — Een hooggeplaatste ambtenaar uit het noorden van America feide over eenige dagen nagenoeg het volgende over de mannen der grande nation in het genoemde land:

« By ons kan men waarlyk het karakter der verscheide natien bestudeeren. De Hoogduitschers en de Belgen fyn nyverige landbouwers, vlytige kooplieden of iets soortgelyks, de Engelanders nooitrustende industrieelen, de Franschen daartegen of *hairkunstenaars*, of *dansmeesters* of *garçons de café*. In gansch Louisiana fyn maar weinige fransche huisgefinnen overgebleven; slechts Nieuw-Orleans heeft nog eenige fransche kleur, doch moeten fy ook daar reeds aan de engelsche kolonisten onderdoen. Terwyl de naauw famenhoudende kolonisten van andere staaten Europas er fich meer en meer uitbreiden, sterven de franschen uit, of verdwynen onder gene; eens uit Frankryk is de man der groote natie geen Fransos meer. »

⁂ Te Keulen verschenen in den februaris van het jaar 1814 de navolgende heldenversen als afscheidslied aan de fransche vrienden:

Adieu A B C D E F G H J K
L M N O P Q R S et cetera,
Ihr Herrn ungleichen Werths, wie lieb, steht noch in Zweifel,
Bald himmelhoch gelobt und bald geschickt zum Teufel.
Adieu N. N. N. aufm After der Soldaten!
Weg Ehrenlegion! Weg Legion von Ratten,
Die unsre Scheuern so wie unsre Keller leert,
Kunst, Handel und Gewerb ohnzielsetzlich verzehrt.
Fort lästiges Geschlecht! Zoll, Stempel und Octroi!
Fort, o Spionenschaar sammt dir, Paulze d'Yvoy!
In jedem Winkel Ohr, argwöhnisch und verlegen,
Zuletzt noch Projektant, die Stadt mit Feur zu fegen.
Fort, die ihr alles fegt, und Wahrheit immer hehlet,
Die, Habicht im Empfang, im Zahlen nimmer fehlet.
Fort, Spötter Deutschlands, die bei jedem Siegesfest
Nur stolzer uns den Hals und unsre Beutel presst.
Geheime Maklerzunft, nur Prediger im Lohn
Des allgemeinen Kults für Gott Napoleon,
Die, selbst vom Knechtenrang zum Despotism erhoben,
Nur Dienst und Knochensupp und Runkelrüben loben;
Vereint durch euren Plan, vereint durch Sklavensinn,
Verderblich durch's Gesetz und eigenen Gewinn.

Men fiet, de heeren der « *verhassten* französischen administrationen, »

gelyk de keulsche rederyker hun in het opschrift van dit stuk noemt, hadden ſich ook te Keulen niet altefeer bemind gemaakt. Het stukje sluit aldus:

Für euch Franzosen ist die Leucht jetzt ausgegangen,
Im Ruhrdepartement find's ihr nichts mehr zu fangen.

*** De woorden, welke de heer Minister Van de Weyer te Gent ten voordeele der vlaamsche ſaak heeft gesproken, heeft men te Antwerpen in goude letters gedrukt op een groot prachtblad uitgegeven en aan alle letterkundige maatschappyen ten geschenke toegefonden. Defe woorden ſyn de navolgende:

« Myne Heeren! Wat ik tot de professoren van Luik gefegd heb, rigtte ſich insgelyks tot de professoren van Gent. Maar de aloude vlaamsche stad, dit middelpunt uwer letterkundige wedergeboorte, beweging, die des te schooner is, daar ſy uit eigen inspraak werd geboren en ſich heden vry ontwikkelt, — de oude stad, feg ik, verwacht misschien van den Minister, die hier de tolk is der hooge beſorgdheid, welke het hoofd van den staat tot alle levensbeginselen onſer nationaliteit uitstrekt, eenige woorden over de plaats, door den koning in de universiteit verleend aan mannen, die de aloude taal uwer voorvaderen met gelukkigen uitslag beoefenen.

« Neen, myne heeren, het staatsbestuur kon de titels niet miskennen, die de vlaamsche schryvers onſer dagen tot onſe dankbaarheid hebben verkregen. Met ſe te hechten aan een eerbiedwekkend ligchaam, dat hoog geplaatst is in de openbare achting, heeft het staatsbestuur aan hunne bekwaamheden eene regtveerdigheid beweſen, welke het nagesla[illegible] ons fou verwyten, hun niet te hebben durven laten wedervaren. Indien defe letterkunde in wyftien jaren meer voortgang heeft gedaan, dan gedurende de laatste tweehonderd jaren, dit is, myne heeren, omdat niets het vernuft ſoo vruchtbaar doet ontſpruiten, als de overtuiging, dat men werkt voor een vaderland, dat aandachtig is op den arbeid ſyner ſoonen. Een land wordt welhaast vreemd aan de Muſen, wanneer de Muſen er alleenlyk aanroepen worden, om den vreemdeling te beſingen! »

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Nederduitsche kunstbibliotheek. Vierde stuk. **De Schildburgers,** door LUDWIG TIECK, uit het hoogduitsch vertaeld door JOZEF COLVENIERS. Teekeningen van FRANS CONS. Antwerpen, Buschmann. Biz. 128, fr. 1-75.

Lettervruchten van het Leuvensch genootschap «Tyd en Vlyt.» 1° Dichtstukken. Antwerpen, drukkery van J. E. Buschmann. 8°. biz. 204. 2 frs.

Vlaemsch tooneel door H. VAN PEENE. N° 10. **Wit en Zwart**, blyspel met zang in een bedryf. Antwerpen, Buschmann. 12. blz. 64. 75 centimen.

Avondstonden. Twaelf verhalen, zedenschetsen en zinnebeelden door HENDRIK CONSCIENCE. Antwerpen, Buschmann. 3 frs.

Eene verfameling van verscheide voortbrengsels des fco feer volksliéven schryvers. Sy fal een boekdeel van omtrent 300 blf. in-8o uitmaken en tien dagen voor nieuwejaer aan de inteekenaren verfonden worden.

Vlaemsche choorgezangen door HENDRIK CARTOL, bestierder der zangmaetschappy de Scheldezonen te Antwerpen.

Ses maandelyks verschynende afleveringen, elke van vier blf. 4o, bevattende een groot choor of twee mindere; prys 60 centimen. De eerste afl. fal den 1 december uitkomen.

Deutscher Volkskalender 1846. Herausgegeben von F. W. GUBITZ. Mit *hundert und zwanzig* Holzschnitten, theils von demselben, theils unter seiner Leitung gefertigt. Zwölfter Jahrgang. Berlin. Vereins-Buchhandlung. 16. blz. 233. fr. 1-75.

Een met elk jaer meer winnende boek, dat in duifende van exemplaren over gansch Duitschland verspreid is. De inhoud is ook dit jaer weder uitmuntende goed en biedt de grootste verscheidenheid aan; de houtsneden (120 in getal) fyn voortreffelyk.

Proza en Poezij. Uitgegeven ten voordeele der bewoners van Twenthe. Verzameld door BOUDEWIJN. Te 'S Gravenhage, 1845.

De voornaemste schryvers van Holland hebben bydragen tot dien bundel gegeven, foo, b. v., Van Lennep, Heije, Robidé Van der Aa, Christemeyer, Wap, enf. en de uitslag dier liefdadige onderneming is een foo goede, dat fy tot nu toe reeds meer dan feshondert nederlandsche guldens opbragt. Ons een verslag over het boek voorbehoudende, kunnen wy het tot daer toe aan onfe lefers warm aanbevelen.

Christus. Christen-paaschtoonen, door L. VAN HOOGEVEEN-STERCK. Antwerpen, 1845.

Dit dichtstuk is slechts of vyftig exemplaren afgetrokken.

Vergissmeinnicht. Taschenbuch der Liebe, der Freundschaft und dem Familienleben des deutschen Volkes gewidmet, von CARL SPINDLER. Für das Jahr 1846. Stuttgart.

Wy bevelen dit boekje onfen leferen aan; men kon niet wel een schooner en goedkooper geschenk vinden: 258 engbedrukte blf. in groot 12 met zes hoogstwelgeschreven novellen, daerby vier kostelyke houtplaten, vier staalplaten en vyftien houtsneden, voor fr. 2-75.

VLAAMSCHE GENOOTSCHAPPEN.

Sedert de oudste tyden, ten minste sedert de viertiende eeuw befit Vlaamsch België letterkundige genootschappen. Nog bestonden de vereenigingen der meester-fangers in Duitschland niet, toen onfe bodem reeds eene menigte van Rhetoryken telde. Even als de vereenigingen van meester-fangers, waren defe rhetoryken maatschappyen van ordentelyke borgers, wien de vingers jeukten, de lier der oudere fangers te beproeven; doch voor de letterkunde bleven fe meestal onbeduidend, want wat kon men van dit slag van dichters verwachten? Duitschlands talloofe genootschappen hebben slechts éénen Hans Sachs op te noemen en die nog was geen koele noord-, maar een warmbloedige Suidduitscher.

Gedurende de tyden, dat onfe taal by voortduring gevaar liep, geheel en gansch en op eenen keer onderdrukt te worden, of ten minste door Frankryk heimelyk bevochten werd, om langfamerhand vernietigd te worden, hebben haar de rhetoryken voorfeker groote diensten bewefen; fy waren benevens de kerk de laatste schuilplaatsen, waarheen de moedertaal mogt vlugten, maar — meer dan schuilplaatsen waren fe niet, het vlaamsch vond er wel eene toevlugt, maar geenen voortgang, want om het fyn toenmalig karakter niet te laten verliefen, belaadde men het met boeijen en kluisters, en het bleef ten achtere in fyne letterkunde, terwyl alle andere volkeren met reufenstappen voortgingen, het bleef twee geslagen eeuwen — eene gansche eeuwigheid terug.

Frankryks rooversbenden wierpen ook de goede rhetoryken overhoop, doch fy bleven niet voor langen tyd overhoop liggen. *Consuetudo altera natura,* fegt het spreekwoord; de Vlaming was aan de rhetoryken gewoon, hy moest « de gouden lier van Apollo » bevingeren en het lof der goden en godinnen fingen; fon-

der dat kon hy niet leven. Nauwelyks onder Holland staande, regtte hy de oude kamers weder op en wat toen nog werd verfuimd, dat haalde men by, nadat België onafhankelyk was geworden.

Onder twee vormen fien wy de oude inſtelling herleven; of als rhetoryken in den oudvaderlyken trant, met den tikkenhaan en de paruik, of als foogefegde « maatſchappyen voor vlaamſche taal- en letterkunde. » Van de eerſte willen wy niet reppen; fy ſpreken hun oordeel ſelf uit, maar de tweeden ſullen wy hier wat naderby beſchouwen.

Om er over te kunnen oordeelen, of en hoeveel nut de « vlaamſche taal- en letterkundige maatſchappyen » aan taal- en letterkunde kunnen toebrengen, moeten wy vooral fien, langs welke rigting fy voor de vlaamſche taal- en letterkunde werkſaam fyn, en dan welke de leden fyn, die in haren ſchoot voor haar doelwit arbeiden.

Om de eerſte vraag te beantwoorden, moeſten wy verſlagen over den toeſtand der genootſchappen hebben, doch daar verſchynen er, voor fooveel wy weten, geene, foo niet van de maatſchappy « de Tael is gansch het volk » te Gent, welke de heer Rens regelmatig uitgeeft. Wat nu lefen wy er in? Dat de maatſchappy ſedert haar beſtaan twee prysvragen heeft uitgeſchreven, welke beiden, elke door *éénen* of twee prysdingers fyn beantwoord geworden, verder, dat in de wekelykſche vergaderingen $x+a$ ſtukken werden gelefen, dat de leden N.N. de werken xx hebben uitgegeven, dat men die en die nieuwe boeken aankocht en na gedane afrekening noch $x+b$ frs in kaſſa behoudt. — En dit noemt men werkſaamheden. Is het echter genoeg, alle weken ſamen te komen, het proces-verbaal van de laatſte ſitting te lefen, een profa- of een dichtſtukje voor te dragen en de ſitting te ſluiten? Waar is het nut, dat er voor de maatſchappy voortvloeit uit dergelyke ſittingen, welke dan nog dikwyls enkel van den voorſitter, den ſecretaris en den ſchatmeeſter worden bygewoond? Is het niet ſchande, er foo veel huurgeld voor de ſaal uittegeven, foo veel goed licht voor te verbranden? Eens — het was in den ouden, gouden tyd — gaf dit genootſchap fyne « *Bydragen* » uit, leden van hetſelve ſtichtten het *Kunst- et letterblad*, maar de bydragen gingen ſlapen en het *Kunst en letterblad* verhuiſde naar Antwerpen — Wy noemen Antwerpen.

De « *Geschiedenis der stad* » verschynt daar ten laste van den « *Olyftak.* » Dit is toch wel eene waardige onderneming; daar fiet men toch, dat gewerkt wordt; al spreekt die geschiedenis niet tot elken Vlaming, dan draagt fy toch hare vruchten voor de stad. De eigenlyke letterkundigen van naam staan er stilfwygend in eene nameloofe maatschappy vereenigd, op wier vaandel de naam van « taelverbond » prykt; dit taelverbond echter bepaalt fich, hoe grootsch ook de naam moge fyn, toch op de grenspalen van *Vlaamsch België;* daar is fyn *nec plus ultra* en aan verbinding met Holland denkt men felfs daar noch niet. Hier fien wy dan opgang, hier komt men verder, hier is geen doodsch vormenspelen met loutere fittingen. Vragen wy rekenschap aan Brussel, dan fien wy ook daar een orgaan, hetgeen ons verhandelingen en andere stukken van allen slag uit den schoot van fyn genootschap brengt, en hoe stil het leven er ook moge fyn, er is immers leven. In *Brugge* is de letterkunde met de toneelkunde verbonden, maar men houdt er fich vooral aan de laatste; over defe fullen wy in een affonderlyk opstel spreken.

Kon dit leven ondertusschen niet veel, veel grootscher fyn, konden de maatschappyen van defe en andere steden niet eenen oneindig magtigeren invloed op de taal, op de beschaving des volks uitoefenen? Voorfeker ja, maar hier stooten wy op een beletsel, een geweldig sterk beletsel. Ons ontbreekt iets feer gewichtigs, en dit is — eendragt. De ikfucht breekt overal nog door; iedere stad gaat haren eigenen weg en wil ten nadeele der anderen den schepter in de handen houden. Onfe ryen fyn niet in order, de veldheeren felfs fyn oneens onder malkander; men ondersteunt fich niet genoeg ondereen, ieder werkt voor fich felven, maar niet voor het algemeen. Maar, wat vergt gy, wat wilt gy dan van onfe genootschappen? fal men misschien vragen. Hier ons antwoord.

Dat op prysvragen dikwyls een goed antwoord komt, dit is ontwyfelbaar en daardoor wint evenfoo ontwyfelbaar de letterkunde. Die winst echter is toch hoogst onbeduidend en hare interessen fyn nog onbeduidender. De volksbeschaving wordt er immers niet feer door bevorderd, ten minste werd fy dit tot nu toe niet; want iets met betrekking tot de wetenschap of tot de letterkunde uitstekends, iets dat machtig en krachtig op het volk kunne werken, is

tot nu toe van geenen defer pryskampen voortgekomen; en hoe groote sommen aan geld en arbeid fyn met dese speleryen — ja, soo mag men se noemen — verkwist geworden.

Hadden wy echter — men verontschuldige ons voor dese droomery — een éénig Vlaamland, hadden wy in eendragt werkende maatschappyen, hoe veel, hoe oneindig veel konden wy dan niet uitrigten met ditselfde geld, wat nu soo ligtveerdig wordt verspild!

Men werpt ons van den franschen kant altyd voor de voeten, dat wy geene letterkunde hebben, dat het vlaamsch als vlaamsch slechts een dialekt is; welnu, waarom bewysen wy den mannen niet, dat onse oude letterkunde de rykste schatten besit, dat wy een verledene hebben, waarop wy mogen fier syn, meer misschien dan de Franschman op het syne? Onse boekeryen steken vol van de heerlykste voortbrengsels onser ouden, maar wie anders, als Willems en Blommaert bekreunt sich daarmeé? Waarom put geen ander schryver aan dese bronnen, waarom haalt geen Simrock dien « *Nibelungenhort* » op, en geeft hem aan het volk terug, het oude gewaad op syn nieuws opwasschende? Gy wilt op het volk werken, welnu, hier is gelegenheid, het fier te maken op synen naam, hem soowel als ook vooral den hoogeren standen te toonen, hoe onsinnig de tegenwerpingen van slimgestemde fransosen syn. Oh, de luister van het voorledene konde onmogelyk sonder uitwerking op het tegenwoordige blyven, maar hy sou, integendeel, en moest elkeen doen sien, dat wy niet slechts groot waren door onse wapenen, dat wy het ook blyven door ons letterdom, en, wat ook wel van een seer groot belang soude syn, de kennis onser taal sou oneindig winnen en de verspreiding van die kennis in de gansche beschaafde wereld eene oneindig grootere worden, als sy nu is.

Gy wilt op het volk werken, maar dit gaat niet door niets anders te schryven, dan versjes; men heeft aan verfen eindelyk genoeg gekregen, want sy kwamen gelyk hagelbuien op ons nedergestort, en soo sy niet van den echten geest der poëfy doorwaaid syn, dan geeft men er weinig meer voor. In Holland en in Duitschland vinden wy andere wyfen om het volk te beschaven; waarom houden wy het beneden onse waardigheid, defen broeders natevolgen? Hoe oneindig veel goeds stichten, onder anderen, de volksalmanakken Hollands, de volkskalenders Duitschlands! Welgepaste

vertellingen gaan er met aantrekkelyk geschreven verhandelingen over de meest verschillende onderwerpen hand aan hand en, om aan het boekje nog meer bevalligs te geven, versierd men het met printen. Boeren en burgers koopen het, het is de onderhoudende vriend in lange winteravonden; de kinderen lefen en de ouders luisteren en beiden trekken hun nut er uit; by beiden vormen fich nieuwe aanschouwingen over natuur en kunst, over het huiselyk en over het openbaar leven, over de dagen des voortyds en over den tegenwoordigen toestand, foowel van het eigene land als van vreemde landen. Men fegge niet, dat tydschriften hetfelfde nut stichtten, daar fy defelfde artikels kunnen bevatten. De tydschriften kunnen nooit fooveel de verspreiding vinden, als de volkskalenders, fy dringen niet foo als dese in alle standen door, noch worden met foo veel liefde en aandacht gelefen. Dit geldt ook voor enkele werken over de aangehaalde punten.

Een ander werk, wat waarlyk eens genootschaps foude weerdig fyn, ware het daarstellen van een *conversationslexicon*. Dagelyks stoot de vlaamsche lefer in tydschriften en boeken, felfs in het gewoonlyke leven, op uitdrukkingen, welker fin hy moeilyk of in 't geheel niet bevatten kan; foo blyft hem dan de eene of de andere finsnede, of eene geheele bladfyde, of eene gansche verhandeling onverstaanbaar. Even foo dikwyls foude hy beter met die of gene faak bekend willen fyn, en wenschen, er naauwkeurige narigten over te befitten, doch hy heeft geen hulpmiddel, om fich defe inlichtingen te verschaffen, en foo tast hy in 't duister, terwyl, befat hy eenen leidsman by dese voor hem duistere dingen, de kring fyner kennissen met elken dag uitgebreider fou worden. Eenen fulken geleidsman dus foude men den Vlamingen moeten geven. Hoogduitschland befit er in menigte en van fyne beste schryvers bewerkte. Frankryk volgde Duitschland, want Frankryk erkende het nut van die onderneming. Het ware gemakkelyk, een dier hoogduitsche conversations-woordenboeken te vertalen, of noch beter, uit allen de beste artikels te kiefen en foo een nieuw woordenboek daartestellen, welk inderdaad een *klassiek werk* kon worden. Voor den enkelen schryver echter ware fulk een arbeid te groot, hy moest er een halve leven aan besteden; voor een genootschap ware defelve gemakkelyker, en een speelwerk

bykans voor eene *vereeniging van genootschappen*, foo als fe thans in het *taalverbond* bestaat. Binnen vyf jaren konde men er mede gedaan hebben en — het taalverbond had fich een gedenkteeken voor eeuwig opgerigt in de nederduitsche letterkunde. In België en Holland tegelyk verschynende, ware de nadruk verhinderd, en de uitgevende genootschappen konden geld by de onderneming winnen, terwyl fy nu geld verspillen; want dat het werk gekocht foude worden, daaraan is toch wel geen twyfel. Selfs aan waarde foude het lexicon winnen, wierde het door een verbond van genootschappen uitgegeven, want elke maatschappy konde in haren schoot de bekwaamste leden voor de verscheidene vakken kiefen, of befat fy fulke niet, den arbeid eenen geleerden harer stad overgeven; moest ook fy in dit geval voor het oogenblik een klein geldelyk offer brengen, dan ware fy toch feker, de uitgegeven somme terug te bekomen of had in een minder gunstig geval toch den troost, dit geld voor een nuttig doelwit te hebben besteed.

Een voelbaar mangel bestaat er in onfe letterkunde aan reisbeschryvingen. Vlaamsch België is onder defe betrekking gelyk met eene finessche muur omtrokken; wat by onfe naburen (de Fransosen uitgenomen!!) wat by de verder woonende volkeren omgaat, daarvan weet het niets; hun leven, hunne feden kent het niet, en de Vlaming moet overal, waar er spraak van is, als een onwetende verschynen. Holland ook gevoelde eens dien mangel en men fag eene reifelitteratuur opstaan, die reeds ryk is en door eigenaardige werken en vertalingen altyd ryker word. Waarom kunnen wy niet tot foo verre geraken? Wy hebben toch foo kostelyke werken van dien aart by onfe engelsche, noordsche en duitsche broeders; waarom vertalen wy die niet, foo wy geene vlaamsche reisbeschryvers hebben?

Buiten defe dingen, blyft voor de vertaling nog veel te doen, en kan fy wefenlyke diensten aan de vlaamsche letterkunde bewyfen. Wy weten wel, hoe feer fekere heeren tegen dit vertalen fyn, maar welke redenen hebben fy daartoe. Onderfoek die niet, lieve lefer, want fy hebben weinig om het lyf. « Een volk van maar twee millioenen zielen zou in alles ten achteren blijven, als het zijne oogen sloot voor iets, dat in den vreemde de opmerkzaamheid tot zich trekt, » fegt een hollandsche criticus (*De Gids*, IX.

p. 733) « en men vertale dus, wat er voortreffelijks uitkomt, zij het in het Noorden of in het Zuiden, zij het in het aangrenzend Oost, of in het door den oceaan van ons gescheiden West. » En dit doet Holland, en dewyl Holland dit doet, komt het ook verder, en staat het op de hoogte, die wy by hetfelfde dikwyls bewonderen; en dit deed en doet Vlaamsch België niet, en daarom bleef het ten achtere in vergelyking met *andere volkeren van Europa*.

Wy fien dus, welk een oneindig groot veld van nuttige werkfaamheden fich onfen maatschappyen aanbiedt, en, wy hopen dit gaarne, men fal wel erkennen, dat naar defe rigting heen, op die wyfe werkende, voor « *taal- en letterkunde* » meer uitkomst foude fyn, als by het slaperig *vegeteeren* foo als men nu doet; dat wy foo doende, den volke binnen twee jaren meer vaderlandschen fin, meer verlichting fouden aanbrengen, dan wy gedurende de laatste tien jaren hebben gedaan. Gerustelyk mogen wy daarom tot de beantwoording onfer tweede vrage gaan. J.

(*Het vervolg in de naaste aflevering.*)

BOEKBEOORDEELING.

STEMMEN UIT DUITSCHLAND OVER ONS.

I. Belgien in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, mit Bezug auf die Frage der Unterscheidungszölle für den Zollverein, von Gustav Höfken. Stuttgart und Tübingen, Cotta, 1845, 8°, blf. x-en 436, fr. 9.

(Vervolg van blf. 238.)

« Men begrypt in Vlaamland, » fegt Höfken, « dat de taal, om verder te komen, fich levendig aan de oude letterkunde moet aansluiten — en wy wilden wel, dat het geval ware — dat fy fich op eene met haar innerste wefen overeenstemmende beschaving en letterkunde moet aanleunen — dit wordt eerst gedeeltelyk erkend — om krachtig tegen het fransch te kunnen werken, want de geest wordt alleenlyk door den geest bevochten. De Vlamingen hebben niet slechts het verlies eener heerlyke moedertaal te betreuren, « sondern mit dieser handelt es sich auch um *Entgeistung*, um Schmach und Knechtschaft des Volkes, denn nur mit

der Sprache des Volkes wird diesem Seele und Gemüth, Sitte und Innigkeit erhalten. *Unter geistigem Fremdjoch erringt kein Volk eine selbständige freie Entwicklung, es ist für die Belgen nur durch die Erhebung der flämischen Volkssprache zur Staatssprache möglich.* » Gouden woorden, waarlyk, die wy met gloeijende letteren in de borst van elken Vlaming fouden willen geschreven fien. Ja, dit moet ons bestreven fyn, het vlaamsch gedeeltelyk weêr op den fetel te brengen, dien het fransch nu inneemt, en daarin fullen wy gelukken, wanneer wy krachtig voortgaan, gelyk wy hebben begonnen, wanneer wy meer *handelen* en min *spreken*. Men fegge niet, dat Höfkens woorden een ydele droom fyn. Wy willen althans niet, dat het daarin gefegde oogenblikkelyk, in de eerste vyf of tien jaren gebeure; maar dat het gebeuren kan en fal, daarvoor kunnen wy met regt alle hoop hebben. Den Walen willen wy het vlaamsch niet opdringen, « sie mögen wallonisch oder französich verhandeln und ihre Geschäfte betreiben, allein die Sprache der gröfsern Landeshälfte mufs ebenfalls geachtet werden und, als die allein dem Lande eigene *gebildete* Sprache, den Vorrang vor einer fremden geniefsen, nicht von dieser geknechtet werden. » Wy hopen dit gedeeltelyk, herhalen wy, want hoe het vlaamsch in de waalsche provincien veld wint, hoe men het daar beoefent, daarvan hebben wy reeds gesproken; evenfoo begint het — daarvan kan de *Broederhand* getuigenis geven — in de beschaafdere, in de hoogere standen doortedringen. Het fal dit meer en meer, hoe meer wy onfe letterkunde weerdig maken, nevens de fransche te staan; hoemeer wy onfe voortbrengsels een fulk karakter geven, dat fy ook den meer beschaafden voldoen en wanneer — dit *moeten* wy byvoegen — niet meer er hier en daar iets onderloopt, wat wel de straat kan doen lachen, maar wat elk welopgevoedde met afschuw van fich werpt; met andere woorden, wy moeten eenen stap hooger gaan, als wy stonden, wy moeten ons boven het estaminet verheffen — niet als of wy dien oudvaderlyken tempel geheel en gansch moesten verlaten, neen, neen, dit ware — ja fondig, maar onfe geest mag er niet altyd in fitten. De vlaamsche geest en de estaminetsgeest, dit moeten twee geheel verschillende persoonen worden, fy mogen geene tweeëenigheid fyn. Wanneer verscheiden onfer jonge dichters

eenen held uit de hoogere standen schilderen, maken fy er een regt karikatuur van; het is een goed borgersman, die niet meer en niet min manieren heeft, dan men van eenen kaffy- en fuikerverkooper, van eenen schoenmaker of iemand uit dese sfeer — die wy, dit moeten wy byvoegen, daarom niet min hoogachten — verlangen kan. Wanneer hem iets onverwachts overkomt, dan jankt en huilt hy; wordt hem een woord te veel gesegd, dan is hy grof; wordt hy verliefd, dan smelt hy, gelyk fuiker, van *sentimentaliteit;* is hy echtgenoot en teeder, dan verliest hy alle kracht om te handelen; de heldinnen fyn fuikerpopjes of slechte deernen; hare taal doet den fynervoelenden bykans loopen gaan, enf. Geen wonder dus, dat de meer beschaafde, door het lesen der romannen en novellen van andere volkeren aan beteren kost gewoond, niets in die kan vinden, wat hem aantrekt; slechts als sedenschetsen leest hy veel van onse voortbrengsels geerne. Trachten wy echter, gelyk eenigen begonnen hebben, hem iets aantebieden, wat hem voldoen kan, dan sullen wy den weg tot syn hart gevonden hebben, het vlaamsch sal eenen oneindigen stap verder komen in de algemeene achting, men sal het meer beoefenen, meer leeren kennen en daarmede van selfs het tydstip verhaasten, waarop het, soo niet als staatstaal ten minste als sprake der stedelyke en provincieele besturen kan aangenomen worden. Het eerste willen wy met Willems niet vergen, maar het andere kunnen en mogen wy vergen. Maar, om dan met nadruk te kunnen optreden, blyft ons nog iets anders te doen. « Der Herd auf dem das Feuer der flämischen Bewegung lodert, das Herz der Jugend, hat auf dem politischen Schauplaz annoch wenig Gewicht, » segt Höfken voorts.

Wy mogen geene politieke kleur aannemen, segt men altyd, maar waarom dan toch niet? Heeft onse gansche beweging niet reeds een politiek karakter? Wy willen onse moedertaal redden, wy willen haar gelyke regten met het fransch verschaffen, maar met enkel versen en romannen en novellen te schryven, met te wachten tot dat de *toeval* ons eenen edelen man, gelyk de heer Van de Weyer is, of eenen voorvechter, gelyk De Decker en van Corswarem, schenken sal, daarmede kunnen wy ons de vingeren met schryven verslyten en wachten tot onsen dood en dien onser kinderen en kindskinderen toe. Wy moeten ons krachtig op een wiel

van den staatswagen werpen, om defen te kunnen terughouden, wanneer fransquillonsche handen hem naar Frankryk willen dryven, of hem binnenlands op valsche wegen doen ryden. Wy moeten onfe tegenstrevers met defelfde wapenen, op hetfelfde kamp tegengaan en bevechten, waar en waarmede fy ons bevechten. Wy moeten de kiefers der vlaamsche provintien met de overtuiging doordringen, dat slechts een goede Vlaming een rechte en echte vriend van het vaderland kan fyn, opdat fy mannen als volksvertegenwoordigers kiefen, die waarlyk vertegenwoordigers van het vlaamsche volk fyn, opdat de schepenen en burgemeesters die fy kiefen geene franschelaars wefen. Wy fyn slechts daarom nog fwak, men heeft slechts daarom met ons gespeeld, omdat wy geene politieke party vormden; stellen wy ons fóó onfen vyanden tegenover en het fal anders worden, er fal geen geschiedschryver meer feggen, gelyk Höfken, « die flämische Volksmenge lebt thatsächlich in ähnlicher Unterdrückung, wie einst die von den Römern durch Schwert und Gesetz unterworfenen Völker » en « die deutsche Zunge in Belgien, obwohl von der Mehrheit gesprochen, gilt noch als die Sprache der *Heloten*, die französische dagegen als die der Herren und Herrschenden. »

Nadat Höfken in schoone woorden de hoop heeft uitgesproken, welke hy op onfe poogingen stelt, merkt hy met regt op, dat wy eenen krachtigen bondgenoot in den franschen nationaalhoogmoed hebben gevonden. De eerste, welke er fich door gekwetst voelden, waren onfe waalsche broeders; vooral bevochten de schryver van *Alfred Nicolas* en de *Wallonades* en de geestvolle Lebrun de straattaal waarmede men ons aanviel. Nog onlangs verheft Th. Dicée (Juste?) er fich nog tegen in de Novemberaflevering der *Revue de Liége* blf. 291 en navolg.[1]—Op het einde der inleiding dan teekent

[1] Het fal niet ongepast fyn, onfen leferen een uittreksel der oordeelen onfer franfche vrienden te geven, welke dit artikel bevat. *De grootste franfche geschiedschryvers weten tot heden toe nog niet, dat de hoofdhelden der kruistogten Belgen waren.* Chateaubriand fegt, over Gottfried van Bouillon en fynen broeder Baudouin sprekende : « Je saluai les cendres de ces rois chevaliers... *Ces cendres sont des cendres françaises*..... Quel titre d'honneur pour ma patrie! » (!!!) Mignet spreekt van het Oosten : « où *des chefs français, Godefroid de Bouillon, Raimond de Saint-Gilles, Baudoin de Flandre*..... ont successivement conduit les croisés d'Europe. » Guizot weet felfs niet, dat Belgen aan de kruistogten aandeel namen.

Höfken met weinige en krachtige trekken het programma van fyn boek, hetgeen in 't kort is : « Die Versuche Belgiens, mit Frankreich eine innigere Handelseinung einzugehen, scheiterten an der Selbstsucht der französischen Industriellen; dennoch ward es darob von der französischen Presse mit Vorwürfen schreienden Undanks, ja mit offenbaren Drohungen gegen seine Selbständigkeit überschüttet... Bei allen Unterhandlungen suchte Frankreich sich den Löwenantheil zuzuwenden, wogegen Belgien unaufhörlich Zugeständnisse machen mufste, ohne die gebrachten Opfer erwi-

hy kent slechts « des Allemands, des Italiens, des Espagnols, des Anglais » als kruisvaarders. Mignet weet ook, dat Vlaanderen eens een schepter fwaaide over Henegauwen en Brabant. Thiers, de groote kleine Thiers fegt van ons, de Belgen waren ontevreden geweest « dans tous les temps du gouvernement qui les a regis. » Michelet heeft uitgevonden, dat de mannen van Yperen, Gent en Brugge fich « sous la bannière du *burgmeister* » verfamelden. Toen Michelet de *Rechtsalterthümer* van Grimm copieerde en onder fynen naam uitgaf, had hy toch wel meer van de gemeentewetten moeten leeren kennen, als dat hy dit schryven kon. Defelfde onbeschaamde letterdief vindt ook, dat een karakteristieke trek van Oud-Belgien de « grossièreté » was, en haalt als bewys daarvoor het Manneken-Pis van Brussel aan. — Van defe meer geleerde schryvers gaat Th. Dicée over tot de *école radicale*, die hoofdfakelyk de *Encyclopédie nouvelle* als orgaan heeft gekofen. Reeds vroeger deelden wy een staaltje uit dit werk mede; hier fyn nog eenige anderen : « La Belgique appartient à ce vaste empire, qui s'étend du Rhin aux Pyrenées. A l'Est et au Sud nous avons atteint nos limites, ou peu s'en faut; mais au Nord depuis mille ans la frontière reste flottante. Il y a longtemps, que nos efforts d'expansion se portent vers le Rhin; déjà la frontière a plusieurs fois reculé; l'Alsace et la Lorraine sont françaises : la France ne s'arrêtera qulle part en deçà du Rhin. » Eenige jaren geleden hebben wy geflen, hoe Duitschland op die bramarbasseryen te antwoorden weet. Maar nu komt de *Encyclopédie* aan ons; fy fegt : « Le peuple de Hainaut n'est point Allemand, ni Hollandais. Loin de là, à mesure qu'il se développe, il dévient plus évident de jour en jour, qu'il *est étranger à la famille germanique* et il se fait honneur de son étrangeté. La race conquérante s'est fondue dans la masse des Gallo-Romains, et de cette fusion il est sorti un peuple, une langue, une civilisation analogue à celle de la France. Si telle est la tendance de la Belgique, d'où vient que depuis longtemps elle ne s'est pas précipité au sein de la France? d'où vient qu'elle a méme reculé devant son étreinte? Nous l'avons dit : Les Flamands ont préféré à tout l'indépendance féodale, l'indépendance de la commune, les libertés locales, ensuite les habitudes, le fait accompli. » Sou men niet feggen, dat die man uit Gheel weggeloopen is? Maar verder : « La Belgique n'a point d'histoire. Dans le passé elle est morcelée et dépendante; et jusqu'à sa jonction avec les Pays-Bas elle ne se débat ni pour se concentrer, ni pour s'affranchir. C'est une histoire de fiefs et de communes, une histoire de localités où tous les rapports vont aboutir à la Diète germanique, à Madrid. La Belgique n'a point

dert zu sehen. » Daarom was België *gedwongen* vriendschap en ondersteuning langs eenen anderen kant te soeken — in Duitschland.

Wy hebben ons soo lang by de inleiding opgehouden, daar sy onse innigste belangstelling wekte, daar de schryver juist als een begeesterde vriend onser beweging verschynt. Nu echter wordt het tyd, dat wy ons ook tot het boek self wenden.

(*Wordt voortgeset.*)

Handbuch der Geschichte der poëtischen National-Literatur der Deutschen. Von G. G. Gervinus. Dritte Auflage. Leipzig, Engelmann, 8°, Bl. VIII en 333.

(Vervolg van blf. 233.)

Wy spraken vroeger (blf. 229) van de sage van Siegfried; elkeen weet, dat dese ons nog behouden is gebleven in de *Nibelungen*[1],

de centre, point de nationalité qui lui soit propre : elle n'a pas de nom, si ce n'est que, rompant le fil des traditions, elle a repris dans la Gaule antique un nom oublié ; et ce nom même témoigne contre toute prétention à une vie distincte ; la Gaule, en effet, peuple et territoire, allait jusqu'au Rhin. La Belgique n'a point d'histoire à elle. Son histoire est dans cette France, où elle se confond primitivement, où elle rentre plus tard ; elle est dans l'Empire germanique, l'Espagne, la Hollande, dont elle est devenu un appendice, et toujours en France pour tout ce que la vie des peuples a de spontané. » Soude men sich niet eerder de vingeren laten afkappen, als slechts een honderste van sulk eenen onsin te schryven? Om synen lezeren nu een begrip te geven van de konsequens der *Encyclopédie*, deelt Th. Dicée de navolgende sinsneden uit hetselfde boekdeel dese werks mede : « Une profonde antipathie de mœurs, de langue, d'intérêts séparait les Flamands et les Français. Aussi la Flandre, souvent vaincue, jamais subjuguée, a lassé la victoire elle-même et une lutte de sept siècles n'a pu encore la réunir à la France. » Dan gaat hy met syne citaten van een ander slag voort en daaruit sien wy dan ook « que l'ancien duché de Brabant a un centre et *que ce centre est Paris*, » verder dat Saint-Jacques-sur-Caudenberg te Brussel op den grooten markt staat. Over Brussel sprekende vegt de vriendelyke schryver nog : « Les prétentions de la ville à se faire centre particulier dans le monde ne sont peut-être nulle part mieux marquées que dans cet almanach (de l'Observatoire) où elle se donne, comme Paris et Londres, la gloire d'un méridien à elle pour faire lever à son heure la lune et les étoiles. Impuissant effort d'une nationalité dont tous les éléments sont façonnés sur le papier et peuvent se perdre au moindre vent !.....

[1] Wy sullen in onse naaste aflevering van het beginsel dese gedichts eene letterlyke vertaling geven.

waarin ons hoofdfakelyk ook de geweldige held Dietrich van Bern bewaard is gebleven. Dit reusachtig gedicht tredt nu plotselings op (1210). Het schynt, dat de nayver in Duitschland ontwaakte, dat men terugkeerde tot het inheemsche heldendom, om den uitlandschen gedichten iets waardigs en oorspronkelyks tegen te stellen uit de vaderlandsche geschiedenis. Voor ons moet het Nibelungenlied nog een byfonder belang hebben, daar België waarschynlyk de geboortegrond van hetfelve is, gelyk Gervinus vermoedt. Emil Rückert (Oberon von Mons und die Pipine von Nivella. *Untersuchungen über den Ursprung der Nibelungensage*. Leipzig, 1836) verdedigt die meening sterk, doch wy kunnen niet altyd met fyne gevoelens overeenstemmen en verscheiden van fyne afleidingen schynen ons een weinig by de hairen getrokken te fyn. Later immers was het epos ontwyfelbaar hier bekend, daarvan getuigen de fragmenten, welke de heer Serrure befit.

In den eerste vond het Nibelungenlied niet veel byval en vrienden onder de duitsche dichters. De fware en ruwe pantser dien het draagt, paste weinig tot de kunst en de ligtheid, welke men in hun gefang ontmoet. Beter moest hun een ander epos bevallen, dat ook op nederlandschen (frieschen) bodem speelt, de tegenhanger van het Nibelungen lied, Gudrun « *die deutsche Odyſsee neben der deutschen Ilias*[1]. » Over dit laatste hebben gedicht hebben wy binnen kort meer te verwachten; de heer Dykstra in Leeuwaarden, namelyk, is befig met een werk er over, en, meenen wy, ook met eene vertaling. Laat ons fien, wat Gervinus over het een en ander fegt. « Onder al de poëtische gewrochten der christelyke wereld, komt het *Nibelungenlied* alleen met den literarischen vorm der Oudheid overeen. In fyne plastische, objective daarstelling[2] op eene nationale wyfe ontwikkeld en op

[1] De grieksche Odyſsee en Ilias hebben hier meer vrienden gevonden; fy fyn felfs gedeeltelyk vertaald door mannen, *die gedurende hun geheel leven geen woord grieksch hebben geleſen*. Die Vofs is toch eene heerlyke « *Eselsbrücke*. »

De redactie.

[2] Een *object* (voorwerp) heet by de Duitschers ieder ding door den mensch beſchouwd of voorgesteld; *subject*, ieder wefen, dat fich het voorwerp kan voorstellen en hetfelve erkennen. Eene faak *objectivelyk* beschouwen, heet dan, fo aan fich, naar heure natuur en gesteldheid beschouwen; defelve *subjectivelyk* beſchouwen, is hare verbouding tot ons, of gelyk fe fich in ons begrip gevormd heeft, erkennen en

hiſtorische herinneringen rustende, staat het den ridderromanen der fransche dichters tegenover, dewelke, gelyk men weet, uit loutere verdichting bestonden. Dit epos is het voortbrengsel van dese oorspronglyke poëfy, die blootelyk op de klaarheid en eenheid berust, waarmede de dichter fyn onderwerp begrepen en voorgedragen heeft, en die uit geen letterkundig stelsel voortspruit. Wat in die tyden het werk gering maakte, maakt het thans eener naauwkeurige beoordeeling weerd : een gedicht, dat eenen tyd daarstelt, waarop het om daden alléén te doen was, dat met elken toestand des levens in betrekking komt, en met goddelyke onpartydigheid fynen glans over vrienden en vyanden uitstort, schynt hooger in prys te moeten staan dan het andere, dat, gelyk de sage van Karel den Grooten, de dichterlyke weerde der daden naar eene willekeurige gedachte beperkt, dat een feker geloof en eene fekere richting, al ware fe ook de verhevenste, tot de eenigste maakt, en fich om defen eenigsten fin draait. De algemeene menschennatuur, als fe nog fonder vaste bestemming is en gelyk fe uit de geslachten van eenen heldenryken patriarchentyd fich vertoont, biedt der poëfy eene oneindig grooter bekoorlykheid en rykheid aan, dan het reeds bestemde en eigen gevormde famenleven, gelyk het in den ridderlyd en de eigentlyke ridderromanen verschynt. Een dichterlyk werk over het eerstgenoemde tydstip haalt fyne weerde alleen van de algemeene aanerkenning der aanschouwing ; een fulk over het leste haalt fe van de innigheid, diepte en relative richtigheid der leidende gedachten. »

Verder dan fegt hy nog, van de Nibelungensage en van Gudrun sprekende : « In defe gedichten ligt de grootste schat besloten, welken wy in onfe middeleeuwsche poëfy aan inhoud en stof befitten, en eene grootschheid der gevoelens en der karakters, die later verloren ging, doordringt defe werken. »

Meer en meer wonnen de dichters ondertusschen aan gemak en kunstmatigheid ; men erkende de vele feilen der vorm. Reeds in die twee groote dichtwerken fiet men eenen tyd, waarin eene

daarstellen. Derhalve fegt men dat een kunst- of letterwerk objectivelyk is behandeld, wanneer het de uitwendige of stoffelyke fyde eens onderwerps voorstelt, fonder dat de persoon des kunstenaars of schryvers aan hetfelve eene eigene kleur inprente. *De redactie.*

groote omwenteling in taal en vorm gebeurt; de volle, verbuigingsryke, oudhoogduitsche taal wordt tot de gladde en voegsame der dertiende eeuw, het oude, drooge vers en de gebrekkige rym tot de reine en suivere der minnesangers. Ook met nieuwe begrippen strydt de geest der oude heldendichten; de gesinningen en denkbeelden, welke door de kruistogten ingevoerd waren, verdrongen die van het oude epos en der latere tyden; by den godsdienst voegde men den vrouwendienst.

Nagenoeg omtrent hetselfde tydstip vinden wy in Duitschland de vertellingen van britschen oorsprong uit het fransch ingevoerd en sien wy het minnelied en de lyrische gedichten in bloei komen; het heerschende element in beiden was de vrouwenliefde en dit was dan ook de oorsaak, waarom de dichtkunst met het opkomen van 't celibaat uit de handen der geestelykheid werd gerukt; sy ging over in de handen der ridders. De kruistogten hadden eene menigte van sangen doen opkomen, waarin men de daden der kruisvaarders vierde; die sangen vonden langs om meer en meer byval onder de besongenen en soo drong de dichtkunst hooger en hooger en sag men in de handen van keisers en koningen nevens het swaard ook de lier. Dese ridderlyke epische gedichten bloeiden ryk gedurende de gansche dertiende eeuw, doch die bloei duurde niet lang. Na Gottfried van Straasburg en Wolfram van Eschenbach, die aan inhoud en vorm nog gelyke regten geven, sinkt de epische kunst weder meer en meer. Men hoort de dichters klagen over de menigte van onberoepenen, die sich overal voordringen, en er uit de kunst een handwerk maaken. De luisterryke riddertyd is ook ten einde, de reine, schuldelooze dienst der vrouwen wordt onsedelykheid, men begint rouw over de gepleegde sonden te gevoelen, men keert tot het standpunt der *keiserchronyk* terug en bewerkt *legenden*. Wie sich niet met legenden besig houden wil, die slaagt de hand aan kronyken, en men werkt met sulke voorliefde in dit vak vooral, dat het ten langen leste de ridderlyke poëzy geheel in miscrediet set. Dit was hoofdsakelyk het geval met Nederland, waar handel en nyverheid, borgerlyke vryheid en de ontwikkeling der steden het ridderdom ter syde schoven en dese veel praktischere poëzy in syne plaats stelden. Gelyk vyandlyk stond de dierensage, die hier te huis was en bloeide, tegen het ridderepos op; selfs in de

nog behoudene gedichten van de Heemskinderen, Malagis en Ogier is het ridderdom niet meer het oude, wel het *aloude*, ruwe; wy vinden er weêr die « Sympathie zwischen Mensch und Thier, den barbarischen Stumpfsinn, Grausamkeit und Blutdurst, wie sie den Zeiten eigneten, die vor unserer Ritterdichtung gelegen hatten. Denn auch diese Zeiten selbst kehrten mit den vierzehnten Jahrhundert wieder. » Langfaam verliest het epos foo alle vastheid, en valt in enkele sagen uiteen of het wordt in prosa vertaald en in het volksboek verkort. Eene laatste pooging, welke men in Beijeren, Oostenryk en de Palts deed, om de oude ridderpoëfy nog eens te doen herleven, mislukte, en met de festiende en feventiende eeuw stierf fe bykans geheel uit. De herleving der klassische letterkunde werkte krachtig op de duitsche, niet min de jonge italiaansche en de werken van Boccaccio, Petrarka en Aeneas Sylvius en andere meer bevielen den duitschen schryveren beter als de oude ridderboeken, die eerst in onfe dagen weder opstonden en nu, met den ouden luister opgesmukt, weder gelyk eertyds onder het gansche volk verspreidt fyn. (*Wordt voortgefet.*)

Analogies linguistiques. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique, par P. Leroux. Bruxelles, A. Van Dale, 1845, groot 8o, VIII-479 bl. — Prys : 6 franken.

De vergelykende taalbeoefening is eene gansch niewe wetenschap. Niet alleen hadden er de Ouden geen begrip van, maar felfs tot aan het begin defer eeuw had men de belangwekkende betrekkingen, de gewichtige historische daadfaken nog niet vermoed, welke de studie van het sanskrit sedert omtrent dertig jaren heeft aan den dag gelegd. Van daar de dwalingen van foo vele geleerden, wier onvermoeide doch vruchteloofe poogingen onfe europeesche spraken met het hebreeuwsch, waarmede fy niets gemeens hebben, fochten aanteknoopen. Van daar de aardige en vermakende verhandelingen der Becanussen, Schrickiussen, en andere doktoren in *us*, over den oorsprong onfer taal.

Defe groote en gevolgryke voortgangen is men aan de germaansche natiën verschuldigd. Engeland, met de tot dus verre onbekende schatten van het indische letterdom optesporen, heeft de

opmerkſaamheid van het geleerde Europa over de merkweerdige, aloude taal der Indianen getrokken en de Duitschers hebben toen begonnen ditſelve licht, 't welk zy alreede over de grieksche en romeinsche oudwereld hadden uitgeſtort, nu ook over de niewontdekte indische wereld te verſpreiden. Wat de engelsche Colebrooke en Wilson hadden aangevangen, hebben de duitsche Schlegel, Bopp, Lassen, de deensche Rask en Westergaard voortgebouwd. De Franschen ſyn ver ten achteren gebleven. De groote epische poëmen van Indië, de *Ramayâna* en *Mahâbhârata* ſyn nog niet in 't fransch vertaald, en het indische drame *Sakontala,* dat reeds op 't einde der voorgaande eeuw in onſe taal was overgeſet[1], is eerst in 1830 door Chézy in het fransch uitgegeven geworden. De *Parallèle des langues de l'Europe et de l'Inde* van Eichhoff, hoe belangryk het ook voor ons ſy, is nogtans meestendeels naar de duitsche werken van Bopp en anderen bearbeid. Er is thans maar één geleerde in Frankryk, die ſich met de indische taal- en letterkunde yverig beſig houdt, het is de diep- en scherpſinnige Burnouf, dewelke, ſoo wy niet dwalen, van duitscher afkomst is.

Behoeven wy hier te ſeggen dat deſe studien by ons, ſoo wel als by de anderſins ſoo leergierige Noord-Nederlanders, teenemaal onbekend ſyn? Selfs de beſondere werken over de in België gesprokene talen ſyn tot nu toe niet genoegſaam verspreid. Hoe weinig de onwaardeerbare *Deutsche Grammatik* van Grimm gelesen en geleerd was, hebben onſe pennenstryden over de spelling maar al te klaar bewesen, en ik twyfel seer, of er, buiten den opsteller van het onlangs verschenen *Dictionnaire wallon*[2], eenig Waal te vinden ſy, die de ſoo kostbare *Grammatik der romanischen Sprachen* van Dietz kenne.

Het hierboven aangekondigd boek is het eerste werk van vergelykende taalkunde, dat in België verschynt. De opgave des

[1] *Sakontala, of de beslissende ring,* met opheldering van G. Forster. Haarlem, 1792, 8o. — Ook heeft de hollandsche reiſiger Haafner, in 1825, eene *Proeve van indische dichtkunde, volgens den Ramayon (ana?), naar het oorspronkelijk sanskritsch gevolgd,* uitgegeven.

[2] *Dictionnaire étymologique de la langue wallonne,* par Grandgagnage, 1re liv. Liége, 1845. Wy ſullen in eene naaste aflevering een verslag geven van dit nieuw en belangryk werk.

heeren Lebrocquy was de beoefening der germaansche spraken by ons gemeen te maken. Hy heeft met recht begrepen dat het werk Grimm's noch voor alle verstanden, noch voor alle börfen toegankelik was; dat men aan de Belgen iets meer befonder, meer locaalsch, meer praktisch moest opdienen; kortom. dat men van het bekende naar het onbekende moest voortgaan en, met behulpe der moedertaal, de andere verwante talen aanteleeren.

Te gelyker tyd had hy voor doel, een misbruik te veranderen, 't welk sedert lange jaren by ons bestaat; namelik dat men de jeugd het aanleeren van het hoogduitsch en het engelsch, by middel der fransche, der vreemde taal opdringt, terwyl het nederduitsch alléén, als volks- en als stamverwante taal, op dese bemiddeling aanspraak heeft te maken. Den huidigen leerweg te volgen, is niet slechts strydig met de gesonde rede, het is ook den algemeenen invloed van het fransch gestadig vergrooten en hem krachten byfetten, het is aan hetselve een dwangverradend overwicht, een ongepast en onverdiend voorrecht schenken. Moge ook de eenheid, de orde in de verhandeling van staats- en algemeenbestuurfaken, het gebruik van ééne en deselfde taal kunnen vereischen, het schoolwesen kan fulks niet vorderen, en in het vak, waarvan wy spreken is het teenemaal, is het geheel en gansch onredematig. Dese onbesonnenheid, soo van wege den nederduitscher selve, die het nauweliks scheen te vermoeden, als van wege den staat, die er sich, voor het minst, niet mede bekreunde, heeft by den heer Lebrocquy eenen duchtigen voorvechter aangetroffen. Hy legt de jammerlike gevolgen van het huidige stelsel aan den dag, en wel derwyse, dat de meest bevooroordeelden, de hevigste taal-intolleranten daaromtrent al hunnen saligen twyfel moeten laten sinken. Syn gewrocht is eene allerwichtigste verschyning, en het kan, ja het moet onberekenbare gevolgen voor de vlaamsche letterkunde hebben. Want al wie in het teutoonsch gedeelte onses lands eenig belang aan het kennen eener noordsche taal hecht, moet de niewe baan in, en die baan is vlaamsch, en ieder betreder is een beoefenaar te meer van het nederduitsch.

Om dit werk richtig te beoordeelen, moet men en het doel en het uitkomstpunt van den schryver in acht nemen. Een gansch volledig werk over dit onderwerp te schryven, was in den tegenwoor-

digen toestand der wetenschap by ons, seer moeijelik, en sou daarenboven het beoogde doel des schryvers, namelik het gemeenmaken der germaansche talen by middel van 't nederduitsch, hebben doen mislukken. Dan, hy segt het rechtuit in syne voorrede: « Bien des détails nécessaires manqueront à notre ouvrage; nous faillirons, nous le craignons sérieusement, dans le développement de beaucoup d'autres; toutefois nous espérons réussir et faire entrevoir du moins l'importance et l'utilité de l'idée pratique que nous cherchons à populariser. » Ja dit doel is volkomen bereikt, en alhoewel wy in eenige punten iet ofte wat te bestryden en te berispen hebben, soo aarselen we niet om te seggen, dat dit boek een van de beste, soo niet het beste is van al degene die tot nu toe verschenen syn, om de beoefening der moedertaal te helpen verspreiden.

Soo als de titel des werks het aanduidt, stelt de heer Lebrocquy de d i e t s c h e of nederduitsche taal in vergelyking met al de tongvallen van germaanschen oorsprong. Soo doet hy ons kennis maken met het gothisch, met het oud-, middel- en niewhoogduitsch, met het angelfaksisch, het platduitsch, het engelsch, het schotsch, het friesch, het deensch, het sweedsch en het yslandsch. Veel plaats kan elk defer taaltakken in een bundel van 500 syden natuurlik niet beslaan; de schryver, de louter praktische syde der taalkunde voor hoofddoel hebbende, is daarom befonderlik op het hoogduitsch en engelsch staande gebleven, en soo hy over de andere verwante tongvallen uitwydt, dan is het enkelik om het nut en de belangrykheid onfer moedertaal meer fichtbaar te maken.

Nadat hy, in syn eerste kapittel, het doel en plan des werks heeft voorgesteld, geeft de schryver de verdeeling der duitsche talen aan. Defe verdeeling is niet defelfde by al de taalkundigen; de beste schynt ons die van den geleerden Schmeller te syn, dewelke ook door de heer Lebrocquy, blf. 6, met eenige varianten gevolgd wordt. Se neemt dry hoofdtakken aan: de h o o g d u i t s c h e, de n e d e r d u i t s c h e en de n o o r d s c h e of skandinaafsche. Ieder van defelve wordt nu in befondere tongvallen weder versplitst. Het hoogduitsch, de algemeene schriftstaal der Duitschers, is in de volkssprake in twee dialecten verdeeld: het m i d d e l d u i t s c h en het o p p e r d u i t s c h. Het nederduitsch heeft er dry, namelik: het n e d e r l a n d s c h (vlaamsch of hollandsch), het n e d e r s a k s i s c h

en het friesch. Tot defen tak kan ook het nederrhynsch betrokken worden, ofschoon het met hoogduitsche elementen gemengd fy. Het noordsch omvat de deensche, fweedsche en yslandsche talen. Wy weten niet waarom de heer Lebrocquy in defe blf. 6, het friesch by de nederduitsche tongvallen niet begrepen heeft; het behoort immers tot onfen taaltak, alhoewel het ook fekere overeenkomende punten met den noordschen tak daarbiedt; hetgene door den schryver felven, blf. 337, wordt opgemerkt. Nevens defe louter germaansche taaltakken, bestaat er een andere, eene fytak of gemengde tak, namelik het engelsch. De thans foo verspreidde sprake van het britsche ryk is niet anders dan een gemengsel van het oude angel-saksisch (een, van het neder-saksisch weinig verschillende, nederduitsch dialect), van het deensch en het romaansch of fransch van de elfde eeuw.

Het fal hier niet ongepast fyn, eenige woorden te feggen over de begrenfing der hoofddialecten van het nederduitsch; een punt, dat door den heer Lebrocquy niet behandeld is geworden en waarover de heer Bernhardi [1] onnauwkeurige inlichtingen bekomen heeft. De spraakgrens tusschen het nederlandsch en het neder-saksisch volgt niet de politische grenfe van Nederland en Duitschland, gelyk Bernhardi het meent. Het is de Maas, die in de provintie Limborg de beide tongvallen scheidt, in dier voege echter, dat Maastricht en Roermond tot het neder-saksich behooren. Van defe ieste stad gaat fe over Creveld en Dusseldorp naar Mühlheim, Essen, Dorsten, Borken en Bocholt, tot aan de nederlandsche grenfe, foo dat defe steden, gelyk ook Duisborg, Meurs, Wefel, Xanten, Kleve, enf., binnen het gebied van het nederlandsch begrepen fyn. Van daar volgt de grensscheiding, de poelen en duinen, dien de provintien Gelderland en Overyssel van fuid tot noord doorloopen, tot aan het punt waar Friesland met Groningerland in aanraking staat. De provintie Groningen, benevens een gedeelte van Drenthe, Overyssel en Gelderland behooren dus tot het neder-saksisch. Het friesch beperkt fich thans tot Friesland met de naburige eilanden, het distrikt Saterland, in de nabyheid van de monding der Ems en de westelike kust des hertogdoms Sleswig met de

[1] *Sprachkarte von Deutschland*, Cassel, 1844, 8°.

eilanden Sylt, Fœr, Helgoland, enf. Het nederrhynsch bevat de landen tusschen Maas en Rhyn en strekt fich uit over dien lesten stroom eenige uren langs den rechten oever van Bonn tot Dusseldorp. Suidwaarts wordt het van het Eifel-gebergte begrenst; nogtans worden ook in de luxemborgsche en triersche dialekten talryke sporen van het nederduitsch gevonden. Tot dien gemengden tongval behoort het foogenoemde *michland* in Oost-Braband en Limborg. — Later fullen we de eigendommelike verschilpunten defer dialecten kortbondiglik daarstellen. Laten we nu tot onfen schryver terugkeeren.

In fyn kapittel II schetst vooreerst de heer Lebrocquy met eenen kortbondigen en sierliken styl de geschiedenis der taalkunde en geeft belangwekkende voorbeelden aan van de nauwe verwantschap des sanskrits met onfe europetsche talen. Wy willen er maar dry hier aanhalen:

Sanskrit : *varas, viras* (man); latyn : *vir;* gothisch : *wair;* angel-saksisch : *waer, wer;* yslandsch : *ver.* Van daar ons *weerwolf,* dat is manwolf. Het sanskritsch wortelwoord is *var, vîr,* verdediger, van daar ook ons *weren, verweren.*

Sanskrit : *pathas* (weg); grieksch : πάτος (pad); latyn : *passus* (schrede); engelsch : *path;* nederduitsch : *pad;* hoogduitsch : *pfad.* —Wortelwoord *path,* gaan.

Sanskrit : *pitar* (vader); grieksch : πατήρ; latyn : *pater;* oudduitsch : *fater;* gothisch : *fadar;* nederduitsch : *vader;* engelsch : *father;* hoogduitsch : *vater.* — Wortelwoord *pâ,* voeden, opvoeden. De woorden *voeden* en *vader* komen nog heden in onfe taal overeen.

Het is nogthans te betreuren dat de schryver in fyne voorbeelden van sanskritsche woorden de willekeurige spelling der engelsche sanskritkundigen (ook door Eichhoff aangenomen) gevolgd heeft, in plaats van de meer verstaanbare schryfwyfe van Bopp te befigen. De nederduitsche lefer fal voorfeker niet raden, b. v., dat *Daivas* (*Deus, God*) als *dévas* klinkt en dat de *j* in *yuj* als de fransche *dj* of de italiaansche *ge, gi* moet uitgesproken worden.

Wat de schryver verder, blf. 36, fegt : dat de fransche namen der winden aan de taal der Vlamingen in de festiende eeuw fouden ontleend fyn, kunnen wy niet annemen, dewyl Einhard uitdruk-

kelik verhaalt dat die namen door Karel den Grooten in de taal der Franken fyn ingevoerd geworden. Ook fyn we het met den schryver niet eens, wanneer hy, blf. 40, fegt dat de fransche woorden uit het grieksch voortspruitende, met de taal niet geboren fyn en « *sont une importation des savants.* » Het is thans door niewere arbeiden bewefen, dat er een groot getal fransche woorden fich onmiddelik van het grieksch laten afleiden en dat er nog een grooter getal in de volksdialecten van Suid-Frankryk gevonden worden[1].

Wy meenen met Lebrocquy (blf. 42 en 43) dat er geene sporen van het keltisch in de waalsche tongvallen bestaan, maar het scheelt veel dat derfelver woorden, schier voor het geheel, uit latynsche woorden fouden gevormd fyn. We kunnen daarentegen stellig beweren dat ongeveer het derde deel der waalsche woorden van germaanschen oorsprong fyn, en wy fyn voornemens, dit stelsel naderhand in ons blad te ontwikkelen.

Dit kapittel eindigt met eene daarstelling der verscheidene oude germaansche dialekten, waarvan stalen, met eene nevensgaande dietsche vertaling, aangegeven worden. Met recht doet de schryver opmerken, dat, indien onfe taal in hare niewere ontwikkeling aan kracht en nauwkeurigheid heeft gewonnen, fy nochtans ten aanfien der welluidendheid en spraakkundige vormen veel verloren heeft. Hoe verre is toch onfe hedendaagsche sprake van die der negende eeuw! *Got thia wala dida mi* en nu *God die my wel deed. In generedos sila mina fan mitton welpo leono* — en *gy verlostet myne fiel van 't midden der leeuwen-welpen!* Defelve opmerking hebben wy ook elders gemaakt en wy meenen nog altyd dat onfe schryvers veel van die oude welluidendheid allengskens fouden kunnen herwinnen. — Met een woord, wekt al dit kapittel het belang des lefers op, en wy wenschen dat het onfe landgenoten moge aanporren om de vergelykende taalkunde eindelik te beoefenen.

Het kapittel III heeft voor opschrift : *Des rapports du Flamand et du Hollandais. De l'orthographe flamande.*

Reeds de Mottos, waarmede dit kap. boven alle anderen rykelik

[1] Sie namentlik Lafon, *Essai sur la langue romane-provençale*. Paris, 1841.

is gefegend. feggen ons, dat er van onfen beruchten spellingoorlog spraak is, die werkelik *much ado about nothing* was. Met fcherpe ironie geeselt de schryver de ongelukkige Bòn-Behaegelisten; hunne beschuldigingen tegen de aanhangers van het stelsel der koninglike commissie worden even foo veel pylen tegen hunne eigen borst gericht. Ondertusschen kunnen wy toch niet verbergen, dat de schryver eigenlik al te veel plaats aan die kwestie toewydt en dat wy een goed deel van die plaats liever voor het kapittel V hadden fien besteden. In een werk van defen aart, de klachtpunten van De Foere, Bòn en Behaegel wederleggen, dat is een arbeid, welker nut wy niet infien. Het vraagpunt is nu beslist. Niet alleen is het voor ieder oordeelkundig man klaarblykelik, dat eene lichte verscheidenheid in de spelling (in den klank is er geene), geene twee verschillende talen kan uitmaken, maar het is, voor dengene die de nederlandsche dialekten gestudeerd heeft, onbetwistbaar, dat defelve met de politische grenfen van Holland en België in geene verbinding staan. De volksdialekten van beide koningryken kunnen niet in noord- en fuid-, maar wel in westen oostdialekten verdeeld worden. Er bestaat eigentlik geen hollandsch en vlaamsch taaleigen, maar kust- en binnenlandstongvallen. Beide provintien Vlaanderen, Seeland en Holland van der eene, beide Brabanden, Antwerpen, Limborg, Gelderland en Overyssel van der andere fyde, fouden, eerder dan Noord-Nederland en België, op een eigendommelik dialekt kunnen aanspraak maken[1]. Overigens komt het ons vreemd en onbedacht voor, dat de schryver, die 46 bladfyden heeft besteed om te bewyfen dat het foogenoemde hollandsch en vlaamsch maar één en defelfde taal was, niettemin op andere plaatsen en namentlik blf. 2, 6, 49 *bis* en 65, van *flamand* en *hollandais* als twee talen of twee verschillende dialekten spreekt. Selfs de titel van dit kapittel III bevalt

[1] Ook konde men in de nederlandsche sprake de *i-landen* en de *y-* of *ei-landen* onderscheiden. Doch het is niettemin feker dat, als men de gefamentlike noordnederlandsche dialekten al de onfe tegenoverstelt, slechts twee onbeduidende verscheidenheden by hun te vinden fyn, namelik dat het onbepaalde lidwoord *een* in alle geslachten eg naamvallen onveranderbaar blyft, en dat de uitspraak van onfe scherplange *ee* en *oo* onbekend is.

ons niet : wy hadden liever gefien : *De la langue des Pays-Bas*, of wel : *De la langue thioise. De l'orthographe flamande et hollandaise.*

(*Het vervolg in de naaste aflevering.*)

DE HOOGLEERAAR JOHAN KINKER.

Over een paar maanden verloor Noord-Nederland aan den hoogleeraar Johan Kinker, eenen dier mannen waarop eene natie met volle regt mag roem dragen. Mild met alle gaven des geestes bedeeld, ryk aan verstand en aan beeldingskracht, fyne taal tot in derfelver fynste wendingen volkomen meester, was Kinker te gelyker tyd een grondig denker en een fwierig dichter. By defe gaven voegde hy nog degene van fich bemind te maken van ieder wie met hem in aanraking komen mogt, en veel onfer fuid-nederlandsche lefers fullen fich nog met dankbaarheid herinneren, hoe aangenaam hy hun, gedurende fyn dertienjarig verblyf te Luik, de studie onfer schoone moedertaal wist te maken. Het is dárom ook met eene dubbele deelneming dat defe de volgende korte levensschets van den vermaarden schryver fullen lefen.

Johan Kinker werd op den 1ste January 1764 te Nieuw-Amstel, in de nabyheid van Amsterdam, geboren. Syne ouders behoorden tot den welhebbenden burgerstand, en ofschoon hy, nog jong fynde, fyn vader verloor, liet fyne moeder hem toe, fich tot den geleerden stand te bestemmen. Van fyne vroegste jeugd af aan gaf hy blyken van eenen grooten aanleg voor poëfy en geestesoefening. Syne eerste gedichten, welke al vroeg verfameld verschenen waren, plagt hy later wel eens *de zonden zijner jeugd*, (delicta juventutis) te noemen. Kort daarop gaf hy onder de titels van : « *Van Rots* » en « *Celia* » twee treurspelen in het licht, welke des te meer opfiens baarden, daar hy te defer gelegenheid den styven trant der oude hollandsche klassieken had laten varen, om by meer levendigheid, meer natuurlykheid in voordragt en aaneenschakeling ook eene vryere poëtische beweging te voegen. Ondertusschen dat hy fich aan defe letterkundige werkfaamheden toewydde, bestudeerde hy eenen tyd lang de geneeskunst ; maar vermits fyn al te gevoelig hart te diep getroffen werd by het gedurig aanschouwen der menschelyke ellende, werd hy gedwongen, defe loopbaan te verlaten om fich op de studie der regten toe te leggen. Doktor in dit vak geworden fynde, vestigde

hy ſich met den woon te 's Gravenhage, alwaar hy al spoedig onder de beste advokaten geteld werd.

Omtrent dit tydstip begon de philosophie van Kant in Noord-Nederland door te dringen, en Kinker, ofschoon onafgebroken als dichter werkſaam, bragt veer veel toe tot het verspreiden der denkbeelden van den hoogduitschen wysgeer, wiens schriften hy, in verbond met synen vriend van Hemert, tot op het merg te doorgronden poogde.

Tweemaal hervatte hy de lesing van Kant, eer het hem gelukken mogt, 's mans leerstelsel in desselfs ganschen omvang te bevroeden. By de derde lesing gelukte het hem allesins beter. Dan verstond hy het nieuwe stelsel en het beviel hem des te meer, daar het met de wending van synen eigenen geest in vollen eenklank was. Ook verscheen er weldra van syne hand een overſigt van het kantsiaansche systeem in het *Magazijn der kritische wijsbegeerte*. Dese grondige en uitvoerige arbeid, door Lefèvre onder den titel van: *Précis historique de la philosophie de Kant*, in 't fransch vertaald, werd de grondsteen, waarop de vermaarde Destutt de Tracy syne kritiek van Kant's wysbegeerte bouwde. Ook bekennen saakkundige regters dat Frankryk, syne eerste kennisneming deser wysbegeerte aan den nederlandschen schryver te danken heeft.

Dese wysbegeerte heeft Kinker sich soo wel weten eigen te maken, hy heeft er sich derwyse mede vereenselvigd, dat syne latere, selfs poëtische voortbrengsels, er duidelyke sporen van dragen. By middel der dichtkunst drongen dese grondbeginsels tot in kringen door, die anders voor strenge philosophische beschouwingen weinig toegankelyk syn. Met dese bedoeling verschenen de drie volgende leergedichten, welke eenen ongeloofelyken byval vonden, en desen byval door de keurige, dichterlyke voordragt der verhevenste waarheden verdienden. *God en Vrijheid; Wilskracht en Deugd* en *Gedachten bij het graf van Kant*.

Dese ernstige beschouwing van afgetrokkene leerstelsels, deed geene afbreuk op Kinkers eigentlyk gesegde letterkundige werkſaamheden. Vooral trok het vaderlandsch tooneel des dichters opmerkſaambeid tot sich. Hy legde er sich met voorliefde op toe, om het vry te maken van den tol welken het aan styve en levenloose vertalingen van verouderde fransche treurspelen te betalen had. Hy focht dan den nederlandschen schouwburg een nieuw leven bytefetten, deels door eenige voortbrengsels vol beweging en warmte in de voordragt, vol verscheidenheid en belangrykheid in de karakters en situatiën, soo als syn treurspel *Almanzor en Zehra*, deels ook door vertalingen uit de sich toenmaals soo krachtig en soo weelderig ontwikkelende tooneelliteratuur van Duitschland, waaronder vooral Schillers *Maria Stuart*, en de *Jungfrau von Orléans* van denselfden schryver.

's Mans bemoeijingen, om het wysgeerige stelsel van Kant tot een eigendom der nederlandsche natie te maken, vonden echter tegenkanting; en tusschen degenen, die ſich wars toonden van het invoeren van 't kritische systeem, was de vermaarde Feith wel een van de eersten. Daarom ook moest Kinker van het tooneeldichten affien, om ſich geheel en gansch aan de verdediging defer philosophie en aan derfelver algemeene verspreiding toe te wyden. Van toen af aan stonden Kinkers dichterlyke uitboefemingen hyna altoos in verband met fyne wysgeerige begrippen, en omkleedden gene den vorm eener lofpleit van defe. Feith's aanvallen werden in eene reeks van poëtische brieven afgekeerd, en Kinker's eigene kritische verhandelingen vervormden ſich tot grootere didaktische gedichten, waaronder vooral *Het ware der Schoonheid*, *Het Alleven of de wereldziel* en *De Toekomst* de opmerkfaamheid der denkers tot ſich trokken. Op elke bladfyde defer heerlyke gedichten glinstert en gloort de groote, veelomvattende geest, en geen lefer kan er ongevoelig blyven voor de groote waarheden, welke er daar ontwikkeld worden, geen lefer blyft koel en onbewogen by defe felfveredelende beschouwing van de oneindigheid des Opperwefens, van de weerdigheid van den mensch en de verhevenheid fyner bestemming.

Maar toch was Kinker geen uitsluitelyk beschouwende wysgeer. Gedurende de inlyving van Noord-Nederland met het fransche keiferryk schetste hy met krachtvol en gloeijend penseel het tafereel van 's lands verleden grootheid en felfstandigheid en focht hy weder het vertrouwen op eene betere toekomst in de gemoederen fyner medeburgers te wekken. In een paar oden: *Stille bemoediging* en *Weeklagt* getyteld, gaf fyn edele haat tegen vreemde overheersching ſich lucht. 's Mans profetische woorden klonken luid en verre over den nederlandschen bodem, en geen lange tyd verliep er na het verkondigen defer voorspelling of de fransche dwangheerschappy had opgehouden met bestaan.

Een paar jaren na de stichting van het koningryk der Nederlanden, en by de wederinrichting onfer hoogescholen werd Kinker van de regeering tot den leerstoel van nederduitsche letterkunde te Luik beroepen, en in de navolgende stancen fegde hy aan Y en Amstel vaarwel:

Y en Amstelstroom! U groet ik,
Ligt wel voor de laatste maal.
Van uw boorden roept mij 't noodlot
Ginder achter Maas en Waal:

Daar, waar de eerste kronklende opklimt,
Tegen 't waalsche Nederland,
Gunt zij mij een veil'ge rustplaats
Aan haar rotsig, bogtig strand!

'k Zal daar vlijtig gaan verkonden
Wat me, in proza of in dicht,
Hier vereenigd, daar gebrokkeld,
Op het woelig harte ligt.

'k Zal er, hoe men er moog' smalen,
Wat men afkeure of bedill',
Onzen rijken noordschen tongval
Kennen doen aan wie maar wil.

't Zij ze Duitschers zijn of Franschen,
Belgen, Walen, of, misschien
De een of andere overvlieger
Die me in Walenland wil zien.

. . . . . .

Wil men niets van 't hollandsch hooren,
Niets van FICHTE of vader KANT,
Niets van 't zuiver eigen denken,
Naar de wetten van 't verstand,

Niets van alles wat er gaans is.
In dien hoogen wereldstaat;
Is dit bij de waalsche broeders
Nog te vroeg of reeds te laat?

Nu dan zal ik naarstig leeren; —
Ginn so nen ciat pon' fê rin;
Lige, mi deuzeme patreie! J
Fa ben kig' kuire on pastin.

'k Zal dan, bij gebrek aan beter,
En behoudens elks fatsoen,
Met mijn nieuwe landgenooten,
't Eburhunsch herleven doen.

Als men er de fransche basterd
Keurig af te zondren weet,
Vindt men er nog oude neder-
Duitsche woorden bij de vleet.

Ja! — wanneer men met een loepje
Leichens landtaal wel bespiedt
Vangt men er nog menig woord op,
Uit het Nibelungenlied.

. . . . . .

Zoo mij 't heimwee ginds mogt plagen,
't Geen wel mogelijk kan zijn,
Zal ik denken : — « 't Ben hier immers
« Spoedig aan den Nederrijn?...

« En de Maas die 'k hier zie stroomen
« Is een nederlandsche vloed,
« Die zich als de Rijn, door Holland,
« In de zee ontlasten moet. »

't Hollandsch is er *contre-bande*.
Ja, dat weet ik al te wel :
Zelfs het Vlaamsch en Brabandsch klinkt er,
Als een tongslag van de hel.

En de Duitschers die er wonen,
Noemen onze taal plat-duitsch :
Wat er hollandsch is, moet still zijn,
Zoet en stil gelijk een muis. —

Nu dat ben ik ; ieder weet het,
Die me kent in Nederland.
Anders was ik er geseteld,
Als een kabeljaauw op strand.

. . . . . .

Deſe verſen hebben wy hier niet alleen om derſelver dichterlyke weerde overgeſchreven, maar ook en wel vooral omdat de losse trant die er in heerscht, het allerjuiſtste denkbeeld geeft van Kinkers gemoedige inſchikkelykheid in het dagelyksch verkeer. Het was bovenal aan deſe inſchikkelykheid en aan de ſtille opgeruimdheid van ſyn karakter, dat Kinker de talryke vrienden te danken had, die hy te Luik én voor ſich ſelven, én voor de beoefening der nederduitſche letteren mogt aanwinnen. Jammer genoeg dat het meerendeel van Kinkers landgenoten 's mans handelwyſe hier te lande niet wisten na te volgen, en den glans hunner onloochenbare wetenſchappelyke verdiensten, met eene onbuigbare ſtyfheid, eene onverdragelyke trotſchheid verdoofd hebben! Wie weet wat er ſou gebeurd ſyn, had vader Willem wat meer mannen van den aart van Kinker in Suid-Nederland weten te plaatſen!

Wy ſegden daareven dat de geleerde professor ſich vele vrienden te Luik wist aan te winnen. Onder deſe behoorden ſonder uitneming de studenten, die ſynen cursus volgden en ſich wekelyks ten ſynen huiſe vereenigden om onder elkander in 't nederduitsch te redekavelen en voorleſingen over letter-

kundige of wysgeerige onderwerpen te houden. Defen kransjes had de hoogleeraar de naam van *Tandem* gegeven; wellicht om uittedrukken dat defelve niet fonder moeite in de waalsche hoofdstad waren ingericht geworden. Veel mannen, wier namen ten huidigen dage in onfe staats- of letterwereld op fyn gunstigste bekend staan, maakten deel van defe vergaderingen en voor menigen onder defe fyn fe het voorwerp eener aangename herinnering gebleven. Defe mannen hier alle op te noemen, ware ons onmogelyk; althans weten wy dat de heeren Nothomb, Jottrand, Van Hasselt, Weustenraadt, Würth, Stas, thans cassatieraad, Städtmann, hoog ambtenaar in de Rhynprovintie, enf., er geene onbeduidende medeleden van waren. Eenige van hun hebben naderhand met den professor eene briefwisseling onderhouden tot aan 1830.

Kinkers werkfaamheid als hoogleeraar bepaalde fich wel niet uitsluitelyk tot de nederlandsche letteren, daar hy ook wel eens eenen cursus over het *natuurregt* deed, en, naar Kant's beginfelen, fyne *Brieven over Natuurregt, aan P. Van Hemert*, liet uitkomen. Nogthans legde hy fich by voorkeur op spraak- en letterkundige werken toe. Uit dien tyd dagteekent fyne *Algemeene Spraakkunst;* eene inleiding tot eene algemeene theorie der talen, foo als ook fyne *Proeve eener nederlandsche Prosodia*. Geenen letterkundige mogen defe twee werken ontbreken; voornamelyk in 't laatstgenoemde, vinden de dichters de beste handleiding tot het maken van vloeijende verfen, by vermyding van stroefheid en wanklank, en tevens eene leerryke toepassing van de versmaat der Ouden op de nederduitsche taal.

Kinker heeft de laatste jaren van fynen gevorderden en gefegenden leeftyd in Amsterdam overgebragt. Nog dikwyls gedacht hy met een treurig welgevallen fyne fuid-nederlandsche betrekkingen, en hier te lande fal fyn naam en fyn aandenken blyven voortleven, foo lang er de nederduitsche letteren een' dankbaren beoefenaar fullen vinden. J. C.

Mynheer de baron de Stassart, de akademie en de vlaamsche taal.

Menigeen fal fich welligt verwonderen, ons, arm en byna baardeloos schryvelaartje, de pen te fien opvatten tegen den weledelen, hooggeboren en hooggeleerden voorfitter der belgische Akademie, die fyne hairen in het uitoefenen van den stiel vergryfen fag. Neen, ons voornemen is niet, de redevoering van den achtbaren baron van het begin tot het einde te ontleden; en bekroop ons de lust hiertoe, dan fouden kunst en kennissen ons ongetwyfeld te kort schieten, om ons naar behooren van de lastige taak te kwyten;

neen, indien wy het wagen dorsten, de reeds foo lang geslotene inktflesch te ontstoppen en de verroeste pen nog eens in 't fwarte nat te doopen, dan was het, omdat de taal van het meerendeel der Belgen, of met schuldvolle voordacht, of door eene laakbare nalatenheid, in fyne redevoering vergeten werd.

Indien wy ooit gedacht hadden, fulks te fien gebeuren, dan feker was het op dit oogenblik niet, als koninglyke verordeningen juist de leemte hadden aangeduid, die er betrekkelyk de vlaamsche taal in de akademie bestaat. Hadden wy kunnen vreefen, dat iemand haar in den vergetelhoek fou hebben gelaten, dan toch verwachtten wy fulks niet van den voorfitter defer akademie, die, ten minste naar ons dunken, met den wensch des konings, het lichaam betreffende, aan welks hoofd hy fich bevindt, bekend moest fyn; ja, wy feggen het nog eens, indien wy gedacht hadden, onfe moedertaal verstooten te fien worden, dan was het niet van een persoon die in october 1841, benevens verschillige fyner medeleden, fich aan de eertafel bevond op het feestmaal, dat er ter gelegenheid van het vlaamsch taalkongres te Gent werd gehouden.

Maar sedert dan fyn er vier jaren verloopen en welligt begint het geheugen van M. den baron de Stassart foo al wat te verslappen, of jou vooroordeel en afgunst aan defe vergetelheid niet vreemd fyn gebleven? Wie weet? Telken dage wint in België het vlaamsche grondbeginsel veld, en ontwikkelt het fich op eene wonderbare wyfe, in weêrwil van de hinderlagen, waarmede men het langs alle kanten tracht te keer te gaan!

De geleerde baron gaf fich de moeite, in eene omstandige ontwikkeling te treden om te bewyfen, dat een fransch letterkundige, dien hy onstoch de eer niet doet te noemen, fich wel had willen geweerdigen, eenige stukjens fyner belgische taalgenooten te aanhooren, welke hy niet aarfelde, nevens eenige der verdienstelyke stukken fyner fransche kunstbroeders te stellen; ja, felfs wees hy somtyds aan de eerste den overwinningspalm boven de tweede toe. Welnu! lieve lefer, wat fegt gy van defe eer, wat fegt gy van die wonderbare daadfaak; een echt franfche fchryver, die fich wel tot daar toe wil vernederen, een' gunstigen blik op de lettervruchten onfer belgische franschschryvers te laten nederdalen; inderdaad, is dit niet allervleijendst voor ons, onbeduidend volkje, dat fich in alles byna naar den goeden wil van Frankryk moet gedragen, dat een lid der groote natie fich wel met ons een oogenblik heeft willen ophouden! Dan, als men op foo een fonderlinge wyfe de heerschfucht onfer fuider naburen in de hand werkt, mogen defe ons tog wel, bovenal als het niemand hoort, een wierookwalmtje toefwaaijen. En, waarom fegdet gy niet, Mynheer de akademievoorfitter, dat er in ons land een gedeelte is, dat, hoe klein het ook fyn moge, noch Frankryk ontfiet, noch fich om de verwaande modekoningin bekreunt, dat, hoe aanmoediging en ondersteuning het ook te kort schieten, ten minste foo veel en meer verdienstelyke werken dan het fransch-

schrijvende, in het licht bragt en werken die alle ter versterking onser eigendommelykheid strekten en de aanmatigingen van onse overweldigingsluchtige naburen te keer gingen; werken, die reeds den verderfelyken verbasteringsvloed, welke fich over België heenrukte, gedeeltelyk afgeweerd hebben, en thans stap voor stap den grond, dien het romaansch element op ons vreoverd had, terugwinnen. Gy moest ten minste gezegd hebben, dat er in België eene taal bestond, die fier op haar roemruchtig voorleden, fich als by betoovering, der groote mannen van vroegere eeuwen weêr weerdig maakt, en, als uit eene slaapfiekte ontwakende, eene buitengewoone levenskracht aan den dag legt. En fier mag fy op dit voorleden wefen, want het besloot mannen, wier namen alom bekend fyn. Mannen foo als van Maerlant, Simon Stevyn, Zevecote, Marnix van S. Aldegonde, Vondel, enf., en dit moet gy des te beter weten, daar gy van den tweede in uwe redevoering spreekt, en beter als ik moet gy u de gefegde herinneren, welke in den brief van M. Dufan aan de Académie des belles lettres et sciences voorkomt. De groote Bruggeling, van Archimedes sprekende en van de waarde der vlaamsche taal boven de andere talen overtuigd, verheugt fich over fyne *spraeck welke duytsch was, de fine* (die van den sicilisaanschen wiskundige namelyk): *maer Griecksx*.

Gy spreekt van eene nationale letterkunde en gy vergeet er het schoonste, het echt nationale gedeelte van; dit gedeelte, dat de oude landtaal bewaart, en fich, in weêrwil van de minachting der franschschryveren, by den vreemde doet bewonderen; ja, terwyl gy onfe landgenoten toespreekt als of fe onbewust waren van het bestaan eener vlaamsche letterkunde, die echter dagelyks van haar leven getuigt; terwyl gy de stof eener echte nationaliteit verfoeit, juicht Duitschland, het groote, het geleerde en wyfe Duitschland, met een algemeen handgeklap onfe ontwikkeling toe; en die aanmoediging, welke gy onfen medeburgeren weigert, biedt ons de vreemde, door ons moedig streven verrukt.

Dan, de fransche stukken waarvan gy, voorfitter onfer belgische akademie, gewaagde [1], hadden die wel de eer, welke aan talryke onfer vlaamsche gewrochten te beurt viel, van in verscheidene talen, onder anderen de duitsche, engelsche, slavische of poolsche, tot felfs de fransche, vertaald te worden.

[1] By defe vergelyking kan men den schryver des te minder van overdryving beschuldigen, daar de heer de Stassart in fyne akademieke wysheid, het goedgevonden heeft, twee der voornaamste franschschryvende belgische dichters, de heeren Th. Weustenraadt en E. Buschmann, onvermeld te laten en hunne met byval ontvangene werken, geheel en al over het hoofd te fien. Het is waar, dat Th. Weustenraadt nu en dan ook wel eens vlaamsch schryft en dat E. Buschmann, in fyne dubbele hoedanigheid van schryver en van drukker, der vlaamsche letterkunde reeds meer dan eenen dienst bewefen heeft. Sou M. de Stassart fulks by geval in aanmerking hebben genomen?

De redactie.

By myne weet is aan geen enkel defer dergelyke gunst te beurt gevallen, ook werden fy by de naburen niet nagedrukt, foo als het in Holland met verscheidene stukken, felfs met geheele werken onfer schryvers het geval was.

Souden die fransche werken wel de vergelyking kunnen onderstaan met degene der schryvers, die fich van de taal bedienen, welke gy uwer aandacht onwaardig schynt te oordeelen? Maar, doorloopt België, en fegt of gy onder uwe franschschryvers namen vinden fult, die als degenen van Conscience, Ledeganck, De Laet, Ryswyck, Nolet de Brauwere, Mev. Doolaghe, Van Duyfe, Van Kerckhoven, Ecrevisfe, enf., onder het volk bekend fyn en gewaardeerd worden; gy stipte in uwe redevoering de uitmuntenheid aan, waarmede onfe romanschryvers de feden en de gebeurtenissen der festiende eeuw wisten af te schetsen; was het nogmaals aan de vlaamsche fyde niet, dat de beste afschetsers van dit tydstip, Conscience, De Laet, enf., fich bevonden, en de besten onder u, foo als de heeren baron Jules de Saint-Genois en Felix Bogaerts, verruilden immers onlangs het fransch tegen het vlaamsch, en het was in defe laatste taal, dat fy hunne jongste werken opstelden. De gedichten, waarover gy foo breedvoerig hebt uitgewyd, moeten verre onderdoen voor degenen van de hierboven genoemde schryvers, alhoewel defe de goedkeuring van geen enkel fransch letterkundige ontfangen hebben; en fag men in de rei der belgische franschschryvers eenige verdienstelyke vrouwen de pen vatten, op onfe beurte fagen wy gevoelvolle vrouwen optreden, die in de oude taal der vaderen, uitmuntende gedichten daarstellen. Dit alles moest de voorfitter van het lichaam, dat het letterkundig en wetenschappelyk België vertegenwoordigt, geweten en gefegd hebben; want het was niet meer als fyn pligt, met den letterkundigen toestand van België bekend te fyn; en hierin begrypen wy wel de beide letterkunden van onfen bodem.

Defe handelwyfe heeft ook niets rustinsprekends voor ons Vlamingen. Wat fullen de leden onfer akademie doen, wanneer het er op aankomen fal, de nog te kortschietende leden te noemen? Sal fy op eene billyke wyfe hiertoe vlaamsche schryvers kiefen, om een redelyk evenwigt tusschen het fransch en het vlaamsch daartestellen? Hier is sterk voor te vreefen, en op de toekomst moeten wy weinig hoop hebben, dewyl het defe heeren felven fyn, welke die leden, en hierna hunne opvolgers, moeten noemen. En reeds luidt het feer waarschynlyk, dat het meerendeel der nieuwe akademisten franschschryvers, felfs franschmannen fyn fullen, onder anderen, de heer Baron; — Mynheer de akademievoorfitter vergisse fich niet, het is niet van fyn hoogedelen persoon dat wy hier gewagen willen, maar van feker *professeur ès lettres*, die ons eens, als een soort van luchtsteen, uit de franschen wolken kwam gevallen, — en aan het land, dat hem wel als een fyner kinderen aannemen wilde, een fonderling geschenk medebragt, een geschenk dat, volgens fyn feggen, de eenigste

middel bevat om eene belgische, eene echte belgische nationaliteit daar te stellen : De fransche taal!! Sinds dien tyd acht by het ſich geoorloofd, hy uitlander, die toch aan België of aan Frankryk ontrouw moet ſyn, de taal van het land te vernederen en als de grootste hinderpaal te beſchouwen, welke er België by het gronden van eene sterke nationaliteit in den weg staat[1]. En nochtans ſal die man naar alle waarſchynlykheid benoemd worden[2]!

Troostende is het echter voor de Vlamingen dat Syne Majesteit, die op de openingsvergadering der akademie tegenwoordig was, de ſaken anders inſiet dan onſe fransche raadgever. Dat heeft de vorst beweſen, toen hy na de ſitting op de vriendelykste wyſe aan onſen verdienstelyken taal- en letterkundige, den heer Willems, bekend maakte dat S. H. de graaf van Vlaanderen hem, ter gelegenheid van ſyn verjaardag, vlaamsche verſen had opgedragen en er by-voegde : « Gy ſiet wel, Mynheer, dat men de vlaamsche taal niet vergeet. » En ſeer gepast was ook het antwoord van den verdienstelyken vlaamschen schryver, als hy ſegde : « Sire, inderdaad, niemand vergeet het vlaamsch, dan Mynheer de voorſitter in ſyne redevoering. »

Met ongeduld ſien wy dus de benoemingen der akademie te gemoet, en vertrouwen ſtellende in hare regtveerdigheid durven wy ons nog op eenen onpartydigen keus verwachten. Mogten wy ons echter in onſe hoop te leur gesteld ſien, dat ſy dan niet vergete, dat de tyd en het nakroost eens gereglgheid doen ſullen over alle onregtveerdige vonnissen en over hen die ſe stryken.

G. J. DQDD.

[1] Siet hier eenige der ſonderlinge oordeelvellingen van deſen heer, over de nederduitsche letterkunde, uit ſyn *Coup d'œil sur l'état actuel des sciences en Belgique* getrokken. Blſ. 16 ſegt hy : « L'énergie littéraire du hollandais, resserré dans de si « étroites limites et si PAUVRES EN NOMS ILLUSTRES, (sic) ne pouvait en aucune façon « lutter avec celle du français, la langue européenne, etc. » enſ. Men kan genoeg uit deſe woorden opmaken hoe weinig Mynheer Baron met de nederduitsche letterkunde bekend is. Verder schryft hy : « L'existence simultanée de deux langues littéraires « est un des plus grands obstacles à l'existence d'une littérature. Or, comme dans « l'espèce, il n'y a pas à hésiter entre les deux idiomes rivaux, ceux qui, aveuglés par « un sentiment de nationalité mal entendu, prétendent aujourd'hui ressusciter le fla- « mand, portent, sans le vouloir, un coup fatal à la nationalité même, dans ses ma- « nifestations intellectuelles. Chercher à élever le flamand au rang de langue littéé- « raire, c'est jeter l'inquiétude et la perturbation dans l'éducation comme dans la « science.....

« Il faut, de nécessité, que l'une des deux succombe, et j'ose dire que, bien loin de « perdre, la nationalité gagne à la promptitude de cette chute. »

[2] By gebrek aan plaats heeft de schryver hier vele bemerkingen moeten achteraten. Hy ſal ſe later ontwikkelen.

VISSCHERSLIED.

Nog eenmaal in fee, myne lieve,
Myn lieve, nog eenmaal in fee!
Dan sturen we ons bootje tegader,
Ons bootje tegader op ree;
Dan geeft ons de pastor fyn fegen,
Syn fegen geeft vader ons mée,
En moeder fegt ons: « God behoede U,
Behoede U voor smart en voor wee! »

Nog eenmaal den walvisch harpoenen,
Harpoenen den walvisch in 't Noord,
En 'k breng schat en rykdom U mede,
U mede terug naar dit oord.
Dan roep ik van verre: « Myn liefste,
Myn liefste, nu los ik myn woord;
Uw liefde viel toch op geen' ander,
Geen ander klampte U toch aan boord? »

Nog eenmaal der golven gevaren,
Der golven gevaren getart,
En 'k druk U, als vrouw, myne liefste,
Myn liefste, als myn vrouw, aan het hart!
En fien we dan later een bodem,
Een bodem van 't onweêr gesard,
Dan feggen we toch: « God behoedde ons,
Behoedde ons voor wee en voor smart! »

Nog eenmaal door branding en yschol,
Door yschol en branding gestuurd,
En 'k bouw U een findelik huije,
Een findelik huije in de buurt;
En heb ik U eens, myne liefste,
Myn liefste, ter kerke gevuerd,
Dan schenk ik U ook wel een foontje,
Een foontje dat frisch op U tuurt!

Nog eenmaal stak Wannes de visscher,
Stak Wannes de visscher in fee;
Niet lang bleef hy weg; en bracht schatten,
Bracht schatten en rykdommen meé;

En 't jaarken en was niet verloopen,
Verloopen op veilig
Of Roosje die drukte aan heur boefem,
Heur boefem een foontjen of twee.

Nog meermaal fong Wannes fyn liedje,
Syn liedje dat ieder bekoort;
Het wordt van de meisjes nog heden,
Nog heden foo geerne gehoord!
Doch iedere visscher en keert niet,
En keert niet terug naar dit oord,
Noch houdt foo getrouw niet als Wannes,
Als Wannes aan Roosje, fyn woord.

JOHAN ALFRED DE LAET.

Antwerpen. 18 december 1845.

GEVLEUGELDE GEDACHTEN.

Soo de liefde vleuglen hadde
Als het lieve vogelkyn,
Verre fou ik dan wel vliegen,
Over woud en fee my wiegen
En nog heden by u fyn,
Soo de liefde vleuglen hadde
Als het lieve vogelkyn.

Soo gedachten fichtbaar waren,
En gevormd als ik en gy,
In de allerverste streken
Sou ik immers tot u spreken,
Wandelend aan uwe fy,
Soo gedachten fichtbaar waren
En gevormd als ik en gy!

Maar gedachten hebben vleuglen
Sweven waar 't hun lust in 't rond,
Gy kunt niet hun vlugt bespieden,
Doch gy voelt fe fachtjes vlieden,
Over hals langs wang en mond;
Ja, gedachten hebben vleuglen
Sweven waar 't hun lust in 't rond!

Naar Wieland. PH. B.

Bladvulsel.

Aan N.

Immers zucht tot de zangster uw: ἀνδρὶ μὲν ἔννεπε μοῦσα —
Bok en filosoof droegen en dragen den baard. F.

YESTERDAY,

DOOR LADY CAROLINE DE CRESPIGNY.

Hy ging! — nog streelt fyn stem myn oor,
Dat gretig volgt der woorden spoor,
De weêrgalm fluistert bly gelast:
« Eerst gistren was 't! »

Ach, gistren klonk in 's windjes spel:
« Hy kwam — ging heen en fel vaarwel!
« Helaes, ook gy fucht dra verrast:
«« Reeds gistren was 't! »»

Eerst gistren! denkt de liefde graag,
Reeds gistren! is der liefde een plaag;
't Luidt droef en toch soo schoon gepast:
« Ja, gistren was 't! »

Beweend, vergeten, koud en wyd
Verfonken in een' vroeger' tyd,
Dood in de kist rust thans myn gast,
Vriend, gistren was 't.

In 't rouwkleed volgen dag en jaar
Als broederen den lykstoet naar,
Sy fuchten scheidend en vermast:
« Ach, gistren was 't! »

J. M. DAUTZENBERG.

He's gone! — yet still that voice I hear,
Those accents float upon my ear,
And Echo whispering seems to say
'T was yesterday.

'T was yesterday! — the Zephirs tell
He came — is gone — has said farewell!
And, ah! too soon shall pass away
E'en yesterday.

'T is sweet to think the time is near,
Though still for Life and Love too far,
'T is mournful — yet 't is sweet to say
'T was yesterday!

Forgotten, lost, and drown 'd in tears,
Deep in th' abyss of former years,
I see a funeralls sad array —
'T is yesterday.

And day by day, and year and year,
Each mournful Brother following near,
Shall chaunt the dirge, and sigh to say —
'T was yesterday!

Er schied, noch schwebt sein Ton mir vor,
Noch lauscht dem theuren Klang mein Ohr,
Und jedes Lüftchen redet hier
Von gestern mir!

Ach gestern, Luft!-ward dir vertraut
Der Willkomsgruss, der Abschiedslaut,
Und nur zu bald, ach! ist entflohn
Das gestern schon.

Erst gestern! denkt die Liebe gern,
Schon gestern! ach wie todt und fern!
Drum Glück und Qual im Worte brennt,
Das gestern nennt.

Kalt, todt, mit Thränen heiss getränkt
In die Vergangenheit versenkt,
Gleich einer Braut, den Kranz im Haar,
Was gestern war.

Und trauernd folgen Jahr und Tag
Als Schwestern dieser Bahre nach,
Und scheidend, jede von den Schwestern,
Spricht: Gestern!

LOUISE VON PLOENNIES.

DEENSCH VOLKSLIED [1].

Kong Christian stod ved höjen Mast
J Rög og Damp.
Hans Værge hamrede saa fast,
At Gothens Hjelm og Hjerne brast.
Da sank hver fjendtligt Speil og Mast
J Rög og Damp.
Flye, skreg de, flye, vhad flygte kan!
Hvo staaer for Danmarks Christian
J Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag:
Nu er det tid!
Han heisede det röde Flag,
Og slog paa Fjenden Slag i Slag.
Da skreg de höjt blandt Stormens Brag:
Nu er det Tid!
Fly, skreg de, hver som veed et Skjul!
Hvo kan bestaae for Danmarks Juel
J Strid?

O Nordhav, Glimt af Vessel bröd
Din mörke Skye:
Da tyede Kæmper til dit Skjöd;
Thi med ham lynte Skræk og Död;
Fra Vallen hörtes Vraal, som bröd
Din mörke Skye:
Fra Danmark lyner Tordenskjold;
Hver give sig i Himlens Vold,
Og flye.

Du Danskes Vej til Roes og Magt,
Sortladne Hav!
Modtag din Ven, som uforsagt
Tör möde Faren med Foragt,
Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,
Sortladne Hav!
Og rask igjennem Larm og Spil,
Og Kamp og Sejer, föer mig til
Min grav!

Wie staat daar by den hoogen mast
In rook en damp?
't Is Christiaan! fyn fwaard dringt vast
Door helm en brein, en klopt en krast.
Reeds finken 's vyands dek en mast
In rook en damp.
Vlugt, is de roep, wat vlugten kan!
Wat vorst! wie waagt met foo een man
Den kamp?

Niels Juel geeft acht op 't windgeklag:
Nu wordt het tyd!
En stet, hy hyscht de roode vlag,
En stuurt den vyand slag op slag.
Luid gilt een stem door 't windgeklag:
Nu wordt het tyd!
Vlugt allen die maar weet waar heen!
Wie hield het vol by Juel den Deen
In stryd?

O Noordsee, Wessel's vlam doorschoot
Uw nevellucht:
Uw krygers stroomden tot uw schoot;
Met hem ontvlamden schrik en dood;
Een schreeuw van d'oeverkant doorschoot
Uw nevellucht:
Beeft, Tordenskjold fwaait dondergloed;
Beveelt u al aan Gods behoed,
En vlugt.

Gy Deenmarks weg tot roem en magt,
Swartkleurge see!
Ontvang uw' vriend, die vrees veracht,
Met dood en met gevaren lacht,
En tart, als gy, der stormen magt,
Swartkleurge see!
En voer my snel door lief en leed,
Door stryd, door bloed, door fegenkreet,
Ten grave meê.

[1] Dit lied is de nationale fang van Denemarken. Het werd verveerdigd door Johan Evald, deenschen dichter die in de voorgaande eeuw bloeide (geboren in 1743, overleden in 1781).

De mededeeling en de vertaling van dit merkweerdige stuk, fyn wy den heere Lebrocquy verschuldigd. De vertaler, foo hy ons meldt, heeft min getracht de eigenaardige schoonheden van 't oorspronkelyke door eveneweerdige in 't vlaamsch weder te geven, dan te doen fien wat groote verwantschap er bestaat tusschen het deensch en het nederduitsch. Hierin ook schynt hy ons byfonder wel geslaagd te fyn: hy geeft ons den tekst terug met een gelyk verfental, met de felfde versmaat, grootendeels met de felfde woorden, en met byna al de felfde rymklanken. Nogthans is fyne vertaling klaar, fuiver en fwierig. Een nieuw bewys, hoe luttel pogingen den Vlaming, die fyner taal magtig is, te doen staan, om fich de kennis van het skandinaafsch te verschaffen. — Aangenaam is het ons te kunnen aankondigen, dat wy op de verdere medewerking van denfelfden yverigen schryver in dit vak mogen rekenen.

MENGELINGEN.

*** Op maandag, 5 january, heeft de brusselsche tooneelmaatschappy *de Wyngaard*, hare tweede wintervertooning gegeven. Het lieve faaltje van de Bisschoppestraat, was foo niet opgepropt, ten minste met een heer talryk, een wel uitgekofen publiek voorfien. Op de eerfte rangen en in de stalles hebben wy eenige hooge ambtenaren bemerkt benevens fommige onfer verdienstelykste schryvers. Ook hebben ettelyke voorname dames ons door hare tegenwoordigheid bewefen dat het schoone geslacht te Brussel wel foo teenemaal verfranscht niet is als sommige modenarren het wel fouden willen doen gelooven.

Dry stukken werden er ten tooneele gevoerd. Van de twee eerste valt er ons weinig te feggen; het waren vertalingen naar fransche melodrames, en wat fransche melodrames fyn, weet ieder wie de tooneelliteratuur met eenen verlichten geest beoordeelt. Wy hopen echter dat de *Wyngaard* ons weldra op betere en vooral op inlandsche voortbrengsels fal kunnen vergasten. — En dat defe hoop op geene ydele gronden berust, dat er in ons vlaamsche letterkamp mannen voorhanden fyn, die tot het beoefenen der tooneelliteratuur de vereischte bekwaamheden befitten, werd ons gister met de vertooning van *Kapitein Trullemans* nog eens ten volle bewefen. Selden is het ons mogen gebeuren, een luchtig tooneelstukje meer byval te fien verwerven. Dat die byval ook *onder alle betrekkingen* verdiend was, fal niemand ontkennen. De heer Roelants was ten eerfte gelukkig in den keus van fyn onderwerp, uit het dagelykfche leven van meer dan eenen onfer krygs- en heldhaftige stadgenoten geput. Daarby heeft hy fyne, verders allefins natuurlyke karakters, feer wel weten te varieeren en fe tot het einde toe staande te houden. Wat ons vooral in het stuk van den jongen tooneeldichter heeft bevallen, is fyne kennis der scène, en een gevoel van kieschheid dat hem toelaat, fonder de minste trivialiteit, de algemeene vrolykheid op te wekken en beurtelings het publiek tot den grimlach en den schaterlach te dringen. — Ook het spel der tooneelisten was goed. Kapitein Trullemans is een geestig man; maar hy spreekt te *veel* of te *weinig* brusselsch. De heer W. was voortreffelyk in fyn rol van serjant-majoor. De twee vrouwenrollen en dien van Isidoor fyn met even veel natuurlykheid als losheid vervuld geworden. Wy noodigen alle

onſe lefers op de naaste vertooning van dat lieve stukskeu uit. Mogt de heer Roelants ons weldra wat nieuws schenken, mogt hy vooral onder onſe jonge letterkundigen weerdige mededingers aantreffen!

.*. Onder den titel van : *Notice sur un tombeau trouvé à Harlebeke, le 3 août 1845*, hebben twee brugsche oudheidskundigen eene kleine verhandeling uitgegeven over de ontdekking, waarvan wy in onſe derde aflevering gesproken hebben. Se fyn der meening, dat het ontdekte graf van de veertiende eeuw dagteekent en dus met de gewaande Forestiers van Vlaanderen geene betrekking heeft.

.*. Hier is, volgens onſe belofte in de fesde aflevering, de brief, dien de heer Lombaerts van de tentoonstellingscommiſsie heeft ontvangen:

Bruxelles, le 3 août 1845.

La commission directrice a l'honneur de vous informer, *que ses règlements ne lui ont pas permis*, de recevoir l'objet que vous lui avez soumis, *parce qu'il ne rentre pas dans la catégorie de ceux qu'elle est autorisée à admettre.*

Je vous prie, Monsieur, de vouloir bien faire reprendre cet objet au Musée et d'agréer l'assurance de ma parfaite considération.

Le Secrétaire, ALVIN.

A Monsieur LOMBAERTS, ciseleur,
coin des Teinturiers, nº 31, sᵉⁿ 8, à Bruxelles.

Heeft dan de commissie dit jaar andere « règlements » gehad, dan in het jaar 1841, toen de jury in fyn rapport feide: « Depuis quelques années cet art (la ciselure) jadis si florissant dans nos provinces, donne des signes manifestes de vie et de progrès : l'arrêté royal du 20 janvier 1833, qui, en instituant à Bruxelles une exposition triennale *des beaux arts, a appelé les ciseleurs à y concourir avec les peintres et les sculpteurs*, les efforts de quelques institutions particulières, notamment de l'académie de Bruges, dirigés vers le même but, ont exercé à cet égard une influence salutaire. » (*Rapports du jury et documents de l'exposition de l'industrie belge en* 1841, blf. 302.) Hoewel wy nu niet begrypen, hoe de ciselure, door den koning als kunst in denſelfden rang gesteld met de schilder- en beeldhouwkunst, door den jury onder de « orfévrerie, bijouterie, joaillerie » kan worden gerangschikt, foo erkent toch de jury ten minste aan, dat de koning in fyne rangschikking juist geen ongelyk had. Tegelyk gaf de jury in hetſelfde jaar aan onſen kunstenaar eenen blyk, hoefeer hy fyne talenten wist te schatten; « le jury décerne à M. Lombaerts la médaille de bronze de première classe » leſen wy, blf. 307, van het rapport, en nu, vier jaren later, lacht de jury met het koninglyk besluit en maakt een' *arrêté* op haar eigen vuist.

.*. Een nieuwe, tot de vlaamsche vertooningen uitsluitelyk bestemde schouwborg fal binnen kort te Gent opgerigt worden; de plannen, door den

bouwmeester Mignard verveerdigd, fyn heerlyk en de voorgevel fal een monumentaalsch karakter hebben.

⁂ Wy lefen in de Antwerpsche dagbladeren dat de voornaamste werken van onfe vlaamsche schryvers: Conscience, Delaet, Van Kerckhoven, de Saint-Genois, Van Ryswyck, Ledeganck, enf., binnen korten tyd in 't hoogduitsch fullen overgefet worden. Sou men ook niet eenige van defelve in 't fransch moeten vertalen, om onfen franschgefinden een denkbeeld te geven van wat de dietsche lettervlyt vermag?

⁂ *Statistiek van kunstbeoefenaars te Rome levende.* — Volgens de laatste opgave blykt dat in de hoofdstad der kunst fich thans vier honderd-en-vier vreemdelingen, hetfy met de studie, of met de uitoefening van hun vak befig houden. Van defe fyn er drie honderd schilders, acht-en-vyftig beeldhouwers, negen-en-dertig bouwkundigen en feven graveurs. Onder hen bevinden fich honderd acht-en-vyftig Duitschers, vyf-en-twintig Franschen, vyf-en-dertig Engelschen, feventien Russen, feven Polen, vyftien Sweden en Noorwegers, een-en-dertig Denen, negentien Belgen, vyf Hollanders, elf Hongaren, vyftien Spanjaarden, feven Portugefen en veertien Amerikanen. By defe nadere verdeeling valt echter optemerken dat vyf-en-veertig niet fyn medegerekend, wier oorsprong twyfelachtig schynt. De italiaansche beoefenaars bedragen een getaal van vyf honderd twee-en-veertig, behalve twee duifend werklieden in mofaïk.

(*De Tijd.*)

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Verslag over de grondbeginselen van het vlaemsch taelverbond, gedaen namens het nederduitsch tael- en letterkundig genootschap van Brussel, aen de heeren voorzitters der belgische maatschappyen te Antwerpen vergaderd, den 31 October 1845, door Michiel J. T. Vandervoort, secretaris van het brusselsch genootschap. Brussel, 1845.

Een nieuw bewys van den onvermoeiden yver des schryvers en tegelyk van fyn voorfigt en fynen scherpen blik in de vlaamsche toestanden. Slechts met een voorstel van het brusselsch genootschap kunnen wy het niet eens fyn en fullen het nooit eens worden, namelyk met de vertalingen uit het fransch, waarvan blf. 31 de spraak is, hoewel defe « in minder getal » fullen fyn. Wy moeten exclusiev wesen, tot dat ons volksdom wéer vast staat; dan eerst mogen wy ook wéer aan fransche bronnen putten, NB. als er iets te putten is, wat wy niet beter in germaansche bronnen vinden, en — dit fal foodra niet het geval fyn.

Jakob van Artevelde, door P. F. van Kerckhoven. Bekroond by den dichtstryd van 1845 door de koninglyke maatschappy van schoone kunsten en letterkunde te Gent. Gent, 1845.

Een echt vaderlandsche fang vol kracht en vuur.

Karel de Stoute. *Beknopte beschryving van den staet der schilder- en letterkunde in de zestiende eeuw, met eene lofrede op Otto van Veen,* door P. F. van Kerckhoven. Twee bekroonde stukken uit den pryskamp van 1845, uitgeschreven door de koninglyke maetschappy ter aenmoediging van schoone kunsten te Antwerpen. Antwerpen, Buschmann, 1845.

Het eerste stuk is een waardig tegenhanger van Jakob van Artevelde, het andere getuigt van grondige studien over het er in behandelde tydvak.

Maetschappy der vlaemsche bibliophilen. *Het beleg van Gent ten jare 965, naer een hs. van Gilles de Voocht* (zestiende eeuw). Gent, Annoot-Braeckman, 1845.

Defe uitgave danken wy aan onfen Blommaert. Wy fullen er nog op terug komen.

Brief aan doctor Jan Volet de Brauwere van Steeland, als antwoord op fynen brief in den School- en Letterbode.

Seer geleerde Heer!

Waarlyk, het geluk is onſen tydſchrifte gunſtig! riep ik luid op, toen UEd. 's brief my toekwam, want het bragt het « hoogst toevallig » ſelfs in uwe handen en gy geweerdigt u, my, niettegenſtaande myne «*moffrikaansche*» afkomſt, in 't openbaar eenen brief daarover toetesturen. Ik dank u uit ganscher harten voor uwe welwillendheid, die ons nederig tydſchrift in een ſoo belangryk blad, als de *School- en Letterbode* is, bespreekt en ſoò voor desſelfs verspreiding niet weinig medewerkt, en ik haast my, op den brief, waarmede gy my vereerdet, ſoo uitvoerig mogelyk te antwoorden. Eer ik dit echter doe, moet ik u iets opmerken. Ik ben een mensch, die al wat hy op het hart heeft met drooge woorden ſegt; ſoo fraaije uitdrukkingen, als « wat my hoofdſakelyk als *te zeer gepeperd in den neus krult,* » of « willen wy die..... ook maar *wegmoffelen* » of anderen, gelyk gy ſe in uwe onsterfelyke gedichten en proſaopstellen in menigte uwen leferen schenkt, willen by my de pen niet uit, en gy hebt dus maar een groteenvoudig proſa te verwachten. Dat u dit dus niet stoore, seer geleerde Heer.

De eerste blik, dien ik op uwen brief wierp, ſeide my, dat dezelve min geschreven is, om de spelling, dan wel de strekking der *Broederhand* te gispen, en dit heb ik hoogsttoevallig niet alléén erkend, maar met my het grootste getal der letterkundigen, die uwen brief

hebben gelefen en, dit mag ik u verfekeren, hebben afgekeurd. Ik fal u dus vooreerst op dit hoofdpunt des briefs antwoorden en dan eerst tot de nevenfaak, de *ſ*, (en niet *s* als gy schryft) overgaan.

De *Broederhand* is, « *dit krult u bovenal als te zeer* gepeperd in den neus, » te veel met algemeen germaansche dingen[1] beſig, gelyk gy meent en halvelings fegt, met Duitschland, want daarvan spreekt gy alleen. Maar de hoogstoevallig in uwe handen gevallen afleveringen fyn niet de eenigsten, die tot heden toe verschenen, en wanneer men over een werk wil spreken, dan scheurt men er toch geen twintig of dertig bladfyden uit, neen, men leest het van 't begin tot het einde. Daar gy dit niet hebt gedaan, gelyk gy felfs bekent, kan uw oordeel dus eigenlyk weinig of niets voor het publiek, voor my gelden, het is voorbarig, ongegrond; gy spreekt er in, gelyk Jules Janin, toen hy van de fee by Antwerpen vertelde. Laat my niettemin toe, felfs *dit* oordeel wat nader te beſchouwen; die analyſe fal u *misſchien* nog meer overtuigen, dat gy ongelyk hebt, met de *Broederhand* foo hevig aantetasten.

« Geene verfransching maar ook geene verduitsching! » roept gy. Dit moet natuurlyk de *Broederhand* aangaan, maar, feer geleerde Heer, feg my eens, waaruit gy bewyfen wilt, dat de *Broederhand* Vlaanderen tracht te *verduitſchen?* Hare strekking is geene hoogduitsche, maar eene algemeen germaansche; fy wil den « fineeschen muur » omverre werpen, waarmede men België had omtrokken, fy wil de Vlamingen meer doen naderen tot hunne broeders in 't *Noorden*, in 't *Weſten* en in 't *Oosten* en daarom bevat fy, *buiten opſtellen en gedichten in 't hoogduitsch, ook engelsche en deensche gedichten en narigten over de noordsche letterkunde.* De invloed der letterkunde defer landen moet, dit wil fy, den invloed der fransche vernielen. Met der felver vruchten te beſtudeeren fullen, dit hoopt en wenscht fy,

[1] Gy schynt vrees voor het woordje algemeen germaansch te hebben, ten minste fal uw handdruk, gelyk gy felfs fegt, slechts een « *echtnederduitsche* » fyn, niet een echtgermaansche. Waarom spreekt gy dan toch in uwen *Ambiorix* altyd van Germanje of het Noorden in tegenoverstelling met het Suiden? Maar die schoone tyd, waar gy Cesar met gepantserde en gehelmde Germanen (*Ambiorix*, blf. 50) liet stryden, is over en *tempora mutantur et nos mutamur in illis.* (Gy fiet, ik heb ook myn latyn nog niet geheel en al vergeten.)

de Vlamingen een weinigje hooger komen, dan fy nu staan, fullen fy ten minste op gelyken trap komen met uwe medevaderlanders, feer geleerde Heer, met de mannen Hollands, wat foo doende, als de *Broederhand* het van de Vlamingen vergt, groot, feer groot, achtinggebiedend groot is geworden. — « Maar het *Handelsblad* bevat germanismen! » roept gy. Mogelyk ja, ik geloof het, maar is de beschaving eens foo hoog geklommen als nu in Holland, wie fal dan vragen, voor welken prys men dit kostelyk goed kocht? Kunnen de germanismen van het *Handelsblad* en eenige dofynen vertalingen fwaar genoeg wegen, om het princiep der vertaling, der geestige aansluiting aan Engeland, Duitschland en het Noorden als gevaarlyk te bevechten? Laat ons toch om de liefde Gods foo kinderachtig niet handelen. Waren er felfs, ik geef het toe, germanismen ingedrongen, foude het dan eene foo groote moeite fyn, fe weêr te doen verdwynen? Doch die vrees voor de taal is een louter schild, waarachter iets anders, iets gewichtigers schuilt, de vrees voor den *geest* — niet dien des vaderlands, wiens verbastering gy vreesde, want verbastering kan slechts van den kant van Quievrain hier indringen, maar voor eenen anderen *geest*, dien des lichts, der hoogere beschaving, dien men vooreerst door twisteryen over enkele letters wilde verre weg houden en nu waar dit niet meer helpt ten minste daar bevecht, waar hy fich voordoet. Maar, feer geleerde Heer, geef u geene moeite, die vrees in het hart der Vlamingen optewekken; gy weet immers felfs en uit ondervinding, dat die moeite vergeefsch is. Toen in Antwerpen over eenige jaren Ryswyck fyne geniale liederen begon te fingen, toen Conscience fyne romannen begon, toen schreeuwden fekere tydschriften, die gy, feer geleerde Heer, hoogst wel kent, dat die liederen, die romannen en vertellingen vol van feilen tegen de taal waren. Wie echter heeft de vlaamsche beweging fulke reusachtige stappen doen maken, die heeren en hunne geestverwanten, met hunne in betrekking op de taal min volmaakte schriften, of onfe letterfifters, die altyd veel gesproken en weinig gedaan hebben? Antwerpen en het jonge Brussel of Gent en Leuven? Nu is Consciences taal fuiverder, als fy in fyn *Wonderjaer* was, ook van Ryswyck geeft er meer acht op, en alles gaat wel, ondanks de angstvallige vooruitfeggingen van het te gronde gaan der schoone moedertaal, waarmede

men eens de bladeren onſer tydſchriften vulde. Vraag Conſcience eens, of hy, toen hy gedurende de omwenteling medevocht, na elken ſchot, dien hy deed, ſyn vuurroer ſchoon maakte en poetſte, tot dat hy er ſich in ſpiegelen kon; vraag aan allen onſe, of aan de oudere franſche revolutionnairs, of ſy, voor aleer met eenen ſabel op hunnen vyand Iostegaan, het wapen onderſochten, om te ſien of er ook geen plekje roest op ſat; vraag den boer, die met ſynen meſtvork vocht, of hy dien eerſt afkuiſchte, om er eenen tegenſtrever mede omverre te ſteken? Sulke reinlykheid is in tyden van vrede goed, maar wy ſyn nog in eenen tyd van omwenteling, van overgang; wy moeten vechten; waarmede, dit geldt om het even. Het franſch moet weggevaagd worden van den vlaamſchen bodem; maar hoe wilt gy ſyne voortbrengſels vervangen? Waarmede, ſoo niet met de voortbrengſels der andere germaanſche letterkunden? Aan de vlaamſche kan het volk niet genoeg hebben, want het houdt weinig van ſlechte verſen — de goede ſyn er toch ſoo geweldig raar — en de vlaamſche proſa telt nog ſoo menig boekdeel, niet dat men waarlyk goed kan noemen. Wat blyft er toch, wanneer men die afrekent, die tegenwoordig vertaald worden? Dit al weet gy ook en gy weet het goed, maar juist dit geeft my een bewys te meer, dat de ſpelling niet, maar de ſtrekking der *Broederhand* de oorſaak is, waarom gy het tydſchrift op eene ſoo nydige wyſe hebt aangerand.

Ik ga nu uwen brief wat meer van naby beſchouwen. Ik ſeg uwen brief, beter mogt ik ſeggen de aanhalingen, die uwen brief uitmaken. In 't algemeen ſyt gy ongelukkig met uwe aanhalingen, en nogthans ſyt gy er ſoo verlekkerd op, dat meer dan een uwer ſtukken niets anders bevat, als ſulk vreemd goedje. Waarom toch vergast gy ons niet op eigene gedachten? Deſe ſyn wel, b. v., in uw *Reisje in 't Noorden* ſeer vaak ſoo verſchrikkelyk oorſpronkelyk, dat men ſich verwonderd vraagt: « Maar ei lieve, hoe is 't mogelyk, dat de Heer doctor Jan Nolet de Brauwere van Steeland ſe kan hebben geſchreven! » maar toch het is altyd eigendom en dit ſiet men immers liever als opeengeſtapelde vreemde pluimen, waaruit toch niets nieuws voort komt. Doch ter ſake.

(De hooggeleerde) van 's Gravenweert ſegt: « L'Allemagne moderne, dont la littérature est cependant plus jeune d'un siècle, alla

depuis quelques années jusqu'à la prétention de nous avoir donné un simple dialecte. » Dat die heer dit fegt geloof ik, maar wie is defe Allemagne moderne? Gy fyt wel in Duitschland geweest, maar gy hebt er toch — dit feggen ten minste uwe *Souvenirs de voyage* — niet veel kennis van de duitsche letterkunde mede uit teruggebragt [1], dus moet ik u dit wel nader verklaren. Sy bestaat uit eenige schryvers, die wel veel getier maken, maar die anders weinig « *om het lyf hebben,* » die over hun vaderland schimpen en er niets goeds in vinden als fich felven en hunne kamaraden, en tegelyk toch alle volkeren willen doen buigen voor dit hun vaderland, en dit wel namelyk wat fyne letterkunde aangaat. Het oordeel defer schryverkens dus bevecht de heer van 's Gravenweert en gy, maar heet dit niet met windmolens vechten, gelyk fekere — gy weet wien ik meen.

Handgeklap, waarlyk eene drukfout voor handklap. Gy vindt er nog veel meer in de *Broederhand,* hoewel fy niet foo grof fyn, als defe, die ik na haar opgemerkt te hebben ter verbetering overliet *aan den* GOEDWILLIGEN *lefer*. Dit slechts pafsim, natuurlyk.

Wy komen tot de tweede aanhaling, die al weêr een weinigje hinkt. Holland is voorfeker « *karaktermatig,* » felfs foo feer, dat het hier en daar aan eenen afgeleefden gryfaard gelykt; maar God lof, het heeft jonge en krachtige schryvers, die niets meer van de paruik willen weten. Duitschland heeft « by al het voordeel der verfraeijing aan wezenlyke zelfstandigheid en kennelyke grootheid verloren. » dit is te feggen... wat? als 't u belieft, mynheer de doktor [2]! Immers moet er nog veel van die grootheid (wy spreken toch van de letterkunde?) overgebleven fyn, daar alle volkeren uit die bron putten en boven alle volkeren uw vaderland en dat van (*den grooten?*) Siewertsz van Reesema. De derde aanhaling van (*den*

[1] Selfs met de *uithangborden* hebt gy naar het schynt, geene kennis gemaakt, anders hadt gy niet feggen kunnen, dat alle echte duitsche namen *noodfakelyk in* MANN *eindigen*. Onder honderd is er nauwelyks *één* van die soort (*Reisje,* blf. 34).

[2] Tot nog toe heb ik nog geene aanhaling afgeschreven; vergeef my, wanneer ik my verstoute, uw voorbeeld natevolgen. Wel mag myne aanhaling niet altefeer van myne bescheidenheid getuigen, maar gy weet immers « *auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil* » en dan troost ik my ook met Göthe's: « Nur die Lumpen sind bescheiden und die Schweine sind nicht eitel. » Hoor dan.

Doktor W. J. A. Jonckbloet (een der verdienstelykste taalvorschers, die Holland

hooggeleerden?) Lejeune is fonneklaar, maar niemand is meer dan ik tegen het « onbeperkte » verryken van het nederduitsch uit den voorraad eener andere taal.

Bilderdijk, de onsterfelyke, en *Duitschland* en *dom* had ik verwacht. 't Was natuurlyk dat de man (dien ik voor 't overige als dichter feer hoogacht) immer foo feer op die domme Duitschers schimpte; fy konden en kunnen hem ja niet genietbaar vinden, fy willen nog immer niet aan fyne onsterfelykheid gelooven, die ruwe venten, die felfs foo verre gaan, dat fy hem als geleerde niet felden luidkeels uitlachen, God vergeef het hun. « Geene verfransching maar ook geene verduitsching! » roept gy op het slot dier pagina uit. Ik heb vroeger de *Broederhand* verdedigd tegen den achter-

ooit befat, misschien daarom, dewyl hy « oude pergamenten uit den schoot van het voorledene opdelft » geene autoriteit voor u, maar in elk geval eene autoriteit voor uwe geleerde medevaderlanders, die toch ook fit en stem in den raad hebben) Doktor W. J. A. Jonckbloet dus, fegt onder anderen in den *Gids*, IXe jaargang, blf. 558 der boekbeoordeelingen : « Of het wel eene troostrijke gedachte is voor het brave, behoudende volk van Nederland, dat bij iedere gelegenheid zijne groote voorvaderen in den mond heeft, die in wetenschap en kunst aan geheel het beschaafde Europa de wet gaven, — of het wel eene troostrijke gedachte is, dat de waarachtige kennis van wat den als volk kenmerkt, van hunnen aard en inwendige ontwikkeling, hun moet geleerd worden door vreemden? Of hebben niet de Duitschers Franz Joseph Mone, Hoffmann von Fallersleben, hen het eerst nader bekend gemaakt met hunne eigene taal en met de schatten hunner voorvaderlijke letterkunde? Wij moeten het, helaas! bloozend erkennen, en terwijl wij onzen duitschen broeders dankbaar zijn, dat zij ons het pad hebben aangewezen, dat wij behooren te bewandelen, en het veld, dat wij geroepen zijn, verder te ontginnen, mogen wij eenen herhaalden zucht over onzen stationnairen geest niet terughouden en ons beklagen over hetgeen men — met een woord, dat in de laatste dagen zoo dikwerf werd ter sprake gebragt, — zou kunnen noemen onze *Ontwikkeling in Nederlandschen zin*. . . . . Het is omdat wij sinds jaar en dag ons ontwikkeld hebben, eenzijdig als de Chinesen, en te gronde gegaan zijn in het geliefde systeem van *eigenvergoding*, zoowel individueel als in massa. Wel kan men de beweging rondom zich niet geheel onopgemerkt laten voorbijgaan; maar in den regel haalt men de schouders op en meesmuilt, spreekt van gevaarlijke systemen, van zijn' eigen weg te willen gaan, of zoo men zich, door uitzondering op den regel te maken, een' naam wil verwerven, dan steekt men de loftrompet voor een' of ander groot man, zonder zich evenwel diens geniale resultaten ten nutte te maken..... »

Ik hou op, ofschoon ik u nog andere schryvers kon aanwyfen, die nagenoeg de felfde taal voeren. De pauw staat wel op myn schild *volgens uwe wyfe van fien*, maar ik fal hem toch niet te feer opsmukken.

docht, welken die uitroeping op haar werpen moest. nu fal ik ter afwisseling ook my, den opsteller, er tegen verdedigen. Soo gy een beetje beter wist, wat men in Duitschland over de letterkunde fegt, waaraan gy u hebt aangesloten, dan foude het voor u geene onbekende faak fyn, dat buiten de schryvers, die Vlaanderen willen verhoogduitschen, er nog anderen fyn, die dese gedachte bevechten. Geen van dese laatsten echter heeft meer en warmer tegen de gedachte der verhoogduitsching van Vlaanderen gestreden, als ik; wilt gy er meer over lefen, doorblader dan het *Vaterland* van Darmstadt, de *Blätter für literarische Unterhaltung* van Leipzig op meer dan eene plaats, den *Janus* van Berlyn, lees dan de voorrede van myne *Niederländische Sagen,* enf. Doch voor u fouden die opstellen feer onsmakelyk fyn, want ik heb er niet dien lieven trant in gevolgd, die uw by den onsterfelyken Bilderdijk foo feer bevalt en dien gy hem foo meesterlyk nabootst; van *dom*-en *nabaauwen* en *spuwen,* die ik hier in min dan fes regels tegenkom, is er even foo weinig te vinden, als van *in den neus krullen*, *hakketeeren,* enf.

Ik konde nu voortgaan met de aanhalingen te beschouwen, doch als inleiding der navolgende aanhaling van den Lulofs komen eenige gouden woorden van u.

« Beter dan over eene *s, z* of wat meer te hakketeeren en ter staving van onuitvoerbare utopieën oude pergamenten uit den schoot van het voorledene op te delven. zouden de Duitschers, die zich met onze letterkunde willen inlaten, de keurige voortbrengselen van nieuwere schryvers leeren kennen. » Dit gaat dus regtstreeks op my, doch laat ons vooreerst Lulofs hooren:

« Jammer dat Grimm, von Richthofen, Hoffmann, Mone en anderen hunner landslieden niet wat meer ook met onze hollandsche letterkunde uit de gouden zeventiende eeuw, en met die van onzen tegenwoordigen tijd bekend schijnen. Vondel, Hooft, Huygens, Cats, Feith, Bilderdijk, Helmers, Loots, Staring, Van der Palm, enz. zijn — uit een aesthetisch oogpunt ten minste beschouwd — toch altijd meer waard, dan de schrijvers uit de dertiende en veertiende. Hebben ook al eerstelingen der lente hare eenvoudige en eigenaardige schoonheid, later bloemen zullen toch meer rijkdom en afwisseling opleveren. Wie zou Wolfram von

Eschenbach of Gottfried von Strassburg boven Schiller en Goethe stellen?»

Vergeef het my, maar iets dommers als dit is in de laatste tien jaren niet gefeid geworden; het is juist hetfelfde, als of men u feide: «Maar heer Nolet, Heer doctor Jan Nolet de Brauwere van Steeland, waarom geeft gy geene oude klassieken uit?» of als of men het foo feer fonderling wilde vinden, dat de stallingen des konings van Denemarken u beter bevielen, dan het alomberoemde Museum van noordsche oudheden, gelyk gy felfs in uw reisje (blf. 60) bekent. *De gustibus non est disputandum;* gy, b. v., schept er een geweldig genoegen in, van tertia loca, nachtpotten, uitbraken, spuwen, scheelfien, enf., in uw reisje te spreken[1], dit vinden andere menschen (en ik ook) leelyk en fy fouden er felfs niet *durven* van spreken. Gy foudt «voor de fraeiste dingen van de wereld uw middagmaal niet laten»[2] en anderen laten noen- en avondmaal loopen om felfs een min groot genot niet te laten ontsnappen. Gy wilt u onsterfelyk maken door dichtstukken van duifenden van heldenverfen, en ik vind dit *à la perruque* en hou my liever met fagen en volksoverleveringen befig. Doch ik fal u dit nog verder moeten uitleggen. Hier fyn de geleerden vaak universaalgenies; meer dan een van onfe profefsoren fou des noods in alle fakulteiten lefsen kunnen geven. Soo, b. v., de heer Moke in Gent, die latynsche schryvers verklaart, over oude geschiedenis voorleest, fynen leerlingen belgische geschiedenis opdischt en, te gelyk met dit alles, lefsen, niet slechts in de fransche, maar in alle letterkunden der wereld geeft. Sulke mannen hebben wy onder die «domme Hoogduitschers» niet. Grimm, b. v., is slechts met de oudgermaansche talen en met de oudste kultuurgeschiedenis befig, Mone en Hoffmann insgelyks, Richthofen gaat niet veel buiten het regt; van andere studien willen die mannen niets weten. Daarom echter kent men niettemin in hun vaderland «de keurige voortbrengselen van nieuwere schryvers,» want buiten hen fyn er nog veel, veel andere letterkundigen. Waret gy, heer doctor, meer met de letterkundige journalen van

[1] *Een Reisje in het Noorden*, blf. 6, 24, 25, 48, 60, 61, 84, 92, 134.
[2] *Ibid.*, 149.

uw eigen vaderland bekend, dan foudt gy, b. v., weten, dat van Lenneps werken allen vertaald fyn, die van De Vries ook, dat fekere heer Mauvillon federt jaren niets anders doet, dan uit uwe moedertaal overfetten, dat daarby de heeren professor Wolff in Jena, Trofs en meer anderen hem onvermoeid helpen, dat mevrouw von Ploennies juist met den Lucifer van Vondel befig is, enf. Ook de keurige *werken* van nieuwere belgische schryvers worden vertaald, gelyk gy weet, foo die van onfen Conscience, van Kerkhoven, De Laet, Dautzenberg, van Duyse, Mevr. van Ackere, Ledeganck en den man des volks, van Ryswyck.

Gy gaat, na Lulofs aangehaald te hebben, foo voort:

« Maar neen, er zyn lieden die van dit alles weinig of niets kennen, en toch jeukte gevoelen om er over te praten, wat zeg ik, om te verbeteren, te leeraren, te beslissen, en *per fas et nefas* nieuwigheden op te dringen, al ware 't slechts om van zich te doen hooren. Lieden voor wie Staring het volgend puntdicht neêrschreef:

> Aller eeuwen verstand heeft Louwtjen in pacht.
> Over 't laag en 't hoog moet zijn wijsheid zweven:
> Pas kan hij het zijn doode Mama vergeven,
> Dat zij, buiten zijn raad, hem ter waereld bragt,

Lieden die over ryp en groen oordeel vellen, berispen, schimpen, maer ook soms den geworpen bal duchtig terug krygen. »

En daarin hebt gy gelyk, dit fult gy nu meer dan ooit erkennen; ik foude er nog wel willen byvoegen: Maar die lieden fouden niet mogen kwaad worden, als men, b. v., hun in eene recensie de waarheid fegt; het ware beter, dat fy stillekens fwegen «*als een mof,*» (gy fiet, ik bedien my by voorkeur van uwe lievelingsuitdrukkingen).

«Maar,» fult gy roepen, «waar voor dit alles? Heb ik niet gefeid: «Wy gevoelen ons vol van eerbied en achting voor de duitsche letterkunde en haren voorstaenders bieden wy gaerne de broederhand;» doch, feer geleerde Heer, klinkt dit niet in uwen brief gelyk het: «allez au diable!» hetgeen graaf de Merode eenen man nariep, dien hy een oogenblik vroeger *très-honorable* noemde? Is dit niet een Judaskus? O protesteer er niet tegen, want het helpt

u niets; de paardenvoet is te duidelyk; de domsten moeten hem ſien en — hebben hem geſien.

Doch, wat de duitsche strekking der *Broederhand* aangaat, meen ik genoeg te hebben gesegd; laat ons nu eens naar de *ſ* ſien.

Een spreekwoord segt: Wie den duivel bannen wil, moet rein ſyn. Syt gy dan ſoo rein, seer geleerde heer? — Neen, want hoe durft gy immers de vermetelheid hebben, eene *ij* in plaats van de echtvlaamsche *y* te setten en ſoo « eene nieuwe babylonische verwarring in het kamp der vlaamsche letterkundigen te brengen? » Waarlyk, men sal « met leed ſien, dat gy op eene ſoo seer uiteenloopende wyſe van de spelling van het gentsch taalcongres afwykt. » Wanneer « sal dan toch België het geluk hebben *van* eene eigenaardige vaderlandsche vlaamsche spelling te beſitten? » — Doch niettegenstaande die onreinheid sal ik u antwoorden.

In het begin van uwen brief vraagt gy, na in uwe alombekende onvergelyke luim den « leergragen kyveekeling » te hebben gespeeld, eenige inlichting over de fransche afkomst « der ongelukkige *z*. » Dit « de fransche *z* » kan eigenlyk niet op myne rekening komen, maar op die van den bestuurraad der *Broederhand*, doch die weet wel, wat hy schryft en geerne gelast ik my, hem te verdedigen.

Waarom toch moet gy de met *z* beginnende woorden van uw woordenboek tellen, gy, de veelbelefene, de aanhalingsryke? O hoe kon uw geheugen u die poets spelen en u ſoo in de steek laten, dat gy ſelfs uwe lievelingen vergeet! Hier was de plaats, waar gy Lulofs moest doen spreken, seer geleerde Heer, hier, waar Lulofs van saken kan spreken, die hy kent. Lees eens, wat hy in ſyne « *Schets van-een overzigt der duitsche taal of der germaansche taaltakken in derzelver oorsprong en tegenwoordige verdeeling* » over de *ſ* segt — doch gy ſyt ſoo beleefd, alle aanhalingen voor my afteschryven en ik sal dit dan ook voor u doen.

Blf. 129 dier verhandeling segt Lulofs namelyk: « De invloed, dien het *Fransch* op onze taal gehad heeft, is zigtbaar in de wijze, *waarop wij sommige letters... gebruiken* en dezelve uitspreken. » Onder het getal dier letters *kon*, meent Lulofs, blf. 130, ook de *ſ* ſyn: « Wy spreken onze *s* hard, de *z* zacht uit. De Hoogduitschers doen het omgekeerd. Hunne *z* klinkt echter nog veel scherper dan onze *s*. Zonde ons gebruik, *dat in vele opzigten met het Fran-*

sche overeenstemt, ook naar het laatstgenoemde kunnen geplooid zijn geworden? » Naderhand schynt die onfekerheid echter by Lulofs tot fekerheid geworden te fyn; immers fegt hy, blf. 228, desfelfden werks : « Ik beken echter gaarne, dat, voor zoo ver wij ons in het gebruik der *z* naar de Franschen geschikt hebben, zulks niet, dan zeer laat, geschied is. Eene eeuw voor Ten Kate[1] toch schijnt het gebruik van de *ſ* en *z* nog ten eenemaal weifelend geweest te zijn, gelijk men zien kan in zijne *Aanleiding,* I, p. 120. De een (zegt hij) zag de *z* toen aan als scherp op zijn Hoogduitsch, de andere als zacht op zijn Fransch en dus werd in beide gevallen door velen de *ſ* gebruikt. » Is die inlichting u voldoende, feer geleerde heer? Ik meen, dat fy het fyn moet, want ik laat, myn oordeel in die vrage geerne onderdrukkende, eenen uwer lievelingen spreken, en meer kan ik toch niet doen.

De meening van Siegenbeek, die voor u alles afdoet, die uw bybel is, waarop gy fweert, kan ik niet goedkeuren. Hy fegt : « Dat de Ouden dezelve (de *ſ*) daartoe (ter beteekenis van den zachten klank) niet doorgaans bezigden, werd veroorzaakt door hunne gehechtheid aan de schrijfwijze der Latijnen, die de *z* niet onder hunne letteren tellen. » Het gansche overige Germaniën schryft dus tot heden toe slechts « uit gehechtheid aan de schrijfwijze der Latijnen » *ſ,* waar het oude Nederland bykans algemeen dese *ſ* gebruikte, waar het sedert de festiende eeuw *ſ* nevens *z* befigt en nu sedert dertig of veertig jaren de *z* algemeen aanwendt? Is dit aantenemen? En wat fal men eerst feggen, wanneer men woorden, gelyk die, welke gy aanhaalt, van eenen Siegenbeek hoort : « Er is dus geene reden, om, *gelijk enkelen willen,* tot het gebruik der Ouden terug te keeren, ten zij men de beschaving en verrijking der tale, waartoe de gemelde invoering der *z* voorzeker medewerkte, ganschelijk afkeure. » Is dat niet hetfelfde, als, wanneer men hier by ons beweert, dat de spelling der koninglyke kommifsie den grond heeft gelegd tot het herbloeijen onfer letterkunde?

« Gelyk enkelen *willen* » fegt Siegenbeek van de herinvoering der *ſ* sprekende en — weinige regelen verder durft gy beweeren :

[1] Hy schreef in 1723.

« *Sedert de zeventiende eeuw zijn* k *en* z *tot heden toe door alle schrijvers behouden.* » Ik laat het in 't overige aan myne keukenmeid over, daarop te antwoorden. Hier spreekt de kwaadwilligheid.

« Doch het is vooral uwe bladz. 157 die ik niet kan bystemmen. Wel, wel, die arme Duitschers! zij kunnen de *z* niet uitspreken! maer de *sch* en *v* willen ook al hunne keel niet uit; *schaer, ver,* luiden bij hen als *char, fer* bij den Franschman. Zeer geleerde heer, willen wij die lastige *sch* en *v* gemakshalve ook maer wegmoffelen? »

Als ik uwe consequens befat. feer geleerde Heer, dan foude ik niet slechts « de *k* voor *c* » en felfs, waaraan nooit een mensch *kan* denken en « hetgeen onzin » ware, « voor *qu* ter fyde schuiven, » maar ook « *sch* en *v* gemakshalve maer wegmoffelen, » *sch* en *v*, die in het duitsch, gelyk in 't nederduitsch gebefigd worden! Voor het oogenblik vergun ik hun nog een beetje leven. Het handelt fich echter niet daarom, dat de Duitscher de *z niet uitspreken kan;* daarin fyt gy het, feer geleerde Heer, gelyk op de meeste andere plaatsen in uwen brief, geweldig mis; fy en het Noorden spreken die *z* slechts anders uit als gy, gelyk gy fonder twyfel op uw reisje in 't Noorden had gehoord, foo gy u hadt geweerdigd, met eenen « *dommen Duitscher* » te spreken; ja, ik ben feker, dat gy, die geen woord deensch en sweedsch hebt kunnen verstaan (*Reisje,* blf. 76) meer dan een dier woorden hadt verstaan, indien gy meer met het gebruik der *f* en *z* waert bekend geweest. En het fyn niet slechts de Duitschers, die defe letter anders uitspreken, maar ook alle andere duitsche volkeren[1], van de welke ik ook p. 157 uitdrukkelyk spreek, maar waarvan gy niet spreekt dewyl dit niet strookt met uw plan, de *Broederhand* als ter « verduitsching » van Vlaanderen gesticht, daartestellen. Dit is echter niet foo gevochten, gelyk het den man van eer betaamt, doch ik vergeef het u, want de gansche brief draagt een dubbelfinnig karakter. Nu fegt gy wel: « Wat de duisterheid betreft, die voor *Duitschland* (?) uit het behoud der *z* zou ontstaen, deze redenecering komt mij niet behagelijk voor, al klinkt zij zeer Behaegelsch. »

[1] In oorspronkelyk deensche en fweedsche woorden vindt men geene *z*.

Gy spreekt dan van kool en kool, maar men moet toch « berookte zinnen » hebben, om dit *eenige* voorbeeld van door orthographische overeenstemming voortkomende duisterheid gelyk te stellen met honderde van dergelyke voorbeelden. Ware een ander, als gy, de schryver defer finsnede, ik foude hem met den dichter van « diu buochir Mosis » toeroepen :

Ich sage dir inwâr
du pist ein starcher esil. V. 5557.

Wanneer gy in eene gegeven finsnede *alle* woorden verstaat, buiten het eene met *z* beginnende, dan mag het u wel gemakkelyk vallen, dit eene te raden; maar als nevens dit eene er nog anderen fyn, waarover gy niet in 't klare kunt komen, dan, feer geleerde Heer, fal dit eene u geweldig lastig vallen; bewyfen daarvoor kunt gy *alle dagen* in menigte by uwe vlaamsche lettervrienden vinden, die echter natuurlyk ook «moeijelyker van begrip fyn,» dan gy. « Overigens kon ik dit wapen tegen u keeren, » fegt gy, maar hoe ongeschikt doet gy dit! Met een provincialism : *sullen* (glyden) en met twee woorden van vreemde afkomst, *saeijen* (sayette) en *sanr* (sanctus) hetgeen gy met *fand* verwart.

In 't algemeen heeft my die aanranding over de *f* ten hoogste vergenoegd, vooral, daar fy foo nydig is. In het artikel *Onfe spelling* hebben wy doen fien, van hoeveel belang de herinvoering der *f* voor de verfpreiding der kennis onfer letterkunde fyn fou; dat de *f* niet tegen de wetten der grammatiek ftrydt, daarvan fal toch elkeen overtuigd fyn; fy ftrydt dus flechts tegen een eerst sedert eenige jaren meer aangenomen gebruik. En dit gebruik is voor u foo heilig, dat gy, liever dan er van aftewyken, de andere volkeren Germaniëns van het oneindig genoegen berooft, den *Ambiorix* en het voortreffelyk « *Reisje in het Noorden* » en het hartroerende « *Graf der twee gelieven* » en de goddelyke « *Geschiedenis der Joden,* » aan al de welke nog geen vertaler fich verstoutte te roeren, in 't oorspronkelyk te mogen lefen, en dit niet alleen, maar dat gy felfs ons arm en onbeduidend maandschriftje wilt den doodsteek geven, omdat het tegen de heilige *z* fondigt, dat gy het als een orgaan ter verduitsching van Vlaanderen daarstelt.—Hoe fal de heer Snellaert tevreden fyn, dat uw toorn eenen

anderen fondenbok heeft gevonden, hy, die eertyds als criticus van het Kunst- en Letterblad foo dikwyls een bytend woordje van u heeft moeten hooren!

Ik bepaal my hiermede, of fal ik nog nauwkeuriger te werk gaan met myn antwoord, en, b. v., nog aanstippen: Op de twee vraagteekens, pag. mihi 1, kan ik volstrekt geen antwoord geven; uw knecht fal dit geerne willen overnemen. — «1500 of 1845?» vraagt gy p. m. 3. O de festiende eeuw is u ja foo dierbaar, dat gy in de negentiende haren geest wilt opwekken! Neem gy dus de eerste, en de overige letterkundigen en ik, wy fullen ons met de laatste vergenoegen. — « Onze letterkunde is de zuster en wel de oudere zuster van die der Germanen (?) » — Soo neem toch felfs de slechtste geschiedenis der duitsche letterkunde in de hand en overtuig u van het tegendeel — doch genoeg, genoeg, overgenoeg, want er fou geen einde aan komen.

Gy kondt « nog veel byvoegen, » doe dit, in Gods naam, en ik fal u verder antwoorden; maar wanneer die byvoegsels van defelfde foort fyn, als die, welke ik tot nu toe heb bestreden, dan blyf toch maar daarmede te huis, want die fyn « geen duit weerd. » In elk geval verwacht ik van u, dat gy, wanneer 't u nog gelieft, met uwe briefwisseling voort te gaan, meer opregt fult fyn, als in dit eerste staaltje. Ik heb myn vifier open; hetfelfde verwacht ik van u.

Ik hoop, dat gy door uwen invloed op den School- en Letterbode aan defen brief er een plaatsje fult doen in geven. Immers heb ik er uw woord voor en dit fult gy niet terugnemen. Geerne opent daartegen de *Broederhand* hare ruimte, om uw antwoord te ontvangen, foo gy my met fulk een wilt vereeren.

Ondertusschen heb ik de eer, my met de volkomenste achting te noemen,

Seer geleerde Heer,

UEd. feer dienstwilligen dienaar,

Jon. Wilh. WOLF.

Brussel, den 15 january 1846.

BOEKBEOORDEELING.

DIE EERSTE BLISCAP VAN MARIA, misteriespel van het jaer 1444, met aenteekeningen van J.-F. Willems, Gent, 1845.

Sedert lang is het uitgeven van stukken uit onfe oude letterkunde gestaakt; hoe vlytig ook *Blommaert* er mede befig was, hoe veel ook nog onder defe betrekking te doen blyft, al onfe schryvers houden fich aan de schoone letteren, en felf *Serrure*, die toch foo kostelyke bydragen uit fyne hoogst waardvolle verfameling van oudvlaamsche gedichten en volksboeken konde leveren, laat ons te vergeefs op iets wachten; slechts Willems gaat in fyn *Belgisch Museum* onvermoeid voort op den ouden weg. Wy juichen wel uitter harten den yver toe, waarmede onfe jonge letterkundigen trachten, onfe jonge letterkunde altyd met nieuwe gewrochten meer te verryken, maar wy betreuren even foo feer uitter harten, dat er fich niet een onder hun opdoet, die defe heerlyke oude letterkunde weêr aan het licht van den dag brenge. Men is het ten hoogste mis, wanneer men meent, dat onfe beweging niets daardoor kan aanwinnen; fy wint er, in tegendeel veel, feer veel door; hoe, dit hebben wy weldra in een ander opstel gefegd.

De uitgave van « *De eerste Bliscap van Maria* » was ons vooral aangenaam, dewyl de oudere misteriespelen tot nu toe nog gansch onopgevorscht waren gebleven; en hoe belangryk fyn fy nogtans voor onfe middeleeuwsche letterkunde, voor de beschavingsgeschiedenis dier tyd, voor de taal. Een sprekend bewys daarvoor is ons stuk, hetwelk omtrent uit het midden der vyftiende eeuw mag fyn, en evenfoo ryk is aan karakteristische trekken, als aan woord-

vormen, welke men felden mag aantreffen. Ook de taal is er tamelyk fuiver in, althans veer fuiverder dan in de meeste andere voortbrengsels uit dien tyd.

Seer belangryk is de inleiding, waarmede de geleerde uitgever het liet vergefeld gaan, en waarin hy vooral feer vlytig opgefamelde collektaneën tot de geschiedenis van het toneel foowel in ons land, als in Frankryk, Engeland en Duitschland, mededeelt.

Volgens hetgeen wy vernemen, is er hoop, dat onfe oude letterkunde niet lang meer in de boekeryen fal fuchten; de heer minister van binnenlandsche faken, die reeds foo menigen blyk van belangstelling in de vlaamsche faak heeft gegeven, foude krachtdadige hulp aan de uitgave eener nationaale bibliotheek van oudvlaamsche schryvers willen leenen. Hoe dankbaar hem daarvoor niet slechts de Vlaming, maar de gansche geletterde wereld foude wefen, hoeven wy wel niet te feggen.

HET KLOKKENLIED, naar het hoogduitsch van Schiller, vertaald door J.-F. Brouwenaar. (Getrokken uit de vierde aflevering van het tydschrift het Vaderland.) Antwerpen, 1845.

Geen ondankbarer dichtwyze, dan de didaktische, en toch zitten wy er nog altyd in vast. Welk eene zee van didaktiek overstroomt ons uit de voorleden eeuw! Hoe mild zegenen onze oostendsche en andere rederykers van het oude zoo wel, als van het nieuwe slag ons er nog mede tot heden toe; en wat is dat eerst voor didaktiek! Hoe sterk wortelt zy zelfs nog in de voortbrengsels onzer betere dichters! Wel is waer, zy verschynt daer dikwyls in een' nog al tamelyk dichterlyk kleed, maer de dorre vingers en de beenachtige kaken kan zy toch niet verbergen en waer wy leven meenen te vinden, daer staet er een geraemte voor onze oogen. Om een goed didaktisch gedicht te schryven, daervoor moet men philosoof en dichter van genie in eenen persoon zyn, en helaes! de eersten zyn eene groote zeldzaemheid onder ons, de tweede ten minste even zoo *rarae aves* en beiden in een persoon

waren gedurende de laetste eeuwen in ons landje niet te vinden. In Hoogduitschland vereenigden zy zich dikwyls, op het innerlykste en schoonste in Schiller, wiens « Lied von der Glocke, » wel het voortreffelykste is, wat in de didaktische poëzy ooit voortgebragt werd. Daerom juist was het ons ten hoogste willekom, dat hetzelve ook hier eenen vertaler vond en wel eenen, die ons reeds vroeger door verscheidene welgelukte overzettingen heeft bewezen, hoe wel hy zyne roeping heeft begrepen, hoe veel hoop wy voor zyne toekomst mogen hebben. Laten wy nu eens zien, hoe hy zich hier van zyne taek heeft gekweten.

Met het eerste koeplet mogen wy tevreden zyn; ook het tweede is goed weergegeven :

By 't wigtig werk, dat wy bereiden,
Past immers een beleidzaem woord;
Als hem gepaste reden leiden
Dan gaet onze arbeid wakker voort.
Dus vlytig willen wy betrachten
Wat groots beleid en kunst gebengt;
Want de onbesuisde is te verachten,
Die nooit bedacht wat hy volbrengt.
Dat is 't wat schrandere menschen teekent;
Daertoe komt hun 't vernuft te baet,
Dat alles weegt en wikt en rekent
Vóór men een hand aan d'arbeid slaet.

Doch is de zin der vier laetste verzen wel gansch die van het duitsch?

Das ist's ja, was den Menschen zieret,
Und dazu ward ihm der Verstand,
Daſs er im innern Herzen spüret,
Was er erschafft mit seiner Hand.

Wy zien in die vier regels eigenlyk het programma van het gansche gedicht. Met *wegen* en *wikken* en *rekenen* meenen wy, had de schillersche Mensch niet genoeg; het *hart* moet er ook mede by het werk zyn. De klokkemeester vergenoegt zich niet, met slechts aan de gezellen te zeggen, wat voor eenen arbeid zy moeten verrichten, maer hy gaet verder, hy beschouwt alles, wat in verband komt met het werk, welks uitvoering hun bezig houdt, en dit zegt Brouwenaar's vertaling niet.

« Was *unten tief* dem Erdensohne das wechselnde Verhängnifs bringt, das schlägt an die metallne *Krone*, die es erbaulich weiter klingt, » zingt Sch. verder. Hier staen, gelyk ook in het begin der stroofe, diepte en hoogte schilderachtig tegen elkander over, maer die tegenoverstelling gaet met het schoone beeld der *kroon* geheel verloren by Brouwenaar, die zegt :

Wat d'aardenzoon ten deel moog vallen,
En wat hem 't wisselend noodlot zond,
Zal haar metalen keel weêrschallen
Die 't ver en verder bauwt in 't rond.

Zoude « der Mutterliebe zarte Sorgen bewachen seinen goldnen Morgen » niet beter letterlyk vertaeld zyn, dan door : « Het teeder moederlyke zorgen omzweve vry zyn' heldren morgen? » Ook eenige regelen verder missen wy een schoon vers van Schiller : der Knabe « durch*misst* die *Welt* am *Wanderstabe*. » Onmogelyk kan men een jarenlang rondzwerven met zoo weinige woorden krachtiger teekenen ; de *wereld* en de *staf eens ryzigers!* Brouwenaar zegt : «Doorzwerft die vaak zoo dorre streken,» die wy openhartig gezeid, niet wel in overeenstemming kunnen brengen met het vroeger voorkomende.

Dat Brouwenaar de heerlyke verzen :

O zarte Sehnsucht, süfses Hoffen,
Der ersten Liebe goldne Zeit!
Das Auge sieht den Himmel offen,
Es schwelgt das Herz in Seeligkeit.

by al de schoonheid zyner vertaling toch niet zoo gansch wedergeeft, daeraen is de tael schuld, niet de vertaler, want het vlaemsch bezit niet het kostelyk woordje : *Sehnsucht*. Zieletrilling, wat is dit nevens Sehnsucht! Daerom blyft ook het lieve vers : « En onuitspreeklyk diep bewogen voelt zich des jonglings hart » oneindig tegen het oorspronkelyk ten achter : « Da fasst ein namenloses Sehnen des Jünglings Herz. »

« Und regt ohne Ende die fleifsigen Hände » had ook letterlyk kunnen vertaeld worden in plaets van door : « En rept *door haar toezigt* de vlijtige handen. » De huisvrouw rept hare eigene handen, zy ziet niet slechts toe. In het vers « Met schatten wordt winkel en uitstal beladen » is Brouwenaar mis; « die duftenden

laden » zyn de verscheiden laden der kommoden; Laden voor winkel wordt slechts in den singularis gebruikt; fyn plur. is Läden.

Berstende in « zijn schuren, zijn berstende vol getast » bevalt ons niet; er ligt iets onestetisch in, iets wat ons kwetst en wy zouden het geerne door een ander woord vervangen zien; des te meer daar het eene taalfout is, en men, om fuiver te spreken, *tot berstens toe* fou moeten feggen. Met « zyn hart spreekt uit den trotschen mond, » zyn wy ook niet volkomen te vrede, zoo weinig als met de volgende dry regelen; de huisvader zegt niet. dat *hy* vast staet gelyk « der Erde Grund, » maer « des Hauses Pracht » staet, meent hy, zoo vast « gegen des Unglücks Macht. »

Zeer wel gelukt schynt ons de vertaling der braudscene, de moeijelykste plaets wel uit het gedicht; slechts de twee verzen, waer Schiller den bliksem laet flikkeren : « Aus der Wolke, ohne Wahl, zuckt der Strahl, » zyn een weinig langdradig uitgevallen :

> En van uit het wolkenoord
> Rukt, vernielend,
> Mensch — ontzielend,
> Ook de bliksemstraal hervoort.

« De ramp kostte aan geen mensch het leven, » is ook zwak nevens : « Er zählt die Häupter seiner Lieben. »

Dat wy de vertaling zoo stiptelyk nagegaen zyn, dit moge den heer Brouwenaar slechts ten bewyze verstrekken, hoe zeer wy zyne pooging weten te waerdeeren. Hy heeft ons zoo vele bewyzen daerin geleverd, dat hy gewetensvol, zorgvuldig stap voor stap ging, en zoo veel als mogelyk trachtte, den zin van het oorspronkelyk ongeschonden te bewaren — en waerlyk, dit is by een klokkenlied geene kleinigheid, — dat het voor ons eene pligt scheen, hem op de aengehaelde minder nauwkeurige plaetsen opleltend te maken, opdat hy deze in eene tweede editie verbeteren kunne. Hy late zich dus daerdoor niet afschrikken, den weg, dien hy met zooveel geluk heeft ingeslagen, krachtig te vervolgen en hy zal den dank van zyne landgenooten in ruime maat kunnen wegdragen.

Wy kunnen onzen lezeren tot ons groote genoegen melden, dat het antwerpsch Muzenalbum voor het loopende jaer eene wel geslaagde vertaling van een gedeelte uit Tafso's Gierusalemme liberata door Brouwenaar zal bevatten. F.

Analogies linguistiques. Du Flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique, par P. Lebrocquy. Bruxelles, A. Van Dale, 1845, groot 8°, VIII-479 bl. — Prys : 6 franken.

(Vervolg van blf. 290.)

Kapittel IV behandelt het plat- of nederduitsch. Wy hoeven wel niet eerst te ſeggen, dat hetſelve slechts ééne taal uitmaakt met de onſe, men noeme deſe dan *nederduitsch* of *nederlandsch*, (in de schrifttaal) *vlaamsch* (in de volkspraak der vlaandersche gewesten), of *dietsch*, *plat-dietsch* (te Brussel : *disch*, *plat-disch*, met den duitschen *sch*-klank) in Braband[1]. Deſe taaltak aan ſeventien millioen volks eigen, over Holland, en een groot gedeelte van Belgiën, Duitschland en Frankryk verspreid, levert, wel is waar, van streek tot streek geringe afwykingen op (ſelden sterker dan die van het taaleigen van Braband tegenover dat van Vlaanderen); hy is echter overal genoegſaam deſelfde, om van elken Nederduitscher ſonder veel moeite verstaan te worden[2]. Wy wenschten dat al de Nederduitschers daarvan meer overtuigd waren, en verſenden ſe daaromtrent tot de belangryke verſameling « Germanien's Völkerstimmen » van Dr Firmenich, een werk, dat wy geerne in de bibliotheek van ieder vlaamsch genootschap ſouden willen ſien.

Het is waarlik wonderbaar dat deſe oosttak van onſe taal by ons ſoo lang onbekend gebleven is. Ten Kate ſegt er geen woord van; Weiland neemt, wel is waar, veel woorden uit het *Bremisch-niedersächsisches Wörterbuch* op, maar sommige punten van ſyne werken getuigen dat het oost-nederduitsch hem weinig bekend was. Lulofs is, onſes wetens, de eenigste, die er in Noord-Nederland van gesproken heeft. Eerst in 1837 heeft by ons de heer Willems, in het merkweerdige artikel waarmede ſyn *Belgisch Museum* begint, de opmerkſaamheid der Vlamingen getrokken op de uitgestrektheid hunner moedertaal, bemerkende dat een Vlaming van

[1] « Ik heb hetzelve trachten te schryven in zoo klaer *dietsch* als het my mogelyk is geweest. » *Gedachtenis der maend van Maria*. Brussel, 1843, blf. 3.

[2] De verscheidene dialekten van Hoogduitschland wyken oneindig meer van elkander af, dan die van Nederduitschland.

Duinkerken tot Königsberg, dat is omtrent 300 uren wegs, fonder tolk kan reifen en fonder het gebied van het nederduitsch te verlaten. Men begrypt licht dat dit dialect weinig gestudeerd is geweest en men kan den heere Lebrocquy niet als een verfuim aanrekenen, dat hy de *analogies* tusschen het nedersaksisch en het vlaamsch niet breedvoeriger heeft behandeld. Wat hy blf. 158 daarover fegt, is nogthans niet genoeg voor eenen foo gewichtigen tak van onfe taal en het is te wenschen dat de schryver, in eene tweede uitgave van fyn belangryk werk, welke waarschynelik niet lang fal achterblyven, dit kapittel vollediger make. Het fal hier niet ongepast fyn, de voornaamste verschilpunten van beide dialekten aantewyfen.

By de Nedersaksers klinkt onfe *y* als *i*, gelyk in Westvlaanderen en Seeland (*wiin, piin*); *ie* als *ee* (*min leef kind*) *ui* als *oe* (*oet minen hoefe*). Die twee leste klankveranderingen kunnen als het kenteeken van het nedersaksisch of platduitsch beschouwd worden, en het is om die reden dat wy de provintie Groningen, en de helft van Overijssel en Limborg onder het gebied defes tongvals gerangschikt hebben. De overige verschilpunten worden niet, gelyk defe, in alle oorden aangetroffen. Soo heeft, b. v., het weglaten des woordlids *ge* (*leerd, ring* voor *geleerd, gering*) wel plaats in Holsteïn, Oostfriesland, Hanover, Mecklenborg, Bruinswyk, maar niet in Oostpruissen en Brandenborg; alhoewel wy het wederom in het engelsch en het noordsch vinden. Meer algemeen is de vorm van een twelftal woorden, die by ons, sedert de twelfde eeuw, van den oorspronkeliken klank fyn afgeweken; wy bedoelen degene die *oud* of *out* in den wortel hebben, gelyk *houden, woud, oud, ik foude, ik woude,* enf. Die klinken nog by de Noordduitschers *holden, wold, old* en in sommige streken *houlden, would, ould, ik foulde, ik woulde,*— hetgeen ook met den engelschen vorm: *to hold, old, I should, I would,* enf. overeenkomt. Met het brabandsch taaleigen biedt het nedersaksisch ook talryke betrekkingspunten. Soo is er de niewerwetsche hollandsche vorm *paard, waard, aarde,* enf. volstrekt onbekend; overal fegt men gelyk by ons *peerd, weerd, eerde.* Sy hebben, gelyk de meeste streken defer provintie den *umlaut* of klankverandering, foo wel in de *diminutiva: männeken, pötteken,* als in fekere woorden die oudtyds de tweeklank *uo* droegen: *feut, greun, veuren,* enf.;

in Braband, Gelder- en Rhynland : *ſuet, gruen, vueren,* terwyl de Vlamingen en Hollanders met de schrifttaal uitspreken': *ſoet, groen, voeren.* Ons oud voornaamwoord des tweeden persoons *du, di* of *dij* en het befittelik *dyn* (*tu, te, tuus*), welke nog in Braband en Limborg in den mond des volks worden gehoord, fyn in Noordduitschland in vollen fwang. Een Holsteiner of Mecklenborger die fou uitroepen, b. v., *du schelm, wilt du ſwygen!* fou by ons volkomen verstaan en voor eenen ingeborene gehouden worden.

Aardig en wel gekofen fyn de voorbeelden die de heer Lebrocquy opgeeft, om te toonen, dat het nedersaksisch en het nederlandsch feer weinig van elkander verschillen en inderdaad éène en defelfde taal uitmaken, het nederduitsch. Daarvan kan men overtuigd fyn by het lefen van het, blf. 139 voorkomende, paralleel tusschen het dialect van Westphalen, dat van Gent en het schriftnederduitsch; en men fal met den schryver besluiten « *que le dialecte de Gand offre au moins autant de différence que celui de Westphalie avec nos formes régulières.* » Hadde de schryver, in stede von dit taaleigen, dat van Holstein, Hamborg of Oostpruissen tegengesteld, dan hadde men gefien dat die tongvallen nog veel nader by onfe geschrevene taal staan. Met recht heeft de heer Lebrocquy eenige veranderingen aan de by Firmenich voorkomende spelling doen ondergaan, doch wy meenen dat defe by het vervangen der duitsche *u* door de fransche *ou* niet moest beperkt fyn : menig vlaamsche of waalsche lefer (aan wien het boek uitsluitelik bestemd is) fal niet gemakkelik weten dat de *h* by de Hoogduitschers, gelyk de *e* by dē Vlamingen, den klank verlengt, dat *u* als *o* klink, enf. Als voorbeeld onfer opmerking willen we hier eenige verfen in het hamborgsch dialect uit blf. 119 afschryven:

Bliewt, lude, hier en bitjen stahn,
Oun seht mal an de isenbahn!
Wer harr wolehr derglieken dacht,
Wat ouns man so entgegen lacht?
. . . . . .
De eerste tied, no gleuv 't mi to,
Da blifft keen minsch, so mann as fro
To hous; wat eben kroupen kan,
Dat routscht ook oup de isenbahn.....

Hadde nu de opsteller de nederlandsche spelling meer in acht genomen, b. v., met te schryven:

Blift, lude, hier en bitjen staan,
Oun feet maal an de ifenhaan!
Wer har (wie had) wolcer dergliken 'dacht...

dan had terstond ieder Vlaming en vooral ieder Westvlaming of Limborger fyne moedertaal erkend. Hier is het ter loops optemerken dat *routschen* niet *kruipen* maar *loopen* beteekent; by Kiliaen *rotsen, currere;* van daar het waalsche *rotter,* te Namen gebruikelik.

Wy hebben reeds gefegd dat de taal der Rhynprovintie, van Dusseldorp tot aan de hollandsche grenfe, eene echt-nederlandsche was. Om fulks te bewyfen, fullen we hier eenige regels uit de blf. 135 en 136 aanhalen:

DIALECT VAN WESEL.

See föllen em niet hebben den alden vader Rhiin,
So lange wee nog leven, on em nog können fien.
Wee fetten ons datègen met Jan en alle man;
Denn gleuf maar, wen fe koummen, wee pakken alle an!
See föllen em niet hebben den alden vader Rhiin,
So lange wee nog lüste een glas van fine wiin;
So lang de harten slagen vör Friedrich Wilhelm hoch,
So lang föll'n fee'm niet hebben, enf.

DIALECT VAN KLEVE.

VERTELSEL VAN OSSE KÖNNING.

De könning reisden es no de Rhin en doe kom (kwam) hei ook no Wese, wor doe ter tiid 'nen alden doove posthalder woonde. Doe de peerde ömgespand wirden, protten (praatte) de könning over dit en dat, en den doove posthalder miek (maakte) niks as komplimente en fei mar jo of nee. Endlik vroeg eum de könning hoe veul kinder dat hei hadd'; mar de posthalder beurde mar foo wat van « hoe veul » en docht dat de könning no fin peerd' vroeg. « Twintig, Majesteit, fei hei, en van nacht is nog een dervan kapot gegoon. » « God fégen 't ons, » fei de könning en lachte, « ik wol (wou) dat ik der mar een had. »

Wy vinden in defen tongval vele vormen weder, die in onfe volksspraken van Braband en Vlaanderen heerschen: *n* euphoniek in *reisde-n; 'nen alden* (ouden) in den eersten naamval, enf. Den vorm *wirde* (wierden) moeten we niet onbemerkt laten voorbygaan:

hy komt met het algemeen volksgebruik, foo wel in Holland als in België, overeen; en men kan daarult fien hoe ongegrond de spelwyfe onfer niewere vlaamsche schryvers is, die altyd, ter nabootsing der noordnederlandsche, den onregelmatigen vorm *ik weerd* in imperfecto befigen. Voor 1830 schreef en sprak ieder Vlaming altyd *ik wierd*.

Later, in een befonder opstel, fullen wy het nut der kennis van het nedersaksisch daarstellen en volledigere staaltjes defes tongvals mededeelen. Nu gaan wy over tot het kapittel V 't welk handelt: *des rapports du flamand et de l'allemand*.

Met genoegen fien we hier dat de schryver op de nauwe verwantschap heeft aangedrongen, die tusschen het hoogduitsch en onfe taal bestaat en defelve onder de dryvoudige betrekking van den klank, den vorm en de voeging der woorden daargesteld heeft. Het nedersaksisch, gelyk wy het gefien hebben, verschilt slechts in eenige klinkersveranderingen; tusschen het neder- en het hoogduitsch fiet men ook in de medeklinkers wichtige doch regelmatige veranderingen, b. v. *s* in *t*: nd. *water* hd. *wasser; p* in *pf* nd. *peerd* hd. *pferd*, en anderen. Die klankleer is, blf. 141 en volgende, naar ons schrift *La langue flamande* voorgesteld, doch de schryver voegt er belangryke aanmerkingen by en vergelykt de beide talen in hare spraakkundige betrekkingen. Met recht merkt hy op, blf. 148, dat de onregelmatige of liever ongelykvlocijende werkwoorden defelfde, op eenige na, in 't hoog- en in 't nederduitsch fyn en dat de klankverandering op defelfde wyfe geschiedt, b. v., hoogduitsch: *schiefsen, ich schofs, geschofsen;* nederduitsch: *schieten, ik schoot, geschoten*. Hy toont ons defelfde eenigheid ook in vele spreekwyfen en taaleigenheden aan en besluit dat de geest der beide spraken defelfde is: *tout germanisme est aussi un flandricisme; les exceptions sont en nombre insignifiant* (blf. 151). Defe uitfonderingen geeft de heer Lebrocquy niet aan; wy hadden fe al ever toch geerne gefien, daar fe een vraagpunt uitmaken, waarover ten huidigen dage veel getwist wordt. Het ware wel te wenschen dat een bevoegde rechter, een echt en rechte Vlaming ons de lyst opstelde van al de spreekwyfen, die den hoogduitschen stempel dragen en in onfe taal niet mogen gebruikt worden. Ofschoon men het daarop niet licht eens

fou fyn, is het nogthans feker dat fulk eene lyst niet lang kon wefen. Beperken wy ons ertoe, hier slechts met den schryver te herhalen, dat ieder Nederduitscher, die fyner taal machtig is, het hoogduitsch binnen eenige dagen, en schier fonder behulpe der spraakkunde, gemakkelik kan aanleeren; hy hoeft maar de uitspraak en de verwisseling der medeklinkers te kennen. Wat de uitspraak betreft, moeten we den heere Lebrocquy doen opmerken dat *eu* in 't hoogduitsch niet als *ei* of *y*, maar als *eui*, of *ui* op fyn hollandsch, klinkt. In geheel Suidduitschland spreekt, wel is waar, het volk *ei* uit, feggende *teitsch, feier* voor *deutsch, feuer*, doch die uitspraak is in de beschaafde taal niet aangenomen. — Wat de schryver verder (blf. 145) fegt, « dat de Hoogduitschers maar één hulpwoord (*werden*) hebben, om foo wel den passiven vorm (*geschlagen werd'n*) als den toekomenden tyd uittedrukken (*ich werde, ich würde schlagen*) terwyl wy er twee hebben : *worden* (bedorven vorm van *werden*) en *fullen*, » is in algemeen volkomen richtig : *sollen* bediedt in 't hoogduitsch *moeten, devoir*. Nogthans is er optemerken dat in befondere gevallen *sollen* en *fullen* defelfde beteekenis in de beide talen hebben. Een merkweerdig voorbeeld daarvan biedt de schryver felf, blf. 149, aan : *es soll darauf nicht ankommen*, is letterlik ons : *het fal daarop niet aankomen*. Ook fegt men in 't hoogduitsch : *es soll und mufs geschehen*, gelyk wy : *het fal en moet geschieden; wie man fagt, soll der Kœnig heute abreisen : naar men fegt, fal de koning van daag vertrekken*. In defe spreekwyfen duidt *soll* of *fal* het toekomende, doch met eenen twyfel, aan. Soo ook by Schiller :

Und was
Lebendge Schönheit nie bei mir vermocht,
Das *sollten* todte Pinselstriche wirken? »
(*Turandot*, I, 3.)

De voorbeelden van hoogduitsche taal- en letterkunde door den heer Lebrocquy aangehaald, fullen beter dan al de regels den vlaamschen lefer van de nauwe verwantschap overtuigen, die tusschen de sprake van Schiller en Göthe en fyne eigene moedersprake bestaat. Nogthans fou die innige verwantschap nog duideliker en tasteliker bewefen geworden fyn, indien de schryver eene lyst der hoogduitsche wortelwoorden die in het nederduitsch onbekend

fyn, opgegeven hadde. Defe woorden fyn niet talryk; en vele van defelve, die thans, op den eersten oogslag niet verstaanbaar schynen, komen nogthans in onfe oude schryvers voor, ofte leven nu nog in den mond des volks in defe of gene provintie. Soo, b. v., *kaum, miethen,* die thans door *nauweliks* en *huren* worden vertaald, hadden in 't ouddietsch de overeenkomende vormen *kuum* en *mieden* (beloonen); *horchen* (luisteren) wordt dageliks in de volkstaal van Vlaanderen gehoord; men spreekt *horken* of *hörken* uit; het hoogduitsche *aber* (nogthans) is het brabandsch *èver, al èver,* naar de hoogduitsche schryfwyfe: *äver; Lärm* (getier) fal voor eenen Antwerpenaar licht te verklaren fyn, dewyl hy in den gewonen spreektrant het woord *alarm* in defelfde beduidenis befigt: *fe maken foo een alarm; maakt er niet foo veel alarm van*[1]. *Die Reben* (de wynranken), *sarments de vigne,* is hetfelfde woord als *de reven,* te Diest gebruikelik, enf. Ook fouden we geerne in dit kapittel de verklaring van eenige woorden gefien hebben, die, hoe vreemd fe ook schynen, nogthans uit echte nederduitsche wortels bestaan, b. v., *empfangen, empfinden* (ontvangen en gevoelen) dat is eigentlik *entfangen, entfinden;* het voegselwoord *ent* (ont) duidende hier niets anders aan, dan den lydeliken staat, in tegenoverstelling van den werkeliken staat door *vangen* en *vinden* uitgedrukt.

Het fevende hoofdstuk, waarin de schryver over de betrekkingen der vlaamsche taal met de engelsche handelt, is het puik van het gansche werk. De heer Lebrocquy leidt fynen lefer door het geheel engelsche woordenboek heen, hy doorfoekt hetfelve van A tot Y (niet Z, die in 't engelsch niet bestaat), en geen onnoofel germaansch stamvaderken, geen enkel foontje, neef of naneef, of hy vat het by de *rutila coma* en haalt het uit het slechte en beroerde gefelschap der romaänsche stamwoorden. Niet alleen de wortelen afgeleidde, maar ook de famengeftelde woorden heldert hy op, foo als ook de grammatikale vormen, de wendingen, en den aard felve der taal, overal waar fy met de onfe vergeleken worden kan. En de slotsom dier bewerking wordt dat de engelsche taal in haren geest en in het grootste gedeelte van haren woordenboek, ger-

[1] *Alarm* en *larm* fyn in defelfde beteekenis by de Denen en Sweden in fwang.

maansch is gebleven; hy bewyst ten duidelikste dat de Nederlander, die fyner taal machtig is en tegelyk het fransch kent, de feven achtsten des engelschen woordenvoorraads verstaat. Soo fal menig een, die met het engelsch weinig bekend is, niet gering versteld staan, te fien dat ongeveer twee honderd engelsche woorden niet alleen defelfde beteekenis hebben als in 't nederduitsch, maar nog letterlik op defelfde wyfe geschreven worden. De lyst van dergelyke woorden, welke de schryver blf. 161 en volgende daarstelt, ware uitermate te vergrooten, indien men er de famengestelde en fulke woorden hadde bygevoegd, die in onfe hedendaagsche schryfwyfe eene kleine verandering ondergaan hebben; maar in onfe vroegere sprake geen verschil met de engelsche aanboden. Dergelyke fyn, b. v.: *lane, mane, pale, state, slave,* en a. m., thans: *laen, mael, pael,* ofte *laan, maan,* enf. geschreven, ofschoon de oude of engelsche vorm in den datief weder te voorschyn komt: *het jok is den slave afgerukt; de raad van state,* enf. Talryker nog fyn de woorden, waar in 't engelsch, gelyk in alle andere germaansche talen, de *s* in voorkomt, en in welker plaats wy, door eene dwafe en verkeerde naäping van de Franschen, de *z* gesteld hebben, b. v., *self, seven, sand, so, side, sift,* enf. Sulke woorden, die by het engelsch, vlaamsch en fransch woordenboek, door den heer Lebrocquy blf. 225 en volgende opgesteld, voorkomen, fouden dan in de eerste lyst plaats hebben gevonden, indien de schryfwyfe met *ſ* algemeen aangenomen wierde. Overigens weten wy niet waarom de schryver dit belangryke, met geleerde aanteekeningen vergefelde woordenboek niet liever onmiddelik na de eerste lyst geplaatst heeft.

Blf. 169 volgt de opgave van een aantal woorden die in beide talen gelyk uitgesproken worden, alhoewel de schryfwyfe niet juist defelfde is; de aanduiding van eenige regelmatige afwykingen; eene lange uitweiding over de præfixen en suffixen, over de famenstelling der woorden, foowel van de louter teutoonsche, als van de romano-teutoonsche, benevens eene menigte belangryke bemerkingen van allen aard.

By de regelmatige klankafwykingen, blf. 169 voorkomende, vinden we nogthans niet den nederduitschen tweeklank *ui,* die in 't engelsch meestentyds in *ou* overgaat: *huis, house; luid, loud;*

uit, oui, enf. Defe overeenkomst is vooral in de vier engelsche en vlaamsche verfen opmerkelik, die de schryver blf. 208 *bis* aanhaalt

Two cats and one *mouse,*	Twee katten en een muis,
Two wives in one *house,*	Twee wyven in een huis.
Two dogs on a bone	Twee honden aan een been
Never do agree in one.	Komen nimmer overeen.

En hier is het ook te bemerken, dat de brabandsche en noordhollandsche uitspraak van *ui* (*hois, mois*) die, hoewel ook door de letterkundigen niet aangenomen, nogthans de echte en regelmatige is, veel nader by de engelsche en de hoogduitsche komt, dan die van Gent of Suidholland (*heuis, meuis*).

Hoogstaanbevelensweerd fyn de taalvergelykingen blf. 195-215 aangewefen. En toch hebben wy hier eenige aanmerkingen, tot het brabandsch dialekt betrekkelik, te maken. Het is niet volkomen richtig te feggen dat *gaarde,* engelsch *garden,* fransch *jardin,* slechts in de famengeſtelde *boomgaard, wyngaard,* enf. thans in gebruik is; onfe jongere schryvers befigen het en in sommige streken van Braband en Limborg leeft het nog in de volkstaal, als *gaoren, gaord* uitgesproken. Wat men elders met den naam van *brümstig* bestempeld, is in Holland *brunstig, bronstig,* oudtyds *bremstigh;* ook is aldaar *gelt,* tegelyk onvruchtbaar en gelubd. Ten opfichte van *riffraff* (rebut) voegen we by, dat door *ref* ook te Brussel een gemeene leege man beduid wordt en dat *flikker, flikkers maken* ook alhier defelfde beteekenis heeft, die men er in Vlaanderen aan hecht. *Mizzle* (stofregenen, *brüïner*) heet in Braband *miefelen. Schaatsen* (blf. 285) beteekent niet *stelten,* maar het fransch *patins;* in andere streken *schaverdynen* of *schrikschoenen* (*Schlitschuhe*); oudtyds, ja, had het in Vlaanderen de bedieđenis van *échasses,* stelten. In stede van *os* fegt men nog in fommige oorden van Braband *oks,* gelyk het engelsch *ox. Shop* is wel ons *schop, schobbe,* en afdak, *hangar, échoppe.*

Blf. 212 geeft de schryver veel ouddietsche woorden op, die in 't engelsch nog gevonden worden en bemerkt dat er een dergelyke overeenkomst met onfe oude taal en de andere hedendaagsche verwante spraken bestaat; voorts, dat er eene menigte woorden in de volkstaal van defe of gene provintie worden gehoord, die in 't hoog-

duitsch, engelsch, deensch, enf. hunne wederga hebben. Wat hy te dier gelegenheid voorstelt keuren wy geheel en al goed: « Chaque fois qu'une locution, qu'un mot uniquement en vogue dans les classes du peuple se trouvent avoir leurs analogues dans un ou plusieurs des autres idiomes similaires, ce mot, cette locution méritent d'être adoptés par notre langue littéraire. On pourrait appliquer aussi cette règle, *mutatis mutandis,* à ceux de nos mots tombés en désuétude qu'on voudrait ressuciter. On a le droit de remettre en honneur tout vocable flamand mort ou vieilli, qui vit encore plein de vigueur dans une des langues sœurs de la nôtre. » Reeds sinds lang hebben eenige jonge schryvers die baan ingeslagen, maar tot nu toe wierden fe door de spraakkundigen en woordenboekopstellers niet krachtdadig ondersteund.

Laten wy nog op dit kapittel bemerken, dat in de gegevene staaltjens van engelsche letterkunde, de nederduitsche vertaling meer bekwamelik tegenover den text ware geplaatst geworden; de fransche vertaling kon gemakkelik in note onder elke bladfyde komen. Op die wyfe had men de overeenkomst van beide spraken beter beseft.

Het VII hoofdstuk, dat over het schotsch dialekt handelt, biedt insgelyks den Vlaminge menige belangwekkende vergelyking aan. Met den heer Lebrocquy moedigen wy onfe dietsche schryvers ten hoogste aan, om fich de kleine moeite niet te laten verdrieten, dien tongval, welke anderfins feer weinig van het engelsch afwykt, te beoefenen. De lefing der overheerlike gedichten van Burns (die reeds meermaals in 't hoogduitsch fyn vertaald geworden) fal hen genoegfaam daarvoor beloonen.

Over het friesch (kapittel VIII), die merkweerdige tak van den germaanschen spraakboom, kon de schryver niet breedvoerig fyn. Lang was het veronachtfaamd; Grimm felf kon er weinig over mededeelen; het is eerst in onfen tyd dat het met vlyt is beoefend geworden. Een volledig friesch woordenboek ontbreekt nog en de taalkundigen verwachtten met belangstelling het groot werk waaraan de geleerde Doktor Halbertsma, te Deventer, sedert vele jaren arbeidt. Alles wat de heer Lebrocquy over het friesch fegt, is niettemin grondig en belangryk.

Het kapittel IX, dat over de skandinaafsche of noordsche taal

handelt, fal voor den vlaamschen lefer het minst belangwekkend niet fyn. Het onderwerp was gansch niew. Nooit hebben onfe Vlamingen, noch felfs de leerfuchtige Hollanders eenen blik naar hunne noordsche taalbroeders geworpen. In de feftiende eeuw, toen de Nederlanden met Denemarken en Sweden in nauwe handels- en staatsbetrekking ftonden, was de noordsche letterkunde nog niet geboren, en het is bekend dat, sedert de ongelukkige omwenteling die in defelfde eeuw de Nederlanden onttwee scheurde, Vlaanderen en Braband van de andere germaansche volkeren losgerukt geworden en aan een vervallend romaansch volk vastgeboeid gebleven fyn. Thans echter, daar wy het gevoel onfer duitschheid wedergekregen hebben, daar de beste lettergewrochten van het Noorden felfs in de taal der versmadende Franschen fyn vertaald geworden, mag het ons niet meer worden toegelaten, met de verwante sprake van OEhlenschlæger en Heiberg, van Geijer en Frederika Bremer onbekend te fyn.

Dit hoofdstuk begint met eene korte doch belangryke geschiedenis defer noordsche talen; dan het deensch als typus nemende, en de afwykingen van het fweedsch in noten aanduidende, geeft de schryver eenige noticen over de spelling, benevens eene uitgebreide vergelyking over de præfixen, suffixen en eindwoordjens, en wyst de voorname spraakkundige vormen aan. Ofschoon de noordsche taaltak ons een minder praktisch nut aanbiedt dan het hoogduitsch en het engelsch, foo hadden wy nogthans geerne de klankveranderingen ook hier aangewefen gevonden. De regels waaraan fy onderworpen worden, fyn niet minder feker dan voor de andere verwante talen. Soo gaat. b. v., onfe scherplange *oo* schier altyd in *æ* over; *brood* wordt brœd; *hoog*, hœj; *doopen*, dœbe; fweedsch dœpa; *stooten*, stœde; fweedsch stœta, enf. — Onfe lange *a* en *o* worden meestentyds in den tusschenklank *ao*[1] ingesmolten. b. v. *daad*, daod; *gaan*, gaoe; *gaarde*, gaord; *haar*, haor; *mogen*, maog; *fole*, saole; — *ch* verdwynt altyd: *recht*, ret; *n* dikwyls:

[1] Die dobbelletter, welke in de oudnoordsche handschriften, benevens de $\mathring{a}$, gebruikt was, is door Abrahamson, Rask en andere taalkundigen weder ingevoerd geworden om de, sedert omtrent twee eeuwen ten onrechte gebefigde *aa* te vervangen. Sy heeft den klank der brabandsche lange *a* in *vader*, dat is een middelklank tusschen *a* en *o*. De Sweden schryven altyd $\mathring{a}$. — *y* wordt als *ü* uitgesproken.

in, i; *onweêr*, uveir. — De halve medeklinkers *j* en *w* vallen weg voor de oorspronkelike *o* en *u*, b. v. : *gunnen* (*jonnen*), unne; *jong*, ung; *woord*, órd; *wonder*, under; ook in enkele woorden na de *k* : *kwaad*, kaod; *kween* (oud wyf), kone (vrouw); men fegt ook quinne. Ons *welle*, hoogduitsch *kwelle* heeft dry vormen : kelle, kille en væle; *d* valt ook weg in *dat* en *dan*, at en àn (deensch end, middelhoogd. *wan*); — *g* op 't einde van een woord wordt altyd in *j* verfacht : *weg*, vej; *hoog*, hœj; *oog*, œj; *tuig*, tœj;—achter *h* en *g* en voor æ en œ komt er altyd een *j* tusschen : *kennen*, kjende (fweedsch kjenna), *koopen*, kjœbe (fweedsch kjœpa). Merkweerdig is het, dat het noordsch, in één enkel geval, eene fekere overeenkomst met het hoogduitsch aanbiedt : het heeft namelik *t* in 't begin van vele woorden waar wy *d* uitspreken, b. v. tyv, *dief;* trykke, *drukken*. Overigens vinden wy in 't noordsch veel van onfe uitdrukkingen weder, die in 't hoogduitsch onbekend fyn, b. v., bøode (*baat*), trække, fortrække, forfærde (verveerd fyn) hyre (*huren*), prate, omtrent, allerede, overeens, sødan (*foodanig*) mæskee (*misschien*, ook *masschien* uitgesproken, van *mag geschiên*) enf.

De Vlaming moet nogthans niet wanen, defelfde nauwe verwantschap die tusschen fyne moedertaal en het hoogduitsche bestaat, in 't deensch of fweedsch wedertevinden. Hier fal hy een grooter getal vreemde wortelwoorden ontmoeten en tegen spraakvormen aanstooten, die in andere beschaafde talen van Europa geene wederga hebben. Onder die vreemde wortelwoorden fyn er vele, die van finnischen oorsprong schynen te fyn, veel andere die eene treffende overeenkomst met het latyn aanbieden, b. v. kjær, *carus;* fær, *fortis;* fao, *paucus;* glæde, *laetitia;* (oostvlaamsch *leute*) gjære (doen), *gerere;* minne, *memini;* sœvn, *somnium;* sol, *sol;* sye, *suere;* spire, *spirare;* san (waar), *sanus;* og, *ac;* tab (verlies), *tabes;* tie, imp. jeg taug, *tacere;* nemme, *mens;* il, *ignis;* vaor, *ver;* lén, *lenis;* (in verband met *lenigen*, verfachten); ljus, *lux*, en anderen. De woordschikking van het noordsch is volstrekt degene der romaansche talen; onfe omkeeringen fyn er bekans onbekend. Gelyk defe talen, hebben het deensch en het fweedsch de naamvallen weggelaten, de genitief alleen wordt nog in de felfstandige naam-

woorden door *s* uitgedrukt. En, wat meer is, het fonderbare achteraanstellen des bepalenden lidwoords (Faderen voor den Fader, Moderen voor den Moder, Huset voor det Huus), 't welk dien taaltak kenschetst, wordt in de twee oudste en ver afgelegenste romaansche spraken, het walaksch en het arnautsch, wedergevonden. Hoe is nu fulk eene overeenkomst te verklaren, dewyl de Skandinaven noch met de Romeinen, noch met de romaansche volkeren ooit in aanraking gestaan hebben? Moet men de gissing van professor Leo[1] aannemen, volgens dewelke een aloud volk, in de voorhistorische tyden, in Europa fou hebben gewoond, en wiens sporen in talryke overeenkomende latynsche, keltische en germanische woorden te vinden fouden fyn, ofte wel is dit verschynsel alleen aan de gemeene asiatische afkomst onfer europeesche talen toeteschryven? Wy laten die vrage den geleerden over en keeren tot den heer Lebrocquy terug.

De staaltjens, die in 't boek worden opgegeven, fullen den vlaamschen lefer overtuigen dat het noordsch, ondanks fyne afwykingen van het neder- en het hoogduitsch, nog al gemakkelik te verstaan is. Somtyds treft men heele finnen aan, die letterlik kunnen vertaald worden, gelyk, b. v., de volgende:

« Han vidste godt, at the Forretninger ude af Huset, hvorover han klagede, ikke bestode in Andet end at fare omkring paa kroer og Viinkjeldere met andre Svirebrødre, og at den legemlige Svaghéd kun var Følgen af denne strafværdige Levemaade. »

« Hy wist goed, dat de verrichtingen, buiten 's huifes, waarover hy klaagde, niet bestonden in anders dan te varen in omkring (rond te loopen) op kroegen en wynkelders met andere fwierbroeders, en dat de lichamelike fwakheid kuim (slechts) het gevolg was van defe strafweerdige levenswyfe.

Hier bood fich eene goede gelegenheid aan, om aan de Bón-Behaegelisten eenen steek te brengen; wy fyn verwonderd dat de heer Lebrocquy fe verfuimd heeft. Het deensch spellingsstelsel namelik is, wat dry letters betreft, *e, i* en *u*, den nederduitschen volkomen gelyk. Men schryft in 't enkelvoud : *deel, piil, huus* en in 't meervoud *dele, pile, huse* met eenen enkelen medeklinker. De anderen waren eertyds ook verdobbeld; men schreef good,

[1] *Die Malbergischen Glossen, ein rest alt-kellischer Sprache und Rechtsauffafzung*. Halle, 1842-45, 8°.

goede; dyyb joord, *diepe eerde,* en fulks had ook in 't fweedsch plaats. Heden echter is de deensche en nog meer de fweedsche spelling feer gebrekkelik : de lengte der vocalen is dikwyls niet aangewefen : *a,* b. v., is kort in stad en lang in stat (*staat*); bid, lod fyn kort, maar blid, rod worden bliid, rood uitgesproken.

Wat de schryver over het yslandsch fegt, is leer- en belangryk; menige nuttige onderrichting is uit die oude taal te putten; in de blf. 370 en 374 fiet men er fraije voorbeelden van. Wy fouden nogthans al de door den heer Lebrocquy opgegevene etimologien niet durven goedkeuren. Wat hy, b. v., blf. 383 over de noordsche godin Freya fegt, is voorfeker finryk, doch strydig met de meening van Grimm[1], die Freya met Freyr in verband stelt en beide den oorspronkeliken begrippe *vro*[2], dat is schoon, heerlik, later *vrolik,* aanknoopt. Hoogstlefensweerd is het *Vocabulaire anglo-scandinave,* blf. 300 en v., waarmede de bewering des schryvers, dat het noordsch een der dry grondstoffen der engelsche taal uitmaakt, volkomen bekrachtigd wordt.

Doch wy fyn alreede de voor dit artikel beperkte palen te buiten gegaan. Geerne hadden wy over de twee leste kapittels uitgeweid, waarin de schryver met een uitstekend talent de spraakkundige voordeelen der nederduitsche taal bewyst, toonende dat fy het gricksch byna evenaart en het latyn in vele punten overtreft; dan, defelve het foo feer geprefen fransch tegenover stellende, de armoede defer sprake en den waren rykdom der onfe aan iedereen fonneklaar maakt. Wy moeten ons, tot ons groot leedwefen, beperken met die kostbare verhandeling allen aantebevelen, die onfe faak ter herte nemen. Degene die de feldfame lyst der fransche « armée des *que,* si difficile à faire manœuvrer » gelyk ook de finryke opmerkingen, voorkomende blf. 408 en volgende, gelefen heeft, fal noodwendiglik veel van fyne lichtveerdig opgevatte bewondering voor de foogenoemde beschavingstaal afslaan en met den schryver besluiten : « que les Français, une faible minorité « exceptée, sont condamnés à n'avoir jamais l'intuition complète « de la langue que leur ont faite leurs letrés. »

[1] *Deutsche Mytologie,* blf. 191, 276 en verder.

[2] Van daar het oude *vroon,* hoogduitsch : *frohn; vroonland, vroonheer,* en ook *frâi, vrouw,* enf.

Het werk sluit met eene keuse van eenige vlaamsche dicht- en prosastukken met de nevenstaande fransche vertaling. Gelyk de andere, in het werk voorkomende, oversettingen, syn dese op eene uitstekende wyse gemaakt; men vindt er den ervarenen en kundigen kamper der politische drukpers weder in; en wy houden het als eene *bonne fortune* voor onse schryvers dat de vertaling dezer kleine bloemlesing in soo goede handen gevallen is.

Terwyl wy de bovenstaande regels schryven, vernemen wy dat de heer Lebrocquy door het staatsbestuur is gelast, spraakleeren, leesboeken en andere werken voor het aanleeren der germaansche talen in het nederduitsch optestellen en dat hy binnen eenige weken in eene zaal der Universiteit van Gent een *Cours des langues et littératures du Nord comparées* zal openen. Dank aan den minister, gelukwensch aan den schryver, heil aan de duitsche taal!

V. D. H.

DE GOUDMYN.

(*Uit den 3en jaargang van het Muzenalbum*, « Immergrün, » *blz. 77 en vlg.*)

I

Hoe de myn ontdekt werd en opgang maakte.

Diep in de bergen en duistere pynwouden van het zuidoosten des Thüringer wouds ligt het kleine, onbeduidende stedeken Rykmansdorp, wiens rykdom echter met synen naam in de grootstmogelyke tegenspraak is. En toch was de oneindige rykdom syner bewooners de peter van de stad; nog heden vertelt de teenemaal verarmde achterkleinzoon van de talooze, bykans fabelachtige schatten syner voorouders, en nog heden spreken plaatselyke namen van de eens zoo gemakkelyke winst van het goud, gelyk de huidige armoede hoonende en spottende sprookjes.

Van zuiver goud waren tellooren en schotels in de huizen der raadsheeren, der bergambtenaren en ambachten; de vaders speelden om goudstukken by den wyn, de kinders met goudstukken op straat, ja de overmoed ging zoo verre, dat men met gouden kogels naar gouden kegels wierp en er by elken worp eene handvol goud of te winnen of te verliezen stond.

Eene zeldzame sage vertelde men over den oorsprong der ryke goudmyn. De zoon van eenen armen houtkapper, die gedurende den dag synen vader had

geholpen in de wyduitgestrekte wouden, was, uit liefde tot de eenfaamheid, rond den avond verder in het midden der bergen gegaan en had ſich daar onder eenen ſchoonen boom nedergevleid, om ſyne gedachten ongeſtoord te kunnen nagaan, want hy was een droomer en een ſonderlinge gast, die meer naar den bodem als naar den blauwen hemel keek. Toen hy nu ſoo op het weeke mos lag, het hart vol van eene onverklaarbare smart, en op den ſang der woudvogelen luisterde, sluimerde hy, moede van den ſwaren arbeid, langſaam ſachtjes in. Toen ſcheen het hem op eens, als of de berg nevens hem ſich opende; en ſie, uit de schitterende rotspoort kwam een dwergje. Dat sprak hem aan en ſeide hem, hoe ſeer hy, de houtkapper, der dwergenkoningin beviel, die in beſit van eene onuitsprekelyk kostelyke goudmyn in den berg was, en hoe ſeer ſy wenschte, hem een bewys van hare liefde en goedheid te geven, en hoe ſy hem verſocht, eens by haar in hare gouden kamer te komen. De houtkapper liet ſich ſulks geen twee keeren ſeggen en stapte moedig, aan de hand van den dwerg, in het hol. Wat ontwaarde hy daar niet al voor schatten! Hy ſag de metaalbloemen in den schoot der aarde bloeijen, hy ſag er de gouden aderen vlieten, maar dit alles was nog niets tegen de pracht in de kamer der dwergkoningin. Sy ſelf was klein maar buitengewoon bevallig, sprak met veel liefde tot den schroomvalligen ſoon des wouds en beloofde hem, dat ſy hem ſoude gelukkig maken. Als tecken harer genade brak ſy een stuk van het glansryk gesteente los, waaruit de wanden der kamer bestonden, en gaf het aan den bangen knaap; dan kwam de dwerg weêr by hem en leidde hem weêr weg. Toen de jongen's anderendaags's morgens ontwaakte, vond hy tot ſyne grootste verwondering den steen nog in ſyne hand; het moest dus niet slechts een droom geweest ſyn, wat hy geſien had. Hy liep rechtstreeks naar huis en wees den steen aan ſynen vader; die stond er sterk verbaasd over en ging met den steen naar Saalfeld en daar ſeide men hem, dat die steen ſuiver goud was. Nu groef men gauw op de plaats waar de knaap had geslapen, en men vond er het goud met hoopen. De meeste inwooners van het dorp, dat in de nabyheid van het woud lag, traden nu als bergknapen in ambachten byeen, werden beſitters van de goudmyn en voor dat honderd jaren verloopen waren, was het dorpjen een stadje, dat men Rykmansdorp noemde, en uit alle mynen stroomde er de gouden winst naartoe. De ontdekker van de myn had nooit willen trouwen, en men ſeide, dat hy de gade der bergkoningin ſoude geweest ſyn. De knaapschappen vermeerderden met den tyd en de rykdom werd grooter en steeg hooger en de gouden ſegen had geen einde. De weelde der Rykmansdorpers werd tot spreekwoord in het gansche gebergte en meer dan eene ernstig waarschuwende stem werd niet aanhoord en verklonk in het woeste en wilde leven der dorpelingen.

II

De ſoon der weduwe.

Buiten het dorp tusſchen de laatſte huiſen naar het gebergte toe, lag dicht aan den weg, die uit het bergwerk naar de ſtad leidt, een klein armſalig ſtulpje; al de rykdom der ſtedelingen was aan ſyne deur voorbygegaan, maar nooit onder het nederig dakjen ingekeerd; het eenige goud van het huiſje beſtond uit eene oude hengelmunt, welke de beſitſter der hut, de weduwe van den vroeg verongelukten bergknaap Jan Göfsel, vrouw Suſanna, 's ſondags aan den hals droeg. Dit ſtuk was, gelyk het opſchrift getuigde, uit de eerſte winſt der myn geſlagen, en in de familie van vrouw Suſanna liep de ſage rond, dat de gouden bergpenning een van de weinigen was, die uit het ſtuk ſuiver goud waren gemaakt geworden, hetgeen de bergkoningin als teeken harer liefde aan den jongen bergknaap had geſchonken. Ook ſeide men, deſe ſtukken waren alleen in de familie van den houtkapper gebleven en wie er een van beſat, die mogt er ſich fier op beroemen, tot die familie te behooren. Ook van vrouw Suſanna werd dit gefegd.

Maar buiten dit ſtuk beſat de weduwe nog eenen anderen ſchat, die, was hy ook niet van goud, haar toch liever was, als gene. Die ſchat beſtond in haren eenigen ſoon Feliciaan. Eerſt na den dood des vaders geboren, was de jongen alleen aan de teedere ſorg der moeder toevertrouwd geweest, en was hy niet geheel en gansch bedorven geworden, dan had de moeder er toch juiſt niet het grootſte verdienſt van. De ſchichtige jongeling had wondere eigenaardigheden: men kon hem eerder een kind noemen en toch hy was niet, gelyk andere kinderen; de buurlieden vonden dan ook dikwyls gelegenheid, hem een bedorven moederſoontje te noemen en het krachtige ſpreukje op hem toetepaſſen: «Eenig moederkind is by andere lieden gelyk een rund.» Feliciaan deed echter geenen menſche noch beeſt kwaad, hy tierde en ſchreeuwde niet woeſt op ſtraat, hy maakte geen waterken droef, ſyne ondeugd was juiſt het tegendeel van dit al, hy was maar al te ſtil en in ſich gekeerd en kon in de tegenwoordigheid van anderen nauwelyks een woordje ſpreken van angſt en ſchroomvalligheid, en hy werd bloedrood, wanneer iemand hem aanſag. Eene tweede groote ſout by hem was ſyne onverſchilligheid tegen alle werkſaamheid; hy had nooit trek gevoeld, om iets te leeren en noch liefde voor noch weêrwil tegen den bergbouw bewefen; daartoe had ſyne moeder hem namelyk beſtemd, daar ook ſyn vader bergman geweest was. Syn voortgang in het ertshouwen was ſoo onbeduidend, hy ſchuwde allen ſwaren arbeid ſoo feer, dat hy het meeraan de beden ſyner arme moeder by den probeerder Hirz, en aan de goedheid deſes mans te danken had, als aan ſyne eigen verdienſten, dat hy ſlechts onder het getal der bergknapen gerekend werd. Maar ook nu verdiende hy altyd het minſte van

allen onaangeſein van de tranen ſyner moeder welke hy dikwyls, verdrietig over ſich ſelven, met ſyne eigene tranen vermengde; ja, wanneer ſy vaak de smarte over ſyn lastig gedrag in ſyn by weſen niet weêrhouden kon en hem strengelyk aanging, dan werd het kwaad nog slimmer; dan liep hy gansch diepſinnig en vol van vertwyfeling rond en de moeder moest hem troosten en weêr gerust trachten te stellen. De arme vrouw wilde natuurlyk niet bekennen, dat dit gedrag een gevolg van hare verkeerde opvoedingswyſe was, alhoewel ſy niet loochenen konde, dat ſy in het goede gedacht, haar kind voor slechte ſeden te bewaren, het nooit in geſelschap van andere kinderen had laten gaan, maar het altyd in de kamer had opgesloten gehouden; ſy hield daarentegen meest, met tranen in het oog, staande, dat haar ſoon aan eene onheelbare ſiekte leed, die hy reeds voor ſyne geboorte had gekregen, toen namelyk, als men haar de naricht der dood van haren jongen gade had gebracht en de schrik haar alle lidmaten by kans verlamd had; vaak duidde ſy er ook van verre op heen, dat de grond en de oorſaak der ſiekte nog veel geheimſinniger en dieper te ſoeken waren, doch wilde ſy ſich daarover nooit breedvoeriger verklaren. Ondertusschen scheen het geestenachtige bleeke geſicht van den jongeling het gesegde der moeder te bekrachtigen; dikwyls ſag men hem gaan, als of hy ſyne leden niet konde dragen; vaak ook sliep hy eenige dagen achtereen, ſonder te ontwaken en wanneer men hem met geweld opwekte, was hy gelyk ſinneloos. Dit was altyd midden in den ſomer het geval, wanneer de natuur in de grootste weelde prykt, wanneer ſy de geheimnisvolle Johannesbloem op de bergen, en de bloemen van den niet minder bediedenisryken vlier in de dalen ten toon stelt, dese twee, die men de sleutels van het geestenryk noemt. Vrouw Suſanna vond haren lieveling dan meestentyds onder den sterkgeurenden vlier in het kleine tuintje achter het huis slapende; wen hy ſich ook 's avonds in ſyn bed legde, dan ontwaakte hy 's morgens toch weêr onder den bloeijenden struik. Niet min geerne vleide hy ſich in het frissche hooi op den ſolder, waar hy ook gansche dagen lang sliep, dan echter had hy voorſeker eene in den schoonsten bloei afgemaaide Johannesbloem onder het hoofd. Wanneer hy op dien tyd ook ontwaakte, dan droomde hy niettemin; hy vermydde alle menschen, glimlachte vaak ſalig en weende onderwylen even ſo bitter, ſonder dat hy aan ſyne moeder, ſelfs op hare dringendste vragen, van de oorſaak deſer gemoedsgesteldheid wist rekenschap te geven. Het eenigste, waarvoor hy liefde betoonde, was de muſyk, vooral het geſang; nogthans verwierp hy het voorstel ſyner moeder, een fluiter te worden, met afschuw. Sonder alle aanleiding had hy de cither snel en gemakkelyk leeren spelen; toen een welgeoefende bergknaap hem daarin onderwyſen wilde, wees hy hem kort en brommende terug; hy ſong oude en bekende bergmansliederen, maar ook ſong hy er vele anderen, welke in Ryk-

mansdorp geheel onbekend waren, en men kon niet begrypen, hoe hy die geleerd had, want hy verliet nooit het dorp en men ſag ook nooit eenen vroemden speelman by hem. Daarby had hy eene ſoo wonderbaarlyk klankryke stem vol diepe ſwaarmoedige toonen, die eeuwig klagende en ſuchtende schalden, gelyk verkondigers van eene onpeilbare smart; men voelde ſich als betooverd van die heerlyke toonen; wanneer men er lang op luisterde, dan werd des toehoorders hart met pyn en beven vervuld, ſy schenen dan niet meer, aan eene menschenstemme toe te hooren, maar er lag iets in, als moesten ſy eindelyk het den menschenooren verderſelyke geheim eener andere wereld verraden. Wanneer hy onder den bloeijenden vlierboom ſong, dan slopen de vrouwen en meisjes ſachtjes in den tuin en achter de planken, welke hem insloten, en de meesten braken weldra in tranen uit over de pynvolle toonen, welke ſyner borst ontrolden, ja meer dan eene meende te moeten sterven van ſoete smart, terwyl de lieve ſang gelyk bevredigde wenschen in het hart van anderen ſond, ſoo dat ſy geheel stil en vrolyk werden. Had hy dan lang gefungen, was hy eindelyk, de cither in de hand houdende, ingesluimerd, dan eerst dorsten eenigen eenen blik op den bleeken, slapenden ſanger werpen. Eene echter kon ſich nooit van dit gefigt afwenden; die eene was Kaatjen Wifs, ook de dochter van eene arme houwersweduwe, een ſeer goed en vroom kind.

III

De Probeerder.

In ſyn groot steenen huis op de markt ſat de schatryke probeerder en berggefworene Feige Hirz, een der invloedrykste mannen des bergwerks, in eene prachtige kamer. De junyſon scheen helder op wanden en meubels en spiegelde ſich in het aanschyn der overschoone jonkvrouw Elsbeth, der oudste dochter des probeerders, die onlangs haren achttienden geboortedag had gevierd. Gouden gerief blonk op de tafel en de schouwplaten, kostelyke ringen glansden aan de teedere vingers der dochter, gouden kettingen en edele gesteenten wiegden ſich om haren witten hals, het alles door de kunstrykste meesters van Venetiën bewerkt. Soortgelyke schatten droeg de huisvrouw, de moeder Elsbeths, ja ſelfs de kleine kinderen waren niet ſonder gouden ſierraden, want het was juist Johannisdag, het ſonnigste feest van het jaar, en de familie, teruggekeerd uit de kerk, maakte ſich gereed, met hare kennissen in het woud te trekken, onder het groene loover te tafelen en te drinken en 's avonds het Sint-Jansvuur op de bergen te ontsteken. Juist op dit oogenblik trad vrouw Susanna Gössel, de houwersweduwe, schichtig groetende, binnen. Het geſicht des probeerders werd voor eenen

stond duister, doch hy vatte sich gauw, ging met grynsende vriendelykheid op de vrouw toe en vroeg haar: « Maar wat brengt u heden op het feest des heiligen doopers in myn huis, vrouw Susanna? »

« Gy hebt immers bevolen, heer probeerder, antwoordde de brave weduwe, dat ik u aanstonds sou komen vinden, wanneer myn kind door syne siekte wordt aangevallen. Dit is nu heden juist het geval, God weet het; ik vond mynen soon desen morgen onder den bloeijenden vlierboom in den tuin en hoewel hy sedert ontwaakte, laat hy nogthans het hoofd hangen, droomt en spreekt wonderlyke woorden, niet anders, als sprak hy met geesten, soo dat ik niet weinig bang ben geworden. »

De trekken des probeerders hadden sich gedurende die angstvolle woorden der weduwe meer en meer verfacht en syne vriendelykheid, die eerst slechts geveinsd was, werd nu opregt; wat hy seide, stond nogthans in de felste tegenspraak daarmede: « Dit doet my ten hoogste spyt, arme vrouw, en ik heb groot medelyden met uwe bedroefde omstandigheden. Ook sal ik u weldra bewysen, dat dit niet alleenlyk woorden van my syn, maar dat ik vastelyk den wil heb, u en uwen soon te helpen. Vooreerst dan moeten wy er op denken, hoe wy hem van syne siekte door goede en krachtige middelen bevryden; daarvoor echter is het noodig, dat hy onder goede opsigt sta en wel opgepast worde. Gy kunt hem in uw hutje niet altyd nasien; voor dat gy er op denkt, is hy 's nachts syn bed ontvlucht en ligt hy onder den vlierboom of op den hooisolder; daardoor echter wordt het kwaad immer erger en ten langen leste kan het niet meer hersteld worden. Ik heb dan besloten, hem in myn huis optenemen en heb ook reeds met pater Liborius gesproken, die hem goede heelmiddelen sal geven. Dit ben ik uwen overleden man schuldig, die myn vriend was. Ga nu en breng den jongen maar hier, wy sullen hem wel ten beste doen oppassen, dat hem niets ontbreke. »

De weduwe staroogde lang voor sich heen, juist als had sy den ryken man niet al te wel verstaan. « Gy wilt hem in 't huis nemen? Ik soude verre van hem moeten syn? Och, heer Hirz, dit kan toch niet wel syn! Hoe schikt myn arme schuwe jongen sich in uw huis! »

« Eh, wat is dat voor praten, » riep de probeerder; « dit moet ik beter weten. Heden nog moet ik hem hier hebben! Ik moet voor den jongen sorgen, gy kunt het niet. Toen Gabriel Kornmann stierf, overgaf hy my de sorge niet slechts voor syne kinderen, maar ook voor syn peetkind, uwen soon. Gy en hy hebt my dus als synen peter te aanschouwen en moet my gehoorsaam syn in alles, wat ik raadsaam vinde en u bevele, en er kan in de wereld niets beter voor hem syn, als dat hy in myn huis blyve tot dat hy geheel hersteld sal syn. Daarom sta er maar niet lang over te peinsen; spoed u in tegendeel, dat hy hier kome. Soo lang hy siek is, moogt gy hem alle dagen

beſoeken en met hem ſpreken; myn huis ſtaat dag en nacht voor u open. »

De laatſte woorden ſouden, ſoo meende de probeerder, den indruk van de ruwe wyfe, waarop hy de eerſten ſprak, verſachten, maar de weduwe ſtortte eenen ſtroom van tranen en kon al ſnikkende niets verder ſeggen als: « Och, ik kan myn arm kind toch niet van my weg doen gaan. »

« Vrouw Susanna, maakt my niet kwaad, » ſeide de probeerder op ſachteren toon, hoewel ſyn toorn dreigde elken ſtond lostebreken. « Gy ſoudet toch moeten erkennen, dat ik het waarlyk goed meen met uwen ſoon. Soo gy hem in huis behoudt, dan ſal hy ſterven. Ik nu wil hem voor u redden en bewaren, ik wil, dat gy in uwen hoogeren ouderdom eenen ſteun aan hem hebt; voordeel daardoor heb ik toch niet, maar veel eerder groote moeite en veel laſt. Erken dan toch myne goedheid; ik neem eenen ſieken mensch in huis, slechts om u van dien laſt te bevryden en myne pligt als christen te doen. Moet men u dus dwingen eene weldaad aantenemen? »

« Vaderken, word er toch niet boos om, » ſeide Elsbeth smeekende. « Laat der vrouw Sufanna toch haren wil en haren ſoon en moei er u niet verder mede. » — Een ſtrenge blik des probeerders deed haar ſwygen en ſprak ook luid genoeg om de huisvrouw insgelyks te ſeggen, dat ſy geen woord mogt reppen. en daar de heer Hirz een streng huismonarch was, dorst niemand ſich meer verroeren, ſelfs vrouw Sufanna niet, die al weenende wegsliep, om in hare arme hut terugtekeeren.

Feliciaan ſat onder den vlierboom, de cyther in de hand, over welker ſnaren ſyne vingers planloos dwaalden, terwyl ſyn mond een ſyner ſwaarmoedigste liederen bromde. Kaatje stond achter de tuindeur en luisterde, met de oogen vol tranen, op de hartroerende toonen. Het goede meisje verſchrikte, toen vrouw Sufanna naderde, als ware het op eene boofe daad betrapt en bloosde gelyk eene purperroos, terwyl het met neêrgeslagen blik stamelde: « Myne moeder ſag, hoe gy al weenende naar de stad stapte, buurvrouw, en ſy meende, dat Feliciaan weêr ſiek geworden was; daarom ſond ſy my naar hier, om te vragen, hoe het met hem staat. Ik dacht niet anders, als dat gy sedert lang weêr terug waret en wilde u myne diensten aanbieden, ſoo ik u misschien helpen konde. »

« Ik dank u, myn kind, » ſeide de weduwe. « Och ik heb nog iets veel slimmers op het hart, als Feliciaans ſiekte, en gy kunt my niet helpen. Ik moet mynen ſoon verlaten. »

« Verlaten? » riep het meisje ten hoogste verschrikkende. « Neen, neen, dit kan nooit ſyn, hy mag niet van hier gaan. Ik ſou sterven van hartpyn. » — « Kom, » sprak de weduwe, « laat ons by hem gaan en eens hooren, wat hy er van meent. »

En ſy traden in den tuin, welks frissche loovergroen door de heete onbewolkte

ſon met krachtigen glans werd overſchilderd. Boom en ſtruik, plant en gras, alles ſtond daar in de weelderigſte, volkomenſte ſchoonheid: geen windeken ſuiſelde, geen bladeken ſidderde, de natuur ſcheen niet te durven ademen, om in de ongeſtoordſte rust haar ſchoonſte feest, het feest harer mondigheid te vieren. Op de ſwellend weeke ſoode onder den vlier lag Feliciaan, door de ſchaduwe des booms medelydend beſchut tegen den gloed der ſon; hy ſluimerde. De moeder naderde ſacht, om ſich te overtuigen, of hy nog wel ſliep; want ſy was er niet ſeker van, daar hy ſoo even nog een liedje had gebromd. Syne oogen echter waren dicht geſloten, maar toch ſprak hy duidelyk: « *Ik* wil niet in het huis van den probeerder. Laat hem praten ſoo veel hy wil, laat hem ſmeeken, dreigen, vleijen, ſchimpen, ik ſal toch niet by hem gaan. Ik blyf by u, moeder. »

De weduwe ſtond niet weinig verwonderd, toen ſy dit hoorde, want ſy had noch by Kaatje aan de deur, noch hier by Feliciaan een woord van den wil des probeerders geſeid en die had ſelfs van dag voor het eerſte maal geſproken, van den jongen in ſyn huis optenemen. Eindelyk vroeg ſy: « Maar van waar weet gy dan, dat de probeerder u in ſyne wooning hebben wil? »

« Gy komt ja juist van daar, moeder; gy hebt hem ja geſeid, dat ik ſiek ben en hy meent, dat pater Liborius my ſou beelen en dat ik daarvoor in ſyn huis ſou komen woonen. Ik ga echter niet by hem; ik ben niet ſiek en was ik het, dan is het ſyn wil niet, my geſond te maken, maar slechts, nog grootere magt over my te verkrygen. »

« Daarvan verſta ik niets, » ſeide Suſanna een weinig benaauwd. « Welke magt heeft hy dan over u? »

« Eene booſe, moeder! Hy bindt my door de kracht van ſynen demoniſchen wil, om my te ontſtelen betgeen de koningin my ſchonk. »

« O heilige Bonifacius! » riep de arme weduwe. « Myn ſoon is waanſinnig of hy droomt van booſe dingen. — Felix! Felix! o ontwaak toch! » riep ſy hem ſchuddende, en langſaam en loom opende hy de oogen en ſag ſyne moeder verdrietig aan. « Waarom ſtoort gy my toch in myne rust? » vroeg hy bykans weenende.

« O myn lieve ſoon, gy moogt geen kwaad van den probeerder ſeggen, die ons ſinds lang ſoo veel goed heeft gedaan ook dan moogt gy dit niet doen, kind, als gy niet by hem woonen wilt. »

« Wat ſegt gy daar? Ik by den probeerder woonen, ik kwaad van hem ſpreken? Ik verſta u niet, moeder. » — « Maar ſoo even wist gy dit nog al, kind. » — « Ik? Ik heb geslapen, ſuchtte hy, en ik weet van niets. » — « O heilige maagd! » riep toen de moeder. « Wat ſal dit bedieden! Weet gy dan niet, dat ik by den probeerder was en wat hy my ſeide? » — « Hoe ſoude ik dit weten? Gy hebt het my immers niet geſeid en ik heb lang en vast

geslapen. » — « O myn soon, myn soon! Wat is er met u gebeurd! jammerde de weduwe en klemde hare armen rond synen hals, doch hy stiet haar verdrietig van sich en vroeg eentoonig: « Wat wilt gy toch van my? Waarom hebt gy my gewekt? Ik gevoel my ja soo wel, wanneer ik slaap en heden is ja groot feest en ik moet immers niet in den berg varen. » — « Gy syt sick, Felix, seer sick, en de probeerder is seer om u in sorg, gelyk gy weet. Hy had my bevolen, dat ik hem seggen soude, wanneer de siekte sich weêr opdeed Ik deed dit dan ook heden en nu wil hy, dat gy in syn huis soudt komen woonen, om daar beter opgepast te worden als hier, en vooral, de wyl daar Pater Liborius u beter genesen kan. » — Tranen en snikken lieten haar niet verder spreken.

« Neen, moeder, neen, seide de bergknaap. Ik sal u niet verlaten en ik kan ook niet van ons tuinken en van dit lieve plaatsje scheiden; daarom wees maar gerust, ik ga niet weg, seg ik u. Soo ik nu ook niet gansch wel ben, dit sal overgaan, gelyk immer en ik behoef daarvoor geen van de geneesmiddelen des paters te hebben. Seg den probeerder maar, dat ik hem voor synen goeden wil danke; seg hem ook, dat het met de siekte niet al te erg is, en dat ik, selfs wanneer dit soo syn mogt, toch myne moeder niet sou verlaten, daar sy my het best oppast. »

« Maar hy sal kwaad worden, want hy heeft het sich nu eens in het hoofd geset, en hy sal u dwingen »

« Ik weet niet, wat hy daarmede wil, » antwoordde Feliciaan gestoord. « Ik weet wel, dat hy ons veel goed heeft gedaan, maar ik kan hem toch niet lief hebben. Wanneer ik hem onverwachts tegenkom, dan verschrik ik telkens, ik word angstig, het hart is my als saêmgeperst en ik meen immer, dat hy hoe liefderyk hy ook ten mynen opsigte is, toch iets kwaads tegen my uitbroeyt, of dat hy my over langen, langen tyd, veel langer nog als ik oud ben, soo omtrent over honderd of twee honderd jaar, veel kwaads gedaan heeft en daarom kan ik hem nog niet lyden. »

« Dit syn sonderlinge woorden, Felix, » ging vrouw Susanna nog meer benaauwd voort, terwyl sy den soon met schuwe blikken aanzag; « sy toonen my maar al te duidelyk, dat gy seer, seer siek syt, veel sieker dan het u wel schynt, en ik geloof, dat gy by den probeerder gaan *moet*. » — « Neen, neen, » riep Kaatje toen, « gy sult niet by den probeerder gaan, ik sal uwe moeder wel helpen en myne moeder sal het insgelyks doen en dan hebt gy den probeerder niet noodig. » — « Niet goedwillig, neen, slechts met geweld souden sy my by hem kunnen brengen, » sprak Feliciaan. « En, wildon sy dit doen en my uit uw huisken sleuren, dan, moeder, soude ik weldra, ja weldra sterven. » — Vrouw Susanna bedekte haar gesigt met beide handen, om hare tranen te verbergen en verliet Feliciaan, om den probeerder antwoord te dragen. Kaatje

bleef by hem; beide spraken niet een woord, in tegendeel, hy ſonk weder gansch in ſich ſelfs terug en scheen alle betrekking met de buitenwereld verloren te hebben. Het meisje aanschouwde hem met schuwteedere blikken.

Vrouw Sufanna trad al bevende het huis des ryken mans in, dien ſy gewoon was als haren weldoender te aanſien. Daarom dan ſeide ſy ook niets van Feliciaans weêrwil tegen hem; ſy gaf hem alleenlyk in 't kort de narigt, dat de knaap in 't geheel niets van wilde weten, haar huisje te verlaten. — «Dan ſal ik hem dwingen, dien ongehoorſamen jongen! » bulderde de probeerder ſich ſelfs vergetende. « Ik ſal hem door eenige van onſe sterkste bergknapen hier doen brengen. » — « Doe dit om Gods wil niet! » smeekte de weduwe, « want hy ſoude nog heden sterven. »

Dit woord trof Feige Hirz op eene merkwaardige wyſe. De hevige, toornig rondloopende man stond plotselings als vastgespykerd en was ſoo stom en stil als een steenen beeld. « Sterven? » fluisterde hy. « Gy hebt gelyk, vrouw Sufanna, het is een ſwakke knaap. En sterven ſal hy niet, dit ware een groot ongeluk. Want ſie, ik heb plannen, groote plannen met hem en hy ſal en mag niet sterven. Hy kan, als hy niet anders wil, by u in huis blyven; ik heb u dan slechts dit te ſeggen, Sufanna: Bemoei u 's nachts niet met hem, of hy in ſyn bed is, of niet, dit moet hetſelfde voor u ſyn; maak daarom geen getier, wanneer gy hem niet vindt, of wanneer gy andere stemmen met hem hoort spreken, misschien ſelfs de myne. Ik ſal het u nu ſeggen, wat ik u vroeger liever verſweeg » — en hy fluisterde iets in de ooren der weduwe.

« Och Jesus, Maria en Joseph! » schreeuwde de weduwe. « Troost en helpt my, heer probeerder, of ik sterf! »

« Ga naar huis, Sufanna, en wees gerust. De pater ſal wel helpen. Legt u stil slapen en moei u om niets of de ſaak mislukt. » — En de probeerder geleidde de arme weduwe tot aan de deur en het hart beſwaard en vol ſorg keerde ſy naar huis terug.

IV

Kaatje.

Van nu af had de arme vrouw meer dan ooit eene vriendin noodig, aan welker boeſem ſy hare tranen kon storten en het goede vriendelyke Kaatje was een waarachtige schat voor haar. « Felician is van den duivel beſeten, » had de probeerder haar geſegd en ſy dorst nu naauwelyks alleen met den armen jongeling onder een en hetſelfde dak slapen; daarom bad ſy Kaatje, en bad haar met vochtige oogen, toch de nacht by haar te willen overbrengen. Kaatje willigde hier geerne in toe en liep gauw, om hare moeder gerust te stellen. Eigenlyk verheugde het meisje ſich niet weinig, eens eene nacht en

misschien nog meer als eene, met Felician in een en hetzelfde huis te mogen woonen, want hy beviel haar het meest van alle bergknapen, die fy kende, en juist omdat hy foo bleek, foo stil en foo fwaarmoedig was, had fy hem foo lief en moest fy altyd en immer aan hem denken; fyne liederen hadden een onfigthaar net rond haar gespannen, waaruit fy niet vlugten kon, en haar eenigste wensch was, een middel te kunnen vinden, waardoor fy haren toestand tegenover Felician teenemaal veranderen mogt: nu dwong fyne fwaarmoedigheid haar altoos tot weenen, maar fy had géerne gewild, dat hare aangeboren natuurlyke vrolykheid hem tot lachen gedwongen had en foo blyde te wefen, gelyk het den krachtigen bergknaap betaamt.

Kaatjens moeder verfette er fich niet tegen, het meisje by vrouw Sufanna te laten slapen en rond den avond wandelde de bloeijende blanke maagd naar het stulpje. Felician lag reeds te bed en in diepen slaap gedompeld; Kaatje befag fyne diepingefonken wangen met het medelydend oog der liefde, en als vrouw Sufanna fich verwyderd had, boog het teedere meisje fich over den slaper, vouwde de handen en fluisterde een diepgevoeld, innig en vroom gebed tot God en alle heiligen: Laat, o laat hem genefen! foo bad fy, drukte hem nog eenen kus op het schoone voorhoofd en huppelde met een ligter hart de moeder na.

Eene weelderige fomernacht fonk langfaam op geurendruppende vleugelen neder op de aarde, om haar, die nog van fonnekussen gloeide, te verkwikken, te laven; boom en bloem dronken gierig en met lange teugen de verfrischende nachtlucht en spendden, als dank voor die liefde, stroomen van kostelyke reuken. De gansche natuur fidderde, in voorgevoelige wellust de oplossing van een groot raadsel verwachtende, die nu foo naby lag en doch niet begrepen werd; 't was, als of hemel en aarde fich die oplossing toefluisterden, als of fy in tooverachtige toonen door de lucht klonk, maar welk oor eens sterfelyken kon defelve verstaan?

Kaatje kon niet slapen. Hare gedachten liepen verre rond in het ruime der schepping. De wassende maan tooverde door de ronde glasruiten van haar kamerken blauwachtige, trillende beelden op wand en bed en stoel: nu meende fy, dat fich al wat in de kamer was, beweegde, en wanneer fy de saken nauwkeuriger gadesloeg, dan stond toch alles op de oude plaats. Vrouw Sufanna was, ter neêrgedrukt van kommer en leed, ingeslapen, dit feide haar fachte ronken; Felician lag op de andere fyde der kamer doodstil, en de maanstralen, die langfaam spinnend fyn gefigt immer meer en meer met hun glansryk weefsel bedekten, gaven hem het voorkomen van een' overledene. Eindelyk overmande haar de angst: « Felician fal toch niet werkelyk dood fyn? » vroeg fy fich felve, stond ylings op en liep tot aan fyn bed. Sacht ging fyn adem; fy werd geruster, naderde tot het venster, opende het en schouwde

by den maneschyn in den hof en hoewel er ſich niets beweegde noch roerde, meende ſy toch, dat er alles met ſoo ſoet een verlangen ſidderde, als hare borst. Haar hart klopte geweldig: ſy stond ſoo digt by den geliefden jongeling, hy sliep ſoo gerust. Sy wenschte, dat de nachtlucht ook hare heete wang, hare bevende borst mogt verkwikken, en stak het hoofd ſoo verre als mogelyk uit het venster. De vlierboom geurde bedwelmend; ook het tuinken lag gevangen in de tooverneetten van den maneschyn. Glansende Johanniswormkens trokken in ſonderlinge kringen door de stille blauwe lucht; kevers blonken gelyk vonken uit heg en haag en de sterren wenkten van den hemel, en wenkten ſoo vriendelyk, ſoo vertrouwelyk.

Op eens meende de luisterende iets aan de haag te hooren ritselen, het hout kraakte onder ſware stappen, ſy blikte scherper naar den kant, langs waar het geruisch kwam en ſag eenen man, die over de haage klom, voorſigtig rondschouwende door den hof ging en onder den vlierboom bleef staan. Toen hy daar het geſigt naar de maan wendde, erkende ſy hem — het was de probeerder Feige Hirz. Op hetſelfde oogenblik bewoog er ſich iets in de kamer, verschrikt deinsde ſy achteruit: Felician was opgestaan en ging met open oogen haar voorby, ſonder haar nogthans te ſien, en den trap af naar den tuin toe. Ten hoogste benaauwd trad Kaatje weêr aan het venster en ſag, hoe Felician ſich onder den vlierboom neêrlegde; de probeerder stond onbewegelyk achter hem, doch meende ſy te bemerken, dat hy dikwyls de handen over het hoofd des slapers uitstrekte. Na omtrent een half uur daar te hebben gelegen, stond Felician plotselings op, ging al wankelende door den hof en klom over de haag; de probeerder volgde hem na.

Sonder te weten wat ſy deed, liep Kaatje de trappen neder; almagtig trok en dwong een onbegrypelyk iets haar weg en voort; met dry sprongen vloog ſy door het tuinken en over de heg en bleef dan van verre de feldſame nachtwandelaars achtervolgen, die sneller en sneller naar den naby gelegen goudberg toegingen.

V

Johannisnachtvaart.

De ſode onder den vlier, ſie daar de geheimnisryke tooverſetel, waarheen de slaapſuchtige, schuchtere Felician ſich altyd ſoo geweldig getrokken voelde. Soo haast hy daar was, kreeg de wereld rond hem een warmer en schitterender voorkomen, wonderen en ſaligheden ſag hy rond ſich ontstaan, ſonder dat hy dit voor iets buitengewoons hield, en hy ſwom als in eene ſee van morgenroode glansbaren der droomenheerlykste verrukking. Ook in deſe wellustwarme nacht had hy ſich nauwelyks op ſyn gewoon ſitplaatsje neêr-

geſet, of de wonderen des hofs begonnen, door den maneschyn blaauwachtig groen geverwd, hare tooverkringen rond hem te trekken. De straal die over en door de boomen speelde, verwandelde ſich in wonderkleine alven en alvinnen, die ſich op de bladeren wiegden; die ſongen liederen van de foete lust der Johannisnacht en Felician verstond elk hunner woorden. Ook een kruiskever snorde neder van den boom, om ſyn lieſje te gaan vinden en ſyn snorren werd een liefdelied. Soo ſong de kever: « Felician, Felician! Hoe vangt gy 't toch ſoo onhandig aan! Gy dien ſich de bergvrouw tot liefste verkoor, gy ligt in de heerlykste nacht op het oor. Op, op, en kom voor en kom voor! Hoe dwaas, wie met slapen den nachttyd verloor! Slaap als het daagt, verslaap wat u plaagt; gy weet dat 's daags de minne kwynt, maar wanneer het bleeke maanlicht schynt in de geurige, keurige ſomernacht, houdt dan de liefdedronkene wagt, dan ook worde het werk der liefde volbragt! »

Niet eer had des kevers geſang de vonk des verlangens in des jongelings ſiel geworpen, of een groot, byſonder helder gloeiende Johanniswormken stuurde door de luchtbaren op hem toe en lispelde hem in 't oor: « Felician, Felician, ik kom als een bode der koningin aan, als gouden vonken van liefde doorbeefd en van liefde dronken ben ik het gouden gewelfsel ontſweefd, waar in de schemernachtende, minnesmachtende Johannisnacht de koningin hofhoudt in flikkerende pracht. U, haren neeflief, noodigt ſy ſyn, gy moet haar kamer- en hofheer ſyn; ſy beleent u alleen onder allen die mallen met heur gulden kasteelen en glinsterende hallen, gelyk ſy het dikwys heeft gedaan. En nu spoed u, Feliciaan, Feliciaan! »

Het wormken was nauwelyks weg, en nog ſat de jongeling in gedachten verſonken over de woorden, die hy daar even had gehoord, toen eene vleêrmuis nader vloog en hem toekraste: « Feliciaan, o verhef u toch snel, wat ſyt gy een kindsche en dwaſe geſel! De bergvrouw tracht toch en smacht toch naar u, en gy strekt u en rekt u nu; het hof is vergaderd met al ſyn trawanten, reeds stemmen hunne veedlen de muſykanten, de koningin slechts is in wachtende pyn. Veel lusten heeft ſy u toegedacht in de klinkende, blinkende Johannisnacht; sta op, sta op en loop niet te ſacht. Ik vlieg vooraan en meld u reeds aan, spoed u dus, spoed u dus Feliciaan! »

Deſen lokkenden uitnoodigingen konde de slaperige knaap niet langer weêrstaan; teedere driften ontwaakten in hem en doortrilden hem alle ledmaten met foete benauwdheid. Stille ſuchten ontstegen ſyner borst, hy sprong van de groene ſode op et stapte met snelle schreden naar den goudberg. Reeds van verre hoorde hy het juichen der feesttoonen uit den berg dringen. De ingang was door duiſende Johanniswormkens verlicht; glansryk bonte nachtvlinders vlogen rond ſyn hoofd en ſongen hem, terwyl ſy hem den weg

toonden, een lied vol van de dichterlykste vleieryen. Toen hy door de opene poort van den berg trad, bogen alle de Johanniswormkens ſich voor hem en ſongen : « Wilkom ten feeste, o gy lieve maat! Best, dat gy de meestres niet wachten laat. Kom beneên, kom beneên! Gy alleen, slechts alleen; geen ander meer verwerft die eer; gy ſyt de eenigste sterflyke gast, die er leeft en die de liefde der koningin heeft. Stap over den drempel in den helderen gouden tempel; wy sluiten dan weder de marmeren poort, die niemand doorboort. » En inderdaad, de berg sloot ſich achter Felician. Met trage stappen ging Felician verder en in ſyne droomachtige schuchterheid verwonderde hy ſich over niets, hoewel het wonderbaarste in overvloed hem omringde. Onverschillig was hy er aan, als ware hy met al die pracht sedert lang bekend, als de koning en heerscher des bergs. Roode, blauwe, groene en geele vlammetjes sprongen uit de wanden van den gang, om Felicians weg te verlichten en hier en daar flikkerden de goudaderen door de steenen, gelyk de blik eens gloeijenden oogs in de donkere nacht. Weldra kwamen vriendelyke berggeesten toegeloopen, om den jongeling feestelyk te ontvangen en ſyne stappen te verhaasten. Sy droegen alle heldere, kostelyke kleederen en betuigden den armen bergknaap den grootsten eerbied, dien dese nogthans fier en koud en gelyk een hem toekomende tribuit ontving. Nu trad hy in hoogere, ruimere hallen; onder ſyne stappen bloeiden wonderbare bloemen van goud en ſilver en edele gesteenten op, terwyl van het deksel reusachtige kristalstukken en rubyntakken neêrhingen, waarin de stralen des lichts ſich duiſenvoud braken en versterkten. Eene muſyk, gelyk de toonen der orpheïsche lier, overheerlyk en betooverend, drong den jongeling tegen als een willekomgroet der geesten. Nader en immer nader ruischten en rolden de hemelsche klanken. Des jongelings oogs scheen vuur van hun te ontvangen en begon te glansen en te stralen. Vleugels verschenen aan ſyne voeten, geplant, gepleegd en gerypt door de toovertoonen, hunne fusters en kinderen. Plotselings sprong de boog van het welfsel tot eene onmeetbare hoogte uiteen, eene fee van licht goot hare baren door de oneindige saal, aan de gouden wanden brak ſich de stralende branding, vlugtte naar het welfsel en werd daar door duifend diamanten, rubynen, smaragden en topafen met geweld terugggeworpen; elke steen werd een nieuwe lichtbron en bronnen vloten tefamen met bronnen en stromen met stromen en allen stortten ſich weêer in de onpeilbare lichtfee, die fon op en af geworpen eeuwig nieuw werd geboren, want felfs van onder was er terugstralende heerlykheid en de bodem niet min schoon en prachtig als de gouden wanden en de gesteentenryke deksels : hier, ja, was het ook, waar hofhield vrouw *Hulda*, de machtvolle koningin der bergen. Hoe verdween al de glans, dien wy daar even beschreven tegen dien harer schoonheid, defer in eeuwige jeugd bloeiende schoonheid. Daar had men het bewys, dat de goden het beste van

alle de geschenken, waarmede sy de menschen soo ryk bedeelden, voor sich terugbehielden, dat wy arme sterflyken slechts aan de schalen ons verheugen, welker soete kern altyd op hunne lippen en tongen smelt. De jonge, lieftallige bergvrouw was met de kostelykste dingen gesierd, welke de schoot der aarde besluit en die dienstbare geesten haar sonder alle moeite en aarbeid toedragen, en welker slechtere soorten wy onder duisend gevaren voor ons leven moeten halen voor de beheerschers der aarde. Sy sat op eenen troon van suiver goud en rond haar stonden de helden en heldinnen aller thuringische sagen in bonte reien, de oude landgraven met hunne vrouwen en ridders, de minnesangers songen in vreedsamen wedstryd, de Tannhuiser stemde er min swaarmoedig syne harp. Ligte, lieve vrouwengedaanten sweefden door den saal, anderen draaiden sich al dansende in den arm van schoone jongelingen naar de maatklank der musyk.

Toen Felician in de saal trad, verhief sich de koningin van haren troon en ging hem tegen, gevolgd van gansch haar hof, dat eerbiedvol voor den jongeling neigde. De koningin sprak:

Welkom, o lieve Feliciaan! Een jaar is 't geleden, dat gy syt heengegaan. Wat vingt gy toch al op de wereld aan? Ik heb soo dikwyls naar u gevraagd, steeds heeft men my goeds van u gewaagd; doch sien en spreken dorst ik u niet, daar sulks de strengbindende pligt verbiedt. » « Ik verlangde uitter harte u weêr te sien, dierbre moei, » spraak de bergknaap. « Daarboven wil het my niet bevallen. Slechts wanneer ik op de luid speel en daarby sing, trekken de herinneringen aan u gelyk donkere gevoelens door myne siel en geven my laving. Ik soude sekerlyk veel gelukkiger syn, indien niet eene donkere magt, aan welker invloed ik my niet onttrekken kan, geweld over my had. » — « Ah gy meent den geest des kwaads, die in Hirz, den probeerder steekt en uw rosig leven breekt. Ik kan u niet van hem ontslaan. Syne magt kan ik niet verhinderen; uwe smart kan ik slechts linderen. Want wie met goede geesten verkeert, is ook voor boose niet beweerd. Maar stel u dat nu maar uit den sin, en geef u geheel aan vreugd en min. Dra is toch eens de stonde verschenen, waar wy voor eeuwig ons vereenen. Maar nimmer moogt ge een sterflyke minnen, dan souden myne ergste kwalen beginnen; dan kondet gy niet meer tot my komen; u wierden de liedren en droomen ontnomen; gy wierdt een bergman als de andren gewind. Des wacht u, o wacht u, myn dierbaar kind! » En by dese woorden dreigde de koningin hem ligt met den vinger en ging dan tot de berggeesten, die de musiek maakten, voort: Heft uwe teederste liederen aan, het geldt mynen neeflief Feliciaan. Hem geef ik het huidige eerefeest, doet dus uw best, dat het waarlyk worde een glansryke feest! » En sich tot Feliciaan wendende fluisterde sy hem in 't oor: « Gy weet wel, dat gy myn neefje syt, doch kent gy uw' vader niet tot uw spyt. Verheug

u echter, verheug u toch, want heden kust hy fyn foontje nog. Dan kent gy ook ons geheim verband en weet ook, hoe ik met u ben verwant. »

Nog lang sprak de koningin in fulke teedere woorden en de vreugde werd met elken oogenblik grooter in den berg.....

VI

De nieuwe myn.

De probeerder of keurmeester was Feliciaan achtervolgd tot aan den ingang van den berg, maar ongefien en fonder dat hy er op dacht, was Kaatje hun van verre ook nagegaan en had noch hem noch Felician een oogenblik uit het oog verloren. Toen fy over de heg klom en door de elfen en wilgen aan de boorden der beek fachtjes voortkroop, wist fy eigenlyk niets van fich, en wat fy deed, was min een uitvloeisel van haren vryen wil, dan dat eener innerlyke noodwendigheid. Er was gelyk eene geheimfinnige magt, welke haar dwong, den probeerder te achtervolgen en hare oogen vonkelden er by, gelyk die eener kat in 't duister. Sy dacht over niets na, fy gevoelde niets — fy ging slechts den twee mannen na en dorst naauwlyks adem scheppen van angst en benaauwdheid. Toen Felician op eene plaats, waar, gelyk fy wist, geene myn was, verdween, toen had fy bykans luid om hulp geroepen, maar fy hervatte fich, want fy fag niet verre van daar den probeerder in den bleeken schyn der maan. Nu verborg fy fich achter eenen boom, om daar aftewachten, wat verder foude gebeuren. Een uur sloop met eentoonige traagheid achter de andere, de maan verfonk achter de bergen, de pols der fomernacht sloeg foo rustvol. De probeerder stond als vastgetooverd aan den berg. Kaatje fat op heur hukken achter den struik en wierp van tyd tot tyd eenen blik vol wantrouwen naar den keurmeester. Meer dan eens wilde de slaap haar overvallen, maar fy schudde den onwillekomen gast elken keer af. Toch moest hy haar wel eindelyk overmand hebben, want fy verschrikte feer, toen fy plotselings twee stemmen hoorde. De keurmeester sprak met Felician en defe vertelde hem op de vragen, welke gene hem deed, van den gouden stoel, waarop fyne moei, de koningin, gefeten was, en hoe heerlyk fy hem beschonken had. Die geschenken droeg hy in de hand; fy bestonden uit fuiver goud en edele gesteenten.

« Dit is niets voor u! » fei de probeerder en nam alles af van den jongeling, die daarover niet weinig kwaad werd. Doch Feige Hirz bekreunde fich niet daarmede, legde eenigen van die kostelyke voorwerpen aan den voet des bergs op den grond neder, vatte Felician by de hand en leidde hem niettegenstaande de jongeling weende en er fich tegen verfette, naar huis. Toen fy fich echter een weinigje verwyderd hadden, liep Kaatje gauw ter plaatse, waar fy hadden

gestaan, nam de goudklompen en edelgesteenten, soo veel sy er by de eerste schemering van den dag van sien kon, verborg se in haar voorschootje, en sprong met kloppend harte en als een door jagers vervolgde ree, naar haar stulpje toe, waar sy de schatten in den houtstal onder het dorre loover begroef, dat harer geit als gewoone legerstede diende.

Aan slapen was by het arme kind natuurlyk niet te denken. Haar pols vloog, haar hoofdje gloeide koortsachtig, sy verschrikte by het kleinste geruisch en sidderde als een populierblad. Hare wangen brandden in hooger rood en haar boesem welde onrustvol op en neder en toch wilde sy harer moeder, die dit alles sag en niet wist, wat er van te maken, niets bekennen.

Felician was in syn bed ontwaakt en gevoelde sich seer slecht. Kaatje verontschuldigde sich by vrouw Susanna wegens hare verwydering: toen de weduwe haar vroeg, hoe het met Felician gegaan was gedurende de nacht, versekerde sy haar, dat sy niets had bemerkt. Nu vroeg vrouw Susanna den jongeling ook, hoe hy geslapen had, en hy antwoordde kort en brommende: « Ik heb weêr van die domme droomen gehad van groote schatten, die my de geesten in den goudberg geven; en na die droomen ligt my onse armoede dubbeld swaar op het hart. »

In dit gesprek werden sy door een groot schreeuwen van vele menschen gestoord, dat van de straat in de kamer drong. Vrouw Susanna haastte sich, om iets te weten te krygen over de oorsaak van dat gedruisch; Kaatje sidderde. Na eenige stonden keerde de weduwe terug. « Die gelukkige probeerder! » suchtte sy. « Hy heeft in de laatste nacht door syne geheime kunst al weêr eene ryke myn ontdekt, die nieuwen gouden segen in de stad sal brengen. Er gaat toch geen jaar over, of hy weet eene nieuwe plaats, waar men *inslagen* moet en nauwelyks syn de houwers eenige honderd voeten diep in den berg gedrongen en sy vinden louter goud. Volgens het seggen van de menschen nogtans, sou meester Hirz van daag beweerd hebben, dat, indien hem syne wetenschap niet bedroog, de myn, die hy heden sal openen, de rykste moest syn, welke Rykmansdorp besit. Nog heeft hy geseid, hoe hy in den geest eenen stoel of setel had gesien, die uit suiver goud gewassen was. Juist trekt het volk al juichende weg, om op de plaats inteslaan, welke de keurmeester sal aanwysen. »

« Dan moet ik ook mede! » riep Kaatje, die luisterend naar de woorden van vrouw Susanna styf en stom als een steenen beeld had gestaan.

« 'T is toch sonderling, » sei Felician verdrietig. « Ik heb heden nacht iets soortgelyks gedroomd, maar ik kan er my niet gansch meer op besinnen. Het hoofd is my soo swaar. »

Kaatje was weldra by den schreeuwenden hoop; hare oogen vonkelden op den probeerder, die met eenige van de raadsheeren vooraan ging. 'T was haar

omtrent evenfoo te moede, als in de laatste nacht, waar fy denfelfden weg ging. Eene ligte huivering liep haar door alle lidmaten, toen Feige Hirz de heeren naar defelfde plaats leidde, waar fy hem in de nacht met Felician had gefien. Daar aangekomen, fochten fyne oogen met plotselings opkomende en meer en meer opklimmende onrust op den grond; Kaatje volgde elke fyner bewegingen met den blik des valks. Ja, hy miste het teeken, wat hy fich had gemaakt. Met gierige wanhoop ving hy nu aan, onder de steenen, het loover en gras en in de aarde te woelen, terwyl fyn krampachtig getrokken mond fuchtte: « Men heeft my bestolen, heeren van den raad. Eene roekeloofe hand heeft het goud en de edele gesteenten, waarmede ik de myn vastgefet heb en dat my als sleutel moet dienen, defen morgen weggenomen en nu ben ik niet meer feker, dat wy de rechte goudader vinden. » Doodbleek was hy by dese woorden en hy fidderde hevig. Die, welke digt by hem stonden, hoorden met afgryfen, hoe hy boosaardige woorden en verwenschingen en befweeringen bromde; plotselings echter schreeuwde hy luidop: « Heifa! Nog is myn oude geluksterre niet verdwenen van mynen hemel. Hier heb ik nog eenen van de edele steenen gevonden; de dief heeft hem ten minste teruggelaten en dit is genoeg; nu heb ik den sleutel tot de nieuwe myn. Wakker, brave houwers, hier, op dese plaats slaagt in den grond en gy fult vinden, dat ik de waarheid sprak. » En fyn mond brak uit in een afschuwelyk lachen, waarby alle aanwefigen tegen hun wil huiverden. « Het vyfde deel van de uitkomst is voor my, heeren! foo hebben wy het vastgesteld, bebriefd en befegeld, niet waar? » lachte Hirz en nam een houweel, om felf mede te werken.

Eene ryke winst verwachtende, waren de houwers vlytiger dan gewoonlyk en voor nog eene week was vergaan, waren fy reeds door de eerste aard- en steenlagen gedrongen en vonden fy de rykste goudmyn, die ooit een menschenoog fag. Elke hamerslag wierp hun schatten in den schoot. Toen men dit fag, vermeerderden de houwers hunne vlyt nog en voor dat de winter naderde, hadden fy den gouden troon gevonden, waarvan de probeerder hun foo veel verteld en beloofd had.

Het spreekt van felfs, dat de man, aan wien de stad de laatstgevonden mynen met hare ontelbare schatten te danken had, ten hoogste in aanfien stond. Men noemde de juist ontdekte myn de « Hirzenstollen, » overlaadde den probeerder met eerbetuigingen en rykdommen en weldra was hy opperbergmeester en eerste burgemeester der stad. In de lente begon hy fich een paleis te bouwen, welks muren hy met goud wilde laten beslagen. Met fyn geluk klom echter ook fyn hoogmoed. Soowel hy als fyne vrouw en fyne kinderen, vooral echter de schoone Elsbeth, gingen gelyk vorsten in fluweel en fyde gekleed. Niets was hun goed genoeg, alles bespotteden fy en een eerlyke bergman dorst niet meer hopen, het al te fiere meisje eens bruid en gade te

noemen; haar vryer moest ten minste een vrybeer fyn. Dit alles was het uitwerksel der nieuwe myn.

VII

Verandering.

Felician was armer en treuriger dan ooit. De ryke Feige Hirz had hem hoogmoedig behandeld en hy vond geen smaak meer aan den arbeid; hy fat eenfaam en verdiept in fyne liederen en droomen, terwyl fyne moeder weende. Toen kwam Kaatje en bragt de narigt, dat men werkelyk eenen gouden fetel in de myn gevonden had.

Een' gouden fetel? riep Feliciaan opspringende. O 't is de gouden troonstoel, waarop de koningin fat, myne beminde koningin. Ik heb er ja van gedroomd, van dien gouden fetel.

Ja, gy ongelukkige jongen, gy dromt altyd maar van schatten, terwyl wy toch altyd aan de hongerbeenderen blyven knagen, fuchtte vrouw Sufanna. Uw geluk by den ryken meester Hirz hebt gy ook geheel en gansch verbeuseld; hy moeit fich niet verder om u en vroeger wilde hy u toch fyne dochter geven. Ik fal er nog van sterven, foo veel kommer veroorfaakt gy my, gy ontaarde foon.

By die woorden werd Felician bleek als eene muur, nam met fidderende hand fyne cyther en ging weg uit de kamer. Soo hard had fyne moeder nog nooit tot hem gesproken; elk harer woorden had hem diep in het hart gesneden. Hy hield fich vast aan de muren als een blinde en in den hof fou hy voorfeker ter aarde gefonken fyn, was Kaatje hem niet ylings te hulp gekomen. Felicians ongeluk bedroefde haar diep, fy kon hem niet langer foo schuldeloos fien lyden, de lof, waarmede vrouw Sufanna van den probeerder had gesproken en de berisping, welke fy haren foon daarby had toegestuurd, openden hare lippen met geweld en ontrukten haar het geheim, dat fy voor eeuwig in hare borst had willen begraven. Felician, fluisterde fy, haren arm vertrouwelyk rond fynen hals strengelende, kom met my onder den vlierboom, want ik heb u iets feer belangryks te feggen.

De jongeling befag haar verwonderd en deed, gelyk fy wilde.

Sie eens, ging fy voort, gy droomt toch dikwyls van den goudberg en dat gy daar wandeldet in prachtige kleederen en hooggeëerd van de bergvrouw en hare geesten.

En ryk beschenkt door haar, die my foo feer bemind en my haren neef noemt. Ik heb er nu echter federt lang niet meer van gedroomd en 't fyn ook domme droomen. Och, Kaatje, hadden wy slechts het tiende deel van het goud, wat ik gedurende die droomen befit, dan fouden wy moeder wel tevreden stellen.

Felician, wat gy meent een droom te fyn, is waarheid. Gy hebt het goud werkelyk van de goede bergvrouw gekregen.

De bergknaap befag haar twyfelend.

Ja verwonder u maar, gy ongeloovige! Ik kan en wil u bewyfen geven van hetgene ik u heb gefeid. Wordt u de gift uwer moei niet vyandlyk afgenomen in uwe droomen?

Voorfeker, ja, en wel door eenen boofen geest! riep Feliciaan driftig uit. Dit wordt my nu plotselings klaarder dan ooit.

Daar hebt gy 't. En die boose geest is de probeerder, die heeft u bestolen, die verdankt fyn gansche geluk aan niemand anders dan u. Want aan u gaf de bergvrouw de sleutels van de nieuwe en ryke mynen, gy moest er eigenlyk de beste winst van hebben, stad en land moesten u als den ontdekker derfelve dankbaar wefen. Die snoodaart echter heeft u de sleutels afgenomen en de winst voor fich behouden.

En nu vertelde fy den meer en meer verwonderden jongeling al hetgene in de laatste Johannesnacht gebeurd was en hoe den volgenden dag de keurmeester de nieuwe myn had doen openen; terwyl het laatste woord des verhaals nog op hare lippen fweefde, was fy reeds in den houtstal gesprongen, had er met flugge handen den glanfenden schat ontgraven en bragt hem in haar voorschootje tot by Felician, voor wien fy hem uitspreidde.

Gedurende Kaatjens vertelling had Felician verstomd blyven fitten; nu huiverde en fidderde hy en sprong hy op, als getroffen door eene onfigtbare hand. Doch weldra had hy fyne oude plaats weder ingenomen, hy kon fich niet recht houden; eenige oogenblikken fat hy, het hoofd in de hand, als in gedachten verfonken; dan vloeide een stroom van tranen langs fyne wangen, hy omhelsde en kuste Kaatjen met aandrift (foo iets had hy tot daartoe nog nooit gedaen) en feide: « Ik dank God, dat de probeerder my die fondige last heeft afgenomen en dat door fyne boofe trekken myne fiel vry bleef van alle schuld en van eene grootere gemeenfaamheid met de tooverachtige bergvrouw. Een godvruchtige bergman moet fich vry houden van de geesten des afgronds, die Jesus Christus niet kennen noch erkennen; indien ik hun goud en de edele gesteenten had behouden en daarmede den berg had geopend, dan ware ik in hare handen geweest en geene magt des hemels noch der helle had er my uit kunnen verlossen. Soo echter is myne fiele vry gebleven en ook defe schatten wil ik niet. Werp fe weg, Kaatjen. Uwen en mynen handen wil ik verder alles verdanken, niets der bergvrouw, voor wie ik een' afschuw heb. O hoe helder staat nu alles voor my; nu weet ik, wat my altyd foo droef heeft gemaakt, wat als een nevel op myne fiel, als lood in myne lidmaten lag; nu weet ik ook, van waar ik die fonderlinge liederen kreeg, die ik foo geerne fong. De bergvrouw is er de schuld van, fy heeft my die liederen geleerd, nu weet ik alles.

Maar nu verfoei ik fe ook, oh voor de gansche wereld fou ik er geen enkel meer van fingen; myne treurigheid is afgevallen van my, als een oud kleedsel; en dit alles dank ik u, liefste Kaatje? Gy hebt my van de boofe *fee* verlost. Indien gy in de Johannisnacht niet by my had gewaakt, dan foude ik nog in de netten der geesten gevallen fyn en voor eeuwig ware myne fiel verloren geweest. Nu fal ik echter al dit spooksel van my weg werpen en voor u en voor moeder alleen leven.

Kaatjen hoorde die goede voornemens met eene niet geringe vreugde, wierp goud en edelgesteenten gelyk oud yfer verre weg en fat, eer fy wist hoe, nevens Felician onder den vlier, kuste hem en liet fich kussen, foo dat vrouw Sufanna styf van verwondering stond, toen fy in den hof trat, om Felician over de harde woorden te troosten, welke fy hem had toegestuurd. Toen fy echter in Felicians gefigt schouwde, sloeg fy eerst de handen boven het hoofd tefamen, want het was geheel veranderd en er was ook geen spoor van verdriet meer op te vinden; in tegendeel, fyne oogen lachten gelyk bloemenkelken en alle fyne trekken waren als verlicht door eene heldere meifonne.

« He Felician, » riep fy, « wat is er met u gebeurd? »

« Moeder, » feide hy met een diep genoegen, « ik gevoel my foo wel. Gy hebt gelyk, ik fal niet meer fiek fyn er ook niet meer droomen, maar wel vlytig werken, gelyk de beste der houwers. »

De moeder fegende die uur en fegende die voornemens; fulke taal had fy van haren foon nog niet gehoord.

En Felician hield fyn woord. De gansche bergknaapschap stond ten hoogste verwonderd over den foo plotselings opkomenden vlyt en de geschiktheid des tot daar toe foo droomachtigen jongelings. Niemand kon begrypen, welk een nieuwe geest hem befielde. Hy was de eerste op de plaats en de laatste die de myn verliet, en op fynen vlyt rustte, dit fag men duidelyk, een wonderbare fegen. Waar hy arbeidde, daar sprong de goudader op het rykste; hy deed meer als dry anderen. Dit verwierf hem dan ook de liefde der mynbestuurders, en temeest scheen Feige Hirz hem gunstig en toegenegen, doch Feliciaan wilde nooit iets met hem te doen hebben.

VIII

De hertog uit Sachsen.

De lente had hare geurige feestdagen met het geluid van alle bloemenklokken verkondigd; berg en dal lagen in de faligste omhelfing eener vruchtbrengende fonne; het toover- en wondervolle pinksterfeest kwam met fyne vurige tongen over natuur en menschenwereld.

In Rykmansdorp waren allen in feestelyken dosch op de been. Groote en

prachtige toeſtellen waren in 't nieuwe huis van den opperbergmeester Feige Hirz gemaakt geworden, want een jonge hertog van Sachsen, wiens vader heer van Rykmansdorp was, werd verwacht; hy wilde de goudmyn beſoeken, over welke men ſich in den laatsten tyd ſoo veel wondere dingen had verteld. De gansche stadraad reed hem tegen, den burger- en opperbergmeester aan het hoofd, en allen aangedaan en met goud behangen, gelyk vorsten. Ook Elsbeth had ſich op een schoon peerdje geſet; ſy was, opgesmukt als eene koningsdochter, in 't midden van den stoet.

Het duurde niet lang, of de jonge hertog kwam met ſyn gevolg en werd naar ſeden en gebruik door de raadsheeren begroet. Feige Hirz hield eene lange redevoering en stelde de anderen aan den hertog voor. Toen hy aan ſyne dochter kwam, verhelderde ſyn geſigt ſich nog meer, want ſy was heden buitengewoon schoon. Niet weinig verrast schouwde de prins in het betooverende oog der jonkvrouw en boog ſich diep voor de blosende. De vader ſegepraalde; hy wenkte Elsbeth, dat ſy van haar ros ſou springen en den rok van den prins kussen, gelyk hy haar reeds vroeger had geboden, maar nauwelyks had de hertog dit bemerkt, of hy sprong snel van ſyn peerd, hield haar den stygbeugel en bood haar ſyne hand. Sy ſweefde neder in ſynen arm en ras en hevig drukte hy de schoone meid aan ſyn ſyden wambuis.

« Indien het u niet onaangenaam is, schoone jonkvrouw, ſoo wandelen wy te ſamen een eind wegs naar de stad toe. Wy kunnen dan veel ongestoorder spreken en koſen, » ſeide hy, geheel overwonnen door hare bevalligheid en hy vatte haren arm.

De raadsheeren moesten nu natuurlyk allen te voet naar huis gaan en tegelyk ſich in eerbiedvollen afstand van het schoone paar houden. Feige Hirz werd bykans ſinneloos by al de eere, welke ſyner dochter ten deele werd. Men hoorde geen verstandig woord meer uit ſynen mond en ſyne begeleiders ſagen hem aan met blikken vol forg of ook wel vol nyd.

In de stad ontvingen de berglieden den hertog met muſyk. Dan verwyderde hy ſich van het geruisch der feesten en bleef alleen in de voor hem bereidde ſalen en kamers; slechts het geſelschap der schoone Elsbeth verlangde hy en met vreugde bewilligden de ouders hem dit. Toen later de vader een prachtig banket gaf, ſat Elsbeth aan de ſyde des hertogs en 's avonds was ſy bykans alleen ſyne danster. Hoogmoedige gedachten doorkruisten des opperbergmeesters hoofd, toen hy ſag, dat Elsbeth den hertog ſoo wonder wel beviel; somwylen meende hy, eene kroon boven het hoofd ſyner dochter te ſien ſweven en niet ſonder doelwit onthaalde hy den hertog gelyk een koning.

Daarom dan bood hy den vorst 's anderendags een nog veel heerlyker banket in het goudbergwerk ſelfs aan; daar had hy namelyk de nieuwe *Hirzenmyn* op het alleruitmuntendste laten inrigten. Honderduiſende lichten

goten eene glansfee in de donkere ruimten. De bergknapen echter moesten den gouden stoel brengen, waarop de hertog fich nederfette. Mufyk doorruischte de schachten[1] en stollen[2] en aan Elsbeths hand doorwandelde de hertog de wonderbare myngangen. Alles, wat maar menschelyke finnen betooveren kan, was er in overvloed.

De hertog sprak feer welwillende met den opperbergmeester, dankte hem voor alles, wat hy te fyner eere had aangesteld en fluisterde dan der schoone Elsbeth toe, terwyl hy hare hand vurig drukte: « Het hoogste genot hebt gy my toch geschonken, beminde jonkvrouw; gy fyd ja ook de heerlykste en kosthaarste schat, niet slechts in Rykmansdorp, maar in de gansche wereld. »

Op een' der navolgende dagen wenschte de hertog alle myngroeven te bevaren en bad Feige Hirz, hem slechts eenen, maar ook den kundigsten en geschiksten van de bergknapen als geleider mede te geven. Hy was de talloofe menigte moê, die hem op alle stappen volgde en wilde toch eindelyk ook het eigenlyke doelwit fyner reise bereiken.

Al dadelyk kreeg Felician het bevel, den vorst ten geleider te verstrekken. Vrouw Sufanna was verrukt over die groote eer, welke haren foon ten deele viel en Kaatje hing al weenende van vreugde aan den hals des geliefden.

Ter vastgefette uur voeren beiden in de myn. De hertog deed eene menigte vragen, welke de knaap allen opregt en vrypostig beantwoordde, foodat de vorst weldra erkende, hoe feer fyn geleider met alles bekend was, wat den bergbouw aangaat. Daardoor werd de hertog immer genadiger en inschikkelyker; Felicians hart was te vol, dan dat hy defe gelegenheid fich niet had trachten ten nutte te maken, om het te ontlasten. Eer beiden nog de myn verlieten, was de hertog met des bergknaaps gansche leven bekend, met fyne fiekte en fyne geheimvolle wandelingen in den berg, en met Feige Hirzens karakter; hy wist, hoe de probeerder uit defe wandelingen voordeel had weten te trekken, hoe Kaatje den droeven jongeling door hare liefde van fyne fiekte had genefen, en de hooge heer was foo ontroerd, en schonk den braven knaap foo veel deelneming, dat hy Felician eenen ganschen huidel vol goudstukken gaf, dien Feige Hirz den avond te voren den hertog had aangeboden; daarmede wilde de vorst eenen grondsteen leggen tot het huifelyk geluk van Felician, maar hy fette er het beding by, dat de jongeling er niet van foude spreken. Het scheen als of de prins een' afschuw van het geld des opperbergmeesters had, maar hy wilde dit toch niet in 't openbaar laten blyken.

Na het bergwerk befocht te hebben, wilde de hertog niet langer in Ryk-

[1] De loodrecht afloopende put der myn.

[2] De van den schacht naar alle fyden uitloopende gangen.

mansdorp blyven, hoe feer ook Feige Hirz poogde, hem den tyd op eene aangename wyſe te doen overbrengen, hoe feer ook de ſchoone Elsbeth hem onder vier oogen bad en ſmeekte, haar ſoodra toch niet te verlaten; hy was en bleef koud tegen vader en dochter. Men ſag hem in diepe overdenkingen verſonken en geſtoord door den hof wandelen; als hem iemand aanſprak, verſchrikte hy en weldra gaf hy bevel, met de terugreiſe een begin te maken. Elsbeth had reeds een doſyn der ſynſte neusdoeken nat geweend en ſtortte eindelyk beſwymende ten gronde neêr; de hertog ſag dit, maar hy liet haar liggen, ſprong op ſyn peerd, weigerde het geleide der raadsheeren, die reeds op hem te wachten ſtonden en wilde juist de ſtad verlaten, toen de opperbergmeester het peerd by de teugels vatte, ſynen hoed aſtrok en al ſmeekende bad: « O genadigſte heer, ſeg my dan toch, waardoor ik uwe ongenade heb verworven; geerne wil ik de feilen, die ik ſonder wete en tegen mynen wil heb begaan, weêr goed maken, of ſoo een ander u vertoornd heeft, hem ſtrengelyk beſtraffen. Seg my dûs, wat op u edele hart weegt! »

« Welnu, Feige Hirz, » riep de hertog met duisteren blik, « indien gy het weten wilt, ſal ik het u ſeggen. Ik heb vernomen, dat gy door booſe list en bedrog de nieuwe goudmynen hebt ontdekt. Ik kenne u. Ware ik niet uw gaſt geweest, ik ſou wel anders met u handelen. »

Verbleekende ſtortte de opperbergmeester terug; de hertog wierp nog eenen blik vol mispryſen op hem en vloog weg door de poort.

IX

Hoe Felician overmoedig werd.

In het prachtige huis des opperbergmeesters werd het na 's prinsen vertrek hoogst ſtil en treurig. Men ſag ſlechts droeve geſigten en Elsbeth had altyd roodbekreten oogen. Soo naderde de tyd van het Johannesfeest wederom. Den dag voor het feest verſcheen een dienaar des opperbergmeesters in 't huis van vrouw Suſanna Göſsel, om haar te verſoeken, by ſynen heer te willen komen. Sidderend en bevend volgde de goede weduwe den rykgekleedden knecht. Doch niet ſtreng, niet hoogmoedig, maar wel hoogſt vriendelyk en ſachtmoedig ontving de machtryke burgermeester de bange vrouw en met deelneming vroeg hy, of de geſondheid van haren ſoon nu vaſter geworden was, of ſyne ſiekte hem niet meer had overvallen en of hy niet meer van booſe droomen gekweld werd.

« Goddank! » riep vrouw Suſanna verheugd. « Indien myn ſoon werkelyk van den duivel beſeten was, dan is hy er nu ganſchelyk van bevryd. Gy weet, hy is de beſte houwer, en daarby vindt gy hem by wyn en dans, by malt met de deernen, is vrolyk en luſtig, gelyk de andere knapen en gelyk de jeugd 't ook moet ſyn. Van ſyne ſiekte is er geene ſpoor meer. »

« Welnu, dit is feer goed en schoon, lieve vrouw Sufanna. Wat meent gy dan, indien wy ons oude plan weêr hervatten en uit uwen Felician en myne Elsbeth een christelyk echtpaar maakten? Gy weet, ik heb altyd uwen foon feer bemind en 't was myn wensch reeds federt lang, hem als schoonfoon te hebben. Nu daar hy gefond en welvarende is, blyft er geen beletsel meer. »

De weduwe was stom van schrik en verwondering.

« Nu wat fegt gy daarvan, vrouw Sufa? »

« Och, heilige Maria! » fuchte vrouw Göfsel. « Myn Felician is ja reeds de bruidegom ven Wyfsens Kaatje, ons nabuurskind. »

« Maar, ik hoop toch niet, dat gy of hy der armfalige meid den voorrang geven fult boven myne dochter? Ik fal Kaatje wel tevreden ftellen, daarvoor laat ge my forgen. Uw foon wordt aldadelyk opperftyger. Nu ga naar huis en breng hem defen avond na den vieravond hier by my; dan maken wy tefamen het echtkontrakt. Ik geef myner dochter het vierde deel van myne goederen als huwelyksgift en uitfet. Hoort gy? »

Vrouw Sufa ging, maar het hart brak haar bykans van bangheid en benauwdheid. Al fidderende vertelde fy haren foon al hetgeen fy met den opperbergmeester had gesproken, maar Felician lachte luidop, sloeg een knipje met de vingers en liep by Kaatje, om haar eens recht hartelyk te kufsen en naar den Johannisdans te geleiden. Dien avond was hy buitengewoon vrolyk en de luftigste van geheel het gefelschap. Flink snelde hy met het fraaije Kaatje rond in den wervelenden dans en verteerde het een goudstuk na het ander; want hy had heden des hertogs buidel voor 't eerst geopend.

Toen hy na middernacht met het blyde Kaatje naar huis terugkeerde en beiden aan de heg van den hof nog een klein praatje houden wilden, wees Kaatje op eene fwarte gedaante, welke onder den vlierboom stond. Stoutmoedig sprong Felician er op toe, vatte den man by de borst en ontwrong hem met sterke vuist het hulsel, dat defe angstig bemoeid was, over fyn gefigt te trekken. Hy erkende den opperbergmeester. « Aha! » riep de bergknaap al spottende; « verwacht gy my hier, meenende, dat ik u den weg naar eene nieuwe myn fou toonen? Loopt heden maar alleen. Ik ga defen keer evenfooweinig voorop naar myne moei, de bergvrouw, als ik ook de schande uwer dochter wil dekken. Op my kunt gy in geene wyfe meer rekenen. Daar staat myn lief bruidje, met de bergvrouw heb ik alle gemeenfaamheid opgegeven. »

De opperbergmeester knarstandde, balde de vuist en mordde: « Dat fult gy betreuren, boef! » Dan verwyderde hy fich ras. Felician lachte hem hoonende achterna en wel foo, dat Kaatje hem angstvallig herinnerde, welk een machtige man Feige Hirz was en in welk gevaar hy fich ftortte, hem, den burger- en opperbergmeester, foo te beleedigen.

De gelukkige jongeling bragt haar echter met kussen tot ſwygen en riep: « Heifsa! Ik heb ja een goed geweten en hy heeft er een boos. Ik ben vol van faligheid en hy laat niets goeds verwachten. Ook ſal ik hem wel met myn vrye voorhoofd tegentreden; ik vrees hem niet. »

Onder groet en kus scheidden ſy van elkander, om den volgenden feestdag weêr te ſamen overtebrengen.

X

De beſchuldiging.

Felician gaf al te veel geld uit. Nu kocht hy voor Kaatjen een nieuw lint, dan een ſchoon kuifje of een aardig voorſchootje; nu betaalde hy de rekening van een' ganſchen avond voor alle ſyne kamaraden, dan gaf hy den vedelſpeelderen tienvoudigen loon. En als hy eens vrolyk was, dan liet hy ſich niets ſeggen, noch van ſyne moeder, noch van ſyne bruid, hy deed wat hem beviel. Toen echter begonnen de bergknapen meteen te ſpreken en elkander te vragen: « Van waar mag Felician die nieuwe ſchoone goudſtukken hebben, welke hy ſoo in overvloed uitgeeft? Wint hy ook meer dan wy, ſoo veel kan hy toch niet winnen; dat is onmogelyk. »

Immer verder en verder liepen die vragen, dan wekten ſy achterdocht en men begon, een ſcherp oog op den ligtveerdigen knaap te werpen en ſyne ontvangſten met ſyne uitgaven te vergelyken. Men wiſt, hoe arm hy altyd was geweest. Eenen morgen, toen Felician met de andere bergknapen wilde *invaren*, trad de ſchout van het berg- en ſtadgeregt op hem toe, nam hem beitel en hamer af, verklaarde hem gevangen en voerde hem mede naar de gevangenis. De plotſelinge ſchrik daarover wierp vrouw Suſanna te neder; bange voorgevoelens hadden hare borſt reeds ſedert lang gepynigd. Wanhopig vloog ſy weder op en ylde naar het berggeregt, doch de ſchout wees haar koeltjes van de hand. Sy ſpoedde ſich naar het huis des opperbergmeesters, doch die liet haar niet binnen, maar een dienaar kwam haar ſeggen, dat de wanbedryven van haren ſoon eerſt moeſten openbaar worden, voor aleer men iets voor hem doen kon. De van troost beroofde vrouw moest dus wel weêr naar huis en daar bragt ſy in Kaatjens armen, die ook van ſmart meende te ſterven, eene ſlechte nacht door. 'T is echter altyd eene kleine geruſtſtelling in 't ongeluk een' medemaat te hebben.

Den volgenden dag werd Felician by het bergambt ondervraagd, van waar hy de goudſtukken had gekregen, die hy ſedert eenigen tyd had uitgegeven. Hy antwoordde trotſch, dat hy daarvoor aan niemand rekenſchap te geven had.

De regter ſeide: « Dit kan men u wel leeren. Men heeft den opperberg-

meester en eersten burgemeester een groot getal van soortgelyke goudstukken gestolen en er rust een swaar verdacht op u, dat gy de dief syt.»

Te vergeefs beswoer Felician syne onschuld. Men wilde, dat hy seggen soude, van waar hy het geld gekregen had. Daar hy echter den hertog beloofd had, dit aan niemand te seggen, sweeg hy hardnekkig.

« Wy sullen hem wel doen spreken, » seide de regter koud weg, en winkte den voogd, die den jongeling vastgreepen hem vele steenen trappen diep met sich sleurde, tot dat sy onder een duister welfsel stonden. Dit was de pynkamer. Felician huiverde by het sien der verschrikkelyke werktuigen, maar hy bleef stom. Hy werd op de pynbank geworpen, syne lidmaten werden met geweld uiteengerekt en gestrekt, hy jammerde en schreeuwde luidop van smart, maar geen woord ontglipte synen lippen. Boven aan de yseren trallien van de geregtsaal lag vrouw Susanna in onbeschryflyk lyden, de handen wringend en de gryse hairen haren schedel ontscheurend. Elke smartroep hares soons, die uit de diepte tot in hare ooren drong, perste eenen naren schreeuw uit hare borst, een' rooden straal uit haar bloedende hart.

« O regters, weest barmhertig! » riep sy, « indien gy eens barmhertigheid hoopt te vinden voor Gods regterstoel. Myn soon is onschuldig. O neemt my toch niet de beste steun myner oude dagen, myn geluk, mynen schat. Hy is de beste mensch van de wereld, hy heeft nooit iemand het minste gestolen. O hoort my toch aan en laat u ontroeren. Uwe harten syn toch niet van steen en indien sy het waren, soude ik se met myn bloed verweeken. Het geld is van den hertog van Sachsen, die heeft het hem geschonken, toen hy met hem door de mynen ging. Overdenkt wel, wat gy doet! »

Des regters oog viel op de harde trekken des opperbergmeesters, die mede onder de gesworenen sat; maar die wenkte ontkennend en op 't eigen oogenblik traden geregtsdienaars toe, sleepten de jammerende vrouw tot aan de dour en dreven se met slagen weg.

Ondertusschen had een der schepens en een voogd het huiseken der weduwe doorsocht en niet slechts den buidel met goudstukken gevonden, maar ook de stukken louter goud en de edele gesteenten, welke Kaatjen aan den voet des bergs had weggenomen, nadat de probeerder se daarneder had gelegd, en die sy later, toen Felician er niets van wilde weten, in een kasje der weduwe had geworpen, waar sy tot nu toe gansch onbeacht hadden gelegen. Nu werden dese dingen de grootste beschuldigers van Felician. Soodra sy namelyk in de saal van het berggeregt werden gebragt, verklaarde de opperbergmeester se niet slechts als syn gestolen eigendom, maar sprak ook met blikken vol duivelschen gloed: « En wat dese stukken goud en die gesteenten betreft, soo heeft men my die evensoogoed gestolen, als ook den buidel en sy behooren my toe. De dief kende hunne hooge weerde niet; sy maken namelyk deel van

den geheimnisryken sleutel, waardoor het my gelukte, de rykste goudmynen te openen. Gy herinnert u sonder twyfel nog wel, dat in 't laatste jaar 's morgens na de Johannisnacht, toen ik u de ontdekking van de nieuwe Hirzenmyn aankondigde en wy met de houwers buiten waren, dat, seg ik, de sleutel ontbrak, dien ik er *ingeset* had. Hy was my gestolen, een klein edelsteentje uitgenomen, hetgene de onbeschaamde dief niet opgemerkt had en met welks hulp ik toch nog den berg heb kunnen openen. Die toen gestolene sleutel ligt nu voor u. »

Op dit oogenblik trad ook de schepen binnen en bragt de narigt, dat de bergknaap Felician Göfsel op de pynbank had bekend, dat hy het goud gestolen had.

De regters stonden op en verwyderden sich en Feige Hirz lachte hoonende in synen baard. Hy was er meer dan tevreden mede, den onschuldigen knaap in 't verderf te hebben gestort.

XI

Het geregt.

Swart behangen waren tafels en wanden in het bergsgeregtshuis, de vensters allen digt, soo dat geen sonnestraal er door dringen kon. Op de groote tafel stonden duister brandende kersen; een doodshoofd staarde met ledige oogholten op de, in eenen grooten halven kring in swarte mantels sittende berggesworenen. Aan de deuren stond het bleeke sidderende volk, bang de uitspraak der regters te gemoet siende, want allen hadden den eens soo ernstdroomachtigen, later soo vrolyken knaap geacht en bemind. Ook Kaatjen had sich voor des opperbergmeesters voeten neêrgeworpen en hem den waren samenhang van al het gebeurde verteld, maar sy kon niets bewysen, en sy had als tegenkanter den machtigen opperbergmeester. Soo veel te meer was het volk van de waarheid overtuigd van hetgene sy seide en het gerucht van de aard en wyse, waarop Feige Hirz de myn had ontdekt, vloog van mond tot mond, maar elke mond riep eenen vloek uit over den opperbergmeester.

Ook vrouw Susanna had sich, op den arm van Kaatje gesteund, weêr naar de balie begeven; de kracht ontbrak haar, om alleen te kunnen gaan; sy was ja half dood van jammer en kommer.

De opperregter seide met weinige woorden tot de gesworenen, dat hy hun had laten samenkomen, om over den bergknaap Felician Göfsel te stemmen. Toen wierp sich de ongelukkige weduwe nog eens op de knieën en riep in de grootste wanhoop: « O gy regters, veroordeelt mynen soon niet! Hy is onschuldig, ik sweer het by Christi bloed! Laat u toch niet bedriegen door de listige en bedriegelyke woorden eens boosen mans! Geeft my mynen soon

terug, vry terug, hy is myn eenig goed, of ik vraag u fyn bloed af voor Gods troon! »

Maar de woorden van vrouw Sufanna bleven fonder gehoor. De opperregter schudde de loten op de tafel en sprak het verschrikkelyk woord : « Ten dood veroordeeld! » Gelyk een donderslag trof dit woord de harten der toehoorders en allen huiverden tot in het binnenste huns harten. Den meesten was het als of een duister voorgevoel van Gods strafgeregt hun overviel. De arme weduwe lag neven het, eener verslenste bloeme gelyk famengefonkene Kaatjen op de steenen des voorportaals.

Toen medelydende naburen en vrienden hun weêr tot het leven teruggeroepen hadden, bemerkte men met schrik, dat Kaatjen hare finnen verloren had. Welk een jammer was dit voor hare moeder, voor allen die haar kenden! Vrouw Sufanna alleen gaf geen acht op het nieuwe ongeluk, maar ging stom en diepnadenkende naar huis.

'S avonds haalde fy haren ouden gouden penning uit de kas, ging naar den molen en verlangde eenen schepel mankopfaad er voor. De molenaar had juist schoone, frissche faat ingeoogst en hy vulde den schepel hoog, hoog vol; hy had ook fulk een medelyden met de arme vrouw. Het goudstuk wilde hy in 't eerst niet nemen, maar fy dwong hem daartoe en toen hy hetfelve wifselen en haar wedergeven wilde, wat er teveel was, nam fy dit ook niet aan, maar fy feide : « Houdt gy dit maar, ik heb niets meer noodig. Laat my het vatje daarvoor. » De molenaar moest fich wel tevreden houden. Allen, die dit hoorden en fagen, waren er diep over ontroerd. De gansche nacht fag men licht in de hut der weduwe.

's Anderen daags rond den middag luidden alle de klokken der stad. Felician werd ter dood gevoerd. De bergknapen vergaderden stil in het gildenhuis, om daar gebeden te storten voor de fiel van hunnen kamaraad, van wiens onschuld fy allen vastelyk overtuigd waren. Recht tegenover het gildenhuis lag de geregtsplaats. De stoet ging er langfaam naar toe. Alle menschen weenden en wierpen den ongelukkigen Felician bloemen toe. Hy fag met diepe fielsrust op de menigte en bedankte haar voor hare deelneming aan fyn lot. By den galg aangekomen, blikte hy foekende in 't rond. Daar verscheen fy, welke hy wenschte nog eens te ontmoeten. Kaatjen trad aan den arm harer moeder naar hem toe en sprak eerbiedvol : « Hooge heer, ik weet wie gy fyd, een vorst des bergs. Defen nacht was ik by uwe nichte, de koningin. Sy feide my, dat gy haar met uwe liefde had bedrogen. Wen gy nu in uw gouden ryk fyt, o vergeet dan uw arm Kaatjen niet, die u foo feer heeft bemind. »

Felician begon luidop te weenen. Men moest het meisje met geweld verwyderen. Moedvol beklom de jongeling de ladder van de galg.

Gedurende het luiden was vrouw Sufanna ſtil en heimelyk uit hare hut geslopen. Hare vroegere ſwakheid was verdwenen, en hoe ſeer ſy ook opwaarts naar de goudmyn klimmende hygde, bleef ſy toch geen oogenblik staan, om te rusten. Hare gryſe haren vlogen in wilde verwarring rond haar hoofd, hare lippen beweegden ſich als by stille gebeden, hare oogen staarden met eene afgryſelyke uitdrukking op de geregtsplaats. Eindelyk had ſy de hoofdmyngroef, den grooten *schacht*, bereikt, donker en stil staarde de afgrond haar tegen; geen geluid steeg heden uit de diepte naar omhoog.

Toen nu de knaapschap van het gildenhuis paarsgewyſe naar den galg trok, trad ſy dicht neven den *schacht*, maar het vat bleef op haar hoofd. Haar oog gloeide styf op den stoet. Nu ſag ſy Felician met den beul de ladder beklimmen, ſy ſag, hoe de beul de koord rond den hals van haren ſoon slingerde, hoe hy den jongeling van de ladder *wierp en met eene vreeſselyke stem* riep ſy, dat het luid in de bergen weêrklonk: « By 't onschuldig vergoten bloed Christi en Gods eeuwige genade, by de magt der hel en de pynen des duivels, dit bergwerk moet ſoo vele jaren gesloten ſyn, als ik korreltjes mankopfaad er nu in werpe, indien myn ſoon op dit oogenblik onschuldig sterft. Geen korreltje goud mag de hebſucht der menschen meer da beneden vinden en al wat ſy er reeds hebben gevonden, mag hun geen' ſegen brengen! Arm en ellendig moet de stad worden, die eenen onschuldigen aan den galg laat sterven. Hoor my, o hemel! Hoor my, o helle! Hoort my, o regtveerdige geesten des bergs! Ik vervloek de stad, ik vervloek de regters, ik vervloek de goudmyn, en ik beſegele dien vloek met myn leven. Amen. » En overrugs stortte ſy het vat met de mankopfaad in de diepte, en ſoo ook sprong ſy ſelve het achterna. Op een oogenblik had de ſwarte afgrond alles verslonden; op dit ſelfde oogenblik stierf Felician, maar op dit ſelfde oogenblik verhief ſich ook diep onder in den berg een afgryſelyk kraken en getier, veel ontſettender als de wildste donder. Wyd en ſyd ſidderde de aarde; bleeke bliksems ontschoten haren schoot, wanneer ſy ſich ergens oogenblikkelyk opende en weêr toesloot. De wanden der stollen en schachten braken en stortten teſamen, rotsen losten ſich en verdwenen in de ſwarte ſlonden der mynen, de onderaardsche waters bruischten en ruischten en tierden en schuimden in onmeetbare vloeden en verhieven ſich wild en ſonken brullend en klommen op nieuw omhoog en immer meer omhoog, tot dat ſy stroomsgewyſe uit den mond der schachten stortten. Dan werden ſy stiller, hare vlakten verevenden ſich — de vloek was vervuld, er was geene myn meer in Rykmansdorp.

Overmeesterd van schrik vlugtten de regters van de plaats des doods. Snel verspreidde ſich de ontſettingbarende narigt van den voorval onder het volk. « Hy is onschuldig gestorven! » schreeuwden allen en ylden in wilde woede naar de stad, om wraak te nemen op den opperbergmeester. Maar die had

ſich reeds op het vlugste ſyner peerden geworpen en ſedert dien tyd ſag men hem niet meer in Rykmansdorp. Ook hoorde men nooit, waarheen hy gevlugt noch wat er van hem geworden was.

XII

Johannismorgen.

Kaatjens moeder was de gansche nacht rondgeloopen, om het meisje te ſoeken en had haar niet gevonden. Nauwelyks naderde de dag, of het dorpkind trad vrolyk in de but.

« Kaatje, ſeg, waar ſyt gy toch geweest? »

« In den goudberg, lief moederkyn. »

« *In den goudberg?* Och kind! »

« Ja, ja. Gisteren avond ſat ik gansch alleen onder den vlier en dacht aan Felician. Toen kwam plotselings een schoone nachtvlinder en noodigde my uit, om hy de bergkoningin te komen. Ik twyfelde nog, toen kwan echter ook een kever aangesnord en bracht my eenen groet van Felician en ſeide, dat ik toch in alle geval moest komen; heden nacht stond de berg nog open, anders ſou hy voor my gesloten ſyn, en indien ik mynen liefsten wilde ſien en spreken; dat ik moest ylen daar hy ſeer naar my verlangde, maar den berg niet verlaten dorst. Toen ik nog altyd toefde, kwam er eene menigte van Johanniswormkens, die ſongen het lied van het doode liefje, dat Felician eertyds immer ſoo hartroerende ſong en later geheel vergat. En die kleine, lieve, vonkelende diertjens namen my in hun midden en ſoo ging ik naar den berg. Eene hooge verlichte poort opende ſich voor myne stappen en ik kwam in de groote ſaal en daar werd het Johannisfeest heerlyk gevierd. Och moeder, ſulke pracht en heerlykheid hebben wy beiden nog nooit geſien. Ik kan 't u niet beschryven, want de schoonste woorden ſyn mat en jammerlyk tegen de kleinste vlamme, die daar edelgesteenten in alle kleuren des regenboogs verlichtte.

« Maar op den gouden stoel ſat de koningin des bergs en nevens haar Felician in prachtige kleederen en hy stond op en kwam my tegen en kuste my hartelyk, my ſyn liefste Kaatjen noemende. Toen kwam ook ſyne moeder, echter niet oud en morrende, maar jong, schoon, bloeiende en vriendelyk en haar ter ſyde ging een fiere vorst, een heerlyk man. Sy gaf my de hand, groette my en ſeide, dat ſy nu ook eene vorstin was en de gade van den schoonen heer, die nevens haar stond, en dat die eigenlyk de vader van Felician was en de broeder der koningin, aan wie de goudberg toebehoort. De gade der koningin was echter de ſoon van dien houtkapper geweest, door wie over langen tyd de goudmyn geopend werd en tot wiens nakomenschap

vrouw Sufanna behoorde, gelyk fy ons dikwyls heeft verteld. De koningin had Felician nu tot haren gade willen verheffen; daar hy haar echter ontrouw was en my liever fag dan haar, foo moest hy aan de galg sterven. Nu had fy hem vergeven en was er felfs mede tevreden, dat hy my in den berg uitnoodigen liet. En toen vroeg my de koningin, of ik Felician nog altyd foo lief had en hem nog foo getrouw beminde, en als ik dit met Ja beantwoordde, legde fy my aan fyne borst en sprak: « Ik wil u niet scheiden. Ga nu, kind, en vraag uwe moeder, of fy er mede tevreden is, dat gy nog de gade van Felician wordt, dan wil ik u ook tot eene vorstin van den goudberg maken, gelyk vrouw Sufa, en dan geef ik u eenen schooneren naam en foo prachtige kleederen, als ik felf drage. »

« Felician fluisterde my in 't oor, dat ik u toch hartelyk smeeken foude om uwe toestemming, liefste moederkyn, want fonder die te hebben, mag ik fyne vrouw niet worden. En foo kom ik dan, om u te verfoeken, dat gy er ja toe fegt. Ik word immers ryk, eene vorstin, moeder! Wilt gy my laten gaan, ja moderkyn? Wilt gy? »

En vleijende en liefkofende wierp fy fich aan haar moeders hals.

« Ja toch, ik wil geerne, » feide de moeder, diep fuchtende en weemoedig naar den hemel schouwende.

« Nu is 't goed! » juichte Kaatjen en sprong den ganschen dag door het huis en smukte fich met Felicians geschenken en danste en fong bruiloftsliederen. De moeder weende bittere tranen. 's Avonds drukte Kaatjen haar hartelyk aan de borst en kuste haar herhaalde keeren. — De forge voor de maagd wekte vrouw Wyfs reeds vroeg. Een droom had haar ongerust gemaakt. Ras ylde fy naar Kaatjens bed en fie, daar lag het meisje, als eene lelie, de handen gevouwen, het aanschein verlicht en foet glimlachende, eene myrtenkroon in de bruine hairen — fy was dood.

LUDWIG STORCH.

HET NEVELINGENLIED.

PROEVE EENER LETTERLIKE OVERSETTING UIT HET MIDDELHOOGDUITSCH [1].

(Sie onſe 7e afl., blf. 233.)

Ons is in ouden maren veel wonderding geſeid
van loffeliken helden van grooter dapperheid.
Van vreugden end van feesten, van weenen end van klagen,
van koener ridders ſtrijden wil ik nu hier gewagen.

Er leefde eens in Borgonden een beeldschoon maagdelijn,
dat er in allen landen niets schooners mogte ſijn.
Kriemhield was ſi geheeten end was een edel wijf,
Om haer veel degens [2] moesten verliefen leven end lijf.

Die lieve maagd te minnen betaamde wel den moed
der koene ridderlieden. Een ieder was heur goed.
Wel uitermaten schoon was gansch haer edel lijf.
Ook konde hare deugd versieren menig ander wijf.

Haer pleegden best drij koningen wel edel ende rijk,
Gunther en Gerenoot, die ridders loffelijk,
end Gijſelher de jonge, een uitverkoren degen;
De vrouw was hunne ſuster, ſi hadden ſe te plegen.

Die heeren waren mild, van stamme hoog geboren,
onmatig koen end krachtvol, end ridders uitverkoren.
Borgonden hiet het rijk, daar hunne macht bestand,
Si deden wondre daden nadien in Ettels land.

Te Wormse bij den Rhijne geboden ſi kloek end knap,
uit hunnen landen diende een' koene ridderschap
met loffeliker eere al hunnen levenstijd,
tot dat ſe ellendig ſtierven door tweeër edelvrouwen nijd.

[1] In deſe proeve heeft de vertaler getracht de middeleeuwsche kleur van het origineel gedicht ſoo getrouw mogelik te behouden. Daarom heeft hy vele woorden en vormen van onſe oude dietsche taal gebeſigd, en wel voornamelik degene, die ſich door hunne welluidendheid, naïveteit of spraakkundige echtheid onderscheidden. Wat de versmaat betreft, kon het ongebondene van het middelhoogduitsche vers niet met al desſelfs volle vryheid nagebootst worden; dat ſou in een nederlandsch oor al te vreemd klinken. Nogthans heeft men ſich veroorloofd bywylen eenen *dactilus* te gebruiken en het leste half-vers eener strophe, na het voorbeeld des origineels, ook nu en dan achtsilbig te maken.—*d* in *end* moet niet uitgesproken worden; ſy komt maar oudheidshalve voor.

[2] *Deghen*, by Kilian *athleta, vir strenuus, fortis*. Een sterk en krachtig man; verwant met *degelik, ter dege*, enſ. Sie ook Weiland.

Een rijke koningin, vrouw Oet, hun' moeder hiet:
hun vader heette Dankraat, die hun ſijn erve liet
bij ſijnes levens ende; aan kracht een rijke man,
die ook in ſijner jeugd veel eer end roem gewan.

Die drij gebieders waren, ik heb het reeds gefegd,
van hooger ſtrijdbaarhede; hun waren ook gehecht
aan dienst de beſte ridders, van wien men heeft gewaagd,
ſterk, dapper ende koen, in ſtrijden onverſaagd.

Dat was van Tronjen Hagen end ook de broeder ſijn,
Dankwart de ſnelle krijger, van Metz heer Ortewijn;
end ook de twee markgraven, dat's Gere end Ekkewaard,
end Volkeer van Altzei, aan krachten wel bewaard.

Rumold de keukenmeester, een uitverkoren degen,
end Sindolt ende Hunolt; die heeren moesten plegen
den hofstaat ende de eer in der drij koningen ban:
Si hadden nog veel ridders, die 'k noemen niet en kan.

Dankwart die was de maarſchalk; dan was de neve ſijn
Voorsnijder van uen koning, hiet Metzen Ortewijn.
Sindolt die was de ſchenker, een uitverkoren degen,
Hunolt was kamerheer, ſi wisten de eer te plegen.

Van defes hoves rijkdom, der vorſtin groote macht,
van harer hooge weerde, van harer ridders pracht,
lijk ſe de heeren pleegden met vreugd' hun gansche leven,
des en kost u tewaren [1] geen mensch een einde geven.

Eens droomde vrouwe Kriemhild, als ſe op haer ſponde lag,
dat ſi 'nen wilden valke opvoedde menigen dag,
dien heur twee arends pakten. Dat ſi dat moeste ſien,
en konst heur in die wereld geen grooter pijn geſchiên.

Doe ſi dien droom vertelde aan heure moeder Oet,
ſoo 'n konde die niet beter verklaren der dochter goed:
« De valke dien du foktes, dat is een edel man;
hem wille God behoeden, dat hij di blijven kan. »

« Wat ſegd-ji mi van manne, o lieve moeder mijn?
Ach! ſonder ridderminne, wil ik toch immer ſijn.
Sus ſchoon wil ik verblijven, ont tot aan mynen dood,
dat ik door mannes liefde gewinne nimmer nood. »

[1] *Tewaren*, voorwaar.

« Beloof dat niet ſoo ſeer, ſprak hare moeder dan,
wen dij ooit in dier wereld 't geluk aankomen kan,
soo komt 't door mannesminne. Du werds een schoone wijf,
ſoo God di nog vergunt eens braven ridders lijf. »

« Laat maar die rede blyven, ſprak ſij, vrouw moeder mijn!
al lang voor menig wijf moet het beweſen ſijn
hoe liefde diks met lijden ten leste werdt belaên.
Ik ſal ſe beiden mijden, ſoo 'n kan 't mi nooit misgaan. »

In harer hooge deugd, die diep in 't herte lag,
ſoo leefde de edel' maagd wel menig lieven dag.
Si 'n wist ook niemand, wien ſi schonk' haer mingenade.
Sints ward ſi toch met eer, eens braven ridders gade.

Die was deſelfde valk, dien ſij in droome ſag
door Oet heur uitgelegd. Hoe gaf ſi voor ſijn doodslag
aan heuren naasten magen toch eenen bloed'gen loon!
Door deſes eenigsten sterven stierf meniger moeder ſoon.

Aventure van Siegfried.

Doe leefde in Nederlanden een edel koningskind, —
Sijn vader heette Siegmond, ſijn' moeder Sigelind, —
in eener borge rijk, al wijd en ſijd beroemd,
beneden aan den Rhijn, die Santen was genoemd.

Ik ſeg u van dien degen hoe schoon he was van aard;
ſijn lijf voor alle schande was immer wel bewaard;
weldra stark end befaamd wierd deſe koene man.
Hei! wat hij roem end eere in deſer wereld wan!

Siegfried was ſoo gheeten deſelve ridder goed;
hy liep veel rijken door met heldenhaften moed;
door ſijnes lijves sterkte reed hij in menig land.
Hei! wat hij snelle degens bij den Borgonden vand!

In ſijnen besten tijden, in ſijnen jongen dagen,
vertelde men veel wonders van Siegfrieds schoon gedragen;
Wat eere hem beviel, hoe schoon he was van lijf;
Dan droeg hem in den herten ook menig lieve wijf.

Met vlijt, lijk het betaamt, wierd Siegfried opgevoed,
hy kreeg nog meerder deugden door ſijnen eigen moed.
Daarvan wierd ook gesierd ſijn schoone vaderland,
dat men hem t' allen dingen ſoo groot en heerlik vand.

Hy was nu ſoo gewassen, dat hy ſich ten hove waagd',
de lieden ſagen hem geerne en menige vrouw end maagd
die wenschte dat he mogte altijd verblijven daar;
hem waren velen gunstig, des ward he wel gewaar.

Seer ſelden liet men rijden alleen het lieve kind;
hem heetten met kleêren sieren Siegmond end Sigelind;
hem pleegden ook de wijſen in leer end eer bekend.
Dus had hij leden en landen ſich licht te winnen gewend.

Nu was hij in den jaren, dat hij al wapens droeg.
Wat hij daartoe behoefde dat gaf men hem genoeg.
Met ſin begost hy nu te vrijen schoone meiden,
die hadden hem ook lief end wilden nooit van hem ne scheidden.

Doe heette Sigemond dat ſij kond maken ſouden
dat hy 'nen hoogtijd wilde met lieven vrienden houden.
Men voerde dan de mare in andere landen t'even,
dat vreemden ende vrienden hy ros en dos ſou geven.

Waar ook men eenen vand, die ridder ſoude ſijn
na ſijner ouders stande, dan ward dit kindelijn
genoodigd naar het land, tot Siegmonds vreugdemaal;
daar met den jongen vorst het ſweerd ontvingen ſe altemaal.

Men mogt veel wonders ſeggen van deſen hoogetijd.
Siegmond en Sigelind die kregen wijd end ſijd
groote eer door hunne gaven, want veel verdeeld' hun' hand.
Dus ſag men vele vreemden heen rijden naar het land.

Vier honderd ſweerdgenoten die moesten 't ridderkleid
gelijk met Siegfried krijgen; end menig schoone meid
was met den werke onledig; want ieder was hem houd'.
Veel edelsteenen legden de vrouwen daar in 't goud

Die ſi met boordsels wouden aannaijen op 't gewaad
des jongen stouten ridders; des hield men raad no maat.
De weerd liet woonsten bouwen voor menig koenen man,
ter tijd des ſonnestandes doe Siegfried ridders naam gewan.

Doe ging naar eene kerke wel menig rijke knecht
End menig edel ridder. Hier deden d'ouden recht,
dat ſi de jongen dienden, lijk hun eens ward gedaan.
Si vonden er veel vreugde end ook veel kortswijl aan.

Ten eersten Gode ter eere men eene misse ſang.
Doen hief ſich van den lieden een groot end dicht gedrang,
doen ſi tot ridders wierden naar oud gebruik geslagen
al met ſoo grooter eere, lijk ſi nooit meer en ſagen.

1 Gunstig, hoogduitsch: *hold*. Sie *Reinaert de Vos*, Kilian, enf.

Si liepen waar ſi vonden geſadeld menig ros;
in Siegemondes hove ward 't ridderſpel ſoo forsch,
dat men er hoorde van weêrgalmen kraal end ſaal;
de knappe end rappe degens die tierden altemaal.

Van grijſen end van jongen nu menig stoot hier klonk
end van het lansenbreken 't geluid in de lochten drong;
de splinters ſag men vliegen tot aan 't paleis vooraan
uit menigen ridders handen. Dat ward met vlijt gedaan.

De weerd bad het te laten; men toog de rossen voort.
Nu ſag men hier tebroken veel schilden op dit oord,
en menig edelsteen verstrooijed op het gras
met schildes spangen; wat van 't horten gekomen was.

Doe gingen de gasten ſitten ter tafel in de ſaal;
hier laafde hunne moeite een allerprachtigst maal
met allerbesten wijn, daar men hun veel van droeg.
Dus vreemden ende vrienden bood men er eer genoeg.

Voor allen bragt die dag vermaak end kortswijl toe;
veel van het spelend volk gaf ſich no rust no roew[1].
Si dienden om de gaven, die men ſoo heerlik vand.
Des ward met lof gesiered heel Siegemondes land.

Doe liet de heer verleenen aan Siegfried ſijnen ſoon
veel landen ende borgen, lijk 't hem eer was geboôn.
Aan ſijne ſweerdgenoten gaf ook veel ſijne hand.
Dus was hun lief de reiſe die ſi hadden gedaan in 't land.

De hoogtijd duurde nog tot aan den ſevenden dag.
De milde Siegelind, lijk men van oudsher plag,
door hares ſones liefde verdeelde veel rood goud.
Si kost het wel beloonen, dat hem de lieden waren hould.

Seer luttel reiſende ſingers aldaar nog arm men vand;
hun regende ros en dos uit eener koningshand,
als hadden ſi te leven niet meer dan eenen dag.
Ik waan, nooit grooter mildheid geen hofgeſin en ſag.

Met loffeliker eere nam einde de hoogetijd;
Men hoorde van edellieden nog ſeggen na dien tijd,
dat ſi den jongen wouden verkrijgen voor hun' heer;
doch Siegfrieds wijs verstand begeerde niet die eer.

Soo lang nog beide leefden end Siegmond end Siegelind,
en woude de kroon niet dragen hun kloeke end lieve kind.
Hij woude heer toch weſen met alle macht end kracht;
Want reeds was hij in lande als koene degen hooggeacht.

(*W'ordt voortgeſet*) H. VAN DEN HOVE.

[1] Rust, by Kilian. Van hier *Roewaard, ruwaard,* dat is rustbewaarder.

AAN MYN SOONTJEN.

Kindje lief, ge kent de magt niet,
Die ge op 't vaderlyk gemoed,
Met uw gulle, frissche lonkjes,
Oefnen kunt en oefnen moet.

Kindeken, ge fyt nog weinig,
Eindloos weinig hier beneên:
Bladerken in de eikenwonden,
Druppelken in 't ruim der feen.

Eindloos, eindloos weinig fyt ge!
Op de breede wereldkorst
Kent ge slechts, by 't enge wiegje,
Vaders oog en moeders borst;

Kent ge slechts de troetelgalmen,
Hemelfang in moeders mond,
Als uw wimpers slaeprig vallen
By den valen avondstond.

En toch is geen reus soo machtig,
Lieve knaap, als ge onbewust
Van uw kracht, de weemoedsrimpels
Van myn somber voorhoofd kust;

Als ge my onnoosel toelacht
Met uw engelfoet gelaat,
En uw ronde, poesele armkens
Stoeijend rond den hals my slaat;

Als ge mynen matten boesem
Lang beroofd van licht en gloed,
Onder jeugdigere droomen
Weder vrolik kloppen doet.

Gy getuigt me, liefste knaapje,
Hoe de God, die my beproeft,
Voor fyn allergrootste wonderen
Maar de kleinste macht behoeft.

JOH.-ALF. DE LAET.

(*Taelverbond.*)

AN MEIN SÖHNCHEN.

Kind, du ahnest nicht, wie mächtig
Es das Vaterherz durchbebt,
Wenn dein klares, liebes Auge
Lächelnd sich zu mir erhebt.

Liebstes Kind, du bist noch wenig
Auf dem weiten Erdenraum!
Bist ein Tröpfchen in dem Meere,
Bist ein Blatt am Waldesbaum.

Endlos, endlos wenig bist du!
Kennst von aller Erdenlust
Nur die Wieg', das Vaterauge
Und die warme Mutterbrust.

Nur die Lieder, die da klingen
Himmlisch aus der Mutter Mund,
Wenn die Äuglein müd sich schliessen
In des Abends Dämmerstund.

Bist doch mächt'ger als ein Riese,
Kind, wenn spielend deine Hand
Unbewusst die Schmerzensfalten
Von der düstern Stirn mir bannt.

Wenn mir dann dein lieblich Antlitz
Unschuldsvoll ein Lächeln bringt,
Und dein rundes Kinderärmlein
Weich und liebend mich umschlingt;

O dann schlägt die bange Brust mir
Lang beraubt von Licht und Gluth,
Unter frischen Jugendträumen
Mit erneutem, frohem Muth.

Und du zeigst mir, liebes Knäbchen,
Wie der Gott, der droben wacht,
Der mich prüft, zum grössten Wunder
Oft erwählt die kleinste Macht.

MARIA WOLF.

MENGELINGEN.

H. *De Vlamingen.* Onder defen titel vinden wy in de *Vofsische Zeitung* van Berlyn een merkweerdig opstel over de vlaamsche faak en de vlaamsche schryvers, dat wy hieronder onfen leferen mededeelen. De *Vofsische Zeitung* heeft in Duitschland niet minder dan 16,000 abonnenten : men kan daarby ligt oordeelen, welken uitgebreiden invloed gemeld artikel in Duitschland hebben moet, te meer, daar het onderteekend is door eenen der beroemdste taalkundigen van Duitschland, namelyk door Dr Firmenich, schryver der « Germaniens Völkerstimmen. » Defe geachte geleerde heeft defen fomer ons land befocht en geheel doorgereisd; hy heeft de vlaamsche beweging dus op haren eigen grond gefien, en mogen oordeelen over haar doel en over hare kracht. Dat Dr Firmenich eene warme vriend van België is, bewyst hy niet alleen door fyn artikel in de *Vofsische Zeitung*, maar alle fyne werken dragen echte bewyfen fyner genegenheid tot ons vaderland.

Men vindt in fyn opstel eenige namen van kunstenaars, die opgegeven fyn als voorstaanders onfer nationale faak. De heer Firmenich heeft fe als dusdanig leeren kennen : men herinnere fich, dat aan de twee broeders Firmenich, te Antwerpen, door de schryvers, de kunstenaren en de fangmaatschappy *de Scheldezonen* een feest gegeven werd, om hun hulde en dankbaarheid te bewyfen voor de bescherming, welke fy in Duitschland verleenen aan de poogingen der Belgen in het van schoone kunsten en van letterkunde.

Sie hier het artikel uit de *Vofsische Zeitung:*

Wer keine Sprache besitzt, besitzt kein Vaterland.
Wie geene taal befit, befit geen vaderland.

« Met regt klagen de byfonderste mannen der vlaamsche beweging, dat de Duitschen in het algemeen foo weinig opmerkfaam schynen op den taalkamp der foo naauw met hen verwandte nederduitsche broederen in België, ofschoon die kamp ook voor het duitsche volk onder vele opfigten van groote beteekenis kan worden; — en dit terwyl aan de fransche taal en gedachten uit Frankryk felve de krachtdadigste bulp wordt verleend.

« Frankryk, de gewigtigheid infiende van de overwinning der fransche spraak, onderhoudt met fware kosten gafetten en dagbladen in België, ter-

wyl Duitschland, fyn eigen belang miskennende, aandachteloos blyft en felfs slechts op eene karige wyfe aanmoedigingswoorden toestuurt aan de voor het germanendom kampende Vlamingen, wier blikken bestendig en met eene innige verkleefdheid tot Duitschland gekeerd blyven.

« Waren Braband en Vlaanderen niet foo verre van Duitschland vervreemd geweest, als het, eilaas, sedert eene lange tydruimte het geval was, dan hadden de 1 1/2 millioen franschsprekende Belgen er foo gemakkelyk niet in gelukt, op germaanschen grond het overwigt te verkrygen op 2 1/2 millioen Vlamingen en fy fouden dan hunnen overmoed niet tot het punt gedreven hebben, te beweren, dat het Nederduitsch moet worden uitgeroeid om plaats te maken voor de fransche taal.

« Indien de Vlamingen nog eergevoel befaten en hunne heldhaftige voorvaderen niet onweerdig waren, moest er eene terugwerking ontstaan. En, eere fy den vlaamschen volke, de terugwerking ontstond! *Willems* was de eerste, die den standaart der vlaamsche nationaliteit ontrolde en fyne landgenoten ten stryde tegen het indringende franschendom opriep. Vol moed en jeugdige begeestering schaarden fich rondom hem de vurigste en meest begaafde mannen van Braband en Vlaanderen. Het vlaamsche volk ontwaakte uit eenen langen slaap. Wonderlyk fyn de overwinningen, welke men in korten tyd behaalde.

« Achtinggebiedend verheft fich reeds de heerlyke moedertaal, die voor weinige jaren nog onder den hoon harer vyanden gebukt lag; de tale, wier schoonheid Hendrik Conscience, Alfried De Laet, Van Ryswyck, Van Kerckhove, Bloemmaert, Van Duyse, Ledeganck, Snellaert en foo vele anderen op eene onwedersprekelyke wyfe deden uitblinken, en die fich in sommige werken defer dichters en schryvers reeds tot eene klassieke volmaaktheid verheft.

« Voor Duitschland fal het van belang fyn, de onvermoeijelyke kampers voor het germanendom ten minste gedeeltelyk te leeren kennen. By de reedsgemelde noem ik deshalve nog de volgende: Van den Hoven, Lebrocquy, Blieck, Nolet de Brauwere, Vervier, Rens, Van den Nest, Renier, Dautzenberg, Van Hasselt, Du Villers, Jules de Saint-Genois, Ronsse, David, Bormans, De Cuyper, Van Beers, Peeters, Verspreeuwen, Heremans, Darings, Van Peene, Ondereet, Rosseels, de schilders, beeldhouwers of bouwmeesters Gustaf Wappers, Venneman, De Block, Dujardin, Geefs, Dillens, De Hoy, Durlet; de toonkunstenaars Cartol, Poels, Volckerick, enf., enf.

« Niet lang geleden, heeft een boek van den feer geleerden heer Van den Hoven, getiteld: *La langue flamande, son passé et son avenir*, aanleiding gegeven tot het schryven van een twistschrift over vlaamsche faak. De *Revue nationale*, welk schrift door den gevoelvollen heer De Laet, in fyn werkje

De vlaemsche beweging, op eene ſoo krachtige als diepſiende wyſe is beantwoord geworden. Met betrekking tot de taal, kan dit ſchrift van De Laet een meesterstuk genoemd worden : het levert ons een bewys op, dat de vlaamsche spraak tot de kunstmatige behandeling van allerlei onderwerpen geschikt is en diensvolgens tot orgaan en middel aan de klimmende beschaving der natie kan strekken. Als een behendig en dichterlyk begaafde schryver, heeft De Laet ſich getoond in ſyn belangryk en aandachtboeijend roman : *Het Huis van Wezembeke*, een werk dat, met eenige afkortingen, ook in Duitschland ſoo gelukken. De levendige en vurige Muſe van De Laet springt wel eens de enge grenſen van de klassieke beperktheid te buiten. De achtbare schryver, die ſyn vaderland reeds ſoo vele opofferingen gedaan heeft, gaat hetſelve nu met eene vertaling der werken van onſen grooten dichter Schiller beschenken. De *Phantasus* van Ludwig Tieck heeft hy reeds gedeeltelyk in het vlaamsch overgeſet.

« Het vlaamsche werk, dat het meest door dichterlyke schoonheid uitblinkt, is de historische roman : *De Leeuw van Vlaanderen*, door Hendrik Conscience. Indien wy de Muſe van dien hoogbegaafden schryver, ſoo als ſy ſich in het gemelde onverganglyk werk toont, moesten vergelyken, ſouden wy haar vergelyken aan eenen schoonen stroom, die in majesteitische rust henen vloeit, en nu de schoone, lachende beemden, dan de ſwarte, reusachtige onweêrswolken in ſynen klaren vloed bespiegelt. Het woord van Horatius « *est modus in rebus* » weet Conscience op eene, voor ſoo eenen jongen schryver verrassende wyſe, in aandacht te houden. Op het gebied der scheppingen van den geest in Braband en Vlaanderen komt aan dit werk den ſegelauwer toe. Karl Andree arbeidt aan de duitsche vertaling des *Leeuwen van Vlaenderen*, en Duitschland ſal daardoor gelegenheid hebben om den nederduitschen schryver, — die reeds door ſyne verhalen *Flämisches Stillleben* by ons ſoo ſeer is bemind geworden — langs eene grootschere ſyde te leeren kennen. Conscience schryft nu de geschiedenis ſyns vaderlands en ſal deſelve gewis op eene uitstekende wyſe behandelen.

« Een der vruchtbaarste vlaamsche dichters en schryvers is *Van Kerckhoven*, die ook in den laatsten kampstryd in Antwerpen den eersten prys der dichtkunst behaalde. Byſonder gelukkig is deſe schryver — wiens schryftrant den stempel van natuurlykheid en eenvoudigheid draagt — in schilderingen uit het hedendaagsche leven, welker trouwe afbeelding ſich als het doel van ſyn streven aanduidt. Deſe gemoedvolle en beminnelyke schryver stelt ſich met ſynen leſer in de vertrouwelykste betrekking. Van ſyne werken noemen wy de volgende : *Gozewyn, graef van Stryen, Oud België, Jack of een arm huisgezin, De koopmansklerk, Daniel, Fernand de Zeerover* en de *Noordstar*.

« Ph. Blommaert heeft, buiten ſyne eigene werken, waaronder *Liederick de*

Buck en *Iwein van Aelst*, ſich den dank ſyns vaderlands door de uitgave van oud-vlaamsche gedichten verworven; in welk lofbaar streven hy den verdienstelyken *Willems* heeft gevolgd. Onder de kampers voor de vaderlandsche taal rekent Blommaert als een der gewigtigste, byſonderlyk omdat hy eene der eerste in den stryd verscheen.

« Het getal der vlaamsche dichters en schryvers is te groot, om ons toe te laten in 't byſonder van elk te spreken. De namen van velen derſelve hebben wy reeds hierboven aangeteekend.

« Eenen nieuwen stap heeft de vlaamsche saak nu onlangs gedaan door het oprigten in Brussel der maatschappy *de Vlaemsche verbroedering*, waarvan aanſienlyke mannen deelmaken. Byſonder roepen wy hier de aandacht op een vlaamsch-duitsch tydschrift de *Broederhand*, uitgegeven door *Wolf* en door den onvermoeijelyken *Van den Hove* krachtdadig ondersteund; tydschrift dat de verstandelyke verbroedering der Vlamingen en Duitschen voor hoofddoel aangenomen heeft.

« Moge Duitschland voortaan, in volle kennis ſyner eigene belangen, de saak van eenen soo krachtvollen en moedigen germaanschen stam — op wiens toeneiging wy trotsch mogen ſyn — eene innigere belangstelling schenken. Opdat ons vaderland het later, na den loop der tydsomstandigheden, niet bitter te betreuren hebbe, ſich geene titels tot de liefde en verkleefdheid van den broederstam die ons van Frankryk scheidt, verworven te hebben. »

FIRMENICH.

⁂ *Harde woorden voor Dumas.* — Eenige dagbladen melden dat *Alexandre Dumas*, ſonderling genoeg, ſou hebben verklaard, de pen voor altoos te ſullen nederleggen als hy het woordje « *Einde* » onder ſyn vyf honderdste deel heeft geschreven. De fransche bladen rekenen nu uit, binnen hoe weinig tyds dat wel ſou kunnen gebeuren. Volgens getuigenis van verschillende fransche uitgevers ſou het dien veelschryver weinig moeite kosten om een gewoon deel in vier dagen te schryven. Nu heeft *Dumas* volgens sommigen reeds twee honderd-en-vyſtig boekdeelen geschreven; maar nemen wy het ſekere voor het onſekere en laat ons aannemen dat hy twee honderd deelen heeft geschreven, dan moet hy er nog drie honderd leveren; als wy hem nu vyf dagen geven voor een boekdeel, dus ſes in de maand en twee-en-ſeventig in het jaar, dan kan hy binnen den tyd van drie-en-een-half jaar met ſyn allerlaatste deel gereed ſyn. Hoe betreurenswaardig het ook ſy, dat ſulk een schoon talent ſich op die wyſe afmat en bederft, is het toch van den anderen kant een bewonderenswaardige daadſaak, dat ſyne laatste romans nog altyd ryk ſyn aan eene vinding en kracht, die voor menig beginnend schryver benydenswaardig ſyn.

Onlangs vroeg men aan *Dumas* : « Hoe komt het toch, dat gy van twaalf

uren vier-en-twintig uren weet te maken? » — « Ja, myne heeren, » antwoordde hy; « als men niet snuift, als men niet rookt, als men niet langs straat en in de koffyhuifen loopt, als men talent heeft en als men onophoudelyk twaalf uren van de vier-en-twintig werkt, dan kan men gemakkelyk vier deelen in de maand schryven. »

Maar indien wy toch een oogenblik poofen by het verbafend aantal boekdeelen, door *Dumas* inderdaad geleverd, moeten wy byna gelooven aan *Eugène de Mirecourt*, als hy in fyn « *Fabrique de Romans; Maison Alexandre Dumas et Cie* » den veelschryver beschuldigt van het koopen van copiën, die hy met fyn naam als de fyne uitgeeft. Wy weten toch, dat het in Frankryk, en ook in Engeland moeijelyk is voor de schryvers fonder naam en vermogen, een uitgever te vinden voor hunne werken, en hoe ligt kunnen fy door hunne omstandigheden worden gedwongen, om de eerste vruchten en bloemen van hun arbeid aan dien geheimfinnigen man te verkoopen en fich in hun onspoed te vrede te stellen met het felfbewustfyn, van waarlyk een talent te fyn en met de hoop, dat eenmaal beter dagen voor hen fullen aanbreken, als fy fich kunnen ontworstelen aan de yferen vuist van den demon, die hen drukt.

Het is anders ongeloofelyk, hoe *Eugène de Mirecourt* fulk een stoute taal kan voeren en namen en faken aanwyfen, al weten wy dat de regtbank hem op aanklagt van *Dumas*, heeft veroordeeld tot gevangenisstraf en boete — « Thans » — fegt hy onder anderen, in het bovengenoemde vlugschrift eenige franfche schryvers aansprekende, — « thans is het uwe beurt, *Malleville*, *Paul Meurice*, *Hippolyte Augier*, *Auguste Maquet*, *Fiorentino* en *Couaillac*, gy, die de voornaamste fabrikanten fyt van *Dumas*, gy die de eerste fyt in dien manufactuur-handel, gy die niet bloost als gy u tot medepligtige maakt van dien schaggeraar in letterkundig goed, gy, die hem uw fiel verkoopt! Als de nood, als de behoefte of de harde eisschen der paryfer wereld u tot die schande hebben gebragt, dan fyt gy eer beklagenswaardig dan verachtelyk! Maar als gy, naar men beweert, uwe pennen hebt befoedeld en van allen letterkundigen roem afstand hebt gedaan, alleen maar om uwe inkomsten nog te vermeerderen; als uwe weelde of uwe lust, om uw grillen in te willigen u foo ver hebben vervoerd, dat gy een schandelyken koop hebt gesloten; indien gy in de ligtvaardigheid uws harten de banier der letterkunde hebt gesleurd in het slyk der fwendelary..... op uw kniën dan, onwaardige krygers..... op uw kniën dan, van het verstand verdwaalden, buk het hoofd om van uw rang als letterheld geheel beroofd te worden. Maar neen! gy waart geen letterkundigen, die titel is een leugen; nimmer hebt gy de pligten der letterkunde gekend.

« O, gy vaders fonder ingewanden, gy levert uwe kinderen uit aan een slavenhaalder en gy strekt de hand uit om van den verkoop te leven! Bloedt

uwe ſiel niet, terwyl gy die schenddaad bedryft? Wordt uw binnenſte niet met ſiddering geslagen? Wordt uw geweten niet door wroegingen verscheurd? Komen die kinderen uwer verbeelding, die gy ſoo laaghartig hebt prys gegeven, des nachts niet aan uwe ſponde om u te ſtoren in uwe droomen? — O, hoe deerniswaardig is het, ſich alſoo te bederven voor een handvol goud... ſyn aandeel aan den roem der natie te werpen in den verslindenden muil van een ander..... afstand te doen van roem en eer!

« Syne ontſaggelyke inkomsten ſyn de vruchten van uw arbeid in de uren uwer nachten. Hebt gy ſe niet gebloed die regels, die in ſyn koffer vol gouden perels ſyn gevallen? Maar welligt ſyn wy te streng jegens u! Welligt werdt gy eerst schuldig, toen de honger ſich aan uw deur vertoonde. Welnu, dan willen wy u de hand reiken als gevallen broeders. Verbreekt uw banden, verlaat uw diepen donkeren kerker en klapwiekt met uw vleugelen in de vrye, frissche lucht. Hebt den moed van het berouw. Kom, laat ons met elkander een paar woorden spreken!

« Gy, de vruchtbaarste en knapste van allen, *Auguste Maquet*, vrees niet te bekennen dat « *Sylvandire* » uw werk is, dat de « *Chevalier d'Harmental* » uit uwe pen is gevloeid en dat de « *Trois Mousquetaires* » u toebehooren.

« *Paul Meurice* meldt het aan de leſers van het feuilleton der « *Presse* » dat *Alexandre Dumas* geen regel heeft geschreven van den « *Amaury.* » Gy ſyt de auteur van dat boek.

« En gy, *Fiorentino*, gy, die ſonder op Frankryks grondgebied te ſyn geboren, onſe taal toch met ſoo veel smaak en ſuiverheid spreekt, gy die voor *Dumas*, den » *Corricolo*, » den « *Speronare* » en den « *Monte-Christo* » hebt gemaakt, neem dien letterkundigen rykdom terug! Aan u de eer, aan u de roem dier vier deelen, *Mallefille!* Aan u behoort « *Georges.* » Het is een meesterstuk!

« *Hippolite Augier!* « *Fernande* » behoort u toe! — « *La fille du Régent* » is uwe dochter, *Couaillac!*

« Ja, gy hebt u laten bedriegen en verleiden, gy, die wy reeds hebben genoemd en die wy nog ſullen noemen in *Bourgeois, Laverdan, Vacquerie* en *Gérard de Nerval*, wier aller styl origineel, frisch en bevallig is. Sult gy nog langer gedoogen dat men met uw schitterendste hoedanigheden pronkt? Sult gy 't nog langer verdragen dat ſich een vampyr hecht aan de aderen van uw jeugdig talent, om er het warmste bloed uit te ſuigen!

« *Dumas* koopt handschriften, dat is nu eenmaal een bekende ſaak. De letterkundige wereld ergert ſich daaraan. Nimmer nog heeft een lager koophandel den tempel der wetenschap bevlekt. Roept de schoonste namen der letterkunde in uw geheugen, klimt op tot vorige eeuwen, doorſoekt Rome en Griekenland, en ſegt ons of gy in die onmetelyke ruimte slechts één mensch

kunt vinden, die op de gedachte is gekomen om slechts één bladsyde, een regel te onderteekenen, die hy niet heeft geschreven '.

« *Dumas* koopt handschriften, dit is nu eenmaal een bekende saak; maar gy kunt se doen strekken om het publiek te wreken op hem, die het soo dikwerf beeft bedrogen. Verkoopt hem een manuscript, maar lees het vooraf aan tien, twintig of meer getuigen. Gy moet allen eerst overtuigen, dat het uw werk is, en daarna moet gy het aan hem verkoopen, en het geld in handen stellen van een derde. Als hy dan onbeschaamd genoeg is om het aan te kondigen en uit te geven, neem dan het afschrift van uw handschrift, dat gy voor die plegtige gelegenheid hebt bewaard, plaats dan uw werk in een ander journal en schryf er dan onbebreesd uw naam onder. Na dit schandaal sal *Dumas* u voor den regter dagvaarden, doch daar sult gy hem syn geld in 't aangesigt werpen. Men sal u veroordeelen, want er is geen wet, die een schryver verbiedt syn handschrift te verkoopen. Maar die veroordeeling sal voor u eene overwinning worden, het publiek sal u erkennen en de eenmaal ontmaskerde *Dumas* sal niet meer bestaan! » (*De Tijd.*)

*** Men schryft ons uit Londen, 15 january:

« Eenige weken geleden sond een liefhebber twee kleine schilderyen, die hy van eenen koopman in oudheden te Bury voor eenige shillings gekocht had, naar hier, om deselven te doen opkuischen. Men had er veel moeite, voor men de dikke schicht van vuil, welke er op lag, afvagen kon, toen dit echter gedaan was, vond men — *dat het de originaalportretten van Karel den Eersten en syne gade Henrietta van* VAN DYKS *hand waren*. Wel eene uur heb ik voor de twee peerlkens gestaan; ik geloof niet, dat de kweekeling van uwen Rubens schoonere portretten geschilderd heeft, als dese twee. Hoe benyd ik er de besitter, sir T. Cullam, om! Men heeft den gelukkigen reeds 500 guineen daarvoor aangeboden, maar — sy syn hem liever als geld. »

Bykans te gelyk met desen brief ontvangen wy uit Duitschland de narigt, dat eene tot nu toe ongekende compositie van *Mozart* in Böhmen gevonden werd. Het is het wiegenlied « die Nase » hetgene Mozart na de geboorte syns eersten soons Karel voor syne vrouw, Konstantia, dichtte en in musick stelde; een wonderlieflyk stukje, in dien onbereikbaar gemoedelyken humor geschreven, die Mozart soo seer kenschetst. Een beroemde musickmeester, direktor Geisler, te Zschoppau vond er het originaalhandschrift van toevallig by een syner kennissen. Het gaat in het *Beethovens-Album* verschynen, dat de hofraad Schilling te Stuttgard uitgeeft, en waartoe bykans alle nu levende

' De *Broederhand* verpligt sich, aan Mynheer de Mirecourt soowel vlaamsche als belgisch fransche menschen van dien slag optenoemen; ook aan eigenlyke franschen ontbreekt het juist niet; is Michelet er geen prachtexemplaar van? W.

toonkunstenaars en « meesters der europëisch-avondlandsche muſiek » bydragen hebben gegeven. Wy nemen deſe gelegenheid te baat, onſe vlaamsche kunstenaars aantemoedigen, ook hunne namen van eenen vaderlandschen ſang vergeſeld in deſe heerlyke verſameling te doen opnemen.

*** Wy ontvangen goed nieuws uit Hamburg. Nadat de Denen, Sweden en Norwegers, welke daar bestendig of voor korten of langen tyd woonen, er over eenige jaren de « *Skandinavische Gesellschaft,* » eene soort van brusselsche verbroedering, gesticht hadden, deden de *Meklenburgers* onlangs hetſelve en nu volgen ook de *Schleswig-Holstein-Lauenburgers* dit voorbeeld. Die vereenigingen ſullen dienen, schryft men ons, ter nadere aanenſluiting van tot nu toe elkander vreemd geblevene stamgenoten, ter wederſydsche uitwisseling van gedachten over alle hoogere belangen des vader- of geboortelands en ter vriendelyke onthaling van doorreiſende landslieden, die ſich in deſe kringen aldra te huis moeten gevoelen; buitendien ſal men trachten, de leden met alle letterkundige voortbrengsels, welke met de noordalbingische hertogdommen in betrekking staan, bekend te maken. Men hoopt en gelooft, dat die nieuwe vereeniging weldra ſoo talryk ſal worden, als de « *Skandinavische Gesellschaft* » is.

*** Den 13 january jl. wierd het *feest van 't Noorden* van de studenten in Christiania gevierd. Meer dan 400 persoonen woonden hetſelve by en men had niets gespaard om het ſoo grootsch, ſoo plegtig mogelyk te maken. De achtergrond der ſaal waarin het plaats had, verbeeldde eenen Aſen-tempel, en in deſes midden mogt men een op reusachtige grootte geschilderd figuur van Odin bewonderen. Dat er aan tafel ſoo min aan teugen en redevoeringen, als aan spyſen gebrek was, spreekt van ſelfs. Alle deſe teugen en redevoeringen stonden natuurlyk in betrekking met de eenheid van 't skandinaafsche Noorden, ter eere en ter bevordering van welke het feest is ingesteld.

S Te Assche had over eenige dagen (22 febr.) een concert plaats ten voordeele der behoeftigen. De kooren, welke er geſongen werden, de programmas, de ingangskaarten, alles was *vlaamsch*. Wy verheugen ons ſoo veel te meer, dit te mogen mededeelen, als by eene soortgelyke gelegenheid, het hoogwyſegemeentebestuur eener naburige gemeente, waar niemand anders dan vlaamsch spreekt, vond, dat het toch raadſamer was, de programmas en de kaarten in 't fransch te laten drukken. Willen die heeren misschien ook het kruis van het eerelegioen verdienen, gelyk mynheer Baron?

F Wy vernemen, dat men te Brussel eene nieuwe vlaamsche ſangmaatschappy ſal stichten. Wy juichen die gedachte ten volste toe, daar het ſoo veel geroemde Gombertsgenootschap niets van ſich laat hooren, noch ſien en ſedert lang gelyk dood schynt.

V Het jaarfeest der antwerpsche rederykkamer « *de Olyftak* » was ten

uiterste glansryk. Verspreeuwen, Conscience, Vleeschouwer, Van Ryswyk en Van Kerkhoven (door Ed. Terbruggen) hebben er gesproken, de *Scheldefonen* heerlyke kooren gefongen. « Seshonderd dames fyn bekeerd, » schryft men ons (28 febr.) « de geestdrift duurt nu nog voort en faturdag deden viertien nieuwe leden fich in de rederykkamer voorstellen. » Hoe lang fullen onfe franschelaarkens nog de vlaamsche beweging kunnen onopgemerkt laten? Waartoe fal hun dit welhaast dienen? Och armen!

„V„ De dichter van den *Leeuw van Vlaanderen* is door fyne majesteit, den koning van Pruifsen tot ridder van het order des rooden adelaars benoemd. Op 26 van februaris ontving hy er de tyding van en op denfelfden dag nog gaf de akademie, wier griffier Conscience is, hem een luidruchtig feest, waarby de finnebeelden van Pruifsen en België steeds verbonden en verbroederd voorkwamen. Adelaar en leeuw prykten er tefamen in menig sprekend beeld. Kanonen, illuminatie, vuurwerk, koorgefangen, ovaties, niets ontbrak er, en lang nog fal de erinnering aan dit schoone feest te Antwerpen blyven leven.

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Het Taelverbond. Letterkundig tydschrift onder het bestuer van J. F. Verspreeuwen en met de bestendige medewerking der byzonderste vlaemsche schryvers. II deel, 1 en 2 afl. Antwerpen, Buschmann. Fr. 5,50 de zes afleveringen.

Dese twee afleveringen bevatten: Het wonderbare boek, door P. F. Van Kerckhoven. — De Franken, door Ph. Blommaert. — Aen myn soontje, door J. A. De Laet. — Aen den heere P. Lebrocquy, door Pr. Van Duyse. — De brave man en de boose vent, door Th. Van Ryswyck. — Op een album, door J. Van Beers. — De Alpenjager naer Schiller, door J. A. De Laet. — Sketches from flemish life in free talen. — Boekbeoordeelingen, door J. Heremans. — Kunst- en letternieuws.

Nederduitsch letterkundig jaerboekje, voor 1846. Dertiende jaergang. Gent.

Weldra meer daerover.

Belgien. Handbüchlein für Reisende, nach eigener Anschauung und den besten Hülfsquellen bearbeitet. Dritte durchaus umgearbeitete Auflage. Koblenz. Karl Bädeker, 12, blf. 264, fr. 3,75.

Negen kaarten en plannen verfieren dit boekje. Wy spreken er nog over.

Conscience, Hendrik, *Das Wunderjahr* (1567). Historische Gemälde aus dem 16. Jahrh. Aus dem Vlämischen treu übersetzt. 8° (227 S.). Regensburg, 1846. Pustet. 2/3 Th.

Conscience, Heinrich, *Familienbilder*. Uebers. von L. Mauch. Kl. 8° (124 S.). Stuttgart, Hallberger. 1/3 Th.

Conscience, Hendrik, *Geschichte des Grafen Hugo von Craenhove und seines Freundes Abulfaragus*. Aus dem Vlaemischen von G. Overmann. Köln. Welter. 16 (166 S.).

Dikwyls vlaemsch met duitsche woorden; het boek wemelt van onduitsche uitdrukkingen en wendingen.

Sammlung der neuesten flämischen Romane und Novellen. Herausgegeben von Joh. Wilh. Wolf. — *Ausgewählte Werke von Heinrich Conscience*. Unter Mitwirkung des Verfassers deutsch von Joh. Wilh. Wolf. Erstes Bändchen. *Abendstunden*. 2 Theile. 24 (256 S.). 1/2 Th.

HOE BELGIEN

nog beoordeeld wordt by de Franschen.

Swaar en moeijelyk valt het te begrypen hoe men, in ons land, nog eenig belang kan hechten aan wat in Vrankryk over ons geſeid of geſchreven wordt. In de vorige eeuwen hebben de Franſchen onſe beſte burgers, ſoo als Jan Breydel, Pieter De Coninck, Jacob en Philippus Artevelde (om geen melding van honderd anderen te maken), in ware deugenieten verkleed; onſe grootſte heldendaden, ſoo als den gulden-ſporenſlag, den ſlag by Beverholt, enſ.; in ellendige muiteryen vermomd. In vroegere tyden, toen ſy in Europa den ſcepter der letter- en ſtaatkunde voor een' oogenblik geſwaaid hebben, werden wy door hen op dusdanige wyſe voor de oogen der andere natien geſchetst, dat het van hen niet afgehangen heeft, ons als een volkje te laten doorgaan, dat noch verledene, noch toekomst had. Ten huidigen dage, weigeren deſe onſe *getrouwe* vrienden nog altyd te bekennen, hetgeen alle onſe andere geburen ſedert lang bekend hebben, dat is te weten: dat de Belgen eertyds toch eene plaats in 'Europa vervuld hebben, en in het toekomende nog vervullen mogen.

Deſe en dergelyke opmerkingen ſyn in onſen geest ontſtaan by het doorleſen van een boek: « *La Belgique et les Belges depuis* 1830, *par le major G.-T. Poussin. Bruxelles, Muquardt.* 1845.» En let wel, leſer, dat dit werk van den heer Poussin eenigermate als in 't voordeel van ons vaderland opgeſteld, te voorſchyn komt.

Het is onſe pligt, tegen dat boek ſoo luid mogelyk te *proteſteeren;* daar het beſtemd ſchynt om door ernſtige perſoonen geleſen te worden, als vele goede en volledige onderrigtingen behelſende,

nopens eenige stoffelyke inrigtingen van ons ryk : foo als het leger, den yseren weg, de openbare scholen, den handel, en alles wat men in 't fransch *la statistique du pays* pleegt te noemen.

Wy verfetten ons tegen alles wat men als het fedelyk gedeelte van het boek foude mogen kenteekenen; en om te doen fien tot hoeverre wy hiertoe geregtigd fyn, hebben wy flechts eenige aanhalingen uit hetfelve te vertalen, defe met onfe aanmerkingen te begeleiden, en te bewyfen hoe ligtfinnig en oppervlakkig het onderfoek van den heer Poussin geweest is in alles, wat men uit de openbare officieele bewysstukken niet kan putten.

Wy beginnen :

« Het belgisch ryk, dit fy fonder hoogmoed en fonder gramschap « door ons gefeid, heeft ter wereld niet kunnen gebragt worden, « dan met onfe tusschenkomst, onder onfe bescherming en met « onfe toestemming [1]. »

Het komt ons vreemd voor dat de heer schryver de staatkundige onderhandelingen van 1830 niet beter gelefen hebbe. Hy fou er gefien hebben, dat drie maand na onfe omwenteling de invloed van het paryssche cabinet op onfe faken reeds foo gekortvleugeld was, dat er geen stap by ons door den franschen afgefant mogt gedaan worden, fonder voorafgaande verlof van den engelschen gefant; dat de wydvermaarde legertogt van augusti 1831, foo als het beleg van het kasteel van Antwerpen in wintermaand 1832, met hetfelfde verlof van Engeland geschied fyn; wel te begrypen dat Engeland de meeste kosten dier ondernemingen op last van Vrankryk stelde, felfs ter onfer eigene ontlasting; en dat wy, Belgen, ons eindelyk droevig bedrogen vonden by het verdrag der 24 artikelen, met den waren invloed der Engelschen, en de ellendige fwakheid der Franschen, in alle defe faken niet erkend te hebben. Want hadden wy geweten, dat het engelsche ministerie alleen de spil der staatkunde in dien tyd was, en dat er inderdaad met de « bescherming » en de « toestemming » van Frankryk weinig te winnen was, foo hadden wy ons vroeger by het gefond voorbeeld van onfe voorvaders gehouden, die fich altyd op Engeland en op Duitschland, en nooit op Vrankryk betrouwden; en foo hadden wy misschien,

[1] *La Belgique et les Belges*, enf. *Introduction*, bladf. 7.

door den invloed en met de toestemming van die twee ware en krachtige ondersteuners, Luxemburg en Limburg gered, welke men in de handen van Holland toevertrouwd heeft, alleenlyk omdat wy het foo blindelings met Frankryk hielden.

« Indien wy het godsdienstig geloof der Belgen beoordeelen op « de uitwendige teekenen, die hetfelve overal kenschetsen, fonder « verschil nog van gewesten, noch van talen, foo mogen wy ons « inbeelden, dat wy by hen als in de volle middeleeuwen, voorby de « Alpen of de Pyreneën, fyn.

« Defe godsdienstige kleur oefent op den geest en het oordeel « der Belgen een' onmeetbaren invloed. Het is als of allen volgens « defelfde indrukkingen gevoelden en redeneerden. De roomsche « geest maakt dus voor de Belgen eene soort van nationale regel « uit, by gebrek aan welken fy geen nationaal karakter hoegenaamd « fouden hebben. Ook geeft defe eenheid van geloof een foodanig « overwigt aan de roomsche katholyke kerk in de staatfaken, dat « men in Belgie, gelyk elders, geen' twee fielen in een ligchaam, « geen twee willen in eene fiel ontmoet. In dit land geeft de ka- « tholyke geestelykheid alleen den adem aan de famenleving, welke « fy volstrekt met hare fedelyke en staatkundige oppermagt be- « heerscht en regeert. En in defe famenleving geniet de geestelyk- « heid allerhande voorregten, welke fy altyd heeft kunnen in stand « houden, op voorwaarde van fich volgens de omstandigheden « met alle soorten van kleederen te vermommen, de kleederen van « het radicalismus daarin begrepen '. »

Daarop volgen nog eenige bladfyden, waar de schryver onbefonnen en in het wild over de « *unie der katholyken en der liberalen* » redeneert, die volgens hem : « in 1818 werd geboren, maar haren invloed slechts tien jaren later geoefend heeft [2]; » over de magt, die de priesters in ons land gebruiken om den staat als eene « *chose taxable et taillable* » (dit fyn de woorden van den heer Poussin felf) te behandelen ; over de oorfaak van den afkeer der Belgen van de Franschen, die slechts oogenblikkelyk fal bestaan, en alleenlyk in defen verfoeijelyken invloed der priesters fit ; over

[1] *La Belgique et les Belges*, enf., bladf. 21 en 22.
[2] Id., bladf. 24.

de moeite die wy nogtans fullen vinden, om van dit juk los te geraken, aangefien fy onder hen (en dit is woord voor woord vertaald !) « leden van alle de eerste familien, de grootste verftanden « en de verlichtste geesten verfameld hebben [1]. »

Defe ſtichtelyke en *waarachtige* ſchildery wordt met dien laatsten penseeltrek voltooid :

« De Belgen volgen, met de ſtiptelykste nauwkeurigheid, alle de « gebruiken, de regels, ja de dwalingen van hunnen godsdienſt. « Het is een kerkfalig, kwefelachtig en dweepfuchtig volk. (C'est « un peuple dévôt, bigot et piétiſte.) By de Belgen, hebben de wys- « geerige gedachten weinigen ingang gevonden; en fy oefenen gee- « nen invloed uit. Het vrydenken, de fuivere reden, hebben foo wei- « nig vorderingen onder hen gemaakt, dat er eene feer groote « moeijelykheid foude fyn, om er ſlechts één man te ontmoe- « ten (qu'on aurait une très-grande difficulté à y rencontrer un ſeul « individu), die het regt van onderfoek foude willen aannemen, als « fynde het redelyk en grondſtellig beginſel van alle faken [2]. »

Wy gelooven dat het de moeite niet weerd en is, fulke aanhalingen te wederleggen. Laten wy thans bewyfen dat de heer Pouſſin niet gelukkiger is, in andere waarderingen der belgiſche omſtandigheden.

« Men vindt, by de dagbladeren te Bruſſel en in verſcheidene « hoofdſteden der provincien, vele franſche opſtellers, waarvan de « meeſten ſedert lang in België gevestigd fyn. Die ſchryvers hebben, « in de dagen van verwarring en van ſtrenge worſteling, foodani- « gen moed in het verdedigen der faak van voortgang en beſcha- « ving getoond, dat er voor dien moed geen tegenhanger te vinden « is, dan de wil en den moed van hunne broeders die voor defelfde « faak met de wapenen kampten [3]. »

De waarheid is dat er, voor de omwenteling van ſeptember 1830, geene Frauſchen onder de dagbladen-opſtellers van de oppoſitie te vinden waren; dat ſedert dien tyd vele gelukfoekers uit Frankryk op den belgiſchen bodem gevallen fyn, welke fich onverſchillig

[1] *La Belgique et les Belges*, bladf. 28.
[2] Id., bladf. 29.
[3] Id.; bladf., 279.

ten dienste van alle betalers, het fy liberalen, het fy katholyken, het fy koningsgefinden, het fy volksgefinden gesteld hebben; en dat er, fonder die broodschryvers met de onder vele opfigten eerlyke fransche krygslieden te willen vergelyken, misschien geen twee te vinden fyn, die het groeten van een' deftigen man waardig geacht worden.

Wy fouden, op verre na, op het einde niet fyn van onfe bewyfen aangaande de ligtfinnigheid en overdrevenheid der aanmerkingen van M. Poussin, wilden wy alle de plaatsen melden, welke wy in fyn boek desaangaande gemerkt hebben. Syne dwalingen fyn, wel meer dan eens, van eenen fonderlingen aard, felfs in stoffelyke faken. Hy beweert, by voorbeeld, dat er in België geene wetten op het ryden langs de openbare wegen bestaan [1], terwyl alle de fransche wetten van het gemeenebest en van het keiferryk by ons nog in volle kracht staan. Seker is het, dat die wetten nauwkeuriger in ons land nagevolgd worden dan in Frankryk; en dat er nog nieuwe bygevoegd fyn geweest, welke den staat van onfe wegen, sedert den afval der fransche regering, foodanig verbeterd hebben, dat er geene vergelyking kan gemaakt worden tusschen de wegen van ons land, en die van de foo gefeide *belle France*. Maar het is toch aardig dat de major Poussin fich op fulke wyfe en in fulke materie misgrepen hebbe.

Op eene andere plaats [2] beweert hy dat de vrywillige dienstnemingen in ons leger nietsbeduidend fyn. Sy maken byna de helft van alle de werving uit : 14,000 mannen, in een tyd waar wy niet meer dan 30,000 of 32,000 mannen onder de wapenen houden.

M. Poussin heeft ook gevonden dat de landbouw meer gevorderd was langs de oevers der Maas, dan wel in Vlaanderen [3]. Seker heeft M. Poussin Vlaanderen niet befocht; misschien heeft hy wel de Kempen voor Vlaanderen genomen.

Eindelyk (dat is om een einde te maken, want wy fouden nog honderd bladfyden met misvattingen van van dien aard kunnen vervullen), fegt de schryver van « La Belgique et les Belges depuis

[1] *La Belgique et les Belges*; bladf., 84.
[2] Id.; bladf., 144.
[3] Id.; bladf, 282.

1830 » dat de hop weinig wordt gekweekt in alle onſe gewesten; maar dat het toch in het land van Luik is, dat de schoonste en rykste hopakkers te vinden ſyn. Sedert 1830 werd, by ons weten, niets ten dien opſigte veranderd. België kweekt altyd vele hop, niet in Luikerland by uitmuntendheid, maar wel by Poperinge, by Aelst, by Geeraerdsbergen. Of, heeft de heer major misschien van die steden en hare omtrekken nooit hooren reppen?

Maar, ſonder spotterny, keeren wy nog in korte woorden terug, op die beklagelyke wyſe van beoordeeling nopens de andere landen en volken, welke aan de franſche natie uitsluitelyk eigen schynt. Daaruit komt het dat de Franschen wegens hunne geburen (de meer verwyderde volken nog daar gelaten) ſonder weten of denken handelen. Het ſy oorlog, het ſy vrede, ſy werken alle hunne ondernemingen op goed val het uit. Wie kan ſich op die menschen betrouwen? Sy gaan altyd voorts met de inbeelding als gids, feldſaam met het geſond oordeel, of de ware kennis der ſaken. Wat ons aangaat, wy denken dat het voor ons vaderland geen groot verlies ſou ſyn indien wy die geburen niet langer hielden voor orakels in 't stuk van wetenschappen en van letterkunde, gelyk wy deſelven, dank ſy God! op 't stuk van staatkunde daarvoor niet meer en houden.

L. J.

BOEKBEOORDEELING.

HANDBUCH DER GESCHICHTE DER POETISCHEN NATIONAL LITERATUR DER DEUTSCHEN, von G. Gervinus; 3e Auflage. Leipzig; 1844, 8°.

(Vervolg en slot van blſ. 272.)

Vooraleer wy het tydvak der epiſche dichtkunst verlaten, moeten wy nog van eenen dichter gewagen, die, volgens Gervinus, eenen grooten invloed op ſyne kunst- en tydgenoten heeft uitgeoefend, wy bedoelen Heinrik van Veldeke. Hy bearbeidde, tusſchen 1184 en 89, Virgilius' Æneide in 't nederduitsch, en wel naar een franſch werk en gansch in den geest en smaak der britsche riddergedichten; hy voerde de vrouwenliefde in de volle naïveteit des minnelieds in de epiſche vertelling in, en droeg veel by ter

verfyning der rymkunst en der taal [1]. Een andere nederduitscher, Frederik van Haufsen († 1290), onderscheidt fich ook door de reinheid des vorms en de bedrevenheid in de sprake.

Met defe gedichten komen nog in eene rei *Der Rosengarte*, in de eerste helft der 13e eeuw ontstaan, *das Heldenbuch*, van Gaspar van der Roen (1472), *die kinder von Limburg*, door Johan van Soest uit het vlaamsch overgefet; de *Weifzkunig* (1512) en *Theuerdank* (1517), beiden door keifer Maximiliaan (defelfde die te Brugge gevangen fat) ontworpen en op fyn bevel door Marx Treizsauerwein en Melchior Pfinzing opgesteld.

Wy fyn tot de tweede afdeeling gekomen, die de schryver met de benoeming van *Lyrik und Didaktik* kenteekent; fy begint met het midden der dertiende en eindigt met het begin der achttiende eeuw. Den overgang van de epische tot de lyrische en didaktische poëfij verklaart hy aldus: « In de gedichten uit den tyd van den bloei onfer epische *dichting*, die wy beschouwd hebben, by Wolfram en Gottfried, hebben wy niet meer defelfde pure en fuivere objective daarstelling en eenvoudige vertelling gevonden, die de vroegere gewrochten kenschetste; de dichters hadden de gedachten van hunnen tyd, de gewoonten des heerschenden stands, hunne eigene persoonlyke fienswyfe en karaktervorm in hunne dichtwerken ingedragen. Van den oogenblik af aan, dat een gedachteninhoud in de epische poefij doordrong, was er maar één stap te doen, om het wefentlyke van die heerschende gedachten der eeuw ook ifoleerd en afgescheiden van de vertellingen, waarby fe eerst gevoegd waren, voortedragen. Men liet die groote dingen, die de menschen beweegden, op fich felve staan en foo vormde fich het onderwerp eener befondere lirische poëfij; men begon de idealifeerde toestanden der sagenwereld met de verwante werkelyke toestanden der eeuw verstandig te vergelyken en foo ontstond eene poëtische kritiekdes openbaren en privaatlevens, eene didaktische, eene leerpoëfij. Op beide takken ging, van defen oogenblik af aan, de trant der poëfij voor vele eeuwen over. »

[1] Dit werk wordt gevonden in de *Sammlung deutscher Gedichte aus dem* 12e, 13en *und* 14en *Jahrhundert, von Müller*, Berlyn, 1784, 4o, 1ste deel. Grimm betreurt dat er geene kritische uitgave van defen ouden schryver bestaat.

Dry hoofdpunten bieden fich nu aan, rond dewelke het geestige levens des adels fich draaide: de vrouwendienst, de godsdienst en de hoofsche tucht en standsgewoonte. Het eerste wierd de bron van het lirische minnedicht, het derde die der didaktische levens- en fedenkritiek, welke nu als leer, dan als satire of spreuk verscheen; de godsdienst wierd eene tweearmige bron én voor lirische én voor didaktische poëfij.

Het minnedicht behoorde eerst den ridderstande toe; later daalde het tot het volk af en verloor tegelyk veel van fyne reinheid. Dat getuigen reeds de *Vrouwendienst* (1255) en het *Vrouwenbuch* (1257) van den oostenrykschen Ulrich van Lichtenstein. De grootste meester onder de minnefingers is Walther von der Vogelweide[1], die in fyne liederen, spreuken en andere gedichten al de betrekkingen des duitschen levens klaar en grondig daarstelt. Defelfde richting vervolgden ook Thomasin Tirkler, uit Friaul, Winsbeke en de onbekende dichter van *Freidank's bescheidenheit* (1229)[2]. Later ontstond de fabel, het foogenoemde *Beispiel*, waarin Ulrich Boner, een Bernsche monnik (om 1324-46), in fyne *Edelsteine*, die, gelyk de Freidrank, een der lievelingsboeken der duitsche middeleeuwen was, befonderlyk uitmuntte.

Rond het begin der 15e eeuw echter bemerkt men eene gewichtige verandering. Het volk had allengskens eene plaats in de samenleving genomen; nadat het gefang fyn laatste geluk aan de hoven had beproefd, begaf het fich gansch- en vastelyk in de steden, de edellieden voor den borgerstand verlatende; foo ontstonden de *Meesterfingers*, die, foo wel door hunne inrichting in genootschappen als door den aard hunner gewrochten, eene fekere overeenkomst met onfe Rederykers aanbieden. Doch de poëfij bleef niet in defen kring staan, fy stapte nog verder. « Er verbreidde fich over Duitschland, en voornamelyk in 't fuiden, waar vroeger ook het minnelied te huis was, eene soort van lied, dat geenen stande meer toebehoorde, dat eerder in eenen gelyken toon door duifend vrye geesten der leegste volksklassen gepleegd wierd, door bedelaars,

[1] Syne gedichten fyn door Lachmann, Berlyn, 1827, 8o, uitgegeven geworden.

[2] Sie over hem Willems *Belgisch Museum*, 1842.

ruiters, reifigers, studenten, landsknechten, schryvers, handwerksjongens, jagers en monniken. » Een gansch ander slach van lirische poëfy ontstond dus met het *Volksgefang*, 't welk in de 15e en 16e eeuwen fynen bloei had. Het minnelied bleef ook nu, gelyk eertyds, het middelpunt des nieuwen gefangs; maar wat by de ridders gemaakt en verfynd was, wierd by de borgerlyke fingers natuurlyk en eenvoudig. De eigenaardigheden van alle oorspronkelyke volkspoëfij keerden weêr: refrains, alliteratiën, beelden, vlugheid en kortbondigheid van versbouw [1].

De drukkunst was al uitgevonden; de volksboeken konden niet lang achterblyven. In de 16e eeuw fag men er eene menigte te voorschyn komen: *Eulenspiegel* [2], *Fortunatus*, *Faust*, *Æsop's fabelen*, *das Lalenbuch* (Historie van de Schildborgers) enf. Toen wierd onfe *Reinaert de Vos* eerst in 't nederduitsch (te Lübek in 1498) en later in 't hoogduitsch overgefet. Die fyne satire der hoogere standen vond, volgens Gervinus, eenen algemeenen byval, waartoe de religieuse stryden en de immer meer wassende geest der hervorming niet weinig bydroegen. Die geest toonde fich vooral in de scherts- en strydschriften van Ulrich von Hutten (1488-1523) een der medewerkers van de bekende *Epistolae obscurorum virorum*. De vorst der dichters van defen tyd is echter de Neurenbergsche schoenmaker Hans Sachs (1494-1576). Vol van blymoedigheid en humor verheft hy fich boven fynen stand en beschouwt de dingen uit een hoog, algemeen standpunt, fonder nogthans fyne kleur van volksdichter te verliefen; « er blieb immer der dichtende Handwerksmann und der handwerksmäfsige Dichter. » Van eentoonigheid en gemaaktheid is hy niet geheel en al vry te pleiten. In fynen styl- en dichttrant, in fyne goede foo wel als in fyne slechte eigenaardigheden biedt Hans Sachs eene fekere gelykheid met onfen Cats aan [3]. Johann Fischart, die wat laterkwam († in 1591), sluit die rei van volksdichters.

[1] Sie de bekende verfameling: *Des Knaben Wunderhorn*. Alte deutsche Lieder gesammelt von L. Achim von Arnim und Pl. Brentano, 3 d., Heidelberg, 1808.

[2] Gervinus wyst als de oudste uitgave defes volksboeks aan: *Van Ulenspieghel Leven*, Antwerpen (1495), s. a. 4.

[3] Eene bloemlefing uit fyne werken is te Neurenberg, 1817, 3 d., door Busching uitgegeven.

Met Opitz (uit Bunzlau in Slesiën 1597-1639) begint eene nieuwe dichterschool, die eerst in Slesiën en Saksen, dan in Noordduitschland haren setel had. De verdiensten van Opitz en de invloed, dien hy op de latere schryvers uitoefende, syn bemerkensweerdig. Hy suiverde de taal, bewerkte den styl naar het voorbeeld der Ouden en stelde voor altyd de wet vast, dat in duitsche versen, niet gelyk by de romaansche, de silben blootelyk worden geteld, maar naar den klemtoon in lang en kort moeten onderscheiden worden. Syne poëtij draagt anderſins het kenteeken der fransche gewrochten deſes tydvaks. Onder syne leerlingen syn Paul Gerhard, Simon Dach, Andreas Tscherning, Johann Wilhelm Laurenberg, Joachim Rachel, enf. Laurenberg (1591-1659) is besonderlyk onſer opmerkſaamheid weerdig, om dat hy in 't nederduitsch schreef. Syne *Schertzgedichte* [1], die den veranderlyken ſin des menschen, het modewesen en de plompe pedanterie van synen tyd degelyk hekelen, munten uit door naïve menschenverstand en gesonde boertery, waarvan hy toon en taal uit den *Reineke de Vos* putte. Wichtiger dan eenig andere stad wierd toen Hamborg voor de nieuwe dichtkunst; in deſe stad leefden Georg Grefflinger, Jacob Swiegel en Philip van Zeſen. Deſe leste, segt Gervinus, wist ſich de dichtwyſe der Franschen, der Italianen en besonderlyk der Nederlanders toeteeigenen. « Er dichtte lateinisch, französisch und holländisch, und drückt so den engen Verband unserer damaligen Dichtung mit dem Auslande und besonders mit Holland am besten aus. »

De invloed der fransche letterkunde wierd op het einde der 17e eeuw nog grooter door de verbannen fransche protestanten, die in Noordduitschland, en voornamelyk in Hannover en Berlyn eene wykplaats ſochten; overal heerschtte onbegrensd Boileau's autoriteit. Eerst Albrecht von Haller, in Switzerland geboren, nam de engelsche dichters en ook wel de ouden, als voorbeeld. Gottsched (1700-67) die in synen tyd eene dictatoriale oppermagt op de letterkunde uitoefende, was gansch in de oude, styve klassiciteit van Opitz, gelyk Rabener, en Zachariæ. Veel dieper dan deſe lesten greep Gellert (1715-69) in 't leven des volks; syne

[1] *De weer olde berömede Schertzgedichte; gedrucket in düffem Jahr* (1654). Dit werk is thans nergens meer in Duitschland te bekomen.

fabelen fullen altyd klassiek blyven in de duitsche letterkunde.

Hier sluit de tweede afdeeling, die der Liriek en Didaktiek. De derde, die van het Drama, omvat het geheele nieuwe duitsche letterdom van Klopstock en Lessing tot aan den *bevrydingskryg*, dat is tot aan 1815. De schryver stelt aldus de oorfaken voor, die het voorheerschen der dramatische gewrochten medegebragt hebben: « De fabel schynt de oorspronkelyke en eenvoudigste vorm van eigentlyke poëtische leerkunst, het anakreontische lied die van eigentlyke Liriek te fyn; in de oden van Horatius liggen Liriek en Didaktiek het meest te famen versmolten. Defe vormen kwamen by ons alle dry weder op, en wel op een en felfde tydstip, namelyk wanneer Klopstock fich aan het epos, Lessing aan het drama toewyden. Die beide dichtvakken lagen nu eenen tyd lang in geruchteloofen kamp, tot dat de uitslag en ook de infichten van denkende kunstenaren, gelyk Gœthe en Schiller, toonden, dat de begunstiging des tyds en de natuur der ontwikkeling alleenlyk tot het drama voerden en dat het epos slechts in de gedaante van fyne ontaarding, den roman, fich nevens hetfelve staande houden kon. Wy hebben dus in het derde tydvak de Geschiedenis des Dramas voor onfen leiddraad. Soo nu dit dicktvak in fyne, hem eigentlyk toebehoorende, periode niet foo rein kan afgescheiden worden als het epos en als Liriek en Didaktiek, foo ligt fulks alleenlyk aan het tydstip fyner verschyning. Het epos konde fich in de vroegste tyden der letterkunde klaar en ongestoord ontwikkelen, want Liriek, Didaktiek en Drama bestonden foo goed als niet, eer het tot fyn toppunt geraakt was; Liriek en Didaktiek waren daarentegen reeds gekruisd door de uitgangen en ontaardingen des epos en de beginselen des dramas; eindelyk het drama, in eenen tyd van kunstmatig bewustfyn gevormd en beoefend, wierd niet alleen van het voortduren der eerstgeboren vakken bedrongen, maar ook van de willekeurige poogingen van eenige schryvers om defelve te herstellen en te verlevendigen. Alleen de mannen van genie voorgevoelden reeds in de 18de eeuw, dat de tooneelpoëfij den geeste des tyds was toegepast, en wydden derfelve hunne werkfaamheid toe. Gœthe fag ten leste duidelyk, dat het schouwspel in den nieuweren tyd gelukte, omdat het een aanschouwend publiek rond fich verfamelde, en dat het epos niet foo

goed beviel, omdat wy geen hoorend publiek meer hadden. Dit wordt door de geschiedenis der poëfij in 't algemeen bestadigt. De nieuwere tyd, waarin de wetenschap en de vorming des verstands die kracht der phantafij heeft verdelgd, die fich den inhoud der stille vertelling der Rhapsoden en reifende fingers wist te vertegenwoordigen, moest noodfakelyk de dramatische middelen grypen, die op de stomp gewordene finnen levendiger werken: werkelykheid der daarstelling, gesprek, verlevendigde handeling en onmiddelyke werking op de driften des aanschouwers fyn immers de kenteekens des dramas.

Wy fullen den schryver niet opvolgen in de geschiedenis van het duitsch tooneel in de vroegere tyden; wy gaan tot het nieuwere tydvak over, waarin hy de omstooting der conventionneele dichtkunst door verjonging der nationale poëfij beschryft.

Klopstok (geboren te Quedlinburg, nederd. Kwellenborg, 1724-1803) uit de noordduitsche school gesproten, is met Lessing de stichter der nieuwere hoogduitsche letterkunde. In hem vindt men vereenigd met de kennis van het schoone, een diep godsvruchtig gevoel en eene warme vaderlandsliefde. Syn scherpe blik opende der toekomst nieuwe wegen en met hem begint dus eerst de wedergeboorte der eigentlyk classike literatuur. Wat de gansche toenmalige poëfij verstrooid in duifend proeven en nabootsingen had bygebragt, vereenigde Klopstock in fyne *Oden* en in den *Messias*. Hy trof in fyne gedichten gansch anders dan fyne voorgangers den toon der oudheid, des germaanschen Noordens en felfs des Oostens, alles met waarheid en deftigheid uitdrukkende. Met het gebruiken der rhythmische versmaat der ouden, gaf hy der dichtkunst eenen nieuwen en verhevenen trant; fyne oden hebben de musikaalsche werking dergene van Horatius; in fyn Messias heerscht de plegtige toon en de kunstvorm der oudheid. Minder gelukkig is hy in fyne latere christelyke gedichten geweest. Dat Klopstock een voorbeeld voor veel gelyktydige dichters was, kan men ligt verstaan. Kleist in fynen *Frühling* (ook in hexameters en in den geest der oudheid), en Gefsner in den *Tod Abel's* en in fyne *Idyllen*, beide in deftig onrym, kunnen als fyne eerste leerlingen genoemd worden. Tot Klopstok's schole behooren ook Rammler (1725-98), die rhytmische oden maakte en Horatius in fyne versmaat vertaalde;

Cramer en J. Ad. Schlegel, die naar 't voorbeeld des meesters *Geistliche Lieder* dichteden.

Lessing (uit Camenz 1729-81) richtte de nog onbestemde geesten naar het drama. Syne tooneelstukken *Minna von Barnhelm*, *Emilia Galotti*, *Nathan der Weise*, wierden van het duitsch publiek als de eerste echt nationale stukken met algemeen gejuich begroet en honderdvoudig nagebootst. In syne *Literaturbriefe*, en later in syne *Dramaturgie* trad hy vyandig den ingewortelden smaak voor de fransche schouwspelen te gemoet en wees Shakespeare aan als het voorbeeld dat de duitsche tooneeldichters nemen moesten.

Lessing was tegelyk een geleerde en een volkmatige dichter, «ein Volksmann, segt Gervinus, aber immer von geadelter Gesinnung; eine Zeit lang ein Hofdiener, aber als solcher gegen jede Beschränkung seines freien Wirkens rebellisch.» De fabel, het lied, het puntdicht, de theorie der kunst en der letterkunde wierden van hem met even veel geluk behandeld. Wieland (1733-1813) tydgenoot van Lessing had eene gansch andere richting genomen; de ouden en de Franschen, en voornamelyk de toenmaals soo seer geprefene Voltaire en Rousseau waren syne voorbeelden. Gelyk desen wyde hy sich aan verscheidene letteroefeningen toe; rym en onrym, lieden heldendicht, kritische arbeiden en vertalingen vloeiden uit syne pen. Syn *Oberon*, die in 1780 verscheen, sal synen naam altyd in aandenken houden [1]. Herder, (uit Morungen 1744-1803) die op Lessing's voorgang en voorarbeiden steunde, gaf der poëzij, niet soo seer door eigene gewrochten dan door diepe gedachten en gesonde opwekkingen van allen aard eene machtige voortdryving. Hy keert aan alle nabootsingen den rug toe, om sich den oorspronkelyken gesange, der natuur en der jeugd der volkeren toe te wenden. » Hy drong aan op duitschheid, volksdommelykheid, eigenaardigheid der schryfwyse, waarvan Lessing het voorbeeld had gegeven, en originaliteit wierd nu het algemeene leuswoord der nieuwe dichter-

[1] De heer Ad. Vandevelde te Gent is met eene vertaling van den Oberon besig. Wy hoorden hem er verscheiden brokken van in de Gentsche Maatschappy *de Taet is gansch het volk* voorlesen; sy waren wel gelukt en laten ons maar betreuren dat de heer Vandevelde het geheele niet uitgeeft.

school. Hy wees dese originaliteit aan in de groote dichters van alle tyden en volkeren, terwyl hy tegelyk iedereen in de kleur syns tyds toonde, iedereen gelukkig in syne natuur en eigenaardigheid opvattede en later in verscheidene proeven van oversettingen en nabootsingen iedereen in synen toon en geest liet spreken. Overal erkent men hier syne voorliefde voor de oorspronkelyke gebruiken der volkeren, waarmede hy sich uit den bibel, Ossian en Homer bekend gemaakt had. Dit streven laat sich vooral bemerken in syne *Stimmen der Völker*, waarin hy een aantal volksliederen versamelde en in syn boek *über den Geist der hebraïschen Poesie* (1782). Eene rei van allerlei oversettingen en proeven vertoont sich door Herder's lange letterkundige werksaamheid onafgebroken tot den *Cid* toe (1801), die op het toppunt syner kunstproeven staat [1].

Nu rigt sich onse blik naar de Rhynlanden, waar Gœthe (uit Frankfort 1789-1832) optrad. Door Lessing's schriften en Herder's persoonlyken omgang gevormd, nam weldra de groote dichter eene eigenaardige rigting. In hem erkennen wy, by syne verkregene geschiktheid, de neiging om sich aftesonderen, de massen en het openbare leven van sich aftekeeren. By Gœthe heeft alles eenen realen grond, alle dichtwerken syn by hem « Bruchstücke eines Lebensbekenntnisses; » alles knoopt sich in hem aan syne ryke magtige personaliteit. Door syne gansche lange dichterloopbaan kon hy nooit van die richting afwyken, alles wat hem verblydde of verveelde, kwelde of besig hield, in een beeld, een tafereel, een gedicht te vervormen en met syne eigen persoon voortestellen. Daardoor onderscheidde sich Gœthe van Klopstock, dat hy altyd op het regelen des gevoels gadesloeg, als hy aan 't werk ging, terwyl Klopstock onder de heerschappy syner aandoeningen schreef. Van daar by Gœthe die gerustheid, die klaarheid, die vrede, welke het echte genie aankondigen en die hem de middelen verschaffen, om in het uitvinden tusschen hem en de uiterlyke dingen eenen grenspaal vasttestellen. Reeds in syne *Jugendgedichte* scheen het, als of eindelyk de lang verwachtte dichter geboren ware, die de gave der onmiddelbare

[1] Van syne *Philosophie der Geschichte* (in 't fransch door Quinet vertaald), gelyk van syne andere werken kan hier natuurlyk de rede niet syn.

inboefeming wedergebragt hadde, gelyk men fe in de fangers der oude tyden had vermoed. Door fyne eerste twee werken vervormde Gœthe met eenen slag de gestalte der duitsche poefij en behaalde door defelve eene beslissende fege over alle vreemde invloeden. In *Götz van Berlichingen* (1773) brak het politische vryheidsgevoel door, dat nu ook reeds in Duitschland begon grond en bodem te vatten; Shakspeare's dramatische verordening wierd met dit één stuk by de Duischers ingevoerd; het talent, fich in den toon van andere tyden te verfetten, bewees fich hier in een groot en ryk gedicht. In *Werther's Leiden* (1774) schildert Gœthe den kamp des genies met de sociale vooroordeelen van fynen tyd; de persoon van Werther is nogthans geen « moralisches genie » gelyk Gervinus het fegt; hy befwykt onder de drift, en wel onder eene onvryspreekbare drift. De uitwerkselen defer beide boeken wierden onmetelyk. Rond het jaar 1775 fien wy den dichter aan het hof te Weimar, waar fich toenmaals de voornaamste der hoogduitsche letterkundigen, Wieland, Herder, later Schiller, Schlegel, Tieck en anderen te samen vonden. Tien jaren lang bragt Gœthe niets van groot belang tot stande; het scheen dat hy in de verstrooijingen des hofs fich verloren had, maar de volgende tyden bewefen, dat hy gedurende die jaren de magtigste ontwerpen in fyne fiel had laten ryp worden.

Wy gaan over eenige dichters, gelyk Jacobi, Mœser, Leisewitz, Lenz, Heinse en Boie. By Bürger (1748-94) doet de schryver opmerken, dat, hoe volk- en natuurmatig fyne *Balladen* ook fyn, fy nogthans met de grootste forgvuldigheid en korrektheid gearbeid waren. Aan de gebroeders von Stolberg die Klopstock op het getrouwste nastreefden, ontbrak gelyk ook aan vele opwekbare gemoederen, een vaste kern; en de buitenwereld kon hun denfelven niet geven.—Joh. Heinr. Voss heeft fich door fyne vertaling van Homer in rhythmische verfen meer dan door eenig ander van fyne werken, eene europeïsche beroemdheid verworven. Door de behandeling des hexameters stelde hy een lichtpunt voor den poëtischen styl der Duitschers, gelyk Luther's Bybel het deed voor hunne sprake in 't algemeen, en Winckelmann werken voor het verstaan der plastische schoonheid. Met den hexameter, wiens rhythmus gelykgewicht en beweging vereenigt, verhief men

ſich boven den gemakkelyken en onverſchilligen gang des iambus, een edeler toon inwierd aan den dichttrant ingeprent, die ſich van toen af ook aan de andere versmaten, gelyk aan het tragiſche vers by Gœthe en Schiller, mededeelde. « Versmaat en taalbeheersching is by Voſs in Theorie en Praxis ſoo volmaakt, bemerkt Gervinus, dat dit alleen reeds poëtische werking maakt. » Deſe verhevenheid der sprake droeg de noordduitsche dichter op de eenvoudige huis- en natuurliederen over, ſoo b. v. in ſyn schoon landelyk gedicht *Luise* en in ſyne *Idyllen*, waarvan twee in 't nederduitsch geschreven ſyn. Op Voſsens spoor in de Idylle traden Hebel [1] (1760-1826) en Usteri (1763-1827) die van hunnen provincialen tongval, den alemannischen, gebruik maakten.

Laten wy met den schryver tot Gœthe terugkeeren. Tusschen hem en de poëſij lag toenmaals het hofleven. Eerst de aanblik van Italië, eerst Roome riep het ingesluimerde genie weder op. Met den kunstſin ontwaakt de fedelyke ſin; de studie der natuur en der beeldende kunsten verfynt in hem den schoonen vorm, den klassischen stijl. Met het natuurlyke, waaraan hy tot hiertoe hulde had bewesen, soekt hy nu het schoone te paren; wet, maat en beperking, die moreele deugden des kunstenaars, prenten ſich diep in ſynen geest in. Vroeger had hy Homeer altyd in overpoëtischen glans gesien; nu las hy hem in Sicilië met gansch andere oogen weder; hy erkende nu deselfde natuurlykheid, die hy in de eerste periode ſyner dichtwyſe had gesocht, maar verbonden met de idealiteit en reinheid, waarnaar hy in deſen tweeden tydkring streefdé. Thans trachtte hy ſich geheel met den ſin en den geest der oudheid te doordringen; hy wendde ſich by voorkeur der antike kunst toe en beval nu benevens de studie der natuur, die der ouden aan. De treurspelen *Iphigenie* (1787) en *Tasso* (1790) ſyn het uitvloeisel deſer nieuwe vervorming van Gœthe's genie; hy hield ſich in Roome ook beſig met ſangspelen. « In *Egmont* (1788) bemerkt men nevens elkander de verscheidene vormen, waarin Gœthe ſich toenmaals beweegde; tooneeleffecten, gelyk in een ſangspel, een rhytmische proſa, die aan Iphigenie erinnert, den aanleg tot eene dramatische geschiedenis in den ouden Shakspear'schen trant van

[1] Sie over Hebel onſe 4e afl., blſ. 127.

Götz von Berlichingen en voor onderwerp een oproer, gelyk foo dikwyls in de treurspelen defer dagen, die in de literatuur, om foo te feggen, het groote schouwspel der fransche omwenteling vooraf verkondigden. » De *Faust* wierd kort na 's dichters terugkomst in 't vaderland geschreven. Dit gedicht, waarin volgens Gervinus, «das schönste geleistet ist, was poëtische Darstellung geben kann » drukt Gœthe's natuur doorgaans uit, den stryd tusschen het denken en het leven, de onbeperkte begeerte naar het weten en het genieten. Met regt merkt hy hier op, dat de figuur van Faust, met den geest van twyfel en nieuwigheidsfucht die defen tyd kenschetste, volstrekt overeenkwam.

In de jaren, waar Gœthe fyne volmaakste scheppingen in 't licht gaf, treedt eerst Schiller (uit Marbach, 1750-1805) op, die terstond als vriend der natie begroet wierd. Syne eerste dramatische gewrochten waren foo vele *manifesten* tegen den onnatuurlyken druk, die op de toenmalige samenleving weegde; *die Räuber* (1781) wierden in Mannheim met grooten byval opgevoerd en maakten denfelfden indruk als Götz; met *Fiesco* (1783) begon het historisch drama, waarin de dichter foo groot geworden is; in *Kabale und Liebe* (1748) stelde hy de scheuring der standen en de verwarring der hoflevens daar. Merkweerdig is 't, dat er in Schiller gelyk in Gœthe defelfde liefde voor de Ouden, en wel op denfelfden tyd, fich aan den dag legde. Hy las voortyds de grieksche treurspeldichters nog in fransche vertalingen; met de verschyning van Voss' Homeer ging er hem gelyk Gœthe een nieuw licht op, en hy studeerde de Ouden, om fynen dichterischen smaak te reinigen. Van defe verandering getuigen fyne dichtstukken *die Künstler* en *die Götter Griechenlands* (1788-89) en fyn treurspel *Don Carlos* (1787). In dit meesterstuk stelt hy, fegt Gervinus, van de strydigheden der natuur en der conventie, die het algemeen onderwerp der treurspelen van dien tyd was, de grootste voor, met wereldborgerdom, natuurrechten en vernuft tegenover despotismus en willekeur te fetten. »

Na eenige bladfyden aan de roman-literatuur toegewyd te hebben, gaat de schryver over tot den humoristischen *Jean Paul Fr. Richter* (1763-1825), dien hy wel al te streng beoordeelt. Wel is waar is Jean Paul, de vertegenwoordiger der

jeugdige gedachten en voor de jonge lieden meer dan voor de rype mannen genietbaar, maar hy gelykt onder dese betrekking aan Vofs, wien de schryver nogthans veel lof toefwaait. Men moet immers daarvoor het hoogstpoëtische van fynen onvergelykelyken humor niet miskennen. Dat hy in 't kleinleven afdaalt, is geen verwyt, want het ligt in den aard des luimigen schryvers, dat hy in ieder hoek, in ieder punt van ons bestaan doordringe, om de daadfaken, die hy er uit haalt, aan de beelden van fyn ideaal tegenovertestellen. Seker is het, dat de *Auswahl aus des Teufels Papieren, de Unfichtbare Loge, Quintin Fixlein, die Blumen-, Frucht-und Dornenstücke, Titan* en in 't wetenschappelyk gefyne *Æsthetik* en fyne *Levana* altyd onder de beste werken des hoogduitschen letterdoms fullen gerekend worden.

Tegen het einde der lest verloopen eeuw bemerkte men in Duitschland eene merkweerdige liefde voor het tooneel. De schouwspelers verkregen eenen meer natuurlyken en deftigen toon; staande troepen vormden fich eerst in Hamborg, dan in Mannheim, Weenen, Gotha, Berlyn en Weimar en in die steden wierd allengskens de smaak van 't publiek verfynd. Eene menigte dramatische dichters ontstonden nu van alle kanten; derfelver groepen deelden fich ongeveer in gelyke mate tusschen den trant van *Götz van Berlichingen*, die als voorbeeld der dramatische geschiedenis des vryen, regelloofen, Shakespearschen styls gold, en in dien van *Emilia Galotti*, die eene tooneelmatiger dramatische kunst opende. Men dwaalde toch van wederkanten: van den eenen verloor men de vereischten der opvoering uit het oog en breidde de historische stukken tot gedialogueerde romanen uit; van den anderen beoogde men niets anders dan theatereffekten en bragt alleenlyk smakeloofe nabootsingen van fransche stukken voort. De namen der toenmalige tooneeldichters Eckhof, Gotter, Schröder fyn thans weinig bekend, maar Iffland (uit Hannover 1759-1814) en Kotzebue (uit Weimar, 1761-1819) hebben goede tooneelstukken in den klassischen trant geleverd; dese laatste is voornamelyk daarin te berispen, dat hy te gauw en te veel geschreven heeft.

Tot Gœthe en Schiller terug komende, schildert Gervinus met scherpfinnigheid de verscheidene indrukken, die de fransche om-

wenteling op die groote dichters uitoefende en toont de gelukkige uitslagen die later uit hunne vriendschappelyke en letterkundige betrekkingen voortgesproten fyn. « Sie wollten, fegt hy, ihre einseitigen Naturen erweitern, ergänzen, vervollständigen, indem sie sich in ein gemeinsames Streben einlebten, und sie bieten in dem innigen Bunde widerstrebender Elemente ein Schauspiel dar, dem man nicht häufig wieder begegnet. » *Die Horen, der Musenalmanach, die Xenien,* de balladen en lirische gedichten fyn de eerste opbrengsten de fer vereenigde werkfaamheid en de voorloopers van grootere scheppingen. In Schiller's *Lied van der Glocke* fiet menden wysgeer en den menschlievenden dichter; in Gœthe's *Römische Elegien, venetianische Epigrammen*, den onverschilligen poëet, die met het leven speelt. De *natürliche Tochter* en *Hermann und Dorothea* (1798 en 99) fyn op den grond der politische gebeurtenissen gebouwd; dit leste gedicht, foo schoon en foo eenvoudig is, fegt Gervinus, veel nader by de naïve kunst der Ouden, dan eenig ander dichtwerk der nieuwere tyden. *Wilhelm Meister,* dien Gœthe reeds in Italië had ontworpen, en waar foo lieve en poëtische gestalten in voorkomen, getuigt van de, toen merkelyk fwankende dichtwyfe des schryvers; het eerste deel is episch en ryk in daadfaken, het tweede beschouwende, stil en diepfinnig. Intusschen schreef Schiller fyne beste stukken, *Wallenstein,* dit echt duitsche treurspel, *Maria Stuart* (1799) *die Jungfrau von Orleans* (1801), *die Braut von Messina* (1803), *Wilhelm Tell* (1804). Defe dichtwerken waarin Schiller's edele geest en vryheidsfucht heerschen, wekten overal de warmste deelneming op en van defen oogenblik af aan wierd hy de groote volksdichter der duitsche natie.

Met regt bemerkt Gervinus, dat er reeds in de leste tooneelstukken van Schiller de invloeden der romantische school fich laten waarnemen; wat hy echter over defe poëtische ontwikkeling der hoogduitsche letterkunde fegt, spreekt het algemeen gevoel tegen. Hy stelt het romantismus als het verval der nationale poëfij voor, terwyl het slechts als eene vervorming derfelve mag beschouwd worden. De romantische school heeft in de gebroeders Schlegel (uit Hannover: Friedrich, en (1772-1829); Aug. Wilh. (1767-1845), veel meer als kritikers dan als dichters bekend, hare

wetgevers, in Ludwig Tieck (uit Berlyn, geb. 1773) haren hoofdvertegenwoordiger gehad. De eerste beginselen van Tieck droegen echter geene romantische kleur : fyne *novellen* fyn ware en somtyds satirische tafereelen des samenlevens [1]; *Abdallah* is eene orientaalsche schrikvertelling in den smaak van Klinger, hier en in *William Lovell* is Rousseau de lieveling des schryvers. In *Pieter Lebrecht* en in de *Volksmärchen* (1797) is de romantische kleur nog onfeker; eerst in *Sternbald* (1798) ging Tieck in den nieuwen geest des tyds over. Nu scheen de poëfy by hem van de werkelykheid geheel en al afgescheiden; hy wierp fich vry en wild in 't wonderbare. Syn *Phantasus* (1812) wierd het lievelingsboek des tyds; daar fyn al de *genres* in vereenigd, die Tieck heeft behandeld : kinderveltelsels, romantische novellen en sagen, treur- en lustspelen. Die leste soort van gedicht heeft eene literarhistorische beduidenis door fyne satirische polemiek (voornamelyk in den *Gestiefelten Kater*) tegen de platborgelyke tooneelstukken van Cramer, Spiefs en Schenkert. In fyne dramatische vertellingen, gelyk *Genoveva* (1800), heeft hy met veel geluk de oude sagen, die ons al in hunne bloote ruwheid foo feer bevallen, in Shakespeare's trant voorgesteld. Aan Tieck is de duitsche tooneelletterkunde ook veel verschuldigd voor fyn aandeel in de voortreffelyke vertaling des grooten engelschen treurspeldichters, die hy met Schlegel ondernam [2]. Wy fullen ons op de andere tooneeldichters van dien tyd, Collin, Zacharias, Werner, Falk, Seume, Zschokke (die later fyne schoone novellen schreef) en Kleist niet ophouden, en slechts ten aanfien van OEhlenschlæger (geb. te Koopenhagen 1779) doen opmerken dat de schryver hem geen recht laat wedervaren; de groote noordsche dichter, die, door fyne duitsche omwerking van fyne, eerst in 't deensch geschrevene, tooneelstukken, ook in 't hoogduitsche letterdom eene eerlyke plaats bekleedt, heeft toch immers, door de nationale kleur fyner dichtwerken,

[1] Wy geven hierachter als proeve, eene der kleine vertellingen van Tieck in 't jaar 1796 geschreven.

[2] Wy bevelen onfen vlaamschen schryveren aan de nieuwe uitgave in 12 deelen 18° (Berlyn 1844) defer overfetting van Shakespeare; fy kost maar 15 fr., dus goedkooper dan de fransche vertalingen. Naar aller kenners oordeel is defe vertaling foo getrouw en foo natuurlyk, dat fy een tweede origineel mag genoemd worden.

uit de aloude tyden van Skandinaviën geput, eene nieuwe baan voor de dichtkunst geopend. — Merkweerdig is het, dat de latere werken van Gœthe, b. v. *die Wahlverwantschaften* (1809) « das Meisterstück der deutschen Novellistik » en *der westöstliche Divan* (1818) in 't romantische overgaan, terwyl Tieck's jongere novellen door gebrek aan plantastische en door eene fekere terugkomst tot de klassike gedachten, worden gekenteekend; die schryver is felfs in fynen schoonen historischen roman : *Een Aufruhr in den Cevennen,* eene voor hem nieuwe loopbaan ingetreden.

Door dit kort begrip van Gervinus' Handboek hebben wy eenen vlugtigen blik willen werpen op de geschiedenis der hoogduitsche letterkunde, die by ons nog foo weinig bekend is. In eene naaste aflevering fullen wy eene schets der nieuwere duitsche literatuur geven.

J. Vandekbeek.

BELGIEN. HANDBÏCHLEIN FÜR REISENDE, nach eigener Anschauung und den besten Hülfsquellen bearbeitet. Dritte durchaus umgearbeitete Auflage. Koblenz. Karl Bädeker. 1843. Blf. 264. — Frs. 3-75.

De herhaelde uitgaven, welke dit werkje heeft beleefd, getuigen van zyne praktische weerde. Met dit Handboekjen in den zak, kan de reiziger gerustelyk den *commissionnaire* laten loopen, want buiten eene kaert van Belgien, bevat het nog de plannen van het slagveld van Waterloo en van de steden Luik, Leuven, Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Oostende. Hy kent de geldsoorten, de inrigting der hôtels, het tarif der drinkgelden, de diligentien, de yferen wegen ; hem wordt eene korte geschiedenis van Belgie aengeboden, een overzigt over de vlaemsche en brabantsche schilderscholen, en eene verhandeling over de *taal*. De laetste twee afdeelingen zyn het vooral, welke ons als 't ware verpligten, van dit werkje te spreken, want de uitgever is een warm aenhanger van onfe beweging, gelyk de bladz. IV-VII getuigen; hy spreekt daer met eene regtzinnige liefde over de regten onfer tael en deelt als bewys van hare verwantschap met het hoogduitsch eenige strofen mede uit het dichtstuk, dat Van Duyse in den zomer van 1844 aen den keulschen

Männer-Gesang-Verein rigtte. Als antwoord op dit gedicht, roept hy dan den Vlamingen toe :

« Wir blickten auch nach euch ihr deutschen Brüder —
Ihr wollt es sein, wir haben euer Wort,
Und dieses sei des Bundes starker Hüter,
Hier sei es wahr, und wahr auch sei es dort !
Vlamingen denn die Hand zum Bruderzeichen,
Schlagt in die feste, liebewarme Hand !
Und lasst mit uns das Flehn zum Höchsten steigen :
Gott schütze unser deutsches Vaterland !

Simrocks schoon gedicht « *Belgien* » eens door *Vlaemsch België* medegedeeld, die warme hartelyke willekomgroet aen de Vlamingen vinden wy er ook, en in en wel als inleiding tot het boek. Het voerte als motto de volgende woorden van Van Duyze:

En waer is 't vaderland des duitschen stams?
Alom, waer der Germanen tael
Zich heft en bloeit en 't volk verrukt,
Daer is ons vaderland.

Een heer E. F. (Emile Frensdorff?) verwondert zich in een feuilleton der *Indépendance*, dat Mevrouw van Ploennies in hare Reiseerrinnerungen slechts van *Vlaemsch België* spreekt en niet van eenige franschschryvende Belgen gewag maekt. Hy kan zich overtuigen, dat dit juist hetzelfde geval is met dit reisboekje. In Duitschland houdt men weinig van de franschschryvende Belgen, want de *duitsche* simpathien worden natuerlyker wyze alleenlyk betoond aen degene die van de *nederduitsche* tael gebruik maken.

X. Z.

HET ARME KLEINE BENDJE.

(NAAR HET DEENSCH VAN ANDERSEN [1].)

Het was zoo verrukkelijk daar buiten op het land; 't was zomer, het koren stond geel, de haver groen, het hooi was lang, de groene weiden opgehoopt ter neêr gezet, en daar stapte de ooijevaar op zijne lange roode pooten

[1] Overgenomen uit *de Tyd*.

en klepperde Egyptiesch, want die taal had hem zijne moeder geleerd.

Rondom die bouw- en weilanden lagen uitgestrekte bosschen, en in het midden dier bosschen sluimerden diepe meeren; ja, het was inderdaad verrukkelijk, daar buiten op het land! En te midden van die heerlijke streek stond een oud ridderslot, met diepe grachten omgeven; van den muur tot beneden aan het water groeiden groote klissen-blâren, en deze waren zoo hoog dat kleine kinderen er wel regtop onder konden staan; onder die blâren zag het er al even wild uit, als în het diepste van het bosch. Onder die klissen-blâren lag eene eend op haar nest, om hare jongen uit te broeden; maar het duurde haar wat lang, eer zij er uit wilden komen en daarby kwam nog, dat zij zelden bezoek ontving; de andere eenden zwommen liever de grachten rond dan dat ze er uit en op het land gingen, om zich daar onder de klissen-blâren neêr te zetten en met haar te snateren.

Eindelijk ging het eene ei na het andere open; « piep! piep! » schreeuwden ze; alle eidooijers waren levend geworden, en nu staken de kuikens den kop naar buiten.

« Rep! rep! » deden ze en zoo repten zij zich allen zoo veel ze konden, en zagen naar alle zijden onder de groene blâren heen, en de moeder liet ze zien, zooveel ze maar wilden, want het groen is goed voor de oogen.

« Hoe groot is toch de wereld! » zeiden de jongen; want nu hadden ze vrij wat meer ruimte, dan toen ze nog binnen in de eijers lagen.

« Denkt gij dat dit heel de wereld is? » vroeg de moeder. « O, die strekt zich nog veel verder uit. Zelfs tot aan de andere zijde van den tuin tot in het weiland van den predikant, doch daar ben ik nog niet geweest! — Gij zijt er toch immers allen, » vervolgde zij opstaande, « neen, laat zien, ik heb ze allen nog niet; daar ligt dat groote ei nu nog; hoe lang zal dat nog wel duren! het begint me nu haast te vervelen! » en nu zette zij zich weêr op het ei.

« Wel, hoe gaat het? » zei een oude eend, die gekomen was, om haar eens te bezoeken.

« Het duurt zoolang met dat eene ei! » antwoordde de broeijende eend, « het wil maar volstrekt niet open gaan; maar zie toch eens naar die anderen, zijn dat niet de liefste eendjes, die men ooit heeft gezien? zij gelijken allen op hun vader; die deugniet, hij komt niet eens naar mij omzien. »

« Laat me dat ei, dat niet open gaan wil, eens zien! » vervolgde de oude eend. « Wel, zusje lief, dat is een kalkoenen-ei, geloof me! ik ben ook eens zoo gefopt geworden en toen heb ik wat te zorgen gehad voor dat jong; het was bang voor het water, ik kon het er volstrekt niet in krijgen; ik mogt praten zoo veel ik wilde, het hielp niemendal. Kom, laat me dat ei eens zien! — ja, dat is een kalkoenen-ei, laat dat maar gerust liggen, en leer liever de anderen zwemmen. »

« Ik wil er toch nog maar wat op liggen, 't beeft nu toch zoo lang geduurd, dat het er op een dag of wat meer niet aankomt, » zeide de eend.

« Zoo als ge wilt, » hernam de oude eend en ging heen.

Eindelijk ging ook het groote ei open. « Piep! piep! » zei het kuiken en kroop er uit; het was groot — en leelijk ook. De eend beschouwde het zeer aandachtig.

« Het is toch een geweldig groot eendje, » zei ze, « geen der anderen ziet er zoo uit, maar zou het daarom wel een kuiken van een kalkoen zijn? Nu, daar zal ik spoedig achter komen, en in het water moet het, al zou ik het er zelve instooten. »

Den volgenden dag was het zeer schoon weêr. De zon scheen op de groene klissen-bladeren. De eend ging met haar kuikens naar de gracht; plasch — daar sprong zij in het water.

Rep! rep! en het eene kuiken na het andere plompte haar achterna; het water sloeg hen over den kop, maar spoedig kwamen zij weer boven en zwommen, o, zoo mooi en deftig; de pootjes bewogen zich als van zelve; allen waren er nu, en ook het leelijke graauwe eendje zwom mede.

« Neen! » zei de moeder, « het is van geen kalkoen: zie hoe goed het met zijn pootjes voort kan en hoe regt het zich houdt; — ja, het is toch mijn eigen kind. Als men het ter dege beschouwt, is het toch een aardig ding. « Kwaak! kwaak! — kom ge nu maar meê, ik zal u in de wijde wereld brengen, en aan de andere eenden laten zien; blijft toch vooral digt bij mij opdat er niemand weg rake; en neem u vooral in acht voor de katten. »

En zoo kwamen zij in den eendenhof.

Daar nu was een vervaarlijk rumoer, er waren twee families, die met elkander op een palingskop twistten, en op 't laatst ging de kat er nog meê weg.

« Kijk, zoo gaat het in de wereld, » zei de moeder terwijl zij haar snavel spitste; zij wilde den palingkop ook wel hebben.

« Gebruikt uwe beenen nu, » vervolgde zij, « zorgt dat gij ook meê kunt doen, en buigt uwe halsjes voor die oude eend daar; zij is de voornaamste van allen die gij hier ziet, zij is uit echts paansch bloed daarom is ze zoo dik; ziet ge wel, zij heeft een rood lapje om den poot; nu, dat is iets bijzonders, en de grootste onderscheiding voor een eend; het beteekent eigenlijk dat men ze niet gaarne zou verliezen, en dat ze door dieren en menschen moet gerespecteerd worden! — Kwaakt nu! — Zet de pootjes zoo niet naar binnen, een wel opgevoed eendje zet de pootjes ver van elkaar, juist zoo als vader en moeder dat doen; zie zoo! nu, buigt nu uwe halsjes en zegt: « kwaak. »

En dat deden zij; maar de andere eenden die om hen stonden, bekeken ze en riepen toen: « Kijkt eens! nu komen er nog al meer bij, als of het nu nog

niet mooi genoeg is, foei! wat ziet dat eene dier er uit, neen dat is te erg, dat kunnen wij niet velen, » en te gelijker tijd vloog er een eend naar den troep en beet het arme leelijke eendje in den nek.

« Laat dat beestje ongemoeid, » zei de moeder, « het doet immers niemand kwaad. »

« Ja, maar het is te groot, en het ziet er zoo raar uit, » antwoordde de bijtende eend, daarom moet het wat geknuffeld worden.

« Het zijn knappe kinderen, die moeder heeft, » beliefde de oude eend met de lap om het been te zeggen, « zij zien er allen zeer goed uit, maar dat eene is niet gelukkig uitgevallen; ik wenschte wel dat er nog wat aangedaan kon worden. »

« Dat zal niet gaan! » antwoordde de moeder beleefd. « Het is wel niet zoo als 't behoort, maar 't is evenwel een goed kind en 't zwemt zoo mooi als een der anderen, ja ik durf zeggen, nog beter; ik denk dat het met der tijd wel wat kleiner zal worden; het heeft te lang in 't ei gelegen; en misschien is het daardoor niet zoo mooi geworden. » En met deze woorden plukte zij aan de veêren in haar hals en streek ze toen weêr glad. « Het is bovendien een mannetje, » zei ze, « daarom komt het er minder op aan. Ik denk, dat het een sterk ding zal worden, want nu reeds weet het zich zoo goed door het water te reppen. »

« Die andere eendjes zijn aardige beestjes, » vervolgde de oude eend, « kom, doe nu maar als of gij te huis waart, en ingeval gij hier of ergens een palingskop vindt breng dien maar bij mij. »

En dus waren ze zoo goed als te huis.

Maar het arme eendje, dat het laatst uit het ei gekomen was en er zoo leelijk uitzag, werd gebeten, gestooten en geplukt, niet alleen van de eenden maar ook van de hoenders. « Het beest is al te groot, » zeiden allen, en de kalkoensche haan, die met sporen aan de pooten ter wereld was gekomen en daarom geloofde, dat hij Keizer was, blies zich op en zag er uit als een schip met volle zeilen, ging toen op het eendje los, snaterde en werd geheel rood om zijn kop.

Het arme eendje wist eindelijk niet meer, waar het gaan of staan zoui het werd zeer bedroefd omdat het er zoo leelijk uitzag en daardoor een aanstoot was voor den eendenhof.

Zoo ging het den eersten dag; later werd het al erger en erger. Het ongelukkige eendje werd door allen vervolgd; zelfs zijne zusters waren er zoo boos tegen, dat ze gedurig zeiden: « Och of u de kat maar pakken wilde, leelijk dier! » en de moeder voegde er dan wel eens bij: « ik wenschte dat gij maar heel ver van hier waart! » De andere eenden beeten het diertje; de kippen sloegen het met de vleugels; ja zelfs het meisje dat de beesten moest voederen, schopte het met den voet.

Op eens liep het graauwe eendje weg en vloog over de haag naar de andere zijde; de kleine vogels in de struiken vlogen verschrikt weg. « Dat komt omdat ik zoo leelijk ben, » dacht het eendje, en sloot de oogen; doch het liep al verder en verder voort. Eindelijk kwam het aan een groot water, waarin wilde eenden huisden. Daar bleef het den ganschen nacht liggen; het was zoo moede en zoo angstig.

Des morgens vlogen de wilde eenden uit en bekeken den nieuwen kameraad. « Wat voor een dier zijt gij? » vroegen zij en het eendje keerde zich heen en weêr en groette zoo goed het maar kon.

« Gij zijt al buitengewoon leelijk, » vervolgden de wilde eenden, « maar dat is ons om 't even, als gij maar niet tracht om in onze familie te willen komen. » Het arme eendje dacht waarlijk aan zoo iets nog niet; het was al blijde als het maar tusschen hun riet mogt liggen en van hun water drinken.

In dien toestand bleef het diertje twee dagen, toen kwamen er twee ganzen — of liever, wilde ganzen-kuikens; het waren hanen. Het was nog niet lang geleden dat zij uit het ei gekropen waren, en daarom waren zij nog zoo overmoedig.

« Hoor eens vriendje, » zeiden ze, « gij zijt zoo leelijk, dat wij u goed mogen lijden; wilt gij meê reizen en trekvogel worden? » Hier in de buurt is een ander meir; en daarin zijn nog verscheidene wilde knappe ganzen, altemaal vrouwtjes; gij zijt nu in de gelegenheid om uw fortuin te maken, hoe leelijk ge ook zijt. »

« Pif! paf! » klonk het op dat zelfde oogenblik, en de twee wilde ganzen vielen dood tusschen het riet; het water werd bloedrood gekleurd.

« Pif! paf! » klonk het andermaal, en eene menigte wilde ganzen vlogen uit het riet weg, en toen werd er nog al meer geschoten. Het was in den vollen jagttijd. De jagers hadden zich rondom het breede water gelegerd; eenigen zaten in de takken der boomen die zich verre over het riet uitstrekten. De blaauwe rook trok als wolken in de donkere boomen of dreef over het water. De jagthonden kwamen in den poel; plasch! plasch! en riet en biezen bogen naar alle kanten. Dat was een bang oogenblik voor het arme eendje; het verborg zijn kopje onder de vleugels. In dat zelfde oogenblik stond een vervaarlijk groote hond digt bij het eendje; de tong hing hem uit den muil, zijne oogen vonkelden vreeselijk; — hij sperde de kaken open naar het eendje en nam het tusschen zijn scherpe tanden — maar plasch! plasch! en de hond ging verder, zonder het mede te nemen.

« O, God zij gedankt! » zuchtte het eendje, « ik ben zoo leelijk dat zelfs de hond mij niet wil bijten. »

Nu bleef het heel stil liggen, terwijl de hagel door het riet regende en er nog schot op schot werd gelost.

Eerst laat op den dag werd het stil, doch het arme dier durfde het nog niet wagen den kop op te beuren — het wachtte nog eenigen tijd, keek toen om zich heen, en verwijderde zich zoo spoedig mogelijk uit het meir. Daarna liep het over velden en wegen; maar er was een storm opgestoken en het viel dus moeijelijk om vooruit te komen.

Tegen den avond kwam het diertje aan eene kleine armoedige boerenhut' en die hut was zoo bouwvallig, dat ze zelve niet wist naar welken kant zij wilde vallen, en daarom bleef ze maar staan. De storm woei zoo hard voor het arme eendje, dat het zich moest neerzetten; het werd al erger en erger; op eens echter zag het eendje dat de deur, op één duim draaijende, zoo scheef hing, dat het door die opening heen in de hut kon sluipen, en dat deed het ook.

De hut werd bewoond door eene oude vrouw met haar kater en haar kip. De kater die door haar meestal « mijn klein ventje » genoemd werd, kon een krommen rug maken en spinnen; hij kon ook vonken afgeven, maar dan moest men hem langs de haren strijken. De kip had zeer korte pootjes en daarom noemde de vrouw haar « kuikentje kortpoot. » Zij kon lekkere eijeren leggen; de oude vrouw had het beestje lief, als of het haar eigen kind was.

Des morgens ontdekte men het vreemde eendje; toen begon de kater te spinnen en de hen begon te klokken.

« Wat is dat nu? » zeide de vrouw, rond zich heen ziende; maar zij kon niet goed zien en daarom hield zij het arme beestje voor een vette eend. « Dat is een zeldzame vangst, » zei ze, « nu kan ik ook eenden eijeren krijgen; als het nu maar geen mannetjes-eend is! maar dat zullen wij zien. »

Zoo werd dan het eendje voor drie weken op de proef genomen maar er kwamen geen eijeren.

De kater was heer des huizes en de hen was de vrouw; altijd zeiden ze: « Wij zijn de geheele wereld! » Want zij geloofden vast dat zij de helft uitmaakten, en nog wel het best gedeelte er van. Het eendje geloofde dat men ook wel eene andere meening kon hebben, maar dat kon de hen niet velen.

« Kunt gij eijeren leggen? » vroeg zij.

« Neen! »

« Nu, dan hebt gij hier niets in te brengen!

En de kater vroeg op zijn beurt: « kunt gij een mooijen krommen rug maken, kunt gij spinnen en vonken afgeven?

« Neen! »

« Welnu, dan moet gij zwijgen als verstandige lieden spreken. »

Het eendje zat mismoedig in een hoek. Op eens begon het aan frissche lucht en warmen zonneschijn te denken en het voelde zulk een onweêrstaanbaren lust om in het koele water te zwemmen, dat het daarvan tegen de hen niet zwijgen kon.

« Wat scheelt u! » vroeg de hen, « gij hebt niets te doen, daarom zijt gij zoo zonderling, kom, kom, leg eijeren of spin, dan zullen die grillen wel over gaan. »

« Maar het is zoo heerlijk in 't water te zwemmen, » zei het eendje; « o, het is zoo lekker en frisch, het water over den kop te voelen loopen, en naar den grond te duiken. »

« Ja, » zei de hen spottend; « dat moet al een heel groot genoegen zijn! Gij zijt wel spoedig met iets ingenomen; vraag het maar eens aan den kater; hij is de schranderste die ik ken; vraag het hem maar eens, of hij ook van zwemmen en duiken houdt. Van mij zelve wil ik liever maar niet eens spreken. Vraag het anders maar eens aan de oude vrouw; knapper als zij, is er wel niemand op de wereld! denkt gij dat zij het ook prettig zou vinden te zwemmen of water over haar kop te krijgen? »

« Gij begrijpt mij niet! » hernam het eendje.

« Wat, wij zouden u niet begrijpen? wie zou u dan wel kunnen begrijpen? Gij zult toch niet verstandiger willen zijn, dan de kater en de vrouw; mij zelve wil ik nog niet eens noemen! beeld u toch maar niets in, kind! Dank liever uwen Schepper voor al het goede dat u wordt bewezen. Gij zijt immers in eene warme hut gekomen en in een kring waarin gij veel leeren kunt; maar gij zijt een zwetzer, en het is waarlijk niet heel prettig met u om te gaan. Geloof me, ik meen het goed met u; ik zeg u wel onaangename dingen, maar juist daaraan herkent men zijne opregte vrienden! Zorg nu toch vooral dat gij eijeren leert leggen, of spinnen of vonken afgeven. »

« Ik geloof dat ik maar heen zal gaan, de wijde wereld in, » zeide het eendje.

« Ja, doe dat maar, » vervolgde de hen.

En het eendje ging heen; het zwom en dook in het water; maar door geen enkel dier werd het om zijne leelijkheid aangekeken.

Eindelijk naderde de herfst. In de bosschen werden de bladeren geel en bruin, en de wind rukte ze af en deed ze overal heen dansen; boven in de lucht was het zeer koud; de wolken hingen zwaar met hagel en sneeuwvlokken beladen en op de heg stond de raaf en krijschte « au! au! » van koude, ja men kon zelfs bevriezen als men er maar aan dacht. Het arme eendje had het waarlijk niet goed.

Eens op een avond — de zon ging zoo schoon onder — kwam een heele zwerm groote, heerlijke vogels uit het bosch; nog nooit had het eendje zulke schoone vogels gezien. Zij waren verblindend wit en hadden lange buigzame halzen; het waren zwanen. Zij lieten een geheel eigenaardig geluid hooren, spreidden hare prachtige, lange vleugels statig uit en vlogen nu uit de koude streken naar warmer landen, naar opene zeeën; zij stegen hoog, zeer hoog;

het leelijke eendje werd zoo zonderling te moede; het draaide zich als een rad in het water rond, strekte den hals hoog in de lucht naar de zwanen uit, en stiet toen een zoo luiden en zonderlingen schreeuw uit, dat het er zelf bang van werd. O, het kon die schoone, gelukkige vogels maar niet vergeten. Zoodra zij uit het gezigt waren verdwenen, duikte het eendje naar den grond en als het weêr boven kwam, was het weêr buiten zich zelven. Het eendje wist niet welke vogels het waren, evenmin wist het waarheen zij vlogen en toch deed het gezichter van onbeschrijfelijk goed aan dezen armen vogel; zoo had het nog nimmer gevoeld; het was volstrekt niet afgunstig op die vogels, hoe kon het eendje er ook aan denken, zich zoo beminnenswaardig te wenschen; als die eenden het maar geduld hadden, had het reeds te vreden moeten zijn; — dat arme leelijke eendje.

En de winter werd zoo koud, zoo koud; het eendje moest in het water rondzwemmen om te verhinderen, dat het niet geheel digtvroor; maar met iederen nacht werd de opening waarin het zwom al kleiner en kleiner; het vroor zoo sterk dat het in het ijs kraakte; het eendje moest nu onophoudelijk de pootjes gebruiken om te beletten dat het digtvroor; doch eindelijk geraakte het uitgeput; het kon niet meer — en vroor toen in het ijs vast.

Des morgends vroeg kwam daar een landman voorbij; toen hij het eendje zag, ging hij er heen en sloeg met zijn klomp het ijs aan stukken; dan nam hij het beesje er uit en bragt het naar huis bij zijne vrouw. Nu kwam er weêr leven in het kleine dier.

De kinderen wilden er mede spelen; doch het eendje meende dat de kinderen het kwaad wilden doen, en in zijn angst vloog het juist in de melkschotel, zoodat de melk in het rond spatte; de vrouw gilde en sloeg de handen in elkaâr, zoodat het nu ook in het botervat vloog en daarna in de melkton, en zoo al verder; het was naar om te zien. De vrouw schreeuwde en sloeg er met de vuurtang naar; de kinderen liepen elkander omver om het eendje te vangen; zij lachten en schreeuwden, en het was goed dat de deur open stond en dat het nu tusschen de struiken in de verschgevallen sneeuw sluipen kon; — daar lag het nu, geheel afgemat.

Maar het zou te droevig wezen, om al de nood en de ellende te vertellen, die het eendje gedurende dien strengen winter moest ondervinden.

Toen de zon weder warm begon te schijnen, lag het tusschen het riet in een poel. De leeuwerikken zongen en stegen hoog in de lucht — het was een heerlijke lente.

Op eens kon het eendje de vleugels zwaaijen, zij ruischten sterker dan voorheen en droegen het gemakkelijk omhoog, eer het dier het zelf wist, bevond het zich in een uitgestrekten boomgaard waarin de appelboomen reeds in bloei stonden, en de vlier zijne geuren verspreidde en zijne lange groene

takken tot ver over de kleine kronkelende beek heen wiegde. O, daar was het zoo schoon en frisch als het in de lente zijn kan. Juist kwamen er van voren uit het digst geboomte drie heerlijke zwanen, zij ruischten met hare vleugels en zwommen zoo ligt over het water. Het eendje herkende die prachtige dieren en werd door een zonderlingen moemoed bevangen.

« Ik wil tot hen vliegen, maar die koninklijke vogels! zij zullen mij wel dood slaan, omdat ik, zoo'n leelijk dier, het heb durven wagen hen te naderen; maar dat is mij onverschillig. Het is toch verkieselijker door hen gedood te worden, dan door de eenden of de kippen geslagen of door het meisje dat ze moet verzorgen, geschopt te worden, en in den winter gebrek te lijden. »

En het diertje vloog in het water en zwom die heerlijke vogels te gemoet; zij merkten het en met ruischende vleugels schoten zij op het eendje los.

« Dood mij maar, » zei het arme dier en neigde het kopje den zwanen toe. Alzoo verwachtte het nu den dood, — maar wat zag het daar op eenmaal in het helder water? Het zag zijn eigen beeld onder zich; het was nu geen lompe, aschgraauwe morsige vogel meer — het was een zwaan.

Het komt er niet op aan dat men door een eend is uitgebroeid, als men maar in een zwanen ei heeft gelegen.

Zij voelde zich nu regt verheugd over al den nood en de verdrukking die zij had moeten lijden; — nu eerst besefte zij juist haar geluk, door al de heerlijkheid die haar te wachten stond. En die groote zwanen zwommen om haar heen en streelden haar met den snavel.

Er kwamen eenige kinderen in den tuin; zij wierpen brood en koorn in het water. En het kleinste kind riep:

« Zie, daar is een nieuwe zwaan. » En de andere kinderen juichten insgelijks: « ja er is eene nieuwe bijgekomen! » en zij klapten in de handen en dansten in 't rond en liepen naar vader en moeder; toen werd er brood en koek in 't water geworpen, en zij zeiden allen: « De nieuwe zwaan is de schoonste! zoo jong en zoo heerlijk schoon' en de oude zwanen bogen zich voor haar.

Toen werd zij beschaamd en stak den kop onder haar vleugels; — zij wist zelve niet wat te beginnen. — Zij was zoo over gelukkig maar, daarom was zij toch niet hoogmoedig — want een goed hart wordt nimmer trotsch! Nu dacht zij er aan hoe zij vervolgd en gehoond was geworden, en nu hoorde zij tevens uit aller mond dat zij de schoonste van alle schoone vogelen was; ja zelfs de vlierboom boog zijne takken voor haar tot in het water neêr, en de zon scheen zoo warm en verkwikkend. — Op eens ruischten hare vleugelen, zij hield haar slanken hals omhoog en uit de volheid van haar gemoed juichte zij: « Zoo veel geluk durfde ik mij niet voorspellen, toen ik nog dat leelijke eendje was. »

DE NATUURVRIEND.

(VERTELLING)

Naar het hoogduitsch van Ludwig Tieck.

Rond dien tyd des fomers, waarop een deel der schoone wereld gewoonlik fyn verblyf in eene badplaats neemt, fettede fich ook een feker krygsraadsheer Kielmann in eenen wagen, om de stad te verlaten. Hy was niet krank, en wilde ook geen bad befoeken, maar eenen tyd lang in de nabyheid eener gefondheidsbronne wonen, om de schoone natuur te genieten.

De raadsheer Kielmann was ongeveer dertig jaar oud en een feer geschikt kantoorman. Hy had eene uitspanning noodig, om dat hy eenen langen tyd noest gearbeid had en nu felfs begon voor fyne gefondheid te vreefen. Hy wilde dervolgens eenige weken op 't land doorbrengen, om er voor fich en de Mufen te leven : want de raadsheer was tegelyk een man van gevoel, die in fyne jongere jaren de schoone wetenschappen gestudeerd had. Daarvan wilde hem menig mensch in de stad een verwyt maken; ja eenigen gingen felfs foo verre, dat fi hem voor eenen nar scholden : defe echter waren meest met den krygsraadsheere Weller verwant, wiens dochter heer Kielmann niet gehuwd had, alhoewel hem hare hand was aangeboden en fi het rykste meisken van de stad was. Kielmann gaf weinig acht op dit geklap, want hy was te feer philosooph, om fich om stadsgepraat te bekommeren; hy reed nu met vroliken finne door de poort en stak fynen kop al lachelende de chees uit, om seffens het vrye, fonnige veld in oogenschyn te nemen.

Nu wil ik u ook recht genieten, ô natuur, dacht de raadsheer in fich felven; al myne arbeiden en befigheden wil ik nu vergeten en voor u alleen oogen en geheugen hebben. Ik wil tot de gevoelen van myne poëtische kinderjaren terugkeeren, ik wil myn bestaan verjongen en gelyk een kind aan de handen der schoonheid en der natuur voortwandelen.

De wagen reed intusschen verder, en de raadsheer gaf fich veel moeite om geenen berg of geen dorp met fyne oogen te verfuimen, op dat hy niets van het genot der landelike natuur mogt verliefen. — Hoe gelukkig ben ik, voer hy dan in fyn felfgesprek voort, dat ik nog foo vry en ongehuwd ben, gansch myne eigene invallen kan volgen en niet van de luimen eener vrouw afhange! Die mademoiselle Weller is een feer hupsch meisken, fi heeft veel geld, maar weinig verstand en nog weiniger gevoel, geene belefenheid en

geene liefde voor de poëſij; van de natuur maakt ſi volſtrekt geen werk, ſi lacht al te veel, ſi ſchertst over alles. — Het is toch immers beter, dat ik mi met het trouwen niet overhaaste, want hoe ſelden valt het niet voor, dat wi eene ſiel vinden, die met ons simpathiſeert? en ſonder de reinste simpathie der ſielen voelt men in 't huwelyk maar de boeijen en het verlies der vryheid.

Kielmann had, gedurende deſe overdenkingen een meir, dat links aan der ſtrate lag, vergeten te bewonderen; hy liet dus den koetsier ſtil houden en steeg uit, om het verſuimde intehalen. Dan ging hy langs een voetpad over eene weide en liet den wagen langſaam verder varen; toen beſchouwde hy iedere groep van boomen ſeer nauwkeurig en ſocht ſe in ſyne phantaſij inteprenten; hy gevoelde ongemeen veel en steeg dan eerst weder in den wagen, als hy van 't gaan vermoeid was.

Als hy weder in den wagen ſat, verheugde hy ſich met de gedachte, dat er, binnen eene halve uur, eenige bouwvallen ſouden verſchynen, en reeds by de louter innerlike voorſtelling derſelve gevoelde hy eene kleine huivering. — Boomen en huiſen gingen nu rasch ſyne oogen voorby, het gefang der vogels, het ratelen der raderen, het ruiſchen der boomen en de wiegende beweging des wagens verſetteden hem weldra in eene ſekere bedwelming, hy wreef ſich verſcheidene malen de oogen, geeuwde dan, en na eenigen tyd begeleidde hy met een luid gesnork het concert der natuur.

De koetsier riep: Brrr!! — De peerden stonden, de wagen hield stil; de raadsheer rekte ſich uit, geeuwde weér en wreef ſich de oogen met ſyne uitgespreidde handen. Waar ſijn we dan? riep hy thans den koetsier toe.

By de afspanning, heer krygsraad, hier willen we den peerden voeder geven. — Dat was een ſlechten weg, de leste halve myl tot hier toe.

Maar waar ſijn dan de ruinen?

O God lof, nu ſijn we al sedert eene uur voorby.

Reeds sedert eene uur? vroeg de raadsheer, en steeg nog half slapdronken uit den wagen.

Ei! ei! ſeide he tot ſich ſelven, dat is niet ſyn! foei! in de schoone, opene natuur inteslapen! Op eene reiſe, waarin ik mi al sedert lang op voorhand verheugd heb! Als het ſoo voortging, dan ſouden wi met het genot der natuur niet verre komen.

Men maakte het middageten gereed, wat onſen reiſiger versterkte, de weerd onderhield hem daarby met de namen der bronnengasten, die reeds doorgereisd waren. Kielmann at en dronk, en wederhaalde ſich in ſyne phantaſij de schoone scenen die hem op het land waren voorgesteld geworden; de ruiſchende wouden, het gefang der nachtegalen en leeuwerikken, de schoone onschuld der dorpbewoners, de eenvoudigheid hunner levenswyſe, enſ. — Doen misviel hem het gebabbel van den weerd en hy dreef den koetsier

en ſyne bedienden aan, om ſoo gewind mogelik weder aantespannen.

De reiſe wierd voortgeſet. De raadsheer laafde ſich weder aan de schoone uitſichten, en sliep dan ter afwisseling weder in; op ieder myl nam hy ſich vast voor, wakker te blyven, maar ſyne natuur overwon ieder maal ſyn voornemen; dan ward hy op ſich ſelven boos, en was ten leste toch gedwongen, ſich weder met ſich te verſoenen. — Laat in den nacht hield de wagen stil in 't dorp, waarin de raadsheer ſyne verblyfplaats wilde opslagen. Hy at maar weinig en legde ſich seffens slapen.

De geſondheidsbronne lag slechts op eene halve myl van dat dorp, en hier woonde, benevens andere voor ons weinig belangwekkende gasten, de vrouw van den geheimraadsheer Langhof met hare dochter Caroline. De man was reeds sedert eenige jaren dood en ſe leefden thans op eene pensioen en de onbeduidende renten van een klein vermogen. De dochter wierd ieder somer krank en de moeder besteedde een groot gedeelte van heure jaarliksche inkomst daaraan, met Caroline eenen tyd lang op de bronne te wonen, om ſe aldaar met alle gasten bekend te maken. Het doel 'er van was dit: Juffrouw Langhof was alreede vyf en twintig jaar oud, en toch niet uitgehuwd. Men beſocht het geſelschap, men danste en lachte, en de moeder geloofde dat de dochter ſich toch wel eenmal eenig ryk, aanſienlik man ſou aandansen, dien hare schoone oogen of hare nog schoonere gestalte op eeuwig tot haren slave, ofte, wat nog slimmer en beduidender was, tot haren wetteliken man ſou maken.

De leſer, die ſoo goed is, om deſe kleine en onbeduidende vertelling te leſen, ſal ons nu veroorloven, met brieven voorttegaan, die wi neven elkander willen stellen, op dat de verscheidenheid des stijls en der karakters des te meer in de oogen valle.

By den ſonnenopgang ſat al de krygsraadsheer aan eene tafel en schreef aan eenen vriend in de stad eenen brief, dien hy toch niet terstond affond, maar in den vorm eens kleinen dagboeks wilde voortſetten; de schoone Caroline schreef juist om deſelfde uur aan eene vriendin, en de leſer krygt nu hier de

PARALLEELBRIEVEN.

Brieven des raadsheeren Kielmann.

Den 34ſten juli.

Lieve vriend.

O hoe gelukkig, hoe ongemeen gelukkig ben ik! — Ik schryve u uit myn dorp, terwyl de ſon opgaat en roode, vurige stralen over myn papier werpt. Een schoonen heuvel met boomen bekranst staat voor myne oogen

Brieven van juffrouw Caroline.

Den 34ſten juli.

Lieve Louise.

Ik ben van daag vroeger als naar gewoonte opgestaan, en het schynt vandaag heel schoon weêr te worden. — Wat hier aangenaam is, dat men niet gelyk in de stad ſich moet *generen*. — Ik heb nu eindelik myne elegante

en het is mi ſoo friſch en licht, dat ik het u volſtrekt niet beſchryven kan.

Welke reine, geſonde locht adem ik hier in! Hoe bly ſal ik na eenige weken naar de ſtad en tot myne beſigheden terugkeeren! — Hier moet ik immers naar geen kantoor gaan. Hier pynigen mi niet de volgeſtopte boekenplanken met heure beſtoven akten. Ik wil dikwils aan deſe kwalen terugdenken om den korten tyd, dien ik hier doorbrenge, des te meer te genieten.

Den 4den juli namiddags.

Ik heb gisteren en van daag de ſchoone omſtreken rond beſocht. Daar is een kleine waterval hier ganſch in de nabyheid, die mi deſen morgen verrukt heeft.

Het middagsmaal, dat geheel eenvoudig was, heeft mi heden kosteliker gesmaakt, dan ooit in de ſtad, en de menſchen, by wie ik wone, ſijn ſoo ſimpel en ſoo goed, dat hunne geſprekken mi beter aanſtaan dan die van deſe verfynde ſtadmenſchen, die niet weten wat ſe moeten gelooven of feggen.

Den 5den juli.

In deſen nacht is er plotſelik regenweder ingevallen en het ſchynt te willen aanhouden. Dat maakt mi voorwaar eenen grooten ſtreek door myne ſchoone rekening; ik moet mi al ever getroosten en myne toevlucht tot het leſen nemen. Het is toch immers goed, dat ik eenige van myne lievelingsdichters heb meégenomen. Ik heb Thompſon's *Saiſoenen* al begonnen en leſe dit ſchoone gedicht altyd weér op niew met groote belangſtelling.

Den 7den juli.

Nog altyd regen en ſwartbetrokken hemel! Dat weder maakt mi ganſch onbegrypelik traag en ſlaperig. Ik lees ſchier onophoudelik; máar het leſen ſpant mi te ſeer aan.

In ſteé van ſelfs in de gouden eeuw te leven, leſe ik thans Geſsner's goddelike ſchilderingen 'ervan. Alles wil mi nogthans niet recht behagen, dewyl ik mi op de natuur ſelve al te ſeer verheugd heb.

morgenhuive gereed, en ik drage ſe heden in *négligé* voor 't eerſte maal. Het vaker herkleeden, de verluſtingen, het bronnedrinken maakt dat de tyd vergaat, men weet ſelfs niet hoe. Alles is hier ſoo luſtig en vrolik; beſonder is een ſeker heer Brand de ſiel van 't ganſche geſelſchap. Hy is louter leven. Nu ſpringt hy om, dan geeft hy raadſels op, dan ook plaagt hy eenigen van 't geſelſchap; hy heeft een wonderlik geheugen. Menig een wil hem nabootſen, maar het gelukt toch niemand ſoo recht.

Namiddags den 6den juli.

Ik kan nog altyd van lachen niet tot mi ſelven komen. Heer Brand dreef deſen morgen den ſpot met eenen boer, die eerdbeſien te koop bragt.

Het ganſche tafelgeſelſchap moest tot bersten lachen. Het is een allerliefst mensch die heer Brand! de vrouwen alhier vechten ook om hem; hoe weinig mannen ſijn er toch, die hem gelyken. Hoe ſteken de oude, ſtyve officieren, die hier ſijn, tegen hem af!

Den 8den juli.

Het is om te wanhopen! Er was ſoo eene ſchoone landparty gearrangeerd en nu valt het den hemel in, van te regenen. Nu is de lieve Mevrouw van Lemſtein en Mynheer Mannert uitgenoodigd en wi ſullen van daag aan die langwylige l'hombretafel moeten ſitten. Ik ſal verveling hebben en misſchien nog myn geld verliefen, want ik ſal gewis op 't ſpel geene acht geven. Is het niet om te vertwyfelen, lieve Louiſe?

Den 7den juli.

Nu gaat het toch wat beter, spytens het slecht weder. Heer Brand heeft ons al eenigemaal heel luſtige anekdoten voorgeleſen. wi komen daarby in de ſaal te ſamen; van daag 's avonds willen wi een pandſpel proberen.

Het ſlecht weér is toch immers hier nog gemakkeliker te verdragen dan in de ſtad, men is toch *ongegeneerd* en daarby in geſelſchap.

Heb ik het niet geſeid? 'k heb gisteren eenen daler en dry groſchen verloren.

Den 10den juli.

Het is toch te erg! denkt maar eens, lieven vriend, het regenweêr wil niet opbouden. De tyd myns oorloffs gaat ondertusschen voorby en ik fit hier in een vuil ellendig dorp gevangen, fonder befigheid, fonder gefelschap. — Sou men er niet ontevreden by worden? Als ik wist dat het weêr foo bleef, fou ik terstond laten aanspannen en naar de stad terugreifen. — Alles maakt mi hier langwyl, daar ik niet meer wandelen kan gaan. De menschen alhier fijn wel op den eersten aanblik recht goed, maar voor den omgang fijn fi toch gansch onbruikbaar. Het eten is ook meestendeels feer slecht, en wat het slechste is, de menschen weten het niet te bereiden. — Ik ben ordentelik op niews uit de stad begierig, doch men verneemt hier niets; ik leve hier gelyk in de woestynen van Arabië.

Den 11den juli.

Ik ben met den predikant des dorps, eenen ouden wonderbaren man, bekend geworden. Hy heeft eene buitengewone drift voor het kaartenspel, doch hy verstaat niet anders dan het gemeene, ouwerwetsche *mariage*. Hy wist het weldra te pas brengen, en om hem te vermaken heb ik van daag bekans den heelen dag aan de speeltafel verfeten. — Wat fegt-je daarvan, myn vriend? Maar wat kan men ook by dit afschuwelik weder aanvangen?

Den 14den juli.

Ik vind toch dat men by ieder spel meer fynheid kan aanbrengen, dan men in den beginne gelooft. De predikant had tot hiertoe van mi gewonnen; maar nu is dikwijls de fege twyfelachtig. Dat spel wekt heviglik myn belang op; die fonderbare mensch heeft mi met fyne drift aangesteken.

Den 20den juli.

Ik ben recht boos op mi, en ik denk dat ik er oorfaak toe heb. Reeds sedert vier dagen is het schoonste weêr van de wereld, en ik heb fe aan de speeltafel doorgebragt; met dien ongerymden predikant en fyn erbarmelik spel heb ik fe verspild. Eerst van daag ben ik weder uitgegaan.

Hoe kan de mensch foo fwak fyn? Ik begryp mi felven niet.

Den 10den juli.

Wi fijn thans allen wel vergenoegd. Het is maar jammer dat mama mi altyd streken speelt. Si mag den heer Brand niet geerne lyden, en daarom moet ik ook niet veel met hem omgaan. De pandspelen hebben ons allen wel geamuseerd, en die kleine Brand wist het foo interichten, dat ik hem volstrekt een paar kussen moest geven. Het is wel jammer dat dit hupsch mensch niet meer vermogen heeft; want men fegt van hem dat hy veel schulden fou hebben. Een paar allerliefste spreekwoorden heeft hy ook uitgevonden en uitgevoerd; in een van hun moest ik fyn vrouw voorstellen; dat gaf dan gelegenheid tot alle soorten van plageryen, welke mama al te ernstiglik genomen heeft. Ik wedde, als de jonge man ryker was, dat mama felve hem geerne fou fien. Maar foo — ach, ik weet niet wat ik al fwetse!

Den 11den juli.

Ik kan toch den heer Brand niet vermyden, fonder het geheel bronnegefelschap opmerkfaam te maken, niet waar, lieve Louise? En toch wil mama het volstrekt foo hebben. En ik weet het, dat het den armen mensch bedroeft, als ik mi thans terugtrekt. Hy volgt mi altyd achter en foekt opftellik myn gefelschap, — Ja, mama mag het hem felve verbieden! wat gaat het mi aan?

Den 16den juli.

Denkt eens, men fegt fich in 't oor, dat Brand de dikke Mevrouw van Lemstein fou trouwen. Hy spreekt wel veel met heur, maar dat kan ik toch onmogelik van hem gelooven. Syt-je niet ook van mijne meening, lieve Louise? Ge kent immers ook dit leelik wyf.

Den 20den juli.

Het is gewis met Mevrouw van Lemstein. O die windbuidel! — Maar het geheele gefelschap alhier veracht hem ook, en dat met recht; die arlekin komt in 't geheel niet als een fatsoenlik man voor. Blootelik voor het geld een oud, leelik wyf trouwen!

Hoe kan een mensch foo ellendig fyn? Ik kan het niet begrypen.

Den 21den juli.

Ik heb de naburige bron van daag befocht, en ik vind dat ons, felfs op 't land, gefelfchap onontbeerlik is. Er fijn vele bekenden hier, gelyk Mevrouw Langhof en heure dochter, Mevrouw von Lemstein en anderen. Het pharao wordt hier hoog gespeeld. Ik fal vaker daar komen.

Den 22den juli.

Ben ik niet een rechte nar, dat ik mynen tyd en myn geld verspille? — Ik heb van daag in 't Pharao feer aanfienlik verloren; ik wil het ook voortaan laten.

Den 23den juli.

De landstreek om de bronne en het gefelfchap aldaar bevalt mi buitengewoon. Ik heb van daag niet gespeeld en mi toch feer onderhouden. Ge fult de dochter van Mevrouw Langhof kennen, het is een feer beminnensweerdig meisken; ik heb met heur en de moeder veel gesproken, wi hebben tamelik lang met elkander gewandeld. Men heeft mi uitgenoodigd.

Den 24den juli.

Die juffrouw Langhof is niet alleen een schoon, maar ook een buitengemeen verstandig meisken, fi spreekt ook, met veel gevoel. Een geaffecteerde windmaker dwaalde van daag veel by heur rond; fe ontving hem echter tot myne groote vreugde, met de behoorlike verachting. Iets, dat men felfs by de kloekste vrouwlieden maar feer felden vindt, want byna allen fien geerne by de mansperfoonen de apenmanieren.

De vrouw des raadsheeren felve is eene hoogachtingsweerdige vrouw; fe schynt van mi eene feer goede meening te hebben. Si wenschte, feide fi vandaag, dat ik fe vaker mogt befoeken, opdat fi fich wat meer van het onaangename bronnegefelschap konde verwyderen. Als ik maar der dochter niet lastig valle! Het scheen mi vandaag, als of fi mi niet befonder geerne fag. Het doet mi bekans leed, dat ik op de bron felve niet wone: de weg naar het dorp is toch wat moeijelik.

Den 21den juli.

Ik wenschte dat wi weldra naar de stad mogen terugreifen. Alles wordt hier foo langwylig; men amufeert fich thans met hazardspelen. — Daar was van daag de onverdragelike raadsheer Kielmann hier, die gevoelvolle nar. Ge moet hem ook kennen, 't is defelfde die voordefen eene vryery met Juffrouw Weller hadde.

Den 22den juli.

Mama heeft ook lust, naar de stad terug te keeren, en ik wenschte maar dat er al aangespannen wierde; dan konde ik met u, lieve Louise, over dit en dat wydloopig spreken.

Den 23den juli.

Dat ontbreekt ons nog, dat ons de langwylige narren op den hals komen! Daar heeft die ongelukkige Kielmann den heelen dag met ons ledig geloopen en mi volstrekt alle luim verdorven. Mama is van den vernuftigen man gansch betooverd, en heeft hem op morgen uitgenoodigd.—Alles is mi vyandig! Ik wenschte by tyd dol te worden!

Den 24den juli.

Eenen foo verdrieteliken dag heb ik sedert lang niet beleefd. De raadsheer is bekans tot middernacht toe gebleven, en ook de ellendige Brand was impertinent genoeg, om ons eene uur lang te befoeken. Ik denk al ever, dat ik hem foo ontvangen heb, dat hy niet weder fal komen. Recht het tegendeel van hem is de raadsheer, met wien mama buitengewoon heusch en vriendschappelik is, om dat hy vermogen heeft: hy vindt er fich feer door gevleid.

Daar was gisteren een onweêr, en ik geloofde gewis dat de raadsheer ons fou gespaard hebben; maar hy kwam nogthans. — Mama meent dat hy op mi verliefd is; trouwens, als man ware hy nog wel te verdragen. Wi willen fien hoe het fich voegt; ik wil ten minste van nu af aan vriendeliker jegen hem fyn; al ware het slechts, om dien ellendigen Brand wel degelik te krenken. — Jammer toch, dat de raadsheer foo volstrekt langwylig is.

Den 27den juli.

Ik ben thans den heelen dag op de bronne. Morgen wordt hier eene kamer ledig, en ik wil nu nog eenige dagen hier wonen.

Madame Langhof heeft mi verteld, dat heure dochter mi feer geerne fag, dat fi dikwijls naar mi vraagde en dat fi maar te bloode en te bescheiden is, om iets van heure neiging in myne tegenwoordigheid te laten blyken. Ik heb het eerst niet wel kunnen gelooven, maar nu ben ik er overtuigd van. Se is sedert twee dagen feer vriendelik jegen mi, en als ik heur van daag iets uit Klopstock voorlas, bemerkte ik plotselik, dat er tranen uit heure oogen braken. — Om oprecht te fyn, lieven vriend, moet ik u feggen dat fulks myn hert gebroken heeft; ik voel het thans dat ik fe bemin, de natuur overal heeft niewen aantrek voor mi, ik ben gelukkig. — Als fi mi maar beminde, foo als ik fe bemin!

Den 28den juli.

Ik heb mi verklaard, ik heb de toestemming. — Beschuldigt mi van geene overhaasting, dierbare vriend; hoe felden vindt men tegenwoordig een gevoelig hert? Men achte het kostelik, wanneer men het gevonden heeft.

Den 2den oogstmaand.

Morgen reise ik van hier af, en wel in gefelschap myner schoonmoeder; ik geloove, het fal nu juist een maand fyn, dat ik de stad verlaten heb. Hoe verheug ik mi van u weder te fien en u myne toekomende gade voorte-stellen.

Den 27den juli.

De raadsheer woont thans op de bronne, foo feer heeft hy fich aan ons vastgekleefd.

Ik fou thans meer kunnen wedden, dat hy werkelik op mi verliefd is. Onophoudelik beschouwt he mi met teerdere oogen; hy fucht en is dikwijls in gedachten verfonken. Ik bejegen hem vriendeliker en hy is daardoor feer gelukkig. Hy las ons van daag iets uit den Klopstock voor; hy leest feer slecht, en dan deed mi ook die onophoudelike kraam van engels en boofe geesten, die onverstandelike verfen en dat het gedicht volstrekt niet kluchtig was, foo veel verveling aan, dat ik van het ingehouden geeuwen feer in de kinnebakken kreeg. Myne oogen liepen er eindelik van over, en hy hield het voor aandoening.

Sedert defen oogenblik wordt hy nog veel teederder jegens mi; myne moeder is feer tevreden, en ik ben het byna ook.

Den 28den juli.

Hy heeft fich verklaard, hy heeft de toestemming. — Noemt mi niet rasch, lieve Louise, want myne moeder heeft gelyk. De ryke mannen fijn tegenwoordig felden, en men slage snel toe, wen er een fich aanbiedt.

Den 2den oogstmaand.

Ik kom terug, en wel met eenen bruidegom. — Eindelik fal ik u wederfien, lieve Louise, en gy moet seffens in de eerste dagen den raadsheer, mynen toekomenden man, leeren kennen. — Vaart tot daartoe heel wel.

En verder?

Allen kwamen gelukkig naar de stad terug, er wierd een gewoonlik huwelijk gesloten.

De krygsraadsheer wierd een getrouwde man; de gansche stad lachte en de bruid felve lachte een duetto met heure moeder.

En de raadsheer Kielmann!

Wel nu, die bemerkte dat hy fich verdwaald had. — Maar is niet al ons weten in dese wereld maar eene dwaling? — Hy trooste fich met dese gedachte.

***, Brugge, 10den maart 1846.

DE ENGEL DER LENTE.

DOOR MORITZ HARTMANN.

Een engel verliefd in de lente en heur pracht,
Ruischt neder op 't aardsche gewemel,
Het sterrenheir vonkelt soo lief in den nacht,
En trekt onse blikken ten hemel.

En de engel beveelt aan een saadkorrellyn
Op vlerkjes naar 't kerkhof te dwalen:
« Waar 't maagdeken rust, moet uw kiembedjen fyn,
Bloei daar als een lelie der dalen! »

En de engel beveelt aan een stengel nog teêr
Te wassen en hooger te groeijen:
« Gy staat in het woud eens den reiser tot leer,
« Als kruis by den afgrond te gloeijen. »

En de engel beveelt aan het klimop nog kleen
Te rekken de teêrgroene handen,
« Eens dekt gy daar puinen van brokklenden steen,
Haast storten die marmeren wanden! »

En de engel verdwynt met de sterren der nacht,
Met hem ryst de hope ten hemel,
De dood en de liefde doorfweven de pracht
Der lente in het aardsche gewemel.

F. M. DAUTZENBERG.

AAN LENORE.

Over eenige honderde jaren
Waren eens de prælaten verfaamd,
Toen werd een gewichtige vraagstuk
Onder al die prælaten beraamd.

« Spreek vry » fel de voorfitter allen,
« Spreek vry: hebben vrouwen een fiel? »
Velen haalden het Oud-Testament aan,
Velen pleitten naar nieuweren stiel;

Tegen, hebben dan velen gesproken,
Voor, klonk er ook menige stem;
Lang duurde de twist der prælaten,
Met heiligen yver en klem.

Lang duurde de twist der prælaten;
Maar hadde ik daar mede getwist,
'k Had gister in 't voordeel der vrouwen,
Al spoedig het vraagstuk beslist.

Veel beter dan heilige vaders
En heilige schriften te gaêr,
Tuigden my voor de fiel van de vrouwen
Uwe oogen foo blauw en foo klaar.

Maar weet wel, myn lieve Lenore,
Soo er nu te beslissen nog viel,
Dan sprak ik : « Schoone oogen bedriegen ;
Alle vrouwen en hebben geen fiel. » JOH.-ALF. DE LAET.

MENGELINGEN.

.*. Sedert een tiental jaren is de vlaemsche letterkunde in ons midden met reuzenstappen vooruit gestreefd. Echter hadden degenen die tot haren voortgang medewerken en de ontwikkeling der vlaemsche zaek behartigen, zich tot hiertoe uitsluitelyk bezig gehouden met het uitgeven van dicht en prozaschriften, van romanen en historische tafereelen. Het breede en vruchtbare veld der wetenschap bleef onbeschouwd. Thans zien wy, met hoop en genoegen, een tweede tydvak der vlaemsche geestesbeweging te gemoet, het tydvak van de beoefening der wetenschappen in de moedertael. Van over een jaer houdt de H. Conscience zich onledig met het schryven van een werk over de natuerlyke historie, en wil deze belangryke studie nog aentrekkelyker maken door het dichterlyke zyner voordragt. Nogthans zal hy de eerste niet zyn om het wetenschappelyke veld te betreden, daer de H. doctor Matthyssens hem hierop vooruit is geloopen met het gewigtige werk, dat wy hieronder aenkondigen. De NATUERKUNDIGE LESSEN (*Leçons de Physique*) maken een boek uit, dat tevens voor het volk en voor geleerden geschikt is, en de diepe kennissen, welke de geleerde geneesheer in zyne vorige schriften heeft aen den dag gelegd, schynen ons eene meer dan voldoende waerborg van de deugdelykheid dezes werks op te leveren. Wy denken derhalve, geregtigd te zyn om het onzen lezeren op eene dringende wyze aen te bevelen. — Daer de *Natuerkundige lessen* bestemd zyn om in de handen van 't volk te komen, meenen wy dat H. doktor Matthyssens wel zou doen met, ter gelegenheid van het *Electro-magnetismus*, ook een woordje over het *zoo-magnetismus* te zeggen, en de huichelaers en kwakzalvers, — die van de ligtgeloovigheid onzer burgers gebruik maken om hen in slaep te wiegen en hun dan diep in de beur te kyken, — eens duchtig te *critico-magnetiseren!*....

(*Gazette médicale.*)

. Wy hebben eenen brief ontvangen, waarin men ons berispt, het artikel geteekend „H„ blf. 368-371 te hebben opgenomen, dewyl in de naamlyst welke op het einde (blf. 369) staat, de namen vergeten fyn van den stichter

der antwerpsche rederykkamer, van 't brusselsch Tael- en Letterkundig genootschap, der *Verbroedering* en des *Taelverbonds*, des werkelyk verdienstvollen en nog altyd met den belangeloosten yver als voorsitter des *Wyngaards*, uitgever van het *Vaderland*, sekretaris van het Taelkundig genootschap, enf., werkenden *M. J. T. Vander Voort;* verder die onser dichteressen mevr. *Courtmans* en *Van Ackere*, die van *Vleeschouwer*, *Pietersz*, *Mertens*, *Roelands*, *Michiels*, *Boucquillon*, *Dodd*, *Wolf*, *Hoogeveen-Sterck*, *Ecrevisse*, *Van de Velde*, *Sleeckx*, *Stroobant*, die der componisten abt *Vooght* te Mechelen, *Robrecht* en *Evarist van Maldeghem* te Brussel, enf. Geerne souden wy desen brief in syn geheel hebben geplaatst, maar het belang onser lesers soude er onder geleden hebben, en dus sagen wy ons tot ons grootste spyt verpligt, ons by dit uittreksel te bepalen.

(Gebrek aan plaats dwingt ons de mededeeling van eenige andere artikels onser *Mengelingen* voor de volgende aflevering uitestellen).

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Illustrirter Kalender für 1846. Jahrbuch der Ereignisse, Bestrebungen und Fortschritte im Völkerleben und im Gebiete der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Zweite Auflage. Leipzig, Weber, 1846.

221 bladsyden druk groot 4° met 352 platen tegen den prys van 3 franken.

Bürger. Ein deutsches Dichterleben. Roman von Otto Müller. Frankfurt, a. M. 8°. Blf. 456. 6 fr.

De gansche hoogduitsche kritiek heeft dit werk als een' der beste romans gesien, welke de hoogduitsche letterkunde besit. De naaste aflevering sal er een oversigt van bevatten.

Grundriss der Geschichte der Schriftenthums der Griechen und Römer und der Romanischen und Germanischen Völker, von August Fuchs, Halle, 1846. 8°. Prys 6 fr.

(Een seer beknopt doch nauwkeurig tafereel der oude en nieuwe letterdommen; wat de schryver over onse jonge lettergewrochten segt is welwillend, maar seer onvolledig).

Gedichten en Balladen, door P.-F. Van Kerkhoven. Antwerpen. Buschmann. 8°, omtrent 250 blf. 2 fr.

Van K. is te gunstig bekend, als dat wy nog iets moesten byvoegen aan dese aankondiging. Het werk sal by het einde der maand april verfonden worden.

Het Onbekende Meesterstuk, drame in een bedryf. Het fransch van Lafont gevolgd, met eene inleiding door G.-F. Dodd. 60-70 blf. 12. 60 centiemen.

Wy hoopen, dat de heer Dodd, die reeds soo vele blyken van bekwaamheid heeft gegeven, ons weldra op eenige andere vertaling sal vergasten, die niet « het fransch gevolgd » is. — De persoonen, welke op dry ex. inschryven, sullen het berymd verhaal, de Valkenvanger, kosteloos ontvangen.

Holberg's danske Skueplads, eller samtlige comedier i eet Bind; udg., af A.-E. Boye. Med Anmerk. og Tillæg. Kiœbenhavn, 1845. 8. 2 Rdl. (8 fr. 25 c.)

Ræder Munch, Den norske Statsforfatnings Historie og Væsen. Ibid. 1 Rdl. (24 fr.)

Nogle Smaadigte, af Esaias Tégner, den originale svenske text med modstaaende dansk Oversættelse, af C. Moeller, 2den forœgede udgave, Kiœb. 1845, 1 Rdl,

(Een voortreffelyk boek voor degenen, die de beide noordsche talen met elkander willen vergelyken) Men vindt er de schoone Idille van Tégner over de eerste communie, (Nattvards barnen).

JAARBOEKJES EN JAARBOEKEN.

Overal en langs alle kanten, in Holland, in Engeland en Duitschland yvert men tegen de lieve vlindertjes, die elk jaar rond het midden van december uit de pop sluipen en het land rondvliegen, voor 't meest sich op toilettafeltjes nedersettende, nu en dan ook eens in de boekenkas des lettervriends sich verdolende en—stervende met den laatsten dag van january. Waarom se toch vervolgen? Sy sterven immers van self en soo gaauw, de armen, en men hoeft se niet dood te slaan.—Ja wel, maar sy doen veel kwaad gedurende dien korten leefstyd.

Wanneer eene letterkunde begint, uit den nacht der vergetelheid optestaan en weder de plaats te hernemen, die sy eens had, en slechts door de ongunst des tyds voor eenige eeuwen verloor, dan is elk teeken van leven welkom. In het begin der lente ja, sien wy verrukt den eersten garshalm, brengen wy onse vrienden vol vreugde het eerste madeliefje en sy wy sier op eenen ruiker van windroosjes, die wy later onbeacht in wei en woud laten verslensen, indien sy niet door buitengewoone grootheid of schoonheid onse blikken boeijen. Soo begroeten wy ook anno 1833 en in de navolgende jaren elken nieuwen dichter, die sich onder ons vertoonde en hoe weinigbeduidend hy ook was, wy prefen hem als onsterfelyk. Namen, die men buiten hunne parochie nauwelyks kende, of die nu finds lang reeds in Lethe verfonken liggen, werden als « *Zuilen van de kunst,* » gelyk men se te Oostende fou noemen, geroemd; De Simpel, Wyllie, Meynne, Van Loo, De Vlaminck, Doornaert, Renier blonken voor eeuwig « als heldere starren aan Vlaamlands letterhemel. »

Die eerste lentetyd ligt nu achter ons, wy gaan langfaam den

fomer tegen. Onfe poogingen hebben onfe letterkunde weêr op haren ouden troon verheven, Europa fiet op ons en vertaalt voortbrengselen onfer dichters. In alles wat wy beginnen, wat wy doen, laat fich voortgang bespeuren, alleenlyk niet in onfe jaarboekjens; die blyven de ouden, gebrek lydend aan echte en regte en deftige poëfy, vol middelmatigheid. Wel steekt er hier en daar eens de prosa het hoofd op, maar foo schuchteren en foo armoedelyk! En toch konden even de felfde jaarboekjes foo inhoudryk worden, toch konden fy foo fegenryk werken! Daarvoor moest echter eene geheele hervorming er van gebeuren, derfelver strekking moest gedeeltelyk eene andere worden.

Reeds vroeger hebben wy ons tegen de verfenfabricatie verfet en bovenal onfe jonge schryvers aangemaand, fich met ernstigere studien befig te houden. Dit kunnen wy hier slechts herhalen; wy moeten hen befweren, eenen anderen weg in te slaan, indien het waarlyk hun wil is, voor de heilige vlaamsche faak te werken. Door rymelaryen wordt ons volk nooit beschaafd; het foekt ook niet alleenlyk het aangename, maar tevens het nuttige in onfe letterkunde en feg my eens, om de liefde Gods, wat kunnen wy den volke nuttigs aanbieden?

Onfe jaerboekjes waren er bovenal toe geschikt om het nuttige en aangename te vereenigen, of wilden fy dit niet, dan kon men het voorbeeld van andere germaansche landen navolgende, eens beginnen, hun degelyke en deftige en altyd en overal hunne waarde behoudende *jaarboeken* ter fyde te stellen. Als model van een fulke aanfien wy het:

Niederrheinische Jahrbuch für Geschichte, Kunst und Poesie. Bonn, 1843-1844. Blf. 376 en 344. (Met Platen.)

Eene kostelyke historische verhandeling van de perel der hoogeschool te Bonn, professor *Dahlmann,* opent den eersten jaargang. Haar titel is « Emmerich » en er wordt een der hoofdpunten in besproken, die tot de tegenwoordige verwarringen en stryden nopens het hertogdom *Schleswig* aanleiding hebben gegeven. Prof. *E. M. Arndt,* de onsterfelyke fanger van het duitsche nationaallied, volgt met een kort antwoord op de vrage: « Der Aulberg, wie mufs er heifsen? » Dan komt prof. *J. Aschbach* met eene hoogstbelangryke verhandeling over de politische

werkſaamheid van den keulſchen aartsbisſchop Bruno I; onſe tegenwoordige ſtadsgenoot prof. *C. P. Bock,* met een heerlyk en diepgrondig verſlag over Albertus Aquensis; *Alexander Kaufmann,* met eene korte geſchiedenis der abdy Heisterbach onder hare dry eerſte abten, prof. *H. von Sybel,* met eene verhandeling over den keulſchen aartsbisſchop Conrad von Hochſtaden en prof. *Löbell* (die eenen ſoo goeden naam in België heeft) en Dr *Müller* met karakterſchetſen van Niebuhr en Münchow. By deſe korte opgave ſal men toch genoeg erkennen, hoe mild de afdeeling geſchiedenis in den eerſten jaargang verſorgd werd. Niet min goed is er de tweede afdeeling, *kunſt,* vertegenwoordigd en onder de kunſten bovenal de *bouwkunſt.*

Dr *Jac. Burckhardt* uit Basel deelt er een artikel mede over «die vorgothiſchen Kirchen am Niederrhein,» dat wy ſooveel te meer een weinig uitvoeriger willen beſchouwen, daar nog de laatſte dagen ons een bewys gaven, hoe weinig men by ons (bovenal in Belgiëns hoofdſtad) den voorgothiſchen of romaanſchen bouwtrant te waardeeren weet. Brussel beſat eene, ſlechts éène romaanſche kerk, de eenigſte tegelyk van de geheele omſtreken, die van Sint-Jan; welnu en die eenigſte veteraan uit de voorgothiſche tyd ſinkt ſoo even onder de hamers, welke de winkeliers van den gemeenteraad er na toe ſonden; hy ſinkt, om plaats te maken voor eene *marktplaats.* O hoor het, gy Duitſchland, gy die elke parel uit die eerwaardige tyden met ſoo veel ſorgvuldigheid weder opſmukt, gy die ons uwe baſiliken en dommen weder in den ouden glans voor het oog toovert, ſoo ryk en ſoo ſchoon, als had de sedert ſes en acht eeuwen ontſlapene meester er juist de laatſte hand aangelegd; hoor het, met wat nameloſe impiëteit Brussels burgemeester en gemeenteraad eene romaanſche kerk, de oudſte der hoofdſtad, welke eenen Godevreed Ier tot ſtichter en Innocens II tot inwyder had, doet afbreken. O ſchande over u, nieuwe Vandalen!

Het verlies der Sint-Janskerk ware minder te betreuren, indien ſy aan de oevers van den Rhyn had geſtaan, te midden der tallooſe kerken van denſelfden bouwtrant; hier te Brussel echter is de afbreuk, wy herhalen het, onvergeeflyk. Onder de redenen tegen het laten beſtaan der kerk, welke wy hoorden opwerpen, was ook

die : dat de styl ervan onschoon was. Vooreerst moet men niet onbeacht laten, dat de vensters en het inwendige van 't schip door onkundige vervormingen hun karakter hadden verloren, 't geen toch feer gemakkelyk herstelbaar was. Maar wy weten ook dat kunstkenners gelyk Quatremere de Quincy, den rondbogigen of romaanschen bouwtrant weinig achten, hem noemende *den trant der willekeur*. Hoe ongegrond echter dese meening is, behoeven wy hier niet te bewyfen. Men schimpt het detail als slecht, de compositie als plomp en ruw, men spreekt van kinderachtige versiersels, maar by al dit blyft het toch altyd waar, fegt Burckhardt met regt, « dat de romaansche bouwkunst een der edelste scheppingen van den middeneeuwschen geest is en dat wy haar eene hooge æstetische waarde moeten toekennen. » Volgen wy hem verder na in fyne verhandeling.

Wat eene groote opgave had de romaansche bouwkunst te volvoeren! In de geheele kunst der ouden was de *binnenbouw* nog onontwikkeld en hoogst gebrekkig, hy is in de weinige gevallen, waar hy bestaat, slechts een naar binnen gekeerde buitenbouw: Wel had Rome den *bogen* en het *welfsel*, fonder dewelke er geene monumentale binnenbouwkunst mogelyk is, uit fyne oudetruskische kunsttyd, maar met een feer ruw detail en onschoone hoofdmassas. Gretig nam Rome de grieksche vormen aan en vermengde fe met fyne etruskische. Een der laatste voortbrengsels der foo gevormde romeinsche kunst is de oudchristelyke basilika. Sy heeft al de onvolkomenheden en tegenstrydigheden der romeinsche bouwwyfe, maar een nieuwgewonnen princiep, welk fy eerst met bevreesdheid aanwendt, stelt ons schadeloos voor alle hare gebrekens : *het doorfichtlynstelsel van het inwendige*. Er was een geest in de elementen der antieke bouwkunst gevaren, die dese voor en na uiteen moest dryven. Nieuwe hoofdvormen ontvouwden fich en met en na defelve ook nieuwe details; maar het kostte veel moeite.

De verdere beoefening der bouwkunst viel nu hoofdfakelyk den Germanen ten deele, hun, die nevens de Hellenen het eerste kunstvolk der wereld mogen genoemd worden. De Romein was slechts de middelaar tusschen beiden. Den Germanen was het voorbehouden, in de duitsche gothik de binnen- en de buiten-

bouwkunst foo met elkander te vereenigen, dat beiden elkander doordrongen en dat de binnenbouw leerde, fich *door* den buitenbouw uit te drukken. Rond het midden der 13de eeuw was defe wedergeboorte der architektuur, welke van het beginsel des welfselbouws uitging, voleind, en wel foo dat de oplossing van het raadsel een ander nieuw grondstelsel werd, de *naar boven* strevende ontwikkeling der massas. De diepere navorsching leert ons, hoe defe omvorming der bouwkunst, misschien de grootste daadfaak der gansche kunstgeschiedenis, fich in de geheimrykste diepte des door het christianismus magtig opgewekten germaanschen volksdoms verliest. Tot dit *streven naar boven*, « dieser völligen Ueberwindung der Bedingungen des Stoffes ohne die geringste mechanische Gewaltsamkeit, diesem Aufspriessen der Kraft in mächtigen Thürmen und Strebepfeilern und diesem harmonischen Verklingen derselben in durchbrochenen Wänden, in Blättern, Zacken und Blumen » is in de voorgothische kunst de grondsteen geleid geworden en ter ontwikkeling van dit styl hebben de rhynsche kerken niet weinig bygedragen. De eerste beslissende stap daartoe was de samensmelting van den toren met de kerk tot een harmonisch geheel. Toen eerst de rein verticale vorm van den toren in het plan mede opgenomen was, moesten ook de overige vormen der kerk natuurlyker wyfe eene ontwikkeling naar de hoogte verkrygen. Dit echter gebeurde niet foodra; de dom te Mainz heeft, b. v., by fyne vier torens en twee koepels toch ronde welfsels, maar die vereeniging van toren, koepel en rondwelfsel is reeds merkweerdig, want toen fag de Italiaan in fyne basilika nog slechts de verheerlykte horizontaalvlakte en hy bouwde den toren geheel afgefonderd van de kerk.

De oudste torenvorm fyn wel de kleine ronde torentjes op de beide kanten des gevels (dom te Mainz en Trier); weldra (xie eeuw) verschynen twee torens op de fyden der koornis (apsis), dan eindelyk komen later de twee hoofdtorens aan den voorsten gevel, gelyk wy fe te Brussel, Antwerpen en elders befitten. In Engeland slechts is de latere koepeltoren, te midden van het kruis, grooter dan defe hoofdtorens, elders beheerschen fy den geheelen bouw. — Langfaam ontwikkelt fich nu de *koepel*, waarvan Burckhardt met regt fegt : « Merkwürdig bleibt es immer, dafs dieses Glän-

zendste des Ganzen in den Kirchen am Rhein wie überall, keineswegs den heiligsten Raum der Kirche, den Hochaltar, bedeckt, sondern die Durchschneidung der Kreuzarme bezeichnet. » Aan het Oosten (waaruit de koepel waarschynlyk afstamt) herinnert de kleine koepel der apostelenkerk te Keulen; later wordt fy meer en meer als toren behandeld. Nergens vindt men die koepels en torens foo ryk en in foo groot getal, als aan den Rhyn; in Frankryk treft men feldfaam meer dan twee torens aan, hier en in 't overige Duitschland evenmin.

Reeds feer vroeg dus verliet men op de oevers van den Rhyn de vlakgedekte Basilica met hare eenvoudige fuilen en reeds aan de keulsche kapitolskerk (1046) vinden wy halffuilen; dus moest fy wel gelyk alle hare oude fusters van den grond op welfsels berekend fyn. Maar waren defe kerken meer ontfagwekkend door hare welfsels, dan werden de nog in den Basilikentrant gebouwde tempels nu bevalliger. « Je anspruchloser die Hauptformen waren, um so eifriger mufste man bemüht sein, sie durch Reichthum und Eleganz zu heben. » De rhynsche bouwwerken hebben bykans geene sieraden op te wyfen; slechts de *bogengaanderyen* komen op, fy moeten ons schadeloos stellen voor andere schoonheden van 't detail, en fy doen dit, daar tegelyk ook de ontwikkeling der innerlyke hoofdvormen ryker wordt. Bovenal verschynen de. gelyk het koor, halfronde schilderachtige kruisarmen, die bykans uitsluitelyk den Rhyn toebehooren, en ook, hoewel feldfaam, by gothische bouwwerken verschynen, foo op eene hoogst schoone wyfe aan de lievevrouwekerk te Trier en de Elisabethkerk te Marburg, recht verknocid aan den dom te Meiland. — Eene andere eigenaardigheid der voorgothische werken is de breede *voorbouw,* die aan den Rhyn meestendeels eenvoudiger en bescheidener is dan by de fransche, saksische en fuiddultsche.

De schryver sluit fyne verhandeling met de woorden : « Es wäre ein grofser Gewinn für die Culturgeschichte, wenn eine umfafsende Gesammtbehandlung der vorgothischen Bauten am Rhein, vom Dom zu Aachen bis auf die Nachahmungen der Jesuiten auch diese Uebergangsperiode mit der Zeitgeschichte in Zusammenhang bringen könnte. » Soude onfe Schayes defe woorden niet als aan hem gerigt moeten beschouwen? Wy scheiden van den schryver met

den hartelyken wensch, dat hy ons weldra met eenige nieuwe verhandeling van dien slag beschenke; fy is hoe kort ook, toch grondig en leerryk.

Prof. Nöggerath, wiens naam eenen foo goeden roep in Duitschland en elders heeft, volgt op Burckhardt met eene verhandeling over de antike fuilen in den dom te Aken. Karel de Groote liet defelven eens uit Rome en Ravenna komen en versierde er den heerlyken dom mede; onfe fransche vrienden roofden fe, gelyk honderdduifend andere dingen, maar fy moesten fe toch in 1815 weêr teruggeven en nu worden fe op bevel des konings van Pruissen, die de groote kosten (rond de 90,000 francs) ervan op fich nam, gerestaureerd en weêr op hunne oude plaats gesteld. Eene tweede verhandeling van denfelfden schryver spreekt over « die Bausteine der Münsterkirche in Bonn » en is, gelyk de evengenoemde van het grootste belang. De uitgever *L. Lersch* deelt een feer belangwekkend historisch onderfoek mede over « *Gerhard von Are, Erbauer des Bonner Münsters,* » Dr K. Ch. Beltz uit Elberfeld eenige met veel liefde en forgvuldigheid bewerkte opmerkingen over de oude Cisterzienserabtdy Altenberg, met hare overschoone kerk, een der heerlykste bouwwerken in den foogenoemden gothieken trant.

Niet min ryk aan deftige arbeiden in de afdeelingen *geschiedenis* en *kunst* is de tweede jaargang, dien ook de oudkrachtige *Arndt* met een, eenen echtduitschen geest ademende artikel, over de ridderburgen en het ridderleven in de Eifel opent. De als schryver over de oudduitsche kunst geachste pastoor *Prisac* spreekt over « *Dormagen und seine nächste Umgebung,* » pastoor *Meuser* geeft gewigtige bydragen tot de geschiedenis der hoogeschool te Bonn. Hadden wy toch onder onfe vlaamsche priesters er eenigen, die gelyk de twee herders van *Rheindorf* en *Alffter* hunne foo talryke vrye stonden ertoe besteedden, de geschiedenis der plaatsen der omstreken na te gaan, waar hun bischop hen heenfond; wat al schatten voor de historie konden fy niet opdelven! Welk eene menigte belangwekkende monographieën konden fy ons niet schenken! Maar, helaas, de Cartons, van de Putten en de Rams fyn feldfame verschynsels onder ons!—Ook *A. Kaufmann* en prof. *Aschbach* vinden wy in defen jaargang

weder, den eersten over *Caesarius von Heisterbach* handelende, den andere met een geschiedkundig onderfoek over het leven van den keulschen bisschop St. Cunibert. De uitgever, de yverige *Dr L. Lersch* sluit de afdeeling *Geschichte* met eene feer grondige verhandeling over « Erzbischof Anno II von Cöln. » Waardig opent de volgende afd. een meesterlyk opstel van onfen reeds aangehaalden geleerden stadsgenoot prof. *C. P. Bock :* « Die Bildwerke in der Pfalz Ludwigs des Frommen in Ingelheim. » Hoogst welkom was ons de gift van *Dr Beltz,* over de frescoschilderyen in de nieuwe stadhuisfaal te Elberfeld. 'T valt moeijelyk om begrypen, hoe by ons, waar de schilderkunst in foo grooten bloei staat, het *al fresco* nog foo gansch in 't duister liggen kan, terwyl aan den Rhyn en in Beijeren werken in dien aard geschapen worden, die men stout nevens de besten uit de oudere tyden mag stellen. Dat wy in Brussel nog geene nieuwe *al frescos* hebben, laat fich begrypen, in Parys fyn er ja ook nog geene; maar Antwerpen en Gent konden toch eindelyk eens beginnen. Geld ontbreekt niet. Wilden de kerkfabrieken van Sint-Nicolaas te Gent en van Sint-Salvator te Brugge, by voorbeeld, een weinig meer smaak en piëteit en veel min grafschendenden overmoed hebben, den fouden fy er eerder op denken, de wanden hunner tempels weêr met frescoschilderyen te verfieren, dan de grafferken uit de heilige plaatsen te werpen en defe, die toch de weldoenders der kerk dekken en hunne namen voor het nageslacht moesten bewaren, of voor geringe pryfen aan eenen koopman in marber aftestaan, of er de namen en opschriften te laten uitkappen en fe dan schoon plat en effen (gelyk de geesten der heeren kerkmeesters in 't algemeen fyn) weêr in de kerk te laten leggen. Met de diepste verontwaardiging fagen wy over eenige jaren dit vandalismus, dat helaas, eerder nagevolgd fal worden, dan de lust tot het smaakvolle verfieren der kerken; toen was het ons geen raadsel meer, hoe men aan eene andere lieve gothische kerk van Brugge een beneden alle begrippen leelyk en smaakeloos grieksch portaal, kon fetten. Sekere lieden kunnen immers nog niet uit de rederykery komen, noch in kunst, noch in letterkunde.

Ook de afdeeling *Poesie* is in den eersten jaargang ryk aan schoone stukken. *Arndt* toont ook hier de eeuwige jeugd van fynen

geest, welks kracht nog nagenoeg defelfde is, als in de groote jaren, waar hy het duitsche nationaallied fong, en wanneer fyn lied duifende franschen den dood toeklonk, omdat fy fyn vaderland met onheiligen voet hadden betreden, met onheilige hand hadden geschonden. Syn « *Traum* » is nog evenfoo antifransch, fyne « Lust des Geistes, » nog evenfoo jong, als de beste liederen uit de krygsjaren. *Simrock* geeft ons twee avonturen « Aus Ecken Ausfahrt » — wanneer toch krygen wy eenen Simrock! *Friedrich Rückert* leverde « Eine Perle, » een des grooten dichters waardig stuk. *Wilhelm Müller* de fanger der griekenliederen, geeft ons nieuwe bewyfen van fyn heerlyk talent in fyne *Melodieën*, tien liedekens foo foet, foo geurig, dat wy hun slechts weinigen uit onfe letterkunde ter fyde kunnen stellen, uit de hollandsche litteratuur misschien de allerliefste liedjens van Beets en Heije. *Wilhelm Smets* doet ons, hoe feer wy hem ook achten, toch bykans vreefen voor fyn vyftig-romanzig (?) gedicht, *Christophoro Columbo*, waaruit hy ons hier proeven mededeelt. Sulke langdradige dingen passen niet voor onfen tyd. *Vermittelung* door Pfarrius is schoon; de vertalingen van Velten uit het engelsch daartegen fyn slecht. Men vergelyke onder anderen de vertaling in de Brittania van Byron's lied op den dood des generaals (Frankfurt 1842) waaruit wy slechts eene strophe fullen overnemen :

Es schlofs sich kein Sarg überm Herzen ihm zu,
Kein Leichengewand durft er tragen,
Er ging als ein echter Soldat zur Ruh,
Um die Schultern den Mantel geschlagen,

die Velten foo vertaalt :

Kein unnützer Sarg seine Brust bedeckt,
Kein Leichentuch macht ihm Beschwerde;
Er lag wie ein Krieger zur Ruh sich streckt,
Im Mantel auf nackter Erde.

Kinkels Otto en Adelheid is hoogst lief. De dry Sonnetten van *Geibel* verdienden wel, dat fy niet lang op eenen vertaler moesten wachten; den geleerden en yverigen uitgever (Dr Lersch) fien wy liever op eenig ander veld, dan op dat der dichtkunst. — De platen welke het boek verfieren fyn feer rein gesneden.

Scheidende van het werk, moeten wy nog eens den uitgever hertelyk voor hetfelve bedanken en te gelyk den wensch herhalen, dat het weldra als model worde genomen voor een vlaamsch jaarboek, wat dan toch eindelyk eenigen ernst onder het volk en eenige hoop te meer voor de toekomst der vlaamsche faak onder de beschaafde wereld in 't algemeen bragt.

Geschiedenis en *kunst*, fie daar twee oneindige velden voor grondige studien onfer schryvers. Van alle vlaamsche steden heeft *slechts Antwerpen* eene goede monographie, en over schilder- en beeldhouw- en bouwkunst befitten wy nauwelyks eenige onbeduidende opstellen, en wat heerlyke schilderyen hebben niet onfe mufæen en wat schoone beeldhouwwerken onfe tempels, wat prachtige dommen en kerken en andere gebouwen onfe steden en dorpen. Hoeveel kunstvragen verwachten hare oplossing van ons! Maar wy laten vreemdelingen er fich mede bemoeijen en slapen op onfe verfen. Slaapt gerust!

Brussel, 10 mei 1846.

J. VANDERBEEK.

ROWNA, eene fantastische legende door EUG. ZETTERNAM. Antwerpen, 1845, in 32, 93 blf.

Iedereen kent de Jippenessen, Zigeuners, Bohemen of hoe men fe noemen wil. Welnu, over eenige honderd jaren fag men die Jippenessen niet geerne in Duitschland, men vervolgde hen felfs en elkeen mogt fe ongestrafd dooden. Ten dien tyd heerschte « in Duitschland, over het ryke landschap dat (aan) de oevers van den Rhyn paelt (?) » en heer of baron, die vroeger eens eene Jippenes met haar kind omverre had geschoten, later echter de Bohemen beschermde als « bondgenoten, welke op fynen wenk bereid waren om met hem te veld te trekken. » De gedoodde Zigeunerse begon aldra na haren dood foo gruwelyk te spooken, dat al de boeren en edellieden, welke omtrent de moordplaats woonden weg liepen. De andere Jippenessen vreesden het spook niet « *liefkoosden de bloedstreek* » en gingen er woonen en maakten er een helsch gedruis. Sy reden op vurige draken en bokken, en bragten de arme sterren felfs uit hun evenwigt, die

dan kopover in 't kamp der Zigeuners vielen, en daar gebruikt werden, om in kroonen gevlochten, de hoofden der danfende makkers te versieren. Nu verhuisden de boeren nog meer uit de omstreken, slechts een « naastliggende slot Gallaerd » (een echt-duitsche naam !) bleef bewoond, want diens « slotvoogdes » had de duivelen onder de pantoeffel.

Eens 's nachts dansten de Bohemen wèer en baden tot de duivelen der hel en die antwoordden door een « huilengekras » en fy maakten fulk een getier « dat de boschzwynen hunne krochten ontvlugtten. (!!) » Daar komt plotselings een bode op eenen vogel « *met lederen vierken,* » gloeijende oogen en brandenden adem en fegt aan de vrouwen, dat hunne mannen terug fullen komen en vliegt dan weêr verder en *door de muren (?!) van het slot* Gallaerd. Tegen eenen muur echter stuit hy, het is die der kapel, maar de Boheem dwingt hem door eene magtige befwering en hy moet nolens volens volgen en stuipt in de kapel, waar hy foo gemarteld wordt « *dat hy fweet,* » de kolommen opklouterd en andere evolutiën maakt. De Boheem klimt er af, de draak vlugt in — eenen onderaardschen gang; brrr! Twee vrouwen nadert hy daar, een oud leelyk wyf met eene lamp « die meer stank en damp » als licht geeft en eene meid, van dewelke de schryver ons hoogst kiesch vertelt : « Het was gemakkelyk te fien dat Idonea, de slotvoogdes van het kasteel Gallaerd, hoewel ongehuwd, in den maegdenkring geene plaets meer nemen kon.... »

Die juffrouw dus wil weg uit dien gang; het oud wyf, Rowna, fegt : Volgt my. « Het helsch gedrocht, dat altoos onzigtbaer bleef, was al nader gekomen, *het smolt fich toen in den adem der Boheemsche en bezielde haer.* » Na dat fe dien lederen draak verslonden heeft, wordt Rowna woedend, natuurlyk, er begint een tragikomiek dialoog, dan valt Idonea « *onbewust* » neêr en de Boheemsche draagt haar in de kapel, in welker midden fy het meisje, gelyk eenen patatenfak « ter aerde wierp. » De lamp fet fy op den grond; « fy verlicht flauw eenige voeten in den omtrek » (blf. 28). De lederen draak echter wil Rowna niet in de kapel weten en « tergde haer zoodanig, dat fy fich knarstandend op de borst sloeg. » Daardoor wordt het oud wyf nog woedender; wel wil een goede engel in haar spreken, maar die lederen draak

klopt hem en de arme engel vlugt. « Woedend » houdt Rowna een heerlyk monolog en loopt « naer het hol, » waar de Boheem verborgen fit. — Idonea ontwaakt, « de kilte der grafzuilen (brrr!) geeft haer het bewustzyn weêr, » dat nauwlyks eenige voeten verre den omtrek verlichtende lampje « kaatst hare lange schaduwe op den muer, » de wind loeit, het is een vreeslyk oogenblik. Idonea wil bidden, maar nu komt Rowna en wil niet hebben dat fy bidde; de twee vrouwen beginnen weêr een hartroerend dialoog « op de grafsteden der voorouders » van Idonea. Plotselings verdooft Rowna's lamp en beschynt dan alles « met een doodverwig kleur; » de filveren godslamp valt van het welfsel en aan stukken, de grond beeft. — Idonea bid de Jippenes om genade, Rowna lacht en hoont. Heb my toch weêr lief! smeekt Idonea en Rowna roept « woedend : » U liefhebben! U... Idonea... dan zoude ik my zelve moeten doemen en vervloeken en ik zoude myne eigene vervloeking nog niet waerdig zyn. (?!) » Nadat dan Rowna nog eenigen tyd geschreeuwd en Idonea gesnikt heeft, ervaren wy door de oude, waarom fy Idonea haat, namelyk — wyl de moeder van het meisje de zwangere Rowna van de deur stiet en « van het slot smyten » liet. Toen namelyk had Rowna « in woede de onbarmhartige vrouw » vervloekt : « Uwe Idonea zal jong hare eer verliezen; men zal haer lasteren als eene *ligtekooi* (!), om dat zy nooit in huwelyk treden zal!... Haer wicht zal sterven, eer zy wezenlyk moeder is en na hun beider dood zal ik hun kasteel verbranden en my onder zyne puinen begraven, om myne slagtoffers in de hel weder te vinden en daer nog te folteren! (!) Voor u zal de zon geen driemael meer dalen, want dan reeds zal uwe ziel den duivelen ter prooi geworpen zyn. (!) » Soo « schreeuwde Rowna, Idonea *verslindend* aenziende, welke *stuiptrekkend* ter aerde *plofte*, » Brrrr!! Rowna verliet het kasteel, baarde onder eenen boom eenen foon « en toen fy hem omhelsde, omarmde fy eenen *bevroren vleeschklomp(!!!)* » Sedert toen leefde Rowna « voor de wraak; » fy is ook schuld, dat Idonea bevrucht is : « Reine liefde kan niet onteeren; ik moest uwe vlam vuil en stinkende (!) maken; gy dronkt beiden een drank door my bereid, dewelke in u de vurigste drift onstak... de wellust.... » Doch dit laat fich niet afschryven 't is al te onkiesch,

genoeg Idonea *ſucht* : « Genade voor myn wicht! » en Rowna *huild* : « Voor niemand! » en dan begint ſy beſweringen, roept God en den duivel in eenen adem aan en — o lieve lefer, neem al uwen moed te ſamen! — « De graven openen ſich; lange magere ſchimmen met grove pyen gekleed, welke (de pyen) in de eene hand een kruis en in de andere eene brandende fakkel droegen, stegen er uit, doorzweefden de kerk en plaetsten zich daerna in eene kringvormige ry. » Dit ſyn de voorouders van Idonea; een van de ſchimmen heeft « vlammende oogen, een verſengd kleed en eene smeltende fakkel, » dit is Idonea's moeder. Rowna wendt ſich nu sprekende tot den geestenkring, welke « haer helpen ſal, hare wraek volvoeren... » « Alle de ſchimmen als ook Rowna staken de handen dreigend uit naer den geest van Idonea's moeder, welke *knarstandend* verſonk. Alsdan haelde eene schoone TENORSTEM eenen zang op, » de geesten ſingen een liedeken dat « de grond davert en de glazen kletteren » en als die loffang ten einde is, verdwynen ſy en gaan naar huis. Rowna is nog niet moê van beſweren en gaat er stillekens meê voort : « eensklaps doofte het licht uit, de ruiten der ramen scheurden of vielen met een helsch gekletter uit hunne kozynen, de grond beefde. » Rowna trok Idonea naar het einde der kapel en toonde haar door het venster den ridder *von Reylan* (hoe duitsch!) haren minnaar. De lieve jongen ſit op eene groene mosbank, kykt naar de maan en ſingt « de schoonheid zyner vriendin, *hare deugde* (?) en de liefde welke hy voor haer voedde.... » Morgen denkt hy ſynen « adem met heure zachte ziel te vereenigen, » maar hy rekend ſonder den weerd, want eensklaps komt een Boheem en steekt hem dood. « Idonea *liet eenen harden schreeuw* en viel plat ter aerde » — alles verdwynt, « de kapel wordt als voren door de egyptische lamp met een groenachtige doodskleur verlicht. Rowna *haelde ratelend eenen kreet uit hare wreede borst*, » de Boheem komt en opent eenen grafput; Rowna trekt « de slotvoogdes over de krocht, zoodat het meisje, indien zy de oogen opende den put peilen en de venynige en vuile dieren zien kon, welke in denzelven rond kropen. » Maar Idonea zag niets « en te vergeefs riep haer Rowna in het oor : « Hier wacht ik u morgen! » ſy lag beweegloos — ſy baart of baarde reeds, de tyd is onbestemd, de

beschryving van dit oogenblik een elativ van wansmaak en onkieschheid. De Boheem neemt dan het « bestorvene meisje » op den rug en draagt het in het bed; weinige stonden later vliegt die lederenbevlerkte draak met Rowna en den Boheem weg en — de historie is uit? By verre niet, beminde lefer. Nog leeft Idonea en Rowna en de Boheem en de schim van Idonea's moeder en de andere Bohemen en de boeren, welke rond het slot Gallaerd woonen. Bykans alle defe personagies moeten nog gedood worden en fy worden dit op de blf. 55-93. Hoe, o lieve lefer, lees het, want slechts een Eugenius Zetternam kan fulk iets beschryven; wy verklaren ons te onmachtig, een uittreksel uit den rest des verhaals te geven. De lederen draak spelt bovenal nog eene afgrysselyke rol en krygt fyn paspoort, wat hem « eenen *prins der duivelen* » noemt; hy « *snorkt* gruwelyk, *huilt* met eene scherpe en doordringende stem » en fet fich « met helsche heerlykheid eenzaem op den grootsten toren van het kasteel, » smelt later weér en « *liet zich door Rowna in haer hart zuigen* TOT BY HARE ZIEL, » enf., enf., enf.

Tot foo verre de scherts. Defe meer — of min — als belachelyke opeenstapeling van dolle effektmakeryen, karrikatuurachtige woede of maankykery dus heet: eene fantastische novelle. O, Rowna is een sprekend, een levendig bewys, tot welk eenen graad van wansmaak het lefen en bestudeeren der hedendagsche fransche letterkunde leiden kan; want dat de schryver niets als fransche werken las en bestudeerde, dit fegt elke bladfyde, elke regel. Is het echter niet een ware jammer, onfe jongelingen foo te fien ondergaan in de aanbidding van het slechtste en verfoeijelykste, wat ooit de fraaije letteren fagen?

Maar kunnen fy anders? Is het anders mogelyk? Moeten wy vragen. Buiten het vlaamsch is het immers alleenlyk het fransch, wat onfe jeugd aanleert, fyn het slechts fransche boeken, die fy leest, want het duitsch, het engelsch en de noordsche talen moeten fy ja volgens het stelsel van vader Nolet verfoeijen, indien fy niet willen *germaniseert worden*. Maar dan kunnen onfe schryvers ja hollandsch lefen, meent gy welligt, myn goede lefer. Ja, maar vader Nolet fal ook hier een *maar* byvoegen, want fyn van Lennep, Mej. Toussaint e. a. niet reeds germaniseert?

Wat, wy herhalen het, leeren fy in die fransche schryvers? Sie, lees Rowna. Een afschuwelyk materialismus, waarin fy langfamerhand te niet gaan. Wy fien perfonen, felfs handelende perfonen, maar fy fyn als marionettepoppen; fy bewegen armen en beenen en handen en voeten; maar wy weten niet, waarom fy fich bewegen. Indien fy nog eenig belang inboefemen, dan is het door het fonderlinge dier bewegingen; wy gevoelen hier en daar nog eenig medelyden met een verleid meisje, een doodgeslagen vader of broeder of gade, eene bedrogen echtgenote, maar dit medelyden is slechts oogenblikkelyk, want eenen stond later lachen wy met ons felve. Dit is niet by goede gewrochten het geval; daar blyft de illusie ons by en nog na jaren weenen wy over eenen koning Lear, over eenen Hamlet, lachen wy over sir John Jalstaff en de Schildburgers. Waarom? wy hadden met levende wefens, redelyke, denkende schepsels te doen.

Walter Scott en fyne school navolgen willende, leggen vele onfer dichters fich hoofdfakelyk op het beschryven toe. Bladfyden, ja gansche vellen door, lefen wy anders niets, als dat fulk een kasteel op fulk eene plaats stond en foo uitfag; dat die of gene jongeling, dit of dat juffrouwken die en die oogen, hairen, wenkbrauwen, wangen, kin, mond, kleederen, schoenen, koufen, enf., had; maar, welke fielen in die kleederen en die lichamen steken, dit fegt de schryver ons niet en daar eene rood of wit geschilderde kamer en een rood of wit kaakje in ten grond hetfelfde voor ons is, foo moeten wy koud blyven voor al wat die perfoonen doen, of foo het hun gelukt, ons eens te ontroeren, dan is die ontroering, gelyk wy feiden, gaauw overgaande. Maar foo verre felfs komen wy in *Rowna* niet, want daar is ook niet de minste illusie. De schryver heeft fich vol gedronken aan fransche stukken vol moorden en doodslagen en schenderyen van allen slag; hy is fonder twyfel nog jong en de duifend en eene nacht en onfe fantafyryke sprookjes fyn ook nog frisch in fyn geheugen. Al die moordenaars en toovenaars, menschen en draken en duivelen loopen war door fyn hoofd; daartoe trad de behoefte der vlaamsche letterkunde aan goede, leefers aanwervende boeken en Eug. Z. fei tot fich felfs: «Wacht, ik fal hun eens iets opdisschen» en hy wierp allen voorraad van fyne ongeregelde fantafy op het

papier, fonder order, fonder nadenken, fonder al; hy wachte felfs niet af, tot dat de menschen die hy schildert een weinig tot bedaren kwamen, om foo tyd te winnen, hun slechts een weinig uitvoerig van buiten te beschryven; dit geschied in foo korte woorden, dat wy ons er nauwelyks een denkbeeld van kunnen maken. Hy werpt fe ons toe woedende, schreeuwende, bulderende, heulende, brommende, schreijende, roepende, met ratelende stemmen, of wel smeekende, fluisterende, snikkende, fuchtende, jamerende, murmelende; nooit vinden wy hun in eene ordentelyke, befadigde stemming of houding.

Dit onophoudelyk verkeeren in eenen foo onnatuurlyken toestand is vooreerst onwaarschynlyk — en waarschynlykheid is toch eene hoofdvereischde om illusie, en dus ook belangstelling te kunnen opwekken — en tevens eene doodfonde tegen den goeden smaak.

Het horatirische *caret arte* geldt van foo velen, van foo oneindig velen onfer voortbrengsels; dit fyne gevoel des kunstenaars « die de grens van het goede door en door kent, die weet, hoe verre hy kort fyn kan fonder duister, aanvallig fonder fwak, verheven fonder opgefwollen, afwisselend, fonder avontuurlyk te worden. » (Batteux vert. door Ramler, III, 265) dit ontbreekt ons nog dikwyls; bovenal weet men nog hier en daar niet, waar de grens van *het kiesche* is.

> Ne pueros coram populo Medea trucidet,
> Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.

Segt Horatius, maar wat doen wy daartegen? Wy schilderen dikwyls met eene afschuwelyke uitvoerigheid moorden en doodslagen, stuiptrekkende lyken, enf. Wy gaan verder, wy befingen keifer Karel en den Berchemschen boer en brengen hem felfs op het tooneel, wy staan (daarvan fyn de voorbeelden schaarscher) by fekere vafen, spuwen en braken stil en beschryven dit al met een genoegen, waarop de waarschuwing van den fooëven aangehaalden schryver al te wel past :

> Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
> Ne, velut innati triviis ac paene forenses,
> Aut nimium teneris inventur versibus umquam,
> Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.

Maar buiten dese grove fonden fyn er nog een ontal, die wy wel niet als fonden willen erkennen, maar die fy « quibus est equus et pater et res » ons niettemin fwaar aanrekenen. Dikwyls fien wy door eenige schryvers en felfs door dichterinnen *barende vrouwen* geschetst; anderen scheppen er een groot genoegen in, over de ontuchtige dochteren des lands te fingen; die voert eenen, met elk woord « *eenen regen van speeksel* » uitwerpenden fonderling voor het oog der lefers, terwyl de andere om recht komiek te worden, ons op het tooneel in eene gemeene herberg verfet en ons daar laat fien, hoe het graauw fich de hoofden met stoelen en liters kapot slaat.

In al dese schilderingen ligt natuur, oh veel natuur, maar de kunstenaar en dus ook de schryver mag nooit vergeten, dat hy slechts de *schoone natuur* als voorbeeld moet nemen, dat hy ook by de teekening van buitensporigheden de wetten van het schoone niet uit het oog mag verliefen. Rowna is vol, ja wemelt van fulke grofste, grove en min grove fonden; de walgelyke vloeken, die wy er uit aanhaalden, hebben den lefer reeds een fwak denkbeeld kunnen geven, hoe het er uitfiet; nog veel erger fyn de blf. 42, 52 en 67; iets sóortgelyks bieden ons naauwelyks de werkjes van Paul de Kock en comp.

Heeft het kleed dus ook niets bevalligs, boeit dan misschien het plan? Ook dit is fonder weerde en ook in dit betrek deelt de schryver het lot van foo menigen. Hoe is foo dikwyls de fabel van onfe verhalen? Een jongman bemint een meisje; vader of moeder, of fuster, of broeder, of moei, of bes willen niet hebben, dat de jonge lieden trouwen, fy kunnen dien cerberus niet overmeesteren en hy sterft en fy sterft, af een deus ex machina helpt en fy trouwen en de gordyn valt. De eenigste verandering, welke in dit plan komt, is dat de perfoonen nu te Brussel, dan te Leuven, dan te Antwerpen of te Gent woonen. Aan eene *intrigue* is er niet te denken; geen knoopje verschynt er, wiens bladjes wy niet reeds honderd keeren fagen, geen botje, welks bloemen wy niet kennen, en de eenige verrassing van den lefer is dikwyls die, dat ten langen leste niets verrassends in het geheele stuk is.

Maar wanneer die toestand van faken foo blyft duren, wanneer wy niet ernstiger in onfe poogingen worden, niet ons met yver

en nadruk op de studie van goede gewrochten der germaansche letterkunden werpen, wat fal, wat moet er dan gebeuren? Kan dan de boom der beweging diepere wortels in den grond slaan, kan hy fyne kruin hooger verheffen? Neen, de lefers der lagere standen fullen wel eenen, twee of dry keeren onfe « liefde, tegenspoed en dood of trouw » koopen en willen lefen, maar meer niet; vinden fy altyd hetfelfde in onfe novellen, dan laten fy er ons mede fitten en lefen fransche boeken, die fy ja ook nog veel beter koop krygen, als de onfe. Maar hadden wy hen, die lefers der lagere standen ook gewonnen, fyn wy dan meesters van het land? Geeft eene plant goeden grond en bodem, maar fet fe in den kelder, waar hare bladen geen licht, geene lucht hebben en fy kwynt en sterft. Langs boven is het fransch ingedrongen, dus moet het ook langs boven weêr uit. Het borgondsch hof was het, waardoor wy met dien duivelschen fegen begiftigd fyn, de edelen aapten het hof, de burgers de edelen, de boeren de burgers na; foo was de gang. Terwyl wy dus den grond los maken rond onfen boom, terwyl wy fynen wortelen voedfel geven, laat ons toch fyne kruin niet vergeten; laat ons trachten, hooger en hooger in de maatschappy te dringen. Dit kunnen wy echter niet, dan door deftige stukken van eigen opstel en door deftige vertalingen deftiger stukken niet uit het fransch, want die fal men liever in 't oorspronkelyk lefen, maar uit de germaansche talen, die men min kent. Kunnen wy den hoogeren standen foo doende iets beters aanbieden als de fransche letterkunde, dan mogen wy billyk den eersten fegekreet doen hooren, dan heeft men ons *noodig*, dan fyn wy de meesters. Geerne fal dan de uitgever drukken, want hy verkoopt, geerne fal hy den schryver betalen, want hy wint; geerne fal de schryver werken, want hy oogst en kan fich door fyne pen een onafhangelyk bestaan verschaffen.

Ten slotte nog een woordje over den schryver. Hoe strengelyk wy ook fyn boekje beoordeelt hebben, foo kunnen wy hem toch niet alle talent afspreken; wy moedigen hem in tegendeel aan, fich door die eerste mislukte proeve niet te laten afschrikken. Hy kan nog goed worden, maar dan moet hy degelyk studeeren.

Onfen leferen bevelen wy Rowna als eene letterkundige kuriositeit ten hoogsten aan. Sy fullen foo veel te min berouwen, het

werkje gekocht te hebben, daar de opbrengst er van voor den armen bestemd is. J. F.

FERNAND DE ZEEROOVER, door **P. F. Van Kerckhoven**; teekeningen door **Hamman**, Antwerpen, 1845, in-16. — **DANIEL**, door denzelfden, Antwerpen, 1843, in-12.

Onder de verscheidene soorten van lettergewrochten, welke de vlaamsche schryverschap reeds omvademt, heeft de H. Van Kerckhoven den zedenroman gekozen. Die taak is niet juist de gemakkelykste. Terwyl de historische romanschryver gebeurtenissen en karakters dikwyls al voorhanden heeft, moet degene die zich den zedenromane toewydt, alles uitvinden; de eerste kon met behulpe van boeken zyn gewrocht voortbrengen, de laatste moet in het leven zelve zyne voorbeelden en zyne ingevingen gaan opzoeken; gene mag eenzaam en stil in zyn kabinet leven, deze heeft met de menschen te verkeeren en zich in de wereld uittestorten. In eene zoo moeijelyke loopbaan heeft den heere Van Kerckhoven de moed niet ontbroken en het verheugt ons te zien, dat ieder van zyne stappen een voortgang is. Syne eerste werken droegen het kenteeken der nieuwere fransche school; in zynen *Jaek* heerschte nog die zwaarmoedige en overdrevene geest die de wereld niet dan met zwarte kleuren afschildert; eerst in zynen *Koopmans Klerk* heeft hy ons natuurmatige, echtvlaamsche tafereelen geleverd. Denzelfden goeden trant heeft hy in de twee hierbovengemelde werken voortgezet; zy zyn onstrydig de beste die hy tot nu toe geschreven heeft.

Fernand is een jonge edelman die ten tyde van het keizerryk door familierampspoeden menschenschuwend geworden, zich in 't woeste zeeroversleven heeft gestort. Wy volgen hem in zyne vaarten op de *Zwarte Zwaluwe*. In zee laat de schryver ons zynen held leeren kennen, dan komt er een gevecht met eene engelsche brick op, die door de zeeroovers overwonnen wordt. Een ryke passagier en zyne dochter worden op de Zwarte Zwaluwe opgenomen en door Fernand met zoo veel achting behandeld dat beiden eene geheime neiging voor den jongen kapitein krygen. Hier ware, ons dunkens, de plaats om het vroeger leven van Fernand

aan den lefer te doen kennen. Na dat wy den man hadden fien handelen, moest fyne geschiedenis ons belangwekkender fyn, dan wanneer hy ons nog onbekend was; daarenboven wordt, met het verhalen defes levens door den schryver felven, de dramatische gang des romans onderbroken, terwyl defelfde geschiedenis, door Fernand aan fyne engelsche gasten verteld, feer natuurlyk voorkwam. Eene samenfwering der feeroovers, die door den moed en de tegenwoordigheid van geest des kapiteins wordt verydeld, knoopt den heer Wilsy en fyne dochter vaster hem aan; van nu af begint Fernand fyn woeste leven te berouwen, hy is op het jonge meisje verliefd, maar de vernedering van fynen tegenwoordigen stand diep voelende, durft hy fich niet verklaren, en hy brengt, ten gevare fyns levens, den vader en de dochter op de kusten van Engeland. Doch de antwerpsche kaper wordt door een engelsch oorlogschip ontdekt en vervolgd; na een wanhopig gevecht vlugten de feeroovers in de boot en gelyk dry der aanvallers fich aan denfelven vastklampen en de roovers fich moedig verdedigen, finkt de boot met hare manschap. Fernand is nogthans foo gelukkig om fich op eene plank te redden en hy wordt door eenen visscher opgenomen, die hem (wat toch tamelyk wonderbaar is) erkent, fonder hem ooit gefien te hebben en op de bloote beschryving, die fyn door hem geredde foon van den persoon der kapiteins gegeven had. Nu vernemende dat hy fich in de nabyheid van Wilsy's landgoed bevindt, waagt Fernand hem te gaan befoeken; hy wordt gulhertig ontvangen, wil echter terstond vertrekken, en, na eene woordwisseling met Wilsy, hoort hy tot fyne groote verwondering dat defe hem fyne dochter ten huwelyk wil geven.

Die kleine vertelling, hoe eenvoudig ook er de aanknooping van fy, is met vlugheid en vuur geschreven en wekt tot aan het einde toe het belang des lefers. *Daniel* is een roman van langer adem en met forgvuldigheid door den schryver behandeld. Een jonge kunstenaar komt in fyne vaderstad terug, om fynen vader, die op het sterven is, een leste maal te fien. Die vader is een boos en slecht mensch, die fyn eigen vermogen en dat van fyne vrouw heeft verspild. Na fynen dood, blyven Daniel en fyne moeder in den nood. De jonge schilder wordt nogthans op een ryk meisje verliefd, aan

wie hy lessen geeft; hy hoopt door fynen moed en fyn talent tot eer en vermogen te geraken, maar alles mislukt hem, behalve de wederliefde van Maria. Syne moeder en fyn vriend Marten durven hem fyne drift niet afraden, ofschoon defe laatste hem de geschiedenis van fyne ongelukkige liefde vertelt. De vader des meisjes, een ryk geworden koopman, weigert, gelyk men denken kan, fyne dochter aan eenen armen kunstenaar te geven; hy heeft tot fynen schoonfoon eenen foo ryken als hoofen heer aangenomen en wil hem fyne dochter opdwingen. De wanhopende kunstenaar wordt fiek, maar eensklaps komt er een onbekende oom uit Amerika, die den heere Van Berchem laat weten dat fyn begunstigde bruidegom een vervalscher is en dat de arme Daniel eene inkomst van fes duifend nederlandsche guldens befit. Men begrypt ligt dat het tooneel plotselyk verandert en dat de foo positivische vader niet aarfelt om den heer N. wegtejagen en Daniel aantenemen.

Die roman is merkweerdig door den ligten en vloeijenden styl foo wel als door de fedelyke strekking die er in heerscht. De heer Van Kerckhoven is bekend als een van onfe beste profa-schryvers; ook is hy een voortreffelyke genre-schilder: fyne beschryving des snelwagens of *diligentie* in 't begin des boeks, die van de *soirée* by Van Berchem, kap. 6, de schakparty, de scene van het concert en anderen, fyn schoone en geestryke tafereelen. Nogthans kunnen wy ons niet onthouden te doen opmerken dat het onderwerp al te eenvoudig is, en dat de schryver op het dramatisch effekt geene genoegfame acht geeft. Soo, by voorbeeld, onderbreekt hy fyn verhaal, blf. 29 om een letterkundig vraagpunt te onderfoeken, en de over fynen roman *Jaek* gemaakte kritiken te wederleggen. Wy begrypen, dat in een luimig dicht of profastuk de persoon des schryvers op 't tooneel voortrede, maar in eene ernstige vertelling kan fulks niet plaats grypen, fonder het belang des verhaals te storen. Ook hadden wy liever de geschiedenis des vaders en het befoek des onbekenden (Van Hardenhoek) by Daniels moeder, door haar felve aan haren foon fien vertellen; op die wyfe fou de gang der vertelling onafgebroken geweest fyn. Wy wenschten dat al onfe vlaamsche schryvers eens nadachten over het welgegronde der bemerking van Gervinus in een bovenstaande artikel opgeno-

men, namelyk dat het dramatische in een kunstgewrocht eene noodwendigheid van onſe eeuw is, daar de stomp gewordene ſinnen door sterke aandoeningen behoeven opgewekt te worden. Wy willen hier ſeker niet spreken van die schrik- en moordtafereelen waarmede veel nieuwe fransche werken worden opgepropt; wy noemen dramatisch effekt die aaneenschakeling van gebeurtenissen die de personadjes in min of meer moeijelyke toestanden stellen en tegelyker tyd hun karakter doen uitsteken. In plaats van de vreugde of de smert, de hoop of de wanhoop eens menschen te beschryven, laat hem voor ons handelen en wy ſullen van ſelf de gevoelens begrypen die hem beſielen moeten.

Wy hebben openhertig onſe meening geuit over de twee jongste werken des heeren Van Kerckhoven; niettegenstaande deſer berisping blyft het ſeker dat ſy onder de beste lettergewrochten van ons nieuw letterdom kunnen gerangschikt worden.

V. D. H.

VOLKSLIEDJES, door Th. Van Ryswyck. Antwerpen, Oberts, 1846, 8°. Blſ. VII en 109.

Volksliedjes — ſie daar eene klip, waarop niet weinige schepen stranden. Op den eersten blik, ja, ſiet het volkslied er ſeer gemakkelyk uit, maar hoe velen van de nu levende dichters hebben volksliederen gefongen?

Laten wy ons vooral verstaan over het begrip van *volkslied*. Twee vakken van poëſy treden ons overal voor de oogen, de eenvoudige, ruwe poëſy der eenvoudige en ruwe kinderen der natuur, en de verfynde poëſy der door wetenschap en kunst aan smaak verfynde ſonen der beschaving. Tusschen beiden staat de eigenlyk ſoo gefegde volkspoëſy. Sy vereenigt met het naïve en diepe der natuurpoëſy het bevallige en regelmatige des vorms der kunstpoëſy. Er heerscht altyd een fyn gevoel in hare liederen, een opregte ſin, dikwyls hooge geestdrift, mogen ſy nu eenen epischen of lyrischen inhoud hebben, mogen ſy uit het volk ſelf ontsproten ſyn, ſonder dat men ooit des dichters naam kennen leert, of mag een bekendere dichter ſe aan het volk toegefongen

hebben (gelyk Wilhelmus van Nassauwen). Kinderen der reine natuur, sterven sy soo weinig, als de borre, die uit de rots springt, of als de eik, die tien en twaalf generationen onder hare bladeren sag. Gelyk borre en eik, behoort, wat wy volkspoëfy noemen, allen toe, niet aan het gepeupel slechts, gelyk de een of de andere misschien kon meenen, maar allen edeleren, die eenen gesonden sin bewaard hebben in midden van het kranke, siekelyke dryven des eenen of anderen tyds. De beschaafdste beschaafden onser albeschaafde en albeschavende eeuw verheugen sich nog even soo aan de overheerlyke wyse en woorden van « Het daghet in den Oosten » als over vier eeuwen de heilige Geertruid, of een ridder harer dagen, dien een swervende sanger het voorsong, of een arme laat genes ridders, die het op hetselfde uur aan de grachten van het burgslot neuriede [1]. « Daar het echter voor allen past, kon het volkslied niet lang op eene plaats verbannen blyven ; het werd rondgedragen door alle duitsche landen, « so « weit die deutsche Zunge klingt und Gott zu Ehren Lieder singt. » Het eenvoudige liedje : *Ick ret ein mal to buschwert an*, te Braunschweig misschien gedicht, drong tot by ons—*Ik rede een mael in een bosschedael.* — en drong door geheel Hoogduitschland heen : *Ick reit einsmais zu Braunsweig auss* [2]. — « *Til Osterland vill jag fara,* » wat Sweden nog onder syne *Folkvisor* telt, herroept openbaar ons bekende : « Naar Oostland willen wy ryden. »

Onder Van Ryswycks liederen kunnen wy slechts hoogstweinigen met den titel van volksliedjes in dien sin bestempelen ; ook hadden wy liever elken anderen naam aan het boekje gegeven. Vaderlandsche liederen syn het in den volsten sin van het woord, maar geene volksliederen, soo als velen van Uhland. De wonderbare innerlykheid van : « Es zogen die Burschen wol über den Rhein, » de grootsche « Sehnsucht » van Brentanos overheeerlyk : « Ich komme

[1] Ja, toen de edele stem van onsen Willems het eens in eenen vriendschappelyken kring, waarin ook wy ons bevonden, liet hooren, bekende selfs een door en door verfranscht mamselleken : *mais c'est charmant, c'est délicieux !* Wie verlangt nog een slagender bewys ? E. M.

[2] Uhland, Volkslieder, n° 154, a. b. c.

[3] Vergel. Willems oudvlaemsche liederen, 1ste afl.

vom Gebirge her, » het edelkrachtige van Uhlands : « Ich hatt einen Kameraden, » het lieve van denfelfden : « Ick bin vom Berg der Hirtenknab, » die allen foo geheel en gansch in den geest van het oude volkslied fyn, dit hebben van Ryswyck's liederen, die wy nu voor ons hebben, in 't algemeen niet. Sy dragen meest den stempel van het vlaamsch karakter der negentiende eeuw, hetgeen juist geen gansch reine typus is. Daarover moeten wy ons nader uitspreken.

De schryver fegt felfs in fyne voorrede : « Men zal ligt kunnen zien, dat de vorm dezer liedjes meer van het fransche, dan van het germaensche weg heeft en dit heb ik noodzakelyk geoordeeld. Want daer ons volk dagelyks met eenen hoop van fransche romancen en coupletten bestormt wordt, is het gedeeltelyk aen derzelver trant op den duer gewoon geworden. » Wy erkennen die noodzakelykheid in 't geheel niet aan, in tegendeel, wy mogten er den dichter wel om berispen, niet in den vorm, maar wel in den trant, in de keufe fyner voorwerpen of de uitvoering fyner fangen de franschen en bovenal Beranger al te feer te hebben tot voorbeeld genomen. De Pelgrim, de Klepperman en Tante Geertruid ademen, hoe lief ook anders, gansch de dobbelfinnigheid des genoemden dichters; gelyk in defe schynt Van Ryswyck ons al te materieel in *de smulbroeders, de bierdrinkers, schiedammerlied, de tabakrookers*. Met aan het volk fulks toe te fingen, leiden wy het in den muil van den draak, waarvoor wy het toch willen bewaren, want met hem liefde tot de *fransche vormen* inteboefemen, bewerken wy den bodem fyner borst voor het faad der liefde tot *den franschen geest*. Laten wy aan het volk liever echtschoone liederen in echtgermaanschen vorm en geest geven; er is geene vrees, dat het fe niet liefgewinne, want slechts de schel van fyn leven is aangetast van franschen roest, van binnen is het gefond.

Niettegenstaande defe laking moeten wy altyd bekennen, en bekennen wy volmondig en geerne, dat de inhoud van den bundel ryk en schoon is. De genoegelyke *Luitspeler*, by voorbeeld, het origineele *Holland*, het schoone *Champagnedrank*, het frische *Jagerslied*, gelyk vele anderen in het begin *moeten* bevallen; allerliefst is *het Ryderlje*, al te scherp toch vinden wy *de Zangstryd* en tegen *de Latynisten* foude ook meer dan een protest

willen verheffen. Op den droogen en dorren van Loo, dit prachtexemplar van die

. . . . atyve pruiken,
Met hun beffen en hun buiken,
Trotsch op vroegre studieën,

en die daarby nog al tamelyk veel moet vergeten hebben (want uit fyne vlaamsche dichtkunst blykt ten sterkste, dat hy van dat veelgeroemd grieksch even foo veel verstaat, als fekere heer, die eens eene episode uit de Odyssee « naar het grieksch » in de Noordstar vertaalde en geene letter grieksch kent) op dien man toch, feggen wy, past het lied volkomen. Anders gelooven wy met Lersch: « Ohne ernstes Wissen und Denken gedeiht keine wahre Poësie. »

Niemand misschien erkent met meer vreugde Van Ryswyck's genialiteit aan, als wy, niemand stelt fyne voortbrengsels welligt op hoogeren prys als wy, maar juist daarom hielden wy het ook voor onfe pligt, tegenover hem WAAR te fyn en niet slechts te vleijen en te pryfen. Mogt de brave dichter ons weldra met een ander bundel liedjes verheugen en mogt hy daarin in vorm en trant vry en vrank fich als Germaan toonen; men fal hem niettemin gretig lefen, hy fal een fanger in den echten ouden vaderlandschen fin worden, een volksleider en volksrader en een priester der waarheid en des regts en des lichts.

E. M.

HET BELEG VAN GENT TEN JARE 965, naer een handschrift van GILLES DE VOOCHT (XVIe eeuw). Gent, 1845, 8°. Blf. VI en 39.

Over eenige jaren werd in de gentsche Taal- en Letterkundige Maatschappy het voorstel gedaan, onfe oude volksboeken nieuw uittegeven, maar dit voorstel vond geenen byval, want men vreesde, in de nieuwe uitgave weder optenemen hetgene de falige heer Kanonikus Maximilianus van Eynatten voortyds er uit schrapte. Waarom dan toch fulk eene vrees? Wie wil en kan, die vergelyke eens onfe volksboeken met die van voor den tyd van den braven

censor, en hy fal erkennen, hoe oneindig veel goed graan de goede man met de geringe hoeveelheid onkruid, welke hy vond, uitroeide. Dit goed graan moest men forgvuldig weêr samenlesen uit de hoeken, waar het veracht en miskend lag, en met den ouden hoop weêr vereenigen en alles te samen op nieuw saaijen; de oogst soude en moest voorseker heerlyk worden. Maar het is niet alleen dit oude weggeworpen graan, wat ons eene nieuwe uitgave onser volksboeken doet wenschen. Eenige der nu in omloop synde boeken werden door vuile gasten *herzien en vermeerderd* of selfs opgesteld en al het morsige der sielen hunner opstellers kleeft in en aan die boeken. Wie *Malegys*, wie den *kluchtvertelder* en andere soortgelyke heeft gelesen, die sal ons voorseker regt geven. Ook van dien kant beschouwt, moeten wy dus wenschen, dat eene nieuwe oudsuivere uitgave der volksboeken verschyne, want gelyk de eerste, de censureerden, den leser als puinhoopen niet kunnen bevallen, soo kan het onmogelyk aangenaam en stichtelyk voor hem wesen, in dese anderen, die rechte mesthoopen syn, de kostelyke perel, welke sy bedekken, te soeken. Mogt de gentsche maatschappy de saak nog eens rypelyk overdenken en frisch hand aan 't werk slaan. Welke heerlyke gelegenheden heeft sy, de oude uitgaven te verkrygen, sy, die de kostbare verfameling van den soo seer gedienstigen Serrure in hare stad besit, die soo menigeen in haren schoot telt, die met vreugde het syne soude bydragen, om dit schoone werk ter uitvoering te brengen.

Soude sy die onderneming echter beginnen — en dit ware seker verdienstelyker, — dan ouderwetsche pryskampen uitteschryven, — dan moest sy bovenal trachten, de reeks der volksboeken soo volledig als mogelyk te maken en niet slechts by de nu nog overige staan blyven, soo ware het voorseker wenschelyk, vele boekjes der Marbachsche verfameling te vertalen, soo moest o. a. ook heringevoerd worden: « *Het beleg van Gent*, » niet het rhetorikale tooneelstuk, maar de maniliussche of eene eenvoudige nieuwe bewerking des verhaals, waarby de vertelling van Gilles de Voocht, welke de rusteloos werkende Blommaert ons in het boven genoemde boek mededeelt, ten gronde moest gelegd worden. Wy souden defer bewerking een seer goed prognosticon kunnen stellen.

wilde Blommaert felf fe op fich nemen; hy heeft ons door fyne dichterlyke verhalen uit het Nevelingenlied bewefen, dat hy des ouden trants geheel meester is. Het foude ons te verre leiden, wilden wy een uittreksel uit het verhaal geven; het is eenvoudig en schoon, hier en daar slechts een weinig verward en niet foo spiegelklaar, als de betere volksboeken. — In de voorrede geeft Jonkh. Blommaert ons dankweerdige uitvoerige narigten over verscheide uitgaven en bronnen van het verhaal, hetwelk hy slechts tot de festiende eeuw vervolgen kan. Sonder twyfel leefde toen de fage van eene belegering der stad door dry koningen, en van het korenfaaijen op de Vrydag-Markt onder het volk; heeft men misschien toen eerst die fage in den tyd van den graaf Arnulph doen spelen?

J. S.

Geschiedenis van den braven Kasperl en het schoone Annerl.

DOOR CLEMENS BRENTANO.

Het was vroeg in den fomer; de nachtegalen begonnen eerst sedert eenige dagen te fingen en verstomden heden in eene koele nacht, die ons door verre onweders werd overgefonden; de nachtwaker riep elf uren, toen ik naar huis terugkeerende voor de deur van een ruim gebouw een groot getal lieden, die juist van het bierhuis kwamen rond iemand vergaderd fag, die er op den trap fat.

Een oud boerenvrouwken fat daar en hoe levendig als die lieden fich ook met haar bemoeiden, foo weinig liet fy fich door hunne nieuwsgierige vragen en welgemeende voorstellen storen. 'T was feer vreemd, ja felfs grootsch, te fien, hoe die goede vrouw foo wel wist, wat fy wilde, hoe fy, als ware fy te huis en in haar kamerken, hier onder den vryen hemel alles schikte en in order bragt voor hare nachtrust. Sy hing haren voorschoot als een mantelken om, trok haren fwarten met gewast linnen overtrokken hoed dieper in de oogen, legde haar pakje onder het hoofd en gaf op geene enkele vrage eenig antwoord.

Wat heeft toch die oude vrouw? vroeg ik aan een' van de rondstaande lieden, en toen antwoordde men van alle kanten: Sy komt fes uren verre van hier en kan niet meer verder, fy is niet bekend in stad, fy heeft vrienden

aan het ander einde van de stad, en kan er den weg niet naartoe vinden. Ik wilde fe er wel heen leiden, maar 't is foo wyd en ik heb mynen huissluitel niet in den fak gesteken, feide de een; ook foude ik het huis misschien niet vinden, waar fy wefen wil. — Maar hier kan de vrouw toch niet blyven, riep een andere. — Sy wil echter niet anders, fei de eerste; ik heb haar sedert lang gefeid, dat ik haar naar huis wilde leiden, maar fy spreekt geheel verward, fy is feker beschonken.— Ik geloof, dat fe fwakfinnig is, maar hier kan fe volstrekt niet blyven, herhaalde de andere; de nacht is koel en lang.

Gedurende dit gesprek had de oude, even als of fy doof en blind ware geweest, stillekens met hare schikkingen voortgegaan en toen de laatste wederom feide; hier kan fy toch niet blyven, sprak fy met eene wonderbaar diepe en ernstige stem :

Waarom foude ik hier niet blyven? Is dit niet een hertoglyk huis? Ik ben achtentachtig jaren oud en de hertog fal my voorfeker niet van hier wegdryven. Myne dry foonen fyn in fynen dienst gestorven en myn eenigste kleinfoon heeft fyn afscheid genomen. — God vergeeft het hem feker en ik wil niet sterven, voor dat hy in een eerlyk graf ligt.

Achtentachtig jaar en fes mylen geloopen! feiden de lieden. Sy is moê en daarby kindsch; op fulken ouderdom wordt de mensch fwak.

Moederken, gy kondt ligt eene valling krygen en sterk fiek worden, en de tyd fal u ook lang vallen, fei een ander van die lieden, fich tot by haar bukkende.

Toen sprak de oude weêr met hare diepe stem, half biddende en half bevelende :

O laat my myne rust en weest foo dwaas niet; ik vrees voor geene valling, ik vrees voor geene verveling; 't is ja reeds laat in den tyd, achtentachtig ben ik oud, de morgen fal weldra aanbreken en dan ga ik by myne vrienden.Soo een mensch godvruchtig is en foo hy, wanneer het noodlot hem overvalt, bidden kan, dan valt het hem niet fwaar, die weinige arme uren ook nog over te brengen.

De lieden hadden fich de een voor, de ander na, in de straten verdeeld en als de nachtwaker kwam, ging ook de laatste nog weg. Dus bleef ik alleen met de vrouw. De straat werd geruster. Ik wandelde peinfende onder de boomen der voor my liggende plaats op en neder. Het gansche wefen der boerin, haar vaste ernstige toon, hare fekerheid in 't leven, dat fy nu met fyne jaargetyden achtentachentigmaal had fien terug keeren, en dat haar slechts was gelyk eene voorplaats van de kerk, hadden my diep geschokt. Wat fyn alle lyden, alle begeerlens myner borst? De sterren gaan eeuwig en onbekommert haren weg, waarvoor foek ik lafenis en verkwikking en van wien en voor wien foek ik die? Alles wat ik hier foek en bemin en waarnaar

ik streve, fal het my ooit foo verre brengen, dat ik foo gerust als defe goede godvruchtige oude de nacht op den dorpel des huifes over brengen en er den morgen afwachten kan, en fal ik dan den vriend vinden, gelyk fy? O ik fal de stad niet bereiken, ik fal reeds voor de poort vermoeid in het fand storten en misschien wel in de handen der rouvers vallen. Soo sprak ik tot my felven en toen ik door de lindendreve weêr tot by de oude naderde, hoorde ik, hoe fy halfluid met gebogen hoofde bad. Ik was wonderbaar ontroerd en trad op haar toe en sprak: Met God, vrome moeder; bid ook een weinig voor my! — en ik wierp haar eenen daalder in den voorschoot.

De oude feide daarop feer gerust: Heb duifendkeeren dank, ó liefste heer, dat gy myn gebed verhoord hebt!

Ik meende, fy sprak met my en feide: Moeder, hebt gy dan iets van my verfocht? Dat weet ik niet.

Als verrast verhief de oude vrouw het hoofd en feide: Lieve heer, gaat toch naar huis en bid een schoon gebedeken en legt u slapen. Wat hebt gy foo laat nog op straat te doen? Dat is niet goed voor jonge lieden, want de boofe vyand gaat rond en foekt, wien hy kan verslinden. Er is meer dan een door fulk nachtloopen bedorven worden. Wien foekt gy? Den heere? Die woont in 's menschen hart, als de mensch behoorlyk leeft, en niet op straat. Soekt gy echter den vyand, dan hebt gy hem reeds; ga nu stillekens naar huis en bid, dat gy van hem los geraakt. Goeden nacht.

Na defe woorden te hebben gesproken, keerde fy fich geheel gerust naar den anderen kant en stak den daalder in haren reisfak. Al hetgene de oude deed, maakte eenen eigenaardig fomberen indruk op my en ik feide tot haar: Lieve moeder, gy hebt wel gelyk, maar gy felfs houdt my hier terug, ik hoorde u bidden en wilde u verfoeken, in uw gebed ook my indachtig te willen wefen.

Dit heb ik reeds gedaan, sprak fy: toen ik u onder de linden rond fag wandelen, bad ik God, dat hy u goede gedachten foude geven. Nu heb die en ga gerust slapen.

Ik echter fette my by haar op den trap, vatte hare dorre hand en feide: Laat my hier by u fitten de geheele nacht door en vertel my, van waar gy komt en wat gy hier in stad foekt; gy hebt hier geen hulp, op uwen ouderdom is men Gode nader dan den menschen; de wereld is veel verandert, federd dat gy jong waart.

Dat weet ik niet, antwoordde de oude. Ik heb haar altyd defelfde gevonden; gy fyt nog jong en dan verwondert men fich over alles; ik echter heb alles foo dikwyls weder beleefd, dat ik het slechts met vreugde aanschouw, dewyl God 't er foo getrouwelyk mede meent. Maar men mag geenen goeden wil van fich afkeeren, wen men hem ook juist niet noodig heeft, of het kan

gebeuren, dat de lieve vriend eens niet kwame, wanneer hy ons ten hoogste welkom foude wefen. Blyf daarom nu maar ſitten en ſie toe, hoe gy my helpen kunt. Ik had niet gedacht, dat ik nog eens naar hier fou gekomen fyn. 't Is nu juist feventig jaar, toen ik als meid in dit huis woonde, op welks dorpel ik nu ſit; federt dien was ik niet meer in ſtad. Hoe toch de tyd vervliegt! 't is als of men eene hand omkeerde! Hoe dikwyls heb ik over feventig jaren 's avonds hier gefeten en op mynen liefſten gewacht, die toen onder de lyfwacht diende. Hier hebben wy ons ook trouw toegefworen. Wanneer gy hier — maar ſtil, daar komt de rondgaande wacht.

En fy begon met gematigde ſtemme, ſoo als jonge meisjes en knechten in ſchoone maannachten doen, voor de deur te ſingen en ik hoorde met groot genoegen het navolgende ſchoone oude liedje van haar:

Daagt de jongſte dag van allen,
Dan ſullen de ſterren op aarde vallen.
Verryſen, verryſen ſult gy, o doôn,
Syt gy voôr het jongſte geregt onthoôn.
Gy ſult treden op de troonen
Waar de lieve engeltjens wonen.
Daar kwam de lieve Heer getogen
Met fyne ſchoone regenbogen;
Daar kwamen de valſche jodenſlangen,
Sy leidden eens onſen Heer Jeſus gevangen.
De hooge boomen ſuchten ſeer,
De harde ſteenen weenden ſeer.
Wie dit gebeêken bidden kan,
Die bidde 't dagelyks maer eenmaal.
Syne ſiel, die ſal voor God beſtaan,
Als we ſullen den hemel ingaan.
Amen.

Toen de wacht ons nader kwam, werd de goede oude diep ontroerd. « Och, ſeide fy, 't is heden de feſtiende mei, 't is toch nog alles hetſelfde, juist gelyk toen, fy hebben ſlechts andere hoeden op en geene hairſteerten meer. Dit doet niets, als het hart maar goed is. » — De officier der wacht bleef by ons ſtaan en wilde juist vragen, wat wy hier nog ſoo laat te doen hadden, toen ik den vaandrig graaf Grossinger, eenen goeden bekenden, in hem erkende. Ik vertelde hem de geheele ſaak in 't kort, en hy ſeide met eene ſoort van yſing: « Hier hebt gy eenen daalder voor de oude en eene roos; fulke oude boerenlieden beminnen de bloemen. Segt toch aan de oude, dat fy u dat liedje nog eens ſinge en ſchryft het op en brengt het my mede. Ik heb er lang naar getracht, maar nooit heb ik het kunnen krygen. » Met

die woorden scheidden wy, want de schildwacht der nabygelegene hoofdwacht riep : Wer da ! De graaf seide my nog, dat hy de wacht aan 't paleis had en dat ik hem daar befoeken foude. Ik ging terug naar de oude vrouw en gaf haar de roos en den daalder. Sy nam de roos met eene aandoenlyke drift en maakte fe op haren hoed vast, terwyl fy met eene fynere stem en bykans weenende de woorden sprak :

Roofen en bloemen op mynen hoed,
Had ik veel geld, dat ware my goed.
Roofen en myn liefken.

Ik seide tot haar : Maar, moederken, gy fyt immers ja geheel vrolyk geworden, en fy sprak :

Wakker, wakker,
Immer bonter,
Immer ronder,
Boven stond he.
Nu bergaf maar,
't Is geen wonder !

Sie eens, lieve mensch, is het niet goed, dat ik hier fitten bleef ? 't Is toch alles om 't even, geloof dat maar. Heden is het feventig jaar, toen fat ik hier aan de deur, ik was eene vlugge meid en fong geerne oude liederen. Toen fong ik ook het lied van het laatste oordeel, gelyk heden, als juist de wacht kwam en toen wierp my een grenadier in 't voorbygaan eene roos in den schoot — de bladeren heb ik nog in mynen bybel liggen — dit was myne eerste kennismaking met mynen man faliger. 's Anderen daags morgens, toen ik naar de kerk ging, had ik de roos op de borst steken, en toen herkende hy my en wy werden eens over ons huwelyk. Daarom heeft het my foo verheugt, dat ik ook heden eene roos ten geschenke kreeg. 't Is een teeken, dat ik by hem moet komen en daarover verheug ik my hartelyk. Vier fonen en dochters fyn me gestorven, en gisteren heeft myn kleinfoon fynen afscheid genomen — God help hem en wees hem genadig ! — en morgen verlaat my eene andere goede fiel, maar hoe kan ik van morgen spreken, is de middernacht niet reeds voorby ?

't Is meer dan twaalf, antwoordde ik verwonderd.

God geve haar troost en rust gedurende de vier uurkens, die fy nog heeft, seide de oude en werd stil, terwyl fy de handen vouwde. Ik echter kon niet spreken, foo feer schokten my hare woorden en haar gansche wefen. Toen fy echter stil bleef en den daalder in haren voorschoot liet liggen, seide ik : Moeder, neemt den daalder en steekt hem in uwen fak, gy konde hem wel verliefen.

Neen, dien steek ik niet in den sak, dien sal ik aan myne vriendin schenken in haren laatsten nood, antwoordde sy. Den eersten daalder neem ik morgen mede naar huis, die behoort mynen kleinsoon toe, die sal hem genieten. Ja, sie, het was altyd een heerlyke jongen en hy gaf iets op syn lyf en op syne siel! Ik heb den ganschen weg langs gebeden, 't is niet mogelyk, neen, de Heer laat hem niet ten gronde gaan. Onder alle jongens der school, was hy altyd de vlytigste en suiverste, maar bovenal hield hy veel van de eer! Syn luitenant seide ook altyd: Indien myne schadron eer in het lyf heeft, dan woont sy by den Finkel. Hy was onder de Uhlanen. Toen hy den eersten keer uit Frankryk terugkwam, vertelde hy allerlei schoone historiekens, maar altyd was er iets van de eer tusschen. Syn vader en syn schoonbroeder waren by de landweer en streden dikwyls met hem wegens de eer, want wat hy te veel had, dat hadden sy niet genoeg. God vergeef my myne sware sonde, ik wil op hunne kap geen kwaad spreken, want iedereen heeft syn pakje te dragen, maar myne dochter saliger, syne moeder, heeft sich dood gewerkt by den luijerik, en kon toch niet soo veel opbrengen, dat hy alle syne schulden betaalde. De Uhlaan dan vertelde van de Franschen, en toen syn vader en stiefbroeder defelve gansch slecht wilden maken, seide de Uhlaan: Vader, daarvan verstaat gy niets, sy hebben toch veel eer in 't lyf. Toen werd de stiefbroeder tuk en sei: Hoe kunt gy uwen vader sooveel van de eer voorswetsen? Hy was immers onderofficier in het N.....sche regiment, en moet er dus meer van weten dan gy, die slechts een gemeen soldaat syt. — Ja, seide de oude Finkel, die nu ook kwaad werd, dat was ik, en ik heb meer dan eenen neuswys vyf-en-twintig op den rug geteld; had ik maar Franschen in de compagnie gehad, die souden het nog beter gevoeld hebben, met hunne eer. Die woorden kwetsten den Uhlaan, en hy seide: Ik sal u een stukje vertellen van eenen franschen onderofficier, dat bevalt my beter. Onder den laatsten koning souden plotselings de stokslagen in de fransche armee ingevoerd worden. Het bevel van den krygsminister werd te Straatsburg by eene groote parade bekend gemaakt en de soldaten hoorden het met stillen spyt aan. Toen echter nog op het einde der parade een gemeen soldaat eene saut beging, werd een onderofficier gecommandeerd, hem twaalf stokslagen te geven. Hy deed dit, nam dan het geweer van den man, dien hy geslagen had, stelde het voor sich op den grond en drukte met den voet aan den haan, dat de kogel hem door het hoofd vloog en hy dood ten bodem stortte. Dit werd aan den koning overgebriefd en het bevel, stokslagen te geven, op denselfden oogenblik herroepen. Sie, vader, dat was een kerel, die eer in 't lyf had. — 't Was een sot, sei de broeder. — Eet uwe eer, wanneer gy honger hebt! morde de vader. Toen nam myn kleinsoon syn' sabel en verliet het huis en kwam by

my in myn huisje en vertelde my alles en weende de bitterste tranen. Ik kon hem niet helpen. De historie, welke hy my ook vertelde, kon ik niet geheel verwerpen, maar ik ſei hem toch altyd op 't lest: Geef Gode alleen de eer! Ik gaf hem nog mynen ſegen, want ſyn verlof was met den navolgenden dag uitgeloopen en hy wilde nog eenen kleinen omweg maken door het dorp, waar een peetkind van my op het edelhof diende; hy ſag het meisje geerne en wilde later een paar met haar worden. — Ja, ja, ſy ſullen weldra ſamenkomen, indien God myn gebed verhoort. Hy heeft ſyn afſcheid reeds genomen; myn peetkind krygt hem vandaag en de huwelyksgift heb ik ook reeds verſameld, er ſal niemand anders op de bruiloft ſyn, dan ik. — Toen werd de oude weêr ſtiller en scheen te bidden.

De wachter riep een uur uit en de oude sprak: Nu heb ik nog twee uren; hoe? ſyt gy er nog? waarom gaat gy niet ſlapen? gy kunt morgen uw werk niet doen en krygt rusie met uwen meester. Wat handwerk oefent gy dan toch uit, myn goede mensch?

Toen wist ik niet, hoe ik 't haar klaar ſoude maken, dat ik een ſchryver van boeken was; ik peinsde er eenen oogenblik over, maar toen beſag my de oude verwonderd, en ſeide:

Ik vraag u, wat voor een handwerk gy uitoefent. Waarom wilt gy 't my niet ſeggen? Dryft gy geen eerlyk handwerk, dan begin er nog mede, het heeft eenen gouden bodem. Gy ſyt toch geen beul of spioen, die my uithooren wil. Maar 't doet niets; wat my aangaat kunt gy ſyn, wat gy wilt, ſegt het my slechts. Indien gy ſoo gedurende den dag hier ſat, dan ſoude ik gelooven, dat gy een luijerik waart, een dagdief, die ſich tegen de huiſen leunt, om niet van luiheid nêertevallen.

Toen schoot my een woord in het hoofd, dat my misschien als brug dienen kon, om my by haar verstaanbaar te maken. Lieve moeder, ſeide ik, ik ben een schryver. — Nu, ſeide ſei, dat had gy ja kunnen ſeggen; gy ſyt dus een man van de pen, daartoe behooren ſyne hoofden en rappe vingeren en een goed hart, of men wordt geklopt. Een schryver ſyt gy? Konde gy my dan wel een smeekschrift aan den hertog opstellen, maar ſoo een, dat in elk geval verhoort wordt en dus niet by alle de anderen liggen blyft?

Een smeekschrift, lieve moeder, sprak ik; ja, dat kan ik u wel opstellen en ik ſal my alle mogelyke moeite geven, dat het regt indrukwekkend wordt.

Nu, dat is braaf van u, verſette ſy; God beloon er u voor er laat u nog ouder worden dan ik ben en geve u ook in uwen ouderdom ſoo een gerust gemoed en ſoo eene schoone nacht met roofen en daalders, gelyk hy my gaf, en ook eenen vriend, die u een smeekschrift opstelt, als gy 't noodig hebt. Maar ga

nu ook naar huis, lieve vriend, en koop een vel papier en schryf uw smeekschrift. Ik fal hier op u wachten. Binnen een uurken ga ik by myn peetkind en gy kunt medegaan, fy fal fich ook over het smeekschrift verheugen. Sy heeft feker een goed hart, maar Gods wegen fyn wonderbaar. — Maar wat fit gy nog altyd daar, ga, koop een vel papier en breng my het smeekschrift.

Lieve moeder, antwoordde ik, hoe kan ik het smeekschrift maken, wen gy my niet fegt, wat ik er in fal fetten?

Dat moet ik u feggen? vroeg fy. Dan is het immers geene kunst en nu moet ik my niet langer verwonderen, dat gy beschaamt waart, u schryver te noemen, terwyl ik u toch alles moet feggen. Nu, ik fal al doen, wat my mogelyk is. Set dus in het smeekschrift, dat twee minnende by elkander moesten rusten en dat fy den eenen niet op de ontleedfaal fouden halen, op dat hy fyne lidmaten te famen fou hebben, wanneer Gods stem roept: Gy dooden, gy dooden, gy moet opstaan, gy moet tot het laatste oordeel gaan.—Dan begon fy wederom bitter te weenen.

Ik gevoelde, dat een drukkend lyden haar griefde, maar by haren hoogen ouderdom kreeg de smarte slechts in enkele oogenblikken de overmagt over haar. Sy weende fonder te klagen, hare woorden waren altyd even gerust en koud. Ik bad haar nog eens, my de gansche oorfaak harer reife naar stad te vertellen en fy sprak:

Myn kleinfoon, de Uhlaan, van wien ik u vertelde, had toch myn peetkind feer lief, gelyk ik u reeds fegde, en sprak met het schoone Annerl (foo noemden de menschen haar wegens haren lieven spiegel) over de eer en feide haar altyd, dat fy op hare eer moest houden en niet min ook op fyne eer. Daardoor kreeg het meisje iets geheel op haar eigen in haar geficht en in hare kleeding, iets van eer, en het werd veel fyner en gemanierder dan alle andere meisjes. Alles paste haar beter en wanneer een jongman haar by den dans een weinig hard aanpakte of haar een weinig hooger, dan de steg der basviool fwaaide, dan kon fy daarover bitter by my weenen en feide, dat het tegen hare eer was. Ware 't arme kind maar niet altefeer op die eer verfot geweest, had het fich liever aan onfen lieven heer gehouden en hem in allen nood aanroepen en voor hem schande en minachting geduldig uitgestaan, 't ware beter geweest, als hare menschen eer. Maar de heer heeft fich fekerlyk over haar ontfermt en fal dat ook nog verder doen, o fy komen feker nog te famen — Gods wil geschiede.

De Uhlaan was weder in Frankryk, hy had sedert lang niet geschreven en wy meenden, dat hy dood was en weenden er niet weinig over. Hy had echter met eene fware wonde in 't hospital fiek gelegen. Toen hy weêr by fyne

kamaraden terugkwam en tot onderofficier benoemd was geworden, dacht hy er weêr op, hoe fyn stiefbroeder hem over twee jaren had verweten, dat hy slechts een gemeen foldaat en fyn vader korporal was, en aan de geschiedenis van den franschen onderofficier en hoe hy Annerl fooveel van de eer had toegesproken en daarmede verloor hy fyne rust en kreeg een geweldig verlangen naar huis en feide tot fynen kapitein : Och heer kapitein, 't is, als of het my met tanden naar huis trok. Toen lieten fy hem met fyn peerd naar huis toe ryden, want alle fyne officieren hadden betrouwen op hem. Hy kreeg verlof voor dry maend en moest slechts met de *remonte* weer terug komen. Hy spoedde fich foo feer hy kon, fonder nogthans fyn peerd al te feer te vermoeijen; hy forgde er beter voor dan ooit, dewyl men het hem toevertrouwd had. Eens daags was het hem als drong hem iemand fich te spoeden, om naar huis te komen; 't was de dag voor den doodsdag fyner moeder en hy meende immer, haar voor het peerd heen loopende te fien en te hooren, hoe fy riep : « Kasper, doe my eene eer aan! » Och, ik fat op dien droeven verjaardag gansch alleen op haar graf en dacht ook : Och, ware Kasperl toch by my! — en ik had bloemekens vergeet-my-niet in eenen krans gebonden en hem aan het half in den grond gefonken kruis gehangen en hield my befig, met de plaats rond het graf aftemeten en ik dacht : Hier wil ik liggen en daar fal Kasper liggen, indien God hem fyn graf in 't vaderland fchenkt, dan fyn wy reeds by elkander, wanneer de heer roept : Gy dooden, gy dooden, gy moet opstaan, gy moet tot het laatste oordeel gaan. Maar Kasper kwam niet; ik wist niet, dat hy foo naby was en wel had kunnen komen. Er was ook iets, wat hem aandreef, fich feer te spoeden, want hy had dikwyls aan dien dag in Frankryk gedacht en had eenen kleinen krans van schoone goudbloemen van daar medegebracht, om er het graf fyner moeder mede te verfieren, en ook eenen kleinen krans voor Annerl, dien foude fy tot op haren eeredag bewaren.

Hier werd de oude stil en schuddede met het hoofd; toen ik echter de laatste woorden herhaalde, ging fy voort : Wie weet, of ik het niet verkrygen kan? Indien ik den hertog slechts mogte wekken! — Waarom? vroeg ik. Wat foudt gy geerne van hem hebben, moeder? Toen feide fy ernstig : O wat fou men dan om 't geheele leven geven, indien het niet een einde nam; wat fou men om 't leven geven, foo het niet eeuwig ware, — en dan vertelde fy verder:

Kasper foude rond den noene in ons dorp aangekomen fyn, maar 's morgens had fyn weerd hem in den stal getoond, hoe de rug van 't peerd een weinig door den fadel gescheurd was en daarby gefeid : Vriend, dat maakt den ruiter geene eer. Dit woordt deed Kasper feer, hy legde daarom den fadel hol

en ligt op, deed alles, om de wonde te heelen en ſette ſyne reis voort, het peerd aan den toom leidende. Soo kwam hy laat in den avond by eenen molen aan, op omtrent twee uren afſtand van ons dorp, en daar hy den molenaar als eenen ouden vriend ſyns vaders kende, nam hy er ſynen inkeer by en werd er als een lieve gast uit de vreemde onthaald. Kasper trok ſyn peerd in den ſtal, legde den ſadel en het valies in eenen hoek en ging dan by den molenaar in de kamer. Daar vroeg hy naar de ſynen en hoorde dat ik, oude grootmoeder, nog in leven was, en dat ſyn vader en ſyn ſtiefbroeder nog geſond en welvarende waren; ſy hadden eerſt gisteren koren op den molen gebragt, ſei de molenaar, ſyn vader had eenen handel met peerden en ossen begonnen en het ging hem ſeer goed; ook hielde hy iets op ſyne eer en hy ging niet meer met verſcheurde kleederen over ſtraat. Daarover was de goede Kasper niet weinig verheugd en toen hy nu naar de ſchoone Annerl vraagde, ſei de molenaar, dat hy ſelfs haar wel niet kende, maar hy had toch gehoord, dat ſy ſich in de hoofdſtad verhuurd had, dewyl ſy daar eerder iets leeren konde en ook meerder eere daaraan vast was; ſulks had hem over een jaar de knecht van den Roofenhof geſeid, waar ſy eertyds gedient had. Ook dit verheugde Kasper. Hoewel het hem tegelyk onaangenaam was, dat hy haar niet aanſtonds kon ſien en ſpreken, ſoo hoopte hy toch, haar weldra ſoo knap en ſoo fyn in de hoofdſtad te vinden, en hy, de onderofficier, maakte er ſich reeds eene eer van, 's ſondags met haar te gaan wandelen. Nu vertelde hy den molenaar nog allerlei uit Frankryk, ſy aten en dronken met elkander, hy hielp hem nog koren opſchudden en dan bragt de molenaar hem in een bovenkamerken, waar 't bed ſtond, en legde ſich ſelfs beneden op eenige ſakken te ſlapen. Het geklap van den molen en het verlangen naar huis lieten den goeden Kasper niet toe, vast in te ſlapen, al hoewel hy ſeer vermoeid was. Hy was ſeer ongerust en dacht aan ſyne moeder ſaliger en aan het ſchoone Annerl en aan de eer, die hem verwachtte, wanneer hy als onderofficier voor ſyne verwanten ſoude treden. Soo ſluimerde hy halvelings in, maar hy werd dikwyls door ſware en nare droomen weêr opgewekt; eenige keeren meende hy ſyne moeder ſaliger te ſien, hoe ſy ſyn bed naderde en hem metgevouwden handen om hulp ſmeekte, dan droomde hy van ſich ſelfs hoe hy geſtorven was, en begraven werd, maar toch ging hy als doode te voet naar ſyn graf toe en 't ſchoone Annerl ging op ſyne ſyde met hem; hy weende hevig dat ſyne kameraden hem niet vergeleidden en toen hy op het kerkhof kwam, was ſyn graf nevens dat van ſyne moeder en Annerls graf was er ook en hy gaf Annerl het kransje, dat hy haar had medegebracht, en hing het andere kransje aan 't graf ſyner moeder en dan ſag hy rond ſich en ſag niemand dan my; het ſchoone Annerl werd door iemand aan den

voorſchoot in 't graf getrokken, hy klom haar na in 't graf, dan vroeg hy : Is dus niemand hier, die my de laatſte eer bewyſt en my in 't graf wil ſchieten, gelyk het eenen braven ſoldaat toekomt? en dan nam hy ſyn piſtool en ſchoot ſich ſelve in 't graf. By den ſchot ontwaakte hy, ten hoogſte verſchrikt, want 't ſcheen hem als kletterden de ruiten der vensters er nog van, hy ſag rond ſich, toen hoorde hy een' tweeden ſchot en hoorde getier en ſchreeuwen in den molen. Hy ſprong uit het bed en trok ſynen ſabel; op denſelfden oogenblik opende ſich ſyne deur en hy ſag in den maanſchyn twee mannen, met ſwartgemaakte geſigten, die met ſtokken op hem toekomen, maar hy verhief ſynen ſabel en trof er eenen mede op den arm en dan vlugtten beiden en vergrendelden de deur, die naar buiten open ging. Kasper trachtte te vergeefs, hun te vervolgen; eindelyk ſtampte hy de deur aan ſtukken, kroop door, liep naar beneden en hoorde den molenaar al jammerende; hy vond hem gebonden aan armen en beenen tusſchen de graanſakken. Kasper bond hem los en liep naar den ſtal, om naar ſyn peerd en ſyn valies te ſien, maar het een en het ander waren verdwenen. Wanhopig kwam hy terug in den molen en klagde den molenaar ſyn ongeluk en dat hem have en goed en ſelfs het peerd geſtolen was; over het verlies van 't laatſte kon hy ſich bovenal niet troosten, dewyl het ſyn eigen niet was. De molenaar echter ſtond met eenen vollen geldſak voor hem, hy had dien uit eene kas in het bovenkamerken gehaald en ſeide tot den Uhlaan : Lieve Kasper, wees maar gerust, ik dank u myn' geheelen rykdom, want 't was die ſak, dien de dieven geerne hadden gehad en uwe krachtige verdediging heeft alles gered, er is my niets ontnomen; ſy, die uw peerd en valies in den ſtal vonden, waren ſonder twyfel afgeſonden dieſwachten en ſy gaven door de ſchoten te kennen, dat er gevaar was, want ſy ſagen ſeker aan 't ſadeltuig, dat er een kavalerist in 't huis lag. Nu geef ik niet toe, dat gy door my iets verliest; wy ſullen geene moeite en ik ſal geen geld ſparen, om 't peerd weêr te vinden en vinden wy het niet, dat koop ik u een, hoe duer het ook moge ſyn. Kasper ſeide : Ik neem niets ten geſchenke, dit is tegen myne eer, maar indien gy my des noods ſeventig daalders verſchieten wilde, dan gaf ik u eene kwittancie en binnen twee jaren hadde gy het geld terug. Daarover werden beiden eens en de Uhlaan verliet den molen om naar ſyn dorp te gaan, waar een geregtshouder der naburige edellieden woont; dien wilde hy van alles in kennis ſetten. De molenaar bleef te huis, want hy verwachtte nog ſyne vrouw en ſynen ſoon, die in een dorp der omſtreken op eene bruiloft waren. Later wilde hy ook komen en ook den regter kennis van de ſaak geven.

Gy kunt wel denken, lieve heer ſchryver, hoe bedroefd de arme Kasper

naâr ons dorp toesnelde, te voet en arm, terwyl hy gemeend had, fier op fyn peerd fittende er binnen te ryden; een-en-vyftig daalders, die hy door huit had verkregen, fyn patent als onderofficier, fyn verlof en de kransen voor het graf fyner moeder en voor het schoone Annerl waren hem gestolen. Hy was geheel wanhopig en foo kwam hy rond een ure 's nachts in fyn dorp en klopte aanstonds aan de deur van den regter, wiens huis het eerste van het dorp is. Men opende, hy berichtte alles en de regter beval hem, op staanden voet by fynen vader te gaan, die de eenigste boer van 't dorp was, die peerden befat; met dien en fynen broeder foude hy dan de omstreken doorfoeken en fien of fy misschien op het spoor der dieven konden komen, ondertusschen wilde hy felfs anderen te voet rondfenden en den molenaar over de verdere omstandigheden uitvragen. Kasper verliet nu den regter en ging naar fyn vaderhuis toe; maar daar hy voorby myn huis moest gaan en door het venster hoorde, hoe ik een heilig liedje fong (ik kon namelyk dien nacht niet slapen en moest altyd aan fyne moeder faliger denken) foo klopte hy aan 't raam en feide: « Geloft wefe Jesus-Christus, lieve grootmoeder! Kasper is hier! » Och, hoe drongen my die woorden door merg en been! Ik stortte op het venster toe, opende het en kuste en omarmde hem onder overvloedige tranen. Hy vertelde my fyn ongeluk met weinig woorden en feide my ook, wat de regter hem had bevolen en dat hy aanstonds by fyn vader moest gaan, om de dieven te achterhalen, want fyne eer ware in gevaar, indien hy fyn peerd niet terug kreeg.

Ik weet niet, maar dit woordje eer deed my fidderen; want ik wist, wat al fware beproevingen hem nog te wachten stonden. Doe uwen pligt en geef Gode alleen de eer, feide ik, en hy liep weg naar het ander eind van 't dorp, waar Finkel woonde. Toen fonk ik op myne knieën neder en bad God, hem toch onder fyne bescherming te nemen; och, ik bad met foo groot eenen angst, gelyk ik nog nooit gedaan had en ik moest altyd daarby feggen: O Heer, uw wille geschiede gelyk in den hemel, foo ook op der aarde.

Kasper liep in den grootsten angst naar fyns vaders huis. Hy klom van achter over het heg, hy hoorde pompen, hy hoorde in den stal brieschen, dat maakte hem achterdochtig; hy stond stil en fag by den fchyn der maan, hoe twee mannen sich het gefigt wieschen, toen brâk hem bykans het hart. De een fei: Dat verduiveld fwart wil niet af — de andere sprak: Kom eerst in den stal, wy moeten 't peerd den steert afkappen en de manen afsnyden. Hebt gy ook de valies diep genoeg onder het mist begraven? — Ja, antwoordde de een. Toen gingen fy naar den stal en Kasper, als rafende van wanhoop, sprong nader en wierp de staldeur achter hun toe en riep: In 's hertogs naam, geeft u over! Wie fich tegen my verfet, dien schiet ik om-

verre. O daar had hy ſynen vader en ſynen ſtiefbroeder als de dieven van ſyn peerd gevangen. Myne eer, myne eer is verloren, riep hy. Ik ben de ſoon van eenen eerlooſen dief. Toen de twee in den ſtal die woorden hoorden, begaf hen de moed en ſy riepen: Kasper, lieve Kasper, om Gods wil, breng ons niet in ellende, Kasper, gy ſult immers alles terug hebben; om uwe moeder ſaliger wille, welker ſterfdag heden is, ontferm u toch over uwen vader en uwen broeder! Maar Kasper was als uitſinnig, hy ſchreeuwde altyd toe: Myne eer! Myne pligt! en toen ſy met geweld door de deur wilden breken, om te vlugten, ſchoot hy ſyn pistool af en riep: Hulp, hulp, dieven, hulp! De boeren, welke de regter ondertusſchen had opgewekt en door het dorp had gefonden, hoorden dit en vielen in huis. De oude Finkel ſmeekte nog altyd, dat Kasper hem toch de deur ſoude openen, maar Kasper ſei: Ik ben een ſoldaat en moet der geregtigheid dienen. Toen kwamen regter en boeren. Kasper ſeide: Om Gods barmhertigheids wille, heer regter, myn vader en myn broeder ſyn ſelf de dieven, o dat ik toch nooit ware geboren geworden! Hier in den ſtal heb ik hen gevangen, myn valies ligt onder het mist begraven. Nu ſprongen de boeren in den ſtal en knevelden den ouden Finkel en ſynen ſoon en ſtieten hen in hunne kamer. Kasper echter ſocht het valies, nam er de twee kransen uit en ging niet in de kamer, maar op het kerkhof aan het graf van ſyne moeder. De dag was aangebroken; ik was op de wei geweest en had voor my en voor Kasper twee kransen van bloemekens vergeet-my-niet gevlochten en ik dacht: Hy ſal met my het graf ſyner moeder verſieren, ſoodra hy van ſynen togt terugkeert. Toen hoorde ik allerlei ſonderling getier in het dorp en daar ik er vyand van alle geruchten ben en liever alleen leef, ging ik langs eenen anderen weg rond het dorp naar 't kerkhof. Toen viel een ſchot, ik ſag den rook opſtygen en haaſte my naar het kerkhof. O gy lieve Heiland, ontferm u over hem! Kasper lag dood op het graf ſyner moeder, hy had ſich de kogel door het hert geſchoten, nadat hy vroeger het kransje, dat hy voor ſchoon Annerl had medegebragt, aan eenen knop er op vast gemaakt had; — door het kransje door had hy ſich in 't hert geſchoten. Het ander kransje voor ſyne moeder had hy reeds aan het kruis op haar graf gehangen. Ik meende dat de aarde by dien aanblik onder myne voeten openſcheurde, ik wierp my over hem en ſchreeuwde altyd: Kasper, o gy ongelukkig mensch, wat hebt gy gedaan! O wie heeft u dan uwe ellende verteld, o waarom heb ik u van my laten weggaan, voor dat ik u alles verteld had! God! wat ſal uw arme vader, uw broeder ſeggen, indien ſy u ſoo vinden! — Ik wist niet, dat ſy de oorſaak van het ongeluk waren; iets anders, ſoo ik meende, moest er de ſchuld van ſyn. Maar nu werd het nog erger; de regter

en de boeren bragten den ouden Finkel en fynen foon met koorden gebonden, de jammer verſtikte my de woorden in de keel, ik kon niet ſpreken. De regter vroeg my, of ik mynen kleinfoon niet had geſien? Ik wees hem, waar hy lag, hy trad op hem toe, hy meende, Kasper had op het graf liggende geweend, hy ſchudde hem, dan ſtroomde het bloed. — Jesus, Maria! riep de regter, de Kasper heeft ſich het leven genomen! De twee gevangenen befagen ſich met verſchrikkelyke blikken, men nam het lichaam van Kasper en droeg het nevens hun naar het huis van den regter, er was een jammer in heel het dorp, de boerenvrouwen leidden my. Och, dat was toch de ſmartvolſte weg van heel myn leven.

Toen werd de oude weêr ſtil en ik ſeide tot haar: Lieve moeder, uw lyden is oneindig groot, maar God heeft u ook ſeer lief; die hy 't hardſte ſlaat, fyn fyne liefſte kinderen. Segt my nu, lieve moeder, waarom gy den verren weg tot hier hebt afgelegd en waarom gy een ſmeekſchrift wilt maken?

Eh! dit kunt gy toch wel gemakkelyk denken, hernam ſy ſeer bedard weg; om een eerlyk graf te verkrygen voor den braven Kasper en het ſchoone Annerl, wie ik dit kransje voor haren feeſtdag medebreng, ſie eens, 't is geheel met Kaspers bloed beſprengt.

En ſy trok een klein kransje van klatergoud uit haar pakje en toonde het my; ik kon by het weifelende licht van den jongen dag ſien, hoe het ſwart van buskruid en met bloed geverwd was. Ik was teenemaal neêrgeſlagen van het ongeluk der goede oude vrouw en de grootſchheid en vaſtheid, waarmede ſy hetſelve droeg, maakten haar ten hoogſte eerwaardig in myne oogen. Och, lieve moeder, ſeide ik, hoe wilt ge het arme Annerl met al die ongelukken bekend maken, ſy ſal immers van ſchrik en wanhoop getroffen, dood ter aarde ſinken, en welk een feeſtdag is er dan, waarvoor gy Annerl dien treurigen krans medebrengt?

Lieve mensch, antwoordde ſy, kom maar mede, gy kunt my tot by haar vergeleiden, ik kan toch niet gauw gaan, wy ſullen haar dan juiſt nog op den regten oogenblik vinden. Onder weg ſal ik u alles vertellen.

Nu ſtond ſy op en bad haar morgengebed geheel gerust en bragt hare kleederen in orde en hing haar pakje op mynen arm; 't was twee ure 's morgens, de dag naderde en wy wandelden langs de ſtille straten.

Nu ſie, ging de oude voort, toen de Finkel en fyn foon in den kerker faten, moest ik in de geregtskamer voor den regter verſchynen; de doode Kasper werd, met fynen Uhlanenmantel overdekt, op eene tafel binnen gebragt en nu moest ik den regter alles ſeggen, wat ik van Kasper wist en wat hy my heden morgen door het venſter had gefegd. Dit alles ſchreef hy op een

papier, dat voor hem lag, dan focht hy in het fakboekje, dat men by Kasper had gevonden; er stonden eenige rekeningen in, eenige vertellingen van de eer en ook die van den franschen onderofficier, en daar achter was iets met een potlood geschreven. — De oude vrouw gaf my het fakboekje en ik las de navolgende woorden van den ongelukkigen Kasper: Ook ik kan myne schande niet overleven; myn vader en myn broeder fyn dieven, fy hebben my felven bestolen; het harte brak my, maar ik moest hen gevangen nemen, want ik ben een soldaet van mynen vorst en myne eer verdraagt geene verschooning. Ik heb mynen vader en mynen broeder om der eere wille aan het geregt overgeleverd; och, bidt toch allen voor my, dat men my hier, waar ik gevallen ben, een eerlyk graf nevens myne moeder vergunne. Het kransje waardoor ik geschoten heb, moet grootmoeder der schoone Annerl fenden en haar van mynentwege groeten. Och! 't doet my pyn, op haar te denken, maar fy mag tog niet met den foon van eenen dief trouwen, want fy heeft altyd veel van hare eer gehouden. Lief schoon Annerl, o verschrik toch niet te feer over my, wees tevreden en foo gy my ooit lief hadt, spreek dan geen kwaad van my. Ik ben toch de oorfaak niet van myne schande. Ik had my foo veel moeite gegeven, altyd in eere te blyven, ik was reeds onderofficier en had den besten naam by het schadron, ik fou feker nog eens officier geworden fyn, en, Annerl, u had ik toch niet verlaten en met geen ryker meisje getrouwd, — maar de foon van eenen dief, die fynen vader uit eere moet laten vangen en regten, die kan fyne schande niet overleven. Annerl, lief Annerl, ik ben u altyd getrouw geweest, neem toch het kransje. Ik geef u nu uwe vryheid terug, maar doe my de eene eer aan en trouw nooit met iemand die slechter is dan ik, en indien gy kunt, dan bid voor my, dat ik een eerlyk graf nevens myne moeder verkryge en foudt gy hier in ons dorp sterven, dan laat u ook by ons begraven; de goede grootmoeder fal ook by ons komen, dan fyn wy allen by elkaar. Ik heb vyftig daalders in myn valies, die moeten op interesten uitgefet worden voor uw eerste kind. Myne filveren horlogie krygt de heer pastoor, indien ik eerlyk begraven word. Myn peerd, de uniform en de wapens behooren den hertog toe, dese brieventas is voor u. Vaarwel nu, myn hertsgeliefde schat, vaarwel, lieve grootmoeder, bidt voor my en nog eens, vaart allen wel! — God ontferme fich over my, och! myne wanhoop is foo groot!

Ik kon dese laatste woorden van eenen gewis edelen, maar ongelukkigen mensch niet fonder bittere tranen lesen. — De Kasper was feker een goed mensch, lieve moeder, seide ik tot de oude en fy bleef staan, drukte my de hand en sprak met diep ontroerde stem: Ja, hy was de beste mensch van geheel de wereld. Maar die laatste woorden van de wanhoop had hy niet moeten schry-

ven, die nemen hem fyn eerlyk graf, die brengen hem op dé ontleedfaal. Och, lieve schryver, kondet gy ons daarin toch helpen!

Hoe, lieve moeder, vroeg ik, wat kunnen die laaste woorden daartoe doen? Ja feker, feide fy, de regter heeft het my gefeid; er is een bevel aan alle geregten rondgefonden, dat slechts de felfmoordenaars uit melankoly eerlyk mogen begraven worden, allen echter, die fich uit wanhoop het leven hebben genomen, komen op de ontleedfaal en de regter heeft my gefeid, dat hy den Kasper op de ontleedfal moest fenden, dewyl hy fyne wanhoop had bekend.

Wees maar gerust, lieve moeder, feide ik: onfe hertog is fulk een goed heer, wanneer hy van de gansche faak hoort, dan fal hy den armen Kasper feker een plaatsje nevens de moeder gunnen.

Dit geve God! hernam de oude. Nu fie, lieve mensch, toen de regter dit alles op het papier had gefet, gaf hy my de brieventas en den krans voor het schoone Annerl en foo ben ik dan naar hier geloopen, om haar op haren eeredag dien troost nog mede op den weg te kunnen geven. — De Kasper is ter goeder ure vertrokken; want had hy alles geweten, hy ware van droefheid gestorven.

Hoe staat het dan toch met het schoone Annerl? vroeg ik de oude vrouw. Nu fegt gy, dat fe maar weinige uren meer te leven heeft, dan spreekt gy wéer van haren eeredag en fegt, dat fy door uwe treurige narichten getroost foude worden. Segt my toch alles, wil fy bruiloft met eenen anderen houden? is fy dood, of fiek? Ik moet alles weten, of ik kan het niet in het smeeekscrift fetten.

Toen antwoordde de oude : Och, lieve schryver, 't is nu foo; Gods wil geschiede! Sie eens, toen Kasper kwam, was ik toch niet al te blyde, en toen Kasper fich het leven nam, was ik toch niet al te treurig; indien God my niet in fyne genade nog grooter lyden gefonden had, foude ik het niet hebben kunnen overleven. Ja, ik feg u, er was een steen voor myn hart gelegd, gelyk een ysbreker en al de smarten, die gelyk ysbergen tegen my aanstortten en die my anders het hart verbryfeld hadden, die braken in stukken tegen dien steen en dreven koud voorby. Ik fal u alles vertellen, och! het is foo droef.

Toen myn peetkind, het schoone Annerl, hare moeder verloor, die myne moei was en feven myl van ons af woonde, toen was ik by de fieke vrouw. Sy was de weduwe van eenen armen boer en had in hare jeugd eenen jager bemind, maar dewyl hy een wild en woest leven voerde, had fy hem niet genomen. De jager was eindelyk foo diep in ellende vervallen, dat hy wegens eenen moord op dood en leven gevangen fat. Dit hoorde myne moei op haar bed en fy ontstelde er fich foo feer over, dat fy dagelyks meer het graf toe-

naderde. Eindelyk in haar doodsuur ſeide ſy tot my, terwyl ſy 't ſchoone Annerl als myn peetkind aan my overgaf en afſcheid van my nam — 't was in hare laatſte ſtonden : — Lieve Annegriet, wanneer gy door het ſtedeken komt, waar de arme Jurriaan gevangen ſit, dan laat hem toch door den cipier ſeggen, ik liet hem van uit myn doodsbed verſoeken, dat hy ſich toch tot God ſoude bekeeren, en ook dat ik altyd voor hem gebeden heb in myn laatſte uurken en hem hartelyk laat groeten. — Niet lang na deſe worden te hebben geſproken, ſtierf de goede moei en toen ſy begraven was, nam ik het kleine Annerl, dat toch nauwelyks dry jaren telde, op den arm en ging met haar naar huis.

Ik moest door het ſtedeken, waar de jager Jurriaan gevangen ſat; toen kwam ik het beulenhuis voorby, en daar meeſter Frans ook als veedoktor bekend en beroemd was, ſoo wilde ik eenige medicamenten voor onſen ſchout medenemen.

Juist trad ook de burgemeeſter van 't ſtedeken in de kamer van den beul en ſeide hem, dat de jager Jurriaan 's anderen morgens ten ſes ure ſou onthoofd worden. Toen vroeg de burgemeeſter wie ik was en waar ik van daan kwam en waarheen ik ging, en toen ik hem nu alles vertelde en ook van de dood myner moei en wat ſe my verſocht had, aan den jager te ſeggen, toen ſeide hy : Dat ſult gy hem ſeggen en ik ſelfs ſal u by hem brengen; hy heeft een ſteenen hart, misſchien ſal hem dit woord uwer moei in ſyn laatſte uur veranderen. Toen nam de goede heer my en Annerl in ſynen wagen, die voor de deur ſtond, en reed met ons in het ſtedeken.

Hy deed ons in ſyne keuken gaan, daar kregen wy goed eten en drinken en rond den avond gingen wy naar den kerker en by den armen Jurriaan, en toen ik dien de laatſte woorden myner moei overbragt, begon hy bitterlyk te weenen en ſchreeuwde : O God, ware ſy myne vrouw geworden, dan ſou ik nooit ſoo verre gekomen ſyn! Dan verlangde hy, dat de paſtoor ſou komen, dit beloſte de burgemeeſter hem en vroeg hem, of hy voor ſynen dood nog eenen wenſch had, dien wilde men geerne vervullen. Toen ſei de jager Jurriaan : Och, bidt toch die goede oude vrouw hier, dat ſy morgen met het dochtertjen van hare moei ſaliger by myne onthoofding tegenwoordig weſe, dat ſal my het hart verſterken in mynen laatſten ſtond. Toen bad de burgemeeſter my, dit toch te willen doen en hoe gruwelyk de ſaak ook was, ſoo kon ik het toch den armen ſondaar niet ontſeggen. Ik moest er hem de hand op geven en het hem plegtig beloven en dan ſonk hy al weenende op het ſtrooi. De burgemeeſter ging dan met my tot by ſynen vriend den paſtoor en dien moest ik nog eens alles vertellen, voor dat hy naer den kerker ging.

De nacht moest ik in 's burgemeeſters huis ſlapen en 's anderen daags

's morgens ging ik den ſwaren gang ter onthalfing van den jager Jurriaan. Ik ſtond nevens den burgemeester in den kring en ſag, hoe hy den ſtaf brak; toen hield de jager Jurriaan nog eene ſchoone aanſpraak en alle menſchen weenden, en hy ſag my en 't ſchoone Annerl, dat voor my ſtond, nog eens ſeer aandoenlyk aan en dan kuste hy den meester Frans, de paſtoor had met hem, de oogen werden hem toegebonden en hy knielde. Toen sloeg hem de beul het hoofd af. Ik was ten gronde geſonken van ſchrik, 't Annerl ſchreeuwde ontſettelyk, want het hoofd van den jager had in haren voorſchoot gebeten. De burgemeester liet my en 't kind naar ſyn huis brengen, daar ſchonk ſyne vrouw my nog kleederen voor my en het kind, want de onſen waren met Jurriaans bloed bespat. 's Avonds kwam de paſtoor in huis en ſprak lang met my, dat ik het Annerl toch in deugd en godsvrucht ſou opvoeden en dan ſchonk hy my eenen ſchoonen bybel voor het Annerl, dien het nog heeft, en dan liet ons de goede burgemeester 's anderen daags 's morgens nog meer dan dry mylen verre naar huis toe varen. O gy, goede God, u alleen behoort alle eer! Arme Annerl! — ſoo ſuchtte de oude en ſweeg.

Een nare voorgevoel doorſchokte my. Om Gods wille, moeder, riep ik, wat is er dan met 't arme Annerl gebeurd?

Vandaag wordt ſy onthoofd, antwoordde de oude; maar ſy heeft het uit wanhoop gedaan, de eer, de eer speelde haar te veel in 't hoofd, ſy was uit eerſucht in ſchande gekomen, ſy werd door eenen adelyken verleid, hy heeft haar laten ſitten, ſy heeft haar kind versmoord, maar oh, ſy heeft het in de verwarring gedaan. De verleider had haar den echt beloofd en geſeid, dat de Kasper in Frankryk gevallen was, en toen werd ſy wanhopende en heeft het kwaad volbragt en heeft ſich ſelve by het geregt beſchuldigd. Ten vier ure wordt ſy ter dood gebragt, ſy heeft my geſchreven, dat ik toch nog eens by haar ſou komen, dit wil ik nu doen en haar het kransje en de groetenis van den armen Kasper brengen en ook de roos, die ik heden nacht ontvangen heb, dat ſal haar vertroosten. Och, lieve ſchryver, kondt gy het maar door het ſmeekſchrift verwerven, dat haar lichaam en dat van Kasper op ons kerkhof mogten gebragt worden!

Ik ſal alles, alles beproeven! riep ik. Oogenblikkelyk loop ik naar 't paleis; myn vriend, die u de roos gaf, heeft er de wacht, hy ſal den hertog opwekken en ik werp my op de knieën voor 's vorſten bed en ſmeek hem om genade voor Annerl.

Genade? vroeg de oude koud. Hoor eens, lieve vriend, geregtigheid is beter dan genade, want wat helpt alle genade op de aarde, wy moeten toch allen voor 't geregt:

Gy dooden, gy dooden, gy moet opstaan,
Gy moet tot het laatste oordeel gaan.

Sie, ik wil geene genade, men heeft haar genade aangeboden, ſoo ſy den vader van haar kind wilde noemen, maar 't Annerl heeft geſeid: Ik heb ſyn kind vermoord en ik wil ſterven en hem niet mede ongelukkig maken; ik moet myne ſtraf onderſtaan opdat ik by myn kind kome, maar ik kon hem rampſalig maken ſyn geheel leven lang, ſoo ik ſynen naam noemde. Toen werd ſy ter dood verweſen. Nu, ga by den hertog en bid hem om een eerlyk graf voor Kasperl en Annerl. Ga, spoed u, want ſie, daar gaat de pastoor reeds naar de gevangenis, ik ſal hem aanſpreken, dan neemt hy my mede by 't ſchoone Annerl. Indien gy u spoedt, kunt gy ons buiten aan 't hooggeregt misſchien nog den troost brengen, dat Kasperl en Annerl een eerlyk graf krygen.

Onder deſe woorden waren wy den pastoor genaderd, de oude vertelde hem, dat Annerl harer moeije kind was en nog meer, en hy nam haar mede in de gevangenis. Ik echter liep, gelyk ik nog nooit liep, naar het paleis toe en 't maakte een troostryken indruk op my, ja, 't was gelyk een teeken der hoop, dat ik, voorby 's graven Grossingers huis rennende, uit een open venster van 't tuinhuis de navolgende verſen door eene lieflyke stemme op de luit hoorde ſingen:

Genade sprak van Liefde,
Maar Eer staat op de wacht,
Wenscht aan Genâ, vol liefde,
In eer de goede nacht.

Den sluyer neemt Genade,
Wen Liefde rozen spint,
En Eere groet den minnaar
Wyl zy Genade mint.

O ſulke goede waarteekens had ik nog meer! Honderd ſtappen verder vond ik eenen witten sluijer op straat en toen ik hem ophief, ſag ik dat hy vol geurige rooſen was. Ik hield hem en liep verder, denkende: O God! dit is de genade. Toen ik den hoek omdraaide, ſag ik eenen man, die ſich in ſynen mantel verborg, toen ik hem voorby snelde, en my gaauw den rug toekeerde, om niet erkend te worden. Hy had dit niet noodig, want ik ſag en hoorde in my niets dan: Genade! Genade! en stortte door de groote poort in den hof van 't paleis. God dank, de vaandrig, graaf Grossinger, die onder de bloeijende kastanjeboomen voor de wacht op en neder wandelde, trad op my toe.

Liefste graaf, fei ik, buiten my van angst en spoed, gy moet my aanstonds by den hertog brengen, aanstonds, feg ik u, of 't is te laat en alles is verloren.

Hy scheen bedeesd over dit verfoek en feide: Maar, wat gaat u door het hoofd, op dit ongewone uur? 't is onmogelyk, kom morgen op de parade, daar fal ik u voorstellen.

De bodem brandde my onder de voeten. Nu of nooit, riep ik; het moet fyn, want 't geldt het leven van eenen mensch!

Het kan onmogelyk fyn, verfette Grossinger scherp afbrekende. Het is een eerepunt voor my, 't is my strengelyk verboden, heden nacht iemand by den hertog te melden.

Het woord eere maakte my wanhopig; ik dacht aan Kaspers eere, aan Annerls eere en sprak: Die vermaledyde eere, juist om de laatste hulp te brengen, die fulk eene eer nog over heeft gelaten, juist daarom moet ik by den hertog en gy moet my aanmelden, of ik schreeuwe luidop en roep den hertog.

Indien gy u nog roert, fei Grossinger hevig, laat ik u in het wachthuis werpen, gy fyt een phantast, gy kent niets van betrekkingen.

O ik kenne betrekkingen, schrikkelyke betrekkingen! Ik moet by den hertog, elke minuut is onuitkoopbaar en foo gy my niet meldt, loop ik felfs by hem.

Tusschen defe woorden, snelde ik naar den trap toe, die tot de kamers van den hertog leidde, toen ik denfelfden in eenen mantel verborgen man, dien ik op straat ontmoet had, ook fich naar den trap toe spoeden fag. Grossinger draeide my met geweld naar de andere fyde, om my te verhinderen, den man te sien. Wat doet gy, ontfinde, fluisterde hy my in 't oor; fwyg, wees stil, want gy maakt my ongelukkig.

Waarom houdt gy dien man niet terug, die daar juist naar boven ging? Hy kan niets meer dringends te melden hebben, dan ik. Oh! het is foo dringend, ik moet! Het betreft het lot van een ongelukkig, verleid, arm schepsel.

Grossinger antwoordde: Gy hebt dien man fien naar boven gaan; indien gy er ooit een woord van rept, komt gy voor mynen degen; juist dewyl hy naar boven ging, kunt gy er niet heen; de hertog moet met hem werken.

Op dit oogenblik verlichtten fich de vensters van den hertog. God! hy heeft licht, hy waakt! riep ik. Ik moet met hem spreken, om 's hemels wille, laat my los of ik roep om hulp!

Grossinger vatte my aan den arm en feide: Gy fyt beschonken, kom maar in 't wachthuis, ik ben uw vriend, slaap et feg my morgen het liedje, wat de

oude heden nacht aan de deur ſong, toen ik met de wacht voorby trok, het lied interesseert my ſeer.

Juist wegens de oude en hare naastbestaanden moet ik met den hertog ſpreken! riep ik.

Wegens de oude? vroeg Grossinger; wegens die ſpreekt maar met my, de groote heeren ſtellen geen belang in ſoo iets, kom gauw naar de wacht.

Hy wilde my met ſich wegtrekken; maar toen sloeg het juist op het paleisuurwerk dry en half; die toon sneed my door het hart gelyk een noodroep, en ik schreeuwde uit volle borst:

Hulp, hulp, om Godswille, hulp voor een ellendig verleid schepsel!

Toen werd Grossinger als uitſinnig, hy wilde my den mond toestoppen, maar ik verweerde my; hy stiet my in den nek, hy schimpte; ik voelde, ik hoorde niets; hy riep de wacht, de korporaal kwam met eenige soldaten om my vasttegrypen, maar op het hetſelfde oogenblik opende ſich het venster van den hertog en hy riep:

Vaandrig, graaf Grossinger, wat is dit voor een getier? Breng dien mensch by my, en dit wel aanstonds!

Ik wachtte niet op den vaandrig, ik stortte de trappen op en ſonk voor de voeten van den hertog neder, die my verwonderd en met duisteren blik beval op te staan en te ſeggen, wat ik wilde. Hy droeg laarſen en sporen en daarby toch eenen slaaprok, dien hy forgvuldig op de borst ſamenhield.

Ik vertelde den hertog ſoo kort als mogelyk alles, wat my de oude over den ſelfmoord van den Uhlaan en over het lot van 't schoone Annerl had verteld, en smeekte hem, de onthalſing ten minste eenige uren uittestellen en de twee ongelukkigen een eerlyk graf te vergunnen, indien de genade onmogelyk was. — O genade! genade! riep ik dan weêr, den witten sluijer vol rooſen uit den boeſem halende; die sluijer, dien ik op mynen weg naar hier vond, scheen my genade te beloven.

De hertog greep hevig en ontsteld naar den sluijer, hy was diep ontroerd en klemde den sluijer vast in ſyne handen, toen ik de woorden sprak: « O doorluchtige heer, dit arme meisje is een offer harer valsche eerſucht geworden; een adelyke heeft haar verleid en beloofd haar te trouwen; och, ſy is ſoo goed, dat ſy liever sterven wil, dan hem te noemen. » — Hier onderbrak my de hertog met tranen in de oogen en ſeide: Swyg, om 's hemels wille, ſwyg! — en dan wendde hy ſich tot den vaandrig die nog aan de deur stond en ſeide met haast: Weg, spoed u, te peerd, en neemt dien mensch mede! Ryd het peerd dood! Weg naar de geregtsplaats! Hecht dien sluijer aan uwen degen, winkt en schreeuwt genade! genade! Ik volg u, weg! —

Grossinger nam den sluijer; hy was als verwandelt, hy ag uit gelyk een spook van angst en spoed; wy vlogen in den stal, sprongen op twee peerden en renden in galop voort. Grossinger stormde gelyk een rasende door de poort. Toen hy den sluijer aan syne degenspits hechtte, riep hy: Heer Jesus, myne suster! Ik verstond niet, wat hy daarmeé wilde seggen. Hoog stond hy in de beugels en swaaide den sluijer en riep: Genade, Genade! Wy sagen het volk op eenen heuvel rond het schavot versameld. Myn peerd werd schuw door den waaijenden sluijer; ik ben een slechte ruiter en kon den vaandrig niet byblyven, want hy vloog heen gelyk de wind, ik deed ook myn best. Maar, o treurig lot! De artillerie hield in de nabyheid hare oefeningen en de kanonendonder maakte het onmogelyk, ons schreeuwen te hooren.

Grossinger stortte met het peerd; het volk liep ontsteld uiteen, ik sag in den kring, ik sag een' staalbliksem in de vroege sonne. — O God, het was de swaardbliksem des regters! Ik kwam nader, ik hoorde de menigte jammeren. Genade, genade! riep Grossinger en drong met den waaijenden sluijer door den kring, als een rasende, maar de beul hield hem het bloedende hoofd van 't schoone Annerl tegen, wat hem weemoedig toelachte. Toen schreeuwde hy: God, wees my genadig! en sonk op het lyk. « Doodt my, doodt my, menschen! riep hy. Ik heb haar verleid, ik ben haar moordenaar! »

Eene wraakzuchtige woede doorschokte het volk; vrouwen en meisjes drongen nader en trokken hem weg van het lyk en stampten hem met de voeten en hy verweerde sich niet; de soldaten konden het driftige volk niet temmen. Nu verhief sich de kreet: De hertog! de hertog! Hy kwam in eenen openen wagen, een seer jong mensch, met den hoed diep in de oogen, sat in eenen mantel gewikkeld nevens hem. Het volk sleurde Grossinger naar den wagen toe.

Jesus! myn broeder! riep de jonge mensch met de vrouwelykste stem van uit den wagen. De hertog sprak verbaasd tot hem: Swyg toch. Hy sprong uit den wagen, de jonge man wilde hem achterna, de hertog drukte hem terug, maar daardoor juist werd het geheel openbaard, dat de jonge man de als officier verkleede suster van graaf Grossinger was.

De hertog deed nu den gemishandelden, bloedenden en onmachtigen graaf in den wagen leggen, de suster kende geene terughouding meer, sy wierp haren mantel op hem, iedereen sag haar in vrouwenkleederen. De hertog was bedeesd, maar niet voor lang; hy beval, den wagen terstond te keeren en de gravin met haren broeder naar hare wooning te varen. De woede der menigte had opgehouden, de hertog seide luid op tot den officier, die

de wacht aan 't schavot had : De gravin Grossinger had haren broeder voorby haar huis fien rennen, om de genade te brengen en wilde felve dit schoone tooneel wel gefien hebben: toen ik ook voorby reed, stond fy aan 't venster en bad my, haar in mynen wagen medetenemen. Ik kon dit niet aan het goede kind ontfeggen. Sy nam eenen mantel en hoed van haren broeder, om geen opfien te haren en heeft, door dien ongelukkigen toeval verrast, daardoor juist de faak tot een fonderling schandaal gemaakt. Maar hoe komt het, heer luitenant, dat gy den rampfaligen graaf niet voor het gepeupel hebt beschut? Het is een yselyk ongeluk, dat hy, met het peerd stortende, te laat kwam, maar 't was immers fyne schuld niet; ik wil de mishandelaars van den graaf in hechtenis genomen en strengelyk bestraft fien.

By die woorden van den hertog verhief fich een algemeen geschreeuw. Hy is de verleider, de moordenaar van 't schoone Annerl geweest, hy felf heeft het gefegt, de ellendige, de slechte kerel!

Bleek en ontsteld trad de hertog in den kring, hy wilde het lyk van 't schoone Annerl fien. Sy lag op de groene fode in een fwart kleed met witte linten verfierd; de oude grootmoeder, welke op niets acht gaf, wat rond haar gebeurde, had het hoofd weêr aan het lyf gelegd en de gruwelyke schei-linie met haren voorschoot toegedekt; fy was juist befig, haar de handen op den bybel te vouwen, welken de pastoor van 't kleine stedeken aan het kleine Annerl eens geschonken had; het gouden kransje bond fy haar rond het hoofd en aan hare borst stak fy de roos, welke Grossinger haar had gegeven, fonder te weten, wien hy fe gaf.

De hertog sprak diep aangedaan : Schoon, ongelukkig Annerl! Schandelyke verleider, gy kwamt te laat! — Arme oude moeder, gy alleen fyt haar trouw gebleven tot in den dood.

Toen hy my by die woorden fag, sprak hy : Gy feidet my van eenen laatsten wil van den korporaal Kasper, waar hebt gy dien? — Toen wendde ik my tot de oude en feide : Arme moeder, geef my Kaspers fakboekje; de doorluchtige heer wil fynen laatsten wil lefen.

De oude, die fich met niets moeide, antwoordde morrende : Syt ge er ook weêr? Gy had beter gedaan, gansch te huis te blyven. Hebt gy het smeekschrift? Nu is het te laat; ik heb den armen kinde den troost niet kunnen geven, dat fy met Kasper tefamen in een eerlyk graf fal komen. Och, ik heb het gelogen, maar fy wilde het niet gelooven.

De hertog viel haar in de rede en sprak : Gy hebt het niet gelogen, goede moeder, die mensch heeft al gedaan wat mogelyk was, de val van het peerd is aan alles schuld, maar Annerl fal een eerlyk graf hebben by

hare moeder en by Kasper, die een brave soldaat was, en er sal haar eene grafspredik worden gehouden over de woorden: Geef God alleen de eere! De Kasper sal als vaandrig begraven worden, het schadron sal hem dry keeren in 't graf schieten en de degen van den verleider Grossinger sal op syne doodkist worden gelegd.

Na dese woorden nam hy Grossingers degen, die nog met den sluijer op de aarde lag, rukte er den sluijer van, bedekte Annerl met denselven en seide: Die ongelukkige sluijer, die haar soo geerne genade had gebragt, moge haar nu de eere teruggeven; sy is eerlyk en begenadigd gestorven, de sluijer sal met haar begraven worden.

Den degen gaf hy aan den officier der wacht met de woorden: Nog heden sult gy by de parade myne bevelen betrekkelyk de begrafenis van den Uhlaan Kasper en dit arme meisje ontvangen.

Nu las hy ook met groote aandoening en luidop de laatste woorden van Kasper; de oude grootmoeder omvatte onder tranen der vreugde syne knieën, als of sy de gelukkigste vrouw ware. Hy seide tot haar: Wees tevreden, goede moeder, gy sult een pensioen hebben tot aan uw salig einde. — Dan beval hy den geestelyken, met de oude en de doodkist, waarin het schoone Annerl gelegd werd, naar syne wooning te ryden en se dan naar hunne woonplaats te brengen en daar voor de begrafenis te sorgen. Vermits ondertusschen syne adjudanten met peerden gekomen waren, seide hy nog tot my: Seg mynen adjudant uwen naam, ik sal u laten roepen, gy hebt eenen schoonen menschelyken yver betoond. De adjudant schreef mynen naam in syn sakboekje en maakte my eene diepe groetenis. Dan reed de hertog, vergeleid van de segenswenschen der menigte naar de stad. Het lyk van het schoone Annerl werd nu met de goede oude grootmoeder in het huis van den pastoor gebragt en in de volgende nacht was die met haar op den weg naar haar dorp. De officier met den degen van Grossinger en een schadron Uhlanen kwamen den avond daarop. Soo werd dan de brave Kasper met Grossingers degen en een vaandrigspatent op de doodkist nevens het schoone Annerl, ter syde van syne moeder begraven. Ik was er ook en leidde de oude moeder, die om soo te seggen van vreugde kindsch was, maar weinig sprak. Toen de Uhlanen den derden keer in Kaspers graf schoten, sonk sy dood in myne armen; sy heeft haar graf nevens dat der twee ongelukkigen. God geve hun allen eene blyde verrysenis!

Toen ik in de hoofdstad terugkwam, hoorde ik dat graaf Grossinger gestorven was; hy had vergift ingenomen; in myne wooning vond ik eenen brief van hem, waarin hy my seide:

Ik heb u veel te danken; gy hebt myne schande, die my sedert lang 't

hart verscheurde, aan 't licht van den dag gebragt. Ik kende het lied der oude wel, Annerl had het my dikwyls gesongen, het was een onbeschryfelyk edel meisje. Ik was een ellendig fondaar, sy had eene schriftelyke echtbelofte van my, maar die heeft sy in 't vuer geworpen. Sy diende by myne oude tante en leed dikwyls aan melancholy. Ik heb my door sekere middelen en dranken, die iets magieks in sich hebben, van hare siel meester gemaakt. God wese my genadig. — Gy hebt ook de eer myner suster gered, de hertog bemint haar, ik was syn gunsteling — die gebeurtenis heeft hem geschokt. — God helpe my, ik heb vergift ingenomen.

Josef graaf GROSSINGER.

De voorschoot van 't schoone Annerl, waarin het hoofd van den den jager Jurriaan by diens onthalfing heeft gebeten, wordt nog op de hertoglyke kunstkamer bewaard. Men segt, dat de hertog de suster van graaf Grossinger onder den naam *Voile de grâce*, vlaamsch genadesluijer, tot eene vorstin sal verheffen en met haar trouwen. By de naaste heerschouwing [1] in de omstreken van D..... sal het gedenkteeken der twee ongelukkige eereoffers op het kerkhof van het dorp opgerigt en ingewyd worden; de hertog sal er met de vorstin tegenwoordig syn. Hy is er buitengewoon tevreden mede; het ontwerp daar van hebben de vorstin en de hertog tesamen gemaakt. Het monument verbeeld de valsche en de wâre eer, die sich beiden even diep voor een kruis ter aarde neigen; de geregtigheid staat op de eene syde met een opgeheven swaard, de genade op de andere, sy draagt eenen sluijer. Men heeft gevonden, dat het gesicht van de Geregtigheid veel gelykenis met den hertog, dat der genade gelykenis met de voorstin aanbiedt.

(*Naar het hoogduitsch.*) S. VANDERBEEK.

VLAEMSCH-DUITSCH ZANGVERBOND.

BIJ GELEGENHEID VAN 'SFEEST TE KEULEN.

Wanneer wy in onze chronyken lezen, hoe in het jaer 1561, onder het burgemeesterschap van den ridder Antonius van Straelen (acht jaren later als slachtoffer, door de handen der beulen van den bloedhond Alba zinkende) op het groot landjuweel van Antwerpen, 1475 rederykers hunne intrede in deze stad hielden, dan staen wy verwonderd en de vertelling der chronyk

[1] Heerschouwing — *Revue* in oude vlaamsche charters. — Het woord dunkt my seer geschikt om heringevoerd te worden.

treedt bykans in het schemerachtige halfduister der sage. Wie echter van ons de dagen van 14—18 juny in Keulen doorbragt, die zal voorzeker bekennen, dat die oude grootsche feesten by verre terug moeten staen by den luister van het eerste feest des vlaemsch-duitschen zangverbonds. Naby vyf-en-twintig honderd zangers uit alle gouwen en gewesten, uit alle ryken en rykjes van het vaderland, zagen wy daer vereenigd. Aken en Augsburg en Antwerpen, Bonn en Brussel en Bremen, Leuven en Magdeburg, Gent en Gotha, Halberstadt en Heidelberg, Lubeck en Brugge en Aelst en Thienen en Mainz, het verre Stralsund en Stuttgart en Synghem en Würzburg en Dendermonde en Rendsburg (aen de grenzen van Denemarken) en nog veel andere steden hadden daer hunne vertegenwoordigers en knoopten daer den ouden broederband en begroetten zich als zonen eener moeder. Vyf-en-negentig zangmaetschappyen uit dry-en tachtig duitsche steden waren er tezamen met zeven-en-twintig maetschappyen uit negentien belgische steden, en aen het hoofd van dit reusachtig zangerenleger, waertoe zich nog acht-en-tachtig instrumenten en een groot orgel voegden, stond de koning der nu levende muzykmeesters, Dr Felix Mendelssohn-Bartholdy. Alleen het gezigt van dit heir en deszelfs voerder had iets almagtig overweldigends; maer toen het eerst zyne gezangen begon, die overheerlyke werken van zynen geleider, diens collegas, den koor-direktor Fischer en den muziek-direktor Weber, en andere groote meesters, toen bleef nauwelyks een hart koud, en de magt van den indruk, welken het maekte, ging zoo verre, dat een oude geestelyke nevens ons op de knieën zonk, toen de koor in Fischers Meerstille *land!* donderde. Gedurende den ganschen eersten avond hoorden wy het geheele koor; 's tweeden avonds zouden wy eenige van de maetschappyen, alleen zingende, hooren. Den zegekrans van dien dag behielden de genootschappen van Mainz en Crefeld, die zoo veel kunst aen den dag legden, dat zy hunne stukken gedeeltelyk herhalen moesten. Hoewel onze vlaemsche maetschappyen zeer talryk vertreden waren (België zond naby vyf honderd zangers tot het feest), zoo vond toch slechts hun eerste koor « Vaderlandsche hymne » van Mengal, by de toehoorders vollen en ongedeelden byval [1].

Glansvol was bovenal ook de feeststoet van den tweeden dag. Alle zangers

[1] Het tweede koor *Rhyn- en Scheldegalmen*, verbonds vreugdegezang door Van Duyse en gekomponeerd door R. J. van Maldeghem, werd, gelyk het verdiende, koelder ontvangen; het was kracht- en saploos en maekte een zooveel te slechteren indruk, daer het op het schoone *der Jäger Abschied*, door Mendelssohn-Bartholdy, volgde. Onze zangers waren er ook geheel en gansch ontmoedigd door, en indien het feest eenen onaengenamen oogenblik voor hen had, dan was het voorzeker deze.

maekten er deel van en de tallooze vaendels der vlaemsche zoowel als der duitsche maetschappyen leverden een waerachtig verrukkend gezigt op. De eene was ryker als de andere; aen aller hoofd prykten de belgisch duitsche koleuren: het vlaemsch banier. Overal begroette men de genootschappen met luide toejuichingen, strooiden vrouwenhanden van uit de vensters roozenbladeren op hen neder, en zy antwoordden met vreugdenkreten. Nadat zy rond den dom waren getrokken, gingen zy naer den reuzenzael « Gürzenich » toe, waer de zangen onmiddelyk begonnen; rond de zangers stonden de vaendels, tallooze lichten straelden in de rykversierde oud gothieke zael, en zy, die meenden, dat sedert de ryksvergadering onder keizer Max I, de Gürzenich zeker geen grootscher feest gezien hadde, mogen geen ongelyk hebben.

's Avonds hadden de zangers zich rond elf ure allen op de *Rheinau* (een eilandeken op den Rhyn) verzameld, om den grooten meester, die de kooren had bestuerd, een huldebewys te brengen. Elkeen voorzag zich daer van een lanteernken met de keulsche koleuren, dat op eenen langen stok was vastgehecht, en, voorafgegaen door een groot orkest, trokken zy naer de wooning van Mendelssohn-Bartholdy, aen wien zy eene serenade bragten. Wie dien stoet niet zag, die kan zich moeijelyk een begrip maken van het tooverachtig gezigt, wat hy opleverde, vooral aen den Rhyn, langs dien hy gelyk eene wentelende vuerslang, eenigen tyd voortdraeide.

De derde dag zag de zangers op twee prachtig versierde stoomlooten naer den drakenrots varen. Onder den donder der kanonnen en het spelen der muziek werd de liederenvaert aengetreden, en zingen en juichen klonk neder tot de baren van den God des strooms, die eindelyk plotselings op een der schepen verscheen, een' riem in de hand, het hoofd bekransd met wyngaerdranken, een zeildoek om het lyf, en vroeg, wie zy waren, die hem zoo zeer in zyne rust stoorden, die een zoo geweldig getier maekten met kanonnen en muziek en gezang. Toen hy echter hoorde, dat het de vereenigde duitsch-vlaemsche zangers waren, legde zyn toorn zich en hy werd geruster en begroette hen vriendelyk als welkomen gasten en lieve vrienden [1]. Ondertusschen was men de wooning van Arndt genaderd; vader Rhyn begroette den gryzen bard en alle zangers hieven het nationale lied aen:

Was ist des Deutschen Vaterland?	Wat is des Duitschers vaderland?
Ist's Preussenland, ist's Schwabenland?	Is 't Pruissen, of is 't Zwabenland?
Ist's, wo am Rhein die Rebe blüht?	Waer aen den Rhyn de wynstok tiert?
Ist's, wo am Belt die Möve zieht?	Waer aen de Belt de zeemeeuw zwiert?
O nein! Sein Vaterland muss grösser sein.	o Neen, o neen? Dat vaderland waer veel te kleen.

[1] De dichter Roderich Benedix, door vertalingen zyner dramatische werken in Holland gunstig bekend, had de rol van den God op zich genomen.

Was ist des Deutschen Vaterland?
Ist's Baierland, ist's Steierland?
Gewiss es ist das Oesterreich,
An Siegen und an Ehren reich?
O nein! Sein Vaterland muss grösser sein.

Was ist des Deutschen Vaterland?
Ist's Pommerland, Westphalenland?
Ist's, wo der Sand der Dünen weht?
Ist's, wo die Donau brausend geht?
O nein! Sein Vaterland muss grösser sein.

Was ist des Deutschen Vaterland?
So nenne mir das grosse Land!
Ist's Land der Schweizer, ist's Tyrol?
Das Land und Volk gefiel mir wohl!
O nein! Sein Vaterland muss grösser sein.

Was ist des Deutschen Vaterland?
So nenne endlich mir das Land!
» So weit die deutsche Zunge klingt
Und Gott im Himmel Lieder singt!
Das soll es sein! Das, wack'rer Deutscher
(nenne Dein,

Wat is des Duitschers vaderland!
Is 't Beijerland, of Steijerland?
Voorzeker is het Oostenryk,
Aen eer en zegeteekens ryk?
o Neen, o neen!
Dat vaderland waer nog te kleen.

Wat is des Duitschers vaderland?
Is 't Pommerland? Westfalenland?
Is 't waer het duinzand stuift en ruischt?
Is 't waer de Donau loeit en bruischt?
o Neen, o neen!
Dat vaderland ware ook te kleen.

Wat is des Duitschers vaderland?
Zoo noem my toch dat groote land!
Tyrol? of 't heerlyk Zwitseroord,
Een land, een volk dat elk bekoort?
o Neen, o neen!
Dat vaderland waer' nog te kleen.

Wat is des Duitschers vaderland?
Zoo noem my eind'lyk toch dat land;
» Zoo wyd de duitsche tonge klinkt
» En God ter eere lied'ren zingt,
» Dat moet het zyn,
» Dat, Duitschers, moet het uwe zyn!

Arndt hoorde het in zyn wyngaerdomkransde huis en verscheen, de oogen vol tranen, en een donderende kreet groette hem en dieper nog uit het harte kwamen de laetste verzen van het lied.

Das ganze Deutschland soll es sein!
O Gott vom Himmel sieh' darein,
Und gieb uns ächten deutschen Muth,
Dass wir es lieben, treu und gut.
Das soll es sein! Das ganze Deutschland soll
(es sein!

» Heel Duitschland zy het vaderland!
» En God behoede 't dierbaer pand,
» En geve ons echten duitschen moed,
» Dat wy 't waerderen, trouw en goed.
» Zoo zal het zyn!
» Het gansche Duitschland moet het zyn!»

Te Königswinter ontvingen tallooze zangers, die langs den yzeren weg reeds vroeger daer aengekomen waren, de stoombooten en de op hun naderende broeders. Dan vormden allen eenen stoet en trokken door de schoon versierde straten van het stedeken naer den Drachenfels. De boomen, welke

» De schoone vertaling danken wy aen de vriendelyke goedheid van onzen Brouwenaer.

de huizen smukten, behielden niet lang hunne plaets; weldra waren zy er van ontrukt en de stoet scheen een wandelende woud, over welks takken de vaendels hunne zwierige plooijen ontvouwden, dien muzyk en zang doorruischte. Hooger en hooger ging het nu, de eenen te voet, de anderen op ezels weêr anderen te peerd. Hier en daer hadden op het lange bergpad wynverkoopsters hunne tafels opgeslagen, of klonken de glazen uit eenen rotskelder; op die plaetsen hield menigeen aen, want de weg was verre en moeijelyk, en de dag was heet en aller kelen waren droog. Eindelyk bereikte men de herberg, die aen den voet der puinhoopen en nevens het gedenkteeken ligt, dat Napoleon daer eens oprigtte, maer dat de zegepralende duitschers later verbryzelden. Daer hield echter niemand meer aen, want al te na was men by de puinhoopen, welke de spits der rots bekroonen, en weldra waeiden de vaendels van uit den ouden toren en galmde een kreet van verwondering langs alle kanten uit de oude muren. Hoe kon ook anders by het overheerlyk panorama, dat zich voor aller oogen uitbreidde. De breede Rhyn was, van hier af gezien, tot een smal zilveren band saemgekrompen, op hetwelk miniatuerscheepjes, groote schelpen gelyk, zwommen, langs welks oevers kleine, kleine dwergjes rondkropen. Recht tegenover, op den anderen oever, ontplooiden zich twee reuzenvaendels op den toren van de puinhoopen, welke zich op den oudheiligen Wodansberg (nu Godesberg) verheffen. Een weinig verder, op den Rhyn, lag in zoete vrede het eiland Nonnenwerth,

Wo das Kloster aus der Mitte
Grüner Linden sah,

en op den berg, aen welks voet het eiland bloeit, het laetste overblyfsel van het slot van Roland, het venster waeraen de treurende ridder zat. Wie dacht daerby niet aen Schillers:

Harrend von des Morgens Lichte
Bis zu Abends Schein,
Stille Hoffnung im Gesichte,
Sass er da allein,

Blickte nach dem Kloster drüben,
Blickte Stunden lang
Nach dem Fenster seiner Lieben,
Bis das Fenster klang,
Bis die Liebliche sich zeigte,
Bis das theure Bild
Sich in's Thal herunter neigte,
Ruhig, engelmild.

Und so sass er eine Leiche
Eines Morgens da,[1]
Nach dem Fenster noch das bleiche
Stille Antlitz sah.

Langs eene andere zyde verhieven zich de koppen der Zeven Bergen, de eene hooger dan de andere, met wouden en wyngaerdplanten bedekt; aen den voet der rots lachten uit groene boomen ontelbare vriendelyke huizen en tuinen.

Het duerde niet lang, of de gevoelens, die in aller harten opwelden, maekten zich lucht, en wel vooreerst door den mond eens mans, die van de grenzen van Denemarken tot het feest was gezonden. De heer Bauditz, muziekdirektor der liedertafel te Rendsburg aen de Eider, hield eene redevoering, die waerlyk uit den grond des harten kwam en waerin hy betoonde, hoe gelukkig hy en zyne medeleden waren, zich in eenen kring van zoo trouwe germaensche broeders te vinden en allen toeriep, getrouwelyk aen malkander vast te houden, en vast te staen tegen alle vyanden onzes volksdommelykheid, onzer tale. Tranen ontrolden aen de oogen van den braven gryzaerd, toen hy klaegde, hoe Denemark alles aenwendde, om aen de Duitschers, die onder zyn bewind staen, het duitsch te nemen en hun het deensch op te dwingen; hoe men hun verboden had, met een vaendel naer het feest te komen, vermits zy op dit vaendel hun Schleswig-Holsteinsch wapen wilden doen schilderen — en tranen ontstroomden te gelyken tyd aen de oogen aller, die hem hoorden. Toen hy ten einde was en toejuichingen zonder einde opstegen, toen trad eene jonkvrouw op hem toe en zette hem eenen krans van eikenloof op het hoofd, als een dank- en huldebewys der verzamelde duitsche vrouwen. 't Is onmogelyk te beschryven, welke ontroering zich op dit oogenblik in 's gryzaerds oogen kond gaf; het hart welde hem over, hy kon nauwelyks nog spreken.....'

De bazuinen riepen, allen verlieten de rots en dreven op lange bootjes naer het andere oever, waer hen te Godesberg de middagtafel verwachtte — eene tafel voor vyf-en-twingtig honderd gasten, mannen en vrouwen. Maer het eten en drinken hield niet menigeen bezig; weldra begonnen de toasten en onder hun was weer meer dan een diep ontroerende, meer dan een, die

[1] Een ander afgevaerdigde uit Rendsburg, de heer Wiggers, vond onder weg, in Westfalen, dry nederduitsche landlieden, gelyk hy, uit Schleswig-Holstein, welke de begeestering voor het vlaemsch-duitsche zangfeest aengedreven had, den eindeloozen weg naer Keulen *te voet* afteleggen.

bewees, dat de woorden, welke Hermann Neumann van Juit Torgau (aen de Elbe) den zangeren te Keulen toezong, waerheid behelsden :

Wir breiten, wie die Eiche,
Viel mächt'ge Zweige aus,
Zu einem ein'gen Reiche,
Zu einem schatt'gen Haus.
Uns trennen keine Namen,
Uns trennt kein Wappenschild,
Wir sind in einem Rahmen
Ein farbenreiches Bild.

So habt ihr euch gefunden
Zweitausend an dem Rhein,
Verbrüdert und verbunden
Ein Männerchor zu sein ;
Zu Köln ist es gelungen,
Gott geb' euch guten Brauch !
Er segne eure Zungen,
Und eure Herzen auch !

Benevens dezen, werden nog eene menigte van andere « Festgrüsse » voorgelezen, groetenissen van alle kanten des vaderlands, allen even hartelyk, even *duitsch*. Zoo zong Würzburg :

Aus dem Herzen deutschen Lands
Zieht der Franke an den Rhein,
Aus dem Herzen Frankenlands
Zieht in Köln heut Würzburg ein.

Sind wir unser auch nicht viel
Schlagen wir doch gutes Schwert,
Sey's zum Ernste, sey's zum Spiel,
Wacker allzeit, ahnenwerth.....

Dat zy zoo waren, dit zag men aen de krachtig edele, levensvolle gestalten der dertien mannen, die Frankenland gezonden had. Bovenal schoon was ook de « Grufs vom Odenwalde. » Erbach bracht hem en met hem eenen schoonen beker met symbolieke versiersels.

Vom Odenwald, vom Odenwald,
Wo durch den traulich stillen Grund
Die Sage tönt, dat Lied erschallt,
Ein froher Gruss dem Sängerbund !
Es sendet ihn der kühne Held,
Der Siegfried an den Rhein :
Hochherrlich stets vor aller Welt,
Mein Deutschland sollst Du seyn ;

Van d'Odenwald, van d'Odenwald,
Waer door aenmoedig stillen grond
De sage klinkt, het feestlied schalt,
Ons blyde groet aen 't Zangverbond !
Dien zendt de held, de koene tolk,
Zendt Siegfried aen den Rhyn :
Hoogheerlyk steeds voor ieder volk,
Myn Duitschland zult gy zyn.

Vom Odenwald, vom Odenwald,
Der Eginhard und Emma barg,
Die Sage tönt, das Lied erschallt,
Ein leiser Gruss aus ihrem Sarg,
Der Gruss zieht, wie die Mimling rauscht,
Das holde Thal entlang :
O Treu', da Herz um Herz sich tauscht,
Dich künde der Gesang !

Vom Odenwald, vom Odenwald,
Wo Rodenstein aus Eichen schaut,
Die Sage tönt, das Lied erschallt,
Wo Schnellert seine Burg erbaut
In grüner trauter Einsamkeit
Stimmt froh der Mensch auch ein :
Gesegnet sei für alle Zeit
Der Sängerbund am Rhein !

Vom Odenwald, vom Odenwald,
Das Volk, den Brüderstämmen treu,
Ruft, dass der Gruss zum Rhein hin schallt :
Hoch Deutschlands Aar und Belgiens Leu !
Mit Adlerflug zum Licht hinan
Und Löwenstark furs Recht !
Den Wahlspruch stimm' als Festlied an,
Germanisches Geschlecht !

Van d'Odenwald, van d'Odenwald,
Eens Eginhards en Emmas lust,
De sage klinkt, het feestlied schalt,
Er lispt uit hunner graven rust
Een groet, die als de Mimling ruischt,
En volgt der daden gang :
o Trouw, waer hart met harte tuischt,
U kondige onze zang !

Van d'Odenwald, van d'Odenwald,
Waer Rodenstein uit eiken schouwt,
De sage klinkt, het feestlied schalt,
Waer Schnellert heeft zyn burg gebouwd,
In de eenzaemheid zoo groen en blyd,
Daer zingt men kloek en fyn :
Het zangverbond bloeij' t'allen tyd
Gevegend aen den Rhyn.

Van d'Odenwald, van d'Odenwald,
Den broederstammen gul dees schreeuw,
Die als een groet den Rhyn toe schalt :
Leev' Duitschlands aed'laer, Belgies leeuw !
Des arends wiek breek' 't licht de baen,
Voor 't recht pleit 's leeuwen kracht !
Die zinspreuk heffe als feestlied aen,
Germania's geslacht !

Ook de Vlamingen b'even niet terug : Prudens van Duyse bragt eenen schoonen toast, die met ongemeene toejuichingen begroet werd [1]. Ook werd er een dichtstukje van J. M. Dautzenberg uitgedeeld, dat ons zoo veel te merkweerdiger schynt, daar de dichter beide de teksten opstelde, den vlaemsche zoowel als den duitsche :

Deutsch und Vlämisch.	**Duitsch en Vlaemsch.**
Du Muttersprache bist mir lieb, Mir lieb wie Geist und Blut, Dir hang ich an mit frommem Trieb, Mit reiner Jünglingsglut. Des Vaterlandes hehrer Schooss — Wie Arndt es sang — ist breit und gross, Und wer die Grösse kann ermessen, Wird er die Liebste je vergessen?	o Moederspraek, gy zyt my waerd En lief als geest en goed. U hang ik aen met trouwen aerd, Met zuiver jonglingsbloed; Des vaderlands eerwaerde schoot, Dien Arndt bezong, is breed en groot, En wie 's lands grootheid af kan meten, Zal u, myn wellust, nooit vergeten.

[1] De Jan Nolet de Brauwere van Steeland dorst niet spreken, want hy meende « men zoude hem niet verstaen. » Pr. van Duyse moest dus namens de vlaemsche afdeeling het woord voeren ; hy heeft zich allerbest van die taek gekweten en — *en werd overal verstaen*.

Dass Vlämisch mir die Mutter sang,
Und mich als Kind beglückt',
Das weiss ich, und ihr Seelenklang
Noch heute mich entzückt;
Doch Deutsch und Vlämisch sind verwandt
So nah' als recht und linke Hand,
Und Deutsch ist Deutsch, ob hoch ob nieder,
Das zeugen unsre Bundeslieder.

Und Deutsch sei Deutsch! kein einz'ger Ast
Verdorr' am Eichenbaum,
Dann findet auch der ferne Gast
In seinem Schatten Raum.
Ja Deutsch sei Deutsch! Die Sprache nur
Zeigt uns des Wissens grade Spur,
Nur sie mit ihrem Glanzesstrahle
Erhellt des Forschens Nebelthale.

Wohl kennet seines Denkens Bild
Der stolze Bettler nicht, [1]
Drum tölpelt er auch wirr und wild,
Drum wird es ihm nie licht:
Gefesselt lieget fort und fort
Des Bettlers Geist am fremden Wort;
Nicht Rom kann seinen Mangel enden,
Nicht Hellas mit den reichsten Spenden.

Nur wo der Sprachquell rein und klar
Dem Volksgeist offen steht,
Nur dort gedeiht was recht und wahr.
Was göttlich uns umweht.
Das ruf' ich hoch vom Kölner Dom
Dem Rheine wie dem Scheldestrom.
O möcht' es jeder Bruder fassen,
Und nie vom Heiligthume lassen.

J.-M. Dautzenberg.

In 't vlaemsch klonk myner moeder zang,
By 't teder wiegelied,
En zulk een dierbre zieleklank
Vergeet myn harte niet.
Doch duitsch en vlaemsch zyn nauw verwant,
Zoo nauw als regte en linker hand,
En duitsch is duitsch, 't zy hoog- of neder-
Dat klinke in onze zangen weder.

En duitsch zy duitsch! Verdorr' geen telg
Aen Duitschland's eikenboom,
By zyne schaduw ruste elk Belg
Van Maes en Scheldezoom.
Ja, duitsch zy duitsch! die tael alleen
Zegt ons van waer, zegt ons waerheên;
Der wetenschappen neveldalen
Verlicht zy met haer zonnestralen.

Wie offer voor den Frank verstomm'
Die woordenbedelaer,
Hy duizelt in het donker om,
En nimmer ziet hy klaer,
Gebonden ligt in zuider oord
Des beedlaers geest aen 't vreemde woord;
Athene, trots zyn wondergaven,
Noch Rome kan zyn ziele laven.

Slechts waer de spraekbron rein en klaer
Ter volksgeestlaving vloeit,
Slechts daer gedyt, wat regt en waer,
Wat godlyk ons doorgloeit.
Des roep ik van den Keulschen dom,
Waerop ik vol begeestring klom:
Verbindt u, Rhyn- en Scheldebroeders,
Blyft eeuwig uwer tale hoeders.

J.-F. Dautzenberg.

Eerst laet spoedde men zich om op de stoombooten te komen, of naer Bonn, van waer de yzeren weg naer Keulen leidt.

De vierde dag bragt nieuwe vermaken. Reeds 's morgens vroeg vergaderde men in den botanieken hof, en trok van daer met de vaendels, rond tien ure, naar de *Frankenplaets*, aen den voet van het overheerlyke koor des doms, waer nog een concert plaets had. Dan verdeelde men zich om de merkweer-

[1] La langue française est une gueuse orgueilleuse.

Voltaire.

digheden der stad te zien, den dom en de acht-en-twintig andere tempels uit alle tyden, van de vroegsten af tot in de laetsten toe, het schoone stadhuis, het oudeerweerdig tempelhuis, het museum en honderd andere dingen. Maer dat alles moest slechts ter vlugt gebeuren, want 's achternoens, rond twee en half ure, zoude de yzeren weg de zangers naer het nabygelegene koninglyke paleis Brühl en deszelfs prachtige park brengen. Daer maekte de vreugde zich nog eens recht lucht; 't was ja ook voor de laetste keer. Vele liederen werden daer nog *sub Jove* gezongen, wy hoorden er nog treffelyke redevoeringen en eerst laet scheidden allen van Brühl en te Keulen ook van malkander. — 't Naeste jaer te Brussel! dit was de leus by den laetsten handdruk, den herhaelden broederkus.

Zie hier, hoe een deelnemer aen het feest een artikel sluit, dien de gentsche *Merkurius* over eenige dagen mededeelde:

« Alle de genoodigden zyn het eens om hunne erkentelykheid te betuigen over het onthael dat zy te Keulen genoten hebben, alsook om het *Mænner-Gesang-Verein* eer te spreken wegens de wyze waerop de feest ingerigt geworden is. Inderdaed, het ware onmogelyk gulhertiger gastvryheid en vriendelyker betuigenissen van toegenegendheid te vinden. De eerste feest van het duitsch-vlaemsch zangverbond zal nimmer uit het geheugen gaen van degene die er deelachtig aen waren, en allen zullen dankbaer wezen jegens de ingezetenen van Keulen en voornamelyk jegens de zangmaetschappy, die steeds zoo veel bezorgdheid heeft getoond ten opzigte der Duitschers en Vlamingen die hare oproeping beantwoord hebben.....

Tot slot volge het lied: *Gebet für das Vaterland,* hetwelk, gekomponeerd door den koninglyken muziekdirektor Frans Weber te Keulen, de inleiding tot de twee groote concerten uitmaekte:

Gebed voor het vaderland.

Zegen het Vaderland!
Zegen 't, o Heer! o laet het den vrede,
Dien ook geniete uw gezallefde mede,
Stale der eendragt magtig verband,
Zegen myn vaderland!

Zeegn het vaderland!
Waer ook het Noord en het Zuid fier op (schouwe,
Ons toch is, ons blyft toch de trouwe,
De regte zin en de krachtige hand,
Zegen myn vaderland!

Gebet für das Vaterland.

Segne das Vaterland!
Segn'es, o Herr, und lass ihm den Frieden,
Den dein Gesalbter ihm gnädig beschieden,
Stahl'ihm der Eintracht mächtiges Band,
Segne mein Vaterland!

Segne das Vaterland!
Wess auch der Nord und der Süden sich freue,
Unser ist und bleibt doch die Treue,
Der grade Sinn und die kräftige Hand!
Segne mein Vaterland!

Zegen het vaderland !
Laet op zyn heuv'len het druivengoud beven,
Het graen smukk' het dal, de steden het leven,
De zeilende schepen groeten 't strand,
Zegen myn vaderland !

Zegen het Vaderland !
Mogt het der kunst als t'huis hier bevallen,
Mogten er hartlyk de liederen schallen,
Lach ons der kunde kostelyk pand,
Zegen myn vaderland !

Zegen het vaderland !
Geef dat nog lang op des vorsten hoofde
Groene de krans ! Volksliefde verdoofde
Nimmer der koningen diamant !
Zegen myn vaderland !

Vertaeld door J.-H. BAUTZENBERG.

Segne das Vaterland !
Lass seinen Hügeln die goldenen Reben,
Den Thälern die Saat, den Städten das Leben,
Die segelnden Schiffe seinem Strand !
Segne mein Vaterland !

Segne das Vaterland !
Gib dass noch lang auf des Fürsten Haupte
Grüne der Kranz, der üppig belaubte,
Den ihm die Liebe des Volkes wand !
Segne mein Vaterland !

Segne das Vaterland !
Lass es der Kunst als Heimath gefallen,
Lass es von herzlichen Liedern erschallen,
Schütz ihm des Wissens köstliches Pfand.
Segne mein Vaterland !

JOH.-GABR. SEIDL.

Aaken 24 juny, 1846.

EORUM NUMERUS INFINITUS.

« Aan apen is de wereld ryk, »
Zoo sprak myn vriend, en had gelyk.
Waarachtig, ja, hy had gelyk :
Aan apen is de wereld ryk.

Ja, of ik links- of regtsom kyk',
En hooger klim of lager wyk',
Op koningsstetel of in 't slyk,
Aan apen is de wereld ryk.

Hoe 's menschen hoogmoed prale en pryk',
Gods evenbeeld is d'aap gelyk,
Schoon 't voor den aap de vlag niet stryk'.
Aan apen is de wereld ryk.

Diog'nes gaf van wysheid blyk !
Geen vrye borst erlangt den yk
Van Liberaal of Catholyk....
God lof ! wy fyn aan apen ryk !

....

DE ONTMOETING.

Nog zie ik haer altoos, omringd van haer vrouwen.
De schoonste onder haer, stond zy midden den kring,
En was eene schittrende zon om aenschouwen.
Ik stond slechts van ver, daer de vrees my bevingd.
My roerde en doorbeefde een wellustig benauwen,
Wanneer hare glans door myne oogleden ging.
Doch, even als mogt ik op vleugelen voeren,
Voelde ik my gedwongen de snaren te roeren.

Maer wat ik dien stond heb gevoeld èn gezongen,
Dat zoek ik vergeefs, en verbeelding is zwak.
't Was of een nieuw zintuig, myn wezen doordrongen,
De heilige taal van het hertgevoel sprak.
De ziel was 't, die lang en te hevig bedwongen,
Op eenmael door al hare windselen brak,
En toonen vond, die in haer grondeloosheden
Lang ongemerkt sliepen en thans haer ontgleden.

En als nu de harpsnaer reeds lang had gezwegen,
En als nu allengs my de ziel wederkwam,
Dan zag ik een vlam op haer wangen gestegen,
En tweestryd van liefde en van schaemte in die vlam.
Ik vloog in verrukking de hemelen tegen,
Wanneer ik de zoetste der woorden vernam,—
O, Ginder, daerboven, by zaliger chooren,
Kan ik maer die woorden, dien toon weder hooren!

« 't Getrouwige hert, dat, in onrust verloren,
« Nog stil en bescheiden, zich matigt in druk.
« Weet niets van zyn waerde, die my kan bekoren;
« Zyn adel verkies ik voor 't blinde geluk.
« 't Benydbaerste lot zy den schaem'len beschoren,
« Dat liefde de bloemen der liefde slechts plukk'.
« De kostbaerste schat is voor 't hert, dat hem smaken—
« En met hem, weêrkeerig, gelukkig kan maken! »

CH. LEDEGANCK.

DIE BEGEGNUNG.

Noch seh' ich sie — umringt von ihren Frauen,
Die Herrlichste von allen, stand sie da.
Wie eine Sonne war sie anzuschauen:
Ich stand von fern und wagte mich nicht nah.
Es fasste mich mit wollustvollem Grauen,
Als ich den Glanz vor mir verbreitet sah;
Doch schnell, als hätten Flügel mich getragen,
Ergriff es mich, die Saiten anzuschlagen.

Was ich in jenem Augenblick empfunden,
Und was ich sang, vergebens sinn' ich nach.
Ein neu Organ hatt' ich in mir gefunden,
Das meines Herzens heil'ge Regung sprach,
Die Seele war's, die, Jahre lang gebunden,
Durch alle Fesseln jetzt auf Einmal brach
Und Töne fand in ihren tiefsten Tiefen,
Die ungeahnt und göttlich in ihr schliefen.

Und, als die Saiten lange schon geschwiegen,
Die Seele endlich mir zurücke kam,
Da sah ich in den engelgleichen Zügen
Die Liebe ringen mit der holden Scham,
Und alle Himmel glaubt' ich zu erfliegen,
Als ich das leise, süsse Wort vernahm —
O, droben nur in sel'ger Geister Chören
Werd' ich des Tones Wohllaut wieder hören!

« Das treue Herz, das trostlos sich verzehrt
Und, still bescheiden, nie gewagt, zu sprechen—
Ich kenne den ihm selbst verborgnen Werth:
Am rohen Glück will ich das Edle rächen.
Dem Armen sey das schönste Los beschert:
Nur Liebe darf der Liebe Blumen brechen.
Der schönste Schatz gehört dem Herzen an.
Das ihn erwidern und empfinden kann. »

F. VON SCHILLER.

EIN ZWEIG AUF WILLEMS GRAB.

Ein Ruf der Trauer ist zu uns gedrungen
Der tief in unsern Herzen Anklang fand,
Er, dessen Stimme einst so stark erklungen
Als Auferstehungsruf im Vaterland,
Auf dessen Wort die *Sprache* sich entrungen
Der fremden Macht, die sie in Fesseln band,
Ist tot — dund trauernd schlingt die Lorbeerkrone
Die Muttersprache ihrem treuen Sohne.

Nun schaaren sich zu seiner Todtenfeier
Die auf die Bahn der Ehre er gelenkt,
Von allen Bannern wallen Trauerschleier
Und alle Waffen sind herab gesenkt,
Die Muse Flanderns neigt auf ihn die Leier
Durch ihn mit alten Liedern neu beschenkt,,
Chronik und Sage lang verrauschter Jahre,
Die er bewahrt, legt sie auf seine Bahre.

Ihr die da steht, bei ihm der treu gefallen,
An seinem Grab schwört neu den heil'gen Schwur.
Senkt ihn hinab! dann lasst den Ruf erschallen:
Zu neuem Kampf auf unsers Führers Spur!
Kein Mausoleum wölbt in stolzen Hallen
Pflanzt frische Zweige in der Heimath Flur,
Und schlingt daraus bei jedem neuen Lenze
Für's Grab des Heimathbarden grüne Kränze.

LUISE VON PLOENNIES.
MARIA WOLF.
JOHANNES WILH. WOLF.

BY WILLEMS GRAF.

Een treurgeroep is tot ons doorgedrongen,
En, diep geroerd, herhaeldenwy die klagt.
Hy stierf, wiens stem, zoo luid en onbedwongen,
Voor 't dierste pand de stryders zamenbragt.
Hy stierf, wiens wenk de tael aen 't niet ontwrongen,
Ontscheurd heeft aen den boei der vreemde magt.
Hy stierf.... en voor den trouwsten harer zonen
Vlecht ze op het graf, in rouw, de zegekroonen.

Nu scharen zich om zyne doodbaer, hier,
Zy, welker moed zyn voorbeeld mogt ontvonken,
Het rouwfloers hult, omslingert elks bannier,
Elk wapentuig is aen de hand ontzonken.
De vlaemsche Muze kroont haer elpenlier
Door hem *op nieuw* met 't *oude* lied beschonken ;
Kronyk en sage van den ouden tyd
Hecht ze aen de baer, als aen zyn' roem gewyd.

Gy, die hier staet.... een stryder is gevallen,
Maer by zyn graf bezweert ge op nieuw 't verbond.
Laet neér dit stof ! Maer doet den eed weêrschallen :
Hem waerd' te zyn, die aen uw hoofd eens stond.
Geen trotsch gesteent' zal op zyn rustplaets hrallen,
Maer frissche twygen plant ge in heil'gen grond,
Om, op dit graf, by ieder lent'-herleven,
't Lands edlen Bard er kransen van te weven.

J.-F. Brouweraar.

(Naer het hoogduitsch.)

LIED.

Makkers, schenkt de kelken vol,
Vol tot aan den rand!
Heden wil ik vrolik zyn!
Heden sisse en schuim' de wyn!
'k Heb de smart vermand.

Makkers, schenkt de kelken vol,
Vol tot aan den boord!
Heden klinken lied en lach!
Van myn lief sints jaar en dag
Heb ik niet gehoord!

Makkers, schenkt de kelken vol,
Vol tot boven toe!
Heden ken ik wee noch druk!
'k Wensch het liefken veel geluk,
Al is 't kind my moê.

Makkers, schenkt de kelken vol,
Vol tot aan den foom!
Heden sisse en schuim' de wyn!
Heden zal ik vrolik zyn!....
't Leven is een droom!

J. A. DE LAET.

AEN MÆCENAS.

(Rhitmische vertaling van Horatius. Carm. L. I, od. XX.)

Drinken zult gy slechts uit geringe kroesjes
Wyn Sabinium's dien ik getrokken heb, en
Welverpikt opsloot in de grieksche kruik, toen,
Ridder Mæcenas

Dierbaer my! u 't volk zoo toejuichte in 't schouwspel,
Dat van Tibris strand en den Vatikaner
Berg te zaêm uw lof in de stem der Echo
Vrolyk weêrgalmde.

Mag Cœcuber, mag het veredeld wynnat
Cales's *uw* drank zyn: de Falerner druiven
Betren niet *myn* kruik, noch de wyn, omkransend
Formia's heuvlen.

J.-M. DAUTZENBERG.

WAEROM IK ZINGE.

Hoog vry dan 't kroost myn lied niet roemen.
't Bestroode hier myn pad met bloemen,
En zonde mynen levensdag.
BOXMAN, Aen de Kruisbroeders van Kortryk.

Waerom ik zing? vraegt gy: vraeg, waerom nagtegalen
De stem verheffen in het doove boomgewelf;
Waerom het beekjen zuist en zucht in eenzaem dwalen:
Ik ook zing voor my-zelv'.

Wat geeft my dom gekwaek van wankroost der moerassen?
Wat, dat de onmachtige by voorkeur 't onrym viert?
Ik ben zyn lof en blaem ver boven 't hoofd gewassen,
Al blyv' myn kruin ongelaurierd.

Ja, 't lust me, voor my-zelv' in Nederlands tael te zingen,
Al winn' de fransche lier licht weeliger eergebloemt'.
Daer — daerom ben ik een van die versiootelingen,
Die Belgies fransch publiek niet noemt.

Het volk!... een afgod steeds, het hoofd uit goud gedreven,
Van marmer 't midden en van klei de brooze voet....
Waerom dien afgod zulk een wierookwalm gegeven?
Een godheid spreekt in uw gemoed!

En 't oordeel van dit volk?... Al waren 't echte Belgen,
Hunne uitspraek geldt my min dan die van 't eigen hart.
Myn zucht voor poëzy kan niets op aerd verdelgen:
'k Ben mensch, ben ik geen bard!

Wen ik de blanke maen op de ingeslapen kusten
Zie blikkren, na 't tooneel van 't grootschgebluschte licht;
Wen ik de omsluierde natuer zie zachtjens rusten,
Als 't in het wiegjen slapend wicht;

Vraegt gy, waerom ik dan, by dit halflichte duister,
Een vloed van melody voel stroomen uit myn ziel,
Stout losgewrongen uit ondichterlyke kluister?
Vraegt gy, waerom ik kniel?

Wen ik de schepping uit de zwarte nacht zie klimmen,
En ze, als herschapen, staet in volle majesteit;
Wen 't prachtig morgenrood zich langs ontwaekte kimmen
Met gloënde streepen spreit;

Wen 't opgemerkte choor der huppelzieke vogelen
Het woud weêrgalmen doet van rykverwisseld lied,
Vraegt gy, waerom ik ook de drift niet kan beteugelen,
Die my den zang gebiedt?

WARUM ICH SING?

Warum ich sing! — Fragt warum Nachtigallen
Die Stimm' erheben in dem grünen Hain,
Warum durch Einsamkeit die Wogen wallen,
Ich sing' für mich allein.

Nicht acht' ichs, ob der Pöbel preist mein Streben,
Der an der Prosa Nüchternheit nur glaubt,
Trotz Lob und Tadel will ich stolz erheben,
Mein unbekränztes Haupt.

Nicht sing' ich in der Sprache der Franzosen,
Ob solchem Lied auch blühet lauter Ruhm,
Drum bin ich einer derer, die verstossen
Das fränk'sche Publikum.

Soll ich dem Götzen huldigen im Volke,
Von aussen golden und von innen leer,
Dem Abgott weihn des Weihrauchs dunst'ge Wolken?
Dem Gotte sei die Ehr!

Der Menge Lob? — Wenn ächte Beigier preisen,
Mir gilt es mehr, als ich's beschreiben kann,
Nichts kann mich los von dir o Dichtkunst reissen —
Doch vor dem Sänger kommt der Mann.

Wenn Mondenschein am still gewordnen Strande
Dem Schauspiel folgt, das starb in Purpurglut,
Wenn die Natur umhüllt vom Schlummerbande
Gleich einem Kinde ruht;

Fragt ihr, warum vom Dämmerlicht umgeben
Mir durch die Seele strömt die Melodie,
Die stolz dahinwogt über'm niedern Leben,
Fragt ihr, warum ich knie?

Seh' ich die Schöpfung wie sie neu erstanden
Sich majestätisch losringt aus der Nacht,
Wenn an der Berge dunkelblauen Kanten
Das Morgenroth erwacht.

Wenn Waldessänger auf erfrischten Flügeln,
Mit ihrem Sang beseelen Flur und Wald,
Fragt ihr, warum ich nicht den Drang kann zügeln,
Warum mein Lied erschallt?

Wen een verheven daed myn borst doet ruimer ademen,
En 'k in den held dier daed een mensch, een broeder groet,
Vraegt gy, waerom ik dan myn speeltuig moet omvademen
In dichterlyken gloed?

Wen ik by 's vaders graf myn ziele voel verengelen,
En 't windjen treurig ruischt: 'k Wacht u, myn lieveling!
Wen ik myn minnend arm om 's moeders hals mag strengelen,
Op 't feest van onzen haerdsteekring;

Wen ik een zielsvriendin zie naer den toon verlangen,
Die op myn lippen vlamt en uit myn boezem vloeit,
En my een kusjen wacht tot loon op kuische wangen,
Vraegt gy, waerom my dichtkunst boeit?

Als my de daden van ons aengebeden vaderen
Hun waerdig maken, en verheffen boven 't slyk,
Vraegt gy, waerom ik 's lands altaer zoo staet durf naderen
Als de onnastreefbre Bilderdyk?

Ik volg hem, 'k tart hem niet: dit denkbeeld waer' vermetel.
Die zon blinkt alles doof aen 't morgenstargewelf.
De aerde is zyn voetschabel, de hemeltrans zyn zetel:
Een god!... toch zing ik voor my-zelv'!

Ja, de eerste teedre traen van myn bewarend' engel,
Die, by den eersten rouw, meêlydend op my viel,
Werd poëzy, werd aerdsch en hemelsch heilgemengel
Voor heel myn zangerige ziel.

Vergeten van het volk, maer 't hart tot God verheven,
Stil, aen den vaderhaerd — wat zeg ik? op een rots,
Op eenig eiland, slechts van de eenzaemheid omgeven,
Bleef zy my de inspraek Gods.

Maer ligt (of 't is een droom van teedre dichtkunsttelgen?)
Weêrgalmt in eenig hart de zangtoon van myn hart:
Hoe 't zy, die zoete zugt kan niets op aerd verdelgen:
'k Ben Belg, ben ik geen bard!

Geboren werd de vlam om sprankels uit te schieten;
De golf, opdat ze vloeie in eeuwge wisseling;
Ik, om myn zielsgevoel in toonen uit te gieten;
Opdat ik minne, en zing'!

PRUD. VAN DUYSE

Wenn eine edle That mich stolz durchdringt,
Ich einem Helden reich die Bruderhand,
Fragt ihr, warum dann meine Harfe klinget,
Durchglüht vom Dichterbrand.

Wenn sich mein Geist vom Grab des Vaters schwinget,
Wenn bang der Wind die Klage rauschen lässt,
Mein Arm um meiner Mutter Hals sich schlinget,
An unsers Heerdes Fest;

Wenn meiner Seele Freundin mit Verlangen
Harrt auf den Ton, der mir durchglüht die Brust,
Zum Lohn mir wird ein Kuss auf keusche Wangen,
Fragt ihr nach Dichterlust?

Fragt ihr, wenn von der Ahnen Geist durchdrungen
Mein Auge stolz sich hebt zur Himmelsfern,
Warum ich Bilderdyk dann nachgesungen
Dem hehren Heimathstern?

Mit ihm zu ringen! — o dies wär' verwegen,
Denn vor der Sonne bleicht der Sternenschein,
Die Erde ist zu Füssen ihr gelegen,
Ich — sing für mich allein.

Die Thräne, die aus meines Schutzgeists Blicken,
Bei'm ersten Gram in meine Seele sank,
Ward Poesie, die Seele zu erquicken,
Ein heil'ger Wonnetrank.

Vom Volk vergessen, doch zu Gott erhoben,
Am stillen Heerd — auf starer Felsenkron,
In ödem Land von Einsamkeit umwoben,
Bleibt sie mir Gottes Ton.

Einst klingt vielleicht mein Lied im Herzen wieder,
Ein süsser Traum verheisst es oft dem Sinn.
Ein Belgier bin ich, — wahr sind meine Lieder,
Wenn ich kein Dichter bin.

Geboren wird die Flamm', um Funken aufzuschiessen,
Die Flut, auf dass sie ström' im kühnen Wogendrang,
Ich, um mein Hochgefühl in Töne auszugiessen,
In Heimathliebe, in Gesang.

L. V. P.

MENGELINGEN.

, Een ſware verlies trof de jonge vlaamsche literatuur. *J. F. Willems* overleed, slechts 53 jaren, 3 maanden en 13 dagen oud, op den 24 juny 's avonds om ſeven ure aan een geraaktheid, welke ſich eerst om twaalf ure vertoonde. In de eerste aflevering van den tweeden jaargang onſes tydschrifts ſullen wy een' nekroloog van den ontslapenen mededeelen; voor als nu bepalen wy ons tot hetgene de *Gazette van Gent* over de ter aarde besteding van den ſaligen mededeelt.

Gent, 29 juny.

De dood van Willems heeft ons diep nedergedrukt, maer by zyne ter aerdebestelling hebben wy ons kunnen overtuygen, dat zyn geest te midden der Gentenaren en by allen die zich vroeger by hem aengesloten hadden, blyft voortleven. Het eenvoudige ongekunstelde verhael, waer wy ons bepalen, zal daervan het treffendste bewys zyn. De volgende orde, by den lykstoet te houden, was voorafgaendelyk bepaeld: Trommels, muziek, het lyk des zalig ontslapenen, de familie, vrienden, vreemden; de leden van de registratie en der Brusselsche Akademie; de Hoogeschool, de Fonteynisten, het Conservatorium, eenige leden der Zang-Maetschappyen *Mélomanes* en *Orpheus*, de leden der Maetschappy van schoone Kunsten, *Taelyver* en *de Taet is gansch het Volk*, alles gesloten door den lykwagen.

Om elf ure begaf zich eene ontelbare menigte van Willems vrienden en hooggeachten uyt alle standen der Maetschappy, en uyt alle plaetsen van België naer het sterfhuis; vervolgens, vooraf gegaen van de schoone vaen der Fonteynisten, en andere wimpels, allen van krep omhuld, naer de hoofkerk van S. Baefs, by statig klokgeluy. Na de gewoone kerk-plegtigheden, begaf zich de geheele stoet in volmaekte orde op weg.

De toeyloed van alle kanten had den stoet tot een buytengewoon getal doen aenwassen, en men begreep haest, dat de vooraf bepaelde order niet meer kon in acht genomen worden. Het lyk wierd gedragen door letter-

vrienden van den overledenen, en de voorzitters van Maetschappyen hielden de hoeken van het baerkleed.

De rustplaets voor Willems bestemd, paelt aen den grafkelder der professoren van het Atheneum. By dit graf, dat spoedig zou sluyten, schaerden zich de vanen der Maetschappyen. Rond dezelve stonden byna alle de mannen, die zich by ons in het gebied van Kunsten, Wetenschappen en Letteren verdienstelyk gemaekt hebben. Ook het stadsbestuer, vertegenwoordigd door den heer burgemeester en eenen schepen, bevond zich aldaer.

Als redenaer is eerst opgetreden de heer Siret, ontvanger der registratie en namens zynemede ambtenaren. Vervolgens heeft de heer Snellaert, in eene wel doordachte redevoering, aen het karakter en kundigheden van zynen lettermeester en vriend hulde toegebragt. Hierna heeft men gehoord de heeren Rens, namens de maetschappy *de Taet is gansch het volk*; Cornelissens, namens de Akademie van Brussel; Van Duyse, namens de koninglyke maetschappy van schoone kunsten : Van Boeckel, namens de Fonteynisten; Verhaegen, namens het muziek conservatorium; de Brouwenaar, namens de maetschappy van Brussel; J. Van de Velde, namens de Gombertsche zangers; en van Ryswyck, namens den *Olyftak* van Antwerpen. De heer J. Heremans heeft een lykgedicht gelezen, gezonden door mevrouw van Ploennies, en eene eykendroon op het graf nedergelegd. Ook professor Serrure heeft het woord gevoerd. Deze hartroerende lykplegtigheyd wierd bygewoond door den broeder des overledenen, professor der Vlaemsche taet by het Atheneum van Doornyk.

*** *Anvers et la nationalité belge*, dit is de titel van een fooeven verschenen werkje van den heer lieutenant A. Eenens (Liége. Félix Oudart, 1846), die er onder anderen segt : « Sept fois depuis Louis XIV les Français ont envahi la Belgique en conquérants; sept fois les Allemands et les Anglais ont accourus pour les repousser de notre sol. » en op eene andere plaats : « C'est là le résumé des événements militaires que nous offre l'histoire du pays depuis 1667 jusqu'en 1815; il trace une marche uniforme, toujours aggressive de la part de la France, toujours protectrice de l'Allemagne et de l'Angleterre. » De heer Nolet kent, hopen wy, de geschiedenis van Belgie, foo verre, dat hy dit ook weet, maar hy wil het niet weten, en daarom trachte hy in fyne laatste antwoord den menschen klaar te maken, dat Duitschland eenen *roofvogelsblik* op Belgie had geschoten. Dit beeld was wel niet van hem, maar hy keurde het toch niet af. Wien mag men nu meer in dese politische kwestie gelooven, den heer Dr Jan Nolet de Brauwere van Steeland, schryver van den Ambiorix en het graf der twee gelieven, of den heer lieutenant-colonel A. Eenens?

⁂ Logica der *Émancipation*. Een proefje van de wonderbare logica, waarin onſe lieve franſche vrienden ons hunne gratis-leſſen geven, behelst het n° van 6 juny des genoemden dagblads, en wel in de navolgende ſinsnede: « Frankryk en Belgie hebben *de ſelfde inſtellingen*, DESELFDE TAAL, deſelfde wetten, *de ſelfde gewoonten*, dus is het *redelyk*, dat ſy deſelfde tarieven hebben. » Is dit niet oneindig naïev?

⁂ Er verſchynt thans te Brussel eene « *Bibliothèque nationale;* » de beſtierder deſer onderneming is de heer Van Hasselt en de regeering ondersteunt haar met eene som van **25,000** francs. Sal men er niet ook eene vlaemsche uitgave van maken? Wy hopen dit ſtellig en ſoo veel te meer, daar de heer Van Hasselt reeds meer dan eenen keer heeft bewe ſen, dat hy het wel meent met het vlaamsch. Wat voor een nut ſou ook deſe franſche uitgave hebben voor de communaal- en regiments-boekeryen? Hoe kan de franſche uitgave alleen « une excellente *Bibliothèque de la famille belge* » worden (*Prospectus*, blſ. 7)? Indien niet al het voordeel deſer onderneming alleen aan het franſchſprekende gedeelte der bevolking ſal toevallen en aan de Vlamingen niets, met andere woorden, indien de *Bibliothèque nationale* waarlyk een *Nationale Bibliotheek* ſal worden, dan is het ſelfs eene pligt voor den heer Van Hasselt, ook voor eene vlaamsche uitgave te ſorgen. — Op de lyst der medewerkers vinden wy ook den naam van onſen *Snellaert*. Sou die er ſtaan, indien de *Bibliotheek* niet in beide de talen verſcheen?

⁂ De verjaardag van de inſtelling der koninklyke tooneelkundige maatſchappy de « *Wyngaard* » te Brussel ſal op ſondag 16 augusti plegtig gevierd worden. Sedert kort is de heer Bauduin, beſtierder van het militaire ſiekenhuis, er voorſitter van. De yver, die alle leden deſer ouderwaarde maatſchappy beſield, ſal voorſeker hare poogingen doen gelukken en de *Wyngaard* ſal eerlang « de plaats hernemen, die hy voorheen onder de tooneelkundige maatſchappyen bekleedde, » indien ſyne leden maar altyd de Belgiſche leus voor oogen houden: « *Eendragt maakt magt.* »

⁂ Men heeft het gerucht verſpreid, dat het bronſen ſtandbeeld van Simon Stevin, op 't model van den beeldhouwer Simonis, tegen den 26 july, dag der inhuldiging, niet in gereedheid ſou kunnen gebragt ſyn. Wy, die de werkplaets van den heer Trossaert beſocht hebben, meenen dit gerucht gerustelyk te mogen logenſtraffen: een deel van het ſtandbeeld is reeds afgegoten. Stevin, in eene peinſende houding, met een passer in de regter hand, rust met de linker op een papier, waarop ſyn parrallelograem der krachten geteekend ſtaat. Het hoofd des grooten mans geeft het portret weêr, dat in VAN CAPELLE'S *Bydragen tot de geſchiedenis der wetenſchappen en letteren* voorkomt, en gegraveerd is naer aanleiding eener ſchildery ter Leidſche

hoogeschol bewaard. Men is te Brugge vlytig befig aan de voorbereidselen van 't feest: van de vier triomfwagens die er by fullen vertoond worden, fal de eene Stevin's feilwagen verbeelden, die twee en twintig persoonen fal dragen, waaronder Prins Maurits, Frederik Hendrik, den franschen afgefant, den krysgevangen admiraal Mendoza, H. de Groot, enf., allen vertoond door kinderen; de tweede wagen fal Breidel en Pieter De Koninck met hunne dapperen voorstellen; de derde een stoet schutters uit de middeleeuwen; de vierde de verscheidene neeringen en ambachten van Brugge.

Men weet, dat de schryvers eener vlaamsche cantate en lofrede op Simon Stevin, bekroond door de Maatschappy: *Yver en broedermin*, aan den voet des standbeelds hunne medalien fullen ontvangen, en men fou natuurlyk denken dat het defe cantate is, die by de plegtige inhuldiging fal uitgevoerd worden; 't is niet foo: het is eene fransche cantate, door een' Bruggeling geschreven en door een' Bruggeling in mufyk gebragt, die (wy weten niet wel door wien) er fal aangeheven worden. Arme Stevin! — Men fegt, dat de gemelde maatschappy, even yverig als hare vaderlandsche fuster, ter vergoeding (fwakke vergoeding)! besloten heeft den volgenden dag eene echtvaderlansche cantate uit te voeren, waarvan de verdienstelyke Bauwens, kapelmeester, de mufyk heeft gemaakt, en die door Bruggelingen fal gefongen worden. Dat is braaf.

By de bovenstaande opmerkingen voegen wy nog defe: dat het alhier aangeplakte programma der bedoelde feesten, van wege de regering der stad Brugge uitgegeven, *alleen* in de *fransche* taal is opgesteld, alsof die feesten niet in de hoofdstad van *Westvlaenderen* en voor een' waren Vlaming plaats hadden! — Dit fou voorfeker in Gent niet geschieden.

(*De Eendragt*).

*** Er was federt lang sprake van eene nieuwe, met den tegenwoordigen staat der taal meer overeenkomende, uitgave onfer volksboeken. Eindelyk hebben de gebroeders Gyselynck, te Gent, de hand aan het werk geslagen; want wy vernemen uit eene goede bron dat het eerste deel, behelfende *de heerlyke en vrolyke daden van Kei/er Karel*, met fraeije plaatwerken opgefierd, binnen kort verschynen fal.

De oude tekst der volksboeken wordt door bekende letterkundigen *geretoucheerd*, foodanig dat fe, fonder van hunne eenvoudigheid te verliefen, de lefers fullen inwyden in de tegenwoordige beschaafde taal. Daarenboven fal de prys feer gematigd fyn en dien der vroogere volksboeken niet overtreffen. —Voor de liefhebbers fullen er eenige exemplaren op fwaar papier getrokken worden.

De uitgevers fyn voornemens de boekdeelen ten spoedigste op elkander te

laten volgen, waaronder de eersten fyn fullen : *Genoveva, Fortunatus Beurs. de Vier Heemskinderen, de Ridder met de Zwane, Liederik de Buk, Neder-duitsche Spreekwoorden*, enz., allen door houtsneê- of steendrukplaten versierd. — Wy gelooven de heeren Gyselynck een goed vertier te mogen voorspellen. (*De Eendragt*).

*** De Leidsche Maatschappy der Nederlandsche Letterkunde heeft in hare jaarlyksche algemeene vergadering, op 18 juny, het gouden eermetaal toegewesen aan haar medelid, den heer A. de Jager, te Rotterdam, wegens fyne beantwoording der in 1844 uitgeschrevene prysvraag, waarby verlangd wierd : *Een oordeelkundig onderzoek naar den invloed van Bilderdyk's Dichtwerken op de kennis, ontwikkeling, beschaving en verryking van onſe moedertaal, gepaard met nauwkeurige aanwyſing der woorden en spreekwyſen, welke door hem, of voor het eerst ingevoerd, of uit de oudheid in het gebruik teruggeroepen ſyn.* In defelfde fitting werd aan den heer H. J. Koenen, door den voorfitter, den hoogleeraar Siegenbeek, de gouden medalie uitgereikt, aan hem in het vorig jaar toegekend voor fyn antwoord op de door de maatschappy in den jare 1843 uitgeschrevene vraag, houdende *een onderſoek naar den invloed, welken de vestiging der Fransche vlugtelingen in ons Vaderland op het einde der ſeventiende eeuw, ten gevolge der herroeping van het Edict van Nantes, gehad heeft, ſoo op den handel en de nyverheid, als bovenal op de letteren, de beschaving en de ſeden der Nederlanders.*

*** Den *Moniteur* van heden behelst verscheydene koninglyke besluyten, waarby een half dofyn hooggeboren *Duitsche moffen* (!?) tot leden der Leopolds-orde worden benoemd. (*Provinciael antwerpsch nieuwsblad*).

*** De gentsche koninglyke maatschappy van schoone kunsten en letterkunde heeft eenen pryskamp uitgeschreven. Sy vraagt eene kantate op een vaderlandsch onderwerp, in muſiek gebragt voor eene of meer stemmen, met begeleiding van volledig orkest. De komponist des bekroonden stuks ontvangt eene medaille van vier honderd franken, de dichter eene soortgelyke van honderd fr. Wy hopen, dat onſe vlaamsche komponisten die gelegenheid fullen te baat nemen, om te toonen, dat fy niet voor hunne fransche collega's moeten onderdoen.

*** Wy spraken over eenigen tyd van den nadruk. Een der dagbladen, die altyd het meest tegen die pest onſer letterkunde hebben geyverd, is sonder tegenspraak de *Gazette médicale belge*, welker seer verdienstelyke opstellers, de heeren DD. Van Meerbeek en van Swygenhoven ook geene gelegenheid laten overgaan te bewyſen, dat fy met hart en siel Vlamingen fyn. Sedert de dry jaren, dat dit blad bestaat en hardnekkig alle nadruk in 't vak van de genees- en heelkundige litteratuur vervolgt, is het medicynsche woordenboek

om het woord nadruk armer geworden. Eertyds werd bykans elke maand het een of ander fransch werk over de medicyn hier herdrukt en geen vaderlandsche geleerde foude het gewaagd hebben, iets over dit vak uittegeven. Heden is dit geheel anders. Er worden *geene* van die werken meer herdrukt en de belgische schryver wint eere (en geld) met de vruchten fyner studien uittegeven. Een bewys, hoe juist de opmerkingen fyn, welke in onfe 5de en 6de afl. over dit punt fyn gemaakt geworden.

∴ Wy ontvingen over eenigen tyd den navolgenden brief uit Gent :

Gent, 8 maert 1846.

Mynheer,

Eenige oud leerlingen van de geneeskundige fakulteit der Gentsche hoogeschool, te samen met een aental vlaemsche letterkundigen, hebben het billyk gevonden dat er openbare hulde bewezen wierde aen de verdiensten van den oud-professor J. Kesteloot, een' man die gedurende twintig jaren een der sieraden was onzer hoogeschool, en sedert byna eene halve eeuw den onbetwisten roem bezit van verdienstelyken vlaemschen prozaschryver. Deze huldebewyzing zal bestaen in het aenbieden van een banket, waeraen alle oud-leerlingen der Gentsche hoogeschool in 't byzonder, en alle vrienden der vlaemsche beschaving in 't algemeen uitgenoodigd worden deel te nemen.

Dit banket zal plaets hebben op den 13 april (tweeden paeschdag), des namiddags, ten twee ure, in de ruime zael van het *casino* te Gent, tegen den prys van vier franken per hoofd, de wyn niet medegerekend.

Wy verhopen, Mynheer, dat uwe tegenwoordigheid den luister van dit feest, waeraen reeds vele der aenzienlykste ingezeten van Gent en elders hunne toezegging van deelneming gaven, zal helpen vergrooten, en dat gy uiterlyk acht dagen voor den feestdag, vrachtvry, van uwe deelneming zult kennis geven aen den ondergeteekenden commissaris.

F. A. Snellaert,
M. D. Steendam, n° 5, te Gent.

Een honderdtiental vrienden zaten vrolyk aen den feestdisch. Noord-Nederland was daer vertegenwoordigd door doctor Sanders, van 's Gravenhage. Na eene gepaste toespraek van professor De Block, is de dichter Van Duyse tot den weerdigen jubilaris genaderd, en heeft hem, in naem van den Haegschen drukker Schinckel, eene kristallen vaes, versierd met opschriften en zinnebeelden, overreikt. Daerna voerden de heeren Sanders, Ververs, Snellaert en Conscience beurtelings het woord. De eerste feestdronk, ingesteld door den graef d'Hane de Potter, werd gevolgd door een volgeestig antwoord van den heer Cornelissen, vlugge *improvisatiën* van den heer Van Duyse, en

een hartroerende dichtstuk van den heer Ledeganck. In een woord, het feest was volledig en heeft niets te wenschen overgelaten.

(*Provinciael Antwerpsch nieuwsblad*).

.*. Te Reval, stierf op den 15 februari, na eene lange ziekte, de beroemde zeevaarder rond de wereld, Otto von Kotzebue, vlootkapitein van eersten rang. Drymaal had hy de reis rond de aarde gemaakt en de wetenschap dankt hem de belangrykste ontdekkingen. Sedert 1829, had hy den dienst verlaten en leefde, in den kring zyns huisgezins, op zyn erfgoed Kau in Esthland.

.*. Nog eenige staaltjes van de geestige hoogte onzer tegenstrevers. In den *Vlaemschen Volks-Almanak*, die door C.-H. Boekel, « lid van onderscheidene geleerde genootschappen » te Gent uitgegeven wordt, lezen wy, bladz. 290, het volgende : « Een nieuw tydschrift, getiteld *de Broederhand*, verschynt hier, onder de hoofdredactie van den heer Wolf te Gent. Deszelfs spelling is *een mengelmoes van Nederduitsch, Vlaemsch en Hoogduitsch* (?), en heeft ten doel de noordsche spraekstammen vereenstemmend (?) te verbroederen. (?) Hoe zeer aenverwant van de overrynsche talen, beschouwen wy ons vlaemsch echter zoo na (?) familie niet, dan (?) om de minste hoop tot de bereiking van dat doel te durven voeden. Wy gelooven het inzigt des schryvers goed ; doch vreezen voor Schaerbeek ! » Sou men dien man het schryven niet moeten doen verbieden ?

Over eenigen tyd, kondigde *den Vlaming* aan, dat men hem een artikel tegen *de Broederhand* had toegestuurd, maar dat hy het niet opnemen kon, wyl er te veel persoonlykheden in waren. Dit artikel schynt hetzelfde met een feuilletonstukje uit n° 39 van *den Vaderlander*. Het begint : « Bom ! Bom ! Bom ! » en gaat dan voort : « Vaderlander, mynen vriend, ge zyt maer eenen ezel ! dat begin zult ge zeker wat onbeleefd vinden, maer wat wilt ge er aen doen ; over eene week of twee vond ik dat ook onbeleefd, maer sinds dien tyd ben ik van myne erreur teruggekeerd. Kent gy den heer doctor (?) Lupus, alias Wolf, die tegenwoordig te Brussel de *Beroerde Hand* uitgeeft ; zeg, Vaderlander, kent ge dien doctoor (?) ?

Welnu, dien heeft my bewezen, dat ezel niet onbeleefd is in de conversatie en dat men dat niet alleen tot zich zelven, maer zelfs tot zynen medemensch mag zeggen, zonder de welleevendheid eenigzins te buiten te gaen. Immers riep dien hooggeleerden vremden doctor (?) over eenige dagen tot eenen letterkundigen van groote befaemdheid (Nolet de Brauwere) ge zyt eenen ezel ! en niemand had er iets tegen, want wat eenen duitsch- of germaniljon tegenwoordig in ons land zegt, is voor ons juist zoo waer en zoo bewonderenswaerdig, als wat over eenige jaren den eersten fransquillon den besten zou gezegd hebben.

Dus, Vaderlander, ge zyt maer eenen ezel!

Thans ga ik u eens uitleggen waerom ge maer eenen ezel zyt en indien ge my dan niet bedankt voor de moeite, dan zal ik denken dat ge te dom zyt om voor den duivel te dansen of liever om de overrhynsche beleefdheid van den hooggeleerden duitschen doctor (?) W*** te verstaen.»

Dan gaat die jongen nog voort met te schimpen over Rens, Snellaert, Blommaert en Heremans en vooral en met een' nauwelyks verklaarbren spyt over onſen braven J.-A. de Laet, en ſydelings, ſonder hem te noemen, over Conſcience. Op het slot volgt een liedje, dat in van Ryswyks trant moet ſyn. Dat wy niet op ſulke straatjongentaal antwoorden, ſal men hopentlyk gemakkelyk begrypen. Wie slyk aanroert, maakt immers ſyne handen vuil.

*** Wy ontvangen den navolgenden brief:

Mynheer de hoofdopsteller der Broederhand.

Wanneer ik de letterdievery door een' fransquillon zie uitoefenen, dan lacht my 't hart, want dit geeft my een bewys, hoe slecht het met die mannen staet — en o God, ik kon u zes afleveringen volvullen met zulke bewyzen — maer als ik zie, dat ook Vlamingen dit doen, dan bloedt my het hart.

Het is namelyk zekere *Jan van Limburg*, waervan ik hier wil spreken, een pseudonym zonder twyfel, die in dezen jaergang van het Muzenalbum twee dichtstukjes van Hendrik Heine vertaelde en onder zynen naem uitgaf. Ik laet u zelfs oordeelen, hoe getrouwelyk hy dit deed:

Es stehen unbeweglich
Die Sterne in der Höh'
Viel tausend Jahr und schauen
Sich an mit Liebesweh.

Sie sprechen eine Sprache,
Die ist so reich und schön,
Doch keiner der Philologen
Kann diese Sprach verstehn.

Ich aber hab sie gelernet
Und ich vergesse sie nicht,
Mir diente als Grammatik
Der Herzallerliebsten Gesicht.

Heine, *Buch der Lieder*, blz. 112.

Du hast Diamanten und Perlen,
Hast alles, was Menschenbegehr,
Und hast die schönsten Augen —
Mein Liebchen, was willst du mehr?

Sinds eeuwen wandelen daer boven
De starren in de blauwe lucht,
Zy zien zich aan zoo mild, zoo teeder,
Met liefdeblik en zucht.

Zy spreken eene taal zoo wonder,
Al wand'lend op hun gouden baen,
Doch geen van onze philologen
Kan deze spraek verstaen.

Ik ken ze alleen, alleen, ô meisje,
Die eng'lentael zoo fyn, zoo kloek,
Uwe oogen waren myne spraekkunst,
Uw hart myn woordenboek.

Muzenalbum, blz. 133.

Gy hebt diamanten en peerlen,
Al wat eene vrouw ook begeer,
En 't schoonste paer oogen der wereld.
Zeg, meisje, wat wilt gy nog meer?

Auf deine schönen Augen
Hab ich ein ganzes Heer
Von ewigen Liedern gedichtet —
Mein Liebchen was willst du mehr?

Mit deinen schönen Augen
Hast du mich gequält so sehr,
Und hast mich zu Grunde gerichtet —
Mein Liebchen, was willst du mehr?

Heine, *Buch der Lieder*, blz. 228.

En op deze tintelende oogen
Bazuinde ik sinds jaren een heir
Van liedjes, van zangen, van verajes.
Zeg, meisje, wat wilt gy nog meer?

Maer met deze hemelschoone oogen
Verslond gy my 't harte zoo zeer,
Dat 'k gansch nu te gronde gerigt ben.
Zeg, meisje, wat wilt gy nog meer?

Muzenalbum, blz. 134.

Gelyk UEd. ziet, de overeenstemming is letterlyk.

Om dit soort van dieveryen niet te laten opkomen, is er slechts een middel: alle vlaemsche tydschriften en jaerboekjes moesten er onderling eens worden, dat zy van geenen schryver iets opnemen, die eenmael als letterdief gekend is.

UEd. zoude my ten hoogste verpligten met aen dezen brief een plaetsje in uw geachte tydschrift te willen schenken.

Ontvang, enz. *Een uwer abonnenten.*

Brussel, 25 jan. 1846.

Statistiek der vlaamsche dag- en weekbladeren.

			Verschynende elke week.	Abonnenten.
1.	Antwerpen.	Nieuwsblad.	3	230
2.	»	Postryder.	3	211
3.	»	De Antwerpenaer.	3	66
4.	»	Handelsblad van Antwerpen.	3	856
5.	Gent.	De Gazette van Gent.	3	864
6.	»	Gentsche Merkurius.	3	737
7.	»	Den Vaderlander.	3	1000
8.	»	De Vlaming.	2	615
9.	»	De Zondagsbode.	1	578
10.	Brugge.	De Standaert van Westvlaenderen.	3	500
11.	»	Gazette van Westvl. en Brugge.	3	166
12.	»	De Nyverheyd.	1	
13.	Turnhout.	Nieuws- en Aenkondigingsblad.	1	269
14.	»	Den Kempenaer.	1	269
15.	Mechelen.	Algemeen Advertentieblad.	1	346
16.	Lier.	Advertentieblad.	1	269
17.	Diest.	Den Demerbode.	1	350
18.	Thienen.	Thiensch Nieuwsblad.	1	50

		Verschynende elke week.	Abonnenten.
19. Thielt.	Thieltenaer.	1	349
20. Veurne.	Advertentieblad.	1	84
21. »	De Veurenaer.	1	30
22. Tourhout.	Thourhoutschblad.	1	214
23. Audenaerde.	Gazette van Audenaerde.	1	215
24. »	Annoncenblad.	1	285
25. Aelst.	Nieuwsblad.	1	269
26. »	Den Aelstenaer.	1	204
27. Dendermonde.	Den Onpartydigen.	1	630
28. »	Gazette van Dendermonde.	1	261
29. Sint-Nicolaes.	» van 't land van Waes.	1	228
30. Geeraerdsbergen.	» van Geeraerdsbergen.	1	115
31. Lokeren.	» van Lokeren.	1	275
32. Deynze.	Berigtingsblad.	1	96
33. Tongeren.	Limburgsch Nieuws en Aenk. blad.	1	230
34. Sint-Truijen.	Den Haspegauwer.	1	215
35. Brussel.	Algemeen Brusselsch Nieuwsblad.	1	

NIEUW VERSCHENENE WERKEN.

Natuerkundige Lessen, door Doctor F.-J. Mathyssens. Antwerpen, Buschman. 1846. 1 aflevering.

Een seer grondig en daerby gheheel volksmatig werkje. Wy wenschen den schryver goeden moed, om het voort te setten, en den uitgever een groot getal inschryvers.

De Eendragt, veertiendaegsch tydschrift voor letteren, kunsten en wetenschappen. N° 1 en 2.

Verschynt onder het bestuur der heeren E. Degerickx, J.-F.-J. Heremans, F. Rens, F.-A. Snellaert en Fr. van Duyse, te Gent. Het bevat in syne twee eerste nummers een verslag over de Redevoering op Jakob van Artevelde, door Ecrevisse, een gelyk het schynt gheheel mislukt gewrocht, een dichtstuk: De arme Liereman, aen den dichter van Byowyck, door Fr van Duyse; eene beoordeeling van de volksliedjes van Duvillers; Twee Zusters, door Ed. Michels, en Mengelingen.

Doctor Johann Faust, von J. Scheible. Mit 105 Abbildungen. Blz. 1100. fr. 14.

Het belangrykste werk, wat tot nu toe over Faust verscheen. Het bevat de afdruk van dry oude werken over den grooten toovenaer en eene verhandeling.

Les poëtes contemporains de l'Allemagne, par N. Martin. Paris, 1846. in-8. 6 frs.

Zeer belangryk werk, met kennis, smaak en gevoel geschreven. Wat tot nu toe folden voorgevallen is, laat de fransche opsteller den hoogduitschen dichteren alle regt wedervaren. Wy hopen dat de schoone arbeid van den heer Martin spoedig in het nederduitsch zal vertaeld worden.

Allemagne et Italie, philosophie et poësie, par Edg. Quinet. 2 vol. in-8. Paris. (*Desforges*).

Contes de la famille, par les frères Grimm, traduit de l'allemand par N. Martin et Pitre Chevalier. In-12, vignette par Gavarni et couverture illustrée. Paris. (*Jules Renouard et compagnie*).

Uren aan de godsdienst gewyd, naar het hoogduitsche *Stunden der Andacht*, vertaald door J.-M.-L. Roll. Derde druk. Zeven-en-veertigste tot vyftigste aflevering. Gr. in-8. Te Amsterdam, by Brink en de Vries. Gl. 1-60.

H. Zschokke is de schryver van dit overkostelyk boek.

P. VAN LIMBURG-BROUWER. **Cesar en zyne tydgenooten.** Derde deel. Gr. in-8. Met gelithografeerden titel. Te Groninger, by W. van Boekeren. Gl. 3-60.

Volledig Woordenboek der nederduitsche, fransche, engelsche en hoogduitsche talen, naar de nieuwste bronnen bewerkt, door eene vereeniging van taalkundigen. Vier afdeelingen in een deel compleet. Vyftiende aflevering. Royal in-8. Te 's Gravenhage, by K. Fuhri. Gl. 0-90.

F. DYK. **Sophia van Berthout**, erfdochter van Mechelen, een verhaal ontleend aan de geldersche geschiedenissen van de jaren 1319 en 1320. Derde deel. Gr. in-8. Amsterdam. Gl. 2-90.

E. FLYGARE-CARLEN. **Waldemar Klein. Novelle.** (Naar het zweedsch). Utrecht. Gr. in-8. Gl. 2-50.

E. WILKONN. **Een keizer en zyn veldheer**, tafereelen uit den dertigjarigen oorlog. Naar het hoogduitsch. Derde deel. Gr. in-8. Haarlem. Gl. 3.

Idem, drie deelen kompleet. Gl. 9-80.

J.-M. HAUBER **Gebedenboek voor katholyken**, de achttiende hoogduitsche uitgave gevolgd door H.-J. Holterman (R. K. Pr.). Tweede vermeerderde uitgave. In-12. Arnhem. Gl. 3.

Het beste gebedenboek, wat Hoogduitschland bezit.

K.-C. VON LEONHARD (geheimraad en professor aan de hoogeschool te Heidelberg). **Leiddraad tot onderrigt in de populaire geologie**, of natuurlyke geschiedenis der aarde. Uit het hoogduitsch vertaald door E.-M. Beima. Gr. in-8. Amsterdam. Gl. 1-50.

A. VON BINZER. **De dom te Keulen**, een gedenkstuk van duitsche bouwkunst. Naar het hoogduitsch door F. van Maurik, architekt en opzigter van de stadswaterwerken, te Amsterdam. Gr. in-4, met platen. Utrecht. By inteeken. gl. 3. Buiten inteeken. gl. 4.

N. BEETS. **Troost der armen**, een lied in hunne wooning op kersavond 1845. Gr. in-8. Haarlem.

A.-L.-G. TOUSSAINT. **De graaf van Leicester in Nederland.** Derde deel, eerste gedeelte. Amst. Gr. in-8.

F.-C. SCHLOSSER, hoogleeraar te Heidelberg. **Geschiedenis der achttiende eeuw en der negentiende**, tot op den ondergang van het fransche keizerryk. Naar het hoogduitsch. 11. deel. Gr. in-8. Groningen. Gl. 3-75.

AANGEKONDIGDE WERKEN.

Verhandeling over de gothische litteratuer, door G.-D. FRANQUINET, lid van het tael- en letterlievend genootschap van Leuven.

Omtrent 200 bladz. ten pryfe van fr. 2-50 voor België en gl. 1-25 voor Holland. Na de uitgave zal de prys op fr. 3 (resp. gl. 1-50) gebragt worden.

Tydschrift van praktische hovenierdery of Gids voor liefhebbers en hoveniers, uitgegeven onder het bestuer van den heer Scheidweiler, leeraer van kruid- en landhouwkunde aen de school van veeartsenykunde van den staet te Cureghem, by Brussel. Uit het fransch vertaeld.

Wy durven hopen dat deze vlaemsche uitgave een zoo goed gevolg zal hebben als de fransche. Het tydschrift verschynt ten min-te cens per maand. Elk nummer bestaat twee vellen druks (16 b'adz.) klein in-8 met eene plaet. De prys der inschryving is 5 fr. 's jaars.

INHOUD.

Bladz.

De Broederband. *Prospectus* 1
Duitsche landkaarten, door H. Vandenhoven 41
Overzicht der zweedsche letterkunde, door denzelven 89
Johann-Peter Hebel und seine Gedichte, door prof. Lebermuth 137
Onze spelling 149
Over den nadruk van fransche boeken in België, zynen schadelyken invloed en de gemakkelykheid zyner afschaffing, door H. Vandenhoven 185 217
Vlaamsche genootschappen 257
De hoogleeraar Johann Kinker, door J. C. 280
Mynheer de baron de Stassaert, de akademie en de vlaamsche taal door G.-J. Dodd. 285
Brief aan Dr J. Nolet de Brouwere van Steëland, als antwoord op zynen brief in den School- en Letterbode. 297
Hoe België nog beoordeelt wordt by de Franschen, door L. Jottrand . . 377
Jaarboekjes en jaarboeken 443
Vlaamsch-duitsch zangverbond. Het eerste zangfeest te Keulen 467

Boekbeoordeelingen.

Kölner Dombriefe, oder Beiträge zur altchristlichen Kirchenbaukunst, von J. Kreuser. (Met eene plaat.) 9
Flämisches Stillleben in drei kleinen Erzählungen von H. Conscience. Aus dem Fläm. übers. von M. Diepenbrock 20
Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder, herausg. von L. Uhland . . 22
Het Vaderland, tydschrift voor letterkunde en geschiedenis 48
Reiseerinnerungen aus Belgien, von Louise von Ploennies. 62
Muzen-Album. Letterkundig jaarboekje. 102
Reinecke Fuchs. Aus dem Niederdeutschen, von K. Simrock 113
Fabelen van La Fontaine, in nederd. verzen gesteld door Ad. Hoofs. — *Het gouden boeksken door A. van Hasselt.* — door L. Jottrand 195
Handbuch der Geschichte der poetischen National-Literatur der Deutschen, von Gervinus. 220 268 382
België in seinen Verhältnissen zu Frankreich und Deutschland, von G. Höfken 233 292
Analogies linguistiques. Du flamand dans ses rapports avec les autres idiomes d'origine teutonique, par P. Lebrocquy, door Vándenhoven. 274 316

Bladz.
De eerste bliscap van Maria, uitgeg. door J.-F. Willems 311
Het klokkenlied, naar het hoogd. van Schiller, vertaald door J.-F. Brouwenaar 312
Belgien. Handbüchlein für Reisende 397
Rowna. Eene fantastische legende, door Eug. Zetternam . . . . . .
Fernand de zeeroover, door P.-F. van Kerckhoven. — Daniel, door denf. — H. Vandenhoven. 453
Volksliedjes, door Th. van Ryswyck 458
Het beleg van Gent, ten jare 965, naar een handschrift van Gilles de Voocht 441

Novellen.

Abt Vogler en fyne leerlingen 28
Marianna Penella. Novelle uit het leven. Naar het hoogduitsch door F. Stallaert 70 118 139
Een uitstapjen op den Rhyn door W. 114 199
Tooverhelena. Een hongaersch sprookje. Naar het hoogduitsch, door L. Piré. 238
De goudmyn. Naar Ludwig Storch 330
Het arme kleine eendje. Naar het deensch van Andersen 398
De natuurvriend. Naar L. Tieck 407
Geschiedenis van den braven Kasperl en het schoone Annerl. Naar Clemens Brentano 000

Gedichten.

An die belgischen Dichter, von Louise von Ploennies 34
Naar het hoogduitsch van Heine, door Joh. I. II 35
III. IV. 83
Neckerwyfje, door Joh. 83
Die arme Seele, door Louise von Ploennies. 84
Frithiofs verzoeking. Naar het zweedsch, door E.-J. Potgieter 128
Aan de belgische dichters. Naar het hoogduitsch, door F.-J. Brouwenaar. 131
Lenore. naar Bürger, door Th. van Ryswyck 175
Eine Thräne für Konradin, von Dr E. Duller 180
Spruch eines Weisen 180
Belgenland, door P. Lebrocquy 208
Maternal solicitude, translated from the Dutch of Mistress van Ackere, by Caroline de Crespigny. 208
By de bloedmeirschen te Kortryk, door P.-F. van Kerckhoven 215
De arme ziele, naar het hoogduitsch, door F.-J. Brouwenaar. 249
The poor soul, from the german, by Th. Medwin. 249
Visscherslied, door J.-A. De Laet. 292
Gevleugelde gedachten, naar Wieland, door Ph. Blommaert 291
Bladvuldsel. Aan N. 291
Yesterday by Lady Caroline de Crespigny 290
Gisteren. Naar het engelsch, door J.-M. Dautzenberg 292
Gestern. Nach dem Englischen, von Louise von Ploennies. 292

Bladz.
Deensch volkslied. Met de vlaamsche vertaling van P. Lebrocquy . . . 293
Het Nevelingenlied. Proeve eener letterlike overfetting uit het middelhoogduitsch, door H. Vandenhoven 362
Aan myn foontjen, door J.-A. De Laet 367
An mein Söhnchen, nach dem Flämischen, von Maria Wolf 367
De engel der lente. Naar M. Hartmann, door J.-M. Dautzenberg 414
Aan Lenore, door J.-A. De Laet 414
Eorum numerus infinitus 475
Die Begegnung, von Schiller. Met de vlaamsche vertaling, door Ch. Ledeganck 478
Ein Zweig auf Willems Grab 479
By Willems graf, door J.-F. Brouwenaar 480
Lied, door J.-A. De Laet 481
Aen Mæcenas. Naar Horatius, door J.-M. Dautzenberg 481
Waerom ik zinge, door Pr. van Duyse. Met de duitsche vertaling, door Louise von Ploennies 482

Mengelingen.

Schillers gebeenten 32
Philologencongres te Darmstadt 36
Brabandsch Idioticon 36
Petersen over de noordsche schrifttaal 37
Die Sprachverwandten 37
Duitschland over Thiers' Histoire du consulat et de l'empire 37
Fossile menschenbeenderen in Suid-Amerika 38
Pruissen koopt eenen obelisk 38
Gedenkteeken van Steffens 38
Het genootschap van duitsche kunstenaars in Roomen 38
Een fonderling opschrift 38
A.-G. Eberhard † — Pyrkers werken 39
Des Kreuzes Prüfung 40
Vlaemsch-fransch en fransch-vlaemsch woordenboek 86
Bendemanns Fries te Dresden 86
Humbold, Gall, Schiller en Göthe germaniseerde Franschen 86
Nog iets over Thiers' Histoire 87
Brieven van Pieter I aan Leibnits 87
De vlaamsche verbroedering 133
Opgravingen te Harelbeke 133
Een journal voor kleedermakers 133
Jan I (door Roelands) te Brussel vertoond 134 183
Organ für das gesammte deutsche Volksschriftenwesen 134
Schlegels werken, nieuwe uitgave 134
De dryeenigheid van Dürer, door Levy-Elkan 134
Vier fransche theaters te Brussel 134
Sangwedstryd te Brussel 181
Vlaamsch- en franschsingende maatschappyen 182
Vlaamsch-duitsch sangverbond 183

Bladz.

Eene petitie aan den keurvorst Frederik Willem 184
De keulsche Gazette over de vlaamsche beweging 184
Spinnewieleryen 210
C. Heinzen en de Vlamingen 211
De engelsche en de duitsche tabak 213
Fransche correspondenten op duitsche feesten 213
De namen der straten te Brussel slechts fransch 213
Brusselsch fransch 113
De hooge Poort en de turksche secundaners 214
Het friesch 214
Welke taal Adam sprak 214
Firmenich over De Laet 215
Lombaerts' Karel-de-Stoute 251
Chronique contemporaine et rétrospective 252
De OEdipus van Sophocles te Berlyn 253
Fournier over België 253
De Franschen in Noord-Amerika 254
De Franschen te Keulen. Een ABC 254
De minister Van de Weyer over de Vlamingen 255
Vertooning van de Wyngaard 294
Vlaamsch schouwburg te Gent 295
Duitsche vertalingen van vlaamsche schryvers 296
Statistiek van kunstoefenaars te Roomen levende 296
De Vossische Zeitung over de Vlamingen 368
Harde woorden voor A. Dumas 371
Twee portrets van van Dyck 374
De skandinavische Gesellschafte te Hamburg 375
Het feest van 't Noorden te Christiania 375
Fransche kaarten en programma's voor een vlaamsch feest 375
Jaarfeest van den Olyftak 375
Natuerkundige lessen, door doctor Matthyssens 415
Willems † 486
Anvers et la nationalité belge 487
Logica der Emancipation 488
De Bibliothèque nationale 488
Inhuldiging van het standbeeld van Simon Stevin 488
De vlaamsche volksboeken nieuw uitgegeven 489
Pryskamp de gentsche maatschappy van schoone kunsten en letterkunde. 490
De Gazette médicale belge en de nadruk 490
Hulde aan J. Kesteloot 491
Otto von Kotzebue † 492
De Broederhand, de vlaemsche volksalmanak en den Vaderlander . . . 492
Letterdieveryen 493
Statistiek der vlaamsche dagbladen, enz. enz. 494
Nieuwverschenene werken. Blf. 40, 87, 155, 184, 215, 255, 296, 376, 416, 495.

Bayerische Staatsbibliothek